T. C. BOYLE

UŽDARAS RATAS

Alma littera

Vienas garsiausių šiuolaikinių Amerikos rašytojų – T. Koragesanas Boilis (T. Coraghessan Boyle, g. 1948 m.) – dešimtajame romane „Uždaras ratas“, pasinaudojęs kontroversiškais Alfredo Kinsio žmogaus tyrimais ir intriguojančiais paties mokslininko bei jo buvusių bendradarbių asmeninio gyvenimo faktais, sukūrė nepaprastai žavų pasakojimą apie žmonių ir gyvūnų prigimties panašumus.

Romano „Uždaras ratas“ istoriją pasakoja Džonas Milkas. Šis jaunas ir nepatyręs vaikinukas 1940-aisiais tapo įtakingo Indianos universiteto zoologijos profesoriaus, atradusio tikrąjį savo gyvenimo pašaukimą, asistentu. Būdamas vienu profesoriaus Kinsio mokslininkų suburtos komandos ir uždaro rato nariu, Milkas su savo gražiąja jauna žmona kartais kviečiamas dalyvauti seksualiniuose eksperimentuose, ilgainiui peržengusiuose visas įmanomas ribas ir iškėlusiuose grėsmę jo santuokai.

Nors rašydamas romaną T. Koragesanas Boilis pasinaudojo visa turėta ir erotiškai konotuota medžiaga, vis dėlto romane „Uždaras ratas“ svarbiausias dėmesys skiriamas ne tik seksui, bet ir santuokai, ir neištikimybei. Todėl daugelį skaitytojų ši knyga paskatins permąstyti ir savo santykius su artimais žmonėmis.

T. C. BOYLE

UŽDARAS RATAS

Romanas

Iš anglų kalbos vertė
JOVITA LIUTKUTĖ

Alma littera

UDK 820(73)-3
Bo-141

Versta iš:
T. Coraghessan Boyle
THE INNER CIRCLE
Viking

ISBN 9955-24-445-3

Robertui Kuveriui, *mi apreciadísimo maestro**

* Mano didžiai gerbiamam mokytojui, *isp.*, – vert. past.

AUTORIAUS PASTABA

Tai – literatūros kūrinys, ir visi jame aprašyti epizodai bei veikėjai, išskyrus tokias istorines asmenybes kaip Alfredas K. Kinsis ir jo žmona Klara Breiken (Makmilen) Kinsi, yra pramanyti. Esu labai dėkingas daktaro Kinsio biografams Kornelijai Christenson, Džonatanui Gatorniui-Hardžiui, Džeimsui H. Džonsui ir Vordeliui B. Pomerojui už gausią faktologinę medžiagą, padėjusią man tinkamai atskleisti minėtų asmenybių gyvenimą. Be to, norėčiau padėkoti Kinsio instituto darbuotojams Dženei Bas ir Šonui K. Vilsonui už neįkainojamą pagalbą bei geranoriškumą.

„Mums akyse, ant mūsų lūpų – amžinybė,
Palaima – antakių lankuos...“

Viljamas Šekspyras, „Antonijus ir Kleopatra“

„Tam tikras ne varpa atliekamas patelės genitalijų dirginimas būdingas beveik visoms žemesniųjų žinduolių rūšims ir šiuo atveju čiumpamųjų galūnių neturinčiam patinui tenka aktyviai darbuotis nosimi bei burna.“

Alfredas K. Kinsis,
„Seksualinis moterų elgesys“

PROLOGAS

Blumingtonas, Indianos valstija

1956-ųjų rugpjūčio 25-oji

DABAR, KAI VISKĄ PRISIMENU, nemanau, jog kada nors būčiau buvęs „sekso drovuolis" (kaip kartais švelniai mane vadindavo Prokas), bet sutinku, kad pirmą sykį pas jį atėjęs buvau ne tik gana naivus, bet ir beviltiškai nenuovokus, niekaip nesugebantis išsivaduoti iš visuotinai priimtų elgesio normų gniaužtų. Nežinau, ką ypatinga jis manyje įžvelgė, tikrai nežinau, nors... gal ir galėčiau numanyti. Jei atleisite man už kelias akimirkas savigyros ir tuštybės, pasakysiu, jog mano žmona Airisė teigia, esą tais laikais buvau viso universiteto miestelio susižavėjimo objektas, tačiau aš pats šito nė nenutuokiau, nes į pasimatymus nevaikščiojau, be to, mane visuomet labai trikdydavo lengvi neįpareigojantys pokalbiai, kai lyg niekur nieko būdavo klausiama, kur pašnekovas planuoja eiti po paskaitų arba ką ketina (ar ko neketina) veikti šeštadienį po rungtynių. Anuomet atrodžiau tikrai neblogai: kaip ir dera gynėjui, mano pečiai buvo platūs, liemens apimtis – trisdešimt colių (mokydamasis vidurinėje mokykloje buvau pagrindinis tenykštės amerikietiškojo futbolo komandos žaidėjas, kol kartą, dar būdamas žemesniojo skyriaus mokinys, vos įpusėjus sezonui susitrenkiau smegenis, tad mano mama pernelyg anksti padėjo tašką mano sporto karjerai) ir, skirtingai negu dauguma koledže studijavusių vyrukų, aš sąžiningai treniravausi stengdamasis neprarasti geros sportinės formos, – ir dabar vis dar treniruojuosi, bet aš ne apie tai... Ką gi, baigdamas piešti žodinį savo portretą, – juolab kad jau apibūdinau save kaip gana įspūdingos išvaizdos ir iš kitų išsiskiriantį vaikiną, – turiu pridurti, jog gamta mane apdovanojo akimis, jų žvilgsnį Airisė, pernelyg nesigilindama, ką šis epitetas reiškia, apibūdintų kaip „jausmingą", ir kupeta šviesių, kviečių

geltonumo plaukų – jų garbanų negalėdavo įveikti jokie kremai ir pomados. Jei kalbėsime apie seksą, tai šia sritimi labai domėjausi, tačiau dar buvau nepatyręs ir, kaip paprastai tokiais atvejais, drovus: nepasitikėjau savimi ir apie tokius dalykus išmaniau mažiau nei bet kas kitas.

Tiesą sakant, šiek tiek plačiau ir ne tik teoriškai apie tai, kas susiję su lytiniu aktu – apie pačios sueities techniką ir panašiai, – pirmą kartą sužinojau studijuodamas paskutiniame Indianos universiteto kurse, 1939-ųjų rudenį, kai vieną dieną apsižiūrėjau sėdintis didžiulėje auditorijoje, iki pat jos rostverkų prisigrūdusioje kaip žemė tylinčių abiejų lyčių studentų išdžiūvusiomis burnomis, o ant jos galinės sienos pakabintame ekrane šmėžavo didžiulės spalvotos Proko rodomos skaidrės. Atsidūriau ten pakurstytas merginos, vardu Lora Fynėj, – ji buvo viena iš universiteto miestelyje gyvenusių „fatališkų moterų", – jos, rodės, nežengdavo nė žingsnio neįsikibusios į parankę kuriam nors literatui. Lora garsėjo kaip pernelyg nesibranginanti, tačiau galiu jus patikinti, kad man tikrai niekad neteko nė trupinėlio jos seksualinio dosnumo (jei tik tie gandai apskritai buvo bent kiek pagrįsti: kiek vėliau sužinojau, kad labiausiai provokuojančios išvaizdos moterų seksualinis gyvenimas dažniausiai būna gana skurdus, ir atvirkščiai). Prisimenu, pasijutau be galo pamalonintas, kai vieną dieną, dar nepasibaigus studentų registracijai į rudens semestro skaitomus kursus, ji susistabdė mane koridoriuje, uždėjo savo ranką tiesiog man ant rankos raumens ir švelniai pakštelėjo į skruostą.

– O, sveikas, Džonai, – iškvėpdama sučiulbo ji, – kaip tik apie tave galvojau. Kaip praleidai vasarą?

Vasarą buvau praleidęs Mičigane, namuose, kraudamas į lentynas prekes ir dėliodamas į krepšius bakalėjos bei maisto produktus, o jei ištaikydavau bent penkias minutes sau, motina tuoj paprašydavo apgenėti medžius, iš naujo uždengti malksnomis namo stogą arba nuravėti daržą. Jaučiausi vienišas, viskas man buvo nusibodę iki gyvo kaulo; užlipęs į savo kambarį mansardoje – jis man, leidusiam vasarą savotiškoje įkalinimo įstaigoje, atstojo karcerį, masturbuodavausi du kar-

tus per dieną. Tik knygos teikdavo man šiek tiek paguodos. Tą vasarą tiesiog ėjau iš proto dėl Džono Dono ir Endriu Marvelo, be to, kadangi rudens semestre ketinau klausyti anglų literatūros kursą, ruošdamasis jam tris kartus perskaičiau sero Filipo Sidnio „Astrofelį ir Stelą". Bet viso šito negalėjau iškloti Lorai Fynėj – nė žodeliu negalėjau jai apie tai prasitarti. Ji būtų palaikiusi mane visišku nevykėliu. Toks aš ir buvau. Tad gūžtelėjau pečiais ir pratariau:

– Visai nieko. Normaliai.

Laiptinėje aidėjo studentų balsai, gaudė visuose kampuose ir sklido iki pat koridoriaus galo, ten gimnastikos salėje buvo sustatyti registracijos stalai.

– Taaip... – nutęsė Lora ir šypsena jos veide akimirksnį užgeso. – Suprantu, kaip jautiesi. O aš visą laiką tik dirbau ir dirbau. Ar žinai, kad mano tėvas Fort Veine turi užkandinę?

Ne, šito aš nežinojau. Tylomis papurčiau galvą ir staiga pajutau, kad viena žvilganti mano plaukų sruoga atsiskyrė nuo kitų ir nusviro žemyn, nors jai sutepti buvau sunaudojęs bene pusę buteliuko standinamojo kremo. Vilkėjau naujutėlaičius „Arrow" marškinius, močiutės atsiųstus iš Čikagos, ryšėjau siaurą languotą kaklaraištį, su kuriuo, man rodos, tais metais kasdien pasirodydavau paskaitose, ir, matyt, tikėdamasis padaryti gerą įspūdį, vienoje rankoje laikiau portfelį, kitoje – krūvą bibliotekos knygų. Kaip jau sakiau, įgimto talento palaikyti lengvą nereikšmingą pokalbį neturėjau. Todėl, jei gerai prisimenu, burbtelėjau:

– Fort Veine, šit kaip?

Šiaip ar taip, visai nebuvo svarbu, ką aš pasakiau, nes ji išplėtė savo žalsvai melsvas akis (jos plaukai buvo rausvai rudos, tiksliau – braškių raudonumo spalvos, o oda – tokia šviesi, kad galėjai pamanyti, jog niekada nemačiusi saulės), pirštais spustelėjo mano raumenį ir prabilo prislopintu balsu:

– Klausyk, – tarė ji, – aš tik norėjau paklausti, ar galėtum su manimi susižadėti...

Jos žodžiai akimirksniu pakibo tarp mūsų, užgoždami ir nuslopindami visus garsus aplinkui: ir staiga iš vyrų tualeto išvirtusio pirmakursių būrelio klegesį, ir gatve važiuojančių

automobilių signalus, tad galiu tik įsivaizduoti, kokiu žvilgsniu aš ją perveriau nebyliai atsakydamas į jos klausimą. Visa tai įvyko gerokai anksčiau, negu Prokas išmokė mane besidraikančias savo emocijų gijas slėpti po abejingumo kauke, todėl visos mintys, tą minutę knibždėjusios galvoje, siūbtelėjo man į veidą drauge su krauju, raudoniu užliejo skruostus ir nelyginant barometras parodė mano sumišimo laipsnį.

– Džonai, juk tu neraudonuoji, ar ne?

– Ne, – atsakiau, – visai ne. Aš tik...

Ji pažvelgė man tiesiai į akis aiškiai mėgaudamasi.

– Ką – tu?

– Vakar, – gūžtelėjau pečiais, – vakar visą popietę buvome saulėje. Nešiojome baldus. Tai turbūt dėl to...

Pro mane praslinko baigiamojo kurso studentas, jo veidas man pasirodė šiek tiek matytas – ar ne su juo pernai drauge lankėme psichologijos paskaitas? – ir tada pagaliau ji paaiškino:

– Supranti, tik vienam semestrui. Tik dėl akių.

Čia Lora nukreipė žvilgsnį kažkur į šalį, ir kai suko galvą, jos plaukai pakilo ir nuslūgo tarsi jūros banga. Paskui ji vėl atsigręžė į mane, prikišo veidą – blyškų, pro koridoriaus langus plūstančios šviesos nutviekstą veidą – visai arti prie manojo ir baigė dėstyti savo planą:

– Na supranti, santuokos kursui...

Taigi tą akimirką viskas ir prasidėjo, nors tuomet šito dar nežinojau, – ir iš kur būčiau galėjęs žinoti? Argi galėjau numatyti, kad šita paviršutiniška ir puikiai mokanti manipuliuoti žmonėmis, labai menkai man pažįstama mergina taps varomąja jėga, nuvesiančia mane pas Proką, Mekę, Korkoraną bei Rutledžą ir pasodinsiančia prie rašomojo stalo, – čia dabar ir sėdžiu, laukdamas sugriūvant viso pasaulio, o prieš jam žlungant stengdamasis pasigriebti iš jo kiek įmanoma daugiau? Pasakiau: „Taip. Gerai, sutinku". Lora Fynėj nusišypsojo, ir aš, net nespėjęs apsižiūrėti, tapau tuo žmogumi, kuriam netrukus bus patikėtos sekso mokslo paslaptys ir kuris atsisakys idealo dėl tikrovės, svajų apie Stelą („Tikra tiesa, kad grožis – tai dorybė") – dėl anatomijos, psichologijos, ar-

timos pažinties su Bartolinio liaukomis bei mažosiomis lytinėmis lūpomis. Visa, kas buvo paskui, – visi moksliniam tyrimui atiduoti metai, tūkstančiai nukeliautų kilometrų, visos išklausytos seksualinio gyvenimo istorijos, nepabaigiamas knaisiojimasis po knygas, nuolatinis ieškojimas ir pastangos praminti naujus kelius, – visa tai vieną, iš pažiūros visiškai įprastą 1939-ųjų rudens rytą nelyginant siūlas ėmė vyniotis iš nesibaigiančios ritės – ją savo baltame kaip popierius delne laikė Lora Fynėj.

Bet nenorėčiau iš pliauskos priskaldyti vežimo – juk kiekvieno mūsų gyvenime pasitaiko išskirtinių momentų. Taip pat neketinu ilgai laikyti jūsų nežinioje. „Santuokos kursą", apie jį užsiminė Lora Fynėj – iš tikrųjų jis vadinosi „Santuoka ir šeima", – skaitė profesorius Kinsis iš Zoologijos katedros bei pustuzinis kitose srityse dirbančių jo kolegų, ir tos paskaitos universitete sukėlė tikrą sensaciją. Tačiau kursą galėjo klausyti tik Zoologijos katedros studentai, jaunesnysis mokslo personalas, susituokę ar susižadėję, taip pat – abiejų lyčių baigiamojo kurso studentai. Iš viso buvo numatyta vienuolika paskaitų. Pirmosiose penkiose turėjo būti aptarti sociologiniai, psichologiniai, ekonominiai, teisiniai ir religiniai santuokos aspektai ir jas turėjo skaityti ne Zoologijos katedros žmonės, bet kitų sričių specialistai; manau, kad šios paskaitos, didžiai reikalingos ir informatyvios, tiesą sakant, tebuvo dekoracija likusioms šešioms nekupiūruotoms paskaitoms (su pagalbinėmis garso ir vaizdo priemonėmis) apie vedybinius santykius ir jų fiziologiją, jas pagal tvarkaraštį turėjo skaityti Prokas.

Universiteto miestelyje gandai pasklido greitai, tad įtariu, kad buvo daugybė trečiakursių merginų (antrakursių ir pirmakursių tikriausiai irgi), kaip ir Lora Fynėj patraukusių į namų apyvokos daiktų parduotuves ieškoti žiedų su netikro brilianto akute. Nuojauta man sako, kad Loros literatai jau buvo „susižadėję" su amerikietiškuoju futbolu, taigi – ir su savo treneriais, tad jai neliko nieko kito, tik būsimuoju jaunikiu pasirinkti mane. Ir aš sutikau. Apskritai ji nebuvo mano skonio mergina, tačiau, kita vertus, tam tikromis aplinkybė-

mis vyro skonį atitinka bet kuri moteris. Ji turėjo pasisekimą, buvo graži, ir jei žmonės valandą ar dvi per savaitę manė, kad mudu pora, – juo geriau. Iki tos dienos buvau visiškai pasinėręs į studijas – pirmuosius šešis semestrus laikiausi pirmajame geriausių studentų penketuke, – ir nei universiteto miestelyje, nei namuose, galima sakyti, nepažinojau beveik jokių merginų, tad turėdamas ją pašonėje, kai kitos porelės vis praeidavo pro mus, besileidžianti saulė liejo spindulių sirupą ant medžių, o realusis pasaulis rodėsi nuščiuvęs ir kelioms minutėms tarsi sustingęs, jaučiau tai, ko niekad anksčiau nebuvau jautęs. Ar tai buvo meilė? Nežinau. Tačiau kažkas panašaus tikrai buvo ir tas jausmas kėlė man nemenką jaudulį, – juk galėjau puoselėti viltį, ar ne?

Šiaip ar taip, kaip minėjau, universiteto miestelyje naujienos sklido greitai, ir kai mudu su Lora nuėjome į pirmąją paskaitą, auditorija buvo pilnut pilnutėlė. Prisimenu, gerokai nustebau, kad šitiek fakulteto jaunesniojo mokomojo personalo vyrų drauge su savo mandagiomis, dorybingomis žmonomis buvo užsėdę kelias pirmąsias eiles ir kad tiek daug iš jų aš net nepažinojau. Čia buvo ir saujelė vyresniojo mokomojo personalo atstovų, jie jautėsi kiek nesmagiai, tarsi būtų įsėdę ne į savo roges, ir jų noras klausytis paskaitų man buvo tikras galvosūkis, – man rodės, kad į penktąją ar šeštąją dešimtį įkopę žmonės, jau spėję užauginti vaikus, turėtų būti susipažinę su pagrindinėmis gyvenimo tiesomis, bet jie čia sėdėjo, ir tiek. („Gal jie nusprendė pakartoti kursą", – ironiškai šyptelėjusi pusbalsiu šnipštelėjo Lora, dėl šitos šiaip jau visiškai nekaltos pastabos, netiesiogiai nurodančios, kuo šios poros užsiima (ar kažkada užsiiminėjo) nematant pašaliniams, per visą mano kūną persirito karščio banga.) Bet didžioji klausytojų dalis, žinoma, buvo studentai: mūsų čia susirinko gal trys šimtai ar dar daugiau, sėdėjome susigrūdę, petys į petį ir laukėme to, kas mus papiktins ir šokiruos, troškome išgirsti garsiai tariamus draudžiamus žodžius ir pamatyti lytinį aktą, pavaizduotą pačiomis ryškiausiomis spalvomis.

Mums plūstant į auditoriją savo poste prie įėjimo stovėjo daktarė Hoenig, studenčių reikalų dekanė, pasirengusi išsvy-

ti kiekvieną, neužsiregistravusį paskaitoms. Daktarė, neaukšta moteris, gerokai aptukusia viršutine kūno dalimi, vilkėjo neskoningą suknelę, ant galvos buvo užsidėjusi pilką skrybėlaitę, atrodžiusią kaip natūrali ant viršugalvio suraitytų ir prismeigtų plaukų tąsa. Nors ji tikrai dar nebuvo įkopusi į penktą dešimtmetį, mums ši moteris atrodė tarsi iš senųjų laikų išniręs budrusis sfinksas: jos akinių rėmeliai žybteldavo kaskart, kai ji palenkdavo galvą, norėdama žvilgtelėti į savo sąrašą ir susirasti reikiamą pavardę ar patikrinti bevardžius pirštus merginų, teigiančių, jog yra susižadėjusios. Per apžiūrą buvome pripažinti tinkamais ir sąžiningai sėdėjome parengiamosiose paskaitose šiaip taip stumdami laiką ir laukdami, kada ant pakylos pasirodys daktaras Kinsis. Jau buvome matę jį pačioje kurso pradžioje – jis skaitė įvadinę paskaitą ir netruko mus įaudrinti pareiškęs, kad sekso srityje nėra jokių anomalijų ar nukrypimų, išskyrus susilaikymą, celibatą ir pernelyg vėlyvą santuoką; bet paskui prie pulto jį pakeitė Medicinos instituto daktaras – jo balsas liejosi tarsi iš radijo, transliuojančio neįveikiamo miego dažniu, paskui estafetės lazdelę perėmė metodistų pastorius ir labai suvargęs smulkutis vyrukas iš Psichologijos katedros, šis įgriso mums iki gyvo kaulo savo kalbomis apie Froido „Tris seksualumo teorijos apybraižas".

Prisimenu, tą dieną, kurios visi laukėme, – dieną, kai turėjo būti rodomos skaidrės, – lauke lijo, ir kai mudu su Lora Fynėj įžengėme į vestibiulį, jame grūdosi minia studentų su skėčiais ir neperšlampamais apsiaustais, mane apstulbino į nosį trenkęs stiprus tokios daugybės susirinkusių ir įvairiausia kosmetika įtrintų kūnų kvapas. Lora, matyt, irgi jį užuodė, nes kukliai nuleista galva nerdama pro dekanę Hoenig suraukė nosį ir sušnabždėjo: „Kvapelis toks, tarsi vienu metu būtų susirinkę visi katinai".

Nesumojau, ką jai atsakyti, tik vangokai šyptelėjau (jokiu būdu nebūčiau galėjęs tvirtinti, kad smaginuosi ir maloniai leidžiu laiką, nes tai vis dėlto buvo paskaita, mokslas, ir visų susirinkusiųjų veidai buvo klaikiai rimti), leidau sau dešine ranka švelniai apglėbti ją per liemenį ir per spūstį nuvedžiau

į pritemdytą auditoriją. Mes atėjome penkiolika minučių per anksti, tačiau beveik visos vietos jau buvo užimtos ir mums teko nerangiai spraustis pro gynybinį sulenktų kelių, maišelių su knygomis bei skėčių ruožą, kol pagaliau nusigavome iki vienos iš paskutinių eilių vidurio. Atsisėdusi Lora krestelėjo plaukus, pamojavo gal trisdešimčiai ar keturiasdešimčiai žmonių, – jų visiškai nepažinojau, – paskui palinko prie pudrinės ir, stengdamasi neatkreipti niekieno dėmesio, pasidažė lūpas. Paskui sučiaupė jas, kad lygiai pasiskirstytų dažai, ir nudelbė mane tokiu žvilgsniu, kokiu, matyt, paprastai apdovanodavo savo mažąjį broliuką ar šunį, – juk ji buvo trečiakursė iš Fort Veino, o aš – baigiamojo kurso studentas iš Mičigano miesto, todėl, kad ir kaip troškau tikėti, jog yra priešingai, nieko, tarp mūsų absoliučiai nieko nebuvo.

Apžvelgiau žemiau esančias eiles. Beveik visos merginos spindinčiomis akimis dairėsi aplink, o vyrai, atlaisvinę segtuvų sąvaržas, rausėsi tarp popierių arba rūpestingai tikrino, ar padrožti jų pieštukai. Vienas vyrukas iš to paties namo, kuriame ir aš nuomojau kambarį, – Dikas Martonas, – atsitiktinai pažvelgė mano pusėn ir mūsų žvilgsniai akimirkai susitiko. Abu mes tuojau pat nusukome akis į šalį, bet man pakako laiko pastebėti nemenką jo susijaudinimą. Mes buvome čia abu, – jis šiaip taip įsispraudęs tarp dviejų kitų baigiamojo kurso studentų, aš – vis besigražinančios Loros Fynėj pašonėje, – ir nekantravome pamatyti ir patirti tai, ko nenumaldomai troškome didžiąją savo gyvenimo dalį. Sunku aprašyti *virpulį*, bangomis besiritantį per visą auditoriją, persiduodantį iš eilės į eilę, nuo alkūnės į alkūnę, per visą žinių ištroškusią studentų minią. Per pastarųjų kelių savaičių paskaitas buvome supažindinti su santuokos istorija bei papročiais, nemažai sužinojome apie vedybiniais ryšiais susietų asmenų jausmus, juridinius santuokos aspektus ir netgi apie dauginimosi procese dalyvaujančių individų anatomiją, mišrioje – vyrų ir moterų – draugijoje išgirdome garsiai tariamus žodžius „penis“, „krūties spenelis“, „vagina“, „klitoris“, o dabar nekantravome visa tai pamatyti savo akimis. Aiškiai jaučiau savo kūne mušantį pulsą.

Staiga atsidarė šoninės auditorijos durys ir pasirodęs daktaras Kinsis žvaliai ir ryžtingai žengė pakylos link. Nors vos prieš kelias minutes jis šlepsėjo per universiteto miestelį apsiavęs kaliošais ir apsisiautęs neperšlampamu apsiaustu, dabar žiūrėdamas į jį galėjai pamanyti, kad įžengė čionai tiesiai iš saulėtos pievelės: viena neklusni susitaršiusios, ant viršugalvio šiek tiek priplotos jo pompadur stiliaus šukuosenos sruoga buvo atsiskyrusi ir pakilusi, tarsi ką tik išlaisvinta iš liejimo formos, profesorius vilkėjo tamsų kostiumą, marškiniai buvo akinamai balti, kaklaraištis – nepriekaištingai parištas, o veidas – ramus ir jaunatviškas. Profesorius buvo į penktąją dešimtį įkopęs įspūdingo ūgio vyras, kiek neproporcingai didele galva, neįprastai siaurų pečių, eidamas truputį šlubčiojo, – mat vaikystėje buvo persirgęs rachitu, – ir nebuvo pratęs nei trukdyti žmonių, nei švaistyti jų, o juo labiau savo brangaus laiko. Jam žengiant prie pulto per auditoriją nuvilnijo viltingas murmesys, tuomet profesorius pakėlė galvą ir apžvelgė klausytojus. Stojo tyla. Visiška tyla. Ir visų mūsų ausis pasiekė lauke tebepilančio lietaus šniokštimas, primenantis veikiančio radijo fone nuolat girdimų atmosferos trukdžių šnypštimą.

– Šiandien aptarsime žmonėmis vadinamų gyvūnų seksualinės reakcijos fiziologiją ir orgazmą, – be jokios įžangos, be įvadinių pastabų pradėjo profesorius, jo santūrus lygus balsas akimirksniu sukaustė auditoriją, ir aš pajutau, kaip greta manęs sėdėjusi Lora Fynėj įsitempė. Vogčia žvilgtelėjau į merginą. Jos veide spindėjo susižavėjimas, o balta palaidinukė pritemdytoje auditorijoje bolavo nelyginant vienintelis švytintis taškas didžiuliame klausytojų prisigrūdusiame dangaus skliaute. Lora mūvėjo puskojines, segėjo plisuotą sijoną, glotniai aptempiantį ir išryškinantį šlaunis. Jos kvepalų aromatas gniaužė man gerklę.

Profesorius Kinsis – Prokas – kalbėjo toliau, dabar jau naudodamasis jam virš galvos esančiu projektoriumi, paaiškino, kaip dėl vazokongestijos padidėjęs penis, pasiekus orgazmą, priklausomai nuo individualių savybių, išleidžia nuo dviejų iki penkių milijonų spermatozoidų, tuomet sutelkė

dėmesį į žmogaus patelės dauginimosi organus. Jis išsamiai aptarė vaginoje susidarančias išskyras ir jų paskirtį – palengvinti penio įsiskverbimą, kalbėjo apie tai, kad ne mažiau svarbią funkciją atlieka ir gimdos gleivės, tam tikrais atvejais padedančios susidaryti gleivių kamščiui, paprastai gimdos apačioje, tai yra kaklelyje, užtveria spermatozoidams kelią į gimdą ir į kiaušintakius ir šitaip neleidžia įvykti apvaisinimui. Žemai nuleidę galvas, stropiai viską rašėmės sąsiuviniuose. Mano pašonėje sėdėjusi Lora Fynėj išsipūtė kaip didžiulis balionas, lygiai toks pat, kokie per Meisės paradą paleidžiami į dangų. Visi auditorijoje buvę klausytojai sėdėjo užgniaužę kvapą.

Ir tuomet ant sienos ekrane staiga pasirodė pirmoji skaidrė, joje visu gražumu iš arti buvo nufotografuotas apipjaustytas išpampęs ir stačias penis, o tuoj pat po jos – kita, šioje buvo matyti sudrėkusi ir žvilganti, įsiskverbimo laukianti vagina.

– Kai į ją skverbiasi vyriškas lyties organas, vagina turi būti iki galo atsivėrusi, – tęsė daktaras Kinsis, tuo tarpu jam už nugaros pasirodė dar viena skaidrė, – taigi patelė pasinaudoja savo pirštais ir du iš jų prideda štai čia. Atkreipkite dėmesį, kad šioje stadijoje dirginamas patelės klitoris, taigi tokios rūšies erotinė stimuliacija būtina, kad lytinį aktą baigtų ne tik patinas, bet ir patelė.

Paskui buvo parodytos dar kelios skaidrės ir pagaliau profesorius anonsavo, kad kitoje paskaitoje labai smulkiai ir metodiškai aptars įvairias pozas, kurias žmogumi vadinamos rūšies gyvūnai gali daryti sueities metu, taip pat nepamirš išnagrinėti įvadinių žaidimų technikos, paminėti seksualiai susijaudinti padedančių pagalbinių priemonių (tarsi mums jų būtų reikėję), bet vis dėlto daugiausia dėmesio skirs apvaisinimui (čia per auditoriją vėl nubangavo prislopintas murmesys) ir būdams, kaip jo išvengti.

Girdėjau viską, kiekvieną žodį. Daug ką netgi užsirašiau, bet paskui pats niekaip negalėjau suprasti ką. Kai ekrane ėmė mirgėti skaidrės, mano sąmonė tarsi aptemo, visiškai pamečiau laiko ir vietos nuovoką (tikrai neperdėsiu sakydamas,

kad tie vaizdai mane neįsivaizduojamai sukrėtė, sukėlė labai stiprų fizinį pojūtį, jį būtų galima palyginti nebent su jausmu, apimančiu staiga niurktelėjus į šaltas upės bangas arba kai kas nors atgalia ranka pliaukšteli tau per veidą – pagaliau, pagaliau aš tai patyriau!). Žinoma, sėdėjau savo vietoje, tiesus kaip styga, šalia manęs įsitempusi paskaitos klausėsi Lora, aš giliai kvėpavau, mirkčiojau, kraujas vis dar tekėjo mano gyslomis, bet mintimis buvau visai kitur ir galvoje sukosi visai kitokie ketinimai.

Po paskaitos, – tik niekaip, nors užmušk, negalėjau prisiminti, kaip toji paskaita baigėsi, – žmonės tylomis susirinko daiktus ir, kaip kokios niūrios procesijos dalyviai, praėjimais tarp eilių ėmė slinkti prie auditorijos durų. Šįkart nebuvo jokio stumdymosi ar laidomų sąmojų, jų paprastai galėdavai tikėtis iš minios baigiamojo kurso studentų, po valandos trukusio „įkalinimo" vėl atgavusių laisvę. Žmonės stūmėsi į priekį apatiškai, vilkdami kojas, nuleidę pečius, nudūrę žemėn akis, tarsi bėgliai, nesistengiantys pasprukti nuo užgriuvusios nelaimės. Žiūrėti į Lorą Fynėj negalėjau. Negalėjau uždėjęs ranką ant juosmens vestis jos per minią – aš visas degte degiau, buvau įsiaudrinęs ir bijojau, kad vien nuo mano prisilietimo Lora pavirs pelenais. Žmonių srautas mudu lėtai nešė ten, kur pro koridoriaus gale esančias atdaras duris sklido lietaus kvapas. Žingsniuodamas atidžiai nužvelgiau jos pakaušį, plaukus ir pečius. Išėję laukan trumpam stabtelėjome prie laukujų durų laiptų aikštelėje, joje buvo prisigrūdę paskaitos dalyvių – mat lietus vis dar pylė kaip iš kibiro, todėl žmonės rūpestingai dėjosi ant galvų kepures ir traukė savo skėčius; pagaliau aš išskleidžiau savąjį, ir mudu su Lora nulipome laiptais žemyn, tiesiai į lietaus glėbį.

Medžiams siūbuojant vėjyje ir nuo skėčio žemyn pliaupiant vandeniui mes nužingsniavome gal šimtą jardų, kol pagaliau sumečiau, ką čia pasakius:

– Ar tu... Gal norėtum pasivaikščioti? O gal tau reikia... gal tu... jeigu nori, galėčiau palydėti tave iki bendrabučio...

Loros veidas buvo išblyškęs, iškreiptas nepasitenkinimo grimasos, ji įsitempusi žingsniavo greta manęs labai stengda-

masi, kad mūsų kūnai nesusiliestų, žinoma, kiek tokiomis aplinkybėmis įmanoma. Staiga už pusės žingsnio mergina sustojo kaip įbesta, stabtelėjau ir aš, iš visų jėgų bandydamas išlaikyti skėčio skliautą jai virš galvos.

– Pasivaikščioti? – reikšmingu tonu pakartojo ji. – Per šitą liūtį? Bijau, kad būsi supainiojęs rūšis, aš – *žmogumi vadinamas gyvūnas*, o ne antis.

Mes staiga pratrūkome juoku, ir tarp mūsų tvyrojusi įtampa nuslūgo.

– Tai gal – puodelį kavos ir... gabalėlį, na, nežinau, gal – gabalėlį pyrago? Arba gal norėtum ko nors stipresnio? – neryžtingai pasiūliau. Loros plaukuose žybčiojo lietaus lašeliai, jos akys švietė kaip žvaigždės. – Aš pats tikrai neatsisakyčiau taurelės stipresnio gėrimo. Matai, aš... Noriu pasakyti, kad aš dar niekada...

Lora pirštais palietė man alkūnę, jos veidą užliejo plati šypsena, bet ir dingo taip pat greit, kaip buvo atsiradusi.

– Ne, – pratarė ji, ir aš pastebėjau, kad jos balsas tapo daug švelnesnis, – aš irgi ne.

Nusivedžiau Lorą į smuklę, sausakimšai prisigrūdusią baigiamojo kurso studentų, ieškančių, kur pasislėpti nuo tokio bjauraus oro, ir kai tik ji įsitaisė prie stalelio, pirmiausia nuo piršto nusimovė žiedą su netikro deimanto akute ir paslėpė jį viename iš savo rankinės skyrių. Paskui ištraukusi smeigtuką nusiėmė skrybėlaitę, ranka pasitaisė plaukus ir nusigręžė nuo manęs ketindama pasidažyti lūpas. Aš nė akimirką nesukau galvos, kas čia vyksta, ir kai sutarėme, kur eisime, daugiau nepratarėme vienas kitam nė žodžio, o lietus teškeno tarsi kažkur fone šniokščianti muzika, mušė skėčio gaubtą kaip timpanus, timpčiojo vėjo taršomų medžių stygas, atitraukdamas mudviejų dėmesį, kad galėtume kaip nors ištverti vienas kito draugiją. Tačiau dabar, alkūnėmis pasirėmęs į stalą, palinkęs į priekį ir ketindamas paklausti, ko ji norėtų išgerti, suvokiau, kad visa tai labai panašu į pasimatymą, ir tylomis dėkojau likimui, kad iš savo toli gražu nepakankamų savaitės pajamų (tuomet dirbau universiteto bibliotekoje: penkis vakarus per savaitę stumdžiau vežimėlį ir

atgal į lentynas dėliojau studentų skaitomas knygas) sumokėjus už kambario nuomą ir maitinimą mano piniginėje dar buvo likę pustrečio dolerio.

– Ak, nė nežinau, – dvejodama atsiliepė Lora ir aš pastebėjau, kad ji vis dar gerokai išmušta iš vėžių. – Ko tu užsisakysi?

– Kukurūzinės. Ir alaus.

Ji tik susiraukė.

– Jei nori, atnešiu tau nealkoholinio gėrimo, gal pageidautum imbierinio limonado?

– „Tomo Kolinso". Išgerčiau „Tomo Kolinso", – pagaliau apsisprendė Lora ir akimis ėmė naršyti po salę.

Kai pakilau ir ėmiau skintis kelią prie baro, pajutau, kad mano kelnių atvartai ir klešnių galai šlapi, o batuose žliugsi permirkusios kojinės. Pilna garų smuklė buvo sausakimša: kiekviename žingsnyje šmėsčiojo lankytojų pečiai ir alkūnės. Pjuvenos, kuriomis buvo išpiltos grindys, šimtų čia praėjusių šlapių batų buvo sumintos į vientisą pilkšvą masę. Kai nešinas gėrimais grįžau prie stalelio, priešais Lorą radau sėdinčią dar vieną porelę: merginą su žalio aksomo skrybėlaite, kurios spalva labai paryškino akis, ir vaikiną, vilkintį šlapią iki pat marškinių apykaklės ir kaklaraiščio mazgo susagstytą apsiaustą. Jo ilga nosis baigėsi keistu gumbu, o akys, mažos kaip segtukams smeigti pagalvėlės, įsodintos pernelyg arti viena kitos. Nei jo, nei jos vardų neprisimenu – juk praėjo tiek laiko... Todėl pavadinkime juos tiesiog Sale ir Bilu ir tarkime, kad jiedu buvo studentai, kaip ir mes su Lora klausę santuokos kurso, be to, naujieji pažįstami iš tikro buvo įsimylėjėliai ir jautė vienas kitam nepalyginti daugiau, nei Lora ir aš jautėme vienas kitam, nors kol kas jie irgi nebuvo susižadėję.

Lora mus supažindino. Aš mandagiai linktelėjau galva ir pasakiau, kad man malonu juos čia matyti.

Bilas buvo pasistatęs ąsotį alaus. Iš sodriai geltono skysčio gelmių į viršų kilo burbuliukai, ir aš tylomis stebėjau, kaip jis, įrėmęs savo liežuvį į lūpų kamputį, atidžiai išpilstė gėrimą: pusę bokalo Salei ir pilną sau. Pilamas į bokalą auksaspalvis skystis ėmė suktis verpetu, alaus puta, iš pradžių gana

greitai kilusi, nurimo, sustojo, ir susiformavo beveik tobulas baltas skridinys.

– Atrodo, kad šis darbas tau ne naujiena, – pratariau.

– Tai jau tikrai ne, – atsiliepė Bilas, pakėlė bokalą ir tarė: – Siūlau tostą. – Palaukęs, kol mes pakelsime savo stiklus, sušuko: – Už profesorių Kinsį! Už ką gi daugiau?!

Studentai, apsėdę stalelį mums už nugarų, jo tostą sutiko prunkšdami, bet mes nusijuokėme, – nusijuokėme visi keturi, – stengdamiesi įveikti savo drovumą ir varžymąsi. Mūsų galvose sukosi tik viena mintis, mums rūpėjo tik vienas vienintelis dalykas, kurį troškome aptarti, ir nors Bilas ką tik apie tai užsiminė, vis dėlto su šia tema mes dar nebuvome iki galo apsipratę. Kelias akimirkas tylėjome ir įdėmiai žvelgėme į pro smuklės duris šlepsinčių sulytų žmonių veidus.

– Man patinka tavo žiedas, Sale, – pagaliau nutraukė tylą Lora. – Ar jis labai brangus?

Tada jodvi ėmė kikenti, o aš ir Bilas juokėmės drauge su merginomis, tiesiog kvatojomės visa gerkle, ir tai buvo tyro džiaugsmo ir išsilaisvinimo pojūčio sukeltas juokas. Pajutau, kaip palengva ima veikti į skrandį patekusi kukurūzų degtinė, kaip ji siunčia impulsus į visas, net ir pačias smulkiausias nervų atšakas, mano veidas nušvito, jų – irgi. Mūsų ketveriukė turėjo bendrą paslaptį, būtent – apmulkino dekanę Hoenig ir vienoje pritemdytoje Biologijos fakulteto auditorijoje atliko iniciacijos ritualą. Mūsų krizenimas truko dar minutėlę. Bilas prisidegė cigaretę. Merginos susižvalgė.

– Jėzau, – galų gale neištvėrė Bilas, – ar kada nors gyvenime ką nors panašaus esate matę?

– Maniau, kad mirsiu ten pat, auditorijoje, – atsiliepė Salė. Ji metė skubrų žvilgsnį į mane, paskui nudūrė akis ir ėmė spoksoti į rato pavidalo pėdsakus, ant stalo paliktus šlapio alaus bokalo. – Jei mano mama... – buvo bepradedanti ji, bet minties taip ir nebaigė.

– Dieve, – prunkštelėjo Lora, – jeigu tai pamatytų mano mama, ji išlėktų laukan galva pramušdama stogą. – Ji irgi buvo prisidegusi cigaretę, ir dabar ši smilko palikta peleninėje, baltas filtro popierius buvo išteptas raudonais lūpų da-

žais. Lora atsainiai vėl suspaudė tarp pirštų cigaretę, greitai įtraukė ir čia pat išpūtė dūmus. – Nes mūsų šeimoje niekada, pabrėžiu – *niekada* nebuvo kalbama apie tai, na, suprantate, apie tai, iš kur atsiranda maži berniukai ir mergytės.

Salė prisidengė delnu burną ir, tarsi išduodama didelę paslaptį, tarė:

– Ar žinote, kad visi vadina jį daktaru Seksu?

– Kas? – jaučiausi taip, tarsi mane laikiusios virvės staiga būtų nutrūkusios ir dabar plūduriuočiau ore virš mūsų stalelio, o žemė greitai toltų nuo manęs. Tai buvo dalykas, nuo kurio svaigo galva, – nepadorus, nuodėmingas, ir mes kartojome, ką girdėję, nelyginant vaikai, pirmą kartą išmokę uždraustus žodžius, žodžius, kuriuos vos prieš valandą taip atsainiai ir aiškiai mūsų akivaizdoje buvo ištaręs daktaras Kinsis.

Salė nustebusi kilstelėjo antakius iki pat skrybėlaitės krašto, ir atsakė:

– Žmonės. Universiteto miestelyje.

– Jau nekalbant apie tuos, kurie gyvena mieste, – įsiterpė Bilas ir, nuleidęs balsą, pridūrė: – žinote, jis įkalbinėja žmones, kad šie sutiktų pasikalbėti. Apie savo seksualinį gyvenimą, – nusijuokė jis, – arba apie tai, kad jo neturi.

– Man tai nepatiktų, – pareiškė Salė. – Juk tai... tai labai *asmeniška*. Be to, juk jis ne medicinos daktaras. Ir ne kunigas.

Staiga pasijutau baisiai sukaitęs, nors smuklėje buvo drėgna ir vėsu, kaip ir gatvėje, iš kurios čia atėjome.

– Istorijos, – savo paties nuostabai ištariau aš, – gyvenimo istorijos. Jis visa tai išsamiai paaiškino: kaipgi sužinosime, ką žmonės...

– Tikriausiai norėjai pasakyti: „žmonių rūšiai priklausantys gyvūnai“, – pertraukė mane Lora.

– ...ką žmonės daro, kai jie... kai jie poruojasi, jei nežiūrėsime į visą šį reikalą moksliškai? Nežinau kaip jūs, bet aš, tiesą sakant, pritariu tam, ką daro Kinsis, o jei mus tai šokiruoja, manau, turime savęs paklausti kodėl, nes argi... nes argi tai – ne tokia pati universali *funkcija*, kaip ir dauginimasis? Argi studijuoti šį dalyką nėra taip pat savaime suprantama, kaip

ir perimti per šimtmečius sukauptas medicinos žinias apie žmogaus kraujotaką, akies ragenos veiklą ar dar ką nors?

Gali būti, mano lūpomis tuomet jau kalbėjo kukurūzinė, tačiau, šiaip ar taip, aš stojau Proko pusėn ir gyniau jo požiūrį jo paties dar visai nepažinodamas.

– Taip, bet... – paprieštaravo Bilas.

Palinkę virš stalo ir suglaudę galvas, mes šnekėjomės tol, kol mūsų stiklai ištuštėjo, juos pripildėme ir vėl išklliukinome. Per dulkėtą lango stiklą bėgantys lietaus lašai palikdavo aiškiai matomus pėdsakus, paskui lango stačiakampis pasidarė tamsus, smuklę užplūdusi baigiamojo kurso studentų minia prasiskirstė, žmonės palengva ėmė traukti namo – ten jų laukė vakarienė ir knygos. Buvo septinta valanda vakaro. Mano pinigai baigėsi. Skaudėjo galvą, smilkiniai tvinkčiojo, bet per visą savo gyvenimą dar niekada nebuvau taip susijaudinęs. Kai Bilas ir Salė atsiprašę išėjo pro smuklės duris ir pradingo drėgmės persmelktoje gatvės tamsoje, aš, minutėlę padvejojęs, gerokai apgirtęs apkabinau Lorą per pečius.

– Juk mes vis dar susižadėję, ar ne? – sumurmėjau.

Ji nusišypsojo – ne tik lūpomis, bet ir akimis. Paskui iš savo maraskino taurės ištraukė vyšnią, pasukiojo ją tarp pirštų ir, švelniai įstūmusi man į burną, tarė:

– Aišku.

– Tuomet argi mes neturėtume... argi nebūtume tiesiog įpareigoti...

– Aišku, – pakartojo ji, pasilenkė ir apdovanojo mane bučiniu, bučiniu, pasaldintu vyšnių sirupu, kvepalų aromatu ir artumu kūno, jis dabar buvo toks šiltas ir bejėgis. Mūsų bučinys buvo ilgas, ilgiausias, kokį tik man buvo tekę patirti, gilus ir apsunkintas to, ką visai neseniai buvome matę auditorijoje rodytose skaidrėse, apsunkintas mūsų atmintyje įsirėžusių paveikslų, vaizduojančių atitinkamus organus, skirtus sensoriniam pasitenkinimui ir rūšies pratęsimui, – abipusiškai juslius, savitepius, sankabius ir visiškai natūralius. Įkvėptas pirmosios sėkmės įsidrąsinau, ir, nors tarp mudviejų nieko ypatinga nebuvo ir mes abu tai žinojome, vis dėlto pašnibždomis Lorai ištariau:

– Eime pas mane.

Loros veido išraiška staiga pasikeitė. Žvilgsnis tapo griežtas, ir dabar pastebėjau išryškėjusius tikruosius jos veido bruožus, tarsi anksčiau niekada jų nebūčiau matęs ir Lora būtų buvusi visai ne ta mergina, kurią ką tik bučiavau nugrimzdęs saldžion užmarštin. Kelias akimirkas mes abu nė nekrustelėjome, tarsi nežinodami, kur kišti rankas, padėjome jas ant stalo ir alsavome vienu ritmu, kol pagaliau Lora nuo manęs nusigręžė ir pasiėmė savo rankinę, lietpaltį bei skrybėlaitę. Tuomet išgirdau nuo baro sklindančius garsus; gergždžiančiu baritonu kažkas traukė dainą, sušnypštė prakalta nauja alaus statinaitė.

– Nežinau, ką tu sau įsivaizduoji, Džonai, – mestelėjo ji man, dabar jau irgi besikeliančiam nuo stalo, staiga sutrikusiam ir, kaip visuomet, sodriai išraudusiam. – Aš ne tokia. Aš – tikrai ne iš tų merginų.

BET LEISKITE MAN GRĮŽTI šiek tiek atgal, nes nenoriu nuklysti į pievas: šis pasakojimas – ne apie mane, o apie Proką. Prokas mirė, o aš štai sėdžiu savo darbo kambaryje, pasukęs spynoje raktą ir užsirakinęs duris, man po ranka stovi stiklas su šaltais „zombių" kokteilio likučiais, bandau kalbėti į diktofoną ir bent kiek surikiuoti plūstančias mintis, o Airisė savo aukštakulniais neramiai kaukši koridoriumi pirmyn ir atgal, kas trečias ratas sustoja prie durų, paklebena rankeną, ir mano ausis pasiekia prislopintas jos šūksnis, primenantis, jog vėluojame. Norėčiau žinoti kur. Gal vėluojame koja už kojos praslinkti per laidojimo namus su laikraščių reporterių minia ir saujele sensacijų medžiotojų? Gal vėluojame pareikšti savo palaikymą? Atsidavimą? Argi Mekei nuo to bus bent kiek lengviau? Argi tai bent kiek padės jos vaikams? Arba Korkoranui, Rutledžui ar net mano paties sūnui, Džonui jaunesniajam, jau prieš dvi valandas užsidariusiam antrajame aukšte savo kambaryje, nes jam jau esą gana mirties, užuojautos ir gedėjimo, nes jis, kitaip negu vampyrai ir tie, kuriuos nenugalimai traukia maitos kvapas, neturįs nė menkiausio noro žiūrėti į velionį, gulintį tuščiame ir jau nieko

nereiškiančiame savo didybės kevale? Juk tai – tik lavonas. Tik mirtingosios žmogaus dalies liekanos. Prokas guli karste, guli ten kaip vaškinė balzamuota mumija, nuplautas vandens srove, išdžiovintas ir pripumpuotas formaldehido, žmogus, neturėjęs jokių iliuzijų, mokslininkas, empirikas, evoliucionistas, – Prokas. Prokas mirė, jis mirė, mirė, ir niekas daugiau šiame pasaulyje nesvarbu.

– Džonai, po velnių, ar pagaliau atidarysi duris? – tampo durų rankeną Airisė, krumpliais beldžia į ąžuolinę durų įsprūdą, mano paties nugrandytą ir nulakuotą. Ir kas gi mus atvežė apžiūrėti šito namo, kas paskolino pinigų jam nusipirkti? Kas davė mums viską, ką dabar turime?

– Gerai jau, gerai! – šūkteliu, pakilęs nuo rašomojo stalo susiverčiu jokio palengvėjimo nesuteikusio gėrimo likučius ir, sunkiai vilkdamas kojas, žengiu per kilimą pasukti spynoje kyšančio rakto.

Už durų stovi Airisė pykčio aptemdytu veidu. Susierzinusi išdidžiai įeina į mano darbo kambarį, ji vilki juodą suknelę, mūvi juodas kojines ir avi juodus aukštakulnius batelius, ant galvos – juoda skrybėlaitė su vualiu. Mano žmona. Jai – trisdešimt šešeri, ji mano sūnaus motina, tokia pat liekna, juodaplaukė, didžiaakė ir graži, kaip ir tądien, kai pirmą kartą ją sutikau. Ir įsiutusi. Įpykusi smarkiai, iki pat širdies gelmių.

– Ką tu čia veiki? – puldama prie manęs ir lyg vėjo malūno sparnais mostaguodama rankomis priekaištingai klausia ji. – Ar suvoki, kad jau *dabar* vėluojame ištisas dvidešimt minučių? – Čia jos žvilgsnis užkliūva už stiklo mano rankoje. – Tu geri? Antrą valandą popiet? Po galais, mane nuo tavęs tiesiog vemti verčia. Suprask, juk jis nebuvo Dievas.

Jaučiuosi išsekęs ir visiškai tuščias kaip nendrė, iš kurios šerdies išspausti visi syvai. Tikrai nereikia, kad kas nors mane bakštintų, man nieko nereikia, tiesiog noriu pabūti vienas.

– Lengva tau pasakyti, – burbteliu.

Nežinau ko tikėtis: gal mano plėšrioji paukštytė išleis nagus, gal tarp mūsų kils šeimyninis vaidas – jų per pastaruosius penkiolika metų patyriau ne vieną, – paliksiantis vieną kitą negilią žaizdą, o paskui ims draskyti gilesnes, tas, kurios

kankina mane seniai ir vis neužgyja. Esu tam pasirengęs, pasiruošęs stoti į kovą ir blokšti jai atgal į veidą visus kaltinimus, nes mano žmona neteisi ir mes abu tai žinome, tačiau šįkart Airisė mane nustebina. Jos rankos smukteli ant klubų, paskui visiškai nusileidžia, ir aš matau, kaip per kelias akimirkas jos veidas nurimsta ir pragiedrėja.

– Ne, Džonai, – pagaliau vėl prabyla ji, dabar jos balsas duslus, su nevilties gaida, – nelengva. Niekada nebuvo lengva. Žinai, ko labiausiai norėčiau?

Neatsiliepiu nė žodžiu, nusprendęs nesuteikti jai to malonumo.

– Norėčiau, kad niekada nebūčiau jo sutikusi, kad nė viena ausimi niekad nieko nebūčiau apie jį girdėjusi. Norėčiau, kad tas žmogus niekada nebūtų gimęs.

Man virš galvos sugirgžda grindys – mūsų sūnus antrajame aukšte vaikšto po kambarį ir duslus jo žingsnių dunksenimas primena tolumoje dundantį griaustinį. Airisės lūpos kietai sučiauptos, pečiai ištiesinti ir šiek tiek atlošti atgal, laikysena liudija, kad ji vis dar pasiruošusi kautis, bet iš tikro ji jau atlyžo, jau pamiršo mane ir dabar greitais kapotais žingsniais kaukši prie durų.

– Užsirišk kaklaraištį, – atsigręžusi per petį mesteli ji ir dingsta koridoriuje.

Bet ne. Staiga vėl grįžta negalėdama nuslėpti nusivylimo, durų stačiakampyje vėl pasirodo jos galva, o žvilgsnis nuo mano veido nukrypsta į diktofoną ir vėl grįžta atgal.

– Ir išjunk tą sumautą dėžę, gerai?

PIRMA DALIS

BIOLOGIJOS FAKULTETAS

1

Nors tą vakarą smuklėje demonstravau drąsą ir įžūlumą, turiu pripažinti, kad asmeniško pokalbio apie seksualinį gyvenimą gerokai prisibijojau. Suprantu, kad šie mano žodžiai gali pasirodyti šiek tiek juokingi, nes daug prisidėjau prie šio tiriamojo projekto, nors, žinoma, ne tiek, kiek Korkoranas ir pats Prokas, ir galų gale viskas pakrypo taip, kad pats savarankiškai apklausiau bent du tūkstančius respondentų, bet, jei norite žinoti tiesą, pasakysiu, jog buvau gerokai išsigandęs. Arba sunerimęs – gal šis žodis dar geriau nusakytų tuometinę mano būseną. Turite suprasti, kad anuomet apie seksą ir seksualumą nebuvo kalbama niekur, – nei kokiuose nors forumuose, nei juo labiau universiteto viešose paskaitose. Tiesa, įvairūs šalies universitetai ir koledžai kartais pasiūlydavo santuokos kursą, dažniausiai siekdami parodyti savo reakciją į ketvirtajame dešimtmetyje visuomenę kausčiusią venerinių ligų baimę, tačiau tos paskaitos būdavo prėskos ir eufemistiškos, o jei kalbėsime apie konsultacijas, tai, išskyrus atviras ir dalykiškas diskusijas apie patologijas bei tam tikrus seksualinius polinkius, eiliniai visuomenės nariai negaudavo visiškai jokios informacijos, nebent galėjo pasiklausyti vietos pastoriaus ar kunigo žeriamų banalybių.

Taigi paskutinėje apibendrinamojoje savo paskaitoje daktaras Kinsis dar kartą pakartojo, kad ketina imtis novatoriško tiriamojo projekto, pagaliau leisiančio aprašyti ir įvertinti žmonių seksualinį elgesį ir atskleisti tai, kas mūsų visuomenėje ilgai buvo tabu, apipinta prietarais ir religiniais draudimais, ir galėsiančio suteikti šios srities duomenų tiems, kuriems jų reikia. Be to, jis kreipėsi į mus – įsiaudrinusius, sujaudintus, geidulių apimtus baigiamojo kurso studentus nuo įtampos

sudrėkusiais delnais – prašydamas jam padėti. Jis dar kartą apžvelgė ir apibendrino savo kursą, glaustai pakartodamas teiginius, susijusius su galimais individualiais seksualinio elgesio nukrypimais, gimstamumo kontrole (lyg tarp kitko pridurdamas, kad jei prezervatyvai nėra sutepti natūraliu sekretu, išskiriamu vyrų organizme esančios Kauperio liaukos, kaip tinkamas jo pakaitas gali būti panaudotos seilės), ir dabar stovėjo uždėjęs rankas ant pulto, pagyvėjusiu veidu, įsmeigęs žvilgsnį tiesiai į mus.

– Kreipiuosi į jus visus, – po trumpos pauzės vėl prabilo jis, – kviečiu pralaužti ledus ir papasakoti man apie savo asmeninę seksualinę patirtį, nes be jūsų istorijų niekada negalėsime pažinti žmogaus seksualumo.

Mums virš galvų liejosi lygi, prislopinta šviesa, auditorijoje buvo pernelyg šilta, ore tvyrojo vos juntamas dulkių ir grindų vaško kvapas. Lauke visą žemę trumpam buvo nubalinęs pirmasis žiemos sniegas, bet mūsų dėmesys buvo nukreiptas kitur ir sniego mes nė nepastebėjome, tarsi būtume tūnoję požemyje ar kokioje kitoje belangėje patalpoje. Kai kas neramiai muistėsi kėdėse. Prieš mane sėdėjęs jaunuolis vogčia žvilgčiojo į laikrodį.

– Kodėl, kodėl apie *Drosophila melanogaster* – vaisinės muselės – seksualinį gyvenimą mums žinoma daug daugiau nei apie kasdienes ir daug dažnesnes analogiškos mūsų rūšiai priklausančių individų elgsenos apraiškas, – toliau kalbėjo profesorius ramiu ir lygiu balsu, įsmeigęs žvilgsnį į auditoriją, – kodėl apie vabzdžių įpročius žinome daugiau negu apie tai, kas nuolat vyksta šios šalies miegamuosiuose, ant svetainės sofų, ant užpakalinių automobilių sėdynių ir kas veikia mus taip stipriai, kad kaip tik dėl to visi jūs atsidūrėte šioje auditorijoje? Argi šį reiškinį įmanoma kaip nors moksliškai paaiškinti? Argi tai suvokiama sveiku protu, ar tai – pateisinama?

Lora sėdėjo greta manęs ir dėl akių vis dar apsimetinėjo, kad esame pora, nors semestrui įsibėgėjus iki ausų įsimylėjo krepšinio komandos narį, vardu Džimas Vilardas, ir dekanė Hoenig, pro kurios akis labai retai praslysdavo bent vienas universiteto miestelyje užsimezgęs romanas, porą kartų su-

čiupo juos vaikštinėjančius kartu. Lora abu kartus sugebėjo išsisukti – girdi, Džimas esąs viso labo senas šeimos draugas, tiksliau – antros eilės pusbrolis ir ji, pamačiusi, kad didžiąją jo laiko dalį praryja krepšinis, tik stengiasi padėti vaikinui grįžti prie mokslų – bet nuo to laiko dekanė Hoenig nenuleido nuo mūsų akių. Mudviem žengiant pro duris ji atvirai mus pervėrė niekinamu žvilgsniu ir mestelėjo, mano nuomone, visai nederamą pastabą apie netrukus skambėsiančius vestuvių varpus, dėl to jaučiau susierzinimą ir pyktį net ir paskaitai įpusėjus. Kad ir kaip ten būtų, Lora sėdėjo šalia manęs palenkusi galvą prie savo sąsiuvinio ir apsimetinėdama, kad konspektuoja, nors iš tikro piešė eskizus, vaizduojančius kažin kokias ištįsusias žmogystas, vilkinčias sukneles ir kailinius, užsidėjusias ant galvų prašmatnias skrybėlaites su plunksnomis, ir smarkiai besidaužančią širdį, pervertą pasiklydusios strėlės.

Daktaras Kinsis norėjo – kaip tik dėl to ir kreipėsi į auditoriją – kad mes visi iki vieno sutiktume jam padėti, susitartume dėl asmeniško pokalbio laiko ir atskleistume jam savo seksualinio gyvenimo istorijas. Mokslo labui. Visoms išpažintims turėjo būti priskirtas šifras, o jos pačios – likti visiškai konfidencialios. Tiesą sakant, šifras, jis pats jį ir sugalvojo, buvo žinomas tik profesoriui, tad niekam niekad nebūtų pavykę kokios nors istorijos susieti su konkrečiu žmogumi.

– Norėčiau pabrėžti, kaip svarbu, kad man padėti sutiktumėte visi, visi iki vieno, – pridūrė jis, kiek manieringai mostelėdamas į visą mūsų auditoriją, – nes tik dalies jūsų dalyvavimas šiame tyrime labai sumenkintų statistinį jo patikimumą. Jei pasitenkinsime istorijomis tik tų žmonių, kurie patys norės jas mums papasakoti, turėsime gerokai iškreiptą bendrą visuomenės paveikslą, bet jeigu tam tikras respondentų grupes pavyktų apklausti šimtu procentų, pavyzdžiui, visus šioje auditorijoje esančius universiteto studentus, visus jaunus kokio nors vienuolyno vyrus, Elkso klubo narius, pagalbinio personalo moteris ar Putnamvilio valstybiniame kalėjime bausmę atliekančius kalinius, tada gautume visiškai tikslų ir patikimą vaizdą.

Mes tylėjome kaip žuvys. Lora kilstelėjo galvą.

– Puiku, – pagaliau ištarė profesorius. – Tad nieko nelaukęs, jau po šios paskaitos imsiuos sudaryti susitikimų tvarkaraštį.

Dėl mudviejų gudrybės – juk netrukus turėjome tapti vyru ir žmona – Loros ir mano susitikimai turėjo būti dažni, nors tuo metu Lora net dėl akių jau nesielgė su manimi kaip su sužadėtiniu ir akivaizdžiai manęs vengė, ypač kai vaikštinėdavo po universiteto miestelį su Džimu Vilardu, šalia jos atrodančiu kaip tikrų tikriausias bokštas – mat jis buvo šešių pėdų ir vieno colio ūgio, svėrė šimtą devyniasdešimt svarų ir per rungtynes mūsų komandai užtikrindavo pranašumą po krepšiais.

Tą šaltą vėjuotą gruodžio popietę, vėjo nešamiems medžių lapų likučiams besiritant per nudžiūvusią pievelės žolę ir kliūvant už krūmų, siūruojant nuogiems medžiams ir visiems universiteto miestelyje šnarpščiant nosimis nuo šalčio, į Biologijos fakultetą mudu su Lora atėjome ne kartu. Pagal tvarkaraštį pokalbis su Lora turėjo vykti anksčiau nei su manimi, o kadangi toks pokalbis vidutiniškai trukdavo truputį ilgiau nei valandą, atlydėti ją čia, galima sakyti, nebuvo jokios prasmės. Vis dėlto susitikimo išvakarėse jaučiausi išsigandęs, ir kai ant bibliotekos laiptų atsitiktinai susitikau ją ir Vilardą, puoliau Lorai įrodinėti, kad dėl akių turėtume daugiau visur rodytis drauge, – man tai nebūtų sudarę jokių nepatogumų: galėčiau pasiimti savo knygas ir, kol ji sėdės Kinsio kabinete, ramiai sau dirbti, – bet man dar nebaigus dėstyti savo minties ji tik papurtė galvą ir tarė:

– Tu labai mielas, Džonai, ačiū tau už rūpestį, tikrai. Bet semestras jau beveik baigėsi. Ir ką gi jie mums padarys?

Šiek tiek tolėliau lūkuriuodamas stoviniavo Vilardas, jis varstė mane tokiais žvilgsniais, kuriais, matyt, paprastai apdovanodavo savo varžovus, kai rungtynių pradžioje stodavo į aikštės centrą kovoti dėl kamuolio.

– Be to, – pridūrė Lora ir šyptelėjo trumpam parodydama savo baltus dantukus, – kartais meilė gali ir išblėsti, ar ne taip? Netgi dekanė Hoenig į šiuos reikalus turėtų žvelgti rea-

liau: ji negali tikėtis, kad *kiekvienos* sužadėtuvės baigsis vestuvėmis.

Tačiau pripažinti esamos padėties aš nenorėjau. Mano širdyje liepsnojo jausmas – tokio niekada anksčiau nebuvau patyręs, todėl negalėjau tiksliai apibūdinti. Bet ar galėčiau paneigti, kad pro aukštus iškirstus arkos pavidalo langus besiliejančioje šviesoje jos veidas man atrodė kaip mažutis stebuklas, kad puikiai prisiminiau mudviejų bučinį smuklėje, o auditorijoje aiškiai jaučiau, kaip sėdėdama greta manęs Lora jaudinasi ir niekaip nenustygsta vietoje? Argi visa tai pripažinęs galėjau į šį reikalą numoti ranka?

– O drausminių nuobaudų nebijai? – paklausiau aš.

Lora tik prunkštelėjo:

– Drausminių nuobaudų? Gal juokauji? – Ji trumpai žvilgtelėjo į Vilardą ir, vėl atsigręžusi į mane, pridūrė: – Man visiškai nerūpi jokios nuobaudos.

Taigi uosdamas ore dar tebetvyrantį silpną jos kvepalų aromatą, į Biologijos fakultetą patraukiau vienas – pasistatęs nuo vėjo savo apsiausto apykaklę ir spausdamas ranka prie šono geroką krūvą knygų. Biologijos fakulteto pastatas, kaip ir dauguma universiteto statinių, buvo iš šiose apylinkėse gausiai randamo kalkakmenio. Jis dunksojo įrėmintas juodų ir belapių medžių tarsi sunykusi šventykla, o iš jo plytinčio dangaus fone liejosi skaidri šviesa, ir nejučia man dingtelėjo, kad rugsėjį, kai medžiai dar nebuvo numetę lapų, pasatas atrodė visiškai kitaip – medžių laja tarsi slėpė ir švelnino jo kontūrus. Žingsniuodamas Biologijos fakulteto link ir klausydamasis, kaip man po kojomis šiugžda lapai, staiga vėl pajutau išgąstį ir mane apėmė bloga nuojauta. Proko tuomet dar visai nepažinojau, arba, tiksliau sakant, jau pažinojau, bet tik – kaip tolimą ir oficialų ant auditorijos pakylos stovintį asmenį, ir labai jaudinausi dėl to, ką jis gali apie mane pagalvoti. Matote, viską gerokai temdė ne tik fiktyvios sužadėtuvės su Lora, bet ir visa kita mano seksualinio gyvenimo istorijos dalis. Mane degino gėda dėl to, kas aš esu ir ką padariau, be to, apie seksą niekada nebuvau drįsęs kalbėtis su niekuo: nei su artimiausiais savo draugais, nei su mokyklos konsultantu, nei

su dėde Robertu, jaunesniuoju tėvo broliu – jis kaip įmanydamas stengėsi atstoti man žuvusį tėvą, kol vieną dieną jį apėmė kelionių manija ir jis taip pat dingo iš akiračio.

Mintyse dar kartą viską perkratinėjau ir tyliai svarsčiau, ką būtent apie mane norės sužinoti daktaras Kinsėjus, ar aš, sukaupęs visą drąsą, sugebėsiu kaip nors išsisukti, o tiksliau – pameluoti, įžūliai pameluoti, tik staiga atsidarė lauko durys ir iš pastato išėjo Lora. Ji buvo apsivilkusi tamsų, diržu sujuostą paltą, apsimovusi baltas kojines ir apsiavusi pusbačius su kitos spalvos sagtimis, jos blauzdas gnaibė šaltis, ir šio didžiulio pastato ir masyvių bei sunkių jo durų fone ji atrodė tokia nedidukė, gležna ir trapi... Staiga siūbtelėjo vėjo šuoras, Lora instinktyviai kilstelėjo rankas į viršų, norėdama prilaikyti savo skrybėlaitę, ir, jei tuo metu nebūtų pakėlusi akių ir manęs pastebėjusi, tikrai nežinau, ar nebūčiau tiesiog apsisukęs ir pabėgęs. Bet akis ji pakėlė. Ir taip keistai mane nužvelgė, tarsi visai nepažinotų arba niekaip negalėtų prisiminti, kur jau yra mane mačiusi. Neturėjau kitos išeities, todėl toliau žengiau taku, užlipau akmeniniais laiptais ir tuomet Lora, gailiai šyptelėjusi, mane užkalbino:

– Ką gi, dabar tavo eilė, ar ne?

Ji stovėjo laiptų aikštelėje ir atidariusi prilaikė man duris.

– Ko jis klausinėjo? – išpūsdamas garų kamuolį ir kopdamas aukštyn po du laiptus iškart, pasiteiravau aš.

Koridorius – jis buvo matyti jai už nugaros – buvo tuščias. Mano žvilgsnis užkliuvo už kiek prislopusio linoleumo spindesio, vienodais intervalais lubose išdėstytų lempų bei tolimajame koridoriaus gale prieblandoje skendinčios ir pražiotą burną primenančios laiptinės.

– Ak, sunku pasakyti, – atsiliepė Lora, ir jai iš burnos irgi išsivertė baltas garų tumulas, – profesoriui viskas įdomu.

– Ar jis klausė... Na, ar jis klausė apie mus?

– Aha. Tiesą pasakius, nemanau, kad jam bent kiek rūpėtų, ar mudu susižadėję, ar ne. Jis toks... Jis tikrai tiki tuo, ką daro, ir nori, kad žmonės... kad jie, kaip tu pasakytum, „atsivertų“. Bet visa tai reikalinga tyrimui, kad būtų galima susidaryti vaizdą, kaip viskas yra iš tiesų, ir jis tai daro... Na, tas

pokalbis vyksta visai ne taip, kaip tu manai. Kalbi ir visai nesijauti nepatogiai, garbės žodis. Pats pamatysi. Tiesiog profesorius puikiai moka nuraminti ir padeda atsipalaiduoti.

Nė nežinojau, ką jai pasakyti. Lora stovėjo čia pat pašonėje, taip arti, kad galėjau užuosti jau beišsivadėjantį jos naudojamos mėtinės dantų pastos aromatą, susimaišiusį su kvepalų ir šampūno, kuriuo ji trinko plaukus, kvapais. Loros veidas buvo atviras ir giedras, lūpos šiek tiek pravertos, tačiau jos akys žvelgė kažkur pro mane, tarsi ieškodamos iš už medžių, lygia eile augančių kitoje gatvės pusėje, išnyrant Džimo Vilardo, o gal ir paties Proko. Ji stovėjo ir paprasčiausiai žiūrėjo ten, žiūrėjo taip, tarsi būtų ką tik pabudusi arba užhipnotizuota vieno iš šarlatanų, besišlaistančių apygardos centre vykstančiose mugėse. Vėjas pūtė man į sprandą, o nuo pastato jaučiau plūstant šiltą orą, tarsi tiesiai į veidą būtų alsavusi kažin kokia pabaisa.

– Klausyk, bet jis juk nehipnotizuoja? – vėl paklausiau.

Ji stovėjo nugara atsirėmusi į duris ir dabar neskubėdama, tarsi norėdama įvertinti, atidžiai mane nužvelgė.

– Ne, Džonai, – globėjišku tonu pagaliau atsakė ji, – ne, jis tavęs tikrai nehipnotizuos. Beje, – kilstelėjusi ranką, ji susikišo po skrybėlaite vieną neklusnią, žemyn krintančią garbaną ir pakreipė pokalbį visai kita vaga, – iki šiol vis neprisiruošiau padėkoti tau už tai, ką padarei – daugelis mano pažįstamų vaikinų nė už ką nebūtų sutikę eiti į tas paskaitas. Tu pasielgei tikrai drąsiai ir kilniai. Ačiū tau. Tikrai.

– Nėra už ką, – suburbėjau, – buvo malonu.

Ir tuomet ji paleido duris, aš viena ranka jas sugriebiau ir įsmukau į vidų, o ji tuo tarpu ėmė leistis laiptais.

Daktaro Kinsio darbo kabinetas buvo pačiame antrojo aukšto koridoriaus gale. Tą dieną aš buvau paskutinis žmogus, su kuriuo buvo numatytas pokalbis, ir koridoriuose – juose dar prieš valandą šurmuliavo studentai – dabar buvo visiškai tuščia. Universiteto darbuotojai irgi jau buvo išėję namo, visi kabinetai bei auditorijos skendėjo tamsoje, ir net pastato prižiūrėtojas, matyt, turėjo reikalų kur nors kitur. Trumpam stabtelėjau prie vidaus patalpoms skirto hidranto – man džiūvo

gerklė – ir vėl patraukiau koridoriumi, o mano žingsnių kaukšėjimas visiškai tuščioje pastato erdvėje labai priminė pistoleto šūvius. Ten buvo gana niūrus belangis prieškambaris, o už jo – neryškiai apšviestas darbo kabinetas. Durys buvo atdaros, ir mano žvilgsnis užkliuvo už dviejų aukštų, beveik lubas siekiančių metalinių lentynų, grūste prigrūstų knygų, o paskui akį patraukė kažkoks pusiau apšviestas siluetas, kurį palaikiau ne kuo kitu, o ties rašomuoju stalu palinkusiu Kinsiu, ir virš jo galvos pleveno gelsvos stalinės lempos metamos šviesos nimbas. Kelias sekundes padvejojęs, pabeldžiau į durų staktą.

Profesorius kilstelėjo galvą nuo rašomojo stalo, kad galėtų aiškiai matyti duris, ir tuoj pat pašoko ant kojų.

– Milkas? – šūktelėjo ištiesęs ranką pasisveikinti ir skubriai žengdamas link manęs; jo veidas atrodė toks gyvas ir emocingas, tarsi būčiau buvęs vienintelis žmogus visame pasaulyje, su kuriuo profesorius seniai svajojo susitikti. – Džonas Milkas?

Paspaudžiau ištiestą profesoriaus ranką ir pritariamai linktelėjau, paskubomis niekaip nesulipdydamas kokios nors, kad ir labai negrabios, mandagumo frazės.

– Malonu, – pagaliau išstenėjau, bet taip tyliai, kad abejoju, ar profesorius mane apskritai išgirdo.

– Gerai, kad atėjai, – pareiškė jis, vis dar spausdamas man ranką.

Dar kelias akimirkas mudu taip ir stovėjome tarpduryje, paskui aš staiga aiškiai suvokiau įspūdingą profesoriaus ūgį, siekiantį bent šešias pėdas, visus kitus grynai fizinius šio žmogaus parametrus ir man dingtelėjo, kad jis puikiai tiktų į porą Džimui Vilardui, suprantama, jei tik turėtų atitinkamų sportinių polinkių.

– Bet prašau, prašau užeiti, – jis paleido mano ranką, nusivedė į kabinetą ir rankos mostelėjimu pakvietė sėstis ant kėdės šalia rašomojo stalo.

– Milkas, – pakartojo profesorius, kai atsisėdau, o jis įsitaisė savo vietoje prie stalo, – pavardė, rodos, vokiškos kilmės, ar ne?

– Taip, ten, iš kur esame kilę, mūsų pavardė buvo Milchai, bet mano senelis ją šiek tiek pakeitė.

– Taigi labai jau teutoniškai ji skambėjo, ką? Suprantama, anglų-saksų gentys – pačios atspariausios asimiliacijai, išskyrus gal tik škotus. Žinai, mano giminės šaknys – Škotijoje, kaip tikriausiai ir pats gali spėti iš mano pavardės... Gal norėtum cigaretės?

Priešais mane paskleisti ant rašomojo stalo nelyginant vaišės gulėjo keli dar neatplėšti įvairių rūšių cigarečių pakeliai, peleninė ir žiebtuvėlis. Tuomet dar nežinojau, kad tabako Prokas tiesiog negalėjo pakęsti, – jo nuomone, rūkyti viešose vietose turėjo būti uždrausta, privačiose erdvėse – juo labiau, bet nors ir griežtai nusistatęs prieš rūkymą, jis pats buvo parūpinęs ir cigarečių, ir gaiviųjų gėrimų, ir kavos bei arbatos, ir netgi alkoholio, kad tik jo rengiami pokalbiai vyktų sklandžiai ir maloniai. Labiausiai jam rūpėjo savo kabinete sukurti neformalią, draugišką atmosferą, įgyti respondentų pasitikėjimą, ir šiuo požiūriu jis turėjo įgimto talento: jam nesunkiai pavykdavo pasiekti, kad žmonės nusiramintų, atsipalaiduotų ir viską atvirai išsipasakotų. Be laisvumo ir respondentų pasitikėjimo jo tiriamasis projektas nebūtų pajudėjęs iš mirties taško.

Taigi išsirinkau cigarečių rūšį, kurią labiausiai mėgau, bet dėl lėšų stygiaus negalėjau sau leisti pirkti, prisidegiau vieną ir giliai užsitraukiau tikėdamasis, kad švelnus nikotino poveikis padės nusiraminti. O Prokas, jis atrodė taip, tarsi būtų pats kilniausias ir draugiškiausias žmogus visame pasaulyje, nė akimirkai nenuleido nuo manęs akių, o pagal jo veido išraišką galėjai pamanyti, kad kaip tik jis išrado cigaretes ir kad ne kam kitam, o jam priklauso kontrolinis „Pall Mall" kompanijos akcijų paketas.

– Tikiuosi, kad santuokos kursas tau patiko, – vėl prabilo jis, – ir kad bet koks neteisingas supratimas, kurį apie tokius dalykus turėjai tu ir tavo sužadėtinė, – beje, įsitikinau, kad ji – labai graži ir žavi, nepaprastai žavi mergina...

Aš nusukau akis į šalį ir tai buvo klaida, nes viena iš svarbiausių profesoriaus taisyklių buvo stebėti, ar pašnekovas kal-

bėdamas žiūri jam į akis, ir iš to spręsti, ar jis sako tiesą. Aš sumurmėjau kažkokią neaiškią frazę. Ar, tiksliau sakant, kažką burbtelėjau, ko profesorius tikriausiai nė neišgirdo.

– Tau nėra ko baimintis, Milkai. Čia tau niekas neįkąs, niekas nepuls kritikuoti ar smerkti, juolab kad aš puikiai žinau, jog daug išradingų baigiamojo kurso studentų, norėdami įtikti dekanei Hoenig, vadinamiesiems moralės sergėtojams ir visai universiteto bendruomenei, sudaro, na, sakykime, *patogias* ir *naudingas* sąjungas.

Krestelėjau cigaretę į peleninės kraštą, įdėmiai stebėdamas, kaip pilkšvas tobulo cilindro formos pelenų gabalėlis, atskilęs krinta nuo jos galo, tada vėl pažvelgiau į profesorių. Pajutau, kaip man į veidą akimirksniu siūbtelėjo raudonis – visuomet ir viską atskleidžiantis mano priešas.

– Atleiskite, sere, – pratariau aš.

Bet jis tik nekantriai mostelėjo ranka.

– Čia nėra už ką atsiprašyti, Milkai, visai nėra už ką. Aš tik norėjau paskleisti informaciją, kad ją gautų tie, kuriems jos reikia, ir jei būčiau galėjęs nuspręsti pats vienas, nebūtų buvę jokių ribojimų ir tas paskaitas būtų galėję lankyti visi norintys. Bet papasakok man apie save. Kiek tau metų?

– Dvidešimt vieni.

– Kada esi gimęs?

– 1918-ųjų spalio 2-ąją.

– Ar tu vietinis, tai yra ar gimei Indianos valstijoje?

– Mičigano mieste.

– Gal pasakytum porą žodžių apie savo tėvus?

– Mano mama dirba vienoje Mičigano pradinėje mokykloje. Tėvas miręs. Tai yra žuvo plaukiodamas ežere, įvykus nelaimingam atsitikimui, nors, tiesą sakant, dar ir šiandien niekas nežino, kas iš tiesų tenai atsitiko. Jie... jiems net nepavyko rasti kūno.

Per visą pokalbį Prokas nenuleido nuo manęs akių, ir vis dėlto tuo pačiu metu nuolat kažką užsirašinėjo popieriaus lape, gulėjusiame ant rašomojo stalo priešais jį. Apklausa jau buvo prasidėjusi man net nespėjus šito suvokti, bet dabar jis stabtelėjo, nes norėjo pareikšti man užuojautą. Profesorius

pasiteiravo, kiek man buvo metų, kai žuvo tėvas, – man buvo devyneri, mokslo metai jau artėjo prie pabaigos, netrukus turėjo prasidėti vasaros atostogos, mano tėvas, pametęs galvą dėl buriavimo, visą žiemą ir pavasarį šveitė ir lakavo laivą, ir pagaliau atėjo diena, kai jis buvo nuleistas į vandenį, o mano galvoje sukosi tik viena vienintelė mintis, būtent, kad mudviejų laukia ilgos saulėtos dienos, kai plaukiosime palei krantą, skriesime tykiu, vėjo nesušiauštu vandens paviršiumi, jis – kaip Dievas, tą vandenį sukūręs, o aš – nelyginant sūnus, atėjęs žingsniuoti jo paviršiumi, – ir čia profesorius man prisipažino, kad ir jam teko verstis be tėvo globos ir patarimų, ypač kai išvažiavo studijuoti į koledžą ir išsilaisvino iš dusinte dusinusios jo įtakos. Proko tėvas norėjo, kad sūnus taptų inžinieriumi, – ar aš galįs tai įsivaizduoti? – bet jam pačiam labiau patiko biologija. Biologija buvo didžioji jo aistra. Ir jis, atsainiai mostelėjęs į ankštame kabinete jam už nugaros stovinčias lentynas, pilnas ant specialių padėklų prismeigtų ir po stiklu besiilsinčių vabzdžių, paklausė:

– Ar žinai, kad aš atradau šešiolika naujų gumbavapsvės porūšių? – O tada, tyliai nusijuokęs, dar pridėjo: – Jei būčiau padaręs taip, kaip norėjo tėvas, šiandien jos visos tebebūtų nežinomos. – Jo akys žibėjo iš pasitenkinimo: – Vargšelės...

Mūsų pokalbis – nes tai, kas tarp mudviejų vyko, buvo apklausai skirtas pokalbis – įgavo tik jam vienam būdingą logiką ir ritmą. Visa tai buvo labai keista. Kuo ilgiau mes šnekėjomės – jaučiausi taip, tarsi būčiau kalbėjęsis su pačiu savimi arba už uždarų durų patikėjęs savo paslaptis šeimos gydytojui – tuo geriau profesorius mane suprato ir žinojo, apie ką mąstau ir ką jaučiu. Ne, jis nebuvo vien puikus savo srities žinovas, nepriekaištingai atliekantis savo darbą, anaiptol: šnekėdamas su juo jautei, kad jis tikrai nuoširdžiai tave užjaučia, ir kai tavo širdis plyšta iš skausmo, tą patį patiria ir jis.

Taigi. Ir tai mus priartina prie tikrosios ir pagrindinės Proko darbo kabinete vykusio pokalbio temos, būtent – mano seksualinio gyvenimo istorijos. Mudu kalbėjomės gal penkiolika minučių, ir tuomet išgirdau pirmą klausimą, iš pažiūros visiškai paprastą, tarsi nebūtų prašoma nieko daugiau,

tik prisiminti šį tą apie tėvus ar auklėjimą. Pokalbis kaip tik pasisuko apie vaikystės kiemo draugus, aš nugrimzdau į nostalgiškus prisiminimus, sąmonėje lyg per miglą čia iškildavo, čia vėl pranykdavo žmonių veidai, jų vardai, tam tikros vietos, ir tada daktaras Kinsis, nutaisęs pačią švelniausią ir dalykiškiausią balso intonaciją, paklausė:

– Kiek metų tau buvo, kai pirmą kartą suvokei mergaičių ir berniukų anatomijos skirtumus?

– Nežinau. Bet man atrodo, kad gana anksti. Buvau gal penkerių ar šešerių.

– Ar vaikystėje tavo namuose nebūdavo vengiama nuogumo? Gal nuogi rodydavosi tėvai arba tu pats?

Minutėlę susimąsčiau, stengdamasis viską prisiminti, paskui atsakiau:

– Ne, nemanau, kad kas nors iš mūsų rodydavosi nuogas.

– Ar, kai tėvų akivaizdoje pasirodydavai nuogas, jie reikalaudavo apsivilkti drabužius?

– Taip. Bet tai turėjo būti ankstyvoje vaikystėje, kai man tebuvo dveji ar treji metukai. Nors... gal ir šiek tiek vėliau. Prisimenu vieną atsitikimą – man tada turėjo būti kokie penkeri metai, taip, tikriausiai penkeri, nes dar nebuvome persikėlę gyventi į namą Čeristryte – kai karštą dieną mudu su mama maudėmės ežere ir aš, išlipęs iš vandens, nusimoviau šlapias glaudes. Ji labai ant manęs supyko, o aš, kaip šiandien prisimenu, niekaip negalėjau suprasti kodėl.

– Ar tąkart buvai nubaustas?

– Taip.

– Ar bausmė buvo fizinė?

– Taip, bausmė, matyt, buvo fizinė. Bet man tai nebuvo pirmas kartas.

– Už ką dar būdavai baudžiamas fizinėmis bausmėmis?

Kiekvienas klausimas logiškai plaukė iš prieš tai užduotojo, jie pylėsi vienas po kito ir labai greitai: kai tik Prokas sulaukdavo mano atsakymo ir jį užsirašydavo, užduodavo kitą, bet aš nė akimirką nesijutau esąs apklausiamas – veikiau įtrauktas į toliau vykstantį pokalbį, ir visas dėmesys buvo sutelktas į pačią nuostabiausią pasaulyje temą, tai yra į mane patį. Be

to, klausimai buvo formuluojami taip, kad į juos būtų galima gauti pačius tiksliausius, išsamiausius ir visiškai paprastus atsakymus. Prokas neklausė: „Ar kada nors esi masturbavęsis?", jis teiravosi: „*Kada* pirmą kartą masturbavaisi?" arba „Kiek tau buvo metų, kai pirmą kartą pamatei nuogas tos pačios lyties asmens genitalijas? Priešingos lyties asmens genitalijas?" Palengva, man prisimenant vėlesnius įvykius, kuriuos patyriau jau būdamas vyresnis, klausimai darėsi konkretesni, labiau orientuoti į mano seksualinę patirtį, iš pradžių gana nekalti, tokie, kuriais buvo stengiamasi sužinoti faktus („Kokio buvai amžiaus, kai tau pradėjo želti gaktos plaukai?"), apskaičiuoti mano ūgį, svorį, galūnių proporcijas, kol galiausiai Prokas manęs paklausė:

– Kada pirmą kartą patyrei sueitį?

Man varvėjo nosis – šaltis, laikęs savo gniaužtuose visą universiteto miestelį, įveikė ir mane – traukiau jau ketvirtą cigaretę, ir, kai išgirdau pastarąjį klausimą, visiškai nesuvokiau, nei kas aš, nei kur esu. Daktaras Kinsis tyrė mano reakciją, mano veido išraišką, nenuleido nuo manęs akių, nors tuo pat metu nė akimirką neatitraukė savo rašiklio nuo popieriaus lapo. Jis tarsi sakė man: „Viskas gerai. Kad ir ką patyrei, viskas suprantama. Gali manimi pasitikėti". Dar daugiau: „*Turi* manimi pasitikėti".

Prieš atsakydamas minutėlę dvejojau, ir iš tos pauzės jis viską suprato.

– Niekada, – pagaliau pratariau aš. – Tai yra kol kas dar nepatyriau.

Man nė nespėjus susivokti, Prokas pažėrė dar vieną seriją klausimų – iš viso jų buvo dvylika, – norėdamas išsiaiškinti asmens polinkio į homoseksualius santykius laipsnį ir jo seksualinį elgesį su tos pačios lyties individais. Profesorius, nenorėdamas nieko be reikalo jaudinti ar iš anksto neigiamai nuteikti, visa tai vadino „H" istorija. Štai tada jis sujudėjo savo krėsle ir krenkštelėjęs tęsė apklausą toliau.

– Taigi. Trumpam grįžkime prie anksčiau gvildentos temos, – tarė jis. – Kiek, sakei, tau buvo metų, kai pirmą kartą pamatei tos pačios lyties asmens genitalijas?

Aš jam pasakiau, ir šį mano atsakymą jis greitai palygino su tuo, kurį buvau davęs anksčiau.

– O kada pirmą kartą išvydai sudirgintą ir stovintį kito vyro penį?

Atsakiau jam.

Ir tada klausimai ėmė ristis nelyginant viską triuškinantis garinis volas, jie pylėsi lyg iš gausybės rago. „Kada pirmą kartą palietei tos pačios lyties asmens genitalijas? Kada pirmą kartą tos pačios lyties asmeniui padėjai patirti orgazmą? Kada pirmą kartą santykiavai su tos pačios lyties asmeniu oraliniu būdu ir padėjai jam patirti orgazmą?"

Aš nusukau akis į šalį ir profesorius trumpam nutraukė apklausą. Kabinete įsivyravo tyla. Mano ausis pasiekė šeštą valandą mušančių bokšto laikrodžio, buvusio kitame universiteto miestelio krašte, varpų skambėjimas.

– Milkai, – vėl prabilo Prokas, – Džonai, leisk dar kartą tau priminti, kad čia nėra ko gėdytis, visiškai nėra ko gėdytis. Nėra tokio abiejų vienos lyties partnerių sutikimu vykstančio lytinio akto, kuris kokybiškai bent kiek skirtųsi nuo bet kurio kito, – ir čia visai nesvarbu, kokių pagrindinių moralinių nuostatų laikosi viena ar kita visuomenė. Jei tave domina, galiu pasakyti, kad mano paties seksualinės patirties istorija klostėsi labai panašiai į tavąją, – ir tuo laikotarpiu, kai buvau maždaug tavo metų, ir netgi vėliau.

Bet dabar tikriausiai būtų pats laikas paminėti ir paties Proko sugalvotą, individo seksualiniams polinkiams įvertinti skirtą šešių padalų skalę, – skalę, apimančią visą žmogaus seksualinių polinkių diapazoną nuo šimtaprocentinės orientacijos į priešingos lyties individus (nulinė padala) iki grynai homoseksualių polinkių (šeštoji padala). Matote, Proko įsitikinimu – o netrukus tuo įtikėjau ir aš pats – iš prigimties žmogus yra panseksualus ir tik visuomenių, ypač tokių, kuriose veikia judaizmo, krikščionybės ir islamo įstatymų kodeksas, sugalvoti varžymai neleidžia jam atvirai reikšti savo troškimų bei reikmių ir jų realizuoti, todėl daugybė žmonių, jausdami, kad jų seksualiniai potroškiai neatitinka visuotinai priimtinų, dėl to labai kenčia. Bet aš jau nukrypau į šalį.

Tądien, sėdėdamas profesoriaus kabinete, prisispaudęs nosinę prie varvančios nosies, padedamas ir vadovaujamas paties Proko, ėmiau pažinti save, nors anksčiau tokio savęs pažinimo metodo nebūčiau galėjęs net įsivaizduoti. Tai, į ką anksčiau žiūrėjau kaip į gėdos šaltinį, dabar man tapo savaime suprantama (Proko paauglystės patirtis irgi buvo labai panaši, jis irgi nuolat masturbuodavosi), ir kai mano seksualinė orientacija minėtoje šešių padalų skalėje buvo įvertinta ne nuliu, o vienu ar dviem punktais, prisipažinsiu, man tai pasirodė esąs gana įsimintinas faktas. Tiesiog troškau įgyti seksualinės patirties, kaip ir kiekvienas iš mūsų. Bendraudamas su merginomis buvau nedrąsus, jos mane gąsdino, keldavau jas ant pjedestalo ir nematydavau, kad jos – tokie pat seksualūs individai kaip ir aš, kad jos, kaip ir aš, turi beveik tokių pat seksualinių reikmių bei troškimų, tad pagalvojau, jog būtų visiškai natūralu pamėginti įgyti tokios patirties bendraujant su vieninteliais pasiekiamais partneriais – vaikinais, juolab kad, kaip sakė Prokas, mums visiems kartais reikia nuleisti garą. Gal tą vėlyvą popietę Proko kabinete viso šito dar nė nesuvokiau, tik galvojau apie Lorą Fynėj, ji dar visai neseniai sėdėjo ant tos pačios kėdės, ant kurios dabar sėdžiu aš, apie tai, kaip Prokas jos klausinėjo, kiek jai buvo metų, kai pradėjo masturbuotis, kada pirmą kartą pamatė apnuogintas priešingos lyties asmens genitalijas, kada pirmą kartą išvydo kraujo priplūdusį stačią penį ir kada pirmąkart padėjo priešingos lyties asmeniui pasiekti orgazmą. Staiga pasijutau nelyginant Kolumbas, tolumoje prie horizonto pastebėjęs dar neatrastą žemę.

Bokšto laikrodis mušė dar vieną ketvirtį valandos, be penkiolikos septynios. Mūsų pokalbis buvo baigtas. Pasilenkęs per stalą, daktaras Kinsis padavė man atviruką – ant jo buvo užklijuotas vieną centą kainuojantis pašto ženklas ir užrašytas jo paties adresas: „Daktarui Alfredui K. Kinsiui, Zoologijos katedros profesoriui, Biologijos fakultetas, Indianos universitetas".

– Matai, – paaiškino jis, – man reikės keturių pagrindinių tavo matmenų. Prašau užrašyti juos ir atsiųsti man.

– Taip, – linktelėjau aš ir, jausdamasis taip, tarsi būčiau patekęs į transą, paėmiau atviruką.

Ne ne, profesorius manęs neužhipnotizavo, bent jau ne tiesiogine prasme, nors tikrai būtų galėjęs.

– Ką gi, puiku, – pridūrė jis, – mums reikia, kad grįžęs namo pirmiausia išmatuotum suglebusio penio skersmenį ir ilgį nuo pagrindo iki pat galo, o paskui, kai jis bus kaip reikiant sudirgintas, priplūdęs kraujo ir stačias, matavimus pakartotum. Ak, tiesa, būtų labai gerai, jeigu nepamirštum pamatuoti ir jo išlinkio kampo...

TĄ VAKARĄ Į MEDŽIŲ ŠAKAS įsisuko vėjas, tarsi kaupdamas jėgas žygiui į piečiau nuo mūsų esantį Kentukį, o apie devintą valandą į mūsų mansardoje esančio kambario, kurį su kurso draugu, Polu Sehornu, buvome išsinuomoję Kirkvudo gatvėje ponios Elzos Lorber name, langą ėmė tikšti nedidukai, bet tumulais virstantys šlapdribos kąsneliai. Tai buvo senas namas, jam gėlė visus kaulus ir senukas nė kiek nesigėdijo garsiu girgždėjimu reikšti savo skundų, ypač kai ateidavo naktis. Jis buvo suręstas 19-o amžiaus 8-ame dešimtmetyje ir, sakyčiau, suręstas gana tvirtai, nes vis dar stovėjo, nors savo kailiu buvo iškentęs ištisas jame gyvenusių universiteto absolventų kartas ir patyręs nepagarbų jų elgesį, griuvėsiais pavertusį jau ne vieną tokio amžiaus statinį. Deja, jo sienos buvo apšiltintos ir izoliuotos ne daugiau nei dėžė, į kurią pakuojami apelsinai, ir kaprizinga, sena kaip pasaulis anglimis kūrenama krosnis, atrodo, tiesiog nepajėgė kambarių oro temperatūros pakelti tiek, kad grįžęs namo nejaustum nemalonaus geliančio šalčio. Pernai žiemą pabudęs vieną rytą siekiau stiklinės su vandeniu, ją iš vakaro buvau pasistatęs ant naktinio stalelio, ir, siurbtelėjęs iš jos, pajutau tarp lūpų įstrigusią ledo plutelę. Po šio nutikimo Polis visą mėnesį vadino mane Nanuku.

Kambario kampe stovėjo rašomasis stalas ir beveik visą jį užėmė padėvėta „Olympia" rašomoji mašinėlė, kurią man išvažiuojant studijuoti į koledžą įdavė motina, ir „Philco" firmos radijo imtuvas – jį išgelbėjau senelei sumanius šitą senieną išmesti lauk. Prie kitos kambario sienos, netoli durų,

stovėjo žibalu klaikiai dvokianti spinta; mudu su Polu dalijomės nedidelę jos erdvę ir laikėme tenai savo marškinius, kelnes bei sukabintus ant nušiurusių medinių pakabų kostiumus (kiekvienas iš mūsų turėjo po vieną kostiumą: maniškis buvo pasiūtas iš languotos medžiagos, puikiai derančios prie mano kaklaraiščio, o Polis – gerokai nunešiotą seržo kostiumą, kurio rankovės jam buvo gal trimis coliais per trumpos, todėl iš jų nuolat išlįsdavo marškinių rankogaliai). Batus pasikišdavome po lova, apsiaustus laikėme vestibiulyje apatiniame namo aukšte, sukabintus ant kabliukų, asmeninius daiktus tvarkingai susidėdavome kiekvienas ant savo komodos, o knygas buvome sustatę į pigią pušinę knygų spintą, kurią aptikau per sendaikčių išpardavimą (keturios lentynos buvo padalytos po lygiai: kiekvienoje iš jų po aštuoniolika colių priklausė man, aštuoniolika – Polui). Vonios kambarys buvo priešais mūsiškį, kitoje koridoriaus pusėje.

Vakarais mudu su Poliu dažniausiai įsijungdavome radiją (paprastai pasitenkindavome dviem stotimis, o paskui dar atsisukdavome Cincinačio radijo stotį, ir mūsų ausis pasiekdavo švelnus ir traškesių gerokai prislopintas, šnabždesį primenantis balsas), pusiau sėdomis įsitaisydavome savo lovose ir ruošdavomės paskaitoms tol, kol nuo šalčio visiškai sugrubdavo pirštai. Tačiau šiandien Polas buvo išėjęs į pasimatymą, kambaryje buvau vienas ir galėjau veikti ką tinkamas, bet ramu čia toli gražu nebuvo: namas net aidėjo nuo čia gyvenančių baigiamojo kurso vaikinų žingsnių bei keliamo triukšmo, o už vonios kambario durų, koridoriuje, rodos, be pradžios ir be pabaigos buvo varinėjamos diskusijos pačiomis įvairiausiomis temomis, pradedant Dievo egzistencija, baigiant nacių ketinimu išplėsti savo gyvybinę erdvę. Tuo tarpu lauke šlapdriba perėjo į tikrą sniegą.

Gulėjau lovoje palindęs po šilta vatine antklode ir bandžiau skaityti – mat prisiminiau rytoj turįs laikyti egzaminą – bet ne kažin kiek pasistūmėjau. Už lango augusios guobos šakos vis brūžavosi į namą, tarsi kažkas, tikėdamasis pasislėpti nuo siaučiančios pūgos, siena būtų mėginęs ropštis aukštyn; radijo bangas aparatas priėmė taip sunkiai, kad neapsikentęs turėjau

atsikelti iš lovos ir jį išjungti. Paskui pirštais prasitirpinau apšalusiame lange apvalią angelę ir pažvelgiau į gatvę. Pasaulis atrodė apsnigtas ir ūkanotas, gatvės žibintai liejo savo šviesą ant visiškai tuščių šaligatvių, be to, nebuvo girdėti nė garso – tik vėjo ūkavimas ir protarpiais į lango stiklą jo sviedžiamų snaigių šuoro sukeltas šiugždesys. Jaučiausi toks menkas, toks apgailėtinas, įkalintas ankštoje dėžutėje. Mane buvo apėmęs nerimas. Ir nuobodulys.

Ir tada vėl pagalvojau apie daktarą Kinsį – tiesą sakant, visą vakarą apie nieką daugiau, galima sakyti, ir nemąsčiau, net ir vakarieniaudamas – ir, perėjęs visą kambarį, šiandien gal jau dvidešimtą kartą žengtelėjau prie rašomojo stalo dar kartą apžiūrėti atviruko, kurį jis man buvo davęs. Mano ranka nuslydo žemyn link dvišakumo, kur jaučiau stiprėjant spaudimą, ir nejučia per gabardino kelnes ėmiau masažuotis. Ir kaipgi galėčiau jį išmatuoti? Liniuotės neturėjau, bet galėjau nueiti į kambarį kitame koridoriaus gale, pas Bobą Haikenluperį, tikrą architektūros žinovą, ir ją pasiskolinti (kas jau kas, o jis tai tikrai turėtų turėti liniuotę), tik vis dar negalėjau pasiryžti rimtai imtis matavimų. Man visa tai atrodė šiek tiek nepadoru, nešvanku ir netgi juokinga. Matuoti savo paties penį? Tačiau reikalas, žinoma, buvo kur kas sudėtingesnis, – neabejoju, kad patys suprantate, ką turiu omenyje. O kas bus, jeigu pasirodys, kad šiuo požiūriu nė iš tolo neprilygstu kitiems? Jei maniškis, na, jei maniškis *mažesnis* už kitų vyrų? Kas tada? Ar tuomet tiesiog pridėsiu vieną kitą colį, kad nenuvilčiau žymaus mokslininko, nekantraujančio apdoroti gautus duomenis ir nubraižyti diagramą? Suprantama, nė nenutuokiau, koks yra vidutinis vyriško organo ilgis, tačiau, kita vertus, argi tai nėra pagrindinis šio sumanymo tikslas ir norint jį pasiekti reikia pradėti nuo matavimų? Argi Kinsis, skaitydamas paskaitą ir kalbėdamas apie individualias variacijas, nenorėjo, kad mes įgytume bent kiek pasitikėjimo savimi ir blaiviau žvelgtume į tokius dalykus kaip krūtų dydis, penio ilgis ir panašiai?

Taip, mintyse tariau sau, taip, žinoma, aš išmatuosiu viską kaip reikia, pasistengsiu tai padaryti kruopščiai ir sąžiningai. Suprantama, leidęsis į tokius svarstymus ir bandydamas įsi-

vaizduoti, kaip šaltą architektūrą studijuojančio studento liniuotę prispaudžiu prie savo penio, netrukus pajutau, kad jis kaip reikiant sustandėjo. Ir kaip tik tą akimirką (tik jau prašyčiau teisingai mane suprasti) pagalvojau apie ponią Lorber. Kiekvieną vakarą ji sėdėdavo svetainėje apatiniame namo aukšte, klausydavosi savo radijo ir megzdavo, tad aš tikrai žinojau, kad jos krepšelyje su siuvimo ir mezgimo reikmenimis yra matavimo juostelė, minkšta ir lanksti matavimo juostelė, pagaminta iš per ilgą laiką gerokai pirštais nučiupinėtos medžiagos ruoželio, – štai tokį daikčiuką puikiai galėjau įsivaizduoti panaudojamą labai asmeniškam mokslo tyrimui.

Gerai. Puiku. Nieko nelaukęs nubildėjau per tris išklebusių laiptų maršus, pakeliui numodamas ranka į Tomo Tomalino šūksnį, kad esu kviečiamas vieną kitą kartelį sulošti kortomis, ir į niūrų pasisveikinimą, išspaustą Beno Veberio, kuris, nors ir sunkiai, laiptais nešė visus du šimtus keturiasdešimt penkis savo svarus į kambarį antrajame aukšte. Sunkiai gaudydamas kvapą ir vos galėdamas slėpti susijaudinimą, sustojau prie atdarų salono durų ir krumpliais švelniai pabeldžiau į staktą. Ponia Lorber sėdėjo įsitaisiusi mėgstamame savo fotelyje ir į kamuolį vijo irisinio saldainio spalvos siūlus, o jai ant kelių tysojo katinas. Net nepakėlusi akių ji žinojo, kad tai aš, – ponia Lorber žinojo viską, kas dėjosi šiame name, pro jos akis nepraslysdavo nė menkiausias sujudimas, ji sekė kiekvieną savo nuomininkų kvėptelėjimą, todėl ir fotelį buvo pasistačiusi strateginėje salono vietoje, iš kurios galėjo vienu kartu apžvelgti prieškambarį ir laiptus, jei kas nors būtų toks kvailas ir pamėgintų slapta įsinešti į savo kambarį kontrabandos. (Tuomet ponia Lorber buvo septintąją dešimtį įpusėjusi plačiapetė, pilvota senė, turėjusi net kelis pagurklius ir įdėmų, beveik grobuonišką žvilgsnį: įsinešti alkoholinių gėrimų, maisto, kurį reikia šildyti, ir ypač atsivesti merginų buvo draudžiama.)

– Hm, atleiskite, ponia Lorber? – burbtelėjau aš.

Ji akimirksniu įsmeigė į mane akis, ir nors tikėjausi, kad šeimininkė nusišypsos ar bent jau pritariamai linktelės galva, jos veide neatsispindėjo jokie jausmai.

– Tiesiog pagalvojau, ar negalėčiau... hm... ar negalėčiau pasiskolinti jūsų... hm... matavimo juostelės. Tik minutėlei. Paskui tuoj pat grąžinsiu, prižadu.

Ji giliai atsiduso, ir tame atodūsyje, rodos, tilpo visi mažučiai nepatogumai, krizės ir vis besikaupiančios nelaimės, per tiek metų patirtos dėl čia gyvenusių baigiamojo kurso studentų kaltės, paskui, nesakiusi nė žodžio, pasilenkė dešinėn ir, kyštelėjusi ranką į siuvimo ir mezgimo reikmenų krepšelį, ėmė jame kažką žvejoti.

– Štai, – pagaliau tarė ji, ištraukdama matavimo juostelę, o aš tuo tarpu žengtelėjau per kambarį prie jos, – bet žiūrėk, kad tikrai grąžintum.

Kai pasilenkiau virš šeimininkės, man į nosį dūrė skysto tepalo, kuriuo ji kiekvieną vakarą įsitrindavo kojas, aromatas ir šiltas, rūgštokas, po jos sijonais įkalinto oro kvapas. Katinas nudelbė mane abejingu žvilgsniu.

– Žinoma, – atsakiau, ir kai iš ponios Lorber rankų ėmiau matavimo juostelę, jos vėsūs sausi pirštai trumpam susilietė su manaisiais. – Būtinai. Po minutėlės grąžinsiu jums juostelę, prižadu.

Jau buvau beveik išslinkęs iš kambario, bet staiga ji mane sustabdė:

– Bet kam gi, po galais, tau prireikė matavimo juostelės, Džonai? Ką tu su ja matuosi? Gal užuolaidas? Ką gi, nuoširdžiai tikiuosi, kad nesugadinote...

– Ne, tai... hm... tai tiriamajam projektui. Jos man reikia, kad galėčiau pasiruošti literatūros paskaitai.

– Literatūros? Tai ką, gal matuosi eilėraščių eilučių ilgį? Kiek pėdų yra kiekvienoje „Don Žuano" eilutėje, ką? – nusijuokė ponia Lorber. – Ak, tai bent kūrinėlis!.. Ar jis vis dar įtrauktas į programą? Betgi ne, žinoma, kad turi būti įtrauktas. Lordas Baironas... Tai bent buvo poetas, ar ne?

– Taigi, – pritariau aš, – bet man reikia... Matote, man reikia...

– Eik, eik, – neleido man baigti ji, mostelėjusi abiem rankomis taip, tarsi norėtų nuvyti mane šalin. – Tau nėra reikalo gaišti laiko su kažkokia sene, kai turi atlikti *matavimus.*

Sunkiu žingsniu vėl užkopiau laiptais, o medžiaginė juostelė degino mano kišenę tarsi žioruojantis anglies gabalėlis. Jaučiausi kaltas, susitepęs, bjauriai apsimelavęs, juolab kad ketinau tokiems nešvankiems matavimams panaudoti nekaltą ir nesuteptą šeimininkės daiktą, ir niekaip negalėjau atsikratyti sąmonėje staiga iškilusio vaizdinio, kaip vėliau ji čiupinės matavimo juostelę, kaip laikys ją pridėjusi prie šaliko, mezgamo mylimiausiai dukterėčiai ar anūkei. Pamaniau, gal man grąžinti juostelę tiesiog dabar, kol dar nespėjau jos išniekinti? Rytoj ryte galėčiau ištrūkti į miestą ir nusipirkti kitą, – juk, šiaip ar taip, matavimo juostelė – labai naudingas ir praktiškas daiktas. Galų gale visada gali prireikti ką nors išmatuoti, pavyzdžiui, kad ir knygų lentynas. Lipant laiptais mano žingsniai aidėjo kaip plaktuko dūžiai. Į lango stiklą ir toliau plakėsi vėjo blaškomos snaigės.

Grįžęs į savo kambarį pajutau, kad mano užsidegimas tuoj pat imtis daktaro Kinsio matavimo pratimėlių spėjo gerokai išblėsti, bet vis tiek pareigingai atsisegiau diržą, nusileidau kelnes ir išvyniojau ponios Lorber matavimo juostelę, ketindamas išmatuoti dabar jau visiškai suglebusio savo penio skersmenį bei ilgį. Tik bėda, kad vos priglaudžiau prie penio matavimo juostelę, jis pakėlė galvą, ėmė bematant standėti, ir niekaip negalėjau tiksliai jo išmatuoti. Net nespėjęs susivokti, ką darau, aš jau ritmingai glosčiau savo daikčiuką, bandydamas prisiminti Loros Fynėj žvilgsnį, kai ji greta manęs sėdėjo aptemdytoje auditorijoje nuolat klaksint skaidrių projektoriui, o mes visi užgniaužę kvapą spoksojome į ekraną. Paskui prisiminiau merginą, kuri su manimi klausė literatūros kurso ir visuomet sėdėdavo pirmoje eilėje, jos papūstas lūpas, žibuoklių spalvos akis, jos blauzdas, po stalu taip švelniai besitrinančias viena į kitą, kad nuo to vaizdo man darydavosi silpna, ir pagaliau mano mintis užvaldė tiesiog moteris, – jokių ypatingų bruožų neturinti ir visiškai nepažįstama moteris, apnuogintomis krūtimis, sustandėjusiais speneliais ir aiškiai matoma vagina – „vagina, vagina" – gardžiuodamasis porą kartų ištariau mintyse – kaip du vandens lašai panašia į tą, kurią mačiau ant auditorijos sienos kabančiame ekrane.

Pabudęs anksti rytą pirmiausia pastebėjau pro langą plūstančios šviesos pluoštą, virpantį ant nuožulniai besileidžiančio lubų ploto, esančio virš mano lovos, – šviesa buvo blankesnė nei paprastai, įgavusi melzganą atspalvį, atrodė tarsi iš baseino dugno sklindantis vandens švytėjimas, ir mano krūtinė prisipildė nekantraus laukimo nuotaikos, dažniausiai apimančios žmones iškritus pirmam gausesniam žiemos sniegui. Pūga nurimo, bet dangus tviskėjo sidabru tarsi didžiulis, nepriekaištingai nušveistas ir apverstas sidabrinis dubuo, jo paviršiumi kartkartėmis siūbteldavo vienas kitas atsitiktinis vėjo šuoras. Polo nežadinau. Vakar jis grįžo vėlai – daug vėliau, nei aš nuėjau miegoti – tad nenorėjau jam trukdyti, bet ne dėl to, kad man būtų rūpėjęs saldus jo miegas, o todėl, kad tąryt tikrai nebuvau nusiteikęs su kuo nors bendrauti. Prieš užsukdamas į universiteto valgyklą pusryčių ir paskutinį kartą prieš egzaminą užmesdamas akį į savo užrašus, ketinau pasivaikštinėti, paklaidžioti gatvėmis, pasižvalgyti po pasikeitusį pasaulį, – tiesiog pasigrožėti juo vienas.

Sniego buvo priversta per pusantros pėdos, o gal ir dar daugiau – sunku pasakyti, mat kai kur prie tvorų ir namų sienų vėjas buvo supūtęs pusnis. Šaligatviai dar nebuvo nuvalyti, iš vakaro prie šaligatvių palikti automobiliai apnešti sniegu, o suglumę paukščiai nuo išilgai gatvės augančių visžalių augalų vis strykčiojo ant užantspauduoto baltos žemės voko. Pro aplinkinių namų langus sklido silpna blausi šviesa. Užuodžiau kepinamos šoninės kvapą, degančių malkų dūmus, sumišusius su maloniu ir stipriu gaivaus šiaurės oro aromatu.

Dar nebuvo nė septynių, ir universiteto miestelis, galima sakyti, dar miegojo, o tie, kurie vis dėlto jau buvo išsiruošę iš namų, tylomis žingsniavo per keturkampį universiteto kiemą – menkutės susikūprinusios figūrėlės, išplėštos iš kažin kokio sapno ir nublokštos ten, kur jų neturėjo būti. Valgykloje irgi tebuvo ne daugiau kaip dešimt studentų, nors paprastai tokiu laiku jų čia pusryčiaudavo bent šimtas, o juos aptarnavo viena vienintelė, iki šiol man nė karto nematyta moteris: ji atsainiai patiekdavo maistą, o paskui per visiškos tylos jūrą irda-

vosi prie kasos aparato išspausdinti sąskaitos. Pasirinkau staleli prie lango, atsisėdau, o tada, tingiai maišydamas kavą, kad ištirptų cukrus, įsispoksojau iš pradžių į atsineštas knygas, paskui – į medžius, augančius prie netoliese tekančio upelio. Tai buvo viena iš tų ramių ir palaimingų akimirkų, kai pasaulis, rodos, liaujasi sukęsis ir visiškai sustoja, o prieš akis atsiveria visos jo teikiamos galimybės. Magiška akimirka. Stebuklinga akimirka – argi ne taip ji vadinama meilės dainose?

Ji prašneko man dar nespėjus jos pastebėti:

– Sveikas, Džonai.

„Sveika", – atsakiau, tuomet pakėliau akis ir pirmą kartą išvydau ją. Ji vilkėjo žieminį paltą, ant galvos buvo užsidėjusi skrybėlaitę, o juodi šilkiniai plaukai krito žemyn ir atrodė kaip sienų gobelenas; iš jos akių gelmės sklido šviesa, tarsi kažkur ten, jų viduje, būtų buvę įtaisyti du kaitinimo siūleliai, o baterija paslėpta po drabužiais. Buvo septinta valanda ryto – nors ne, dar prieš septynias – o ji stovėjo čia, pasidažiusi blakstienas ir antakius, turėjusius dar labiau pabrėžti jos akių spalvą, kurią buvo sunku įvardyti: tuo pačiu metu ji buvo ir mėlyna, ir žalia, panašiai kaip prie Havanos uosto plytinti jūra, kurios pakrančių vandenys tolumoje palengva susilieja su atvira jūra, o laivo pirmagalys ramiai skrodžia jų paviršių, nejučia iš vieno pasaulio patenki į kitą, ir viskas išnyksta tarytum sapne.

– Ar tu manęs nepažįsti?

Ji atsisegė palto apykaklės spaustuką, nusiėmė skrybėlaitę ir pasitaisė plaukus, o šaliką paliko du kartus apvyniotą aplink kaklą. Staiga viskas vėl ėmė judėti, tarsi į projektorių būtų vėl įdėta kino juosta: jos knygos nuslydo ant stalo ir atsidūrė prie manųjų, atsagstyto palto skvernai prasiskyrė, ir aš pamačiau suknelę, puikiai krintančią ir pabrėžiančią kūno formas, paskui išvydau atitraukiamą kėdę ir ant jos kraštelio klestelinčią merginą, tik... *kas ji tokia?* Ir staiga man tarsi akys atsivėrė.

– Tu – Airisė, – pratariau.

Žvelgdama tiesiai man į veidą, ji plačiai nusišypsojo, o žavesio toji šypsena, rodės, semiasi iš tų pačių slaptų šaltinių, kaip ir merginos akys.

– Airisė Makolif, mažoji Tomio sesutė. Bet juk tu jau anksčiau žinojai, kad aš čia studijuoju, ar ne?

– Taip, žinojau. Aišku, kad žinojau. Tiksliau, mano mama pasakė, o paskui, žinoma, ir pats tave mačiau universiteto miestelyje.

– Girdėjau, kad susižadėjai.

Nė nežinojau, ką turėčiau į tai atsakyti – mat jokiu būdu nenorėjau, kad ši žinia kokiu nors būdu, kokia nors forma ar pavidalu pasiektų mano mamos ausis, – tad tiesiog panarinau galvą ir siurbtelėjau kavos.

Airisės šypsena išblėso.

– Ji labai graži, – sumurmėjo Airisė. – Lora Fynėj.

– Taip, – atsiliepiau aš, įbedęs žvilgsnį į savo puodelį. – Bet iš tikrųjų aš ne... mes neketiname... – pažvelgiau tiesiai į ją. Akies krašteliu pastebėjau, kaip prie kasos aparato sėdėjusi moteris spausdina sąskaitą už kavą ir riebaluose virtą ragelį, bet jos judesiai atrodė vangūs, tarsi visa vyktų po vandeniu, paskui mano žvilgsnis užkliuvo už plinkančios literatūros profesoriaus galvos, siaurų jo pečių ir sniegu apibirusio palto. – Tai... Tai tik dėl akių, supranti? Kad mums leistų klausytis santuokos kurso.

Mačiau, kaip trumpą mirksnį Airisės krūtinėje vyksta vidinė kova, kaip ji mintyse gromuliuoja naujausią žinią, o tada veide vėl tvykstelėjo šypsena.

– Nori pasakyti, kad judu tik apsimetėte? Kad jūs... O Dieve! – šūktelėjo ji ir, rodos, pamiršusi savo ketinimą išlaikyti orią pozą, susmuko kėdėje, nugara atsirėmė į jos atkaltę ir, aiškiai susijaudinusi, nervingai sumosavo rankomis: – Girdėjau, kad tas kursas buvo tikrai *nešvankus*...

2

IŠLAIKĘS EGZAMINUS ir parašęs reikiamus darbus („Dualumas Džono Dono meilės eilėraščiuose" ir „Malinovskio „Melanezija"), sėdau į autobusą, Kalėdoms grįžau į Mičiganą ir padovanojau mamai vonios putų rinkinį bei kelis žuvelių ir undinių formos aromatizuoto muilo gabalėlius. Per šventes manęs aplankyti atėjo seni draugai, su jais kartu mokėmės vidurinėje mokykloje, taip pat ir Tomis Makolifas, kuris dabar dirbo bakalėjos parduotuvės vedėjo pavaduotoju, ir – o, tai man buvo tikrai netikėta – atsivedė jaunesniąją savo seserį, Airisę, be to, paklausė, ar aš žinau, kad dabar ji – Indianos universiteto antrakursė. Ji buvo taip arti, stovėjo čia pat, prie durų, broliui už nugaros, ir nors mudu buvome menkai pažįstami, nenorom pajutau jai pagarbą, nes ši mergina tiksliai žinojo, ko nori, ir visuomet – nesvarbu, kokia kaina – tai pasiekdavo. Pasakiau Tomiui, kad kartą mačiau ją universiteto miestelyje – rodos, tądien, kai privertė sniego, taip? – o ji tik spoksojo į mane išplėtusi savo jūros spalvos akis, tarsi ničnieko neprisimintų. Paskui, susėdę prie židinio, valgėme mėtinius meduolius ir kiekvieną kartą, kai tik mano mama trumpam išeidavo į virtuvę patikrinti, kaip kepa pyragai, išmesdavome po burnelę brendžio. Prieš pat Naujuosius ketinau pakviesti Airisę į kiną arba į čiuožyklą, kitaip sakant, į pasimatymą, bet taip ir neprisiruošiau. Paskui grįžau į universitetą, vis trumpėjančios apniukusios dienos taip greitai vijo viena kitą, kad nejučia atėjo sausio vidurys.

Vieną vakarą, kai dirbau antrajame bibliotekos aukšte ir atgal į stelažus dėliojau knygas, tiesiai priešais save žiojinčiame praėjime tarp knygų lentynų išvydau Proką – profesorių Kinsį – priklaupusį ant vieno kelio ir įdėmiai peržvelgiantį

apatinėje lentynoje stovinčių veikalų pavadinimus. Jis tryško energija ir kėlė nemenką triukšmą: užkišęs pirštą už nugarėlės, išsitraukdavo vieną ar kitą knygą ir čia pat įstumdavo atgal, visą laiką sukinėdamasis ant į grindis įremto kelio tarsi ant cokolio. Man buvo keista jį matyti čia – na, gal ne tiek keista, kiek netikėta – pirmą akimirką net sustingau. Nežinojau, ką daryti: pasisveikinti, apsimesti, kad jo nepastebėjau, o gal čiupti glėbį knygų ir nerti už kampo? Netgi jei nuspręsčiau prieiti ir pasisveikinti, argi jis mane prisimintų? Juk profesorius turi šimtus studentų, ir kadangi visus mus, *visus iki vieno* – taip pat ir mane – buvo asmeniškai apklausęs, argi kas nors galėjo reikalauti, kad jis bent vieną iš mūsų prisimintų? Akies krašteliu ir toliau jį stebėjau. Profesorius, rodos, kažką burbleno sau po nosimi – gal kartojo knygos kodą? – ir štai, pagaliau radęs, ko ieškojo, ištraukė iš lentynos kažkokį veikalą, atsitiesė ir jau buvo benueinąs, bet čia pamatė mane.

Vis dėlto jam prireikė kelių sekundžių. Mačiau, kaip profesorius mane pažino ir akimirksniu jo veido išraiška pasikeitė, tuomet jis žengė prie manęs ir ištiesė ranką pasisveikinti.

– Milkai, – prabilo jis. – Ką gi, sveikas. Malonu tave matyti.

– Sveiki, pone. Aš... Na, nemaniau, kad mane prisimenate, juk jūs turite tokią galybę studentų...

– Na jau, liaukis. Žinoma, prisimenu. Džonas Milkas iš Mičigano, gimęs 1918-ųjų spalio 2-ąją, – išpyškino jis ir apdovanojo mane viena iš savo firminių šypsenų: profesoriaus lūpa pakilo apnuogindama viršutinius dantis, ant skruostų susimetė dvi vertikalios juoko raukšlelės, o visas veidas nušvito, tarsi nutviekstas nevaldomo linksmumo. – Ūgis – penkios pėdos ir dešimt colių, svoris – šimtas aštuoniasdešimt svarų. Tikiuosi, kad per tą laiką nesuliesėjai?

– Vargu, – atsakiau išspausdamas šypseną, nors toli gražu ne tokią išraiškingą kaip profesoriaus, ir staiga prisiminiau kitus matmenis, tuos, kuriuos atviruku buvau nusiuntęs jam paštu. Prisiminiau ir savo paslaptis, savo gėdą ir visa, kas su ja buvo susiję. – Matote, mama prikepė pyragų. Šventėms...

– Taip, – linktelėjo jis, – taip, žinoma. Kas gali būti geriau už mamos pyragus? – Profesorius vis dar šypsojosi, tik da-

bar, nors tai atrodė vargiai įmanoma, šypsena buvo dar platesnė. – Arba, pavyzdžiui, mamos meilę, ar ne?

Turėjau pripažinti, kad jis teisus. Pritariamai linktelėjau galvą, ir erdvė tarp mudviejų, nutvieksta gelzganą šviesą liejančių elektros lempučių, kelioms akimirkoms prisipildė tylos. Pagaliau atitokęs išgirdau tylų tarp stelažų vaikštinėjančių bibliotekos lankytojų šnaresį, nukritusios knygos bumbtelėjimą, kažkokį šnabždesį.

– Kaip suprantu, tu čia dirbi?

Pasakiau, kad taip ir yra, bet bibliotekos vadovas sumažino darbo valandų skaičių, tad vos suduriu galą su galu.

– Pagrindinis mano darbas – sudėti knygas atgal į lentynas. Kai biblioteką uždaro, iššluoju patalpą, ištuštinu šiukšlių dėžes, patikrinu, ar viskas savo vietose.

Profesorius stovėjo ir klausėsi manęs, linguodamas, perkeldamas kūno svorį nuo pirštų galų ant kulnų ir atgal. Niekaip negalėjau susilaikyti nežvilgtelėjęs į knygos pavadinimą: Hansas Lichtas, „Seksualinis gyvenimas senovės Graikijoje".

– Naktinė lektūra, – pajuokavo jis. – Kaip manai, ar jums, studentams, nebus per sunki?

Aš tik gūžtelėjau pečiais ir atsakiau:

– Mes visi labai stengiamės.

Profesorius nutilo, tarsi dėl kažin ko vis negalėtų apsispręsti, bet akių nuo manęs nenuleido.

– Žinai, Milkai... Džonai... – pagaliau švelniai ir mąsliai pratarė jis, – savo namuose turiu sodą. Aš ir ponia Kinsi. Arba tiesiog Klara. Vasarą jis tampa viso Blumingtono pasididžiavimu, tikru botanikos sodu, užimančiu dviejų su puse akro derlingos žemės plotą: auginu viendienes, irisus, be to, planuojame įrengti ir tvenkinį su vandens lelijomis. Turėtum apžiūrėti mūsų sodą, tikrai.

Pamečiau jo mintį. Vakarais ilgai dirbdavau, tad jaučiausi gerokai nusivaręs nuo kojų. Kadangi kito pasirinkimo neturėjau, pamaloninau profesorių tipišku pataikaujančio studento žvilgsniu.

– Taigi norėjau pasakyti, kad jau seniai svarstau, ar nevertėtų pasamdyti žmogaus, galinčio padėti sode – žinoma, šiuo

metų laiku ten nieko daugiau nėra, tik sušalusi žemė, bet pavasarį, ką gi, pavasarį mes sodui vėl įpučiame gyvybės. O kol baigsis žiema – bet ir jai pasibaigus, tai yra papildomai, atskirai nuo darbo sode – mums prireiks padėjėjo Biologijos fakulteto bibliotekoje. Na, ką pasakysi?

Po savaitės jau dirbau Biologijos fakulteto bibliotekoje: darbo valandų skaičius man buvo padidintas, be to, nereikėjo dirbti iki vėlaus vakaro. Biologijos bibliotekos fondai buvo gerokai mažesni negu bendrojoje bibliotekoje, lankytojų čia irgi buvo mažiau, tad netrukau pastebėti darbo metu turįs daugiau laiko sau, laiko, kurį galėjau vaisingai panaudoti studijoms (o jei atvirai – svajonėms: tą semestrą praleisdavau nedovanotinai daug laiko tiesiog spoksodamas į tolį, tarsi tenai apiblukusiomis ir sunkiai įskaitomomis raidėmis būtų buvę surašyti atsakymai į visus man rūpimus klausimus). Proką matydavau retai – daugiausia laiko jis praleisdavo antrame aukšte įsikūrusioje Zoologijos katedroje, ten buvo jo darbo kabinetas, o kadangi tiriamasis projektas tebebuvo ką tik pradėtas, jam dar nereikėjo, kad kas nors padėtų apklausti žmones ar apibendrinti ir sutraukti į lenteles gautus rezultatus. Jis – neabejoju, kad jūs ir patys tai puikiai žinote – buvo vienas geriausių cinipidijų, arba gumbavapsvių, žinovas visame pasaulyje ir tuo laiku vis dar rankiodavo vapsveles nuo visoje šalyje augančių ąžuolų: tam tikslui savo katedroje buvo įdarbinęs tris asistentes (tris baigiamojo kurso merginas), jų vienintelis darbas buvo padėti profesoriui užrašyti kiekvienos vapsvelės duomenis, o paskui gražiai sudėti į specialiai šiems vabzdžiams skirtas Šmito dėžes. Taksonomija buvo stiprioji jo kaip entomologo ir kaip žmogaus seksualinės patirties tyrėjo pusė.

Šiaip ar taip, tas darbas man buvo tarsi gardus kąsnelis, ir pirmąsias porą savaičių mėgavausi lyg iš dangaus nukritusia laime, džiaugdamasis, kad turiu laisvus vakarus ir vieną kitą papildomą dolerį kišenėje. Kartą su Polu ir jo drauge Betse nuėjau pažaisti boulingo, paskui pasišoviau pavaišinti juos sūrainiais ir nė nežinau, kiek ąsočių alaus buvome ištuštinę, kai Polas, pasivedęs mane į šalį, pasakė, kad jiedu susižadėjo,

kad ketina susituokti ir nori, kad aš pirmas tai sužinočiau. Automatinis patefonas vis grojo „Ak, Džoni“, o Betsė vis kartojo: „Dabar tavo eilė, Džonai, Džoneli, Džonuk, dabar – tavo eilė“, ir kai į užeigą įslinkę Lora Fynėj bei Džimas Vilardas atsisėdo salės gale prie stalelio, mano širdis, galima sakyti, nė nevirptelėjo. Tą vakarą mudu su Polu dar ilgai vakarojome, iš vandens stiklinių siurbčiojome kukurūzų degtinę, slapčia prasineštą pro pat ponios Lorber panosę, ir nors kitą rytą pramigau, pabudau džiaugdamasis Polo sėkme ir viltingai žvelgdamas į savo paties ateitį.

Deja, pakili nuotaika truko neilgai. Staiga iš tikro suvokiau, kad mano kambario draugas – mano amžiaus vyras su labai panašiais į maniškius polinkiais – greitai sukurs šeimą ir kad jam jau paruošta darbo vieta jo tėvui priklausančioje ir didmenine maisto produktų prekyba užsiimančioje įmonėje, o aš, kiekvieną rytą žvelgdamas į savo atvaizdą veidrodyje, turiu pripažinti, jog neturiu nė menkiausio supratimo, ką veiksiu po studijų ir kas iš manęs išeis. Mano ateitis tebebuvo miglota, kaip tikriausiai ir daugumos baigiamojo kurso studentų – kol kas sukau galvą dėl savo diplominio darbo, laukiau birželio, kai gausiu universiteto diplomą, ir neturėjau nė menkiausio supratimo, ką gyvenime veiksiu ir ką turėčiau daryti, norėdamas susirasti gerai apmokamą darbą. Žinojau tik viena: jau geriau leistis nugabenamam į patį pragarą ir tenai dirbti liuciferio virtuvės viršininko padėjėjo padėjėju, negu grįžti į Mičiganą ir dar vieną vasarą praleisti pas savo motiną. Negana to, virš Europos, atrodo, tvenkėsi grėsmingi karo debesys ir sklido kalbos apie mobilizaciją.

Taigi jaučiausi baisiai nusiminęs: oras darėsi vis prastesnis, Polas amžinai kažkur vaikštinėjo su Betse – ilgainiui net primiršau, kaip jis atrodo – o knygų prikrautas vežimėlis kasdien man atrodė vis sunkesnis (jaučiausi kaip tikras bibliotekos Sizifas, nes mano darbas niekad nesibaigdavo: kiekvieną į lentyną grąžintą tomą tuojau pat pakeisdavo kitas). Ir tuomet mano gyvenime nutiko du dalykai. Pirmasis, kaip tikriausiai ir patys galite numanyti, buvo susijęs su Airise. Nors ji, kaip ir aš, studijavo anglų kalbą ir literatūrą,

vieną popietę ėmė ir pasirodė Biologijos fakulteto bibliotekoje: Airisei mirtinai reikėjo rasti kokios nors informacijos apie parazitų, lotyniškai vadinamų *Plasmodium*, gyvenimo ciklą, mat ji lankė privalomą biologijos įvado kursą, jį skaitė ne kas kitas, o pats profesorius Kinsis, ir turėjo parašyti referatą.

– Į literatūros sąrašą mes privalome įtraukti bent tris mokslinius žurnalus, – prieš vėją pustekiniu ilgai ėjusi per universiteto miestelį ir dabar vis dar negalėdama atgauti kvapo paaiškino man ji. – Ir referatą būtinai turiu pabaigti šiandien, nes man jo reikės rytoj seminare.

Aš kaip tik pildžiau gautų knygų katalogo korteles, kai ji priėjo prie mano stalo ir netikėtai išdygo prieš akis. Dar nespėjęs nei sugraibyti kokio žodžio, nei nusišypsoti, ranka persibraukiau plaukus, norėdamas juos priglostyti – ypač tą neklusnią ir nuolat atstyrusią garbaną.

– Aš... Žinoma, aš padėsiu, – surezgiau, – bet nelabai išmanau... Gal tau reiktų kreiptis į bibliotekininką, į poną Elsterį... Bet aš galėčiau... Aš... – Pagaliau įstengiau nusišypsoti. – Dėl tavęs, žinoma, pasistengsiu.

Airisė pusbalsiu atsiliepė:

– Ne, nenorėčiau tavęs apsunkinti. Neabejoju, kad darbo tau ir taip pakanka. Bet būčiau dėkinga, jei galėtum man parodyti, kur turėčiau ieškoti...

Pakilau nuo stalo ir žvilgtelėjau į kitą salės pusę, kur prie savo darbo stalo sėdėjo Elsteris, pusiau užstotas pušinių lentelių pertvaros. Neaukštas, išdžiūvęs, pagiežingas ir net trečios dešimties dar neperkopęs vyrukas niekada nepraleisdavo progos man priminti, kad konsultuoti skaitytojus ar jiems padėti – ne mano, o jo pareiga, ir pavydžiai saugojo, kad jos nemėgintų atlikti kas nors kitas. Tačiau šįkart jo dėmesys, rodos, buvo nukreiptas kitur: jis visa galva buvo paniręs į savo popierius arba į vieną iš kryžiažodžių – su jais per dienas terliodavosi.

Vėl prabilau gerokai prislopintu balsu – juk čia biblioteka ir tikrai jokiu būdu nederėjo atkreipti į save aplinkinių dėmesio.

– Abėcėlinis naujausių žurnalų katalogas ten, prie galinės sienos, bet tau tikriausiai prireiks kodų iš sisteminio katalogo, o juos rasi... Bet aš pats tau juos surasiu...

Ji pažvelgė į mane ir nusišypsojo taip, tarsi jau būčiau radęs visas reikalingas nuorodas, išrašęs jas ir savo rankomis perdavęs jai popieriaus lapą, jos žvilgsnis nervingai šokčiojo ir klaidžiojo mano veidu, aiškiai signalizuodamas tai, ką mes vėliau įvardijome kaip vieną iš merginos pasąmonės siunčiamų signalų, kad ji – prieinama (kitaip sakant, pasirengusi imtis seksualių veiksmų, tai yra bučiuotis, glamonėtis, leist dirginti savo genitalijas ir patirti sueitį), nors tuo metu galvojau vien apie tai, kad man tarp dantų bus kas nors įstrigę ar kad mano garbanoms verkiant reikia dar vienos tūbelės „Wildroot" plaukų želės.

– Ar pastaruoju metu gavai kokių nors žinių iš motinos? – paklausė Airisė, staiga visiškai pakeisdama temą.

– Taip, – tariau ir čia pat paneigiau, ką pasakęs: – Tai yra gal ir ne. Bet kodėl klausi, ar kas nors...

– Oi ne, – papurtė galvą ji, – ne. Tiesiog norėjau sužinoti, kaip jai sekasi, nes taip ir neprisiruošiau padėkoti už malonią popietę, praleistą jūsų namuose ir tavo mamos vaišingumą. Mudviem su Tomiu pas jus labai patiko.

– Meduoliai buvo tikrai puikūs, – kvailai leptelėjau aš. – Tiesą sakant, jie kepami pagal mano senelės receptą. Šeimos tradicija.

Kelias akimirkas maniau, kad ji nieko neketina man atsakyti ir stovėjau prie rašomojo stalo susidrovėjęs, mintyse karštligiškai ieškodamas, ką pasakyti, kad neįpareigojantis mudviejų pokalbis vyktų toliau, – o jos mama, argi neturėčiau paklausti apie jos mamą, nors iš tiesų aš visai menkai tą moterį pažįstu? – bet paskui Airisė kažką pasakė, pasakė taip tyliai, kad aš nieko nesupratau.

– Ką?

– Sakau, kad taip ir yra. – Matyt, atrodžiau gerokai sumišęs, nes ji pridūrė: – Meduoliai. Visiškai tau pritariu.

Aš minutėlę dvejojau, vėl nerasdamas tinkamų žodžių, – kaip jau sakiau, įgimto gabumo varinėti paviršutiniškus ne-

įpareigojančius pokalbius neturėjau, prieš tai neišmetęs bent poros taurelių, – ir staiga Airisė sukikeno, o aš, vis žvilgčiodamas į salės gilumoje prie rašomojo stalo sėdintį Elsterį, pasekiau jos pavyzdžiu.

– Ką gi, – pagaliau tariau, – kodėl tau nesusiradus kėdės ir neatsisėdus, o aš tuo tarpu pasirūpinsiu kodais...

Ir ji įsitaisė prie didžiulio geltono ąžuolinio stalo, išsidėliojo ant jo savo rankinę, knygų krepšelį, pirštines, paltą ir skrybėlaitę, tarsi visi tie daiktai būtų skirti išparduoti, o aš, atnešęs jai kodus žurnalų, iš kurių, mano nuomone, galėjo būti daugiausia naudos, grįžau prie pagrindinio stalo ir vėl įnikau į savo darbus. Salėje buvo šilta – tiesą sakant, netgi per šilta – be to, kaip ir daugumoje bibliotekų, čia tvyrojo ypatingas dulkių, grindų vaško ir kažin koks paslaptingas skaitytojų kūnų kvapas. Man už nugaros esančią sieną nuspalvino pluoštas žiemos saulės spindulių. Čia buvo labai tylu ir ramu. Stengiausi sutelkti dėmesį į savo darbą, tvarkingomis didžiosiomis raidėmis į korteles rašyti naujai gautų knygų duomenis, bet vis tiek kartkartėmis žvilgtelėdavau į ją, stebėdamasis, kiek gyvybės ir gaivaus vėjo ji atsinešė į šią nuobodžią erdvę. Airisė segėjo ilgą sijoną, mūvėjo tamsias kojines, vilkėjo prie kūno gražiai prigludusį vilnonį megztinį, paryškinantį jos figūrą ir puikiai derantį prie akių spalvos, ir aš stebėjau, kaip ji dirbdama tai nuleidžia, tai vėl kilsteli galvą: iš pradžių žvilgteli į žurnalą, paskui palinksta prie savo bloknoto ir vėl grįžta prie žurnalo, tarsi būtų egzotiškas laukinis pasakų gyvūnas, lakantis vandenį iš netoliese čiurlenančio upelio.

Bet ne, iš tiesų ji visai nebuvo „laukinė“, veikiau – žemiška ir praktiška, kokia tik gali būti moteris. Mat kiek vėliau ji man prisipažino tądien į biblioteką atėjusi turėdama vieną vienintelį tikslą: priminti man, kad ji – vis dar gyva ir laisva, kad turi lūpas – jas būtų galima bučiuoti, ir rankas – jos troško būti liečiamos. Tiesą sakant, referatui informaciją apie mažus, šlykščius maliariją sukeliančius parazitukus ji jau buvo susirinkusi, jau turėjo visą reikalingą medžiagą, bet vis tiek sėdėjo prie stalo, vien mano malonumui vis kresčiodama spin-

dinčius savo plaukus, vis nuleisdama ir vėl pakeldama galvą. Airisė – ir mano mama tai suprato daug anksčiau negu aš – norėjo mane prisivilioti ir todėl buvo tvirtai nusprendusi leisti man, kaip buvau pratęs, vaikščioti apgraibomis tol, kol pats suvoksiu, kokia ji ypatinga. Prieš Airisei išeinant namo mudu dar truputį šnektelėjome, ir šįkart, nors pats nežinau kaip, man pavyko pakviesti ją šeštadienį vakare nueiti pasižiūrėti Brodvėjuje studentų pastatyto labai populiaraus spektaklio.

Antrasis mano patirtas įvykis buvo susijęs su Proku, ir, mano nuomone, puikiai simbolizavo santykius, susiklosčiusius, viena vertus, tarp mudviejų su Proku, kita vertus – tarp manęs ir Airisės. Tai atsitiko tą pačią savaitę, o gal netgi tą pačią dieną, kai pas mane į biblioteką buvo užsukusi Airisė, – dabar tiksliai nė neprisimenu. Jau buvau beišeinąs iš darbo, tik staiga išgirdau, kad kažkas šūktelėjo mano pavardę. Atsigręžiau ir pamačiau priekinės pastato dalies laiptais besileidžiantį Proką.

– Milkai, stabtelk minutėlę, gerai? – dar kartą šūktelėjo profesorius ir, priėjęs prie manęs, nusitraukė pirštinę, kad galėtų su manimi pasisveikinti. – Na, kaip sekasi? Ar patenkintas nauja vieta?

– Taip, – atsakiau, – labai patenkintas. Tai be galo įdomus darbas.

Mano žodžiai pakibo ore, tarsi niekas niekad jų nebūtų ištaręs. Įkišęs ranką į kišenę apgraibomis ieškojau cigarečių pakelio, bet paskui susigriebiau, kad, matyt, būsiu palikęs jas bibliotekoje ant savo darbo stalo.

– Pasivaikščiokime, – pasiūlė Prokas. – Ar tau pakeliui?

– Gyvenu Kirkvudo gatvėje.

– Aha. Na ką gi. Tuomet ne pakeliui. Bet vis tiek prašyčiau suteikti man tą malonumą. Juk jaunam vaikinui, tokiam kaip tu, man rodos, nieko nereiškia padaryti šiokį tokį lankstą ir įveikti porą kvartalų, ar ne?

Ir mudu nužingsniavome link profesoriaus namo Pirmojoje gatvėje, palikdami sau už nugarų aplink mus nelyginant statulas išsirikiavusius universiteto miestelio medžius ir po sutemų dangumi šviečiančius didžiulių apšiurusių pastatų

langus. Oras buvo šaltas, tarsi plonytė plėvelė, užtempta ant vakaro griaučių, tačiau man, pagaliau ištrūkusiam iš bibliotekos kalėjimo, buvo malonu pabūti lauke. Gatvė vietomis buvo apledėjusi. Ant šaligatvio stovėjo šiukšlių dėžės. Prokas žingsniavo per porą žingsnių priekyje, kaip visada matuodamas kelią ilgais, bene dvigubai ilgesniais už manuosius, žingsniais (jam viskas buvo lenktynės, netgi vaikščiojimas), vis grįžčiodamas per petį ir kalbėdamasis su manimi, o jo žodžiai pasiekdavo mane suvynioti į sušalusio anglies dioksido vokelius.

– Visai neseniai pasakojau Klarai, koks tu įdomus žmogus ir kokį neišdildomą įspūdį man padarei, o ji atsakė: „Ką gi, tai kodėl mums nepasikvietus jo vakarienės?“ Tuomet pagalvojau, kad tai išties nebloga mintis, nes, kaip galiu numanyti, tau ne kasdien tenka valgyti namuose gaminto maisto, ar ne? Tiesiog prisiminiau, kaip aną savaitę kalbėjomės apie tavo mamą ir jos pyragus.

– Aišku, ne, – atsiliepiau, – jūs visiškai teisus. Pietauti studentų valgykloje – viena, o būti pakviestam pietų pas ką nors į namus – visai kas kita.

Profesoriaus komplimentas mane taip sujaudino, kad net išraudau – *aš padariau jam įspūdį* – ir man atsirišo liežuvis.

– Kad smegenų ląstelėms nepritrūktų degalų, reikia valgyti pakankamai riebalų ir kremzlių, – atgręžęs į mane didelę savo galvą nusišypsojo jis.

– Suprantama, virti namuose mums draudžiama...

– Nuomoji kambarį, taip?

Aš pritariamai linktelėjau. Dabar žingsniavome viena iš šoninių universiteto gatvelių. Joje, galima sakyti, nebuvo jokio transporto eismo.

– Na, – paklausė jis, trumpam stabtelėjęs ir atsisukęs į mane, – tai kaip? Gal šeštadienį šeštą valandą vakare? Ar tiks?

Matyt, aš šiek tiek sudvejojau, nes jis, tiesa, visiškai pasikeitusiu tonu, tarsi ruošdamasis išdėstyti visus argumentus, pridūrė:

– Žinoma, jei šeštadienį dar nesi suplanavęs ko nors kito. Bet juk nesi, ką?

Mano žvilgsnis nuslydo tuščia gatvele, tuomet vėl grįžo prie profesoriaus.

– Ne, – pratariau, – tiesą sakant, ne.

PROKAS GYVENO ne taip jau toli nuo universiteto, bet tais laikais toji miestelio dalis laikyta paskutiniu užkampiu, juolab kad Pirmoji gatvė ir jos apylinkės dar nebuvo taip tirštai apgyventos ir išpuoselėtos kaip šiandien. Kai pirmą kartą išvydau profesoriaus namą, jis man pasirodė kažkoks keistas, pernelyg plačiai išsikėtojęs statinys, dunksantis miško fone, o kažkur netoliese aiškiai girdėjau čiurlenant upelį. Nors šioje miestelio dalyje gatvių žibintų dar nebuvo, pro šen bei ten pūpsančius apsnigtų ir prie šaligatvio krašto paliktų automobilių kauburius kelią man rodė žvaigždžių ir priešpilnio mėnulio spindėjimas, o namų, pro kuriuos praeidavau, kiekviename lange, atrodė, dega po lempą. Truputį vėlavau, nes beveik valandą svarsčiau, kokią dovaną derėtų nunešti šeimininkei – džiovintų gėlių ir pušies kankorėžių kompoziciją, tarsi apipurkštą baltu cementu, papuoštą keliomis keršomis paukščio plunksnomis, pintą butelį Kentukio degtinės ar sūrį iš bakalėjos parduotuvės vitrinos? Pagaliau nusprendžiau nunešti sūrį: dovanoti džiovintas gėles buvo pernelyg rizikinga, nes aš apie botaniką nieko nenutuokiau, o juk ėjau į svečius pas šios srities ekspertus; minties nunešti butelį degtinės irgi atsisakiau, kadangi, nors tiksliai ir nežinojau, ką Prokas mano apie alkoholio vartojimą, vis dėlto giliai širdyje nujaučiau, kad stipriuosius gėrimus jis laiko žalingais sveikatai.

Kai penkiolika minučių po šešių visas uždusęs ten nusigavau, trumpam turėjau stabtelėti ir dar kartą pasitikrinti adresą. Pobūviuose ir šiaip viešuose renginiuose aš visuomet jausdavausi šiek tiek nejaukiai, mane persekiodavo mintis, kad atėjau ne ten, kur reikėjo, kad supainiojau datą, kad šeimininkai manęs neatpažins arba jau apskritai bus pamiršę, jog mane pakvietė. Žinau, tai visiškai kvaila, bet panašiai jausdavausi ir Mičigane, bendraudamas su vaikystės draugais: stovėdavau prie kurio nors žaidimų draugo namų durų laiky-

damas beisbolo gaudytojo puspirštinę arba krepšinio kamuolį ir, nors anksčiau buvau čia stovėjęs gal tūkstantį kartų, staiga mane apimdavo įsitikinimas, kad jie mane atstums, pasakys ką nors kandaus ir užgaulaus ir pravys kaip valkataujantį šunį. Padėtį dar apsunkino tai, kad šio pusamžio profesoriaus ir jo žmonos taip gerai nepažinojau (kad ir kokia pasirodytų esanti jo žmona, aš jos bijojau, sukau galvą, ką ji apie mane pamanys, o vien nuo minties apie kitus svečius, tarp kurių, kaip supratau, galėjo būti gerbiamų ir įžymių žmonių, pradedant universiteto miestelio valdytoju ir baigiant literatūros profesoriumi ar pačiu universiteto rektoriumi, mane apėmė jausmas, labai panašus į paniką). Ką aš jiems pasakysiu? Ir apskritai – ką man reikės daryti?

Kodėl aš nė nemirktelėjęs priėmiau šį kvietimą? Tiesą sakant, nė pats nežinau. Tiesiog tai buvo akimirka, panaši į tą, kurią koridoriuje prie registracijos salės patyriau susitikęs Lorą Fynėj, akimirka, iš pirmo žvilgsnio, atrodo, suteikianti tau galimybę rinktis, tačiau iš tikrųjų tėra tik taip, o ne kitaip susiklosčiusių aplinkybių raizginys, įnarpliojantis į tam tikrus įvykius taip pat tvirtai, kaip Prokas prie vitrinėlės dugno prismeigia kurią nors iš savo gumbavapsvių. Neabejoju, kad jūs tai pavadintumėte tiesiog likimu, tačiau tikrai nenorėčiau sudaryti įspūdžio, kad įžvelgiu čia kokį nors metafizinį ar mistinį ryšį, – šešiolika pastarųjų savo gyvenimo metų praleidęs drauge su Proku, mistika netikiu nė per nago juodymą. Aš pats apsisprendžiau. Ištariau lemtingąjį „taip“, panašiai kaip vėliau buvau tiesiog priverstas priimti daugybę kitų Proko kvietimų, – nesvarbu, ar norėjau eiti pas jį į svečius, ar ne. Dabar, kai žvelgiu į tuos laikus, aiškiai matau, kad man – tais laikais dar jaunuoliui, kurio tikrasis tėvas buvo seniai miręs – Prokas jį tarsi atstojo, be to, jis buvo įtakingas ir mokėjo įtikinti – Prokui niekas nieko neįstengdavo atsakyti. Bet buvo ir dar vienas labai reikšmingas dalykas. Aš jaučiausi pamalonintas. Jis pasirinko mane – aš jam „padariau įspūdį“! – ir tą vasario mėnesį, šeštadienio vakarą aš nenuėjau į pirmąjį pasimatymą su Airise, nors buvome susitarę.

Taigi turėjau dar kartą pasitikrinti adresą, nes namas man

pasirodė – na kaip čia tiksliau pasakius – gana neįprastas. Žvelgiant iš gatvės, nakties tamsoje skendintis pastatas priminė imbierinį meduolį, lyg būtų nusileidęs iš pasakos ir jame gyventų burtininkas, elfas arba kokia fėja. Per kiemą tarp augalų guotų (Prokas laikėsi auksinės sodininko taisyklės: „Stačiakampiai – išeitis urbanistams, o kreivės – sodininkų privilegija") vingiavo plytomis grįstas takelis, ir nors atidžiau įsižiūrėjęs galėjai pamatyti, kad jo kilpos raitosi tam tikra tvarka ir galų gale tikrai veda prie lauko durų, pirmas įspūdis buvo labai apgaulingas. Pats namas irgi atrodė gana neįprastai. Visuose languose degė šviesa, be to, į akis iš karto krito pakopinis malksnomis dengtas stogas, sienos buvo sumūrytos iš keistos formos plytų (tiesą sakant, antrarūšių, Proko pusvelčiui nupirktų plytų), apibėgusių iš plyšių išsisunkusiu, nuvarvėjusiu ir sustingusiu cemento skiediniu, primenančiu ant pyrago užpiltą glajų. Ar gali būti, kad šiame name tikrai gyvena mokslininkas? Niekaip negalėjau tuo patikėti. Neabejojau supainiojęs adresą – matyt, būsiu blogai nugirdęs ar sukeitęs vietomis namo numerio skaičius, – bet tuo tarpu prisiartinau prie laukujų durų, be to, gerokai vėlavau, tad man neliko nieko kito, tik pasispausti po pažastimi sūrį (tai buvo „Stiltonas", svėrė gal penkis svarus), sukaupti drąsą, pasiryžti ir pajudinti žalvarinį durų plaktukėlį.

Duris atidarė moteris, arba, kaip pasakytų Prokas, *žmogaus rūšiai priklausančio gyvūno patelė*. Ji buvo mažutė ir smulkutė kaip vaikas, dar tamsesniais už Airisės plaukais, nukirptais taip trumpai, kad net nedengė ausų. Šypsojosi gražia, natūralia ir nuoširdžia šypsena, kuri akivaizdžiai buvo skirta man ir nedingo iš jos veido net tada, kai ištiesusi laibą šviesiaodę ranką ji atidarė duris.

– Aš... aš atėjau... Gal kartais... Ar ne čia gyvena profesorius Kinsis?

– Aš – Klara, – prisistatė ji ir nieko nelaukusi paėmė iš manęs sūrį. – O jūs tikriausiai Džonas. Prašau užeiti, Prokas tuojau baigs tvarkyti savo reikalus ir prisidės prie mūsų.

Ir ji mane įleido vidun, į svetainę, atrodžiusią taip pat neįprastai, kaip ir namo išorė. Jos sienos buvo nudažytos juo-

dai (tiksliau, kaip vėliau sužinojau, buvo nuteptos arbata, ji, Proko įsitikinimu, saugojo jas geriau už bet kokius dažus), baldai buvo paprasti, kaimiško stiliaus, pagaminti iš hikorijos ir taip pat nudažyti tamsiai. Prie vienos iš sienų (taip pat juodos) stovėjo fortepijonas, kelios įrašų pilnos lentynos ir gramofonas. Lempos buvo išdėstytos po visą kambarį, jų šviesa gerokai švelnino kampų kontūrus, atvirame židinyje kūrenosi ugnis. Be manęs, kitų svečių nebuvo.

– Ponia Kinsi, labai atsiprašau, apgailestauju, kad pavėlavau, paprastai aš nevėluoju, bet... na, turėjau šiokių tokių sunkumų, kol radau jūsų namus, ir aš...

– Niekai, – numojo ranka ji. – Čia, namuose, etiketas mums ne toks svarbus, Džonai: valgome tuomet, kai pasijuntame alkani, taigi dėl to gali visiškai nesukti sau galvos. Ir prašau vadinti mane Klara. O dar geriau – Meke. – Šeimininkės balsas buvo šiek tiek neryžtingas, trūkčiojantis, iš burnos sklindantys garsai kabinosi vieni už kitų, buvo lipnūs, tarsi iš jų suformuoti žodžiai būtų karameliniai saldainiai ar tąsiukai, labai nenoriai atsiskiriantys jai nuo lūpų. Klara buvo keturiasdešimt vienerių metų moteris, trijų vaikų motina ir visai ne klasikinė gražuolė, bet atrodė patraukli, be galo žavi ir pavergė mane nuo pat pirmos akimirkos.

Mudu stovėjome vidury kambario ant kažkokio patiesalo, iš pažiūros atrodžiusio kaip savadarbis kilimas. Matyt, nevalingai ėmiau varstyti jį akimis, nes Mekė (tai buvo jos slapyvardis, pasidarytas sutrumpinus mergautinę pavardę Makmilen, panašiai kaip „Prokas" buvo sutrumpintas žodžių junginio „profesorius K." variantas) paklausė:

– Gražus, tiesa? Mano vyras numezgė jį savo rankomis.

Atsakydamas sumurmėjau kažkokią visiškai tuščią frazę, paskui dar pridūriau, kad jos vyras – be galo talentingas ir nagingas žmogus.

Mekė susijuokė. Mintyse klausiau savęs, kur jų vaikai, kur kiti svečiai, ir slapčia meldžiausi, kad šį vakarą daugiau niekas nebūtų pakviestas.

– Bet Džonai, – dabar jau gerokai laisviau kreipėsi į mane Klara, – aš nė nepaklausiau... Gal norėtum ko nors išgerti?

Norėjau. Norėjau degtinės, gero mauko degtinės, kad vėl pajusčiau savo pirštus ir kad atsirištų liežuvis, kol kas, rodos, tvirtai prikepęs prie gomurio.

– Na, – atsiliepiau, – nė nežinau. Gal ko ir išgerčiau. Gal vandens?

Ir kaip tik tą akimirką, tarsi gavęs ženklą (nors ne, tai tik toks posakis: neabejoju, kad jis stovėjo koridoriuje ir visą laiką mus stebėjo), rankose nešdamas emaliuotą padėklą su išrikiuotu likerių rinkiniu ir trimis mažutėmis, siauromis ir aukštomis taurelėmis į svetainę įžengė Prokas.

– Milkai, – šūktelėjo jis, – džiaugiuosi, kad nusprendei ateiti ir – sveikas, sveikas atvykęs! – Taip taręs, jis nuleido padėklą ant žemo, juodai dažyto stalelio priešais židinį ir rankos mostu pakvietė mane sėstis. – Matau, kad jau susipažinai su Meke. O kas gi čia, ar tik ne sūris? Ak, tiesiog nuostabu! Galbūt Mekė suteiks mums garbę ir... Taip, mieloji, būtų puiku, jeigu supjaustytum sūrį ir atneštum kietų sūrių sausainiukų. O dabar, – vėl atsigręžė jis į mane, – dabar ko nors išgersi, ar ne?

Pakėliau vieną iš mažučių taurelių, į kurią tilpo tik menkutis gurkšnelis gėrimo, o Prokas tuo tarpu atsidėjęs ėmė pasakoti apie ant padėklo esančių likerių rūšies savybes, prisimindamas, kad štai šį grįždamas iš Italijos jam parvežė lauktuvių kolega, o aną nuoširdžiai rekomendavo profesorius Simondsas iš Istorijos katedros, tad man beliko tik klausytis ir visai nereikėjo aušinti burnos ir ką nors atsakinėti. Siurbtelėjau gėrimo – nuo jo sklido stiprus man nepažįstamos vaistažolės aromatas, be to, jis buvo tirštas ir šleikščiai saldus, skoniu primenantis melasos sirupą – ir iš karto suvokiau, kad nuojauta manęs neapgavo: apie alkoholinius gėrimus profesorius Kinsis visiškai nieko neišmanė. Kai svetainėje vėl pasirodė Mekė, nešdama kitą padėklą, jo centre, taigi garbingiausioje vietoje, puikavosi supjaustytas mano „Stiltonas“, o aplink buvo pripilta daugybė sūrių sausainiukų. Mes kalbėjomės apie profesoriaus skaitytą santuokos kursą ir jo padarytą man įspūdį.

– Aš tik analizuoju skaitytą santuokos kursą, – paaiškino jis žmonai, pažvelgęs į ją tokiu žvilgsniu, kurio prasmės aš taip ir nespėjau perprasti.

Staiga man toptelėjo, kad kažkada jis turėjo užrašyti ir Mekės seksualinio gyvenimo istoriją, – ji tikriausiai buvo viena pirmųjų jo respondenčių, – ir vien pabandžius įsivaizduoti, kaip vyras klausinėja tokių dalykų savo paties žmoną, mane apėmė keistas jausmas. Juolab kad profesorius buvo tikras tokių apklausų virtuozas (žinojau iš patirties, o ir vėliau, daugelį metų su juo bendraudamas, ne kartą tuo įsitikindavau) ir niekam niekad nepavykdavo jo apmulkinti: jis akimirksniu pastebėdavo, kad žmogus bando išsisukinėti, tarsi nelaimėlis būtų prijungtas prie melo detektoriaus. Neabejojau, kad Mekė buvo priversta iškloti jam viską iki galo ir kad Prokas žinojo visas savo žmonos paslaptis, panašiai kaip ir manąsias. Suvokus galią, kurią profesoriui teikė jo sukauptos žinios, iš susijaudinimo mane net šiurpas nukrėtė. Atskleisti profesoriui savo istoriją buvo tolygu perleisti jam į rankas savo sielą, kurią įgijęs jis dar labiau padidindavo savo galias, panašiai kaip kanibalas, kaskart sustiprėjantis, kai tik sudoroja dar vieną savo priešą ir praryja jo sielą.

Per vakarienę pokalbis sukosi vien apie seksą. Prokas pasakojo apie savo tyrimą, apie tai, kaip vieną gražią dieną jam pavyks sudaryti žmogaus seksualinio elgesio sistematiką, lygiai taip, kaip kažkada pavyko pagal skiriamuosius požymius smulkiau suklasifikuoti gumbavapsves. Mes valgėme tam tikrą troškinį, – Prokas jį vadino guliašu, – jis pats jį ir pataisė. Užsigerti šį patiekalą jis pasiūlė pienu, o ne alumi ar vynu, kaip būtų buvę įprasta, ir ėmė pilstyti jį tiesiai iš ąsotėlio, suskeldamas vieną iš retesnių savo sąmojų („Gal norėtum pieno, Milkai*?" Visą vakarą prie stalo sėdėjome tik trise. Vaikai buvo pavakarieniavę anksčiau, kad, Proko žodžiais tariant, „galėtume artimiau susipažinti ir niekas neblaškytų mūsų dėmesio", ir vos tik jis kelioms sekundėms nutildavo, – nors taip atsitikdavo retai, – ta pačia tema vieną kitą žodelį įterpdavo Mekė. Prisipažinsiu, tai mane labai nustebino, nes pasirodė, kad šiuos reikalus ji išmano ne ką prasčiau už savo vyrą ir į prie vakarienės stalo vykstantį

---

* Originalo žodžių žaismas: angl. *milk* – pienas, – vert. past.

pokalbį jai nieko nereiškia kyštelti vieną kitą rafinuotą terminą – kad ir „kunilingas" ar „feliacija".

Savo ruožtu aš irgi mėgavausi šeimininkų dėmesiu. Visuomet save laikiau niekuo iš kitų neišsiskiriančiu vaikinu, – na ir kas, kad mano kursinis darbas būdavo įvertinamas aukščiausiu „A" balu arba kad mokydamasis vidurinėje mokykloje esant lygiam rezultatui dažnai sugebėdavau pelnyti įvartį ir mūsų komanda laimėdavo, – bet šiandien greta manęs sėdėjo du energija trykštantys, protingi ir gyvenime daug patyrę žmonės – du suaugusieji – norintys išgirsti mano nuomonę ir besielgiantys su manimi taip, tarsi būčiau jiems lygus. Man tiesiog sukosi galva, jaučiau, kad niekada nenorėsiu pakilti nuo stalo ar nuo šalia židinio stovinčios sofos, ant kurios įsitaisėme po vakarienės, laikydami rankose po dubenėlį vanilinių ledų. Prokas aukštu ir nenuilstančiu balsu toliau skaitė mums paskaitą, o Mekė mezgė, savo veido išraiška aiškiai parodydama, ką mano ir jaučia. Laikrodis išmušė devintą valandą vakaro, paskui – dešimtą. Tuomet Mekė trumpam išėjo patikrinti, ar vaikai (mergaitėms buvo keturiolika ir šešiolika, berniukui – vienuolika metų) jau lovose, ir staiga svetainėje įsivyravo nemaloni tyla, kurią aš nutraukiau pareikšdamas, kad jau vėlu, bet Prokas nutildė mane atsainiu rankos mostelėjimu. Jis nejautė nė menkiausio nuovargio, tad atnaujino mūsų pokalbį ir, negana to, tarsi įjungė aukštesnę jo pavarą.

Prokas pabaksnojo degančias malkas ir atsisėdo tiesiog ant grindų, tarp audinių atraižų, iš kurių jis ketino nupinti naują kilimą („Labai ekonomiška, Milkai, ir tau laisvalaikiu nepakenktų užsiimti tuo pačiu. Jeigu supjaustytum visus nereikalingus drabužius, senas paklodes ir panašias atliekas, pridėtum tau labiausiai patinkančios spalvos muslino juostelių, tai tikrai nustebtum, koks patvarus gali būti toksai kilimas. Pavyzdžiui, kad ir šitas, ant kurio dabar sėdžiu. Nupyniau jį 1921-aisiais, kai dar buvau docentas, kai mudu su Meke gyvenome pirmajame keistokame išsinuomotame bute, atstojusiame mums namus, ir buvome dar visai neseniai susituokę."), ir toje tyloje, kurią nuolat pertraukdavo tik liepsnojan-

čių malkų traškesys ir ūžimas, jis atvėrė man širdį, išklojo, ko siekia savo pradėtu tiriamuoju projektu ir kiek vilčių į jį deda. Jis norėjo apklausti dešimt tūkstančių asmenų, – *bent* dešimt tūkstančių, – be to, kad būtų garantuotas tikslumas, visos apklausos turėjo būti atliktos asmeniškai, o ne išdalijus spausdintus klausimynus, o paskui subjektyviai interpretuojant respondentų atsakymus, kaip dažnai elgdavosi ankstesni tyrėjai. Esą tik tuomet *mes* galėsime (jauną priešais jį sėdintį naujoką profesorius jau buvo įtraukęs į savųjų ratą) surinkti duomenis, leisiančius mums paneigti siauraprotiškus prietarus, sužlugdžiusius daugybės žmonių gyvenimą. Pavyzdžiui, kad ir masturbavimasis. Ar aš žinąs, kad daug visuomenėje gerbiamų žmonių – gydytojų, dvasininkų ir panašiai – asmeniškai prisidėjo formuojant siaubą keliantį įsitikinimą, kad masturbavimasis galų gale sukelia psichinę ligą?

Jis atsigręžė į mane, ir akimirką abiejuose jo akinių stikluose stebėjau atsispindinčias liepsnas, laižančias perskeltą ąžuolinį rąstgalį, paskui tie atspindžiai kažkur dingo, tarsi būtų nuskendę ir ištirpę profesoriaus akių gelmėje.

– Ir visai be jokio pagrindo, nes masturbavimasis yra įvairių rūšių gyvūnams žinomas ir pats natūraliausias bei nekenksmingiausias būdas atsikratyti seksualinės įtampos. Tai labai teigiamas dalykas, duodantis daug naudos tiek jį praktikuojančioms gyvūnų rūšims, tiek visai gyvų organizmų bendruomenei, ir jeigu dvasininkai nenori veltui valgyti duonos – patikėk manimi – savo pamoksluose jie privalo kalbėti būtent apie tai. Tik pagalvok, Milkai, tik pagalvok, kiek žalos jau spėjo pridaryti seksualinės represijos ir draudimai, kiek normalių ir visiškai sveikų paauglių yra pasmerkti be reikalo jausti deginančią gėdą... – Čia aš, matyt, prisiminiau savo apklausą ir mano veidą užliejo raudonis, nes Prokas staiga nukreipė kalbą kitur ir tiesiai šviesiai paklausė, ar prisidėsiu prie jo tiriamojo projekto.

– Na taip... Tai yra, žinoma, aš prisidėsiu, – suveblenau, iš visų jėgų stengdamasis pagaliau susiimti ir surikiuoti mintis. – Bet ką gi aš galėčiau?.. Turiu omenyje, realiai...

– O, tai labai paprasta, – atrėmė jis, keisdamas ant savadar-

bio kilimo ištiestų kojų padėtį. – Tiesiog imk ir apklausk visus vaikinus, gyvenančius tame name, kuriame nuomoji sau kambarį. Juk sakei, kad, be tavęs, ten įsikūrę dar keturiolika vyrukų, ar ne?

– Taip, – linktelėjau aš. – Teisingai. Keturiolika.

– Taigi pasikalbėk su jais, įkalbėk juos ateiti pas mane į darbą ir papasakoti savo istorijas. Tau panosėje – šimtaprocentinė galimų respondentų grupė, ar suvoki tai, Džonai?

Tikrai nebuvau iš tų, kurie su visais lengvai randa bendrą kalbą ir susibroliauja, – manau, iš mano pasakojimo tuo jau ne kartą turėjote progos įsitikinti, – bet vis tiek nejučia ėmiau pritariamai linkčioti galva, nes, kaip minėjau, Prokui niekas nieko neįstengdavo atsakyti.

Ir vis dėlto man besėdint ir, kaip tikrų tikriausiam numylėtam sūnui, drauge su Proku kuriant ateities planus, kažkur sąmonės gelmėse kirbėjo kol kas gana miglotas ir prislopintas, bet nuolat graužiantis kaltės jausmas, kad nuvyliau Airisę. Matote, tą vakarą vėlavau ne tik dėl to, kad niekaip negalėjau apsispręsti, ar man dera dovanų nešti sūrį, bet ir todėl, kad iki paskutinės minutės vengiau ką nors nuspręsti dėl Airisės, ar, geriau sakant, dėl jai paskirto pasimatymo. Nežinau, kodėl taip atsitiko, mat tikrai nesu nepataisomas laiko vilkintojas ir paprastai ilgai nedelsiu. Jei būčiau kitoks, nebūčiau užbaigęs dar vidurinėje mokykloje pradėtų savo darbų, o vėlesniais metais, jau dirbdamas su Proku, nebūčiau pasiekęs to, ką pasiekiau, bet kiekvieną kartą, kai tik pagalvodavau, jog reikia paskambinti Airisei, mano širdis imdavo taip daužytis, kad imdavau baimintis gausiąs infarktą, kol galų gale suvokiau – turiu pasikalbėti su ja akis į akį, – tuomet bent jau galėčiau pasiaiškinti ir, kiek leis jėgos, pamėginti pataisyti pašlijusius mudviejų santykius. Ne, nedegiau noru kur nors su Airise nueiti, bet vis dėlto ėmiau įsivaizduoti ją keistose situacijose, prisiminiau, kaip ji atrodė tądien bibliotekoje, kaip aną popietę apsilankiusi mano motinos namuose sėdėdama ant kėdės supo kojas lyg maža mergaitė, norėdama išdėstyti savo mintį energingai gestikuliavo rankomis, o jos akys degė smalsumu, nelyginant žemyn krin-

tantys kriokliai, – nesvarbu, apie ką pasisukdavo pokalbis: apie parazitus, apie poeziją ar apie sunkią ir keblią lietuvių padėtį. Tačiau, kuo toliau stūmiau dieną, kai susitiksime ir aš pasiaiškinsiu, kodėl neatėjau į pasimatymą, tuo viskas darėsi blogiau.

Pagaliau atėjo šeštadienis, o aš vis dar nebuvau sukaupęs pakankamai drąsos, kad galėčiau susitikti su Airise. Tą rytą prabudau nuo garsaus, tai stiprėjančio, tai vėl šiek tiek nuslopstančio Polo knarkimo, užmečiau akį į apšalusią lango apačią ir iš karto pagalvojau apie Airisę, apie tai, kad tiesiog dabar turiu nueiti į bendrabutį ir pakviesti ją pusryčių, – tuomet per mus skirsiančią keptą kiaušinienę, apskritas akytas bandeles ir kavos sklidinus puodelius galėčiau pažvelgti tiesiai jai į akis, pažadėti, kad kitą šeštadienį būtinai kur nors ją nusivesiu, pasakyti, kad ir aš pats nieko labiau nenoriu, kaip tik leisti laiką su ja (o galbūt, kadangi jau nupirkau bilietus į šiandien vakare vyksiantį spektaklį, ji norėtų eiti su drauge?), bet vis dėlto ji turinti suprasti, kad aš apgailestauju, ne, daugiau nei apgailestauju, – man beprotiškai gaila, be to, norėjau paklausti, ar kada nors ji man už tai atleis. Bet į bendrabutį aš nenuėjau. Metas buvo pernelyg ankstyvas. Septinta. Buvo tik septinta valanda ryto, na, gal šiek tiek po septynių, ir Airisė tikrai nebuvo jau kelios valandos išlipusi iš lovos. Bent jau sau taip sakiau. Taigi pasiėmiau savo knygas ir nuėjau į universiteto valgyklą vienas, o pusryčiaudamas daugybę kartų perskaičiau pirmąsias šešias Miltono „Il Penseroso"* strofas („Štai tušti apgaulingi džiaugsmai, / Štai kvailybės vaikai, likę be Tėvo duonos" ir taip toliau), kol pagaliau pajutau nebegalįs daugiau tverti, tad pakilau nuo stalo ir trinktelėjau valgyklos durimis, kaip reikiant nespėjęs nė apgalvoti, ką darau.

Bokšto laikrodis kaip tik mušė aštuonias. Per batų padus skverbėsi šaltis. Paskui mane, matyt, į gimnastikos salę, nerangiai pėdino vienas iš Loros Fynėj atstumtų literatų, – gerokai nusipenėjęs vyrukas, kurio pėdos buvo tokios didelės,

* Mąslusis, *it.*, – vert. past.

tarsi jis būtų avėjęs sniegbačius; bet netrukus, norėdamas sutrumpinti kelią, pasukau medžiais apaugusiu taku, o paskui įstrižai perkirtau nurudusios vejos plotą ir atsidūriau prie bendrabučio, kuriame gyveno Airisė. Įėjus į vidų į nosį iš karto smogė stiprus kvepalų aromatas, tarsi būtų sklidęs nuo manęs, o mane savo ruožtu nežinia, kam ir kaip, kažkas būtų atgabenęs iš „Marshall Field's" prekybos centre veikiančio kosmetikos skyriaus. Bendrabučio registratūros budėtoja, – maždaug dvidešimties metų šviesiaplaukė mergina nesveika oda ir sulipusia pažo šukuosena, – nužvelgė mane taip, tarsi ketinčiau pagrobti ir išprievartauti visas iki vienos čia gyvenančias studentes.

– Labas, – pratariau žvaliai žengdamas per vestibiulį ir stengdamasis išlikti ramus, nes pagaliau ėmęsis šio reikalo neturėjau kur trauktis. – Kaip tik svarsčiau, gal kartais... Na, gal galėčiau pamatyti Airisę Makolif? Žinoma, jeigu ji jau atsikėlusi.

Budinti mergina nudelbė mane baimingu žvilgsniu, jos veidas suakmenėjo.

– Aš – Džonas, – pridūriau, – Džonas Milkas. Ar negalėtumėte jai pranešti, kad atėjo Džonas Milkas? Prašau.

– Jos nėra.

– Kaip nėra? Kaipgi šeštadienį aštuntą valandą ryto jos gali nebūti savo kambaryje?

Tačiau budėtoja pasirodė nelinkusi leistis į ilgas kalbas. Ji tik dar kartą giliai atsiduso, šitaip parodydama iš paskutiniųjų slopinamą savo susierzinimą, tarsi aš kiekvieną rytą ateičiau į merginų bendrabučio registratūrą jos kamuoti, ir pakartojo:

– Jos nėra.

Aš pakėliau galvą ir pažvelgiau į kitame laukiamojo gale esančias duris, vedančias į pastato gilumą, kur buvo privačios merginų patalpos, ir kaip tik tą akimirką durys plačiai atsidarė ir, sagstydamosi paltus bei taisydamosi skrybėlaites, pasirodė dvi merginos, aiškiai susiruošusios išeiti pro duris ir pulti į šaltą, snieguotą žiemos glėbį. Jos mane irgi smalsiai nužvelgė, – argi sveiko proto žmogus tokiu metu gali ieškoti merginos jos kambaryje? – ir kikendamos nėrė pro laukujes duris.

– Ką gi, – pratariau aš, pasirinkdamas bailio vertą išeitį, – tai gal galėčiau palikti jai raštelį?

Tačiau dabar leidau laiką su Proku, sėdėjau prie židinio, ką tik sutikęs žengti pirmą nepretenzingą žingsnelį savo, kaip sekso tyrėjo (kas būtų galėjęs pagalvoti?), karjeros laiptais. Ir apskritai, argi kas galėjo žinoti, kad tokia karjera įmanoma? Paklauskite berniuko, kuo jis norėtų būti užaugęs, ir jis jums atsakys, kad svajoja tapti kaubojumi, gaisrininku ar sekliu. Užduokite tą patį klausimą baigiamojo kurso studentui, tuoj tuoj gausiančiam pirmąjį savo diplomą, ir jis jums paaiškins norintis specializuotis teisės ar medicinos srityse, tapti mokytoju, verslininku ar inžinieriumi. Bet niekas kaip gyvas neketina tapti sekso tyrėju.

Žiūrėjau, kaip Prokas pina savo skudurinį kilimą, kaip įtempia siaurą šešių colių ilgio medžiagos atraižą ir suveja ją su kita, o visas jo kūrinys guli plačiai paskleistas ir beveik visiškai dengia ant grindų ištiestas ir šiek tiek praskėstas meistro kojas. Prokas kalbėjo apie „H" istorijas, prisiminė, kaip jis savo iniciatyva nuvyko į Putnamvilio įkalinimo įstaigą rinkti kalinių pasakojimų („Ir gali neabejoti, Milkai, kad tai – labai išsamios ir daug pasakančios istorijos"), kaip vienas iš jų pasiūlė supažindinti jį su pogrindiniu Čikagos homoseksualistų pasauliu ir kaip visa tai buvo svarbu, nes, kaip aš pats, be abejo, žinąs, norint susidaryti bent kiek išsamesnį heteroseksualių istorijų vaizdą, būtina neišleisti iš akių ir „H" istorijų, nes šiuo atveju jos yra nepaprastai svarbios. Jis kelioms akimirkoms nutilo, tarsi ieškodamas žodžių paaiškinti, kodėl apskritai apie tai pradėjo kalbėti, akimis susirado manąsias ir nė akimirkai jų nepaleido, įrėmęs kuo įdėmiausią žvilgsnį – jį, matyt, buvo išsiugdęs valandų valandas spoksodamas į savo atvaizdą veidrodyje. Paskui jis vėl prabilo, tik jau švelnesniu ir ramesniu balsu:

– Matai, Džonai, aš pasitikiu tavimi kaip niekuo kitu ir puikiai suprantu, kad priprasti prie tokių dalykų reikia laiko...

Gali būti, kad mano veidą vėl užliejo raudonis. Nežinau. Bet puikiai pamenu, kaip tą vakarą jis mane apkabino, kaip stovėdamas prie laukujų durų dėkojo už apsilankymą, už do-

vanų atneštą sūrį, už mano įžvalgas, kaip pažėrė man patarimų ir perspėjimų dėl šalčio, apledėjusių gatvių, nemokšų vairuotojų ir panašiai.

– Labos nakties, Milkai, – atsisveikino jis ir apkabinęs taip stipriai suspaudė mane glėbyje, kad aiškiai pajutau stiprius jo raumenis, kūno šilumą, užuodžiau malonų žele pateptų plaukų kvapą ir šiek tiek muskusu atsiduodantį jo iškvepiamą orą.

Paskui jis mane paleido. Man už nugaros dunkstelėjo uždaromos durys. Ir aš žengiau į tamsą.

3

– Palauk, Polai, prašau tavęs, pakartok dar kartą, nes aš čia tikrai kažko nesuprantu. Tai tu, vadinasi, nusiteikęs prieš mokslą? Prieš duomenų rinkimą? Turiu nuoširdžiai prisipažinti, kad visiškai tavęs nesuprantu.

Mudu buvome savo kambaryje, laukėme, kada ateis laikas traukti į universiteto valgyklą vakarienės, diena jau geso ir pro langą skverbėsi paskutiniai blausūs nusileidžiančios saulės spinduliai. Buvo šalta. Ir ne tik lauke: ponia Lorber, matyt, nusprendė, kad į krosnį visai nereikia dėti tiek daug malkų – pakaks, jei iš kamino nuolat rūks šioks toks dūmelis. Polas – kaip tik prisiminiau taip ir nepapasakojęs, kaip jis atrodo, bet, tikiuosi, atleisite man, juolab kad rašymo srityje tebesu naujokas – išsitiesęs kaip ilgas gulėjo ant savo nepaklotos lovos, galvą atrėmęs į sieną, o šiltą vatinę antklodę užsitraukęs iki pat smakro. Jis už mane buvo beveik metais vyresnis, nešiojo labai plonus, stropiai prižiūrimus ir nuolat puoselėjamus ūselius, panašius į Ronaldo Kolmano, tačiau tikroji jo plaukų spalva buvo tokia šviesi ir blyški, kad ir jo ūsus vargiai pastebėdavai, nebent iš labai arti. Jo akys buvo mėlynos, bet ir vėl: tokio šviesaus melsvo atspalvio, kad akių rainelė atrodė beveik permatoma. Dar jis turėjo dvi ausis, nosį, burną, smakrą ir plonas bekraujes lūpas, kurios nuolat buvo kietai sučiauptos – manau, dėl įgimto netaisyklingo dantų sąkandžio. Na, ką čia dar būtų galima pasakyti?.. Jo tėvai buvo anglai, kilę iš Jorkšyro, Polas mėgo „Lucky Strikes“ cigaretes, „Vienišą raitelį“, mėgo žaisti šachmatais, žinoma, su Betse. Su ta pačia, su kuria jis vaikščiojo jau labai ilgai, bet dar tik rengėsi vesti, arba, kitaip sakant, su kuria jis jau seniai leisdavo kiauras dienas. Bet iš kur man

žinoti, ar jis sakė tiesą? Taip, jis man viską išklojo, papasakojo apie savo sueitį su Betse ir pažėrė tiek smulkmenų, kad jų gausa būtų buvęs patenkintas pats Prokas, jei tik man būtų pavykę įkalbėti Polą ramiai atsisėsti ir pusvalandį pabūti eiliniu respondentu.

Tačiau kol kas nemiegodavau naktimis, laukdavau jo grįžtant namo, paskui mudu gulėdavome tamsoje, rūkydavome, ir jis šiek tiek prikimusiu balsu pasakodavo, kaip jis nusivedė ją į pagrindinės universiteto miestelio katilinės patalpas ir paėmė prispaudęs prie koridoriuko sienos, kaip buvo ją užgulęs ant užpakalinės pasiskolinto automobilio sėdynės, prieš tai, žinoma, iki galo atsukęs salono šildytuvus, kalbėjo apie tai, kad ji pati labai norėjo sekso, kad norėdama viską palengvinti po sijonu net nenešiojo kelnaičių, apie tai, kad jiedu nekantrauja kuo greičiau susituokti ir šėlti atvirai, tvarkingai paklotoje lovoje ir nesukti galvos dėl užgriūsiančios policijos, naktinio patrulio ar dar ko nors...

– Bet kuriems galams man visa tai? – kartą paklausė jis. – Kodėl turėčiau gaišti visą valandą, pusantros – o gal net dvi? – ir dalytis savo patirtimi su visiškai nepažįstamu žmogumi, kurio net akyse nesu matęs ir galbūt nejaučiu jam nė menkiausios simpatijos? Kokia man iš to nauda?

– Padarytum tai mokslo labui, – atrėmiau aš. – Padėtum sukaupti žinių. Ar kada nors susimąstei apie tai, kad jeigu pasaulyje būtų daugiau tokių vyrų kaip daktaras Kinsis, gal tau nereikėtų su savo sužadėtine slapstytis kažkokiose katilinėse, o ikivedybiniai seksualiniai santykiai būtų leidžiami ir netgi skatinami?

Polas nutilo. Lango stačiakampį vis tirščiau gaubė sutemos, tad atsikėliau, įjungiau lempą ir, vėl atsisėdęs ant savo lovos, rūpestingai susisupau į antklodę. Kambario kertės jau skendėjo šešėliuose. Mačiau, kaip kalbant man iš burnos virsta garas.

– Na nežinau, – pagaliau atsiliepė jis. – Tai pernelyg asmeniška.

– Pernelyg asmeniška? – Girdėjau, ką jis pasakė, bet tiesiog negalėjau patikėti savo ausimis. – Kaip gali šitaip sakyti ir dar – man, kuriam kasnakt smulkiai išpasakoji viską, ką

judu su Betse veikiate septynias dienas per savaitę, ir net neklausi, ar aš apskritai noriu viso to klausytis...

– Šit kaip, – pašaipiai atkirto Polas, ir aš pamačiau, kaip po vatine antklode nelyginant pulsuojanti gysla pakilo ir vėl nusileido jo ranka, – tu tiesiog apgailėtinas nevykėlis! Net nenutuoki, kaip visa tai daroma, ar ne? Nors išklausei santuokos kursą, nė negali įsivaizduoti, kaip visa tai malonu, kaip gašlu ir malonu? Man rodos, turėsiu padėti tau pralaužti ledus ir pirmą kartą visa tai patirti su... su... koks jos vardas? Airisė?

– Liaukis, Polai. Mane tai nervina. Tikrai. Gerai, tau pasisekė su Betse, susiradai savo žmogų, bet tai nereiškia, kad...

– Na gerai, tiek jau to, – tarė jis. – Kol kas kelnių gali nesimauti. Padarysiu tai, ko prašei. Ar dabar jau nusiraminai? Ar tu patenkintas?

Aš atsakiau ne iš karto. Iki kaklo užsitraukęs šiltą vatinę antklodę, gal porą minučių giliai kvėpavau ir pūčiau orą, man panosėje tuojau pat virsdavusį baltų garų kamuoliu.

– Patenkintas, – galų gale pratariau stengdamasis nutaisyti kuo švelnesnį toną, bet iš tiesų Polas mane užgavo, skaudžiai įžeidė: aš ir pats žinojau, kad nesu patyręs, tačiau argi tai – nusikaltimas? Nejaugi jis taip ir nesuprato esmės? Argi jam niekad netoptelėjo, kad aš, kaip ir kiekvienas iš mūsų, troškau meilės – meilės *ir* sekso?

Polas įtemptai mąstė. Jis porą kartų išsiblaškęs pajudino kojinėmis apmautas pėdas, pataršydamas antklodės kutus ir bandydamas standžiau įvynioti į ją kojas, paskui dviem pirštais persibraukė per vos matomus ūselius ir paklausė:

– Tai kur man eiti? Ar tu pats užrašai žmones į eilę ir sudarai apklausų grafiką?

Aš jau buvau išlipęs iš lovos ir stovėjau prie rašomojo stalo, viena ranka nusitvėręs paskui mane grindimis besivelkančią antklodę, kitoje laikydamas bloknotą.

– Kaip tik turiu po ranka tvarkaraštį, – atsakiau.

DAR TĄ PATĮ MĖNESĮ buvau paaukštintas: anksčiau dėmesio nevertas bibliotekos patarnautojas, dabar tapau specialiuoju

daktaro Alfredo K. Kinsio, Zoologijos katedros profesoriaus, asistentu, ir kai netyčia Biologijos fakulteto koridoriuose ar ant laiptų susitikdavau Elsterį, jis praeidavo įsmeigęs žvilgsnį tiesiai į mane, bet nieko nematydamas, tarsi manęs čia apskritai nebūtų. Nujaučiau, kad tokiu paskyrimu turėjo papiktinti dauguma studentų, kuriems biologija buvo pagrindinė universitete studijuojama specialybė, – juk šios srities aš visiškai neišmaniau, antrame kurse buvau išklausęs tik vieną vienintelį biologijos įvado kursą, jį skaitė profesorius Eigenmanas, ir štai man atitenka, daugelio nuomone, viena iš pačių šilčiausių katedros vietelių. Tačiau Prokas pirmiausia ieškojo žmogaus, kuriuo galėtų pasitikėti, žmogaus, su kuriuo galėtų pasidalyti savo entuziazmu bei lūkesčiais ir apskritai pasišnekėti apie ką tik pradėtą projektą, jį pabaigęs galų gale tikėjosi parašyti du originalius ir aktualius darbus ir tarti naują seksologijos mokslo žodį. Tai galėjo būti bet kurios specialybės žmogus, nebūtinai biologas. Tiesiog aš buvau pirmas, pirmas, kurį Prokas išsirinko, priėmė į savo uždarą ratą, ir už tai amžinai būsiu jam dėkingas. Ir didžiuosiuosi. Be to, dar ir šiandien mintyse už visa tai dėkoju Lorai Fynėj.

Kad ir kaip ten būtų, Prokas įkurdino mane prie rašomojo stalo kabineto kampe, tarsi gyvąjį pleištą įvarė tarp dviejų pilkšvų, lubas siekiančių knygų lentynų, ir aš galėjau mėgautis vaizdais, atsiveriančiais pro tiesiai priešais mane esančius langus. Palangės buvo apkrautos krūvomis į marlę suvyniotų gumbelių (marlė turėjo neleisti pasprukti iš jų išsiritusiems vabzdžiams), jie galėjo būti surinkti ir atgabenti čia iš Siera Madrės rytų, iš Preskoto Arizonos valstijoje ar netgi iš Apeninų arba iš anapus Hokaido dunksančių smailiaviršūnių kalnynų (suinteresuoti asmenys siųsdavo Prokui juos iš viso pasaulio). Jo kabinetas buvo persismelkęs sunkiai apibūdinamu kvapu, – nepasakytum, kad nemaloniu, bet vis dėlto kažin kokiu *keistu* kvapu, sklindančiu vien tik šiose gana uždarose ir ne taip lengvai visiems prieinamose, antrajame Biologijos fakulteto aukšte esančiose patalpose ir sietinu tik su šia vieta. Suprantama, didžiąją dalį kaltės dėl šio kvapo buvo

galima suversti būtent tiems gumbeliams, nors iš tikrųjų paties gumbelio (jis buvo ne kas kita, kaip paprasčiausia ant ąžuolų ir erškėtrožių gumbavapsvių krūmų randama sumedėjusi išauga, nuolat didėjanti augant joje įsikūrusiai lervai) skleidžiamas kvapas buvo gana malonus ir priminė medžio žievės bei taninų kvapą. (Kitą kartą, kai būsite miške, nusilaužkite vieną tokią medžio išaugą ir trumpą minutėlę prisikiškite ją prie nosies – tuomet suprasite, apie ką aš kalbu.) Pačios vapsvelės neturėjo jokio aiškiai juntamo kvapo, bent jau aš nepajutau. Dar čia buvo galima užuosti pėdsakus cigarečių dūmų, kuriuos pasakodami apie savo seksualinę patirtį tirštais melzganais kamuoliais pūsdavo į orą Proko respondentai, ir paties Proko skleidžiamą visiškos švaros ir gaivos kvapą, mat jis buvo iš tų, kurie kiekvieną rytą prausdavosi šaltu vandeniu ir nepaleisdavo iš rankų muilo, tarsi jį būtų apėmusi švaros manija. Pagaliau katedroje tvyrančių kvapų puokštę papildė dar trijų asistenčių – su jomis čia dirbome pamainomis ir jos atėjusios įsitaisydavo prie mano rašomojo stalo – kvepalų aromatai bei kontorai įprasti rašalo, pieštukų drožlių, rašomųjų mašinėlių tepalo ir (šiuo atveju) chemikalo, skirto sustabdyti vystymąsi smulkiausių rūšių vabalų lervų, kurios išsiritusios paprastai nusiaubdavo visame pasaulyje esančias entomologines kolekcijas, kvapai.

Pirmąją darbo dieną Prokas padėjo man kuo patogiau įsitaisyti ir pradėjo mokyti, kaip iššifruoti slaptąjį jo kodą ir gautus duomenis perkelti į kartoteką. Prokas dirbo nepaprastai kruopščiai ir tiksliai, buvo tikras veiksmingumo pavyzdys, ir nors jo rankraštį galėjai pavadinti beveik menišku, kupinu įvairiausių vingrybių ir didžiulių įmantrių kilpų, rašydamas didžiąsias spausdintines raides jis, kaip ir aš, rikiuodavo jas į lygią eilę, o ir pačios raidės buvo visiškai vienodos, tokios vienodos, kad iš pirmo žvilgsnio galėjai jas supainioti su mašinraščiu. Profesorius nuolat žvilgčiojo man per petį, trypė, perkeldamas kūno svorį nuo vienos kojos ant kitos, vos vos įstengdamas tramdyti įgimtą skubrumą; jis be perstojo komentavo mano rašyseną, pagriebęs nekantriai imdavo vedžioti mano ranką arba pyktelėjęs staigiu judesiu ištraukdavo ma-

no prirašytą lapą ir suglamžydavo jį kaip niekam tikusį. Pirmą dieną tai truko valandų valandas: profesorius nesustodamas mynė taką nuo savo rašomojo stalo prie manojo ir atgal, kol pagaliau, pajutęs, kad pradedu perprasti savo darbą, jis prisėdo viena šlaunimi ant mano stalo kampo ir tarė:

– Žinai, Milkai, tau tikrai neblogai sekasi. Turiu prisipažinti, kad aš tavo darbu patenkintas.

Pakėliau į jį akis ir kažką neaiškiai sumurmėjau, stengdamasis išreikšti dėkingumą už ką tik išgirstas pagyras, bet, kita vertus, neleptelėti ko nors pernelyg pataikūniško. Taip, Prokas laikė vadžias savo rankose, jis viskam vadovavo, buvo lyderis iš prigimties, bet niekada nereikalavo, kad jo pavaldiniai žemintųsi ar keliaklupsčiautų prieš jį, – nesvarbu, kad galbūt girdėjote kai kuriuos žmones tvirtinant priešingai.

Po kelių akimirkų profesorius vėl prabilo:

– Žinoma, tikriausiai jau pastebėjai gumbelius, ar ne?

Jis lengvai pakilo nuo stalo kampo, priėjo prie stelažo, nukėlė masyvų kolbos pavidalo daugiabriaunį daiktą, iš pažiūros atrodžiusį kaip išpreparuota kažkokio išnykusio žvėries kaukolė, ir padėjo jį ant medinio stalo tiesiai prieš mane.

– Tai – didžiausia iki mūsų dienų išlikusi išauga, – paaiškino profesorius. – Dvylikos kamerų. Svoris – 5,9 uncijos. Pats ją radau Apalačuose.

Kelias akimirkas mudu abu susižavėję žvelgėme į išaugą, tada profesorius paragino mane perbraukti pirštais per gumbuotą ir gruoblėtą jos paviršių.

– Čia visai nėra ko bijoti. Tai tiesiog nepaprastai didelės ir gyvybingos cinipidinių kolonijos egzistavimo įrodymas. Bet apie cinipidinius tu tikriausiai ničnieko nesi girdėjęs, ar ne? Nebent skaitydamas biologijos įvado kursą apie juos bus užsiminęs profesorius Eigenmanas? – Dabar jis šypsojosi. Pašaipiai šypsojosi. Paskutinis jo sakinys buvo persunktas ironijos, skirtos ir man (argi aš galėjau atsiminti tokias smulkmenas?), ir savo kolegai, kuris visą semestrą trunkančiame savo kurse išsamiai aptardavo visas Žemėje egzistuojančios gyvybės formas nuo *paramecium* porūšio protozojų iki arklio uodegos galiuko, nuo milžiniškos sekvojos iki paties *homo*

sapiens, bet vos vienu kitu šykščiu žodžiu (jei tik apskritai rasdavo tam laiko) teužsimindavo apie gumbavapsvę.

Atsakiau profesoriui tokia pat šypsena, juolab kad tikrai nežinojau, ko jis iš manęs tikisi.

– Žinau, kad tai – vapsvos, – paaiškinau. – Taip pat žinau, kad, palyginti su tomis, kurios čia zvimbtų, jei dabar būtų vasara, tos vapsvos gana mažos.

– Tai parazitinis vabzdys, bet nepaprastai gerai prisitaikęs, – tarė jis, nuleidęs akis ir meiliu žvilgsniu glamonėdamas išaugą. – Absoliučiai sėsli rūšis, negalinti skraidyti ir visą savo gyvenimo ciklą praleidžianti tame pačiame gumbelyje, ant to paties medžio. Gali būti, kad vieną gražią dieną suaugusios vapsvelės ims ir žeme perropos ant kito, penkiasdešimt ar šimtą pėdų toliau augančio medžio; šitaip jos pademonstruos esančios nepriklausomos ir išplės savo arealo ribas. Štai todėl šiuos vabzdžius taip įdomu tyrinėti. Man pavyko išsiaiškinti šio porūšio gumbavapsvių kilmę sekant jų skverbimosi į naujas teritorijas pėdsakais ir nustatant jų įgimtų savybių pokyčius, supranti?

Jis vėl ėmė žingsniuoti po kabinetą – tik kartą trumpam stabtelėjo, nusitraukė nuo nosies akinius ir žvilgtelėjo pro langą. Paskui priėjo prie rašomojo stalo, švelniai paėmė mokomąjį išaugos egzempliorių ir vėl atsargiai užkėlė jį ant knygų lentynos.

– Tačiau, bijau, turiu tau blogų naujienų, – vėl kreivai šyptelėjęs pridūrė profesorius, aiškiai ketindamas pasakyti dar vieną iš savo mėgstamų juokelių. – Šitų vabzdžių seksualinis gyvenimas gana skurdus ir ribotas. Nelaimei, suprantama, jų pačių nelaimei, cinipidinių populiacijoje patinai yra didžiulė retenybė, dauguma šių vapsvelių rūšių dauginasi partenogenezės būdu. Iš profesoriaus Eigenmano kurso tikriausiai prisimeni, kas yra partenogenezė, ar ne?

Ir profesorius apdovanojo mane dar viena pašaipia šypsenėle. Jis trumpam prikišo savo veidą visai arti manojo, bet po akimirkos vėl atšlijo ir tęsė:

– Nemanyk, kad apie cinipidinius prakalbau šiaip sau, tik todėl, kad užsimaniau pasiklausyti savo paties išvedžiojimų.

Taip taip, tavo akyse puikiausiai matau nebylų klausimą, gali net nebandyti jo slėpti. Mintyse klausi savęs: „Po galais, kur tasai Kinsis kreipia?“, argi ne? Bet aš nesu beprotis, mano pamišime glūdi ir racionalus grūdas. Visu šiuo ekskursu apie gumbavapsves norėjau pasakyti štai ką: tai, kad tu sėdi čia, mano kabinete, yra netrukus prasidėsiančios naujos eros ženklas, nes nuo pirmadienio visoms trims savo asistentėms aš sumažinsiu darbo valandų ir atiduosiu jas tau, Milkai. Gumbavapsvę išnarsčiau ir ištyriau iki galo, toliau nėra kur eiti, tad dabar abu kartu ir, kaip tikiuosi, gavę pakankamą finansavimą iš Rokfelerio fondo bei Nacionalinės tyrimų tarybos, visą dėmesį sutelksime į vieną vienintelį dalyką, ir, man rodos, tu puikiai žinai, į kokį...

TAIS METAIS KOVO MĖNUO atėjo ir praėjo ramiai, man plušant dviejose darbovietėse: ir Proko darbo kabinete, ir namie, jo sode. Atrodo, šiltas, malonus oras teikė profesoriui energijos (tarsi šiam žmogui, turinčiam savyje, galima sakyti, antžmogišką energijos užtaisą, apskritai dar reikėjo tokio impulso) ir jis stengėsi savaitgalį, ypač sekmadienį, kiek galėdamas daugiau laiko praleisti dirbdamas gryname ore. Kaip įprasta metodistų šeimose, jis buvo auklėjamas labai griežtai, ir tasai auklėjimas paauglystėje, kai ėmė ryškėti jo įgimti polinkiai bei reikmės, sukėlė nemažai kančių; bet kai tik atrado mokslą ir žmogaus elgesį ėmė analizuoti filogenetiniu požiūriu, jis tapo griežtu laisvamaniu ir tyčia darbuodavosi savo sode kaip tik tuo metu, kai kiti Blumingtono gyventojai būdavo bažnyčioje. Kovo pabaigoje jau buvo gana šilta, tad profesorius dirbo sode nuoga krūtine ir mūvėdamas tik šortus. Taip pat elgtis Prokas ragino ir mane. Pagaliau, kai sulaukėme vėlyvo pavasario, nejučia perėjusio į vasarą, mudu jau buvome įpratę dirbti išsirengę tiek, kiek buvo įmanoma ir leido padorumas, – tačiau čia aš ir vėl užbėgu savo pasakojimui už akių.

Aiškiai prisimenu viena: tą mėnesį jaučiau tokią vidinę ramybę, kokios jau seniai, o gal iki tol ir apskritai nebuvau patyręs. Jaučiau nuolatinį Proko dėmesį, neįkyrų švelnų raginimą veikti, klausiausi jo patarimų, o kai sėdėdavome dviese

ir tylėdavome, palinkę prie savo rašomųjų stalų, mane apimdavo jausmas, kad tarp mudviejų užsimezgė tvirtas ryšys ir kad visai netrukus mums pavyks atskleisti kai ką visiškai nauja ir sensacinga. Mes dažnai išsiruošdavome pėsčiomis į gamtą. Prokas su Meke mane ir savo vaikus nusivesdavo prie Monrou ežero, prie Bluspringo urvo, prie Skaidriojo šaltinio, be to, mes klajodavome netoliese Proko namų besidriekiančiais laukais ir miškeliais, o jis nepailsdamas pasakojo mums apie dirvos geologiją, apie piktžoles ir laukines gėles, kurios miško proskynose kaip tik buvo pradėjusios leisti ūglius, arba apie pirmuosius parskridusius migruojančius paukščius, ir puikiai prisimenu, kad paskui, mums sėdint prie vakarienės stalo ar židinio, visus apgaubdavo visiška ramybė. Man buvo gera su jais, labai mėgau leisti laiką jų draugijoje. Tomis dienomis, kai dirbdavau sode arba kai vakare planuodavome grįžti iš eilinės išvykos į gamtą, Mekė taisydama valgį tiesiog pridėdavo dar vieną porciją, ir kuo karščiau gindavausi sakydamas, kad apsunkinu juos ir pridarau nepatogumų, jog nenoriu įkyrėti ir tapti našta, tuo labiau Prokas ir Mekė nėrėsi iš kailio stengdamiesi mane nuraminti ir įtikinti, kad taip nėra. Galų gale pastebėjau, kad pas Kinsius praleidžiu daug daugiau laiko nei ponios Lorber nuomojamame kambaryje, ir Polas, per pastaruosius trejus metus, galima sakyti, buvęs mano pasaulio centras, brangiausias ir artimiausias universiteto miestelyje draugas, ėmė pokštauti, kad su manimi turi progą pasimatyti tik tada, kai miegu. Jis turėjo Betsę, aš – Proką ir Mekę. Ir mudu neišvengiamai pradėjome vienas nuo kito tolti.

Maždaug tuo metu padariau ir tai, kuo, švelniai tariant, ne ypač didžiuojuosi, tačiau šį faktą būtinai turiu paminėti, kad savo pasakojimu atskleisčiau visą tiesą. Tiksliau – kad *nenukrypčiau* nuo tiesos. Pagaliau, kokia prasmė man kažką rašyti (ir prisiminti seniai praeitin nugrimzdusius dalykus), jei nesirengiu būti visiškai atviras? Man nėra ko slėpti. Šiandien aš – kitas žmogus, nė iš tolo nepanašus į tą, kuris tądien įsliūkino į auditoriją klausytis santuokos kurso paskaitos, todėl viską papasakosiu taip, kaip buvo, nė žodžiu neiškreipdamas tikrųjų įvykių.

Trumpai tariant, aš pasirodžiau esąs gabus mokinys, – man visada sekėsi spręsti galvosūkius ir perkąsti šifrus, – ir Proko sugalvotą kodą išlukštenau neįtikėtinai greitai. Per dvi ar tris savaites aš jį tiesiog įsiminiau. Ir štai vieną popietę, – prisimenu, buvo savaitės vidurys ir Prokas buvo išvykęs į Indianapolį, kur vienos privačios mokyklos bendruomenei turėjo skaityti paskaitą apie paaugliams prieinamus būdus atsikratyti seksualinės įtampos ir, žinoma, kartu surinkti kuo daugiau seksualinio gyvenimo istorijų tiek iš mokyklos darbuotojų, tiek iš mokinių, – sėdėjau kabinete visiškai vienas ir Proko bloknotuose užkoduotas istorijas perrašinėjau į didesnio formato lapus, kad juos būtų galima tvarkingai sudėti į segtuvus ir kad vėliau galėtume nustatyti vieno ar kito elgesio tipo dažnumą ir panaudoti šiuos duomenis statistinei analizei (pagal Proko sudarytą sistemą, viename užšifruotame jo užrašų lape buvo beveik dvidešimt puslapių informacijos, kuri paskui, žinoma, turėjo būti „išskleista": pirmiausia perrašyta ranka, o paskui, kai gausime Holerito tabuliatorių*, perkelta į perforacines korteles). Iš pradžių man šis darbas buvo labai įdomus – juk kalba sukosi apie seksą – bet tądien, perrašinėdamas baigiamojo kurso vyrukų papasakotas istorijas, ir jos ne kažin kiek skyrėsi nuo tų, kurias man pavyko išgauti iš tame pačiame name kaip ir aš gyvenusių vaikinų grupės, pajutau, kad mane vis labiau apninka nuobodulys. Vėl tie patys (riboti) bandymai santykiauti su tos pačios lyties asmenimis, su naminiais gyvuliais, slaptas masturbavimasis, šiek tiek įprastų lytinių santykių, bet daugiausia – petingo, gilumINIŲ bučinių ir vienas kitas oralinio sekso atvejis. Ilgai laikiau suspaudęs tarp pirštų rašiklį ir man įskaudo ranką. Pirštų galai buvo ištepti rašalu. Kaip įmanydamas bandžiau sulaikyti žiovulį.

Nežinau, kas man užėjo, nežinau, kaip man į galvą šovė tokia mintis, bet netrukus apsižiūrėjau benaršantis po Proko rašomojo stalo stalčius ir beieškantis antrinio kodo, – to, kurį

* 1888 m. sukurtas elektromechaninis perforacinis skaičiavimo įrenginys, skirtas skaitmeniniams duomenims iš perforacinių kortų apdoroti ir rezultatams popieriuje spausdinti, – vert. past.

turint būtų galima išsiaiškinti jo užrašuose užšifruotų respondentų tapatybes, – kodo, kurį jis saugumo sumetimais rūpestingai slėpė ir nuo manęs, ir nuo visų kitų. Jei žmonės, kuriuos jis apklausė, nebūtų buvę visiškai tikri, kad jų anonimiškumas garantuotas, dauguma iš jų niekada nebūtų taip atvirai iškloję savo seksualinio gyvenimo patirties. Ir tuomet, ir dabar saugumas buvo ir liko kertinis viso šio tiriamojo projekto akmuo. Tačiau, kai jau turėjau antrinį kodą savo rankose, tarp jo ir interviu metu naudojamo kodo netrukau pastebėti tam tikrų sąsajų (įsivaizduokite iš naujo sugalvotoje stenografijos ženklų sistemoje naudojamus sutrumpinimus, mokslinius simbolius ir stenografinio kodo ženklus – iš jų sukuriamas visiškai naujas šifras), ir kai akis užkliuvo už tų atitikimų, mano protas ėmė dirbti kaip galingas nesustabdomas mechanizmas. Trumpai tariant, man neprireikė nė valandos, kad perprasčiau antrinį kodą, o kai jį turėjau, kai savo rankose jau laikiau raktą, galintį atskleisti man bet kurio dokumento turinį, negalėjau susilaikyti jo nepanaudojęs. Tiesiog negalėjau. Negalėjau atsispirti pagundai.

Gerokai vėliau, po kelerių metų, kai Prokas tapo vienu žymiausių ir labiausiai vertinamų (tik, žinoma, ne Indianos universiteto rektoriaus) mokslininkų visoje šalyje, kai jo nuotrauka buvo išspausdinta ant žurnalo „Time" viršelio, kai jį gulte apgulė žurnalistai, dažniausiai klausinėję apie jo paties seksualinį gyvenimą, Prokas kaskart pakartodavo, kad ir jis užregistravo savo seksualinio gyvenimo istoriją ir taip prisidėjo prie projekto, tačiau ji liks anoniminė ir niekam nebus atskleista, lygiai kaip tūkstančiai kitų jo užrašytų istorijų. Tai, žinoma, buvo gryna tiesa, ir tik mes, priklausantys uždaram ratui, apie Proko seksualinį gyvenimą sužinojome iš jo paties lūpų, prieš tai prisiekę šventai saugoti paslaptį, nes jei bent žodžiu kam nors būtume apie tai prasitarę, akimirksniu būtų sugriuvę visų mūsų gyvenimai. Bet tą tvankią ir prie žemės lenkiančią popietę, pernelyg karštiems saulės spinduliams skverbiantis per žaliuzes, didelėms musėms zvimbiant ir lyg niekur nieko ropinėjant stelažais – juose buvo laikomos ąžuolų išaugos – pirmiausia atsiverčiau daktaro Kinsio, po to – Mekės bylas.

Taip ir likau stovėti prie kartotekos, neramiai kvėpčiodamas, rankose laikydamas atverstą manilinio popieriaus aplanką. Vis žvilgčiojau sau per petį, kiekvieną akimirką pasirengęs padėti dokumentą į vietą, jei tik išgirsiu iš arčiau įėjimo esančių katedros patalpų atsklindant bent menkiausią garselį. Taip, jaučiausi neramus, įsitempęs, bet tuo pačiu metu negalėjau atplėšti akių nuo prirašytų lapų. Čia buvo Proko istorija, laikiau ją savo rankose, pačiu elementariausiu – rašytiniu – pavidalu man atsiskleidė profesoriaus asmenybės gelmės: jam buvo žinoma mano istorija, o dabar, visiškai netikėtai, aš sužinojau jo.

Vaikystėje Prokas buvo dar labiau susikaustęs ir drovus nei aš, jis visiškai nesidomėjo komandinėmis sporto šakomis ar visuomenine veikla, tad, bandydamas kaip nors sustiprinti dar vaikystėje rachito ir vidurių šiltinės bei reumato priepuolių iškankintą savo kūną, jis ėmė domėtis gamta, nuolat keliaudavo pėsčiomis, leisdavosi į žygius ir visa, ką matė, aistringai tyrinėjo, kol pagaliau tapo sveikas, stiprus ir nepaprastai energingas vyras, – tokį jį ir pažinojau (nors aiškiai pastebimo kūprinimosi dėl šiek tiek iškrypusio stuburo jis taip ir neatsikratė). Jis buvo „Erelio" būrio skautas. Nuolat jautė potraukį masturbuotis – ir jį tenkino. Jo tėvas buvo labai religingas žmogus, be to, griežtas moralistas. Kol įpusėjo trečiąją dešimtį – vadinasi, dar ilgiau nei aš – jis neturėjo pakankamos ir brandžios seksualinio gyvenimo patirties, atsigriebė tik vėliau, jau vedęs Klarą.

Ir štai čia jo istorija darėsi tikrai įdomi. Nors jų medaus mėnuo sutapo su ilga ir sunkia kelione pėsčiomis per Baltuosius kalnus, jos metu jis ir jo nuotaka kiekvieną naktį buvo priversti miegoti vienoje palapinėje, greta vienas kito, tačiau tikrasis vedybinis jų gyvenimas prasidėjo tik po kelių mėnesių. Kaip netrukau sužinoti, dėl tokio delsimo buvo kaltas abiejų jaunavedžių nepatyrimas ir šioks toks psichologinis barjeras, – mat pasirodė, kad Klaros, arba Mekės, mergystės plėvė neįprastai stora (nekalbant apie tai, kad Proko penis buvo gerokai didesnis, nei paprastai turi vyrai). Pamėginau įsivaizduoti jų abiejų sąmyšį, apsimestinį drovumą, žinių bei

nuovokos stoką, vaizduotės akimis mačiau juodu besibučiuojančius, besiglamonėjančius, besiraičiojančius savo miegmaišiuose, palapinėse, ant sudedamųjų lovelių vasaros stovykloje, kur jie tų metų liepos ir rugpjūčio mėnesiais dirbo skautų būrio vadovais, o paskui – namie, pirmajame Blumingtone išsinuomotame savo bute, ir nepatiriančius jokių teigiamų emocijų, tik nusivylimą. Po trijų vedybinio gyvenimo mėnesių seksas jiems vis dar buvo paslaptis, ir tik tuomet, kai buvo padaryta operacija ir pašalinta Mekės mergystės plėvė, jie pagaliau patyrė lytinę sueitį. Prokui tada buvo dvidešimt aštuoneri.

Kai visa tai sužinojau, – kai išsiaiškinau tai nelyginant egiptologas, kuris dešifruodamas hieroglifus vis daugiau ir daugiau sužino apie kokio nors senovės faraono gyvenimą bei įpročius, – mane užplūdo keistas jausmas. Viena vertus, negalėjau atsispirti pagundai pažvelgti į savo vadovą kaip į gerokai sumenkusį, nuvainikuotą žmogelį, kuris (bent jau privačioje aplinkoje) skelbė seksualinį išsilaisvinimą, o pats, lygiai kaip ir aš, pasirodo, ilgai negalėjo išsivaduoti iš senų papročių, drovumo, visiško neišmanymo ir nesugebėjimo pačiam ką nors pakeisti gniaužtų. Tačiau, kita vertus, jo istorija suteikė man vilties ir trapų bei šiek tiek bauginantį tikėjimą, kad mano paties kol kas gerokai sutrikdytas seksualinis gyvenimas ilgainiui susitvarkys.

Buvo ir dar kai kas. Proko „H" istorija, iš pradžių apsiribojusi atsitiktiniais seksualiniais kontaktais su tos pačios lyties paaugliais, kaip ir mano atveju, laikui bėgant darėsi vis turtingesnė ir sudėtingesnė. Zoologijos profesoriaus, žymaus mokslininko, galima sakyti, žvaigždės – jo pavardė mirgėjo žurnalo „American Men of Science" puslapiuose – pusamžio trijų vaikų tėvo ir laimingai vedusio, iki kaulų smegenų dalykiško ir racionalia elgsena garsėjančio entomologo seksualinis elgesys, įvertintas pagal jo paties sudarytą šešių padalų skalę, pasirodė esąs daug labiau orientuotas į homoseksualius santykius nei manasis: šis vyras ilgų žygių po gamtą metu turėjo intymių santykių net su keliais jo katedros baigiamojo kurso studentais ir galų gale buvo užmezgęs labai arti-

mą ir ilgai trukusią draugystę su studentu, ne kažin kiek vyresniu už mane. Kaip manote, kokie jausmai mane apniko? Ir kaip turėjo jaustis Mekė?

Man daužėsi širdis, jaučiau, kaip gyslose pulsuoja kraujas, ir jei tądien kabinete mane kas nors būtų pamatęs, man rodos, nesunkiai būtų pastebėjęs mano veidą užplūdusį sodrų raudonį. Drebančiais pirštais karštligiškai sklaidžiau aplanko puslapius, akimis ryte rydamas raides, paskui padėjau Proko bylą atgal į spintelę ir išsitraukiau Mekės aplanką. Jos istorija pasirodė esanti išsamesnė ir spalvingesnė, nei būčiau galėjęs tikėtis, ir kai paslaptingi simboliai pagaliau pasidavė ir prašneko man suprantama kalba, negalėjau susilaikyti neįsivaizdavęs jos visiškai nuogos, neprisiminęs jos rankų, lūpų, jos eisenos, jos šleikštokai saldaus tęvo balso. Susijaudinau – prisipažįstu, susijaudinau, paskui nieko nelaukęs pakilau nuo savo rašomojo stalo ir ėmiau naršyti po aplankus, ketindamas susirasti Loros Fynėj, Polo, Kinsio vaikų istorijas, bet staiga atitokau. Ką aš darau? Elgiausi kaip vujaristas, elgiausi nederamai, apvyliau Proko man parodytą pasitikėjimą, spjoviau į viską, kad tik galėčiau patenkinti tuščią savo smalsumą. Ir akimoju – lauke jau buvo sutemę, ir neryškioje lempų šviesoje ąžuolų išaugos atrodė kažkokios nerealios, paskendusios šešėliuose – pajutau gėdą, skaudžiai deginančią gėdą, – neprisimenu, kad kada nors gyvenime būčiau taip gėdijęsis. Iš susijaudinimo man ėmė trūkti oro. Įtempęs ausis, ar neišgirsiu koridoriuje kaukšinčių žingsnių, sugrąžinau aplankus į vietą, padėjau antrinį kodą ten, iš kur buvau paėmęs, užrakinau jį, o raktą įmečiau į stalčių. Išjungiau šviesą. Užrakinau kabinetą. O kai išslinkau į koridorių, pasistačiau apsiausto apykaklę ir prisidengiau ja veidą kaip koks nusikaltėlis.

Kitą dieną grįžo Prokas, – kaip geizeris trykštantis energija, panosėje švilpčiodamas Hugo Volfo dainos melodiją, jis protekinis blaškėsi po katedrą gyvai ir išraiškingai gestikuliuodamas rankomis. Pakilęs nuo savo darbo stalo, vėl grįžo atgal, užmetė akį į vieną iš Smito dėžių, paskui žvilgtelėjo į dokumentų aplankus, greitosiomis patikrino dvejus metus

ramiai gulėjusią išaugą, – iš jos netikėtai ėmė ristis vapsvelė, – ir pagaliau, pakėlęs galvą nuo mikroskopo, šūktelėjo:

– Štai, Milkai, man rodos, aptikau naują geną, visiškai naują geną!

Man pasirodžius darbe, jis porą minučių palaukė, leido man atsisėsti, tuomet šyptelėjęs padėjo man ant stalo pilną popierių aplanką.

– Aštuoniolika istorijų, – plačiai nusišypsojo profesorius. – Ir dar trisdešimt šešios pažadėtos. Kol vakar viską surašiau, užtrukau iki antros nakties.

– Puikios naujienos, – nusišypsojau ir aš.

– Ar, kol manęs nebuvo, neiškilo kokių nors sunkumų?

Tvardžiausi kaip įmanydamas ir pasistengiau, kad veido išraiška manęs neišduotų. „Tik nepakelk akių, – kartojau mintyse, – tik nepakelk akių".

– Ne, – atsiliepiau ir... pakėliau į jį akis, – viskas ėjo kaip iš pypkės.

Prokas atidžiai mane nužvelgė. Paėmiau aplanką ir jį atverčiau, tikėdamasis nukreipti profesoriaus dėmesį, bet man nepavyko. Tiesą sakant, nemanau, kad kur nors šioje žemėje gyvena kitas asmuo, jautriau už Proką reaguojantis į menkiausius žmogaus elgesio niuansus, greičiau už jį pastebintis pasikeitusią veido išraišką ir geriau suprantantis tai, ką esame įpratę vadinti kūno kalba, – profesorius buvo tikras emocijų dešifruotojas, ir niekas nepraslysdavo jam pro akis.

– Tikrai? – dar kartą primygtinai paklausė jis.

Tą akimirką norėjau viską prisipažinti, bet susilaikiau. Kažką neaiškiai burbtelėjau patikindamas jį, kad viskas klojosi kuo puikiausiai, tuomet, iš paskutiniųjų stengdamasis nukreipti kalbą kitur, pasiteiravau:

– Ar norite, kad tuojau pat imčiausi perrašyti?

Tuo tarpu Proko mintys, atrodo, jau buvo nuklydusios kitur, ir jis į mano klausimą atsakė ne iš karto. Jis visuomet atrodė jaunesnis nei kiti jo amžiaus vyrai, – tais laikais žmonės dažnai palaikydavo jį penkeriais ar dešimčia metų jaunesniu, nei jis iš tikro buvo, – bet tądien jo veide pastebėjau įsirėžusias raukšles – pirmąsias dar nežymias įbrėžas raižinio,

kuris netrukus buvo baigtas ir kurį profesorius nusinešė į kapą. Tąkart pamaniau, jog Prokas tiesiog pervargo, – juk dirbo be atodairos, plėšėsi stengdamasis surinkti kuo daugiau seksualinio gyvenimo istorijų, visą laiką pats vairavo savo tarškantį barškantį automobilį nešą, vėlai guldavosi, anksti keldavosi ir neturėjo greta nė vieno žmogaus, galėjusio jam padėti.

– Žinai, – po minutėlės prabilo jis, tarsi būtų perskaitęs mano mintis, – kaip tik galvojau, kaip būtų naudinga ir svarbu, jei išugdyčiau dar vieną žmogų, galintį atlikti apklausas, žmogų, kuris nebūtinai būtų šios mokslo srities profesionalas, bet sugebėtų perimti mano sugalvotą pokalbio techniką, perprasti ją ir teisingai pritaikyti. Jei rasčiau kokį imlų vaikiną. Tokį kaip tu, Džonai. – Kelioms akimirkoms jis nutilo, o tuomet pridūrė: – Ką pasakysi?

Netikėtai užkluptas (juolab kad mane tebekankino kaltės jausmas dėl to, kad buvau įkišęs nosį į slaptus dokumentus), iš karto nė nesumojau, ką pasakyti.

– Aš... Na, žinoma, – galų gale sumurmėjau. – Tai yra, žinoma, jūs gi žinote, aš galėčiau... Be to, visai netrukus gausiu diplomą... baigsiu studijas...

– Taip, anglų kalbos ir literatūros studijas, – ir šiuos žodžius ištarė taip, tarsi būtų išstūmęs sau iš burnos kai ką labai neskanaus, tarsi būtų kažką sukramtęs ir išspjovęs lauk. – Niekada iki galo nesupratau, kam tokios žinios galėtų būti pritaikytos ir kas čia per mokslo sritis...

– Nežinau, – gūžtelėjau pečiais. Prokas vis dar varstė mane šiurpą keliančiu, galima sakyti, antgamtiškai įdėmiu žvilgsniu. – Man rodos, tų žinių prireiks mokytojaujant. Norėjau pasakyti... jei kada nors dirbsiu mokytoju.

Prokas atsiduso. Jis turėjo nemažai dorybių, bet kantrybė tikrai nebuvo viena iš jų. Be to, jis labai išgyvendavo, kai kas nors jį nuvildavo.

– Pagalvok apie tai, Džonai, nieko daugiau ir neprašau. Tau nebūtina apsispręsti dabar pat – apie tai dar galėsime pasikalbėti per vakarienę. Šiandien mes tavęs laukiame. Lygiai šeštą. Žinoma, jei neturi kitų planų...

– SEKSO TYRIMAS? Gal iš proto išsikraustei?

Polas drybsojo išsipleikęs skersai lovą, tarsi jį būtų atplukdžiusi ir tenai išmetusi vos prieš kelias sekundes atslūgusi jūros banga. Jis žiaumojo kramtomąją gumą ir, lyg neturėdamas daugiau ką veikti, rakete, kotu įremta į krūtinę, mušinėjo teniso kamuoliuką. Ant grindų, apverstos viršeliais į viršų, mėtėsi gal tuzinas knygų – dar vienas įrodymas, kad visai neseniai čia nuskendo laivas, o jo duženas bangos išplovė į krantą. Nesijaučiau turįs pakankamai jėgų viską jam paaiškinti – Polas vis tiek nebūtų manęs supratęs.

– Bent jau turiu šiokį tokį darbą, – pratariau ir, kiek galėdamas atsargiau, kad nesusiveltų plaukai, nusivilkau per galvą megztinį. Persirengiau, nes ketinau eiti pas Kinsius (kaip Mekė ir sakė, formalumų ir ceremonijų jie nemėgo, – užsidarę savo namuose ir būdami toliau nuo pašalinių akių jie elgėsi, galima sakyti, bohemiškai, – bet aš maniau, kad jeigu kas nors tave pakvietė vakarienės, kad ir kaip dažnai tai nutiktų, kad ir kokioje draugiškoje ir neformalioje aplinkoje ji vyktų, reikia apsivilkti švarką ir pasirišti kaklaraištį, ir savo nuomonės nepakeičiau iki šiol).

Polo atmušinėjamas teniso kamuoliukas atšoko nuo raketės tinklelio ant grindų, bumbsėdamas kelis kartus šoktelėjo, atrodo, sulig kiekvienu šuoliu prarasdamas vis daugiau jėgų, ir pagaliau pasirito po mano rašomuoju stalu.

– Bet klausimai, kuriuos jis užduoda, tie klausimai žmones trikdo. Juk tu neketini?.. – Čia Polas pamatė mano veido išraišką ir pasitaisė: – Tu *ketini*, ar ne?

Stovėjau prieš veidrodį ir rišausi kaklaraištį, atidžiai apžiūrinėdamas savo akis ir glotniai prie smilkinių prigludusius plaukus.

– Jei atmintis manęs neapgauna, anksčiau negirdėjau iš tavo lūpų jokių prieštaravimų. Tiesą sakant, netgi pareiškei, kad, tavo nuomone, šis eksperimentas tiesiog unikalus. „Unikalus“ – argi ne šį žodį tuomet pavartojai?

– Klausyk, Džonai, galbūt aš smarkiai klystu, bet ar nemanai, kad reikia būti labai jau neįprastų polinkių vyrukui, kad visą laiką galėtum raustis po nešvarius kitų žmonių apatinius?

Mečiau į jį žvilgsnį, jis, atsispindėjęs nuo veidrodžio ir perskrodęs visą kambarį, susmigo į Polą – ir štai, ant savo lovos drybsantis vaikinas akimirksniu tapo toks menkas, niekingas ir susigūžęs. Aš nepratariau nė žodžio.

– Nenoriu profesoriaus vadinti nei keistuoliu, nei juo labiau iškrypėliu ar panašiai, – vėl prabilo jis, – bet argi nesupranti, kad visi tą patį ims galvoti ir apie tave? O ką pasakysi savo motinai? Gal manai, kad ji pritars tavo pasirinkimui? Turiu omenyje, pasirinkimui siekti tokios karjeros...

– Jau tūkstantį kartų tau sakiau, – atrėmiau vilkdamasis švarką, – kad tai – toks pat mokslas, toks pat mokslo tyrimas, kaip ir visi kiti. Kaip Listerio antiseptikas – ar kaip jį ten vadina – jis atrado jį duonos pelėsiuose. Kodėl neturėtume stengtis kiek galima daugiau sužinoti apie žmogaus rūšies gyvūno elgseną? – Dabar jau stovėjau prie durų ir ketinau išeiti, bet trumpam stabtelėjau, kad Polas turėtų galimybę man atsakyti.

– Žmogaus rūšies gyvūno? Tu jau kalbi jo žodžiais, ar suvoki tai, Džonai? Taip kalba profesorius. O kaipgi *žmonės*, pagal Dievo paveikslą sukurti žmonės? Kaipgi mes? Kaipgi žmogaus siela?

Staiga susierzinęs atkirtau:

– Dievo nėra. Sielos – irgi. Ar žinai, kokia didžiausia tavo bėda?

Ant lovos gulėjęs Polas nė nekrustelėjo, net galvos nepakėlė.

– Nežinau, bet nujaučiu, kad tu ketini man pasakyti.

– Tu tiesiog siauraprotis, ir tiek, – tėškiau ir žengiau pro duris, o jų trinktelėjimas padėjo tašką ir galutinai patvirtino mano teiginį.

Savo poste, supamojoje kėdėje, sėdėjusi ponia Lorber linktelėjo man galva, atsakydamas aš apdovanojau ją kreivoka šypsena ir išėjau į gatvę. Netoliese augantis gluosnis jau buvo pasipuošęs kačiukais, medžiai sukrovę blyškius sprogti pasiruošusius pumpurus, o iš pietų pūtė švelnus pavasarį pranašaujantis vėjelis. Kirsdamas priešais universiteto miestelį esantį Atvoterį akimis sekiau liekną ir dailią tamsiaplaukę merginą, tolstančią medžių alėja, mano žvilgsnis nuslydo nuo-

gomis jaudulį keliančiomis jos kojomis, ir staiga prisiminiau Airisę. Nebuvau jos matęs jau visą mėnesį, nuo tos lemtingos dienos, kai neatėjau į pasimatymą, dėl to mane graužė sąžinė ir, žinoma, kuo ilgiau delsiau susitikti su ja akis į akį ir viską išsiaiškinti, tuo buvo blogiau.

Gatve lėtai riedėjo automobilis – taip lėtai, kad pamaniau, jog vairuotojas ketina privažiuoti prie šaligatvio ir sustoti. Tai buvo senas vyras perkreiptu, susirūpinimo paženklintu veidu, taip stipriai įsitvėręs vairo, tarsi bijotų, kad kas nors ims ir išplėš jį iš rankų. Kelias akimirkas akimis sekiau automobilį, mačiau, kaip jį aplenkė pora dviratininkų – žmogelis nežvilgtelėjo nei kairėn, nei dešinėn ir apskritai nė menkiausiu judesiu neparodė juos pastebėjęs – o mano mintys netrukus nuklydo kitur, ėmiau svajoti, kaip vieną gražią dieną ir aš nusipirksiu automobilį, tiesiog peršoksiu per kalvas, išsinešdinsiu iš miesto, įsuksiu į priešais akis besidriekiantį plentą ir važiuosiu, važiuosiu kur panorėjęs. Pro mane į abi puses zujo studentai. Netoliese už tvoros mane įdėmiai stebėjo du bokserių veislės šunys.

Tik įsukęs į Pirmąją gatvę netikėtai pamačiau ta pačia kryptimi, bet šiek tiek tolėliau einančią porelę: keturios kojos judėjo visiškai sinchroniškai, mergina buvo prisiglaudusi prie vyro, tarsi jiedu būtų viena esybė. Perėjau į kitą gatvės pusę, kad man nereikėtų jų aplenkti. Stebėdamas juos, matydamas, kaip jie papildo vienas kitą, vėl pagalvojau apie Airisę. Tai, ką padariau, buvo nedovanotina, ir mintyse prisiekiau sau, kad rytoj pat jai paskambinsiu, – ir jeigu ji lieps man nešdintis, išnykti jai iš akių, eiti velniop, bent jau žinosiu, kad viskas baigta. Negalėjau paneigti, kad nieko kito aš ir nenusipelniau.

Taigi žingsniavau toliau. Ir nors man pro akis nepraslydo įvairūs gamtos pokyčiai, liudijantys prasidėjusį pavasarį, nors užuodžiau forsitijų aromatą, nors mačiau į medžius tupiančius paukščius, snape suspaudusius šiaudą ar liauną šakelę, vis dėlto nebūčiau galėjęs teigti, kad į visa tai žvelgiau blaiviomis akimis ir suvokiau, kas čia vyksta. Tiesiog prasidėjo pavasaris, o aš traukiau Pirmąja gatve pas Kinsius. Vakarienės.

Prokas pats atidarė duris. Jis buvo gerokai išsirengęs, mūvėjo tik darbiniais sodo šortais, jo kojos, liesos ir raumeningos, šlepsėjo pailgomis blizgančio linoleumo plokštėmis – jomis buvo išklotos koridoriaus grindys. Profesoriaus šukuosena, kaip visuomet, atrodė taip, tarsi jis ką tik būtų grįžęs iš kirpyklos.

– Aha, Milkai, – pratarė jis, įleisdamas mane vidun. – Kaip tik užpyliau šiek tiek juodžemio ant irisų. Ir ant lelijų. Kai lauke toks malonus oras, tiesiog negalėjau atsispirti.

Prieš sėsdamas vakarieniauti Prokas apsivilko marškinius trumpomis rankovėmis, bet neapsimovė kojinių ir neapsiavė batų. Mekė irgi buvo apsirengusi gerokai laisviau nei anksčiau, kai buvau pas juos vakarienės; ji irgi mūvėjo šortus, be to, buvo apsivilkusi šviesiai melsvą medvilninę palaidinukę gana gilia iškirpte, apnuoginančia jos kaklą ir pabrėžiančia šiek tiek išsišovusių raktikaulių liniją. Atrodė, kad ji taip pat visai neseniai buvo pasikirpusi plaukus, ir dabar jie buvo tikrai trumpi, beveik tokie pat trumpi kaip vyro. Su švarku ir kaklaraiščiu jaučiausi kvailokai, bet Prokas ir Mekė mane nuramino, esą, norėdami paskubinti pavasarį, jie tik šiek tiek užbėgo įvykiams už akių, ir tiek.

Po vakarienės vaikai išsiskirstė, o Prokas, Mekė ir aš svetainėje dar truputį paplepėjome. Prokas krapštėsi prie savo kilimėlio, Mekė mezgė. Vieną kitą minutėlę profesorius susižavėjęs kalbėjo apie tai, kad šiemet neįprastai anksti sugrįžo kažkokios (dabar neprisimenu kokios) rūšies paukščiai, ir tvirtino, esą tai pranašauja ankstyvą vasarą, paskui staiga atsigręžė į mane ir pakeitė temą.

– Milkai, – tarė jis. – Džonai. Ar pamąstei apie tai, apie ką mudu kalbėjomės šiandien popiet?

Mekės rankose žybtelėjo virbalai. Ji žiūrėjo į mane švelniomis rudomis akimis, o pro suspaustus lūpų kampučius veržėsi motiniška šypsenėlė.

Pasakiau jam, – ne, pasakiau *jiems* – kad pamąsčiau.

– Man tai... – suveblenau, – man tai didelė garbė. Ir dar norėjau pasakyti, kad... kad... kad jūs toks dosnus jaunam žmogui, tai yra studentui, kuris... Hm...

– Gerai, – meiliu balsu atsiliepė Prokas. – Tiesiog puiku. Tuomet reikia pagalvoti, kaip čia dar padidinti tau darbo valandų skaičių. Kai tik baigsis semestras, pereisi pas mane dirbti visu etatu. Atlyginimas liks toks, koks yra. Ir, žinoma, mums vis dar reikės tavo pagalbos sode.

Vakaras ir toliau tekėjo tokia pat malonaus pašnekesio vaga, atmosfera buvo laisva ir draugiška. Paskui Mekė atsiprašiusi išėjo, ir mudu su Proku likome vieni du. Dėl siūlomo darbo daugiau neturėjau jokių dvejonių ar nuogąstavimų, – ši užduotis man atrodė svarbi, įdomi, netgi kilni, – ir jaučiausi nepaprastai dėkingas profesoriui už tai, kad jis man suteikė nuolatinį darbą dabar, kai bendra šalies ekonominė padėtis buvo tokia neaiški, tačiau viena abejonė mano krūtinėje vis dėlto kirbėjo. Na, gal ne abejonė, o, sakyčiau, tam tikras būgštavimas. Mane vis dar graužė sąžinė dėl to, ką anądien profesoriui nežinant padariau darbe. Jis sėdėjo prieš mane, stengėsi padėti man susitvarkyti gyvenimą, sudėjo į mane tiek vilčių, konkrečiais darbais norėjo užtikrinti man ateitį, o aš jį išdaviau, apgavau, lengva širdimi apvyliau jo pasitikėjimą. Prokas kalbėjo apie Indianapolio mokyklą – Porterio mokyklą – kurioje lankėsi, bendrais bruožais papasakojo apie kelias labiausiai intriguojančias istorijas, atskirai užsimindamas apie du ten besimokančius vaikinus, – jie savo turtingas „H" istorijas slėpė ir nuo mokyklos vadovų, ir nuo visos bendruomenės. Staiga aš jį nutraukiau.

– Profesoriau Kinsi, – pratariau. – Prokai... Klausykite, aš... Noriu jums kai ką pasakyti.

Prokas akimirksniu liovėsi dirbęs – ilgi vikrūs jo pirštai taip ir sustingo, įsikibę į kilimėlio kraštą – ir įsmeigė į mane akis.

– Ir ką gi? – susidomėjo jis. – Ką nori man pasakyti, Milkai?

Mano ausis užgulė nelaimę pranašaujančių varpų gaudesys, ir man teko pakelti balsą, kad pats girdėčiau tai, ką sakau:

– Turiu jums kai ką prisipažinti.

Staiga Prokas pritrūko žodžių. Jis akimirksniu perėmė vaidmenį, jam tekdavusį atlikti per respondentų apklausas, ir pasirengė klausytis.

– Na, aš... Kai buvote išvykęs, aš perkandau kodą. Tai yra antrinį kodą. Ir... Man labai nemalonu, bet rausiausi jūsų rašomojo stalo stalčiuose.

Iš pradžių jis negalėjo patikėti.

– Tai neįmanoma.

Nors man ausyse vis dar gaudė nelemtieji varpai, drąsiai atrėmiau jo žvilgsnį, nors vaizdas liejosi, jo akys, rodos, tai nutoldavo, tai vėl priartėdavo, kol pagaliau man tapo panašios į dvi mėlynas planetas dvynes, plaukiojančias kažkur dangaus gelmėse.

– Aš perskaičiau tik dvi istorijas, tik tas dvi... Žinau, kad pasielgiau nedovanotinai, bet tiesiog negalėjau susilaikyti...

Ir čia mano ausis pasiekė vienas vienintelis profesoriaus ištartas žodis:

– Kieno?

Priviliotas lempos šviesos, iš lauko į lango stiklą atsitrenkė kažkoks gyvis, man rodos, šikšnosparnis ar tirštėjančiose sutemose orientaciją praradęs paukštelis. Išgirdome duslų sparnų dunkstelėjimą į stiklą, paskui vėl viskas nurimo.

– Jūsų, – ištariau kimiu, gerklėje stringančiu balsu, – ir Mekės.

Porą sekundžių palikęs mane nežinioje, jis pasiteiravo:

– Tu tikrai perpratai kodą?

– Taip, – sumurmėjau.

– Niekada nebūčiau pagalvojęs, kad kas nors galėtų iššifruoti mano kodą, net jeigu jį rastų. Ar supranti, kad dabar man teks sugalvoti naują?

– Taip.

– Ir kad naujasis kodas turės būti kur kas sudėtingesnis?

Nieko jam neatsakiau, tik mąsčiau apie tai, kiek šis nelengvas darbas atims laiko, – neįkainojamo ir nesugrąžinamo profesoriaus laiko, apie savo tuščią smalsumą ir apie tai, kad užvilkinau tiriamojo projekto įgyvendinimą net nespėjęs bent kiek esmingiau prie jo prisidėti. Pykau pats ant savęs. Ir gėdijausi.

Prokas pakilo nuo grindų ir, priėjęs prie židinio atbrailos, pastumdė ten stovinčias įrėmintas nuotraukas. Žiūrėjau jam į nugarą, mano žvilgsnis kilo į viršų siaurėjančia jo figūra,

siaurais pečiais, užkliuvo už pasišiaušusių plaukų kuokšto. Paskui profesorius žengtelėjo prie lango, pažvelgė laukan į tamsą, tuomet, perėjęs visą kambarį, klestelėjo ant sofos ir išjungė lempą. Kambarį užtvindė iš kampų išsėlinę šešėliai, ir dabar svetainę apšvietė tik koridoriaus lempa.

– Taigi, – pagaliau prabilo jis, – mano istoriją tu jau žinai, taip? Bet palauk, – pridūrė, ranka patapšnojęs šalia savęs, – eikš čia ir sėskis.

Aš paklusau. Pakilau nuo kėdės ir priėjęs klestelėjau ant sofos greta Proko.

Jis apkabino mane per pečius ir prisitraukė prie savęs taip arti, kad mudviejų veidus skyrė ne daugiau kaip šeši coliai.

– Nereikėjo tau smalsauti, Džonai, – sušnabždėjo jis. – Nereikėjo. Bet pasakysiu tau dar kai ką: gerai padarei, kad pats prisipažinai.

– Atleiskite man, – pralemenau.

– Tai rodo tavo tvirtą charakterį. Juk pats tai supranti, ar ne? – Ir jis broliškai spustelėjo man petį. – Tu geras ir sąžiningas jaunuolis, Džonai, ir aš vertinu tavo atvirumą, tikrai.

Ir tuomet nutiko kai kas keista, tai, ko tokiomis aplinkybėmis kaip gyvas nesitikėjau – jis mane pabučiavo. Pasilenkė ir užsimerkęs pabučiavo. Kelias minutes abu tylėjome, paskui jis paėmė mane už rankos ir nusivedė į mansardą antrajame aukšte, – pamenu, kad ten buvo teniso stalas, vaikiškų daiktų, meškerykotis, sena siuvamoji mašina ir – lova. Tą vakarą užtrukau ilgai. Kai grįžau namo, buvo jau gili naktis.

4

Tą semestrą Airisė klausė kurso apie Šekspyrą ir lankė paskaitas tame pačiame pastate, kuriame klausiausi profesorės Elis paskaitų apie šiuolaikinę anglų poeziją. Tačiau tuomet šito dar nežinojau, – mat vis dar nebuvau su ja susitikęs, nors tikrai ketinau, – ir kai vieną popietę visiškai netikėtai susidūriau su Airise koridoriuje, labai nustebau. Jei gerai prisimenu, diena pasitaikė slogi ir rūškana tarsi balsvos marlinės langų užuolaidos, linoleumas, kuriuo buvo išklotos koridoriaus grindys, buvo drėgnas ir slidus, o ir visas pasaulis tarsi rūgo, skleisdamas šutą ir pelėsių tvaiką. Praėjusią savaitę pliaupė be perstojo, o sinoptikai žadėjo, kad lis ir toliau. Nieko ypatinga negalvodamas, po vienos rankos pažastimi pasispaudęs skėtį, bloknotą ir poezijos tekstą, kitoje laikydamas varvančią kepurę, skindamasis kelią per studentų spūstį myniau kilpomis besiraitančiu koridoriumi. Tikriausiai vėl buvau užsisvajojęs. Taip, ko gero, ir buvo.

Ji šmėstelėjo man prieš akis anksčiau, nei spėjau tam pasiruošti, išniro tiesiai priešais mane, pasirodė prasiskyrus dviem poroms pečių, kažkokiai geltoną neperšlampamą apsiaustą užsimetusiai merginai pasitraukus man iš kelio, kažkam kažką šūktelėjus. Airisė. Tai buvo ji. Abu trumpam stabtelėjome.

– Sveikas, – užkalbino mane Airisė, ir jos šypsena man pasirodė verta atskirų studijų.

– Taigi, – pralemenau. – Sveika.

Jos akys, rodės, sugėrė visą koridoriaus šviesą, ir aš negalėjau pajudėti, tik stovėjau ir tarsi užburtas į jas žiūrėjau. Be to, man pasirodė, kad Airisė buvo pakeitusi šukuoseną, bet gal aš ir klystu, gal jos plaukai paprasčiausiai buvo sulyti. Ką ji vilkėjo? Ogi bent šešiais dydžiais per didelį megztinį, segėjo

vilnonį sijoną, mūvėjo kojinaites iki kulkšnių ir buvo apsiavusi pusbačius su kitos spalvos sagtimis.

– Ar šį semestrą klausai profesorės Elis kurso?

– Šiuolaikinę anglų, – linktelėjau aš. – Tai yra poeziją. Bet klausyk, aš taip ir ne... Ar gavai mano raštelį?

Ji pervėrė mane pašaipiu žvilgsniu.

– Na, žinai, tądien, kai ketinome eiti į spektaklį? Bendrabučio registratūroje palikau bilietus ir... ir raštelį. Pas budėtoją. Man tik įdomu... Na, aš tik norėjau sužinoti, ar gavai bilietus ir mano raštelį?..

Aplenkdamos mus tekėjo dvi studentų srovės, o mudu stovėjome sustoję kaip įbesti drėgname ir šaltame koridoriuje. Girdėjau, kaip šniokščia balsų jūra, kitame koridoriaus gale pastebėjau profesorę Elis, atkreipiau dėmesį į šimtus porų batų, minančių drėgnu linoleumo paviršiumi.

– Džonai, prašau... – ištarė Airisė ir tvirtai sučiaupė lūpas, taip tvirtai, kad jos burna virto giliu ir plonu pjūviu, plyšiu, įtrūkiu porcelianinėje jos skaistaus iškankinto veido kriauklėje. – Prašau, ne čia. Čia netinkama vieta.

O aš tik stovėjau ir žiūrėjau į ją – pažemintas ir įžeistas. Į mano įsitempusią odą tarsi į būgną ėmė mušti viską apimantis gėdos, netekties ir pražūtingas bei neįmanomas išpirkti kaltės jausmas, ir... taip, mano sprandą išpylė šaltas prakaitas, po plaukais pašiurpo.

– Išklausyk mane, – sumurmėjau.

– Nori pasikalbėti? Gerai. Puiku. Man labai įdomu, ką nori man pasakyti, tikrai. – Airisės veidas dabar buvo baltas kaip drobė, ji atrodė griežta ir nepalenkiama. – Ketvirtą valandą, – pratarė ji, iš visų jėgų bandydama išlaikyti tinkamą toną. – Vebsterio vaistinėje*. Tikrai mane pamatysi. Aš būsiu toji mergina, vienui viena sėdėsianti prie stalelio pačiame salės gale.

Turėjau prašyti Proko, kad tądien pakeistų man darbo valandas, ir nepasakyčiau, kad prašymas jį labai pradžiugino, – viskas, kas kliudė darbui, kenkė ir tiriamajam projektui, va-

* Amerikietiška vaistinė, kurioje pardavinėjami ir ledai, vaisių sultys, saldumynai ir t. t., – vert. past.

dinasi, ir jam pačiam, – tačiau į Vebsterio vaistinę man pavyko ateiti pirmam, ir kai ji įžengė pro duris su skrybėlaite nuo lietaus, kai ėmė purtyti nuo skėčio vandens lašus ir užsimetė kelias storas plaukų sruogas ant veido, kad niekas nematytų, ką ji jaučia, aš jau buvau čia. Pasakiau Airisei, jog džiaugiuosi, kad ji rado laiko čia ateiti, o paskui pasakiau jai, kaip labai ji man patinka, kaip man gaila dėl to, kas nutiko; savo paaiškinimų dabar tikriausiai nesutalpinčiau į kelias pastraipas, tad pakaks pasakyti, kad paminėjau Proką ir paaiškinau, kaip man svarbu palaikyti su juo gerus santykius, nes nuo jų priklauso ir dabartinis mano darbas, ir ateities perspektyvos.

Airisė ramiai klausėsi, leido man vis giliau ir giliau žengti į savo paties žodžių džiungles, kol jos veide pasirodė šypsena.

– Nuėjau su draugu. Į spektaklį. Tas vakaras man nepaprastai patiko, nieko panašaus nesu patyrusi nuo pat pirmo kurso, kai atvažiavau čia studijuoti.

– O! – šūktelėjau. – Na, jeigu jau taip...

– Ar nenori paklausti jo vardo?

Mudu siurbčiojome arbatą ir kaip įmanydami stengėmės atsispirti pagundai pamirkyti cukraus pudra apibarstytas spurgas nedidukuose moliniuose puodeliuose, po kuriais dar buvo pakišta po lėkštelę. Arbatos aš paprastai negerdavau. Nelabai ją mėgau. Bet dabar sėdėjau ir gėriau arbatą, nes, metusi žvilgsnį į padavėją, paskui – ir į mane, šio gėrimo užsisakė *ji*, ir mano akyse arbata staiga tapo tokiu nepaprastu, tokiu egzotišku gėrimu, kurį pasirinkti ir įvertinti tesugeba tikri arbatos žinovai. Kaip tik buvau pakėlęs puodelį prie lūpų, bet dabar vėl jį nuleidau. Stengiausi neišsiduoti ir kalbėti atsainiai.

– *Jo* vardo? – kilstelėjau antakius. – Ar aš jį pažįstu?

Airisė papurtė galvą, jos plaukai sužvilgėjo, pagavę pro langą plūstančios šviesos.

– Nemanau. Bet jis studijuoja paskutiniame kurse. Architektūrą. Bobas Hikenluperis.

Ką aš galiu pasakyti? Man prieš akis akimirksniu iškilo Hikenluperio tradicinio grožio veidas, universiteto miestelio numylėtinio veidas. Buvo kalbama, kad jis bėgioja paskui visas, – ir tas, kurios kaukši aukštakulniais, ir tas, kurios avi

žemakulniais bateliais, – be to, jis turėjo galvą ant pečių, jo laukė puiki ateitis. Mane apėmė pavydas. Ant kaktos užkrito plaukų sruoga, ta pati neklusnioji sruoga, kuri niekad nenorėjo likti ten, kur jos vieta, ir akimirką mane pagavo noras sučiupti ją pirštais ir vienu stipriu trūktelėjimu išpešti.

– Taip, jis... Jis nuomoja kambarį tame pačiame name kaip ir aš, – kiek įmanoma ramesniu ir abejingesniu balsu atsakiau aš.

Airisė mėgavosi šia akimirka, – tai buvo akivaizdu, nes jos akys žybtelėjo, o ji pati krustelėjo kėdėje, kad galėtų geriau į mane įsižiūrėti. Žiūrėjau, kaip ji nuleidžia galvą ir atkiša lūpas gurkštelėti arbatos.

– Bet gana apie mane, – vėl prabilo ji. – Geriau pakalbėkime apie tave. Girdėjau, kad padarei karjerą...

– Taip, aš...

– Užsiimi seksologiniais tyrimais, ką?

Aš linktelėjau, mano galvoje šmėstelėjo visas spiečius minčių, ir viena svarbiausių, ko gero, buvo ši: „Kas jai pasakė? Hikenluperis? Polas? Jos motina? Bet kaip jos motina galėjo sužinoti, jei apie tai nieko nežino maniškė?" Norėjau pakeisti temą, norėjau nieko nelaukdamas pakviesti ją šeštadienį vakare nueiti į kiną. Tiesa, taip ir padariau, bet prieš tai vis dėlto nesusilaikiau nepaklausęs:

– Iš kur tu tai sužinojai?

ORAI SUŠILO. Mudu su Proku vis daugiau laiko praleisdavome sode tampydami akmenis, jais vėliau turėjo būti iškloti takelių pakraščiai, kasdami žemę, pirmyn ir atgal stumdydami karučius, prikrautus perpuvusio smulkintos medžių žievės ir viščiukų mėšlo mišinio, viską tvarkydami, karpydami gyvatvorę, genėdami medelius. Mes išskirstėme ir persodinome daugybę įvairiausių rūšių lelijų guotelių, paskui ėmėmės vilkdalgių, – vilkdalgiai buvo didžioji Proko aistra, jo kolekcijoje buvo per pusantro šimto šių gėlių atmainų, ir jis nuolat jomis prekiavo, paštu siuntinėjo svogūnėlius į įvairiausius šalies kampelius šių gėlių mėgėjams. Be to, sodinome medelius: vaismedžius, dekoratyviuosius medžius, sodinukus, ap-

tiktus kalnų kloniuose, taip pat vietos apylinkėse augančius augalus, tokius kaip paprastoji rykštenė, rūgtis, laukinis astras, plunksnuotė (pastaroji pasižymėjo nuostabiomis kumuliacinėmis savybėmis), padėdami atsiskleisti Proko sodo gėlių didybei bei grožiui ir jo valdose paskleisdami miško aromatą, tarsi šis malonus kvapas būtų ne gamtos kūrinys, o žmogaus rankų darbo vaisius. Mums besidarbuojant Prokas nuolat kalbėjo viena vienintele tema – apie seksą, ypač išsamiai aptardamas „H" istorijas, kurių buvo užrašęs ne tik Čikagoje, ir visai neseniai – Indianapolyje, bet ir Niujorke. Jį iki ašarų sujaudino už seksualinius nusikaltimus nubaustų asmenų, jo apklaustų kalėjime, papasakotos istorijos, nes tai buvo žmonės, kalintys už įprastus, daugelio žmonių kasdien atliekamus veiksmus. Jiems tiesiog nepasisekė, kad pateko į pasenusiais įstatymais besivadovaujančios teisėsaugos akiratį, baudžiamojon atsakomybėn jie, galima sakyti, buvo patraukti atsitiktinai, panašiai kaip garsusis vyras iš Sautbendo, netekęs laisvės už tai, kad su savo teisėta žmona (ar, tiksliau sakant, buvusia žmona, – ši paskui jį ir įskundė) užsiiminėjo oraliniu seksu, arba daugybė homoseksualių porų, kurias demaskavo ir atidavė į teisingumo rankas kerštingi jų sutuoktiniai, tėvai ar mažų miestelių policija. Nesantuokinis seksas buvo griežtai draudžiamas, masturbavimasis – nelegalus, o sodomija daugelyje valstijų laikoma itin sunkiu nusikaltimu. „Žinai, – tomis dienomis ne kartą sakė man Prokas, dėstydamas tam tikrus argumentus ir mintyse jau ruošdamasis būsimai paskaitai, – juk tai – visiškas absurdas. Eidami šiuo keliu, galų gale turėsime pripažinti, kad jeigu būtų skrupulingai laikomasi baudžiamųjų kodeksų straipsnių, kuriuose kalbama apie seksualinius nusikaltimus, apie aštuoniasdešimt penkis procentus suaugusių visuomenės narių atsidurtų už grotų".

Pasakiau, kad su juo sutinku. Visiškai sutinku. Kad mano gyvenimas būtų tūkstantį kartų geresnis, jei manęs nevaržytų visokie draudimai, tarsi sunki našta užkrauti ant pečių dar tada, kai nė nežinojau, kam reikalingas man tarp kojų tabaluojantis įnagis.

Prokas nusišypsojo ir apkabino mane per pečius.

– Žinau, žinau, – tarė jis, – aš skaitau pamokslus jau atsivertusiam.

Tuo metu vis dažniau ėmiau matytis su Airise: kviesdavau ją į kiną, eidavome pasivaikščioti arba susitikdavome bibliotekoje ir drauge mokydavomės, tačiau manęs laukė baigiamieji egzaminai, grėsmingai artėjo diena, kai man bus įteiktas diplomas, be to, daug laiko pareikalavo ir tiriamasis projektas, ką jau kalbėti apie darbą profesoriaus sode, tad laikui bėgant mudviejų pasimatymus ėmė skirti vis didesni laiko tarpai. Dirbdami gryname ore mudu su Proku tuomet jau buvome įpratę išsirengti ir pasilikti tik pačius būtiniausius drabužius ir netrukus mūsų abiejų oda taip sodriai įdegė, kad kas nors nesunkiai būtų galėjęs apsirikti ir palaikyti mus italais darbininkais. Prokas nebuvo nudistas, bent jau oficialiai ne (jis buvo pernelyg nepriklausomas ir savarankiškas, kad prisidėtų prie kokios nors grupės ar judėjimo), bet susiklosčius palankioms aplinkybėms, kai tokį sprendimą galėdavo logiškai paaiškinti, jis nedvejodamas išsirengdavo nuogai arba beveik nuogai, nes, jo įsitikinimu, nuogumas buvo pati natūraliausia žmogaus rūšiai priklausančio gyvūno būsena, liudijanti, kad šis jaučiasi visiškai atsipalaidavęs. Prokas tvirtino, kad nors tos pačios socialinės kontrolės institucijos, oficialiai draudžiančios ir smerkiančios tam tikrus seksualinius veiksmus, dar ir nurodinėja, kokius drabužius žmonės privalo dėvėti, tačiau daugybė už žydų bei krikščionių kultūros ribų egzistuojančių visuomenių puikiausiai išsiverčia arba visai be drabužių, arba turi tik minimalų apdarą.

– Pavyzdžiui, Trobriano salos gyventojai, Milkai. Prisimink trobrianiečius. Samoa žmones.

Norėdamas, kad šis jo požiūris taptų žinomas kaimynams ir nieko apie tai nenutuokiantiems atsitiktiniams praeiviams, Prokas galiausiai atsisakė visų sodininko drabužių ir pasiliko tik žmogaus kūno spalvos strėnjuostę bei vieną batą, kurį buvo apsiavęs ant dešinės kojos, kad galėtų kasti. Savaime suprantama, Proko pavyzdžiu pasekiau ir aš, nes kaip tik šito jis iš manęs tikėjosi, o aš tuomet dariau viską, ko iš manęs buvo tikimasi. (Tiesiog tai buvo klausimas, tiesiogiai susijęs su ma-

no lojalumu, su drausme, ji mano mokyme bei auklėjime buvo be galo svarbi, pagaliau – drįsčiau teigti – netgi su pačia mano prigimtimi, nors vėliau, po daugelio metų, Airisė dėl to negailestingai mane užsipuolė.)

Tačiau tai, kas atsitiko paskui, – prieš pat iškilmingą diplomų įteikimą birželio mėnesį, – nustebino netgi mane, nors buvau to įvykio iniciatorius. Visos tos šnekos apie seksą, apie tai, koks natūralus ir paprastas dalykas galėtų ir turėtų būti seksas, jei tik visuomenė panaikintų varžymus bei draudimus, paskatino mane mąstyti apie savo paties situaciją ir man pačiam prieinamus seksualinių reikmių patenkinimo (Proko terminas) būdus. Buvau jaunas ir sveikas vaikinas, fizinis darbas sode, saulė ir žemės kvapas tik dar labiau žadino mano aistrą ir geismą. Norėjau sekso, troškau jo labiau nei bet kada, todėl jaučiau susierzinimą ir pyktį. Geidžiau Airisės, geidžiau Loros Fynėj, geidžiau bet ko, tik nežinojau, nuo ko pradėti. Kita vertus, mudu su Proku vis dar *susitikinėjome* (šis eufemizmas jam būtų labai nepatikęs, – mudu turėjome santykius, lytinius santykius), bet, kaip sakiau, mano „H" istorija buvo gana skurdi, šešių padalų skalėje įvertinta tik vienu ar dviem balais. Iš to buvo galima spręsti apie mano seksualinius polinkius bei jų stiprumą, tad aš, šnekėdamasis su Proku, kaip man įprasta, labai nedrąsiai, ėmiau judinti heteroseksualių santykių temą. Tačiau leiskite man grįžti šiek tiek atgal, nes tą dieną ir dabar kuo puikiausiai prisimenu, todėl pirmiausia norėčiau kuo išsamiau paaiškinti visą situaciją.

Buvo sekmadienio rytas, į sodą dirbti mes išsiruošėme anksti, tolumoje aidėjo bažnyčių varpai, gatve į pamaldas traukė žmonės, oras buvo šiltas ir drėgnas – toks tvankus, kad po pietų tikrai buvo galima tikėtis, jog virš kalvų pakibs juodi sunkūs debesys ir prapliups liūtis. Vartai į sodą buvo atdari: kiekvieną sekmadienį prie jų Prokas įbesdavo baslį su prikalta lentele, o joje – jo paties ranka nupieštu tam tikru ženklu, kad visi panorėję galėtų užeiti apžiūrėti jo valdų ir pasiklausyti jo paskaitos apie gėlių ir medelių įvairovę, apie jų klasifikavimą, giminystės ryšius, apie tai, kokioje dirvoje kiekvienas iš jų geriausiai tarpsta, kokią šviesą mėgsta ir kiek drėg-

mės kuriam augalui reikia. Nieko Prokas taip nemėgo, kaip didžiuodamasis visiems rodyti, kiek daug jam pavyko pasiekti sodininkystės srityje, tačiau ir šį jo troškimą daugiausia skatino ne kas kita, kaip jo paties konkurencinis instinktas (niekieno lelijos nė iš tolo negalėjo prilygti toms, kurias buvo užauginęs jis). Mudu kaip tik buvome įkibę į didžiulį sužėlusių vienadienių kerą vienoje iš gėlių lysvių priešais namą, abu ropojome keturpėsti, tik staiga Prokas kilstelėjęs galvą tarė:

– Žiūrėk, ar tik ne dekanė Hoenig? O kas gi ten kartu su ja? Galėčiau kirsti lažybų... taip, galėčiau lažintis, kad tai jos motina, atvykusi iš Klivlendo aplankyti dukters. Rodos, kažkas man sakė, kad pas dekanę į svečius atvažiavo motina.

Prokas atsiklaupė, jo veide šmėstelėjo vos pastebima šypsenėlė. Aš irgi pakėliau galvą, kad pamatyčiau studenčių dekanę – apsivilkusi pamaldoms pritinkančiais drabužiais, ji žingsniavo pro Kinsio namą šaligatviu ir gyvai šnekučiavosi su šiek tiek į kuprą susimetusia, atviraveide senute su skrybėlaite, panašia į dugnu aukštyn apverstą vestuvių tortą. Žinojau, kad visiškai neseniai dekanė persikėlė gyventi čia, vos per du sklypus nuo Proko valdų, bet daugiau apie universiteto darbuotojų gyvenimą, galima sakyti, ne kažin ką išmaniau, todėl nesumojau, ką jam atsakyti.

– Nežinau, – galiausiai pralemenau. – Aš nieko apie tai negirdėjau.

Tuo tarpu profesoriaus šypsena tapo dar platesnė. Jis stebėjo abi moteris nelyginant plėšrūnas grobį, ir aš aiškiai mačiau, kad jos neturi jokių galimybių išsisukti, tuo labiau kad senoji slinko į priekį taip lėtai, jog, rodės, mina šaligatvį toje pačioje vietoje.

– Man kaip tik dingtelėjo mintis, – tarė Prokas džiugiu šelmišku balsu, aiškiai liudijančiu, kad sumanė iškrėsti pokštą, – ar tik nesulauksime lankytojų?

Bet aš nepažvelgiau į Proką ir neatsakiau jam šypsena. Su dekane nenorėjau turėti jokių reikalų. Nors čia mane saugojo Prokas, bet vis tiek vos pamatęs dekanę nevalingai susigūždavau ir mane imdavo deginte deginti kaltės – tą kaltę aš puikiai suvokiau – jausmas. O juokingiausia buvo tai, kad,

įstūmusi mane į tokią keblią padėtį, Lora Fynėj atsipirko vienu vieninteliu bučiniu, ir nieko daugiau iš jos negavau.

Prokas užtiko jas prie vartų.

– Dekane Hoenig, Sara! – sušuko jis, išpuldamas į gatvę beveik visiškai nuogas, tik apsijuosęs strėnjuoste ir šlepsėdamas vienu batu. Dekanė sumišusi įsmeigė akis į Proką ir sustojo kaip įbesta, o jos motina – net apsiavusi batus aukšta pakulne ji negalėjo būti aukštesnė kaip keturios pėdos ir dešimt colių – krūptelėjo. Bet Prokui tai buvo nė motais. Jis elgėsi romiai ir mandagiai, kaip tikrų tikriausias džentelmenas – kito tokio, rodės, nerasi visoje Indianos valstijoje. Jis pareiškė visiškai atsitiktinai pamatęs praeinančias ponias („Kaip suprantu, grįžtate iš bažnyčios, ar ne?") ir tiesiog pajutęs pareigą pats pavedžioti jas po sodą ir aprodyti visas jo grožybes.

– Beje, kas gi ši žavi ponia? – galų gale pasiteiravo jis, atsigręždamas į senutę ir galantiškai jai linktelėdamas. – Kaip suprantu, jūsų mama?

Dekanė – tiesi kaip styga, krūtininga ir griežta nelyginant už rikiuotės mokymą atsakingas seržantas – visiškai sutriko. Ji buvo įpratusi komanduoti, skrupulingai eiti savo pareigas ir geležine ranka tvarkyti bendrabučius, bet šįkart plika akimi buvo matyti, kad padėties šeimininkė – ne ji.

– Taip, tai mano mama, Leonora. Mama, tai Zoologijos katedros profesorius Kinsis.

Prokas suėmė senutės ranką ir spustelėjo. Ant Proko krūtinės blizgėjo prakaito lašeliai, nuo įtempto fizinio darbo sode kiek išsišovę pūpsojo rankų raumenys ir kraujagyslės, be to, akis badė jo papilvė, apaugusi gelzganais plaukais, jie jau buvo pradėję žilti. Jis grėsmingai žengtelėjo prie senos moters. Tikras urvinis žmogus, nuogas, demonstruojantis savo kūniškumą. Tačiau iš jo burnos sklindantys žodžiai liudijo jį esant nepriekaištingai įvaldžiusį kultūros ir civilizacijos kalbą.

– Jei teisingai supratau, atvykote iš Klivlendo?

Senutei iš susijaudinimo net akys įkrito giliai į akiduobes. Ji vos įstengė karkteleti teigiamą atsakymą.

– Tai brangiausias akmuo mūsų miestų karūnoje, – pareiškė Prokas, tarsi užsimiršęs nagais gremždamasis pažastyje želiančius plaukus. – Ten puikūs muziejai. Be jokios abejonės. Jau nekalbu apie simfoninį orkestrą – jo pavydžiu labiausiai, ponia Hoenig. Bet gal nestovėkime vidury gatvės, geriau eime į sodą, aš jums parodysiu didžiausią savo džiaugsmą ir pasididžiavimą. Juk mėgstate lelijas, tiesa?

Visiškai priblokšta dekanės motina tylomis linktelėjo galva, paskui žvilgtelėjo į savo dukterį lyg šaukdamasi pagalbos. Dekanei Hoenig pavyko išspausti šypsenėlę, ir jos nė iš tolo negalėjai pavadinti geraširdiška.

– Apgailestauju, bet mums jau laikas, profesoriau Kinsi. Ačiū, kad jūs mums toks dėmesingas, tik nenorime jūsų varginti...

Čia Prokas nutraukė ją per pusę žodžio.

– Nebūkite juokinga, – šyptelėjo jis, paėmė senąją Hoenig už parankės ir, jau vesdamas ją prie sodo vartų, pridūrė: – anoks čia vargas. Priešingai, man šis vargas labai malonus, be to, manau, kad jūsų motinai ne taip jau dažnai pasitaiko proga apžiūrėti tokį botanikos stebuklą kaip šis ir kaip tik tokiu metu, kai jis išsiskleidęs visu savo grožiu. Ar ne tiesa, ponia Hoenig?

Dekanės motina taip ir nespėjo šiuo klausimu pareikšti vienokios ar kitokios nuomonės, nes kaip tik tuo momentu jos žvilgsnis užkliuvo už manęs, taip pat gerokai apsinuoginusio ir stovinčio hortenzijų fone. (Prokas mokė mane atsikratyti drovumo, kurį aiškiai matė mane turint, tad pamažu aš pasikeičiau ir ėmiau mąstyti panašiai kaip jis, nors mano sodininko apranga toli gražu nebuvo tokia minimali kaip jo. Tądien nebuvau apsivilkęs nieko, tik prisijuosęs specialiai man pasiūtą pilkšvai rudą strėnjuostę, be to, basnirčia įsispyręs į žemėtus teniso batelius.) Senutė krūptelėjo ir atšoko atgal, tarsi ją būtų nupurčiusi elektros srovė, bet Prokas stipriai suspaudė jos ranką ir ėmė vesti taku link manęs, o dekanė nenoromis sekė iš paskos.

– Ponia Hoenig, – žvaliai prabilo profesorius, – leiskite jus supažindinti su savo asistentu, Džonu Milku. Milkai, tai – ponia Hoenig. Bet, man rodos, dekanę tu jau pažįsti?..

Net spausdamas senosios ponios ranką savojoje ir švelniai ją kratydamas jaučiau, kaip dekanė varsto mane akimis. Čia ji jautėsi tarsi ne savame kailyje, be to, jau buvo palaužta, nugalėta ir dabar ketino drauge su motina eiti apžiūrėti sodo, klausytis nepabaigiamų Proko monologų ir ta proga – nesvarbu, ar ji to norėjo, ar ne – šiek tiek daugiau sužinoti apie natūralias žmonėmis vadinamų gyvūnų gyvenimo sąlygas.

– Na žinoma, – tarė ji, – pažįstate mane iš santuokos kurso. Kaip suprantu, laukiate, kol gausite diplomą, o tuomet susituoksite, ar ne, Džonai?

Bet aš mokiausi. Iš Proko. Iš paties meistro. Todėl nekrūptelėjau, nesusigūžiau, nenudūriau į žemę akių ir neleidau veido išraiškai manęs išduoti.

– Tiesą sakant, ne, – atsakiau. – Tai yra dar ne dabar.

Pamačiusi barzdotąsias lelijas senoji ponia iš susižavėjimo aiktelėjo, ir Prokas patenkintas skatino ją nesivaržyti ir reikšti savo jausmus, tačiau dekanei dar nesuspėjus vėl manęs užsipulti, jis, grįžtelėjęs per petį, paaiškino:

– Jis sutiko kitą merginą. Ar ne tiesa, Milkai?

Ir kas gi man daugiau beliko, jei ne pritariamai linktelti galva?

Kai nešinos pilnais glėbiais gėlių moterys pagaliau išėjo, mudu su Proku pabaigėme savo darbus žemės rėželyje priešais namus, paskui dar gerą valandą mosavome kirtikliais ir kastuvais už namo kieme (Prokas kaip tik ėmėsi įrengti tvenkinį su vandens lelijomis, todėl turėjome daug sunkaus fizinio darbo: reikėjo išlupti akmenis ir karučiais išvežti, išlyginti iškastas žemes). Tik po pietų kieme pagaliau pasirodė Mekė su sumuštiniais ir gaiviaisiais gėrimais, ir mes visi trys susėdome ant žolės aptarti būsimo tvenkinėlio formos ir šiaip pasiplepėti. Mekė buvo basa, mūvėjo gelsvai rusvus šortus ir vilkėjo tą pačią palaidinukę, kaip ir tuomet, kai stovykloje ėjo patarėjos pareigas ir vadovavo skaučių būriui. Pastebėjau, kad ji lygiu sklastymu buvo persiskyrusi plaukus, susišukavusi juos į kairę, subraukusi ant smilkinio ir kartu su berete plaukų smeigtuku prismeigusi virš dešinės ausies. Nežinau kodėl, bet tą popietę ji man pasirodė kaip niekad links-

ma ir nerūpestinga. Parietusi po savimi kojas ir šiek tiek sūpuodamasi, ji valgė ir juokėsi, pertraukdama Proko monologą, kad galėtų įterpti vieną ar kitą mintį, ir nors jau buvo pradėjusi penktą dešimtį, tądien Mekė atrodė nerūpestinga ir lengvabūdė kaip jauna mergaitė – žodžiu, elgėsi visai ne taip, kaip būtų derėję namų šeimininkei ir motinai.

Apie ką gi mes kalbėjomės tą popietę, kirsdami sumuštinius? Neprisimenu. Tikriausiai apie tvenkinį, jo gylį ir plotį ir apie augalus, kuriuos Prokas planavo jame pasodinti: ponterelijas, vilkdalgius (na žinoma!), jų šaknys bus po vandeniu, o tarpinėje zonoje, – kaip mes manome, ar tarpinėje zonoje tiktų pasodinti *Sarracenia purpurea?* Netrukus susigriebiau slapčia žvilgčiojantis į Mekę. Mano žvilgsnis slydo jos kojomis, kulkšnimis, kartkartėmis sustodavo toje vietoje, kur jos saulėje įdegusias šlaunis dengė šortų klešnės. Man rodos, kaip tik todėl tądien įsidrąsinau ir padariau tai, kam dar prieš kelias savaites jokiu būdu nebūčiau ryžęsis, bet, kaip jau minėjau, tomis dienomis sparčiai mokiausi. Tai štai. Mekė susirinko lėkštes, ir mudu su Proku akimis lydėjome, kaip ji neskubėdama žingsniuoja per pievelę ir įėjusi pro užpakalines duris dingsta namo gilumoje.

– Prokai, tikiuosi... Na, tikiuosi, kad nesuprasi manęs neteisingai, – pradėjau, – bet aš galvojau – žinoma, atsižvelgdamas į mano lavinimąsi ir natūralius poreikius – galvojau apie tai, apie ką šnekėjomės vakar, tai yra apie... apie mano poreikį atsikratyti seksualinės įtampos... Su moterimi, supranti?

Prokas kaip tik kėlėsi nuo žolės, nekantraudamas vėl kibti į darbą.

– Taip, – atsiliepė jis, – bet ką tuo nori pasakyti?

– Na matai, aš tik svarsčiau, kaip tu jaustumeis, na, jeigu tai būtų Mekė?..

Jis pažvelgė į mane visiškai sutrikęs.

– Mekė?

– Taigi, – atsakiau ir pažvelgiau jam tiesiai į akis, nes buvau gabus mokinys ir dariau sparčią pažangą, – Mekė.

Minutėlę profesorius nepratarė nė žodžio, tuomet pasitikslino:

– Palauk... Tu... tu nori su Meke?

Galite sakyti apie jį ką norite – atrodo, kad kiekvienas apie šį žmogų turėjo susidaręs vienokią ar kitokią nuomonę – bet Prokas nebuvo veidmainis. Jis skelbė seksualinę laisvę tiek vyrams, tiek moterims ir gyvenime laikėsi tų principų, kuriuos skelbė. Profesoriaus veidu nuslydo santūri šypsena, akys linksmai blykstelėjo, atrodė, kad jis ketina suskelti vieną iš savo juokelių, bet paskui nuleido kastuvą ir pasakė, kad dar šiandien vakare perduos šį pasiūlymą savo žmonai, ir jeigu Mekė jį priims, galiu manyti turįs ir jo pritarimą.

Kaip vėliau pasirodė, Mekę, kaip ir jos vyrą, mano pasiūlymas gerokai nustebino, bet, kita vertus, ji jautėsi pamaloninta, ir kai kitą savaitgalį atėjau ketindamas kibti į darbus sode, radau ją namuose vieną. Darbavausi už namo kieme, klūpėjau pačiame dugne būsimo tvenkinio duobės, kurią buvome iškasę kartu su Proku, ir mintyse svarsčiau, kur jis galėtų būti: man netgi toptelėjo, kad jis galbūt dar miega (tačiau tai buvo visiškai neįmanoma; netgi kai baigiant šeštąją dešimtį profesoriui ėmė streikuoti širdis, naktį jis niekuomet nemiegodavo ilgiau nei keturias ar penkias valandas), ir staiga mano ausis pasiekė basų kojų šnaresys per žolę. Pakėliau akis ir tiesiai prieš save išvydau Mekę. Ji stovėjo ant duobės krašto ir švelniai šypsojosi.

– Sveikas, Džonai, – pravėrė ji burną. Jos akys spindėjo, balse buvo justi man jau pažįstama saldoka intonacija. – Atėjau pasakyti, kad Prokas su vaikais visai dienai išvažiavo prie Monrou ežero. Jie nori šiek tiek pasivaikščioti ir pasirinkti ąžuolų išaugų. Jis sakė...

Pasijutau taip, tarsi man į abu širdies skilvelius kas nors būtų suvaręs po pleištą. Man tiesiog kvapą užgniaužė. Saulės spinduliai buvo tokie karšti, kad krito ant pečių tarsi našta, kurią vos galėjau pakelti. Galvoje šmėstelėjo mintis, kad galiu prarasti sąmonę, ir galbūt iš tikro trumpą akimirką ją praradau, nes pajutau, kaip imu sverdėti, o žemė slysta man iš po kojų.

– Jis sakė, kad šiandien tau tikrai nereikia dirbti. Nebent pats labai nori.

Ką gi, čia turiu būti su jumis visiškai atviras, – jei Prokas mane apskritai ko nors išmokė, tai pirmiausia – būti atvirą. Žmogaus vartojami eufemizmai tik rodo, kad jis nenuoširdus, baikštus ir drovisi sekso. Aš neketinu dangstytis eufemizmais ir tikiuosi tiesiai šviesiai iškloti viską, kaip buvo. Taigi. Pasakysiu paprastai: aš tiesiog apsvaigau nuo Mekės artumo. Ji buvo pirmoji mano partnerė, moteris, padėjusi prarasti nekaltybę, arba, jei kalbėsime šiurkštesniais ir paprastesniais žodžiais, jei šį procesą įvardysime taip, kaip jį nesuskaičiuojamoje daugybėje mūsų užrašytų interviu įvardija menkiau išprusę respondentai, būtent – pasitelkę prastakalbę, kuri tiesą dažniausiai atskleidžia daug stipriau ir įtaigiau negu rafinuotas daugžodžiavimas, – Mekė buvo pirmoji, su kuria suguliau. Štai ir pasakiau. Ir nesvarbu, kad visi tie įvykiai iškils aikštėn, nesvarbu, kad apie juos sužinos Airisė. Aš pasakoju apie juos savo knygoje – knygoje, kurioje viską dėstau atvirai ir nuoširdžiai. Airisė žino mano seksualinio gyvenimo istoriją. Žinojo ją nuo pat pradžių, kaip ir aš žinojau jos seksualinę patirtį.

Bet tą birželio dieną vešlių gėlių sode, – jame oras buvo toks lengvas ir gaivus kaip aromatinėje vonioje, – netoli pasakų namelio, svaigioje rytmečio tyloje, tarsi siena atskyrusioje mus nuo viso pasaulio, Mekė ištiesė man ranką, o aš ją paėmiau. Ji nepratarė nė žodžio. Tiesiog kelis kartus mostelėjo galva, kol pagaliau suprantamai išreiškė savo mintį, aš išlipau iš duobės ir leidausi nuvedamas į mažutę, iš visų pusių medžiais apaugusią aikštelę už namo. Ten ant žolės jau buvo patiesta antklodė, ir, vos ją išvydęs, staiga susijaudinau: ji viską buvo suplanavusi iš anksto, galvojo apie mane, geidė manęs, ir tai, ką mačiau, buvo pats geriausias įrodymas.

– Čia, – pratarė ji, – sėskis čia.

Ir aš jai paklusau. Paskui ėmiau alsuoti negiliai, bet greitai, nes atsistojusi man prie kojų Mekė atsisagstė palaidinukę, nusimovė šortus, grakščiai tūptelėjusi atsiklaupė man prie šono, ir jos pirštai ėmė slysti mano krūtine, paskui – pilvu, pakeliui švelniai masažuodami ir ramindami kaip styga įtemptus mano pečių ir žastų raumenis, kol pagaliau atsirėmiau į

žemę alkūnėmis, atsiguliau ant nugaros ir pamačiau, kaip jos pirštai užčiuopė strėnjuostės raištį. Toji akimirka, rodės, tęsis be galo, bet galų gale strėnjuostė nuslydo, ir aš visa savo esybe pajutau, kad Mekė rankoje suspaudė tą mano kūno vietą, kuri dabar man atrodė pati svarbiausia. Puikiai suvokiau, ką darau. Juk mačiau skaidres, perrašinėjau respondentų istorijas. Be to, buvau išklausęs profesoriaus Kytingo antikinės literatūros kursą, man buvo žinomas tiek „Karaliaus Oidipo", tiek „Oidipo Kolone" turinys, tad puikiai supratau, kad Prokas yra senasis karalius, aš – sūnus, o Mekė – motina. Viską regėjau labai aiškiai. Nebuvau auka. Tai buvo seksas – ne meilė, o seksas – ir užsiėmiau juo taip pasitikėdamas savimi, tarsi visą gyvenimą nieko daugiau nebūčiau veikęs.

5

O KITĄ ŠEŠTADIENĮ man buvo įteiktas diplomas.

Mano motina – apie ją visai netrukus papasakosiu šiek tiek daugiau – su teta Mardžore ir Tomiu Makolifu atidardėjo čia iš paties Mičigano Tomo dodžu (mes niekada neturėjome automobilio; pasak mano mamos, tai buvo prabanga, kurios negalėjome sau leisti, ir kaip tik todėl aš vis dar nevairavau, kol pagaliau Prokas prisiėmė šią užduotį ir, dar vasarai nepasibaigus, mane išmokė). Buvo 1940-ųjų birželis, ir Europos įvykiai – Dankirko evakuacija ir neišvengiamai artėjanti Prancūzijos okupacija – kybojo virš mūsų galvų nelyginant juodas audros debesis; tų metų diplomų įteikimo ceremonija, ko gero, buvo pati niūriausia per visą Indianos universiteto istoriją. Sutrikę jautėsi ne tik absolventai, kuriems dabar atėjo laikas išeiti į platųjį pasaulį, – nerimavo visi universiteto studentai. Karo prievolė, anksčiau buvusi teorija, dabar tapo realybe, užgriūsiančia mus artimiausioje ateityje ir paliesiančia visus be išimties mūsų laidos vaikinus.

Tačiau kol kas turėjau atsiimti diplomą, – ir ne bet kokį, o *magna cum laude**, – ir mano mama, numojusi ranka į kažkur ginklais besišvaistantį Hitlerį, ketino kaip reikiant šį įvykį atšvęsti. Dar prieš metus, norėdama pergudrauti kitų absolventų tėvus, bent jau tuos, kurie galbūt nebuvo tokie nuovokūs bei toliaregiai, viešbutyje ji buvo užsakiusi kambarius sau ir tetai, o Tomis turėjo miegoti ant sudedamos lovos tame pačiame kambaryje su manimi ir Polu Sehornu, – suprantama, visas šis reikalas iki paskutinės smulkmenos iš anksto buvo aptartas su ponia Lorber. Ką gi, dabar norėčiau šiek

* Su dideliu pagyrimu, *lot.*, – vert. past.

tiek papasakoti apie savo motiną. Jaučiu, kad kaip tik dabar privalau atiduoti jai savo dėkingumo duoklę (žinoma, kas nors galėtų šią būtinybę užginčyti teigdamas, esą vargu ar mudviejų su Proku istorijoje mano motina užima pagrindinę vietą), ir vis dėlto man sunku apie ją kalbėti, – mat ji dar gyva ir sveika, be to, dirba jos charakterį puikiai atitinkantį darbą: mokytojauja Mičigano pradinėje mokykloje, ir jai dar nėra nė šešiasdešimties. O šios moters būdą formavo nelengvos ir, sakyčiau, ypatingos jos gyvenimo aplinkybės: visą šalį purčiusios ekonominės krizės metu jai vienai teko auginti sūnų, vos sulaukusi trisdešimties ji tapo našle, o jos tėvai, gyvenę per tūkstantį mylių nuo Mičigano, negalėjo (o ir nenorėjo) dukteriai padėti. Ilgainiui ji tapo taupi, skrupulinga, darbšti ir nuspėjama taip lengvai, kaip kokios nors mašinos mechanizmas, ir niekas jokio darbo nebuvo atlikęs (ir negalėjo atlikti) taip gerai, kad atitiktų mano motinos standartus. Bet šitie mano žodžiai skamba šiurkščiai, net labai, o aš nenoriu būti šiurkštus, – juk, šiaip ar taip, ji mane rengė, maitino, suteikė galimybę studijuoti, ir nors be žinios dingus mano tėvui emocinė jos asmenybės dalis tarsi pasitraukė iš pasaulio ir užsisklendė savyje, neturiu teisės jos dėl to kaltinti. Nei aš, nei juo labiau kas nors kitas. Mama pasinėrė į savo pačios sielvartą, sugėrė jį kaip kempinė, laikė jį užgniaužusi savyje tol, kol viskas išdžiūvo ir sukietėjo. Bet ne, šitaip sakyti irgi nebūtų teisinga. Ji – mano mama, ir aš myliu ją, myliu taip, kaip kiekvienas sūnus myli savo motiną. Tai savaime suprantama. Todėl gal geriau aprašysiu jos išvaizdą – man rodos, taip bus geriausia.

Mano motina buvo aukštesnė nei vidutinio ūgio – penkios pėdos ir septyni coliai – mokydamasi vidurinėje mokykloje ji žaidė vietos krepšinio komandoje, be to, mėgo plaukioti, žygiuoti pėsčiomis ir skleisti paskalas. Ji turėjo daniško kraujo – mergautinė jos pavardė Van der Prost – o jos plaukai, raudonai rudi plaukai, kurių galai vasarą nublukdavo ir įgaudavo auksinį atspalvį, iš prigimties buvo linkę garbanotis. Be to, mano motina turėjo įspūdingą figūrą (žinau tai veikiau iš prisiminimų nei iš tiesioginių savo paties stebėjimų – žvelgda-

mas į savo paties motiną apie tokius dalykus tiesiog negalvoji, – mat savo figūra mama labai didžiavosi ir nuolat visiems pasakodavo, esą tas ir tas pagyręs gražias jos kojas, pasakęs komplimentą, kad megztiniai, kuriuos ji vilki, tinka jai taip pat puikiai, kaip madas demonstruojantiems modeliams, arba pareiškęs, esą jai reikėtų nuvykti į Holivudą bandomajam filmavimui), tačiau net jei po tėvo mirties ji kaip nors tenkino savo seksualinius poreikius, nuo manęs visa tai rūpestingai slėpė, ir jeigu ne tai, kas paskui atsitiko tarp jos ir Proko, aš šios temos apskritai nebūčiau pajudinęs. Bet padarysiu tai, nes nenoriu, kad mano pasakojime būtų spragų.

Kad ir kaip ten būtų, tą penktadienio popietę stovėjau prie lango ir žvelgiau į gatvę, kai prie šaligatvio krašto sustojo Tomio dodžas, blykstelėjo nuo jo atsimušę saulės spinduliai, o iš automobilio išlipo mano mama ir teta Mardžorė. Pirmiausia jos apsidairė aplink, tarsi būtų patekusios ne į Indianos valstijoje esantį Blumingtoną, o į Amazonės džiungles, pasitaisė savo skrybėlaites ir ėmė kopti laiptais link laukujų durų namo, kuriame nuomojau kambarį. Galėjau pasitikti jas prie durų, bet kelias minutes uždelsiau ir tikrai net nežinau kodėl. Šiandien buvo kaip tik ta diena, kai reikėjo džiaugtis ir švęsti, – pagaliau bent kartą galėjau tikėtis būti lepinamas; be abejo, mūsų visų laukė puiki vakarienė, austrės, salierų lazdelės su mėlynojo pelėsinio sūrio įdaru ir žlėgtainis, patiektas neapdaužytose lėkštėse, išdėliotose ant didžiulės staltiesės – tokios baltos, tarsi būtų išausta tos pačios dienos rytą. Ir vis dėlto aš kaip įbestas stovėjau prie lango ir nė nepasijudinau, nė nežengtelėjau link laiptų tol, kol koridoriuje išgirdau balsus. Nepamenu, ką ji sakė – tikriausiai sveikinosi su ponia Lorber, gal probėgšmiais mestelėjo pastabą apie kelių, kuriais teko važiuoti Tomiui, būklę, gal užsiminė apie oro sąlygas („Argi ne karšta?"), – bet jos balso intonacija suspaudė man gerklę, aš atitokau ir nusileidau laiptais žemyn, – jos klusnus ir pareigingas sūnus Džonas, jos berniukas, jos Džonis jau leidosi tiesiai į šaltą ir santūrų savo motinos glėbį.

Ten, vestibiulyje, stovėjo trys moterys, šiek tiek pasisukusios į laiptus ir tarsi pozuodamos grupiniam portretui, ku-

riam, manau, geriausiai būtų tikęs pavadinimas „Tyliai džiaugiantis ir belaukiant jo žingsnių" arba „Kas ras išeitį iš keblios padėties?"

– Mama, – pratariau oriai, iš lėto leisdamasis laiptais, pamiršęs visus baigiamojo kurso studentų mėgstamus šokinėjimus per kelias laiptų pakopas ir triukšmingus pasisveikinimus. – Sveika, mama. Teta Mardžore, ačiū, kad ir jūs atvykote. Beje, ponia Lorber... Ar jau susipažinote su ponia Lorber?

Mama apkabino mane kiek manieringai ir pabrėžtinai santūriai, bet iš jos akių aiškiai mačiau, kad ji manimi didžiuojasi ir yra labai patenkinta. Ji jau ketino tarti apie tai keletą žodžių – bent jau man taip pasirodė – tik staiga, užlapsėjęs paradiniais laiptais, pro duris į vestibiulį įvirto Tomis ir akimirksniu stipriai suspaudė mane meškino glėbyje.

– Sveikas, profesoriau! – šūktelėjo jis, apsukdamas mane tarsi didžiulį paketą, kurį jis ketina laimėti loterijoje. – Juk pats žinai: „Neapsuksi – viskas veltui!"

Vestibiulyje buvusios moterys šyptelėjo, tarsi Tomiui būtų visai susisukusi galva. O galva jam tikrai sukosi. Kiek vėliau, kai užlipome į mano kambarį ir likome vieni du, jis man parodė ir laikino savo pamišimo priežastį: kliuksintį plokščią viskio butelį, labai patogų nešiotis vidinėje sportinės striukės kišenėje. Tomis padavė jį man ir aš, daug negalvodamas, prisidėjau butelio kaklelį prie lūpų, trūktelėjau geroką gurkšnį ir norėjau butelį sugrąžinti Tomiui, bet jis jo neėmė.

– Pažiūrėk, kas ant jo išgraviruota, – paragino jis ir visu svoriu šlumštelėjo ant Polo lovos, tarsi staiga jam būtų pakirtę kojas.

Ant butelio įgudusia graverio ranka buvo išraityti inicialai „Dž. E. M." – Džonas Entonis Milkas.

– Juk tai mano inicialai, – kaip paskutinis kvailys leptelėjau aš.

Tomis sekė mane akimis, jų žvilgsnis pamažu, rodės, ima blaustis ir grimzti akiduobių gelmėse. Juk jis ištisas valandas klausėsi nenutrūkstamo mano mamos ir tetos tarškėjimo, tad kas būtų galėjęs jį kaltinti, kad šiek tiek įkalė?

– Gali drąsiai lažintis, kad tavo, – atsiliepė jis.

Tądien vakarieniavome penkiese: mama, teta, Tomis, Airisė ir aš. Restoranas buvo įsikūręs pirmajame miesto centre esančio viešbučio (ne to paties, kuriame buvo apsistojusios mano mama ir teta, – jų viešbutis buvo kur kas kuklesnis) aukšte. Sklandė gandai, kad tai buvo geriausias viešbutis visame Blumingtone, bent jau tuo prieškario laikotarpiu, kai viskas rodės sustingę ir beviltiškai provincialu. Kad staleliai būtų bent šiek tiek atskirti vienas nuo kito, tarp jų buvo pastatyti dideli vazonai kambarinių palmių, metrdotelis buvo pasipuošęs kostiumu, iš pažiūros labai primenančiu smokingą, o plaukus taip stropiai susitepęs žele ir taip rūpestingai bei glotniai susišukavęs, kad jie atrodė kaip tikrų tikriausia, šiek tiek į šoną pakreipta maudymosi kepuraitė; meniu buvo gana gausus: galėjai užsisakyti beveik visko, pradedant svogūnų sriuba su džiūvėsėliais, baigiant kepintuve keptais veršienos muštinukais ir, žinoma, jautiena, paruošta visais įmanomais būdais. Iš pradžių visi užsisakėme krevečių kokteilio (krevetės kiekvienam svečiui buvo patiektos atskirai, gražiai sudėtos ant ledų pilnos taurės viršaus), paskui mudu su Tomiu užsisakėme alaus, o moterys – po taurę putojančio džino kokteilio. Mano nuotaika buvo pakili. Šiandien ne tik mėgavausi visų dėmesiu – šiaip ar taip, ši šventė buvo skirta man – bet ir suvokiau tapęs suaugusiu ir koledžą baigusiu vyru, viską pasiekusiu tik savo jėgomis, ir tikrai nejaučiau susikaustymo, visados lydėdavusio griežtai reglamentuotose mano gimtadienio šventėse, kurias daugelį metų, kol pagaliau baigiau vidurinę mokyklą ir išvažiavau studijuoti, geležine ranka organizuodavo mano mama. Suprantama, nereikia pamiršti, kad prie mano nuotaikos pagerėjimo esmingai galėjo prisidėti ir plokščiasis buteliukas. Jis jau seniai buvo tuščias – mat turėjau kažkaip išlaikyti pakilią nuotaiką ir neleisti jai išblėsti. Paklausite, ar aš buvau įkaušęs? Nežinau. Pamenu tik viena: viską mačiau akinamai aiškiai, tarsi pasaulis staiga būtų buvęs apšviestas, tarsi visą gyvenimą būčiau praleidęs dviejų dimensijų erdvėje, nespalvotame kino filme, o dabar staiga pasinėręs į trimatį pasaulį, kuriame išvydau ryškius ir spalvingus vaizdus. Pavyzdžiui, Airisę.

Ji sėdėjo kitoje stalo pusėje, tiesiai prieš mane, apnuogintais pečiais, apsivilkusi ilgą melsvą – labai švelnaus mėlio, puikiai derančio prie mažutės skrybėlaitės, prisegtos prie aukštyn ant pakaušio sukeltų ir į kuodą susuktų plaukų viršaus – standaus muslino vakarinę suknelę be petnešėlių; pastebėjau, kad Airisė buvo išsipešiojusi antakius, pasidažiusi juos ir sugrąžinusi jiems tobulą juodų kaip anglys skliautų formą, paryškinančią akių grožį. Kol kas mudu su Airise tebuvome persimetę vienu kitu žodžiu, nes ji kaip tik įsitraukė į pokalbį su mano mama ir teta, o mudu su Tomiu prisiminėme senus gerus laikus ir netrukus ėmėme baksnoti vienas kitam alkūnėmis, kikenti, garsiai prunkščioti, reikšti savo jausmus visomis paaugliams būdingomis formomis, aiškiai rodžiusiomis, jog mes vis dar esame įkalinti savo berniokiškame pasaulyje, tačiau, jeigu kas nors būtų drįsęs pareikšti dar nelaikąs mūsų tikrais vyrais, būtume mirtinai įsižeidę.

– Mes privalome įsikišti, – pareiškė mano mama. – Dabar jau nėra kitos išeities. Dieve, kad tik mano sūnui nereikėtų eiti į karą – juk nereikia nė sakyti, kad šiame pasaulyje tik jį vieną ir teturiu, bet mes negalime ir toliau leisti sau tokios prabangos ir atsiriboti nuo visos žmonijos. Tiesiog negalime.

– Štai šią mintį jie ir stengiasi įkalti mums į galvą, – paprieštaravo Airisė, nuleisdama šakutę. Ji buvo užsisakiusi žuvies, ir dabar šakute pasmeigti balti jos gabalėliai blizgėjo panardinti lėkštėje į gintaro spalvos padažą. – Ir kuriems galams mums veltis į tą karą? Aš žinau, kad Olandija buvo okupuota, bet, atleiskite, juk tai buvo padaryta kur kas anksčiau, ar ne? Argi po mūšio dera mosuoti kumščiais?

Tomis vėl leidosi į prisiminimus ir kaip tik buvo įpusėjęs pasakoti, kaip kartą po futbolo rungtynių prieš nuolatinius ir stiprius mūsų komandos varžovus jis iškrėtė jiems pokštą; tiesa, Tomis klydo manydamas, kad į šį reikalą buvau įsipainiojęs ir aš, bet mintimis buvo taip giliai pasinėręs į praėjusius laikus, kad nenorėjau sklaidyti jo iliuzijų. Tačiau dabar jis staiga grįžo į tikrovę ir taip įsistebeilijo į seserį, tarsi savo ausimis negalėtų patikėti ką tik ištartais jos žodžiais.

– Ak, liaukis, sesute! – šūktelėjo jis. – Juokiesi iš mūsų, ar

ką? Po savaitės – na, daugiausia po dviejų – jie užims Prancūziją, o tada Hitleris bombarduos Angliją tol, kol iš jos liks tik griuvėsiai. Be to, ar tikrai manai, kad jis tuo pasitenkins ir sustos? Gal tau atrodo, kad prezidentui Ruzveltui jis nusiųs dėžę saldainių, oro bučkį ir veido pudros?

– Taigi kad ne, – pro kietai sučiauptas lūpas pratarė mano motina. – Gali būti, kad kol jis prisikas iki mūsų, praeis ne vieni metai, o gal net ir visas dešimtmetis. Kas žino? Bet pasaulis daug mažesnis, nei tau atrodo, Airise, ir, kol šitas beprotis klajoja po žemę, niekas negali jaustis saugus. Ar matėte jį praėjusią savaitę paskutinių įvykių apžvalgai skirtame kino žurnale? Žygiuoja pasipūtęs kaip žąsis. Ar nuo to žygiuojančio žąsino jūsų nepykina?

– Jūs nesuprantate, – nenusileido Airisė. – Tai ne mūsų karas. Mes su juo neturime nieko bendra. Kodėl mūsų vaikinai turi aukoti gyvybes dėl kažkokios byrančios imperijos, dėl... dėl... – Čia ji atsigręžė į mane ir paklausė: – Džonai, kaip tau atrodo?

Man atrodė, kad mano šventė ką tik buvo sugadinta. Ir dar galvojau apie tai, kad Airisė – gražiausia iš visų merginų, kurias savo gyvenime buvau matęs, ypač dabar, kai jos akyse blykčiojo pasipiktinimas, lūpos buvo kietai sučiauptos, o užsisakytieji žuvies gabalėliai plūduriavo lėkštėje. Pabandžiau išspausti šiokią tokią šypseną.

– Na nežinau, – burbtelėjau, – bet aš pats tikrai nenoriu mirti.

Bandžiau pakreipti pokalbį lengvesne vaga, stengiausi, kad imtume kalbėti apie ką nors kita, ir pasipūtėliui, išdidžiai stypčiojančiam diktatoriui prie mano šventinės vakarienės stalo neliktų vietos, bet niekas nesijuokė. Jie visi – net ir teta Mardžorė, švelniausia ir romiausia būtybė, kokią tik pažinojau – varstė mane akimis taip, tarsi ką tik būčiau prisipažinęs, kad sukčiavau, išprievartavau mažą mergaitę ar ką nors nužudžiau. Karas. Karas mus visus laikė sučiupęs už gerklės, ir šįkart nebuvo kaip nuo jo išsisukti.

Pamačiusi, kad patekau į keblią padėtį, vienintelė Airisė ištiesė man pagalbos ranką. Pasinaudojusi stojusia tyla, ji pa-

kėlė šakutę, įsidėjo į burną kąsnelį žuvies, gabalėlį žaliosios šparaginės pupelės ankšties ir ėmė kramtyti.

– Visiškai pritariu, – vis dar kramtydama pratarė ji. – Aš irgi nenoriu mirti. Niekas nenori.

Bet mano mama tik niekinamai mostelėjo ranka ir atkirto:

– Tu dar per jauna, kad suprastum. Dar nesugebi aprėpti viso vaizdo ir nesuvoki, kad problema kur kas didesnė...

– Klausykite, – tarsi tik dabar pabudęs iš snaudulio įsiterpė Tomis, – gal kas nors dar pageidautų alaus? Arba... kokteilio?

Mamą ir tetą Mardžorę palydėjome į viešbutį, kuriame jos buvo apsistojusios, paskui, nutarę prieš miegą išmesti po paskutinį stiklelį, trise patraukėme į miestelį ir, prieš pat prasidedant ramybės valandai, parvedėme Airisę į bendrabutį. Laukiamajame, žvelgdami vieni kitiems į akis, sėdėjo gal tuzinas įsimylėjėlių porų. Ant vienos iš merginų sijono buvo matyti į akis krintanti ir, matyt, sėdint ant žolės atsiradusi dėmė, – ryškiai žalias dryžis ant rusvai gelsvo, galima sakyti, beveik balto sijono, – o netoliese ant sofos buvo įsitaisęs keletą kartų matytas vaikinas, palinkęs taip arti prie savo mylimosios, kad atrodė, jog vargšelį prie jos kažkas priklijavo. Tačiau tiek merginos, tiek vaikino kojos rėmėsi į grindis – tai buvo taisyklė. Registratūroje dirbusi budėtoja, ta pati mergina silpnais sulaižytais plaukais, sėdėjo knyga užsidengusi veidą ir įnikusi į skaitymą.

Nors vakarui užsitęsus Tomis stengėsi laikytis ir nepadauginti, vis dėlto dabar, kai perėję per laukiamąjį atsidūrėme prie galinės pastato sienos, budėtojai už nugaros esančioje pusiau privačioje vietoje, jis ne tiek žingsniavo, kiek yrėsi į priekį. Airisė ėjo įsikibusi man į parankę. Susimetę į būrelį minutėlę pastovėjome prie sienos, kol Tomis, įtempęs visas jėgas, bandė prisidegti cigaretę: du kartus ji jam išslydo ir nukrito ant grindų, o kartą jis netyčia paleido iš rankų degtukų dėžutę.

– Klausykite, – išsitiesęs ir primerktomis akimis įdėmiai žvalgydamasis aplinkui, tarsi pirmą kartą matydamas besiglebėsčiuojančias ir besibučiuojančias poreles, pareiškė jis, –

man reikia... Bet čia ir tvanku, ar ne? Klausykite, man būtinai reikia susirasti tualetą. Gerai?

Mudu su Airise stebėjome, kaip jis vargais negalais atplėšia nuo kilimo vieną koją, paskui – kitą ir ima žingsniuoti juokingai tūpčiodamas, tarsi tvirtos grindys staiga būtų virtusios batutu. Jam atidarius lauko duris, plūstelėjęs gaivus nakties oras netrukus pasiekė ir mus.

– Senas geras bičiulis, Tomis, – pratariau, nežinodamas, ką daugiau pasakyti. – Tikriausiai jis puikus brolis. Žinai, tau tikrai labai pasisekė...

Bet Airisė kažin ko susimąstė, žengtelėjusi atgal nugara atsirėmė į sieną ir kilstelėjo pečius, tarsi jai būtų šalta. Ji atidžiai mane stebėjo. Airisės rankos – gražios ir žavios rankos, pačios dailiausios, pačios elegantiškiausios kada nors mano matytos merginos rankos, – buvo sukryžiuotos ant krūtinės, tačiau netrukus ji nuleido jas prie šonų, tarsi akimirksniu man atsiverdama. Čia, būtent šitoje vietoje, kur mūsų negalėjo matyti budėtoja, mudu buvome bučiavęsi ir anksčiau, bet tie bučiniai buvo suvaržyti ir padorūs, – ar *kiek galima padoresni,* turint omenyje, kad stovėdavome prisispaudę prie sienos kaip tik ten, kur krito blausiausia šviesa, o mūsų liežuviai buvo tik ką pradėję atrasti visiškai jiems naują funkciją. Airisė nepatikliai žiūrėjo tiek į visas glamonėjimosi, tiek į ikisantuokinio sekso apraiškas, mat buvo auklėta griežta katalikiška dvasia ir ja persiėmusi, prislėgta dar vaikystėje užkrautos naštos ir niekaip negalinti jos nusikratyti.

– Juk nieko tokio, tu neprieštarausi, ar ne? – vieną vakarą sušnabždėjo ji, šiltu kvapu alsuodama tiesiai man į veidą.

Ant savo lūpų dar jaučiau Airisės skonį.

– Ne, aišku, kad ne, – atsakiau.

Bet dabar – šį vakarą, vakarą, priklausantį man, diplomų įteikimo ceremonijos, po kurios slypėjo visiška nežinia, išvakarėse, Airisė apkabino mane ir visu kūnu taip stipriai prisispaudė prie manojo, kad pajutau į krūtinę švelniai įsirėmusias jos krūtis. Jos balsas buvo toks tylus, kad vos galėjai girdėti.

– Bučiuok mane, – sušnibždėjo ji.

DIPLOMŲ ĮTEIKIMO CEREMONIJA praėjo taip, kaip ir buvo galima tikėtis: kalbos buvo gana liepsningos ir įkvepiančios, oras – kaip niekad palankus, rektorius Velsas spaudė ir spaudė absolventams rankas, vieną po kito įteikdamas diplomus, o nuo Ilinojaus pūtęs vėjelis švelniai plazdeno mūsų mantijas ir kedeno merginų šukuosenas. Pasibaigus oficialiajam renginiui, mūsų laukė privatus priėmimas pas Proką – jis užsispyrė ir nenorėjo girdėti jokių atsikalbinėjimų, be to, pareiškė bent jau taip norįs atsidėkoti jaunuoliui, dėl jo šitiek daug padariusiam, – ten buvome pagerbti žydinčių gėlių jūra ir galėjome paragauti Mekės punšo ir Proko įvairių rūšių likerio. Su Meke mano motina bendros kalbos taip ir nerado, tačiau manęs tai nė kiek nenustebino, nes mama visuomet bendraudavo tarsi apsitaisiusi santūrumo šarvais ir tik keturis ar penkis kartus sutikusi tuos pačius žmones vakarėlyje ji imdavo jausti jiems simpatiją ir nuoširdžiai domėtis jų reikalais, nors – toli gražu ne visada; tačiau šį kartą santūraus jos elgesio priežastys slypėjo daug giliau ir atrodė gerokai painesnės, todėl šiomis aplinkybėmis tikriausiai būčiau ėmęs ir pacitavęs Froidą, jei Prokas nebūtų manęs prieš jį taip griežtai nuteikęs.

Beje, su Proku mano mama elgėsi visiškai kitaip – atrodo, jiedu iškart susibičiuliavo. Suprantama, profesorius nėrėsi iš kailio, kad mama pasijustų kaip namie, kiekviename žingsnyje stengėsi prie jos prisitaikyti, ilgai vaikščiojo su ja po sodą rodydamas, kaip puikiai sutvarkė savo valdas, ir nuolat klausinėdamas jos nuomonės apie jurginus, heliotropus arba azalijas, jos, atrodė, kuo puikiausiai tarpo pačioje rūgštingiausioje dirvoje, kokią tik Prokui pavyko gauti, ir teiraudamasis, ar ji kada nors bandžiusi į gėlėms skirtą žemę įmaišyti kavos tirščių? Mat Prokas pastebėjo, kad kavos tirščiai buvo viena iš pačių patogiausių ir veiksmingiausių priemonių keisti dirvos rūgštingumą. „Žinoma, – kreipėsi jis į mamą, – kai užsiimi chloroze, turi būti nepaprastai atidus. Kita vertus, viską nesunkiai galima pataisyti įterpus į dirvą geležies chelato, tik paskui reikia viską rūpestingai išmaišyti. Na, bet tai savaime aišku..."

Stebėjau, kaip jiedu atsiskiria nuo visos kompanijos, kaip palengva žingsniuoja tolyn, kaip mama žengia pirštinėtais

pirštais spausdama mažutę likerio taurelę, stengdamasi neišlaistyti gėrimo, kaip nuo jos skrybėlaitės viršaus atsispindėję saulės spinduliai kiaurai peršviečia vieną ilgą, prie skrybėlaitės prisegtą ir švelnaus vėjelio šiurenamą plunksną, kaip Prokas linkčioja galva ir gestikuliuoja, vesdamasis ją tolyn sodo taku. Tą dieną profesorius buvo apsirengęs taip, kaip reikalavo etiketas, o mes (tai yra Korkoranas, Rutledžas ir aš) ilgainiui į tokią Proko aprangą ėmėme žiūrėti kaip į jo uniformą: jis buvo apsivilkęs tamsų kostiumą, baltus marškinius, pasirišęs standžiu mazgu surištą kaklaraištį, išmargintą geometrinėmis figūromis. Aiškiai mačiau, kad jis jaučiasi tarsi ne savame kailyje, kadangi turėjo atsisakyti įprasto dienos režimo ir darbo sode – iš pradžių dėl to, kad turėjo dalyvauti oficialioje diplomų įteikimo ceremonijoje, dabar – dėl šio mažučio pokylio, tačiau nepatyrusiai akiai profesorius atrodė visiškai atsipalaidavęs ir žavus kaip prieškario laikų plantatorius, išėjęs aprodyti viešniai savo žemių. Vaikai ant pievelės žaidė ilgą kroketo partiją, o Airisė, Tomis ir aš sėdėjome po medžiu su teta Mardžore ir Meke, kuri buvo nusispyrusi batus ir vis nesiliovė laksčiusi į namą ir atgal, nešiodama padėklus su nedideliais sumuštinukais arba vaisiniais persimonų pyragėliais, šiandien rytą iškeptais mano garbei.

Mes kalbėjomės apie viską, išskyrus karą, nes karas vyko kažkur kitur, anapus vandenyno, o ši diena priklausė mums – Tomiui, Airisei ir man – ir nebuvo jokio reikalo vėl atsiduoti niūrioms mintims. Mano teta, šiaip moteris ne iš plepiųjų, – na, nebent suėjusi su savo broliene imdavo dalytis girdėtais gandais, – sėdėjo pintoje kėdėje per kulkšnis sukryžiavusi kojas ir užsisvajojusi švelniai šypsojosi, gal prisiminė savo vyrą, per Pirmąjį pasaulinį karą žuvusį prie Ipro? Mekė, kai tik nelakstydavo su padėklais ir prisėsdavo prie mūsų, žaviai palaikė pokalbį ir šnekėjo pačiomis įvairiausiomis temomis, įskaitant skautes, mezgimą (čia teta Mardžorė trumpam atitoko ir kilstelėjo galvą) ir, žinoma, seksologinį tyrimą. Pašnekesys mezgėsi neįtikėtinai lengvai, visi jautėmės visiškai atsipalaidavę.

Paskui, kai kažkuri iš mergaičių garsiai šūktelėjo skelbdama savo triumfą pasibaigus vaikų kriketo partijai, Airisė pa-

kilo nuo pievelės, rūpestingai pasitaisė suknelę, tarsi būtų gulėjusi ant žolės nuo tos akimirkos, kai ši pradėjo kaltis, ir paklausė:

– O kodėl nesužaidus mums? Tau, man ir Tomiui? Nagi, eime!

Net jei aš minutėlę ir uždelsiau – o taip galėjo būti, nes buvau užliūliuotas jos pačios (ir – Mekės!) artumo, be to, mane vis dar veikė gelsvas, iš plokščiojo butelio išgertas skystis – ji šito, rodos, nė nepastebėjo.

– Ateikit! – dar kartą paragino ji. – O gal bijote, kad jus sumušiu, ką? – Airisė, vilkėjusi vasarinę suknelę be rankovių, pasirąžė, paskui suglaudė kulnus, ištiesė ranką ir įtempė žasto raumenis. – Ir esate visiškai teisūs. Turiu jums pasakyti, kad buvau apylinkės kriketo čempionė.

– Kai tau buvo devyneri, gal ir buvai, – atšovė Tomis, keldamasis nuo žolės.

Ir mes, sustoję pievelėje, neskubėdami pradėjome žaisti, mums virš galvų nesiliovė plieskusi saulė, o Airisė, kai tik pasitaikydavo proga, nusivydavo mudviejų su Tomiu kamuoliukus ir pasiųsdavo juos tiesiai į gėlių lysves. Juoko pliūpsniai netilo nė akimirkai. Plokščiasis butelis keliavo per rankas. Jau nepamenu, kada jaučiausi toks laimingas, tačiau netrukus nuotaiką sugadino vienas vienintelis žvilgsnis, į mus mestas Proko, su mano motina grįžusio iš sodo gilumos. Trumpą akimirką jam tarsi nuslydo kaukė: burna persikreipė, veide šmėstelėjo nepasitenkinimas bei panieka. Mintyse ėmiau svarstyti, kuo mes nusidėjome, kuo nusikaltome, tik staiga mano sąmonę nutvieskė suvokimas, kad Prokas *apskritai* negalėjo pakęsti žaidimų. Žaidimai jam atrodė visiškai neproduktyvi veikla. Iš esmės žaidimai buvo grynas laiko gaišimas, tai yra malonus laiko leidimas, o šios dvi sąvokos jam turėjo lygiai tą pačią reikšmę. Profesoriui vertingas atrodė tik darbas, ir jis niekad nesuprato mūsų (Korkorano, Rutledžo ir manęs), kai bent kelias minutėles skirdavome veiklai, tiesiogiai nesusijusiai su projektu ir neduodančiai jam jokios naudos. Net jei ištisas dvylika valandų per dieną užrašinėdavome seksualinio gyvenimo istorijas ir grįžę į viešbutį norė-

davome atsipalaiduoti, pasiklausyti radijo ar palošti kortomis, Prokas mums šito neleisdavo ir primygtinai reikalaudavo, kad skaitytume, kad studijuotume literatūrą, padėsiančią dar geriau atlikti savo darbą ir varyti į priekį tyrimą.

Kartą – čia aš vėl aštuoneriais ar dešimčia metų užbėgu įvykiams už akių – irgi panašiai nutiko. Prokas, Korkoranas ir aš buvome išvažiavę į Floridą apklausti respondentų ir užrašyti jų seksualinio gyvenimo istorijų. Atvykome tenai iš Indianos, kad Prokas galėtų kreiptis į grupę koledžo dėstytojų, Majamyje kaip tik dalyvavusių kažkokiame seminarų cikle, ir penkias dienas iš eilės išsijuosę registravome istorijas – pradėdavome rytą, tuoj po pusryčių, ir baigdavome dešimtą ar vienuoliktą valandą vakaro. Paskutinę dieną (mat rytojaus rytą vėl turėjome būti Indianoje, toje amžino ledo karalystėje) darbą baigėme kiek anksčiau, apie aštuntą valandą, ir mudu su Korkoranu, puikiai nusiteikę, sustojome atsikvėpti šalikelėje įrengtoje mažojo golfo aikštelėje. Automobilį vairavo Korkoranas, – jis buvo ekstravertas, linksmas, atviras žmonėms ir aistringas seksualinių nuotykių ieškotojas, – nes šalia jo sėdėjęs Prokas buvo labai užsiėmęs: pasišviesdamas prožektoriumi sklaidė ką tik mūsų užrašytus interviu.

– Klausyk, Džonai, – staiga šūktelėjo man Korkoranas, – ar matai, kas ten, priekyje, kairėje kelio pusėje?

Aš buvau įsitaisęs ant užpakalinės sėdynės. Pasilenkiau į priekį ir persisvėriau per sėdynės atlošą norėdamas pamatyti, apie ką jis čia kalba, ir netrukus išvydau Floridos naktyje išskydusios lempų šviesos apšviestą blizgančią aikštelę ir prie įėjimo kabantį užrašą: „TYTERIO MAŽASIS GOLFAS“.

– Ką gi, manau, laikas pailsėti ir šiek tiek atsipalaiduoti, ar ne? – vėl paklausė jis ir, nieko nelaukęs, energingai pasuko automobilio vairą, priversdamas dar nieko bloga neįtariantį Proką atplėšti žvilgsnį nuo ant kelių paskleistų popierių šūsnies.

Korkoranas buvo tokio būdo žmogus, kuris natūraliai priešinosi bet kokioms autoritarizmo apraiškoms, be to, turėjo nemenką berniokiško žaismingumo užtaisą, – šį jo būdo bruožą Prokas kažkodėl pakentė, nors niekam kitam tikriausiai nebūtų jo atleidęs, – ir tuo lengvabūdiškumu staiga užsikrė-

čiau ir aš. „Kodėl gi ne? – pagalvojau. – Kodėl nepamėginus ir bent trumpą valandėlę neištrūkus tenai, kur nesiekia prižiūrėtojo bizūnas?"

– Aišku, – atsainiai pratariau. – Tai bent pasilinksminsime. Aš dar niekada nežaidžiau mažojo golfo, o juk rytoj jau būsime namie...

Ir štai, Prokui nė nespėjus pareikšti savo protesto, įvyko tai, kas įvyko: automobilis sustojo prie pat bilietų kasos žvyruotoje stovėjimo aikštelėje, mudu su Korkoranu nusipirkome bilietus, išsirinkome lazdas, o mums virš galvų palmių lapai šnarėjo nuo nestipraus vėjelio, tokio sauso ir šilto, kaip namuose besikūrenančios krosnies alsavimas. Žaidėme dvi valandas, o gal ir kiek ilgiau, – jautėmės nerūpestingi ir kiek kvaištelėję, kaip maži berniukai, kurie, numoję ranka, kad visa tai – tik lengva pramoga, nuolat varžosi ir kaip įmanydami stengiasi laimėti, kad ir kokia nereikšminga būtų jų pergalė. (Beje, jei atmintis neapgauna, tą vakarą aš jį aplošiau, nors ir visai nedideliu taškų skirtumu.) Bet Prokas... Prokas stengėsi išlikti geraširdis, tačiau iš tiesų nerado sau vietos. Jis niekaip negalėjo to suprasti. Jam tiesiog galvoje netilpo, kodėl du suaugę vyrai staiga ima elgtis kaip kokie paaugliai, kodėl veltui švaisto brangų laiką, juk būtų galima jį skirti tiriamajam projektui, darbui, žinių kaupimui ir kultūros pažangai, kodėl pasiduoda tuščių pasilinksminimų pagundai. Jis nenustygo vietoje, žingsniavo pirmyn ir atgal. Stovėjo anapus tvoros ir kalbėjo valdingu tonu, bandydamas atvesti mus į protą.

– Korkoranai, – pagaliau gailiu balsu, nors jame vis dėlto buvo aiškiai justi protesto gaidelė, sušuko jis. – Korkoranai! Milkai! Jūs vilkinate visą projektą!

Tačiau tą dieną, kai man buvo įteiktas diplomas, dar nežinojau, kaip smarkiai Prokas nusiteikęs prieš veiklą, kurią jis laikė lengvabūdišku brangaus laiko švaistymu, – ar bent jau nesuvokiau šito taip aiškiai, kaip po kelerių metų, – ir, pagavęs žvilgsnį, kuriuo jis mus pervėrė pamatęs žaidžiant visiškai nekaltą kriketo partiją, buvau priverstas stabtelėti ir susimąstyti. Kaip įmanydamas stengiausi perprasti tą žvilgsnį.

Bandžiau iššifruoti mums pasiųsto ženklo prasmę. Gal šventė jau baigta? Gal mano motina jam ką nors pasakė, o gal – atvirkščiai – jis jai pasakė ką nors, kas aukštyn kojomis apvertė visą dienotvarkę? Ar mano mama žino apie mudviejų su Proku arba mudviejų su Meke santykius? Gal žino, ir ką nors apie tai užsiminė?

Kaip netrukus pasirodė, mano spėliojimai nepasitvirtino, tiesiog Prokas buvo iki galo ištikimas sau. Baigę žaisti mes vėl pasitraukėme į pavėsingąjį vejos plotelį, o Prokas trumpam nuėjo į namą ir grįžo su dovana mano mamai – stropiai suvyniota išauga, iš kurios jau buvo išsiritusi vapsva, išauga, nutepta šelaku tarsi brangiausias meno kūrinys. Ir kai mama dėkojo profesoriui už tokį dosnumą, pastebėjau, kad tarp jų buvo užsimezgęs kažkoks slaptas ryšys, aš nė nežinojau, ką galvoti. Jie atrodė kaip suokalbininkai, ir staiga man tarsi akys atsivėrė: supratau, kad tai neturi nieko bendra su manimi, tiesiog Prokas, matyt, papasakojo jai apie savo projektą ir įkalbėjo ją (o jam pavykdavo įkalbėti visus sutiktus žmones), kad atskleistų jam savo seksualinio gyvenimo istoriją. Mano motinos seksualinio gyvenimo istorija... Rytoj, galbūt net šiandien vakare ji sėdės pas profesorių ištisas dvi valandas ir atsakinės į visus tris šimtus penkiasdešimt jo klausimų apie masturbavimosi įpročius, apie tai, ar dažnai masturbuodamasi patiria orgazmą ir apie visus vyrus, su kuriais permiegojo nuo tada, kai žuvo mano tėvas.

Nuo tos akimirkos mano sąmonę tarsi koks ūkas aptraukė ir tikrai nesiimsiu spręsti, ar tai, kas nutiko paskui, buvo tiesioginė tokios mano būsenos pasekmė, – iki galo paaiškinti tą situaciją, matyt, būtų galėjęs tik psichologas; žinau tik viena: trumpam atsiprašiau, palikau ant vejos sėdinčius savo svečius, palikau ten ir Airisę, ir savo mamą ir vingiuotu taku pasukau prie namo, kur žinojau rasiąs Mekę, ketinančią, kaip ji pati sakė, paruošti mums šiek tiek lengvų užkandžių. Įėjau nepasibeldęs, nes tuomet šiuose namuose jau naudojausi garbės svečio teisėmis ir, galima sakyti, buvau beveik šeimos narys. Vaikų niekur nebuvo matyti. Visur viešpatavo tyla ir ramybė. Baldai kambario gilumoje, keistai susigūžę, skendėjo

šešėliuose ir buvo panašūs į griaučius, lentynose kampu sustatytos plokštelės tarsi laukė, kol kas nors išties ranką ir privers jas groti. Iš kiemo vis dar buvo girdėti silpni ir neaiškūs besišnekučiuojančių svečių balsai.

Mekę radau virtuvėje prie spintelės. Ji stovėjo atgręžusi man nugarą, vis dar basa, bet ant suknelės prisijuosusi prijuostę, jos raištis, kaip mačiau, buvo surištas kiek aukščiau klubų iškilumos. Argi jums dar reikia aiškinti, kaip tą akimirką man reikėjo šios moters ir kokiu geru savo mokytojo mokiniu jau buvau tapęs? Priėjau Mekei iš už nugaros, – ji žinojo, kad aš ten, ji manęs laukė, – prisispaudžiau prie jos visu kūnu, kad ji minkštais savo sėdmenimis pajustų įtemptus ir kietus mano šlaunų raumenis, paskui apkabinau ją ir abi rankas uždėjau ant krūtų. Ir tuomet nutiko mieliausias mano širdžiai dalykas: Mekė pasuko galvą norėdama mane pabučiuoti, liežuviu išreikšti savo susijaudinimą ir parodyti, kad mielai atsako į mano glamones ir kad mūsų geismas – abipusis. O paskui... paskui mudu atsidūrėme ant virtuvės grindų, karštligiškai plėšdami vienas kito drabužius. Vaikai taip ir nepasirodė. Niekas neįėjo į virtuvę ir mums nesutrukdė. Mes patyrėme lytinę sueitį – paskubomis, kaip pašėlę laižėme vienas kitą, kandžiojome, susijungę mūsų kūnai ritmingai sūpavosi, ir viskas truko ne ilgiau kaip tris minutes. Tada užsitraukiau kelnių užtrauktuką ir, perėjęs pievelę, grįžau pas Airisę ir savo mamą.

6

NUO 1938-ŲJŲ RUDENS, kai Prokas pradėjo skaityti santuokos kursą, ir universiteto miestelis, ir visa akademinė bendruomenė ėmė šnabždėtis, slapčia aptarinėti jo paskaitas, tie šnabždesiai netruko peraugti į priešišką nusiteikimą, paskui – į visuotinį pasipiktinimą, ir ankstyvą 1940-ųjų rudenį susiformavo rimta priešiškų jėgų koalicija. Tuomet, lankydamas paskaitas drauge su Lora, stebėjausi, kiek daug auditorijoje universiteto mokomojo personalo – ypač vyresnio amžiaus dėstytojų – ir štai dabar ėmiau suprasti kodėl – tai buvo šnipai, Prokui priešiški liudytojai, tradicinių papročių ir pasenusios moralės sergėtojai, jie troško, kad pasaulis ir toliau skendėtų tamsoje, ypač turint galvoje žinias apie seksą. Jie klausėsi tų paskaitų ne norėdami ką nors sužinoti, o tam, kad atėjus tinkamam momentui sutramdytų Proką ir jį sužlugdytų.

Pirmuoju smuiku jų stovykloje griežė daktaras Turmanas B. Raisas, dirbęs Indianos valstijos sveikatos departamente ir Indianos universiteto Medicinos fakultete. Ketvirtojo dešimtmečio pradžioje jis ir pats skaitė kursą, panašų į Proko – savo paskaitas jis vadino higienos kursu – ir universiteto miestelio studentai šias paskaitas juokais vadino užuominų, dezinformacijos ir senamadiško kuklumo bei maivymosi pratybomis. Akivaizdu, kad daktaras Raisas klausėsi paskaitos, kurioje Prokas demonstravo savo skandalingas skaidres, nes paskui išsiuntinėjo protesto laiškus rektoriui Velsui, universiteto Kontrolės grupės nariams ir pačiam Prokui, kuriuose teigė, esą skaidrės buvusios tokios vaizdingos, kad seksualiai sujaudino net jį – jau trisdešimt metų santuokoje gyvenantį vyrą, besistengiantį į šią temą žvelgti „visiškai objektyviai ir profesionaliai" – ir galų gale jis ėmęs baimintis, kaip šios paskaitos galėjo

paveikti studentus. O jei kokia nors nekalta koledžo studentė taip įsiaudrins, kad neatsispirs pagundai pasimylėti, pastos ir turės būti išsiųsta namo tarsi brokuota prekė? Kas tada?

Daktaro Raiso nuomonę palaikė ir Medicinos fakulteto kolegos, nes jie visi kaip vienas jautė, kad profesorius Kinsis įsibrovė į jų sritį ir ėmė gvildenti temas iš medicinos srities. Ir apskritai, kaip jis drįso kalbėtis su abiejų lyčių studentais, konsultuoti juos fiziologiniais klausimais ir dar – už uždarų durų – juolab kad pats neturėjo jokio medicininio išsilavinimo? Dar pridėkite vieningą ir atvirai reiškiamą miestelio kunigų nepasitenkinimą ir laviną laiškų iš įtūžusių Indianos motinų lygos veikėjų – jų ausis buvo pasiekę gandai, kad tasai *profesoriūkštis* instruktuoja jų dukteris, kaip galima išvengti nėštumo ir prašo išsimatuoti savo pačių klitorius! Prisiminkite dar ir amžiną dekanės Hoenig priešiškumą, kuri niekaip negalėjo atleisti Prokui už tai, kad jis, norėdamas pasigirti išpuoselėtais savo gėlynais, ją pažemino, ir laikėsi nuomonės, kad jis pernelyg uoliai medžioja tylių ir santūrių jos globojamų baigiamojo kurso merginų seksualinio gyvenimo istorijas – ir galėsite puikiai įsivaizduoti, kokie tiršti debesys susikaupė virš profesoriaus galvos ir koks negailestingas visuomenės teismas jo laukė.

Pačioje rugsėjo pradžioje, vieną ramų ir dar šiltą rytą žingsniavau per universiteto miestelį į darbą nieko ypatinga nemąstydamas, tik svarstydamas, ką veiksiu šiandien vakare, kai staiga visa tai – gandai, pagieža bei pasipiktinimas Proko veikla, nuo kurių net kunkuliavo verdantis bendruomenės katilas – užgriuvo mane tarsi perkūnas iš giedro dangaus. Link manęs greta upokšnio vingiuojančiu taku, rankomis prispaudusi kažkokius lapus sau prie krūtų (tarp jų tabalavo grandinėlė su klasės žiedu, kaip buvo galima spėti, priklausančiu Džimui Vilardui), artėjo Lora Fynėj, dabar jau baigiamojo kurso studentė – dar išvaizdesnė ir putnesnės figūros, nei buvo išlikusi mano prisiminimuose. Kai Lora pakėlė akis ir mane atpažino, jos veido išraiška akimirksniu pasikeitė, ji sustojo kaip įbesta ir laukė, kol aš įveiksiu mus skyrusį atstumą ir prieisiu prie jos.

– Lora, – staiga pasijutęs kaip tikras stuobrys (ir vėl tas pats!) pratariau aš, – sveika.

Kelias sekundes ji nieko man neatsakė.

– Džonai... – pagaliau sumurmėjo, bet taip nedrąsiai, tarsi būtų pasakiusi pirmą į galvą šovusį vardą ir dabar kankinama abejonių žiūrėtų, ar jis man tiks. – Ak, sveikas. Malonu tave matyti. – Čia ji vėl trumpam nutilo. – Na, kaip praleidai vasarą?

Mūsų pokalbis galėjo būti kaip du vandens lašai panašus į tą, kuris įvyko prieš metus, tik šiemet aš nebuvau namie, nes nenorėjau vasaros praleisti prikaltas prie nuobodybės kryžiaus, stovėjusio Mičigano mieste, mamos namo mansardos kambarėlyje, nes jau buvau spėjęs išeiti į žmones, pamatyti pasaulio, turėjau rimtą darbą. Visai vasarai pasilikau iš ponios Lorber nuomojamame kambaryje, nors Polas Sehornas išvažiavo ir, jei tik kas nors atsilieps į šeimininkės skelbimą, neilgai trukus turėčiau gauti naują kambario draugą. Kol apsikeitėme keliomis visiškai nereikšmingomis mandagumo frazėmis (o tokius reikalus ji tikrai išmanė, buvo tikra jų žinovė), atidžiai stebėjau jos veidą, tuomet įsidrąsinau ir įžūliai pareiškiau savo nuomonę apie jai ant kaklo kabančią grandinėlę:

– Matau, nešioji Džimo Vilardo klasės žiedą, ar ne?

– Ką? Ak, tu apie šitą... – (Mano žodžiai Lorai buvo pretekstas ranka persibraukti sau per krūtis ir kilstelti žiedą, kad galėtų geriau į jį įsižiūrėti.) Paskui ji nusijuokė, tyčia bandydama išspausti atsainią intonaciją, tačiau iš tikro jos juokas buvo koketiškas. Aš dar labiau susidomėjau. – Tu, ko gero, nepatikėsi, bet vieną Vilardą aš pakeičiau kitu, – paaiškino ji ir vėl sukikeno. – Ar pažįsti Vilardą Polką?

Iš karto nesumojau, ką atsakyti.

– Jis vienas iš futbolo komandos kapitonų, negi nežinai? – toliau pasakojo ji. – Jis nuolatinis mano vaikinas, mūsų santykiai labai rimti. Prieš Kalėdas ketiname susižadėti. – Lora trumpam nutilo, nudūrusi akis bato galu droviai pažarstė žemę, o aš nesusilaikiau slapčia nenužvelgęs jos kulkšnių ir kojų. – Džimas ir aš? Ne, daugiau mudu nesusitikinėjame, ir tiek. Bet dabar... – ir čia ji pažvelgė man tiesiai į akis ir nusi-

šypsojo plačia šypsena, – dabar jaučiuosi įsimylėjusi. Ir kaip reikiant. Tikrai. Jis – mano žmogus. Visam gyvenimui. – Lora vėl nutilo. Veidas apsiniaukė, ties burna susimetė raukšlelės. Prisimerkusi ji paklausė: – O kaip tu? Jei kalbos, kurias girdėjau, teisingos, tu dabar *dirbi* su daktaru Kinsiu?

Aš tylomis linktelėjau ir pabandžiau išspausti šypseną.

– Taip, mūsų senasis profesorius... – svajingai nutęsė Lora. – Daktaras Seksas. – Ji vis dar žaidė su žiedu, laikydama tarp pirštų, bet dabar paleido, ir jis vėl nuslydo jai tarp krūtų. – Girdėjau, kad jau pats rengi pokalbius apie seksą. Ar tiesa?

Nors, palyginti su praėjusiais metais, dabar aš jau buvau visai kitas žmogus – turintis seksualinės patirties, spėjęs pamatyti šiek tiek pasaulio, susipažinęs su visomis seksualinės praktikos apraiškomis, kokias tik galima rasti aprašytas knygose, vis dėlto mano skruostus ir vėl užliejo raudonis.

– Kalbuosi tik su vyrais, – atsakiau. – Su baigiamojo kurso studentais. Kadangi... na, matai, jie ne tokie subtilūs, jei supranti, ką noriu pasakyti...

– Tikrai? – Loros balse vėl išgirdau flirto gaidelę. – O kaipgi merginos? Argi jos tikrai tokios jau... hm... *subtilios?* Visos tos nekaltos bendrabučių mergelės? Ar su jomis irgi kalbėsies? O gal tai bus tyrimas, kuris mums dar kartą patvirtins, kokie jūs, vyrai, esate kiaulės? Tarsi mes šito ir taip nežinotume, ar ne, Džonai?

Taigi aš paraudau kaip vėžys. Turėjau intymių santykių su Meke, visą vasarą ilgėjausi Airisės, kankinausi ir kenčiau tokį baisų skausmą, tarsi iš mano kūno būtų išpjautas koks nors gyvybiškai svarbus organas, ir dabar mane, stovintį priešais Lorą ir mintyse maldaujantį, kad skruostus užplūdęs kraujas pagaliau nuslūgtų, staiga apėmė noras – ir kodėl nepasakyti tiesiai šviesiai? – iškrušti Lorą Fynėj – nesvarbu, kelis Vilardus ji turėjo. Vaizduotėje jau mačiau ją nuogą. Mačiau ją be suknelės, be mažutės skrybėlaitės, be batelių, mačiau nuogas jos krūtis ir iš susijaudinimo sustandėjusius styrančius spenelius. „Lora Fynėj, Lora Fynėj, noriu įsitempti į lovą ne kurią nors kitą, tik tave". Štai ką bylojo mano žvilgsnis, ir ji perskaitė mano mintis, aiškiai matė, kaip pasikeičiau, ir staiga

pati žengtelėjo atgal – tai yra perkėlė kūno svorį ant kitos kojos ir kartu padidino mus skyrusį atstumą.

– Ne ne, – pratariau ir, prisipažįstu, nesislėpdamas nužvelgiau Lorą gašliu žvilgsniu, – netrukus imsiu dirbti ir su moterimis. Prokas man pažadėjo. Bet tik ne čia. Ne universiteto miestelyje.

– *Prokas?* – nustebusi kilstelėjo antakius ji.

– Profesorius Kinsis. Mes... aš jį taip...

– Girdėjau, kad universiteto vadovybė ketina jį atleisti.

Tą pačią akimirką, tarsi dirigentui mostelėjus batuta, nutilo visas garsų orkestras: ir paukščių giesmės, ir upelio čiurlenimas, ir automobilių variklių ūžesys universiteto darbuotojams skirtoje mašinų stovėjimo aikštelėje. Nežinojau, ką pasakyti. Buvau tiesiog sukrėstas, be galo nustebęs, šokiruotas, – taip, čia geriau tiktų žodis „sukrėstas", – tarsi Lora ką tik būtų man pasakiusi, kad naciai jau žygiuoja Miuncio link.

– Bet jie negali profesoriaus atleisti, – pagaliau susigriebiau. – Jis žymus mokslininkas. Be to, etatinis dėstytojas.

– Santuokos kursas baigtas. Ar žinai, kokį pavadinimą jie jam prilipdė? Šitą kursą jie vadina nešvankybių sesija. „Ta nešvankybių sesija" – štai ką jie sako. – Lora stabtelėjo ir atidžiai stebėjo mano veido išraišką, aiškiai laukdama, kaip reaguosiu. – Rektorius Velsas pats ruošiasi jį atleisti už... na, nežinau, už moralinį tvirkinimą, ar kaip ten... Bent jau aš taip girdėjau šnekant.

KITĄ RYTĄ, DAR PRIEŠ PATEKANT SAULEI, mudu su Proku sėdome į nešą (neprisimenu nei modelio, nei kada ši mašina buvo pagaminta, bet 1928-aisiais Prokas nusipirko ją jau nenaują, ir, kiek galėjau spręsti užmetęs akį į automobilį, vienoje krūvoje ją dar laikė vien varžtai bei vietomis storas rūdžių sluoksnis) ir išvažiavome į Vest Lafajetą, kur jis buvo pakviestas Pardju universitete skaityti paskaitos mišriai sociologijos studentų auditorijai. Pakeliui planavome stabtelėti Kroufordsvilyje ir susirinkti istorijas, kurių niekaip nespėjome užrašyti, kai praėjusią savaitę Prokas skaitė paskaitą Depou miestelyje. Suprantama, taip pat nekantravome apklausti ir visą būrį stu-

dentų, ateisiančių į vakarinę paskaitą – jų seksualinio gyvenimo istorijoms užrašyti buvome numatę skirti dar tris dienas. Priešpiečius valgydavome čia pat, ant keturių ratų: sudorodavome kelias saujas džiovintų vaisių ir riešutų mišinio (jame buvo razinų, riešutų, saulėgrąžų sėklų ir viena kita kruopelė šokolado) ir iš ąsočio, stovinčio ant automobilio dugno tarp priekinės ir užpakalinės sėdynės, užgerdavome jį drungnoku vandeniu. Šį mišinį Prokas priešpiečiams valgė kasdien, nesvarbu, ar apsistodavo jaukiame ir patogiame Taimso aikštėje esančiame „Astor" viešbutyje, ar žygiuodavo skurdžia augmenija apaugusiomis Siera Madrės prieškalnėmis ieškodamas išaugų, ar sėdėdavo prie savo rašomojo stalo Biologijos fakultete.

Radijo imtuvo jo automobilyje nebuvo, taigi linksmintojo vaidmenį atliko pats Prokas: jis prabilo tą pat akimirką, kai dar gerai neprašvitus įlipau į automobilį, nenutildamas šnekėjo tol, kol pasiekę Kroufordsvilį išlipome iš mašinos, paskui, rodos, nė kiek nepavargęs, tęsė savo monologą iki pat vėlyvos popietės, kol pasiekėme Vest Lafajetą. Jis šnekėjo apie seksą. Apie savo tiriamąjį projektą. Apie būtinybę surinkti daugiau istorijų iš žemesniųjų visuomenės sluoksnių žmonių – juodaodžių, taksistų, angliakasių, garinių žemsemių mašinistų – kad būtų išlaikyta pusiausvyra, nes baigiamojo kurso studentų papasakotos istorijos, kad ir kokios vertingos jos būtų, neleidžia susidaryti viso vaizdo. Kai pravažiuodavome pro netoliese pievoje besiganančią karvę, profesorius pakeisdavo temą ir imdavo kalbėti apie pieno produkciją ir apie sunkmetį, užgriūnantį, kai žemei trūksta drėgmės. Jis šnekėjo apie topografiją, upių bei ežerų ekologiją ir grybavimą – girdi, ar man kada teko ragauti truputį džiūvėsėliuose pavoliotų ir iškeptų briedžiukų? Tačiau aš visiškai nesijaučiau sutrikęs. Leidau jam kalbėti. Galų gale tai buvo mano studijų dalis...

Pravažiavę Spenserį, netrukus priartėjome prie Vait Riverio. Už mūsų tekanti saulė žėrė savo spindulius ant vandens paviršiaus, nuspalvindama jį vario spalva. Kiek toliau, nuo upės kylančio rūko fone, tarytum statula stovėjo stambus melsvasis garnys, auksinė saulės šviesa nelyginant gaisras nu-

vilnijo per javų laukus, iš ūkanų išniro obelys ir kriaušės, apsunkusios nuo ryto šviesoje tviskančių vaisių. Ant plento nukrito rasa, jis buvo drėgnas, ir kai tik jį pasiekė saulės spinduliai, nuo asfalto ėmė kilti tirštas garas, paskui jį išdraikė pravažiuojančių mašinų padangos ir į viršų pakilę garų tumulai pakibo virš tilto turėklų, tarsi besitvenkianti audra. Ir kaip tik tada nusprendžiau nusimesti nerimą keliančios informacijos naštą, kurią man užkrovė Lora Fynėj ir kurią pastarąsias dvidešimt keturias valandas mintyse vis nesilioviau gromuliavęs.

– Prokai, – pravėriau burną, nutraukdamas jau du kartus girdėtą pasakojimą apie tai, kaip vienas įkalinimo įstaigoje apklausiamas asmuo per vidurį pokalbio išsitraukė penį ir ištiesė ant stalo, kad čia pat būtų galima jį išmatuoti, – ar tiesa, kad... na, mane pasiekė gandai, kad jums ir vėl daromas spaudimas – gerokai didesnis, nei man pasakojate. Dėl to santuokos kurso... Bet jie... na, jie juk neketina jūsų *atleisti*, tiesa?

Saulės spindulys tarytum ietis pervėrė visą automobilio saloną ir apšvietė Proko smakrą – dabar jis atrodė taip, tarsi nešiotų šviesos barzdą. Truputį pakreipęs galvą ir išvertęs akių baltymus, jis pervėrė mane rūsčiu žvilgsniu.

– Ir ką girdėjai šitaip kalbant?

– Aš... Lora Fynėj. Lora Fynėj man vakar pasakė. Na, žinote, toji mergina, su kuria kartu lankėme santuokos kursą.

– Su kuria kartu lankėte santuokos kursą?

– Taip, ta mergina, su kuria...

Po automobilio ratais sutarškėjo tilto lentos, ir aš pamačiau, kaip pajutęs pavojų garnys įsitempė ir ištiesė sparnus. Proko akys buvo įbestos į kelią. Kelias akimirkas jis patylėjo, tada atsiliepė:

– Kaip suprantu, panelė Fynėj asmeniškai kalbėjosi su pačiu rektoriumi Velsu, ar ne? O gal su universiteto Kontrolės grupės nariais?

– Prokai, jūs į visa tai žiūrite pro pirštus, o be reikalo. Aš tik norėjau... na, man tiesiog neramu, be to, sklinda gandai, ir jūs negalite paneigti, kad...

Prokas tik sunkiai atsiduso. Paskui metė į mane užuojautos kupiną žvilgsnį ir nusigręžęs vėl įsmeigė akis į kelią.

– Jei nori žinoti, – po trumpos akimirkos pratarė jis, – jaučiuosi kaip Galilėjus. Jaučiuosi persekiojamas ir spaudžiamas, jaučiuosi taip, tarsi man būtų atimta pagrindinė teisė – teisė užsiimti mokslo tyrimais, ir tik todėl, kad keli juodaskverniai, kelios suvytusios senmergės, tokios kaip dekanė Hoenig, ir nieko svaresnio jau nesugebantys nuveikti vyrukai kaip Turmanas Raisas jaučiasi įbauginti faktų. Trumpai tariant, jie neturi drąsos pažvelgti į realybę.

Mano galva nusviro ant krūtinės. Vadinasi, visa tai – tiesa. Sėdėjau ir pro automobilio langą žvelgiau į pro šalį plaukiančius tvarkingus griežtų geometrinių formų laukus, man po kojomis ūžė variklis.

– Jie ketina pateikti man ultimatumą, tai yra reikalaus atsisakyti vieno iš dviejų: arba santuokos kurso, arba tiriamojo projekto.

– Bet juk jūs negalite! Jei taip padarytumėte, pripažintumėte, kad seksas – *nešvarus reikalas* ir kad jie nuo pat pradžių buvo teisūs...

Dar vienas atodūsis. Dar vienas niūrus dėbtelėjimas. Jo rankos nelyginant žvėries letenos stipriai spaudė vairą.

– Matai, didžiausia problema, kad aš skaitau santuokos kursą ir tuo pačiu metu mes apklausiame studentus, jau nekalbant apie tai, kad seksualiniais klausimais retkarčiais teikiame šiokias tokias konsultacijas, nors, turint omenyje mūsų renkamos informacijos pobūdį, tai yra visiškai natūralu...

Ratui pataikius į kelio duobę ir automobiliui iš pradžių šoktelėjus į viršų, paskui vėl dunkstelėjus į asfaltą taip, kad net visos skardos sudrebėjo, Prokas visu kūnu krestelėjo, tada uždėjo ranką man ant kelio ir tarė:

– Jie nerimsta dėl mano pradėto tyrimo. Tiesiog negali pakęsti minties, kad mes užsidarome duris ir, pasislėpę nuo pašalinių akių, kalbamės su jaunais ir įspūdžiams dar jautriais žmonėmis. Mat niekada negali žinoti, kas gali nutikti. – Čia jis spustelėjo pirštais man šlaunį ir pridūrė: – Ar ne taip, Džonai?

MŪSŲ TYRIMO GRAFIKAS buvo labai įtemptas, bet tądien mums pasisekė, nes Depou miestelyje visi respondentai, kuriuos ketinome apklausti, į susitikimus atėjo laiku, suteikė mus dominusios informacijos ir išėjo savais keliais, todėl ir mudu galėjome grįžti prie savo reikalų. Automobilyje vėl pasistiprinome džiovintų vaisių ir riešutų mišiniu, atsigėrėme tyro vandens ir pajudėjome toliau. Pakeliui Prokas vis suktelėdavo vairą, kad galėtume prasilenkti su priešais atvažiuojančiais sunkvežimiais su gyvuliais, pilnutėlėmis krovinių mašinomis ir atsitiktinai į kelią išėjusiomis karvėmis, o iš kito šono pro mus šmėsčiojo sodriai žali laukai, besikaitaliojantys su gūdžių miškų plotais bei šešėliuose skendinčiais slėniais. Pagaliau sveiki ir gyvi, likus trims ketvirčiams valandos iki numatytos paskaitos pradžios, pasiekėme Vest Lafajetą.

Nepamenu, kaip atrodė viešbutis, kuriame apsistojome, nors, tiesą sakant, turėčiau, juolab kad ši kelionė atvertė visiškai naują mano gyvenimo puslapį; kita vertus, per visus tuos metus mes aplankėme šimtus miestų, ir iš tokio pat skaičiaus viešbučių bei motelių, kuriuose nakvojome, spėjau susidaryti bendrą viešbučio vaizdą. Dažniausiai tai būdavo mūrinis, praėjusiame šimtmetyje pastatytas namas ir jau prašyte prašėsi nuvalomas smėliu ir perdažomas. Paprastai jis dunksodavo pagrindinėje miestelio gatvėje, šalia teismo rūmų. Čia augdavo pavėsį teikiantys medžiai, priešais viešbutį ant šaligatvio susirangęs snausdavo koks nors šunėkas, o viena eismo juosta būdavo pilna įstrižai sustatytų automobilių. Pats pastatas būdavo triaukštis ir turėdavo atskirą įėjimą į barą-restoraną. Kad sutaupytume pinigų, mes su Proku išsinuomodavome ne du vienviečius, bet vieną dvivietį kambarį – profesorius buvo tikras nagas ir turėjo įgimtų gabumų taupyti lėšas, be to, metams bėgant, kai prie mūsų prisidėjo Korkoranas, o vėliau – ir Rutledžas, ši jo savybė dar tris ar keturis kartus sustiprėjo.

O kaipgi paskaita? Ar Prokui dar ko nors reikėjo? O ne, jis buvo visiškai pasiruošęs. Išsirengęs iki juosmens, nuoga krūtine jis stovėjo vonios kambaryje priešais veidrodį ir skutosi. Apsivilko švarius marškinius, pasirišo kaklaraištį, užsimetė švarką ir skubriu žingsniu patraukė į universitetą – jį pakvie-

tusiam profesoriui Makbridžui iš Sociologijos katedros teko gerokai pasistengti, kad neatsiliktų. Aš žingsniavau iš paskos. Kai atėjome, auditorija jau buvo pilnutėlė (netgi anais laikais naujienos greitai pasklisdavo, ir nors kitus bendruosius sociologijos kursus skaitę dėstytojai galėjo pasigirti surenkantys apie šešiasdešimt klausytojų, čia buvo sugužėję bent trys šimtai, ir visus juos, matyt, į paskaitą atginė tuščias smalsumas ir viltis išgirsti kai ką sensacinga). Prokas kaip paprastai nuo pat pirmos minutės ėmė improvizuoti, paskaitą skaitė neturėdamas jokių užrašų ir, žinoma, vos pravėręs burną, apžavėjo auditoriją ir išlaikė jos dėmesį iki pat paskutinės sekundės. (Temos galėjo būti pačios įvairiausios: ir ikisantuokinis seksas, ir psichologiniai seksualinių reikmių slopinimo aspektai, ir tam tikros amžiaus grupės moterų bei vyrų masturbavimosi dažnumo lyginamoji analizė, – Prokui iš esmės nebuvo jokio skirtumo. Nesvarbu, apie ką jis kalbėjo, – žodžiai iš burnos liejosi tarsi upė. Beje, čia turiu pridurti, kad profesorius turėjo ypatingą kalbos dovaną, buvo dėstytojas iš prigimties ir skaitydamas paskaitą niekuomet nesigriebdavo jokių triukų ar efektingų gestų, jo balsas visuomet būdavo aiškus ir išraiškingas, visiškai nemoduliuotas. Tiesiog jis buvo mokslininkas iki kaulų smegenų, išsamiai gvildenantis temą, nepaprastai dominančią visą žmoniją. Jis buvo Markas Antonijus ar net Brutas, bet savo darbą padarydavo taip gerai, kaip niekas kitas nebūtų sugebėjęs.)

O paskaitai pasibaigus, kaip įprasta, susirinko minia galimų respondentų, siūlančių savo istorijas, ir mudu su Proku, sėdėdami prie ilgo stalo, pastatyto už kalbėtojui skirto pulto, dar ilgai sudarinėjome būsimų pokalbių grafiką. Vakarienė? Neprisimenu, ar tą vakarą mes apskritai valgėme – nebent mums į kambarį buvo atnešta sumuštinių, bet kai tik auditorija ištuštėjo ir mes grįžome į viešbutį, tuojau pat ėmėme užrašinėti istorijas. Prokas dirbo mūsų išsinuomotame kambaryje, o man buvo parūpinta nedidukė konferencijų salė, buvusi čia pat, už viešbučio restorano. Kai baigiau, turėjo būti jau po vidurnakčio (apklausiau tris baigiamojo kurso studentus, kurie, pasisiūlę būti savanoriais, tikėjosi įsiteikti profeso-

riui Makbridžui, tačiau nieko nauja man nepapasakojo, visus atsakymus jau buvau girdėjęs anksčiau), nes, prisimenu, sėdėjau vestibiulyje nugrimzdęs į minkštą fotelį, ant jo ranktūrio pasistatęs stiklą vandeniu skiesto gėrimo, buku žvilgsniu sekiau slenkančias laikrodžio rodykles ir laukiau, kol Prokas pabaigs paskutinį suplanuotą pokalbį.

Paskui, prieš eidami miegoti, mudu sutikrinome savo tvarkaraščius ir pastebėjome, kad rytojaus apklausų grafike yra vienas neatitikimas: per neapsižiūrėjimą tą patį pokalbio laiką paskyrėme dviem moterims, o ne moteriai ir vyrui, kaip paprastai darydavome. Tai reiškė, kad arba teks atšaukti vieną susitikimą, arba aš būsiu priverstas užregistruoti savo pirmąją moters istoriją, nors Prokas tuomet dar laikėsi nuomonės, kad tokiam darbui nesu pakankamai kvalifikuotas. Jis pakėlė akis nuo tvarkaraščio, lėtai papurtė galvą, tada atsistojo nuo sofos ir nupėdino į vonios kambarį valytis dantų (profesorius labai rūpinosi išlaikyti pavyzdingą dantų būklę ir dėl šio higieninio įpročio visi jo dantys – sveikut sveikutėliai – galų gale kartu su juo nukeliavo į kapo duobę).

– Na nežinau, Milkai, – pratarė jis gerokai pakėlęs balsą, norėdamas perrėkti iš čiaupo tekančio vandens šniokštimą, – tiesiog labai nemėgstu atšaukti susitikimų. Pirmiausia tai – neprofesionalu. Be to, gali atsitikti ir taip, kad tuos duomenis tiesiog prarasime. Ne. Trauktis negalime, teks kažkaip suktis.

Po kelių minučių jis grįžo į kambarį ir ėmė ratais sukti aplink mane, be to, buvo apsirengęs – jau vien tai man pasirodė labai keista, nes paprastai, vos baigdavome dienos darbus, jis nusirengdavo beveik nuogai ir skatindavo mane padaryti tą patį. (Taip, per tas keliones daug laiko praleisdavome vienu du, ir toliau turėdavome seksualinių santykių, nors dėl savo studijų ir įgimtų polinkių vis labiau linkau pasukti priešinga kryptimi. Labai gerbiau Proką, ir dabar tebegerbiu, – bet šia prasme palengva ėmiau vaduotis iš jo įtakos ir mane vis labiau traukė Mekė, Airisė ir apskritai universiteto ir koledžo studentės, vilkinčios duksliais megztiniais ir seginčios siaurus sijonus, laigančios po universiteto miestelį nelyginant antilopės po Afrikos lygumas. Vis dėlto man patiko leisti laiką

su Proku, būdamas su juo jaučiausi esąs išrinktasis ir nekantriai laukiau šių kelionių, nes jos mane išvaduodavo iš kabinetinio darbo nuobodulio, iš mažame miestelyje galiojančių varžymų ir leisdavo pamatyti platesnį pasaulį, pirmiausia, žinoma, Indianos valstiją, bet – ir Čikagą, ir Niujorką, ir San Franciską, ir Havaną.)

– Teks paspartinti tavo studijas, – pareiškė Prokas, ir jo balse neišgirdau nė menkiausios lengvabūdiškumo gaidelės.

Jaučiausi visiškai nusivaręs nuo kojų. Tas valandų valandas trunkantis kratymasis automobilyje, praleisti pietūs, nepaprastas susikaupimas per dieną užrašant penkias istorijas – visa tai iščiulpdavo mano jėgas iki paskutinio lašelio ir nuvargindavo taip, tarsi visą dieną būčiau dirbęs sunkų fizinį darbą, tarsi būčiau grandinėmis sukaustytas kalinys, nuo aušros iki sutemos mediniu plaktuku daužantis akmenis.

– Teks, – bukai pakartojau.

– Manyčiau, kad kalbantis su moterimis reikia turėti šiek tiek daugiau takto ir subtilumo nei apklausiant vyrus, ypač tuos, su kuriais turėjai reikalų pastaruoju metu – būtent, paskutinio kurso studentus, amžiumi panašius į tave, nes tuose pokalbiuose tau teko bendražygio, kolegos ar vyresniojo brolio vaidmuo. Ne ne, aš puikiai suprantu, kaip jautiesi tokiomis aplinkybėmis, tai yra kai turi reikalų su moterimis, mudu su Meke šį klausimą esame išsamiai aptarę. – Čia jis trumpam nutilo, paskui tęsė: – Aš tik klausiu savęs, ar sugebėsi išlikti visiškai nesuinteresuotas ir profesionalus.

Išleidau kelis garsus, turėjusius patvirtinti, kad taip ir bus.

Prokas atidžiai mane stebėjo. Stovėdamas šalia manęs, vis dar nenusimetęs savo švarko ir nenusirišęs kaklaraiščio, jis pareiškė:

– Tu jau man atleisk, Milkai, bet tavo veide pernelyg dažnai pasirodo emocijų, ir mes negalime leisti, kad šitaip vėl atsitiktų, kai pirmą kartą apklausi moterį ir ji, toji konkreti, rytoj rytą ateisianti moteris, pasakys ką nors, kas sužadins tavo fantaziją ir sukels seksualinį susijaudinimą.

Kaip įmanydamas stengiausi, kad mano veidas išliktų rimtas. Be to, jis buvo gerokai pablyškęs.

– Na, aš manau, – sumurmėjau, – jei tik suteiksite man galimybę, esu tikras, kad galėsiu... tai yra...

Tą naktį jis mane muštravo ištisas dvi valandas. Iš pradžių buvau moteris, paskui tą vaidmenį perėmė profesorius, jo žvilgsniai čaižė mane kaip bizūnai, prausė kaip dvi stiprios šalto vandens, kaip tik tokio, kokiu prausiamasi ryte, srovės – neišvengiamos ir negailestingos. Jis buvo griežtas, reiklus, perdėtai kritiškas, o kai nuvargdavau taip, kad negalėjau suregzti sakinio, pagirdydavo mane karšta kava, kol pagaliau mano nervai tapo tokie įtempti, kad, man rodos, visą naktį apskritai nesudėjau bluosto. Užtat Prokas miegojo. Gulėjau tamsoje atmerktomis akimis, galvoje sukosi tūkstančiai minčių, bet daugiausia mąsčiau apie Airisę, kurios visą vasarą nemačiau, nors beveik kiekvieną dieną mudu rašydavome vienas kitam laiškus. Po dviejų dienų ji turėjo grįžti į universiteto miestelį, ir kai šešėliai ėmė švelnėti, kai pro atdarą langą atsklido pirmieji nedrąsūs bundančio miestelio garsai, aš vis dar galvojau apie ją, o Prokas pūtė į akį knarkčiodamas, miegojo teisuolio miegu.

RYTĄ MUMS PUSRYČIAUJANT kambaryje Prokas vėl ėmėsi mane egzaminuoti. Pasismeigęs kiaušinienės, pakeldavau šakutę prie burnos, atsikąsdavau gabalėlį duonos, tada šakutę vėl nuleisdavau, atsakydavau į klausimą ir paskubomis siurbtelėdavau kavos. Nedaug trūko, kad būčiau ėmęs priešintis ir protestuoti – argi po tiek drauge praleisto laiko jis manimi vis dar nepasitiki? – bet galų gale leidau profesoriui elgtis taip, kaip jis nori, nors iš tiesų tarp pokalbių su vyriškosios ir moteriškosios lyties respondentais nebuvo jokių esminių skirtumų, išskyrus gal tik tai, kad apklausiant skirtingos lyties respondentus skyrėsi klausimų seka ir jų pobūdis; pavyzdžiui, kalbėdamasis su moterimi klausdavai, kada jai prasidėjo menstruacijos, kokio amžiaus buvo, kai ėmė formuotis krūtys, ir taip toliau. Ne, Prokas abejojo ne dėl mano kompetencijos, jam kėlė nerimą mano amžius ir patirtis, tiksliau – jos stoka. Jis vis kartojo:

– Milkai, Milkai, kaip norėčiau, kad būtum dvidešimčia metų vyresnis. Ir vedęs. Vedęs ir turėtum vaikų. Kiek vaikų norėtum turėti, Džonai, gal, sakykime, tris?

Likus dešimčiai minučių iki numatyto pokalbio pradžios aš jau buvau konferencijų salėje. Prieš ateinant respondentui mes paprastai užsirašydavome pagrindinius duomenis: datą, pokalbio eilės numerį (mums jo reikėjo savo kartotekai), apklausiamo žmogaus lytį ir papasakotos istorijos šaltinį (tai yra per kokią įstaigą respondentas pateko į mūsų akiratį – šį kartą, žinoma, respondentė turėjo ateiti paveikta Proko raginimo, nes baigęs paskaitą jis kreipėsi į klausytojų auditoriją, prašydamas juos dalyvauti apklausoje). Visiškai nežinojau, ko galiu tikėtis. Ateinančioms trims dienoms buvome suplanavę gal dvidešimt aštuonis pokalbius, dar daugiau istorijų turėjome susirinkti kitą savaitę, jau pakeliui namo, tad jokiu būdu negalėjau susieti tvarkaraštyje įregistruotų vardų bei pavardžių su konkrečiais asmenimis, nors praėjusį vakarą sėdėdamas auditorijoje tas pavardes pats savo ranka buvau surašęs. Moteris, kurios dabar laukiau – konfidencialumo sumetimais jos vardą ir pavardę čia pakeičiau – buvo jauna koledžo dėstytojo žmona, dvidešimt penkerių metų, vaikų kol kas neturėjo. Ponia Foršėj. Vadinkime ją tiesiog ponia Foršėj.

Išgirdau beldimą į duris. Buvau įsitaisęs fotelyje prie užgesusio židinio, lapą su apklausų grafiku ir ponios Foršėj bylą pasidėjęs priešais ant kavos stalelio. Kita kėdė – raudonu pliušu apmuštas Edvardo VII laikų stiliaus raudonmedžio krėslas, tipiškas viešbučių inventoriaus egzempliorius – buvo pastatyta kitoje stalelio pusėje, tiesiai priešais fotelį, kuriame sėdėjau.

– Prašom, – šūktelėjau, stodamasis ir ketindamas pasisveikinti su atėjusia respondente, tuo tarpu ji jau pravėrė duris.

Tarpduryje išvydau nepaprastai gražią, jauną ir pagal paskutinį mados klyksmą apsirengusią moterį – apsirengusią taip, tarsi ką tik būtų iškėlusi koją iš 42-ojoje gatvėje esančio naktinio klubo, kuriame praleido vakarą, vakarieniavo, šoko ir siurbčiojo šampaną. Įkišusi galvą į salytę ji žvalgėsi po ją tokiu žvilgsniu, tarsi būtų supainiojusi susitikimo vietą. Nedrąsiai šyptelėjusi ji tarė:

– Sveiki. Nesu tikra, ar čia pataikiau...

Perėjęs kambarį žengiau prie moters ir trumpai, kaip tikras profesionalas, paspaudęs jai ranką, atsakiau:

– Malonu, labai malonu, kad atėjote... Be to, ir svarbu, nepaprastai svarbu, nes kiekviena papasakota istorija – išsami ar neišsami, na, norėjau pasakyti, *ne tokia* išsami – papildo bendrą tyrimą, kadangi...

Ir staiga ji mane apdovanojo šypsena – tokia plačia ir akinamai žavia, kad pajutau, kaip mano pilve pakilo ir ėmė sukti ratus pulkai nematomų paukščių.

– Na ką jūs, tai man malonu, – pratarė moteris, o aš mostelėjau ranka kviesdamas ją sėstis ir palaukiau, kol ji klestelės į krėslą. – Ir ko tik nepadarysi mokslo labui, tiesa?

Pasiūliau cigaretę – ji išsirinko „Lucky" – pridegiau ją ir mintyse apgailėjau, kad dabar devinta valanda ryto, o ne vakaro, mat tuomet būtume galėję išgerti po taurelę ko nors stipresnio. Stiklelis alkoholio tikrai būtų man padėjęs šiek tiek nusiraminti.

– Gerai, – pradėjau pokalbį, pasidėjęs priešais save popieriaus lapą ir laikydamas rankoje rašiklį. – Taigi, ponia Foršėj, gal truputį papasakotumėte apie save...

– Alisa, vadinkite mane tiesiog Alisa.

– Taigi, *Alisa*. Ar seniai gyvenate čia, tai yra Vest Lafajete?

Įvadinis ir visiškai nereikšmingas pokalbis, kaip jau minėjau, skirtas tik tam, kad respondentas apsiprastų su aplinka ir nusiramintų, truko gal penkias minutes, o tada mano smegenys tarytum užšalo. Tiesiog negalėjau nepastebėti, kaip pūpso ponios Foršėj krūtys, užpildančios visą ertmę, skiriančią jos kūną nuo vilkimos palaidinukės medžiagos, – užpildančios ją tiek, kad medžiaga atrodė šiek tiek ištempta, – ir kad moters kojos plonomis kojinėmis atrodo glotnios ir švelnios kaip šilkas. Tyla truko trumpą akimirką, ji pradundėjo pro mudu kaip prekinis traukinys.

– Ką gi, – vėl prabilau aš, – vadinasi, anksčiau jūs gyvenote Trentone. Kiek, sakėte, jums buvo metų, kai iš jo išvažiavote?

Užrašęs visus faktinius duomenis (tai yra kiek ji turi brolių, seserų, ar neturi sesers ar brolio dvynio, ar priklauso kokiai nors studenčių organizacijai, ar dažnai lankosi kine ir t. t.), palengva įsivažiavau, pagavau reikiamą apklausos ritmą; stengiausi ir toliau išlaikyti paprastą klausimų ir atsaky-

mų tvarką ir netgi per vienas iš kito plaukusius klausimus apie jos lytinio brendimo pradžią perėjau kaip per sviestą, tačiau, kai tik perėjome prie asmeniškesnių dalykų, nors ir nemalonu prisipažinti, reikalai vėl ėmė slysti man iš rankų.

– Kada pradėjote masturbuotis? – pasiteiravau, pats prisidegdamas cigaretę.

– Maždaug vienuolikos, – atsakė Alisa, užsitraukdama „Lucky" cigaretę. – O gal ir dvylikos. – Ji atmetė galvą ir išpūtė dūmus, visiškai nesijaudindama ir dėl nieko nesukdama sau galvos, tarsi sėdėtų kirpykloje ar su drauge šnekučiuotųsi telefonu. – Mes vis dar gyvenome Niuarke, nes gerai prisimenu užuolaidas – jas man mama pasiuvo dar tuomet, kai buvau visai vaikas, jos buvo labai spalvingos, išmargintos vaikiškų dainelių herojų – žąsies Gagės ir kitų – figūrėlėmis. Mano sesuo Džinė – ji vienais metais už mane vyresnė – parodė man, kaip tai daroma.

Aš atrėmiau cigaretę į peleninės kraštą ir atitinkamoje grafoje kai ką pasižymėjau.

– Taip? O kaip tai buvo daroma? – paraginau ją kalbėti toliau.

– Na, gal jums tai pasirodys keista ar netgi neįtikėtina...

– Ne ne, – atsakiau ir čia pat pajutau, kad mano balsas toks įtemptas, jog vargiai įstengiu tarti žodžius, – tikrai nepasirodys. Matote, tikriausiai jau apskritai nėra tokios sekso praktikos, kurios mes nebūtume užregistravę anksčiau, be to, kaip vakar vakare per paskaitą sakė Prokas, tai yra *profesorius Kinsis,* mes čia atvykome ne vertinti ar smerkti.

Atrodo, man pavyko Alisą padrąsinti. Kilstelėjusi delną ji atsargiai pasitaisė plaukus, kurių viena dalis buvo pakelta aukštyn ir susukta į įspūdingą kuodą, o kiti pakirpti taip, kad liktų tik karčiukai, – iš jų buvo padaryta prašmatni pompadur stiliaus šukuosena, labai panaši į tą, kurią turėjo Doli Daun: manau, kad dauguma žmonių prisimins ją, dainavusią Džordžo Holo grupėje (jiems turėtų būti girdėtos tokios dainos kaip „Meluoti – nuodėmė" ar bent jau „Geltonas krepšys").

– Suprantate, – paaiškino ji, – mano kūnas – aš iš prigimties nepaprastai lanksti. Džinė ir net mano brolis Čarlis – taip pat.

– Taigi? – parodžiau esąs susidomėjęs ir pasiruošiau užsirašyti.

– Mes, tai yra mudvi su Džine, užsilipdavome ant lovos, sustodavome viena šalia kitos, o paskui padarydavome savotišką atvirkštinį salto, panašų į tą, kokį paprastai cirke daro akrobatai, gal esate matęs? Tik mes neidavome iki galo, pusiau jį atlikusios sustodavome, o tada, na, kadangi buvome labai lanksčios, galėjome viena kitai laižyti tą vietelę liežuviu.

Pirmas man dingtelėjęs šio veiksmo pavadinimas buvo „autokunilingas". Prokas kol kas dar nebuvo sugalvojęs, nei kaip taikliau įvardyti tokią seksualinę praktiką, nei kaip užkoduoti jos pavadinimą, tad apklausos lape spontaniškai brūkštelėjau savo sugalvotą pavadinimą. Mano skruostus tikriausiai vėl užliejo raudonis. Suprantama, mano penis buvo priplūdęs kraujo.

Mes kalbėjomės toliau.

Ar tai buvo pirmoji jos santuoka? Taip. Ar prieš ištekėdama ji buvo patyrusi, kas yra giluminis bučiavimasis? Taip. O glamonėjimasis? Taip. Ar prieš santuoką buvo glosčiusi vyriškosios lyties asmens genitalijas, užsiiminėjusi oraliniu seksu, patyrusi lytinį aktą? Taip, taip ir dar kartą taip. Kiek seksualinių partnerių, neskaitant savo sutuoktinio, yra turėjusi? Šito ji tiksliai nežinojo, bet spėjo, kad apie dvidešimt.

– Dvidešimt? – pasitikslinau, iš visų jėgų stengdamasis, kad mano balso intonacija išliktų neutrali.

Ne, visiškai tiksliai atsakyti į šį klausimą ji negalėjo: gal partnerių skaičius buvo šiek tiek mažesnis, o gal siekė dvidešimt penkis; Alisa nuoširdžiai stengėsi tai prisiminti, ir tuo momentu jos žvilgsnis tapo kažin koks svajingas. O kaipgi orgazmas? Kada pirmą kartą ji suprato, kad patyrė orgazmą? Ar jai pavykdavo pasiekti orgazmą masturbuojantis? Glamonėjantis? Lytinio akto metu? Kada paskutinį kartą ji patyrė orgazmą?

Ir kaip tik tuomet vėl pasijutau atsidūręs nepavydėtinoje padėtyje, nes dabar gražiai ir, kaip buvo galima tikėtis, gerokai išpuikusiai profesoriaus žmonai, šiai elegantiškai, tikrai įspūdingai atrodančiai, pasižyminčiai nepriekaištingu skoniu

ir atitinkamai apsirengusiai moteriai atėjo laikas užduoti kitą klausimą:

– Kiek kartų vidutiniškai patiriate orgazmą?

Ji traukė jau penktą cigaretę, ir, nors nuo pat pirmos mūsų pokalbio minutės atrodė visiškai atsipalaidavusi, dabar tiesiog pražydo, trykšte tryško entuziazmu, kaip ir visi, kuriuos man iki šiol buvo tekę kalbinti. Ji pažvelgė man tiesiai į akis. Šyptelėjo. O mano penis (kaip neprofesionalu!) didžiąją jau beveik dvi valandas trunkančio mūsų pokalbio dalį taip ir liko kietas.

– Ak, nė nežinau, gal dešimt ar dvylika?

Mano veide, matyt, šmėstelėjo nuostaba, mat iki tokio orgazmų skaičiaus buvo toli net ir pačia aktyviausia seksualine praktika užsiimantiems mūsų apklaustiems asmenims.

– Per savaitę? – paklausiau, o paskui kiek kvailokai pridūriau: – O gal turite galvoje mėnesį?

Dabar atėjo jos eilė parausti. Mačiau, kaip nežymiai raustelėjo jos skruostai ir šnervių krašteliai.

– Ak, ne, – tarė Alisa. – Ne, per *vieną dieną*.

NET JEI AIRISĖ IR JAUTĖSI ĮŽEISTA, kad nepasitikau jų su Tomiu, atvykusių į universiteto miestelį, ir nepadėjau laiptais į trečią merginų bendrabučio aukštą užtempti didžiulio sunkaus lagamino, savo nepasitenkinimo neparodė. Kaip ir buvo planuota, į Blumingtoną mes su Proku grįžome ankstų ketvirtosios dienos rytą – mat profesoriui dar reikėjo skaityti paskaitas universitete – o aš patraukiau tiesiai į kabinetą perrašyti užšifruotų apklausos lapų ir papildyti jais didėjantį mūsų duomenų apie žmogaus rūšiai priklausančių gyvūnų seksualinę elgseną banką. Ir turiu pasakyti, šis darbas kėlė man tam tikrą jaudulį, nes kaskart pasijusdavau kaip iš sėkmingo žygio grįžęs medžiotojas, nešinas pilnu krepšiu, kuriame buvo ir gerai pažįstamų bei daug kartų matytų paukščių, ir vienas kitas egzotiškas egzempliorius. (Beje, norėčiau dar kartą trumpai grįžti prie mano ką tik aprašyto pokalbio: tik nemanykite, kad visų mūsų respondentų seksualinio gyvenimo patirtis buvo tokia turtinga ir įvairialypė, kokia ga-

lėjo pasigirti toji jauna koledžo dėstytojo žmona. Dažniausiai, ypač apklausiant moteris, kalba sukdavosi apie seksualinių poreikių slopinimą, kaltės jausmą, itin ribotą seksualinių partnerių skaičių ir menką tokios rūšies patirtį. Tačiau šią istoriją turiu papasakoti iki pat galo ir pridurti, kad kai tik ponia Foršėj išėjo ir uždarė duris, neatsispyriau pagundai atsikratyti spaudimo kirkšnyse, nors jei apie tai būtų sužinojęs Prokas, jis man būtų gyvam kailį nudyręs: profesionalumas ir dar kartą profesionalumas – tai buvo pagrindinis ir nuolat kartojamas jo žodis. Bent jau iš pažiūros. Bent jau iš pradžių. Patyriau orgazmą darbo metu, tvankioje salytėje dar tebetvyrant jos kvepalų aromatui, dar neišsisklaidžius jos kūno šilumai, ir vos tik spėjau nusišluostyti savo penį nosine ir paslėpti jį kelnėse, vėl kažkas pasibeldė ir tarpduryje pasirodė devyniolikmetis sociologijos studentas inkštirų nusėtu veidu – niekaip nebūtų atpažinęs moters genitalijų, netgi jei šios atsidurtų tiesiog jam prieš nosį, ginekologo kėdėje. Nužvelgęs mane ramiu, įdėmiu žvilgsniu jis tarė – nors ne, veikiau sukarksėjo: „Ar aš pataikiau ten, kur reikia?")

Bet Airisė... Kai tik baigėme darbą, aš tuojau pat per visą universiteto miestelį nuskubėjau prie merginų bendrabučio. Anksčiau, jei atrodė, kad iki septintos valandos vakaro Prokas nespės sutvarkyti visų reikalų, paskambindavau į bendrabučio registratūrą budėtojai ir palikdavau žinutę, kad iš darbo ateisiu tiesiai į bendrabutį ir nusivesiu ją vakarieniauti (Airisę, o ne budėtoją), todėl tegul dar palaukia ir nevalgo. Ir nors tiesiogiai kalbėjausi su registratūroje dirbančia budėtoja ir negalėjau atvirai reikšti jausmų, vis dėlto dar paprašiau Airisei perduoti, kad nekantriai laukiu susitikimo. Juk taip ilgai nesimatėme. Laukiau to susitikimo. Labai laukiau. Labai labai.

Nuėjau ten penkiolika minučių po septynių, bet Airisė privertė mane dar palūkėti. Nežinau, ką ji ten veikė – gal tiesiog profilaktikos sumetimais leido man šiek tiek pasikankinti, gal atidžiau nei įprastai vilkosi suknelę ir dažėsi veidą, norėdama padaryti man dar didesnį įspūdį, o gal nu-

sprendė pasinaudoti visų moterų privilegija užsiimti tuo, kas tik tuo momentu šauna į galvą – bet aš kas kelios minutės vis pašokdavau nuo sofos ir imdavau žingsniuoti po laukiamąjį, kaskart nuvildamas budėtoją, kuri apsimetė skaitanti knygą, atverstą ir padėtą priešais ant rašomojo stalo. Jaučiausi įsitempęs, nors vargu ar būčiau galėjęs paaiškinti kodėl. Galbūt čia buvo kaltas ilgas laukimas? Mudu nesimatėme beveik tris mėnesius ir per tą laiką nuolat rašydavome vienas kitam laiškus, siųsdavome momentines nuotraukas ir abu daug kartų iškilmingai prisiekėme vienas kitam meilę, tačiau juk šito ir reikėjo tikėtis. Tikrai nebūčiau galėjęs teigti, kad per vasarą jaučiausi vienišas, nes Mekės ir Proko draugijoje tai buvo tiesiog neįmanoma, be to, daug keliavome ir kasdien ilgai sėdėdavau prie darbo stalo, tačiau laiškai Airisei, kaip manau, man buvo puiki proga atskleisti jai savo viltis ir siekius (o kartu – ir baimes; aš, kaip ir beveik visi universiteto miestelio vaikinai, laukiau savo eilės gauti šaukimą į kariuomenę), ir todėl šis mudviejų susitikimas buvo tik dar reikšmingesnis. Jį gaubė kažin kokia pilnatvė. Savo laiškuose jai aš citavau ir eilėraščius: „Dabar, kai mūsų meilę apgaubė tamsa, / Ateik, mano širdie, mano tamsos šviesa!“, ir dabar turėjau pasistengti, kad bent dalis poezijos taptų tikrove. Airisė, matyt, irgi stengėsi. Bet ar aš jai dar rūpiu? O gal ji susirado kitą? Ar aš buvau jos vertas?

Jau buvo aštunta valanda, jau bent trisdešimt merginų nusileido laiptais ir nužingsniavo prie paradinių durų, kad susitiktų su savo mylimaisiais, apkabintų juos ir drauge patrauktų į kiną, čiuožyklą ar ant užpakalinės automobilio sėdynės, kai pagaliau pasirodė Airisė. Aš vis žingsniavau, kaip tik buvau atsidūręs tolimajame laukiamojo gale ir nugarą atgręžęs į laiptus, kai staiga mano ausis pasiekė negarsus pneumatinio mechanizmo, automatiškai uždarydavusio duris, girgžtelėjimas. Staiga atsigręžiau ir išvydau ją. Argi galėjau nepastebėti to, kas buvo akivaizdu? Airisė buvo labai graži – ne, daugiau negu graži: ji buvo ypatinga, viena iš milijono, nes aš juk visą vasarą apie ją galvojau, rašiau jai laiškus, nes ji buvo Airisė Makolif, ji buvo mano ir aš jos geidžiau. Tuomet

tai žinojau, suvokiau tą pačią minutę, kai ją pamačiau. Tai buvo meilė. Tikrai.

Bet kaipgi ji atrodė? Ji buvo susigarbanojusi plaukus, – sruogos, krisdamos viena ant kitos, leidosi ant pečių ir tarsi įrėmino ant krūtinės kabantį medalioną, jį pats buvau padovanojęs (spėkite, kieno gi atvaizdas buvo jame įdėtas?). Airisės suknelė – mėlyna, berankovė, vos dengianti kelius suknelė – buvo visiškai nauja, matyt, įsigyta šiai progai, o akys, pagrindinis jos privalumas, atrodė, tuoj iššoks iš akiduobių (kiek vėliau supratau, kad tai tebuvo optinė iliuzija, sukurta meistriškai panaudojus blakstienų ir antakių dažus, akių šešėlius ir lūpų dažus). Ji buvo smulkesnė, tamsesniais plaukais ir gražesnė, nei ją prisiminiau. Stovėjau kaip įbestas, nuleidęs rankas, žiūrėjau, kaip ji žengia per kilimą link manęs, paskui apkabinau ją ir pabučiavau.

– Štai ir sugrįžai, – pratarė Airisė.

– Taip. Tu – irgi. Ar Tomis jau išvažiavo?

Ji linktelėjo galva.

– Tomiui reikia dirbti, todėl pabuvo čia tik vieną dieną. Jis labai nusivylė, kad tavęs nėra, bet žinojo, kad išvykai į... Kur tu vėl buvai išvykęs?

– Į Pardju. Ir Depou.

– Jis žinojo, kad tu dirbi. – Bendrabučio registratūros budėtoja įbedė į mus akis, tarsi turėtų gebėjimą žvilgsniu kiaurai prasiskverbti pro visus mūsų drabužius, perdurti odą, ištirti kaulus ir prisikasti iki pat jų čiulpų. – Jis prašė perduoti tau linkėjimus.

Trumpą akimirką pajutau sąžinės graužatį, apgailestavimo dieglys it peilio ašmenys nusmelkė visą kūną, puikiai suvokiau, kad privalėjau būti čia dėl jos – dėl jos ir Tomio – bet tuoj pat nuvijau tą mintį šalin. Juk iš tiesų ničnieko negalėjau padaryti. Tvarkaraštį Prokas buvo sudaręs prieš kelis mėnesius, ir aš buvau bejėgis jį pakeisti.

– Gaila, kad manęs čia nebuvo, – pasakiau ir, grįžtelėjęs per petį, užmečiau akį į budėtoją (šį kartą tai buvo ne retaplaukė blondinė, bet kita mergina: kūninga, baltu kaip popierius veidu, aukštyn sušukuotais ir ant viršugalvio į kuodą

susuktais plaukais, iš tolo atrodžiusiais kaip nuolaužų krūva). Budinti mergina nudūrė akis. Aš vėl atsisukau į Airisę – jos ranką visą laiką laikiau savojoje – ir pratariau:

– Bet tu tikriausiai išalkusi, ar ne? Gal norėtum puikaus muštinio?

DABAR, KAI JAU TURĖJAU DARBĄ ir buvau susitvarkęs gyvenimą, – ar, sakykime, susitvarkęs jį taip, kaip kvietimo į kariuomenę laukiančiam vyrui anais neramiais laikais apskritai buvo įmanoma, – man daugiau neliko jokių rimtesnių kliūčių matytis su Airise tiek, kiek norėjau. Man jau nereikėjo nei klausytis paskaitų, nei laikyti egzaminų, nei rašyti kursinių darbų, o darbo valandos pas Proką, nors nė iš tolo nepriminė įprastos keturiasdešimties valandų darbo savaitės, vis dėlto buvo gana pastovios. Vienintelė problema, su kuria nuolat susidurdavome, buvo kelionės: kas antrą savaitę tris ar keturias dienas mudu su Proku praleisdavome ant ratų, be to, netrukus tokių išvykų turėjo dar padaugėti, tačiau mudu su Airise sugebėjome prisitaikyti, nes abu to norėjome. Anksčiau mūsų pasimatymai buvo gerokai retesni, iš anksto suplanuoti, be jokios skubos, spaudimo ar pasižadėjimų, bet dabar viskas pasikeitė, iš esmės pasikeitė. Mes pradėjome visur vaikščioti kartu: susitikdavome drauge papietauti, lankėmės koncertuose, eidavome pašokti, pasivaikščioti, į čiuožyklą, vakarais sėdėdavome bendrabučio poilsio kambaryje taip susiglaudę, kad mūsų kvėpavimas įgaudavo vienodą ritmą, Airisė ruošdavosi paskaitoms, o aš įnikęs graužsaid Magnusą Hiršfeldą ar Robertą Latou Dikinsoną, nes kaip literatūros specialistas turėjau domėtis savo profesijos naujienomis. Jeigu Airisės nebūdavo šalia, imdavau jausti vidinę tuštumą, tarsi be jos manajam „aš“ kažin ko trūktų, tarsi mano dvasia būtų pažeista. Kai ji išeidavo į paskaitas, būdamas darbe prie rašomojo stalo arba sėdėdamas antrarūšiame viešbutyje ir žvelgdamas į akis kokiam nors nusipenėjusiam, besikraustančiam iš proto dėl Ritos Heivort arba be saiko besimasturbuojančiam paskutinio kurso studentui, aš galvodavau apie Airisę. Tik apie Airisę.

Ruduo nejučia perėjo į žiemą, o žiema užsitęsė iki atostogų ir Naujųjų metų (mudu autobusu drauge grįžome namo, kiekvienas pas savo šeimynykščius Mičigane, ir viskas atrodė taip nauja, taip miela ir malonu, nors Tomis buvo paimtas į Jungtinių Amerikos Valstijų kariuomenę – naciai, italų fašistai ir japonų imperialistai visuose frontuose grėsmingai slinko į priekį). Kai grįžome atgal į besaulę sausio niūrą, universiteto miestelis buvo užverstas sniegu, be to, jame siautėjo tokie vėjai, kad plėšdavo nuo galvų skrybėles ir nuo kaklų šalikus. Kaip reikalavo įstatymas, kartu su visais vyrais nuo dvidešimt vienų iki trisdešimt penkerių, užsiregistravau šauktiniu į kariuomenę, bet mano numeris kol kas nebuvo ištrauktas, tad mudu su Airise ir toliau bendravome kaip anksčiau: visą po darbo ir paskaitų likusį laiką leisdavome vienas kito draugijoje. Viskas klostėsi kuo puikiausiai. Buvome laimingi. Rašiau Polui Sehornui ilgus laiškus ir kaskart pagaudavau save švilpčiojantį, kai kasdien baigęs darbą žingsniuodavau per dykos žemės plotą į studenčių bendrabutį (o ten negalėjau atsispirti pagundai truputį nepajuokavęs su budėtoja, – su ja spėjome neblogai susipažinti; tačiau Airisei ji nebuvo rimta varžovė, bent jau ne didesnė už beprotiškai vaikaitį mylinčią senelę, nors tai merginai tikrai negalėjo būti daugiau kaip dvidešimt metų).

Ir vis dėlto mudu su Airise kamavo viena esminė problema, ir jūs tikriausiai puikiai nujaučiate kokia. Seksas. Seksas buvo problema. Net jei Airisė būtų tam pasirengusi, – o tuo metu toli gražu nebuvau tikras, kad taip ir yra, juolab turint omenyje jos biografiją ir tai, kad vis dar buvo nekalta, – mes neturėjome jokios tinkamos vietelės, kur būtume galėję tai išbandyti. Prieš metus, kai pagautas impulso ir seksualinio siautulio skubotai pasisiūliau pamylėti Lorą Fynėj, iš tikro tik blefavau: aš negalėjau parsivesti jos į savo nuomojamą kambarį, ne, nebent ponią Lorber širdies smūgis būtų pakirtęs tą pat akimirką, kai būčiau paprašęs jos leidimo į namus atsivesti moterį. Be to, netgi jei man kaip nors būtų pavykę vidurnaktį slapčia įsivesti Airisę pro antrojo aukšto langą, nederėjo pamiršti ir mano naujojo kambario draugo (tai buvo

baigiamojo kurso vyrukas iš kažkokio atokaus kaimelio, vardu Ezra Vorhysas, kurio supratingumas ir asmeninės higienos įpročiai, švelniai tariant, buvo nepakankami). Tokia situacija gerokai erzino. Mudu su Airise valandų valandas glamonėdavomės bendrabučio poilsio kambaryje arba kur nors bibliotekoje, kol aš imdavau kęsti kančias, tikras fizines kančias, kurių priežastį paskutinio kurso studentai būtų nusakę dviem žodžiais: „pamėlyniję kiaušiai", o Prokas būtų įvardijęs kaip padidintą sėklos susikaupimą sėklidėse ir sėklatakiuose. Paskui man tekdavo grįžti namo į savo kambarį, palįsti po antklode ir atsikratyti tarpkojyje susikaupusios įtampos, o mano kambario draugas tuo tarpu apsimesdavo miegąs. Kai tik galėjau, nueidavau pas Mekę, tačiau dabar dėl mūsų santykių mane jau ėmė graužti sąžinė.

Išeitį iš keblios padėties pasiūlė Prokas. Kaip jau minėjau, tą vasarą jis išmokė mane vairuoti automobilį, ir dabar, kai išklojau jam savo bėdas, jis pasirodė esąs nepaprastai dosnus ir pasiryžęs daug ką dėl manęs padaryti. Prisimenu, ėmiau apie tai kalbėti per vieną iš mūsų ekspedicijų (tąkart vykome į Gerį, tiksliau sakant – į vieną jo priemiestį, kur gyveno tik juodieji, bet apie tai papasakosiu šiek tiek vėliau), o jis šypsodamasis atsigręžė į mane ir tarė:

– Taip, jau būtų pats laikas, Milkai. Tau reikia išbandyti dar vieną būdą, kaip patenkinti savo seksualinius poreikius. Kaip ir mums visiems. Ir kodėl gi ne? Imk mano automobilį, nešą. Duosiu jį tau, kada tik panorėsi.

– Bet... nenorėčiau jums su Meke pridaryti nepatogumų...

– Mes nepatirsime jokių nepatogumų: vakarais automobiliu, šiaip ar taip, nesinaudojame. Tiesą sakant, raktelius nuo automobilio aš tiesiog paliksiu po atsilaisvinusia plyta, jos šią vasarą mes taip ir neprisiruošėme įmūryti – užpakalinėje namo sienoje, žemai, prie japoninio persimono. Juk žinai, po kuria, ar ne?

Ir štai pirmą kartą gyvenime turėjau automobilį ir galėjau naudotis juo savo nuožiūra, tik, žinoma, privalėjau būti labai atsargus, nes mašina buvo be galo svarbus techninis inventorius, padedantis stumti į priekį visą tiriamąjį projektą: ir ką

gi mes būtume galėję nuveikti be automobilio? Šiaip ar taip, kai tik grįžome iš kelionės, nuėjau tiesiai pas Airisę – pagavau ją keturkampiame universiteto kieme, traukiančią iš vienos paskaitos į kitą – ir pradžiuginau, kad šį vakarą pasitiksiu ją ir išsivešiu prašmatniai ir stilingai.

– Prašmatniai ir stilingai? – kilstelėjo antakius ji ir supratingai šyptelėjo. Jos skrybėlaitės kraštas, staiga pagautas vėjo, ėmė plaktis nelyginant skristi susiruošusio paukščio sparnas.

– Taigi, – atsakiau. – Šį vakarą jūsų paslaugoms – asmeninis limuzinas, panele.

– Kinsio mašina, – pataisė ji mane. – Vabalų gaudytuvas. Vapsvų vežėčios.

– Nusivešiu tave už miesto. Į pakelės smuklę. Atšvęsti.

– Na nežinau... – suabejojo Airisė, – *Kinsio* automobiliu?..

– Vis geriau negu nieko, – atšoviau ir pasijutau taip, lyg būčiau patekęs į vieną iš Šekspyro komedijų ir dabar Ardeno miške ar Mesinos aikštėje varinėčiau juokelius su Rozalinda ar Beatriče. Bet čia buvo Indiana, pats viduržiemis, o Airisė traukė mane per dantį. Šiaip sau. Vien norėdama pasilinksminti.

– Ar tu žinai, kur yra bent viena pakelės smuklė? Ar kada nors esi tokioje lankęsis?

– Aišku, – melavau išsijuosęs, – aišku, kad esu, šimtus kartų.

– O ką tenai veiksime? – paklausė ji, įrėmusi į mane žaismingą ir kiek pašaipų žvilgsnį.

– Valgysime, gersime ir linksminsimės.

– O paskui?

– Paskui, – atsiliepiau aš, pasilenkiau arčiau prie jos ir, įnirtusiam vėjui taršant mano apsiausto apykaklę, o pro mudu nesibaigiančiu srautu plūstant išblyškusiems ir sustingusiems studentų veidams, pridūriau: – galėtume pasukti į kelkraštį, sustoti kokioje ramioje ir tamsioje vietelėje ir... na ir pabendrauti *išties* asmeniškai...

Nors iki menkiausių smulkmenų buvau apgalvojęs, kaip su Airise atsidurti kuo intymesnėje aplinkoje (ką jau kalbėti apie fantazijas, kuriomis mintyse visą laiką mėgavausi), tą vakarą mano nervai buvo įtempti kaip stygos. Pakelės smuklėje negalėjai pajusti nė menkiausio romantikos dvelksmo – mat

tai pasirodė esanti prirūkyta ir prastai apšviesta landynė, kurioje svyrinėdamos šlaistėsi ir geidulingais žvilgsniais Airisę varstė gerokai įkaušusios žmogystos, o patiekalai buvo tokie patys kaip ir tie, dėl kurių savo reputaciją susigadino ne viena Indianos valstijos valgykla. Priešais mane stovėjo dubenėlis, jame, kiek buvo galima spręsti iš valgiaraščio, turėjo būti jautienos troškinys, tik bėda, kad patiekalą dengė bent pusės colio storumo taukų sluoksnis, o šalia – pakelis kietų, sūrių sausainių, turėjusių sugerti lajų ir padėti šiaip taip praryti kąsnį. Airisė po visą lėkštę šakute vaikėsi tai, kas turėjo būti Solsberio kepsnys, bet pagaliau pasidavė, į košę susitrynė garnyrui patiektus žirnius, gautą tyrę tepė ant kietų, sūrių sausainiukų ir valgė. Mes abu išmetėme po du bokalus alaus.

Žvelgiau į Airisę per antrojo alaus bokalo viršų stengdamasis įvertinti jos nuotaiką. Jau daugybę kartų prabėgomis buvau užsiminęs, ko dar tikiuosi iš šio vakaro, ir ji man atrodė sukalbama, na, ar bent jau beapsiprantanti su ta mintimi.

– Paskubėk ir pabaik savo alų, – pagaliau paraginau aš.

Ji nudelbė mane abejingu rūškanu žvilgsniu, nors galbūt man tik taip pasirodė? Tikriausiai ji buvo nusiteikusi pašaipiai ir ketino pasakyti kokią kandžią pastabą. Kartais Airisė mėgdavo pakvailioti, iškrėsti pokštą.

– Šit kaip? O ko man skubėti? Ar šį vakarą dar planavai nuveikti ką nors ypatinga? Žinai, universiteto miestelyje šiandien bus triktrako žaidėjų susitikimas. Presbiterijonų bažnyčioje renkasi tie, kuriems patinka giedoti. Juk tu mėgsti giesmes, ar ne, Džonai? Argi nebūtų puiku ten nueiti?

Mano ranka nuslydo po stalu ir susirado jos kelį.

– Juk žinai, ko aš noriu, – atsakiau.

– Ne, – apsimestinai nekaltu balsu atsiliepė Airisė. – Kažin, ko gi tu galėtum norėti?..

Vakaras buvo šaltas – galima sakyti, spaudė arktinis šaltis – ir nešo šildymo sistema ne kažin kiek gelbėjo. Buvau girdėjęs apie vieną porelę, kuri, įsivariusi automobilį į garažą (automobilis priklausė merginos tėvams, o šie trečią valandą nakties, žinoma, miegojo antrajame savo namų aukšte), paliko veikiantį variklį ir mirtinai apsinuodijo išmetamosiomis du-

jomis. Juos surado tik rytą, pusiau apsinuoginusius ir sustingusius kaip ledo skulptūros, – tad puikiai suvokiau, kaip tai pavojinga. Kita vertus, mūsų automobilis stovėjo lauke, o aplink švilpavo vėjas – nenumaldomas, negailestingas, atšiaurus, kaulus geliantis vėjas, jis neturėjo leisti išmetamųjų dujų kvapui prasiskverbti nei į vairuotojo vietą, nei, svarbiausia, pasiekti užpakalinės sėdynės. Mudu dar ilgai sėdėjome ant priekinių automobilio sėdynių, bučiavomės, glamonėjomės, žiūrėjome aukštyn į žvaigždes, ir staiga kažkas pasikeitė: atrodė, kad Airisė patyrė vidinį lūžį, išsilaisvino, vienu ypu staiga išsivadavo nuo ją varžiusių apribojimų ir draudimų. Ji leido, kad atsagstyčiau jai švarkelį, paskui – palaidinukę, o po trumpos minutės aš jau nusmaukiau jai liemenėlę, išlaisvinau krūtis ir lūpomis bei liežuviu ėmiau glamonėti spenelius. Į mano glamones Airisė atsakė tuo pačiu, ir tai mane padrąsino. Dabar jau glamonėjau ją aistringai, bučiuodamas liežuviu naršiau jai po burną, masažavau krūtis, švelniai tarp pirštų tryniau spenelius. Kaip reikiant įsiaudrinęs sumurmėjau:

– Gal... gal mums reikėtų... ant užpakalinės sėdynės?..

Airisė nieko neatsakė, tad jos tylėjimą palaikiau pritarimu, ir po kelių akimirkų, persiritę per priekines sėdynes, atsidūrėme ant užpakalinės: išsitiesęs visu kūnu gulėjau ant jos, po mumis pupsėjo variklis, o šildytuvas bandė atremti iš lauko puolantį šaltį. Mano mintys nuklydo į praeitį, ėmiau galvoti apie Mekę, prisiminiau, kaip tąkart sode pirmą kartą pasimylėjome, kokia ji buvo jusli, kaip viskas atrodė natūralu, malonu ir lengva, tik staiga Airisė suglaudė kojas kartu suspausdama ir mano rankos riešą.

– Kas yra? – paklausiau.

Pro medžių lają į automobilio saloną besiskverbiančioje blankioje žvaigždžių šviesoje jos veidas atrodė išblyškęs kaip vaiduoklio. Jutau Airisės kūno šilumą, jos alsavimas maišėsi su manuoju, o kvepalai, kuriais ji buvo pasitepusi paausius, dabar jau buvo spėję pasklisti po visą automobilio saloną.

– Juk nemanai, kad eisiu iki galo, tiesa? – atsakė man Airisė.

Gulėjau užvirtęs ant jos. Kelnes jau buvau nusileidęs iki kelių. Vieną ranką ji buvo uždėjusi man ant penio, o jos liežuvis svečiavosi mano burnoje. Staiga aš atgavau iškalbą.

– Aišku, manau, – pareiškiau. – Žinai, tiesą sakant, tai yra pats natūraliausias dalykas pasaulyje ir tik pasenę papročiai, prietarai, pikti kunigai, pastoriai ir visokie įsivaizduojami baubai neleidžia žmonėms iki galo savęs išreikšti. Turiu omenyje, išreikšti save sekso srityje. Liaukis, Airise. Juk tai nieko tokio. Tau patiks, pamatysi.

Ji tylėjo kaip žemė. Be to, net nekrustelėjo. Jos veidas buvo vos per kelis colius nuo manojo, ir, rodės, plūduriuoja automobilyje tvyrančioje prieblandoje kaip kiaukute užsidaręs moliuskas nakties jūroje.

– Ar žinai, ką pastebėjome tęsdami savo tyrimus? – pašnibždomis paklausiau.

– Ne, – taip pat pašnibždomis atsiliepė Airisė. – Ir ką gi?

– Pastebėjome, kad ikivedybinis seksas yra netgi naudingas, kad žmonės, kurie jį – tai yra ikivedybinį seksą – išbandė, yra daug labiau... na, daug labiau vienas prie kito *prisitaikę* nei tie, kurie nepamėgino. Be to, visa ši patirtis turi nemenkos įtakos ir povedybiniam seksualiniam gyvenimui. Tokios poros tiesiog laimingesnės, Airise. Laimingesnės. Štai ir visa esmė. Prisiekiu.

Ji vėl kelias akimirkas patylėjo. Pajutau, kad mano susijaudinimas blėsta, kaip į mano penį suplūdęs kraujas pulsuodamas palengva iš jo išteka. Tuo tarpu vėjo šuoras bloškėsi į automobilį, mudu abu akimirką suklusome, paskui viskas nurimo ir stojusi tyla pasidarė dar slogesnė.

– Ikivedybinis, – pagaliau sumurmėjo ji. – *Iki*, – čia ji pabrėžtinai nutilo ir padarė loginę pauzę, o paskui ištarė antrąją žodžio dalį: – *vedybinis*. Rodos, taip sakei, Džonai?

– Taip, – žvaliai atsiliepiau aš, ne visai suprasdamas, kur ji kreipia. – *Ikivedybinis*. Seksas, kuriuo užsiimama prieš vedybas.

Virš mūsų vėl pakibo tyla, bet jauste jaučiau, kad Airisės galvoje vyksta didžiulės permainos, tarsi banga vilnijančios visu jos kūnu, pasiekiančios ploniausias nervų skaidulas ir galiausiai persiduodančios man. Airisė šypsojosi, aš tai žinojau, nors automobilio salone buvo pernelyg tamsu, kad būčiau galėjęs įžiūrėti jos veidą.

– Ką gi, – vėl prabilo ji. – Kaip suprantu, tu man peršiesi, taip?

PAGALIAU REKTORIUS VELSAS Prokui pateikė ultimatumą, kaip ir buvo tikėtasi. Tačiau Prokas nustebino ir rektorių, ir koledžo Kontrolės grupės narius. Mat jie tikėjosi, kad profesorius atsisakys pradėto tyrimo ir pasirinks santuokos kursą bei darbą su studentais, kuriam buvo taip atsidavęs; jie buvo įsitikinę, kad Prokas nenumos ranka į paskaitas, kuriomis bent dvidešimčia metų buvo aplenkęs savo laikmetį, ir neims dantimis bei nagais kabintis į tai, kas, jų nuomone, tebuvo greitai išblėsiantis entuziazmas, visiškai naujas ir nepramintas takelis, tačiau pasirodė, kad jie toli gražu nepažįsta Proko. Jį tai žeidė, siutino ir kartu įkvėpė dar daugiau ryžto pamėginti atskleisti stropių moralės ir papročių sergėtojų veidmainiškumą. Taigi santuokos kurso jis atsisakė (neilgai trukus jis apskritai metė dėstymą universitete), kad galėtų atsidėti naujam ir pačiam didžiausiam savo gyvenimo siekiui. Greitai, jau labai greitai bus įkurtas Seksologinių tyrimų institutas, uždaras ratas išsiplės ir jam priklausys jau trys žmonės.

7

– VADINASI, TA LAIMINGOJI – Airisė, taip?

Prokas sėdėjo prie rašomojo stalo, pasilenkęs prie popierių, ant kurių krito kūginės stalo lempos šviesa. Langai atrodė taip, tarsi kažkas būtų apsmilkęs jų stiklus, koridorius skendėjo šešėliuose, o nesiliaujančio smulkaus lietaus niūrumas, rodės, prislėgė visą universiteto miestelį ir užmigdė jį žiemos miegu. Buvo priešpiečių metas ir mudu su Proku kaip paprastai valgėme kiekvienas prie savo stalo: profesorius kramtė džiovintų vaisių ir riešutų mišinį, o aš kuo atsargiausiai dorojau labai trapų sumuštinį su tunu, jį buvau atsinešęs iš universiteto valgyklos. Ką tik buvau pasakęs jam gerą naujieną, nors iš tiesų tai padaryti troškau nuo pat pirmos akimirkos, kai tąryt įkėliau koją į kabinetą. (Jei stebitės, kodėl taip ilgai delsiau, aš jums paaiškinsiu. Taip nutiko todėl, kad visą rytą Prokas atrodė labiau nei bet kada pasinėręs į savo popierius, ir aš vis negalėjau rasti tinkamos progos, – profesorius labai nemėgo, kai kas nors atitraukdavo jį nuo darbo, – be to, jei visiškai atvirai, nebuvau tikras, kaip jis reaguos. Taip, jis norėjo, kad vesčiau, tačiau kol kas tai buvo abstraktus dalykas, egzistuojantis visiškai kitoje laiko plotmėje, o tai, ką rengiausi jam pasakyti, buvo realu, tai vyko čia ir dabar. Žinojau, kad išgirdęs naujieną jis pirmiausia pagalvos apie projektą ir apie tai, kaip pasikeitusi mano padėtis paveiks jo realizavimą.)

– Ką gi, – išsiblaškęs pratarė jis, šnarindamas popierius ir ieškodamas tarp jų to, kurį ką tik kažkur nugrūdo ir dabar negalėjo rasti, bet tai tebuvo Proko gudrybė, bandymas laimėti truputį laiko ir surikiuoti savo mintis, – be abejonės, ji labai patraukli mergina. Ir protinga. Labai protinga. – Pra-

slinko dar kelios akimirkos, o jo galvoje visu smarkumu sukosi nematomi krumpliaračiai, girgždėdami ir cypdami taip garsiai, kad, rodės, girdžiu juos sėdėdamas kitame kabineto gale, ir staiga viskas nutilo.

– Bet kam aš čia suku galvą! – sušuko jis, staiga pašoko ir žengtelėjo prie mano rašomojo stalo ištiesęs ranką, plačiai ir nuoširdžiai šypsodamasis – tai buvo būdinga profesoriaus šypsena, nutvieksdavusi jo veidą, kai tik jam tai būdavo patogu. – Sveikinu, Džonai. Tikrai. Šią savaitę man tai pati geriausia naujiena.

Paspaudžiau ištiestą ranką ir apdovanojau jį drovia, bet, matyt, savimi patenkinto žmogaus šypsena.

– Tikrai labai džiaugiuosi, nes nežinojau... na, nežinojau, kaip jūs pasijusite... – ėmiau regzti mintį, tačiau jis mane nutraukė ir, savo planais jau užbėgdamas už akių maniesiems, paklausė:

– Kada, sakei, įvyks vestuvės?

– Na, iš tikrųjų apie tai aš dar nieko nesakiau. Bet mes svarstėme... Na, norėtume susituokti kuo greičiau. Kovo mėnesį. Airisė mano, kad geriausiai tiktų kovas...

O Prokas jau purtė galvą.

– Ne ne, jokiu būdu. Tik ne kovas. Kovo mėnesį, kaip pats puikiai žinai, sodas dar atrodo taip, kad neverta apie jį nė užsiminti. Ne, vestuvės turi vykti gegužę, čia nėra ko diskutuoti.

– Sodas?

Profesoriaus žvilgsnis buvo nukreiptas tiesiai į mane, jis žvelgė man į akis, bet nemanau, kad apskritai mane matė. Vaizduotėje Prokas jau regėjo saulės apšviestą sodą ir jame augančias gėles, Airisę ilga, žeme besivelkančia atlaso suknele, apeigine mantija apsisiautusį taikos teisėją ir žydrą dangaus skliautą virš galvos.

– Taip, žinoma. Siūlau pasinaudoti mano sodu – tai mano vestuvinė dovana, Džonai – atsiliepė jis. – Tik pagalvok: gegužės mėnesį kaip tik žydės vilkdalgiai. Vilkdalgiai ir Airisė – puikus derinys. Kas gali būti geriau?

Paaiškinau jam, kad manęs įkalbinėti tikrai nereikia – tiesą sakant, nuoširdžiai jam už viską padėkojau – bet pridūriau,

kad Airisė jau paskambino savo mamai ir kad dabar jau ėmė veikti tam tikros nuo manęs nepriklausančios jėgos, todėl nesu tikras, ar tokiomis aplinkybėmis mes apskritai *galėtume* pakeisti vestuvių datą. Bet Prokas, atrodo, mano žodžių nė negirdėjo.

– Paprašysime Mekės, kad paruoštų ką nors ypatinga, – toliau dėstė savo planus. – Kad iškeptų vestuvių tortą su persimonais, kaip manai? O aš paruošiu šventinę vakarienę: patieksiu šaltų mėsos užkandžių, guliašo, na ir, žinoma, šampano – tokia proga būtinai išgersime šampano... – Jis nutilo per pusę žodžio, o po akimirkos atitoko ir vėl pamatė mane, tarsi būčiau pasprukęs ir palikęs kambaryje tik savo pavidalą, o dabar vėl grįžęs į savo žmogiškąjį kiautą. – Bet kaipgi Airisė... Tavo būsimoji? – susidomėjo jis. – Tikiuosi, kad pirmasis judviejų seksualinio prisitaikymo bandymas pavyko?

Stovėjau tenai, švelnioje kabineto prieblandoje, prie mus skiriančio rašomojo stalo, ir šypsojausi sustingusia, beveik per jėgą išspausta šypsena. Ir pritariamai linktelėjau galva.

Dabar profesorius šypsojosi dar nuoširdžiau ir džiugiau ir atitiesęs pečius ėmė trinti rankas, tarsi norėdamas jas sušildyti.

– Taip, – žvaliai prabilo jis, – taip ir žinojau. Mūsų laikais pats geriausias afrodiziakas – automobilis, ar ne taip? Dabar tikriausiai dar geriau supranti tai, ką visą laiką tau kartojau: kokios laimingos būtų Amerikos porelės, kokie patenkinti būtų visi dabar gerokai susierzinę baigiamojo kurso studentai, visa į meilės pinkles pakliuvusių vidurinės mokyklos nebaigusių mokinių armija ir tos poros, kurios nėra tokios turtingos, kad galėtų susituokti, – čia jis plačiu rankos mostu parodė į visą universiteto miestelį ir už jo tolumoje boluojančius namų stogus, – jeigu tik galėtų susirasti nuo pašalinių akių apsaugotą vietelę, atsikratyti pančiojančių prietarų ir, savo nuožiūra pasirinkę laiką bei būdą, laisvai tenkinti seksualines reikmes. Suprantama, Džonai, – jis vėl įrėmė žvilgsnį tiesiai į mane, – tikiuosi, kad nepainioji lytinių santykių su įsipareigojimais, kuriuos būtina prisiimti kuriant šeimą ir vėliau stiprinant santuokinius ryšius... O Airisė? Ar ji supranta,

kad seksas nėra – arba negali, o daugeliu atvejų ir neturėtų būti – tiesiogiai siejamas su santuoka? Ar ji suvokia, kad neprivalo tekėti už pirmo vaikino, su kuriuo... – staiga profesorius nutilo, taip ir nebaigęs savo minties.

Jau norėjau jį nuraminti, pasakyti, kad mes su Airise vienas kitą mylime ir, kaip jis pats žino, gana ilgai draugaujame, kad pirmoji bendra mūsų seksualinio gyvenimo patirtis buvo gera, – labai ačiū, šiuo požiūriu mes, galima sakyti, vienas kitam tinkame, netgi puikiai tinkame, – kad abu gerai suvokėme, ką darome, bet profesorius ir vėl neleido man prasižioti.

– Bet juk tai – tiesiog nuostabu! Dabar tu būsi *vedęs*, Milkai. Argi nematai, kad šis tavo statusas mūsų projektui – tik į naudą? Dabar – tikiuosi, kad atleisi man už tokį posakį – tau jau neprakaituos paausiai, na, ar bent jau žvelgiant iš šalies neatrodys, kad esi dar geltonsnapis ir labai jaudiniesi. Kai pokalbiui vadovaujantis vyras yra vedęs, respondentai juo pasitiki labiau nei viengungiu, ypač jei tenka apklausti vyresnio amžiaus vyrus ar moteris. Ar tau taip neatrodo?

Pagaliau man buvo suteiktas žodis ir galėjau nuoširdžiai pritarti ką tik profesoriaus išsakytai nuomonei, nors mano galvoje vėl iškilo ponios Foršėj paveikslas, išgrūsdamas lauk visas kitas mintis.

– Bet tai savaime suprantama, Prokai, ir galite būti tikras, kad kai pasitaikius menkiausiai progai vis kartodavote, girdi, jums labiau patiktų, jei būčiau vyresnis ir labiau patyręs, jūsų žodžių aš pro ausis nepraleidau...

– Na gerai, gerai, – išbėrė jis ir jau buvo vėl begrįžtąs prie savo rašomojo stalo, tik staiga atsisuko ir lyg tarp kitko paklausė: – Airisė... ar mes turime jos istoriją?

PER DU KITUS MĖNESIUS Prokas gaudavo vis daugiau kvietimų skaityti paskaitas, ir mes buvome priversti sudaryti naują, dar intensyvesnį ekspedicijų grafiką. Kalbos apie profesorių Kinsį sklido žaibo greičiu. Susidarė įspūdis, kad visos maždaug iki penkių šimtų mylių spinduliu aplink Blumingtoną esančios organizacijos, privačios mokyklos ir universitetai troško išgirsti jo paskaitas savo auditorijose; tuo metu Prokas dar

neatmesdavo nė vieno kvietimo. Be to, jis ne tik nereikalaudavo honoraro, bet ir iš savo kišenės apmokėdavo kelionės išlaidas, nors, tiesa, nemenką jų dalį padengdavo pirmosios subsidijos, gautos iš Nacionalinės tyrimų tarybos ir Rokfelerio fondo – iš šių lėšų buvo mokamas atlyginimas ir man, vieninteliam Proko bendradarbiui, dirbančiam visu etatu. Paprastai kiekvieną kartą viskas vykdavo taip pat: Prokas įžengdavo į sausakimšą auditoriją ir imdavo skaityti paskaitą, kaip jam įprasta, atvirai gvildendamas temas, iki tol buvusias tabu, paskui kreipdavosi į klausytojus, – maždaug tuo metu jis ėmė vadinti juos tiriamojo projekto bičiuliais, – paprašydavo jų pagalbos ir paragindavo ateiti bei papasakoti savo seksualinio gyvenimo istoriją. Kai nesėdėdavome Proko biure sudarinėdami duomenų lenteles, braižydami kreives ir įvairiausias diagramas – keliaudavome ir rinkdavome duomenis, nes, kaip Prokas nuolat kartojo, duomenų niekada nebūna per daug.

Ir kaipgi aš jaučiausi pasinėręs į šiuos darbus? Suprantama, jutau nemenką virpulį ir susižavėjimą, be to, persiėmiau ir entuziazmu, spinduliuojamu Proko; iki kaulų smegenų buvau (ir tebesu) įtikėjęs to projekto prasmingumu, tačiau tikriausiai patys galite įsivaizduoti, kad laikas, pasirinktas šiam darbui, man atrodė labai neparankus. Mudu su Airise buvome ką tik susižadėję. Labai branginome vienas kito draugiją. Palengva ėmėme mėgautis seksualiniais santykiais (nors mums abiem dar reikėjo nugalėti giliai įsišaknijusį varžymąsi ir draudimus ir mūsų meilės žaidimai gerokai skyrėsi nuo žaidimų su Meke). Norėjau būti su Airise, norėjau, kad susikibę rankomis vaikštinėtume po Blumingtoną, naršytume po komiso parduotuves ieškodami indų, kilimėlių ir panašių dalykų, klausinėdami, kiek kainuoja vieni ar kiti baldai mūsų bendriems namams, juos iki birželio mėnesio jau tikėjomės turėsią, nors užduotis buvo ne iš lengvųjų: reikėjo rasti butą, kurio nuomos kaina atitiktų kuklias mudviejų pajamas, o tam reikėjo šiek tiek laiko ir – nemažai pavaikščioti. Bet aš, užuot ėmęsis šių darbų, tūnojau antrarūšiuose viešbučiuose, visiškai nusivaręs nuo kojų ir stengdamasis per darbo dieną iš respondentų išspausti kuo daugiau istorijų. Per daug gėriau,

taip pat pernelyg daug rūkiau. Man ūžė ausyse, skėlė galvą, tavaravo akyse, ir niekas, net pikantiškiausios netradicinio seksualinio elgesio detalės, negalėjo išsklaidyti mane apėmusio stingulio ir abejingumo, – nei nekrofilija, nei kraujomaiša, nei lytiniai santykiai su kaimo sodyboje laikomais gyvūnais. Aš tik linktelėdavau galva, stengdavausi nenuleisti nuo pašnekovo akių ir viską užsirašyti apklausos lape.

Per tą laikotarpį, plūkdamiesi iki paskutinio prakaito lašo, matyt, turėjome surinkti apie du šimtus istorijų, tačiau kol kas tyrimo vertę labai menkino tai, kad dauguma mūsų apklaustų respondentų priklausė aukštesniajam visuomenės sluoksniui – koledžų studentai, išsilavinę ir profesiją turintys žmonės. Tuomet, kaip jau minėjau, mes išplėtėme savo veiklą ir ėmėme važinėti toliau ir rinkti seksualinio gyvenimo istorijas iš žmonių, priklausiusių Indianapolyje ir Čikagoje veikusioms pogrindinėms homoseksualistų bendrijoms, taip pat apsilankėme viename kalėjime ir vienoje apygardos pataisos darbų kolonijoje, ten Prokas pakalbino nemažai projektui ypač naudingų asmenų; kiekvienas toks pokalbis neišvengiamai paskatindavo nuteistuosius atsiverti, žmonės įgijo pasitikėjimo, pasipylė istorijos, ir galų gale mes nutarėme apklausti kiek įmanoma daugiau žemesniųjų visuomenės sluoksnių žmonių. Vis dėlto mums labiausiai trūko juodaodžių seksualinio gyvenimo istorijų, todėl nusprendėme surengti antrąją ekspediciją į Gerį, Indianos valstiją, ir dar kartą apsilankyti mano jau minėtame juodaodžių kvartale.

Iš Blumingtono išsiruošėme balandžio viduryje, ankstų šeštadienio rytą, dulkiant lietui (tuomet vis dar turėjome derinti savo išvykas su Proko paskaitų tvarkaraščiu – mat nors santuokos kurso jis jau neskaitė, privalėjo ir toliau skaityti biologijos paskaitas, – iš jų viena prasidėdavo šeštadienį aštuntą valandą ryto – žiauriu ir negailestingu laiku visiems baigiamojo kurso biologijos studentams, kurie turėjo stovėti palinkę virš preparavimo padėklo ir mokytis atskirti vienskilčius augalus nuo dviskilčių). Pasirinkome pačią trumpiausią trasą, važiavome taip greit, kiek leido plentų būklė, automobilio galia ir valstijos kelių policija. Kelionės tikslą pasie-

kėme tuoj po saulės laidos. Šiek tiek užkandome pirmoje pasitaikiusioje prastai apšviestoje užeigoje ir dabar siurbčiojome kavą ir valgėme pyragą, o už lango dulksna perėjo į protarpiais kaip reikiant pilantį lietų, kuris mūsų darbo – o jį turėjome atlikti gatvėje mindami šaligatvius – jokiu būdu nepalengvino. Prokas buvo paniuręs. Jis vis žvilgčiojo į savo rankinį laikrodį, tarsi tasai žvilgčiojimas būtų galėjęs paskubinti laiką ir priartinti valandą, kai turėjome susitikti su kontaktiniu asmeniu. Nerimauti profesorius tikrai turėjo pagrindo. Pirmoji mūsų ekspedicija į Gerį, kurią buvome suorganizavę per pačius šalčius, užgriuvusius vasarį, baigėsi visiška nesėkme. Mudu valandų valandas ratais važinėjome gatvėmis viltingai įbesdami žvilgsnius į priekinį automobilio langą kaskart, kai tuščioje gatvėje išnirdavo žmogaus siluetas, bet Proko kontaktinis asmuo taip ir nepasirodė, ir mes neužrašėme nė vienos istorijos. Dabar apie tai nė vienas iš mūsų nė žodžiu neužsiminė. Tiesiog baigėme gerti kavą, vėl apsigobėme neperšlampamais apsiaustais, įlipome į automobilį ir pavažiavome šešias gatves į pietus, kur prasidėjo juodaodžių kvartalas.

Prokas pastatė automobilį šoninėje gatvelėje, už kampo, visai netoli baro „Šorčio rojus". Pirmuosiuose pastatų aukštuose įsikūrusių parduotuvių fasadai atrodė gana kuklūs („Kirpėjas", „Sumuštiniai išsinešti", „Mėsinė"), virš jų į viršų šovė daugiabučiai namai be liftų, netoliese buvo matyti nelygūs gamyklų pastatų kontūrai ir kaminai, tartum tenai dunksotų po truputį yranti dantyta tvirtovės siena, išvarpyta šaudymo angų. Gatvėje buvo primėtyta permirkusių laikraščių, tuščių butelių ir popierių, į kuriuos kažkada buvo suvyniotas maistas. Lietus žliaugė per priekinį automobilio stiklą ir teikė blizgesio ant šlapio šaligatvio krintančiai šviesai. Nebuvo matyti nė gyvos dvasios. Išlipome iš automobilio, ir mūsų uždaromos durelės pokštelėjo nelyginant pabūklų salvė.

Pirmas netikėtumas manęs laukė vos pasukus už kampo: nors lijo, prie „Šorčio rojaus" gatvėje buvo plūste priplūdę žmonių, minia srautu pylėsi pro atdaras smuklės duris, sklaidėsi į abi puses ir šurmuliavo po sudriskusiu tentu. Tačiau

visi jie buvo juodieji, tik juodieji, ir turiu prisipažinti, kad iki tol bent kiek ilgiau pabendrauti su negrais man nebuvo tekę, tik retkarčiais, kai vasarą dirbdavau turguje, su kokia nors ten užsukusia tarnaite ar virėju persimesdavau keliomis mandagumo frazėmis: „Šiandien puikus oras, ar ne?" Pro smuklės duris sklido muzika, svečių klegesys, tabako, marihuanos, alkoholio kvapas. Nežinojau, ką daryti. Dvejojau, ar eiti vidun.

Bet Prokas... Jo elgesys man buvo antroji staigmena. Nors profesorius negalėjo pakęsti barų, cigarečių ir ypač populiariosios muzikos, kurią jis vadino „džiunglių ritmais", šįkart jis žvaliu žingsniu įsimaišė į minią ir pro duris niurktelėjo į smuklę, tarsi visą gyvenimą kas šeštadienį būtų lankęsis tokiose vietose. Prokas kaip visuomet vilkėjo tamsų kostiumą, baltus marškinius, buvo prisisegęs peteliškę, o ant kostiumo užsimetęs geltoną neperšlampamą apsiaustą, kuris ant nugaros raukšlėjosi ir vis bandė lipti aukštyn, tarsi būtų pasiūtas iš dviejų nevienodo dydžio klijuotės atraižų. Aš taip pat buvau apsivilkęs kostiumą ir pasirišęs kaklaraištį, bet mano neperšlampamas apsiaustas – senelės išrinktas drabužis – buvo pilkas, išmargintas juodomis dėmėmis ir siekė man iki kulkšnių. Jaučiau, kaip iš po mano skrybėlės lanko veržiasi plaukų sruogos, pasiruošusios nelyginant spyruoklės šauti į visas puses tą pačią akimirką, kai tik įkelsiu koją į barą. Palenkiau galvą ir nusekiau paskui Proką pro duris.

Salėje iš karto krito į akis ilgas, kone per visą patalpos plotį baras raudonmedžio viršumi, apgultas petys į petį susigrūdusių ir gyvai besišnekučiuojančių žmonių. Vos įžengėme pro duris, jie visi kaip vienas atsigręžė į mus, paskui vėl tęsė savo pokalbius, tarsi apskritai nebūtų mūsų pastebėję. Automatiniame patefone sukosi plokštelė, sklido dainos „Minė – bastūnė" melodija, ir visi baro lankytojai šnekėjosi pakeltais balsais, stengdamiesi perrėkti muziką. Nieko nelaukdamas, alkūnėmis skindamasis kelią Prokas žengė prie baro ir iš karto ėmė kalbėtis su gerokai už save aukštesniu vyru, vilkėjusiu žalsvai melsvas kelnes ir tokios pat spalvos dvieilį švarką. Štai čia manęs laukė trečioji ir pati didžiausia staigmena: Pro-

kas prabilo dialektu. Buvau priblokštas. Mat turite žinoti, kad Prokas buvo karštas literatūrinės anglų kalbos šalininkas ir visai nesidrovėdavo taisyti kitų daromų gramatinių klaidų, be to, šiuo požiūriu kartais galėjo būti baisiai sarkastiškas, ir – še tau, kad nori – dabar jis pats, kaip koks pilvakalbys, perėjo prie prastakalbės. Proko pokalbis su žalsvai melsvą kostiumą vilkėjusiu vyruku klostėsi taip:

– Labas, drauguži, – užkalbino vyrą Prokas ir pervėrė jį mėlynų akių žvilgsniu tarsi plėšraus paukščio nagais. – Ieškau Rufo Morganfeldo. Gal pažįsti?

Vyrukas žalsvai melsvu kostiumu atsakyti nesiskubino – iš pradžių pro primerktų akių plyšelius atidžiai nužvelgė Proką nuo galvos iki kojų. Vienoje rankoje jis laikė cigaretę, kitoje – dar ne visai baigtą gerti stiklą.

– Ar tu faras?

– Ne.

– Tai kas toks? Pardavinėji Biblijas?

– Aš daktaras Alfredas K. Kinsis, Indianos universiteto zoologijos profesorius, o Rufas – brolis Rufas – sakė man, kad ateis čia su manim susitikti.

– Čia tai bent, – jau švelnesiu tonu atsiliepė vyras, – daktaras, tik pamanyk, a? Gal pagydysi man hemorojų?

Proko veido išraiška nė kiek nepasikeitė. Nė vienas iš baro lankytojų nenusijuokė.

– Kad ir kaip būtų, tau reikės dar ko nors išgerti, ką? – paklausė profesorius.

Čia į jųdviejų pokalbį įsiterpė ilgoka pauzė, Prokas stovėjo nė nekrustelėdamas, nė akimirkai neatitraukdamas žvilgsnio nuo savo naujojo pažįstamo, ir vyrukas žalsvai melsvu kostiumu pagaliau atlyžo, jo lūpų kampučiuose susimetė raukšlelės, o veide šmėstelėjo nedrąsi šypsenėlė.

– „Crown Royal" viskio ir sodos vandens, – atsiliepė jis.

Gėrimas tuojau pat buvo užsakytas ir patiektas. Netrukus Prokas gyvai šnekučiavosi su vyru, vilkinčiu žalsvai melsvą kostiumą, ir keturiais ar penkiais kitais, kurie stovėjo greta prie baro ir įsitraukė į pokalbį. Galų gale Rufas Morganfeldas, – mūsų kontaktinis asmuo, tuo metu jau stoviniavęs ki-

tame baro gale ir lūkuriavęs, kaip pasisuks reikalai, – priėjo prie Proko ir prisistatė. Prokas nuoširdžiai su juo pasisveikino, ir man dingtelėjo, ar tik profesorius neketina ir Rufui pasiūlyti ko nors išgerti, tačiau jis, užuot taip padaręs, tik išskėtė į šonus rankas, viena įsikibo į parankę Rufui, kita – man ir išsivedė mus iš smuklės į gatvę. Prokas akimirksniu vėl virto kuo buvęs, juolab kad jam visai nereikėjo bandyti įsiteikti Rufui, su kuriuo jis anksčiau buvo susipažinęs pataisos darbų namuose, užrašęs jo seksualinę patirtį, o dabar nutarė mokėti jam penkiasdešimt centų už kiekvieną istoriją, kurią tas padės išpešti iš šiame rajone dirbančių prostitučių. (Čia turiu pridurti, kad, bent jau iš pradžių, Prokui atrodė nepaprastai svarbu apklausti prostitutes, kadangi šioje srityje jų patirtis buvo kur kas didesnė nei kitų respondentų, – jis taip manė, kol mums nepasitaikė proga iš arti pamatyti, kaip jos dirba, – bet galų gale paaiškėjo, kad įvairių seksualinio elgesio modelių tyrimams jos negali duoti tiek naudos, kiek iš pradžių atrodė galėsiančios, nes jų reakcija į partnerių veiksmus daugeliu atvejų būdavo apsimestinė.)

Šiaip ar taip, turėdami tokį vedlį kaip Rufas, netrukome susirasti prostitučių (kadangi pylė lietus, tą naktį daug darbo jos neturėjo ir leido laiką keliose smuklėse netoliese) ir ėmėmės jų istorijų. Iš pradžių jos buvo nusiteikusios gana skeptiškai: „Na jau ne, aukseli, negi suplojęs šiugždantį dolerį ketini *tik* kalbėtis?" – bet kai Prokas suuodė, kad čia galės prisirinkti istorijų, jam tiesiog nebuvo įmanoma atsakyti, netrukus jis įtikino prostitutes, kad tai – tik dalykinis reikalas, grynas mokslas ir kad mes vertiname jas ne tik kaip informacijos šaltinį, bet ir gerbiame kaip asmenybes, ir čia atsiskleidė dar viena geniali Proko savybė, arba, tiksliau sakant, genialus jo gebėjimas užjausti. Jam nuoširdžiai rūpėjo tų moterų likimas. Be to, jis neturėjo jokių išankstinių nuostatų ar prietarų – nei rasinių, nei seksualinių. Jam buvo vis vien, kas tu – juodaodė, italė ar japonė, jam buvo tas pats, ar užsiimi analiniu seksu, ar mėgsti masturbuotis žiūrėdama į savo motinos nuotrauką – jam pirmiausia buvai žmonių rūšiai priklausantis gyvūnas ir – duomenų šaltinis.

Bet čia pat susidūrėme su problema: tame rajone nebuvo nė vieno tinkamo viešbučio, tad šiek tiek sutrikome, nes mums trūko kokios nors privačios erdvės apklausai. Tiesa, turėjome automobilį, tačiau jame galėjo dirbti tik vienas iš mūsų, o pokalbius turėjome vesti abu ir – tuo pačiu metu. Taip ir stovėjome gatvės kampe, susimetę į apgailėtiną vienišą grupelę, kurią sudarė dvi tikrai ne vyresnės už mane prostitutės, Rufas, Prokas ir aš, tik staiga Rufas pasiūlė išeitį.

– Juk aš turiu kambarėlį, – susigriebė jis. – Ir visai netoli, tik per dvi gatves nuo čia. Prabangiu jo nepavadinsi, bet ten yra elektra, lova ir fotelis, jeigu tik...

Pagaliau Prokas nusprendė likti automobilyje, o man leisti pasimėgauti kad ir menku Rufo kambario komfortu. Jo išdėstyti argumentai buvo paprasti: esą aš šioje srityje, galima sakyti, dar mėgėjas ir mano kelyje tikrai nedera pristatyti papildomų kliūčių, tokių kaip šaltis, lietus ar netinkamas apšvietimas. Tai buvo kilnus poelgis, nors Prokas, manau, tai padarė praktiniais sumetimais. Šiaip ar taip, netrukus pasirodė, kad jo gerumui buvo lemta atsigręžti prieš jį patį. Aš nusivedžiau savo merginą, – vadinu ją mergina, nes jai tebuvo aštuoniolika, jos šiek tiek įkypos akys buvo šviesiai rudos, o kūno spalva priminė šokoladinį gėrimą, kurį mano gimtinėje gamino Bornemano pieninė, – į Rufo svetainę, tik iš pradžių teko iki galo pereiti trečiojo aukšto koridorių atokiai nuo kitų stovėjusiame mūriniame name, – jame kadaise gyveno viena šeima, tačiau dabar jis buvo rekonstruotas į daugiabutį. Iš pradžių ji atrodė nepatikli ir įtari, gal net šiek tiek sunerimusi, o ir mano paties nervai buvo įtempti kaip niekad, ir ne tik todėl, kad iki tol man buvo tekę užrašyti ne tiek jau daug moterų istorijų, bet ir dėl to, kad mane gerokai trikdė jos rasė, visa aplinka: nedidukas kambarėlis, gelzganai dažytos sienos, tvarkingai paklota viengulė lova, iš pažiūros labai panaši į sunkiųjų darbų kalėjimo kamerų gultus, ir aštri šviesa, kurią skleidė jokiu gaubtu nepridengta palubėje ant laido tabaluojanti elektros lemputė. Po pirmųjų penkiolikos pokalbio minučių ji pamatė, kaip viskas vyksta, apsiprato, atsipalaidavo, ir manau, kad tą vakarą apklausdamas merginą

savo darbą atlikau tikrai profesionaliai, nors, jei atvirai, ir šįkart pasijutau nemaloniai susijaudinęs, taip pat, kaip per pokalbį su ponia Foršėj.

Jos istorija buvo tipiška jos padėtyje atsidūrusios merginos istorija: kai ėmė bręsti, jai tekdavo tenkinti savo vyresnįjį brolį ir tėvą, sulaukusi vos keturiolikos ištekėjo, persikėlė gyventi į šiaurę nuo Misisipės, vyras ją paliko, ji pateko į sąvadautojo rankas, perleido minias džonų, daugybę kartų sirgo venerinėmis ligomis. Pamenu, jos neįmantri kalba ir paprastas savo biografijos faktų – tiesą sakant, liūdnų faktų – išvardijimas mane sukrėtė ir sukėlė tokį gailestį, kokio dar nebuvau pajutęs nė vienai respondentei. Akimirką užmiršęs visą savo profesionalumą, norėjau pakilti iš fotelio, draugiškai apkabinti merginą ir pasakyti, kad viskas bus gerai, kad reikalai pagerės, bet puikiai žinojau, jog tai netiesa. Be to, numojęs ranka į tai, kad turiu elgtis kaip profesionalas, geidžiau tos merginos, troškau nuplėšti jai drabužius, parmesti ant lovos, užgulti ją ir matyti, kaip ji muistosi prislėgta mano kūno. Tačiau nepasidaviau nė vienam iš mane pagavusių impulsų. Tiesiog nuvijau šalin tokias mintis ir užrašiau jos papasakotą istoriją, – vieną iš tūkstančio, kurios vis papildydavo kunkuliuojantį mūsų tiriamojo projekto katilą.

Antroji moteris – ji buvo gerokai vyresnė, trisdešimties ar trisdešimt penkerių, ir jai per veidą išilgai apatinio dešiniojo žandikaulio ėjo balsvas išdegintas randas – pasirodė prie durų tuojau pat, kai pro jas išėjo pirmoji prostitutė. Ji atrodė nusiteikusi karingai: kietai sučiaupusi lūpas, suraukusi kaktą, tarsi liudijančią, koks prastas lauke oras, atsistojo tokia poza, kuri aiškiai rodė, kad ji manimi nelabai pasitiki, ir abiem rankomis įsirėmė į durų staktą, o prieš įkeldama koją į kambarį pareikalavo dolerio, – tiek tą vakarą mokėjome kiekvienai su mumis pasikalbėti sutikusiai prostitutei. Paskubomis išnaršiau visas savo kišenes, bet nieko nepešiau. Visas pluoštas naujutėlaičių, gurgždančių vieno dolerio banknotų, kuriuos vakar popiet Prokas pasiėmė iš banko, taip ir liko jo kišenėje: per tą sumaištį, aiškinimąsi ir konfidencialiems pokalbiams tinkamos vietos paieškas profesorius pamiršo tų

banknotų duoti ir man, o paskutinį jau buvau įteikęs merginai, kurią ką tik apklausiau.

– Aš... na, aš labai apgailestauju, – paskubomis išbėriau. – Rodos, man teks...

– Na aišku, aišku, kad apgailestauji, – atšovė ji, dar labiau suraukdama antakius. – Aš irgi apgailestauju. – Čia ji riebiai nusikeikė ir pridėjo: – Vadinasi, visa mano kelionė veltui, vadinasi, be reikalo šitokį kelią nešiau savo žavų užpakaliuką – ir dar per tokį lietų...

– Ne, – paprieštaravau, – jūs nesuprantate...

– Tu paprasčiausias sukčius, – tėškė ji, – kaip ir visi kiti. Viską nori gauti veltui, ką?

Teko pasitelkti visas savo įtaigos galias, kurių tais laikais – galite manimi tikėti – dar ne kažin kiek ir turėjau, kad įkalbėčiau ją prisėsti ant lovos ir luktelėti, o pats tuo tarpu puoliau pro duris, nudardėjau laiptais žemyn, iššokau laukan ir tekinas pasileidau ten, kur už poros gatvių automobilyje sėdėjo Prokas su savo pašnekove, juodaode prostitute. Žinojau, kad dėl sutrukdymo jis tikrai neapsidžiaugs. Mat dirbdami šį darbą laikėmės geležinės taisyklės: kiekvienas pokalbis turėjo vykti intymioje ir ramioje aplinkoje, sklandžiai nuo pradžios iki galo, reikėjo vengti bet kokių dėmesį blaškančių trukdymų, galinčių pakenkti su respondentu užmegztiems santykiams, sakykime, telefono skambučių, netoliese besisukiojančių trečiųjų asmenų ar šiaip kokių nenumatytų dalykų. Aš tai žinojau. Žinojau, ką reiškia išvesti Proką iš kantrybės, žinojau, ką reiškia užsitraukti jo rūstį. Ir vis dėlto neturėjau kitos išeities. Aš visą kelią lėkiau akis išdegęs, baimindamasis, kad mano respondentei pabos laukti ir ji išeis, tad tekinas išnėriau iš už kampo, kaip tik tenai, kur netoliese buvo įsikūręs „Šorčio rojus", ir jau pamačiau prie pat tuščio juodo šaligatvio pūpsantį nešą, tarsi žemės kauburį, sustumtą besitraukiančių ledynų. Automobilio salone degė švieselė – kišeninis Proko prožektorius – ir pro priekinį stiklą galėjau įžiūrėti dviejų žmonių galvų kontūrus. Šiek tiek slystelėjęs šlapiu šaligatviu sustojau vis dar negalėdamas atgauti kvapo, kelias akimirkas pastovėjau, bandydamas šiek tiek nurimti ir susikaupti, paskui švelniai pabarbenau į vairuotojo lango stiklą.

Kaip tik tuo momentu man iš už nugaros į gatvę įsuko policijos automobilis ir įjungė priekinius žibintus.

Per visą savo gyvenimą dar niekad nebuvau pažeidęs įstatymų, todėl neturėjau jokios priežasties tikėtis iš dviejų policininkų, kaip tik lipančių iš patrulių mašinos, patirsiąs ką nors bloga, – priešingai, laukiau iš jų mandagaus elgesio ir draugiškos pagalbos, man netgi toptelėjo naivi mintis, kad jie atvyko padėti mums surasti kuo daugiau prostitučių ir taip palengvinti darbą. Tačiau tolesni įvykiai mano iliuzijas išsklaidė. Tiesą sakant, toliau įvykiai klostėsi taip greitai, kad tik gerokai vėliau iš tiesų suvokiau, kas atsitiko. Policijos pareigūnai, abu nedidukai ir kresni, plačiomis galingomis krūtinėmis, šiek tiek kreivokomis kojomis ir regbininkams būdinga eisena, puolė prie manęs ir suėmė čia pat prie automobilio durelių. Pirmasis policininkas – iš pažiūros jis galėjo būti tokio pat amžiaus kaip ir Prokas, boksininko nosimi ir gerokai įraudusiu veidu – ryžtingai žengė prie manęs ir, neprataręs nė žodžio, čiupo abi rankas, užlaužė jas man už nugaros ir sukaustė riešus dviem sujungtais metaliniais žiedais. Kitaip sakant, uždėjo antrankius.

– Bet... bet ką gi jūs darote? – paklausiau, o jei tiksliau, sumikčiojau aš. Lietus kirto man tiesiai į veidą, vanduo gėrėsi į švarko rankoves ir pečius, pomada sutepti banguoti plaukai netruko permirkti ir pasklido į visas puses barbariškomis, siaubą keliančiomis sruogomis (per tą skubėjimą skrybėlę ir apsiaustą buvau palikęs Rufo kambaryje). – Ne ne, jūs suklydote. Matote... jūs nesuprantate, ką mes...

Tuo tarpu antrasis policininkas – patrulinės mašinos žibintai trumpam apšvietė jo veidą ir aš pastebėjau, kad jis buvo šviesiaplaukis, blyškiais antakiais ir mažais, vos pastebimais ūseliais, labai panašiais į Polo Sehorno – užėmė mano vietą prie automobilio lango, už kurio sėdėjo Prokas. Jis pabeldė policininko lazdos galu ir jo beldimas buvo gerokai stipresnis ir ryžtingesnis nei manasis. Stiklas nusileido ir lango stačiakampyje trumpą mirksnį išvydau nustebusį Proko veidą, paskui policininkas siektelėjo durelių rankenos ir energingai jas atidarė.

– Nagi, – paragino jis, – dabar lipkite iš automobilio. Tuojau pat.

Visą kelią, kol važiavome į nuovadą, tarp mūsų tarsi pleištas sėdėjo prostitutė (Verlena Loy: ūgis – penkios pėdos ir penki coliai, svoris – šimtas dvidešimt septyni svarai, gimusi 1924-ųjų kovo 17-ąją), o Prokas nesiliovė kalbėjęs ramiu, aiškiu, bet rūsčiu balsu, bandydamas atvesti į protą policijos patrulius. Ar jie žiną, kas jis toks? Ar suvokią, kad jo tyrimą remia ir finansuoja Nacionalinė tyrimų taryba, Rokfelerio fondas ir Indianos universitetas? Ar jie suprantą, kad stoja skersai kelio ir vilkina gyvybiškai svarbų procesą, padėsiantį nustatyti vieną iš pačių reikšmingiausių žmogumi vadinamos gyvūnų rūšies elgesio modelių?

Ne, policininkai apie tokius dalykus nė viena ausimi nebuvo girdėję. Tiesą sakant, tuo momentu vienas iš jų, – tas pats raudonskruostis, uždėjęs man antrankius, stumtelėjo mane atatupstą ir visiškai be jokios priežasties pastatė prie aukštos mūro sienos, po to atsigręžė ir kreipėsi į prostitutę tokiu tonu, kuris man pasirodė ir įžeidžiamas, ir nedovanotinai šiurkštus.

– Klausyk, Verlena, – plačiai išsiviepęs paklausė jis, – ar mes čia vilkiname kokį gyvybiškai svarbų procesą?

Policijos automobiliui pravažiuojant pro gatvės žibintą, prostitutės veidas trumpam pateko į jo šviesos ratą. Ji žvelgė be galo nukamuoto žmogaus žvilgsniu, o jos dantys atrodė taip, tarsi jų galai būtų nusmailinti ir pagaląsti. Moteris kalbėjo tyliu, per mašinos padangų čiužėjimą vos girdimu balsu.

– Nieko jūs čia nevilkinate, – atsakė ji.

Policijos nuovadoje reikalai, rodos, pradėjo krypti į gerąją pusę. Budinčiam karininkui, nors ir labai skeptiškai nusiteikusiam, Proko elgesys ir apranga padarė nemenką įspūdį (be to, manau, kad jis pajuto tam tikrą gailestį ir man, vyrukui susitaršiusiais plaukais ir smulkaus niekšelio vertais drabužiais). Išsiaiškinęs, kad Prokas yra kaip tik tas asmuo, kuriuo tvirtina esąs, budintis karininkas leido jam paskambinti H. T. Briskou, Indianos universiteto prorektoriui. Stovėjau ten surakintas antrankiais, kurie palengva ėmė veržti man riešus, ir stebėjau, kaip Prokas iš atminties pasakė telefono

numerį, o budintis karininkas padiktavo jį telefono stoties operatoriui.

Buvo antra valanda nakties, gal net šiek tiek po dviejų. Verlena buvo išvesta ir uždaryta kameroje, o kažkur iš nuovados gelmių, iš vyrų kamerų bloko mano ausis retkarčiais pasiekdavo vienas kitas sulaikytojo šūktelėjimas ar unkštimas. Bijojau, ir visai nesigėdiju to pripažinti. Man tebuvo dvidešimt treji, dar ne kažin kiek ar visiškai nebuvau spėjęs pamatyti pasaulio, ir štai – atsidūriau įstatymų pažeidėjų gretose ir dabar reikėjo laukti, kad man bus pateiktas suktas ir įmantrus kaltinimas dėl moralinių normų pažeidimo, nepataisomai sutepsiantis mano biografiją, tad ėmiau karštligiškai svarstyti, ką pasakysiu mamai, o svarbiausia – Airisei. Priekabiavimas gatvėje? Ar ne taip dažniausiai jie formuluoja kaltinimą? O gal apkaltins sodomija? Sanguliavimu? Na, moralės normų paniekinimu – tai jau tikrai! Ir vaizduotėje jau mačiau save pataisos darbų kalėjime, vilkintį dryžuotą kalinio aprangą, koja už kojos traukiantį šluoti kalėjimo kiemo.

Bet paskui išgirdau, kaip Prokas dalykišku, ramiu balsu aiškina situaciją prorektoriui Briskou, gyvenančiam pačiame geriausiame Blumingtono rajone ir dabar be ceremonijų išverstam iš jaukaus miegamojo lovos, pamačiau budinčio karininko veido išraišką, kai Prokas perdavė jam ragelį ir prorektorius Briskou kitame laido gale autoritetingai patvirtino, kad yra taip, kaip sako Prokas, ir pagaliau suvokiau, kad pavojus praėjo. Deja, savo apsiausto bei skrybėlės taip ir neatgavau, be to, per šią kelionę mums pavyko užrašyti tik šešias istorijas, tačiau, kita vertus, gavome vertingą pamoką: nuo tos dienos į ekspedicijas Prokas važiuodavo tik turėdamas kišenėje prorektoriaus Briskou laišką, kuriame buvo paaiškinta tiriamojo projekto reikšmė, patvirtinta, kad jį sankcionuoja Indianos universiteto vadovybė, ir dar pridėta, kad šis laiškas parašytas „tam atvejui, jei dėl savo tyrimo specifikos profesorius Kinsis atsidurtų gyvenamosiose vietovėse, kuriose jo darbo tikslas nebūtų aiškiai ir teisingai suvoktas vietos valdžios atstovų".

GYVAS IR SVEIKAS GRĮŽĘS į Blumingtoną, papasakojau Airisei trumpą nenumatyto ir nemalonaus mūsų nuotykio versiją ir netgi pasistengiau, kad istorija skambėtų labiau kaip juokas, nors mano fizinės žaizdos vis dar buvo atviros ir kol kas nė nesiruošė gyti, bet Airisės ši istorija anaiptol nepralinksmino. Mudu vakarieniavome universiteto valgykloje (kepta kiauliena su riebiu rusvos spalvos padažu, prastai sugrūsta bulvių košė ir gerokai pervirtos pupos) ir ji nekaltu tonu pasiteiravo, kaip sekėsi kelionė. Viską jai papasakojau, tiesa, praleisdamas pikantiškiausias detales ir nuoširdžiausiai apgailestaudamas, kad praradau skrybėlę bei apsiaustą (beje, išrašydamas man čekį, šio fakto Prokas nepamiršo).

– Vadinasi, turėjote reikalų su prostitutėmis, ką? – išklausiusi tarė ji.

Aš tylomis linktelėjau. Lempų šviesa krito taip, kad mano veidas atrodė kaip chimeros kaukė (žinau tai, nes kaip tik žiūrėjau į savo atspindį ilgame apskretusiame veidrodyje, kabėjusiame ant sienos Airisei už nugaros). Kaip ir Geryje, vėl pliaupė lietus.

Airisės veidas buvo labai išblyškęs, lūpos kietai sučiauptos. Ji neskubėdama tvarkingai padėjo stalo įrankius skersai savo lėkštės, nors maisto, galima sakyti, dar nė nebuvo palietusi. Kai ji prabilo, jos balsas virpėjo nuo emocijų:

– Ar dažnai vaikštai pas prostitutes?

– Ne, – atsiliepiau, – aišku, kad ne. Juk tai savaime suprantama.

– Ar kada nors... ar kada buvai su jomis lovoje?

Man nepatiko nebylus jos priekaištas, nepatiko, kad ji kritiškai žiūri į mano profesinį pasirengimą, kad menkina mano darbą. Po to, ką patyriau praėjusią naktį, jos žodžiai mane ypač suerzino. Ji nė negalėjo įsivaizduoti, kaip pasipiktinau.

– Ne, – atrėžiau, – nebūk juokinga.

– Ar kada buvai lovoje su prostitute?

– Airise. Prašau tavęs... Argi tu manęs nepažįsti?

– Ar buvai?

– Ne. Ir jei nori žinoti tiesą, iki vakar vakaro akyse nebuvau matęs prostitutės, be to, manau, kad jos, tai yra prostitu-

tės, yra tokie pat žmonės, kaip ir mes visi. Bent jau turint omenyje mūsų vykdomą apklausą. Juk tu puikiausiai žinai, kad norėdami sėkmingai baigti savo tiriamąjį projektą turime užrašyti labai įvairių žmonių seksualinės patirties istorijas, respondentų būrys turi būti kiek galima platesnis, privalome apklausti visus, su kuriais tik pavyksta užmegzti ryšius: ir pastorių žmonas, ir Amerikos revoliucijos dukteris, ir skaučių būrių vadoves, – čia mano sąmonėje, nelyginant taškeliai ir dėmelės, pasirodantys ekrane vos įsijungus kino projektoriui, šmėstelėjo visiškai nuogos Mekės vaizdas, – ir... taip, ir prostitutes.

Airisė pažvelgė į šalį, pasisuko į mane profiliu ir mano akys užkliuvo už jos plaukų, kuriuose pynėsi iš viršaus krintanti šviesa ir šešėliai.

– Ar apskritai esi miegojęs su kokia nors moterimi, – vis dar nusukusi veidą į sieną pašnibždomis paklausė ji, – išskyrus mane?..

– Nesu, – pats nežinau, kodėl pamelavau, juolab kad pagrindinis moralinis principas, kuriuo grindėme visą savo tiriamąjį projektą, kaip tik skelbė, kad žmogaus seksualumą reikia išvaduoti iš kalėjimo požemių, kur jį buvo sugrūdę ir uždarę kunigai, jį garbinti ir aukštinti, juo didžiuotis ir išgerti jo teikiamų malonumų taurę iki dugno, be jokių varžymų ir draudimų. Vis dėlto, tą akimirką patekęs į keblioką situaciją, švelniai tariant, sumelavau.

– Bet kodėl? – nustebo ji ir, kilstelėjusi galvą, šnairomis pažvelgė į mane, galima sakyti, pervėrė budelio ar ką tik mirties nuosprendį paskelbusio teisėjo žvilgsniu. – Argi tai – turiu omenyje seksualinius kontaktus – argi tai nėra kaip tik ta veikla, kurią daktaras Kinsis laiko savaime suprantama ir netgi skatina ja užsiimti? Argi tai – ne jūsų vykdomos programos dalis? Turiu galvoje seksualinį eksperimentavimą...

– Na, – praviėriau burną aš, o minkštutėlis kaip biskvitas kiaulienos gabalėlis vos neįstrigo man gerklėje, – ne visai. Matai, jis yra laimingai vedęs ir... Jis tik nori, kad ir mes...

Airisės veidą užliejo raudonis. Ant stalo priešais ją, lėkštėje, riebaus padažo klane, vėso išdraskytas kiaulienos gabalėlis. Pa-

jutau skersvėjį, nes kažkas atidarė duris, ir ištiesiau kaklą norėdamas nustatyti, iš kur atsirado tas nemalonus traukimas.

– Ar jauti skersvėjį? – paklausiau Airisės.

– Tu man meluoji, – tarsi neišgirdusi mano žodžių tėškė ji. – Žinau, kad mylėjaisi su kitomis.

– Su kuo? – savo ruožtu pabandžiau priremti ją prie sienos.

Airisė jau traukė nuo piršto mano dovanotą žiedą, nervingai sukinėjo jį į abi puses bandydama nusmaukti nuo piršto sąnario. Tai buvo žiedas su stambaus deimanto akimi – kad įstengčiau už jį sumokėti, teko pasiskolinti iš Proko dvidešimt penkis dolerius, juos jis paskui išskaičiavo iš atlyginimo. Per visą gyvenimą dar niekad nebuvau pirkęs tokio prašmataus daikto – net sapnuoti apie tai nesapnavau. O dabar žvelgiau, kaip ji nusitraukia žiedą ir deda jį ant stalo tarp mūsų. Dar po akimirkos Airisė apgraibomis ėmė ieškoti savo švarkelio, o visos jos emocijos, rodės, susikaupė akių žvilgsnyje bei keliuose pro sukąstus dantis iškoštuose ir negailestinguose žodžiuose.

– Su Meke, – pratarė ji, – su Meke, štai su kuo.

8

ČIA, MATYT, KAIP TIK DERĖTŲ pakalbėti apie moterišką intuiciją ir apie pasąmonės siunčiamus signalus, kuriuos kažkaip sugeba pagauti seksualinė žmogaus asmenybės dalis – panašiai kaip šuo pajunta, kad grįžta jo šeimininkas, nors šio automobilis dar per šešias gatves nutolęs nuo namų, arba katinas – jis išgirsta net patį menkiausią tolimajame mansardos kampelyje bėgančių kojyčių tipenimą ir kaipmat pastato ausis. Gerą savaitę basčiausi nerasdamas sau vietos, nešiodamasis žiedą kišenėje, ir nė nemėginau susitikti su Airise ir įtikinti, kad ji klysta, ir turiu pripažinti, kad elgiausi visiškai kitaip, nei tą vakarą universiteto valgykloje, pareiškęs Airisei, kad ji, ko gero, bus išsikrausčiusi iš proto, kad Mekė man kaip motina, kad ji man gerokai per sena, negana to, ištekėjusi, šiaip ar taip, ji man visai nepatraukli. Airįsė tylomis manęs išklausė, tarsi būtų norėjusi pažiūrėti, ar toli eisiu prieš suklupdamas ant savo paties melo, paskui pakilo nuo kėdės ir išdidžiai patraukė prie išėjimo kitame salės gale. Ir, trinktelėjusi durimis, dingo man iš akių.

Tai buvo pirmas mūsų kivirčas, pirmasis turas varžybų, kuriose apsižodžiavimai nuolat kaitaliojosi su protrūkiais abipusės traukos, kuriai būdavo tiesiog neįmanoma atsispirti, ir šį kartą mano galimybės laimėti atrodė apgailėtinos, tačiau pasiduoti neketinau. Galų gale, ką gi aš tokio padariau? Apklausiau porą prostitučių? Toks mano darbas, argi ji šito nesupranta? Be to, jeigu toks nereikšmingas atsitikimas galėjo sukelti tokią baisią jos rūstį, tai kas bus vėliau, kai, be jokios abejonės, būsime priversti apklausti šimtus prostitučių, ką jau kalbėti apie gaujas visokiausio plauko asmenų, padariusių seksualinių nusikaltimų. Norėjau paskambinti mamai ir

pasakyti, kad sužadėtuvės nutrauktos, bet, kaip jau minėjau, man niekad nebuvo lengva rasti su ja bendrą kalbą ir išsipasakoti viską, kas man gulėdavo ant širdies, nes mama niekada manęs nesuprato ir negalėdavo pažvelgti į reikalus iš mano pozicijų, – nė kiek neabejojau, kad ji būtų stojusi Airisės pusėn, paguldžiusi mane ant menčių ir sudorojusi kaip baltamėsę žuvį, netrukus keliausiančią į keptuvę. Ir galų gale aš nuėjau pas Mekę.

Sąmoningai pasirinkau tokį laiką, kai tikrai žinojau, kad Prokas bus paskaitose, o vaikai mokykloje. Žingsniavau puikiai pažįstama gatve, saulė švietė tiesiai man į veidą, ant medžių šakų sprogo ir skleidėsi lapai, o balandžio lietūs pavertė pasaulį beribe žalumos jūra. Sodas irgi kasdien darėsi vis gražesnis, kaip ir sakė Prokas, nors šį pavasarį dėmesio jam skyrėme kur kas mažiau, – mat mūsų ekspedicijų grafikas tapo daug intensyvesnis, – ir aš, prieš sukaupdamas drąsą ir paspausdamas durų skambutį, kelias minutes stoviniavau prie žiedus kraunančių gėlių lysvių. Mano mintys sukosi vien apie Airisę ir apie tai, kaip man dabar išsipainioti iš melo tinklo, kurį pats nusimezgiau ir pats užsimečiau ant galvos, man reikėjo šeimos konsultanto, – taip, šeimos konsultanto, nors dar net nebuvau vedęs, – ir vis dėlto pirma užsukau pas Mekę, nors aptarinėti su ja tokio pobūdžio reikalus man buvo tikrai nedrąsu. Ji, kaip ir Prokas, davė mums su Airise savo palaiminimą ir būsima mūsų santuoka nuoširdžiai džiaugėsi, tarsi susituokti ketintų kuris nors iš jos vaikų. Mintyse svarsčiau, kaip dabar pasirodyti jos namuose ir pranešti, kad viskas žlugo, žlugo dėl to, kuo mudu su Meke drauge užsiiminėjome sode, svetainėje ant medinės sofos, pagaliau – ir antrame aukšte esančiame santuokos guolyje. Dar kiek pastovėjau tarsi apdujęs, nepastebėdamas aplink kunkuliuojančio gyvenimo, ant gėlių tupiančių vabzdžių, namo pakraigės lizduose čirškaujančių žvirblių, tuomet giliai atsidusau ir paspaudžiau durų skambutį.

Duris atidarė Mekė, ji kaip visuomet mūvėjo gelsvai rusvos spalvos šortus, vilkėjo prie jų tinkančią palaidinukę su kišene ant krūtinės, virš kišenės buvo emblema su pirmosio-

mis skaučių organizacijos pavadinimo raidėmis. Šįkart Mekė buvo užsimetusi ir priekyje susagstomą megztinį. (Šiuo metų laiku namuose būdavo šalta, nes taupumu garsėjantis Prokas nuo balandžio pirmos dienos, visiškai neatsižvelgdamas į oro sąlygas, kategoriškai atsisakydavo kurti krosnį, – beje, šį įprotį iš jo ilgainiui perėmiau ir aš. Ir kam gi be reikalo deginti malkas, jei kūnas ir pats sugeba apsišildyti?) Prieš man pasirodant Mekė kaip tik sukosi virtuvėje: vaikams priešpiečiams ji virė puodą daržovių sriubos, tepė sumuštinius su rūkyta dešra ir prie savo namų durų laukė pasirodant bet ko – paštininko, kurio nors iš kaimynų ar komivojažieriaus – bet ko, išskyrus mane. Supratau tai iš jos akių, iš jos žvilgsnio: ji atpažino mane ir mintyse skubomis pamėgino paskaičiuoti, kiek laiko liko iki tos akimirkos, kai per kiemą takeliu partrepsės vaikai? Ar pakankamai, kad spėtų įsitraukti mane į vidų ir nuplėšti drabužius? Ar pakankamai, kad nusileidusi šortus iki kelių ir pasikėlusi palaidinukę aukštyn prie smakro, nors ir paskubomis, bet vis dėlto spėtų patirti orgazmą?

– Labas, – pasisveikinau aš, o mano veidas, matyt, turėjo būti niūrus kaip debesis, nes koketiškas jos žvilgsnis akimirksniu pasikeitė. – Ar turi... Ar galiu trumpam užeiti?

Mekė ištarė mano vardą tarsi miegodama, tada iki galo atidarė duris ir įleido vidun.

– Kas atsitiko? – susirūpinusi paklausė ji. – Kas yra?

Aš stovėjau ir purčiau galvą. Neprisimenu, kad dar kada nors būčiau jautęsis taip beviltiškai, kaip jaučiausi tą akimirką.

Bet Mekė nesutriko. Ji nusivedė mane į virtuvę, pasodino prie stalo, išvirė puodelį arbatos ir pradėjo mane maitinti tuo, ką dar galėjo nugnybti nuo vaikų priešpiečių. Stebėjau ją grakščiai plaukiojančią po virtuvę, skrajojančią nuo viryklės prie virtuvinės spintelės, prie šaldytuvo ir atgal, tarsi šoktų baleto variacijas namų ramybės tema, ir pagaliau, žodis po žodžio, ėmiau jai kloti viską, kas gulėjo ant širdies. Pamenu, girdėjau taukšint plaktukus, – už dviejų namų kieme buvo statomas garažas, – ir tasai kaukšėjimas, rodės, tik dar labiau pabrėžė, koks neatidėliotinas ir beviltiškas mano reikalas.

– Nė nežinau, ką dabar darysiu, – ištariau ir tą akimirką išgirdau pavienį prislopintą plaktuko dunkstelėjimą, paskui – visą seriją dūžių, tarsi kas būtų tratinęs būgną.

Kol kas Mekė ne kažin ką ir pasakė, išskyrus kelias frazes: „O kas tada?" arba „Ar nori garstyčių, Džonai?" – ir staiga man dingtelėjo, ar tik ji nepavydi Airisės ir to, ką man ši mergina reiškia. Savo vaidmenį Mekė atliko meistriškai – ji buvo pareiginga mokslininko žmona, nesavanaudiška pagalbininkė ir draugė, svetingų namų šeimininkė, virėja ir mama, bet mintyse klausiau savęs, kaip ji iš tikro jaučiasi. Dėl manęs, dėl mūsų santykių ir dėl to, kaip jie paveiks mano santuoką, – ką ten paveiks, *jau* paveikė!

– Gal man... Aš tik galvojau... Kaip manai, gal man reikėtų pirmam?.. – Norėjau, kad ji lieptų eiti pas Airisę, viską išsiaiškinti ir susitaikyti, kad pasakytų, jog geriausia pasaulyje strategija yra sąžiningumas, tad turiu iškloti visą tiesą ir mums visiems nuo to bus tik geriau, bet pats, kaip paprastai, vis nesugraibiau tinkamų žodžių.

Mekė, laikydama rankoje puodelį arbatos, pasitraukė kėdę, stovėjusią prie virtuvės stalo tiesiai priešais mane. Pasilenkusi šiek tiek į priekį, porą kartų pūstelėjo kylančius garus, atsisėdo ir pamaišė tamsų skystį šaukšteliu.

– Ar tu ją myli, Džonai? – paklausė ji. – Ar esi tikras, kad ją myli?

– Taip, – atsiliepiau, ir lyg patvirtindamas mano žodžius, lauke du kartus kaukštelėjo plaktukas. – Visiškai tikras.

Kelias minutes Mekė nepratarė nė žodžio, tik vamzdeliu sudėjusi lūpas pūtė arbatą, kelis kartus kilstelėjo puodelį prie burnos ir vis žvilgčiojo į mane per viršutinį savo keraminių akinių rėmelių kraštą. Jos gražios rankos, akys, gražiai viena ant kitos sugulusios plaukų sruogos... Mekę aš irgi mylėjau ir tik mulkinau save manydamas, kad visa, kas tarp mūsų vyko, buvo tik biologinis aktas. Kita vertus, ką gi atsakė Prokas savo kritikams – Turmanui B. Raisui ir visiems kitiems, priekaištaujantiems dėl to, kad jis visiškai neatsižvelgia į dvasinį sekso pradą ir laiko šį aktą grynai mechaniniu? Ogi štai ką: „Jau tris tūkstančius metų žmonija pliauškė apie meilę,

bet dabar prašau suteikti žodį mokslui". Aš pritariau profesoriaus nuomonei, paverčiau ją savo įsitikinimu ir vadovavausi juo kiekviename žingsnyje, nešiojau prisisegęs prie krūtinės kaip kokį ženklelį. Juk mes vieningu frontu stojome prieš juos, mes, mokslo ir pažangos jėgos, stojome prieš kokčiai saldų meilės sirupą, kuris plūste plūdo per radijo laidas ir liejosi iš kino ekranų. Bet dabar nežinojau, ką ir manyti. Apskritai nieko nežinojau. Sumuštinį padėjau atgal į lėkštę – jaučiausi pernelyg nusiminęs ir sutrikęs, kad galėčiau valgyti.

Ir kaip tik tada, kai namo prieangyje pasigirdo grįžtančių vaikų žingsniai, cyptelėjo vyriai ir trinktelėjo durys, Mekė nusišypsojo.

– Žinai ką? – pareiškė ji, o bumbsėjimas dabar buvo lėtas ir ritmingas, tarsi darbininkai būtų plaktukais mušę laidotuvių maršą. – Manau, aš pati su ja pasikalbėsiu.

NA ŠTAI, IR VĖL NEGALIU atsikratyti jausmo, kad nuklydau į lankas, nes juk mano pasakojimas – apie Proką. Ar bent jau turėtų toks būti. Prokas, o ne aš buvo didis žmogus. Man tiesiog pasisekė, kad nuo pat pradžių galėjau būti su juo ir bent šiek tiek prisidėti prie tiriamojo projekto, atnešusio daug naudos visai mūsų kultūrai. Proko asmenybę pirmiausia atskleidė jo dirbamas darbas ir žmonės, kurie profesoriui pavydėjo ir jį niekino, – tie, kuriems seksologiniai tyrimai atrodė esąs neišsenkantis nešvankių juokelių ir paaugliškų prunkščiojimų šaltinis ir kurie elgėsi taip, tarsi ši sritis apskritai nebūtų verta dėmesio, tarsi tai būtų pseudomokslas, kosmonautikos, ektoplazmos ar panašios studijos, – jie bene geriausiai žinojo, kaip aistringai profesorius dirbo ir kaip labai buvo atsidavęs savo tyrimams. Pateiksiu vieną pavyzdį kaip tik iš to laikotarpio, – tiesa, aš neprisimenu, ar tai atsitiko prieš, ar po to, kai Mekė ir Airisė susitiko ir pasišnekėjo akis į akį, – jis byloja, kad Prokas dirbo labai kryptingai ir buvo visiškai atsidavęs mokslui. Beje, šis atsitikimas įdomus dar ir dėl to, kad tai buvo vienintelis kartas, kai mudu tarsi apsikeitėme vaidmenimis: aš buvau mokytojas, o profesorius – mokinys.

Bet aš ir vėl per daug pučiuosi. Iš tikrųjų bet kas, net pirmas gatvėje sutiktas praeivis būtų galėjęs duoti Prokui tai, ko jis prašė, – tiesiog aš buvau čia pat, po ranka, ir tiek. Bet nesvarbu. Kad ir kaip ten būtų, tą pavakarę (buvo apie šešta valanda) sėdėjome kabinete ir, jei atmintis manęs neapgauna, jau kelias valandas nebuvome persimetę nė vienu žodžiu, kai išgirdau Proką kylant nuo rašomojo stalo. Sėdėjau nuleidęs galvą ir braižiau pirmines diagramas, vaizduojančias koledže studijuojančių nevedusių vyrų orgazmo šaltinius, tad akių nepakėliau, bet mano ausis pasiekė atidaromo ir vėl uždaromo kartotekos spintelės stalčiaus garsas bei spynelėje sukamo rakto trekštelėjimas. Supratau, kad Prokas darbus baigė ir ketina eiti namo. Po minutėlės jis jau stovėjo prie mano stalo.

– Žinai, Džonai, – pradėjo kalbą jis, – kadangi Mekė su mergaitėmis išvažiavo į tą savo skaučių sąskrydį, ar kaip ten jos jį vadina, o sūnus, atrodo, stačia galva pasinėrė į kažkokį mokyklos rengiamą projektą ir visą vakarą dirbs pas draugą namuose – beje, Kasdensai – labai padorūs žmonės – pagalvojau, ar nevertėtų mudviem drauge praleisti vakaro ir...

Maniau, kad suprantu, ką jis turi omenyje. Žinoma, tą vakarą turėjau ir kitų planų – sąrašo viršuje buvo įrašytos svajonės apie Airisę – ir vis dėlto klusniai linktelėjau galva.

– Taip, – pratariau, – aišku.

Profesoriaus veidą akimirksniu nutvieskė įprasta plati ir akinama šypsena, jis atrodė labai patenkintas, tiesiog sužavėtas. Per stalą ištiesęs ranką jis sugriebė manąją ir suspaudęs stipriai papurtė, tarsi ką tik būčiau įteikęs jam raktus nuo dangaus karalystės vartų.

– Gal pirmiausia užkąsime ko nors vakarienei, tuomet galbūt mums pavyks susieti ją su mano numatyta veikla, kitaip sakant, su šiokiomis tokiomis pratybomis – tos srities, kurioje aš pats, nors ir liūdna, jaučiuosi nepakankamai kvalifikuotas... Tikiuosi, kad tokia praktika leis man pagerinti savo metodiką, – tęsė jis.

– Metodiką?

– Taip, apklausos metodiką.

Pervėriau jį nuostabos kupinu žvilgsniu ir išsunkiau kelis žodžius apie tai, kad šioje srityje profesorius tikrai labai įgudęs ir patyręs, dar pridūriau, kad man sunku įsivaizduoti, kaip būtų galima dar patobulinti tai, kas ir šiaip jau neturi jokių trūkumų, ar beveik jokių.

– Malonu girdėti, – sumurmėjo profesorius, paskutinį kartą spustelėjo man ranką ir pagaliau paleido. – Bet mes visi dar turime daug erdvės tobulėti, ir, žinai, man atrodo, kad atsidūręs tarp lėbautojų dar nesijaučiu taip laisvai, kaip turėčiau.

– Tarp lėbautojų? – išpūčiau akis.

– Na pasakyk man, kurgi mes praleidžiame daugiausia laiko? Turiu galvoje – kai išvažiuojame rinkti duomenų?

Aš vis dar nesupratau, apie ką jis čia šneka.

– Ogi smuklėse, Milkai, – atsakė profesorius. – Baruose, pakelės užkandinėse, aludėse, vakarėliuose ir kitokiuose žmonių sambūriuose, kuriuose būtina etiketo dalis yra rūkymas ir svaigalų vartojimas. O juk tu žinai, koks nerangus, o tiksliau – *nemokytas* pasirodau esąs, kai tenka pademonstruoti sibaritiškus įgūdžius.

Aš vis dar nesuvokiau, kur jis lenkia.

– Taigi? Ir kas iš to?

Jis nusijuokė, nusikvatojo kapotu ir sausoku gerkliniu juoku, besibaigiančiu kažkur nosyje, ir paklausė:

– Na jau, argi taip sunku mane suprasti? Juk tu tokius dalykus tikrai išmanai, Milkai. O aš – naujokėlis.

– Norite pasakyti, kad aš turiu jus... jums...

– Taigi. Noriu, kad duotum man kelias pamokas.

Tą vakarą į Pirmojoje gatvėje esančius namus grįžome nešini rusvu popieriniu maišu, kuriame buvo sumuštinių su kumpiu, trys pakeliai cigarečių, du cigarai, kvorta alaus ir keli devynių dešimtųjų litro talpos buteliai alkoholinių gėrimų: kukurūzų degtinės, škotiško viskio, džino, romo ir degtinės, taip pat kelių rūšių kokteilių. Lauke, ko gera, lijo. Namuose buvo šalta. Prokas užkūrė židinį, išsidėliojome savo pirkinius ant kavos stalelio, atsinešėme tinkamų taurių ir stiklų, ledo, peleninių, ir pamoka prasidėjo.

Pirmiausia ėmėmės cigarečių.

– Prokai, jums nebūtina traukti dūmų į plaučius, – patariau žinodamas, kaip labai profesorius bjaurisi įpročiu rūkyti. – Tiesiog lūpomis suspauskite cigaretę ir leiskite jai ten kabėti štai taip, – parodžiau, kaip tai daroma, ir pridūriau: – Pasilenkite į priekį, prisidekite ją, energingai pakratęs riešą užgesinkite degtuką, paskui įtraukite, kelias akimirkas palaikykite dūmus burnoje, štai šitaip, ir išpūskite. Ne ne, palikite cigaretę ten, kur ji yra, laikykite ją suspaustą burnos kampe ir leiskite jai rusenti. Taip, gerai. Šiek tiek primerkite akis. Na štai, matote? Dabar jūsų rankos laisvos, tad galite arba pasiimti savo gėrimą, arba, jeigu apklausiate žmogų, galite tuo pat metu užsirašinėti. Taip, taip, dabar cigaretę galite išsitraukti – suimkite ją smiliumi ir bevardžiu pirštu ir nukratykite pelenus. Taip. Puiku. Labai gerai.

Nereikia nė sakyti, kad rūkymas jam buvo atgrasus. Profesorius negalėjo pakęsti tabako dūmų kvapo, burnoje užsilikusio skonio, jam nepatiko, kad dūmai lenda į akis, o įsikąstos cigaretės filtras sudrėksta ir prilimpa prie lūpos. Negana to, antrą ar trečią kartą užsitraukęs, jis netyčia įkvėpė dūmų į plaučius ir ėmė taip kosėti, kad išbalo kaip drobė, o akys išvirto ant kaktos ir išsprogo taip, jog akimirką atrodė, kad jos tuoj tuoj driokstels ir viskas bus baigta. Perėję prie cigarų netrukome įsitikinti, kad čia reikalai visiškai prasti. Besipraktikuojant profesoriui šovė mintis nueiti prie veidrodžio ir žvilgtelėti, kaip jis atrodo į lūpų kampą įsispraudęs sudrėkusį „White Owl" cigaro galą, ir kai jis išvydo save veidrodyje, netaręs nė žodžio perėjo per kambarį ir švystelėjo nuorūką į liepsnojantį židinį.

– Tiesiog nesuprantu, – pareiškė jis, – galvoje netelpa. Kaip žmonės gali patirti malonumą smilkydami kažkokias žoles ir ne kur nors kitur, o sau panosėje? Traukdami smilkstančių žolių dūmus *į plaučius?* Apie vyrus su ūsais ar barzdomis man baisu ir pagalvoti! Ką jie daro?! Tikras stebuklas, kad visi Jungtinėse Valstijose veikiantys barai iki šiol dar nesupleškėjo iki pamatų. – Prokas ėmė žingsniuoti per kambarį pirmyn ir atgal. – Tai kažkokia beprotybė. Tiesiog beprotybė.

Kur kas geriau mums sekėsi pratintis prie alkoholio. Iš pradžių pasiūliau jam kukurūzų degtinės, savo mėgstamiausio alkoholinio gėrimo, ir norėjau praskiesti ją paprastu ar gazuotu vandeniu, bet Prokas užsispyrė pratintis gerti grynus gėrimus motyvuodamas tuo, kad jeigu jau privalo iš jų išsirinkti mėgstamiausią, kurio užsisakys užėjęs į barą ir tuo bent kiek nuramins galimus savo respondentus, tai vis dėlto turi žinoti tikrąjį kiekvieno tų gėrimų skonį. Tad sėdėjau ir žiūrėjau, kaip Prokas prikišęs nosį uosto sodriai rudą skystį, pakelia stiklą prie lūpų, siurbteli, palaiko gurkšnelį degtinės burnoje, paskui, kelias akimirkas pasvarstęs, išspjauna jį atgal į stiklą.

– Ne, – vis dar susiraukęs tarė jis, – apgailestauju, bet kukurūzinė neturi jokių *perspektyvų*...

Paskui jis ėmė degustuoti kitus gėrimus, pretenduojančius į jo mėgstamiausiąjį (anot profesoriaus, alaus kvapas labai priminė pelkėse išsiskiriančių dujų dvoką, o skonis panašus į senos kempinės, užkastos kieme po žeme ir ilgai ten gulėjusios, o paskui iškastos ir išspaustos tiesiai į stiklinę), kol pagaliau atėjo eilė ragauti romo. Prokas šliūkštelėjo į stiklą šio gėrimo, pauostė, paskalavo burnoje ir... nurijo. Tačiau jo veidas visą laiką buvo susiraukęs, ir aš pamaniau, kad mūsų eksperimentas nepavyko. Bet profesorius pasilenkė ir įsipylė dar vieną stiklą, tiesa, ne tiek daug kaip pirma, ir taip pat jį išgėrė. Paskui griežtelėjo dantimis. Kartą ar du sučepsėjo lūpomis. Po spindinčiais akinių stiklais jo akys buvo gerokai paraudusios.

– Romas, – pagaliau pratarė jis. – Štai kur teisingas pasirinkimas. Kaip ten dainuojama? „Trys lavonai ir butelis romo/ O-ho-ho, ir butelis romo", ar ne?

TIESĄ SAKANT, Airisės seksualinio gyvenimo istorijos mes dar neturėjome. Tačiau aš galėjau tiksliai pasakyti, kaip ji būtų buvusi įvertinta pagal mūsų taikomą metodiką: ji drovėjosi sekso, nuo vaikystės buvo auklėjama religine dvasia, varžiusia ir slopinusia natūralius jos poreikius; nors ir graužiama kaltės jausmo, paauglystėje ji masturbuodavosi fantazuoda-

ma, kad mylisi su kuriuo nors savo klasės vaikinuku arba kokiu kino aktoriumi; dažnai susitikinėdavo su vaikinais, bet į rimtas draugystes nesileisdavo ir per visus tuos metus iki mudviejų romano pradžios nė vienam iš jų neleido daugiau, nei išvogti porą gilių bučinių arba galbūt šiek tiek nerangiai ir nedrąsiai, kaip ir būdinga paaugliams, paglamonėti krūtis; Airisė turėjo vieną vienintelį seksualinį partnerį ir savo nekaltybę prarado ant užpakalinės automobilio sėdynės, būdama devyniolikos metų. Ir dar šis tas: ji tą partnerį mylėjo ir ketino už jo ištekėti. Na, bent jau prieš savaitę jos planai buvo tokie.

Prokas labai suirzo sužinojęs, kad neturime užrašę Airisės istorijos, nors ir stengėsi to neparodyti. Iš tiesų: kaip čia atrodys mūsų projektas, jeigu būsimoji vienintelio kolegos žmona prie jo neprisidės? Švelniai tariant, ne kažin kaip. Būtų nelogiška. Veidmainiška. Dar daugiau: šitoks Airisės poelgis sumenkins visa, ką mes viešai deklaruojame: viena vertus, visiškai atvirą požiūrį į seksą, kita vertus – šimtaprocentinį konfidencialumą. Ir ką gi Airisė sau galvoja? Ar ji supranta, kad šitaip elgdamasi galų gale taps rimta kliūtimi mūsų projektui? Ir kad dėl tokio jos elgesio galiu išlėkti iš darbo?

Spaudimas buvo subtilus. Jau tą popietę, kai pasveikino mane sužadėtuvių proga, Prokas atsargiai manęs išklausinėjo, o paskui kelias dienas ar net savaites po to jis tarsi atsitiktinai užsimindavo tai apie Airisės seksualinį prisitaikymą, tai apie visai neseniai užrašytą seksualinio gyvenimo istoriją, kurią papasakojo viena jo biologijos kursą lankanti studentė, kaip tik priminusi jam Airisę („Žinai, visiškai toks pat kūno sudėjimas ir tokios pat švytinčios akys. Gražuolė mergina, tikra gražuolė"). Bet kai tik Prokas sužinojo (manyčiau, Mekė jam pasakė), kad sužadėtuvės iširo, jis šiek tiek atsitraukė ir užsisklendė savyje, be jokios abejonės, iš naujo pasverdamas savo troškimus bei siekius. Suprantama, Prokas norėjo, kad vesčiau ir kad jo kartoteką papildytų Airisės seksualinio gyvenimo istorija, bet kadangi savo paslaptis nusprendžiau patikėti ne jam, profesorius negalėjo lyg niekur nieko dalyti neprašomus patarimus ar daryti man tiesioginį spaudimą,

nors tai jis puikiausiai mokėjo. Visą tą savaitę, kai vaikštinėjau kišenėje tarsi svarmenį nešiodamasis sužadėtuvių žiedą, Prokas nieko man nesakė, nors aiškiai mačiau, kad nesitveria noru įsikišti, pamokyti, patarti, be jokių ceremonijų imtis šio reikalo ir jį sutvarkyti.

Tačiau, kaip pasirodė, visas vadžias savo rankose laikė Mekė. Jau kitą dieną po mūsų pokalbio ji pasikvietė Airisę į namus išgerti arbatos, ir aš nežinau, kiek tiesos ji atskleidė (bent jau tuomet nežinojau) ir kaip viską paaiškino, bet Airisė atrodė atlyžusi ir nurimusi. Mekė paskambino man į namus, kuriuose nuomojau kambarį, – šūkčiojimai, aukštyn ir žemyn laiptais lipančių kojų bildesys, „Tau skambina, Milkai!" – ir labai lipšniu balsu pranešė, kad kuo greičiau lėkčiau pas Airisę. Buvo jau po septintos valandos vakaro. Pigioje užkandinėje (ten, pakėlęs akis nuo mėsainio, išvydau Elsterį, seną savo varžovą, dirbantį Biologijos fakulteto bibliotekoje, kuris pervėrė mane paniekos ir neslepiamo pavydo kupinu žvilgsniu) buvau anksti pavakarieniavęs, tysojau ant savo lovos ir, apsikabinęs pintą kukurūzų degtinės, klausiausi liūdno, parplaus ir vidurius sukančio Bilio Holidėjaus balso, keliančio neapsakomą liūdesį. Ar aš buvau girtas? Sakyčiau, kad taip. Nuoširdžiai ir nešykštėdamas žodžių padėkojau Mekei, atsistojęs priešais veidrodį šiaip taip susitvarkiau plaukus ir pro duris išpuoliau į gatvę.

Universiteto miestelis. Merginų bendrabutis. Nuo upelio sklindantis varlių kurkimas. Bendrabučio registratūros budėtoja ir jos šypsena, sveikinanti mane sugrįžusį.

– Sveikas, Džonai, – tarė ji ir pamerkė man akį. – Džiaugiuosi, kad tu vėl čia. – Didelis ir blyškus jos veido mėnuo pakilo ir vėl nusileido. – Aš jai jau paskambinau, – pridūrė mergina.

Prieš Airisę pro duris išėjo dvi merginos, ir užsiveriant durims spėjau pamatyti ją leidžiantis laiptais; per tą trumpą minutėlę, kol durys šniokšdamos užsidarė ir vėl prasivėrė, turėjau laiko nusiraminti ir susikaupti. Dar kartą susiglosčiau plaukus ir, pakėlęs suskliaustą delną, pūstelėjau ir įvertinau savo burnos kvapą (iš esmės jis niekuo nesiskyrė nuo to, ku-

ris sklido iš butelio, palikto kambaryje, kaklelio). Dabar man būtų labai pravertęs gabalėlis kramtomosios gumos, bet šio įpročio jau buvau atsikratęs, nes savo biure kramtyti gumos Prokas neleido, o pamatęs mane kramtant kur nors kitur, imdavo varstyti šnairais žvilgsniais, taip reikšdamas nepritarimą. Įkišęs ranką į kišenę, pirštais čiupinėjau joje gulintį žiedą ir stovėjau kaip įbestas, laukdamas savo lemties.

Ji vilkėjo geriausią savo kostiumėlį, tą, kurį ne kartą buvau pagyręs, be to, buvo akivaizdu, kad didžiąją dalį laiko ji skyrė šukuosenai ir makiažui. Bet kodėl Airisė taip stengėsi? Gal norėjo, kad suvokčiau, ką prarandu, ką ji man gali pasiūlyti, ko yra verta. Žvelgdamas į ją, per laukiamąjį žengiančią link manęs, bandžiau iš jos veido išraiškos suprasti, kokios mintys kirba jos galvoje. Kiek tiesos Mekė jai atskleidė? O mano melas? Ar mano melo bokštas dar nesugriautas? Buvau gerai įkalęs. Norėjau plačiai išskėsti rankas ir suspausti Airisę savo glėbyje, bet mane sustabdė jos šypsena – apsimestinai ori, nenatūrali šypsena – ir virpantis smakras, tarsi ji tuoj tuoj pratrūktų verkti.

– Airise, – berte išbėriau aš, – klausyk, atleisk man, nežinau, ką padariau ar galėčiau padaryti, kad tik viskas vėl būtų kaip anksčiau, bet...

Bendrabučio budėtoja džiūgavo. Visai netoli stovėjo mokymuisi skirta sofa, bet ten nevyko jokios studijos, bent jau niekur nebuvo matyti nei vadovėlių, nei konspektų.

– Tik ne čia, – pratarė Airisė ir, paėmusi mane už rankos, išsitempė į lauką.

Naktis buvo maloni, šilto oro srovės glostė dideles vejas, gatvės žibintai skendėjo rūke. Kurkė varlės. Poros, svaigiame nakties ore tarsi praradusios nuovoką, šmėsteldavo mums prieš akis ir praeidavo pro šalį. Susikibę už rankų mudu, tik retkarčiais persimesdami vienu kitu žodžiu, vaikštinėjome po universiteto miestelį, kol pagaliau atsidūrėme prie Biologijos fakulteto pastato ir, kadangi ramybės valanda dar nebuvo paskelbta, prisėdome ant laiptų. Iš pradžių visą valandą tiesiog laikėme vienas kitą glėbyje ir bučiavomės, murmėdami įsimylėjėliams įprastas banalybes; paskui įsivažiavome, įsiaud-

rinome, ir aš kimiu balsu jos paklausiau, ar man atsivaryti Proko automobilį.

Buvome apsirengę ir sėdėjome tokioje vietoje, kur mus lengvai galėjo pasiekti kiekvieno praeivio žvilgsnis, bet, jei atmintis manęs neapgauna, mano ranka buvo palindusi Airisei po sijonu ir uždėta jai ant šlaunies. Jos ranka, – jos ranka buvo prispausta prie mano flanelinių kelnių šakumo, ir tasai spaudimas, labai rafinuotas ir apgalvotas, kartkartėmis pereinantis į švelnų trynimą, nuo kurio salte salo mano širdis, – pasakė man viską, ką norėjau žinoti.

– Ne, – atsakė ji, bet rankos man nuo tarpkojo neatitraukė. – Tik ne šį vakarą. Jau per vėlu.

– Tada gal rytoj?

Airisė, nesiliaudama darbuotis ranka, dar kartą mane pabučiavo.

– Rytoj, – sumurmėjo ji.

Dar kelias akimirkas leidausi nešamas šilto nakties alsavimo, tarsi mano dvasia būtų visiškai atsiskyrusi nuo kūno, ir negalvojau nei apie Mekę, nei apie atskleistas ar neatskleistas tiesas, nei apie nieką kita. Kyštelėjau ranką į kišenę ir apgraibomis ėmiau ieškoti žiedo.

– Na, tuomet, – pratariau liovęsis bučiuoti Airisę ir kilstelėjęs man ant kelių gulinčią jos ranką, bet tik trumpam, kol vėl užmoviau ant piršto žiedą, ir nė akimirkos ilgiau. – Tikiuosi, mes vėl susižadėję, ar ne?

MŪSŲ VESTUVIŲ POKYLIS buvo kuklus. Kitaip ir būti negalėjo, ypač turint omenyje mano atlyginimą, finansinę Airisės tėvų padėtį (jos tėvas į Bornemano pieninę Mičigane ir miesto apylinkes vežiodavo pieną) ir tai, kad laikai buvo neramūs. Tačiau tai nereiškia, kad pati santuokos ceremonija nebuvo džiugi ir įkvepianti. Po jos vykusi šventė įsirėžė į atmintį visam likusiam gyvenimui, juolab kad emocinis viso šio įvykio fonas nebūtų padaręs gėdos net ir prašmatniausioms pasaulyje vestuvėms. Nuotaka vilkėjo balto tiulio suknelę, o nėriniais puoštas nuometas paryškino plaukų spalvą ir dar labiau pabrėžė spindinčias akis, kurioms tiesiog neįmanoma buvo atsispirti. Jaunikis

buvo pasipuošęs išsinuomotu smokingu, – pirmą kartą savo gyvenime įsirangiau į tokį drabužį, nelabai maloniai aptempusį pečius ir glotniai prigludusį prie krūtinės. Tomis buvo vyriausiasis pabrolys, Airisės kambario draugė – pirmoji pamergė (nedrąsi, nors įspūdingo stoto mergina, į segtuko galvutes panašiomis akimis ir plačia burna, rodos, užimančia visą apatinę veido dalį; iš tiesų, net keista, dabar niekaip negaliu prisiminti jos vardo, bet tai nesvarbu: svarbiausia, kad apsivilkusi suknelę be petnešėlių ji ten buvo ir atliko jai skirtą vaidmenį). Iš pradžių Airisės tėvai reikalavo bažnytinės santuokos ir kad ceremonijai vadovautų kunigas, tačiau išvažiavusi studijuoti į koledžą Airisė nuo Katalikų bažnyčios ėmė tolti (ar, tiksliau sakant, nunarinusi galvą atkakliai plaukti prieš srovę), o ir aš pats, seniai nebepraktikuojantis metodistas, tikrai netroškau įstoti į jokią bažnyčią, bent jau tikrai ne į tą, kuri buvo susikompromitavusi sakramentais, visokiais prietarais ir ribojimais. Na o Prokui, kuris organizavo šį renginį, žinoma, visos religijos ir religingi žmones buvo draudžiama tema.

Tačiau čia vis dėlto norėčiau pasakyti kelis žodžius apie Airisę, nes matau, kad iki šiol neskyriau jai pakankamai dėmesio, o jos vaidmuo visuose šiuose įvykiuose, tai yra mano pasakojime apie Proką, yra *esminis*, mat tą 1941-ųjų gegužės pabaigos dieną ji tapo ketvirtąja mūsų grupės nare, užėmė savo vietą šalia Proko, Mekės ir manęs, ir visa, kas nuo to laiko įvyko, su ja susiję lygiai taip pat, kaip ir su visais kitais. Ji buvo... na, ji buvo gana nepriklausomo charakterio žmogus. Turėjo savo galvą ir ja naudojosi. Pati apie viską susidarydavo nuomonę. O kadangi iš pradžių aš šito nė nepastebėjau, – mat buvau stačia galva pasinėręs į mūsų projektą ir į darbus, kuriuos mudu su Proku buvome užsibrėžę įgyvendinti, – turiu pasakyti, kad metams bėgant ta jos nepriklausomybė vis stiprėjo, kol pagaliau virto pasipriešinimu ar maištu – taip, kažkuo, labai panašiu į maištą, – nukreiptu prieš visa, kuo mes tikėjome. Bet aš ir vėl nuklydau į šalį. Airisė. Leiskite man keliais žodžiais ją apibūdinti. Ji, be abejonės, buvo graži. Atkakli ir užsispyrusi. Turėjo miklų liežuvį (nesu sutikęs kito tokio sąmojingo žmogaus, gal tik išskyrus Kor-

koraną). Gudri kaip lapė. Drausminga. Visą laiką, kol mokėsi vidurinėje mokykloje ir koledže, iki pat paskutinio kurso, nors jau buvome susituokę, ji grojo klarnetu: kiekvieną šeštadienį apsivilkdavo rūpestingai iškrakmolytą uniformą ir su orkestru žygiuodavo per rasa tviskančią veją. Ji buvo stropi ir sąžininga studentė, nors jos pažymiai nė iš tolo nebuvo tokie geri kaip mano (šiuo atveju, žinoma, tai visiškai nesvarbu), be to, ji pasižymėjo stulbinamu estetiniu skoniu ir sugebėjo minimaliomis sąnaudomis elegantiškai įrengti mūsų namus. Tai yra, kai juos pagaliau turėjome. Ką dar būtų galima pasakyti? Jos šypsena. Pamatęs jos šypseną, galėjai užmiršti viską pasaulyje: šitaip dar gana ilgai man ir nutikdavo. Na ir, žinoma, jos atsakas į mano seksualinį elgesį – negaliu jo nutylėti, bent jau ne tokio pobūdžio pasakojime. Tai, ką anąkart buvau pasakęs Prokui, daugiau ar mažiau buvo tiesa. Ji buvo man visiškai atvira, ji mane mylėjo, ir kai vis labiau ėmėme vienas prie kito priprasti, kai vis daugiau ir daugiau laiko ėmėme leisti ant užpakalinės Proko automobilio sėdynės, o paskui, sušilus orams, ir nuošaliame parko kampelyje ant patiestos antklodės, palengva atsiskleidė aistringa Airisės prigimtis. Mudu pradėjome eksperimentuoti, ir Airisė žaisdavo vis energingiau, vis entuziastingiau, kelis kartus besimylint netgi užsėdo mane, tai yra atsidūrė pozicijoje, kai dominuoja partnerė, nors aš jos visai neraginau taip daryti. Jokioje kitoje gyvenimo situacijoje ji tikrai nebūtų sau leidusi ištarti šiurkštesnio ar bjauresnio žodžio, tačiau visiškai nesivaržė jų vartoti, kai gulėdavo ant nugaros ir, užvertusi akis, pirštais ritmingai ir stipriai spūsčiodavo mano pečius, tarsi norėtų susigrūsti mane į krūtinę, į po jos nugara esančią žemę ir dar giliau. „O, pisk, – sakydavo ji, – grūsk, grūsk giliau!"

Prokas pasirūpino, kad taikos teisėjas čia pat, už namo esančioje pievelėje, po japoninio persimono medžiu atliktų paprastą civilinės metrikacijos ceremoniją, be to, jam dar teko gerokai pavargti, kol išgabeno į sodą fortepijoną, kad mano ir Airisės santuokos aktą, kaip ir dera, nelyginant oficialus antspaudas, vainikuotų vestuvių maršas. (Pamiršau pasakyti, kad vaikystėje ir paauglystėje Prokas svajojo tapti profe-

sionaliu pianistu ir šio siekio atsisakė tik tuomet, kai išsiaiškino, kad tikrasis jo pašaukimas yra mokslas. Jis skambino gerai, tikrai ne prasčiau už bet kurį čia pat, kitoje gatvėje esančioje koncertų salėje pasirodantį atlikėją, ir tą popietę pamalonino mus ne tik vestuvių maršu, bet ir daugybe jo paties parinktų fragmentų iš „Pero Giunto", ir profesoriaus „pasakų namelio" aplinkoje ši muzika nuostabiai tiko.) Prokas – prie fortepijono, Airisė – mano glėbyje, Tomis – man prie šono: jaučiausi tarsi devintame danguje. Na žinoma, šventėje buvo ir mano mama. Ji atvyko čia drauge su teta Mardžore, stovėjo kieme ir santūriai šypsojosi, be to, manau, kad tądien ji šiek tiek per daug išgėrė (čia buvo kalti kokteiliai su romu, – dėl jų Prokas tiesiog pametė galvą, ir ne todėl, kad staiga būtų taip pamėgęs alkoholį, bet dėl to, kad jį apsėdo mintis rinkti kokteilių receptus; taigi tą popietę siurbčiojome „zombius" ir ragavome dar vieno gėrimo, „čarlstono kokteilio", kuris buvo patiektas krištolo dubenyje su ledo gabalėliais). Mano mama neverkė, viena kita ašara ištryško tik Mekei. Mano motinai, kuri tikrai nebuvo sentimentali (tiesą sakant, ji man ne kartą buvo prasitarusi laikanti save fataliste), ši ceremonija tikriausiai buvo gera proga mintimis grįžti į senus laikus ir prisiminti savo pačios vestuvių dieną ir krūvą duženų, kuriomis netrukus pavirto visos nuotakos svajonės. Ir vis dėlto motina mano pasirinkimui neprieštaravo, nes jautė, kad Airisė – ištverminga ir kieto būdo mergina, o kad gyvenime kaip nors prasimuštum, mano motinos supratimu, būtinai reikėjo turėti tvirtą charakterį; reikėjo ištvermės, tvirtumo ir kieto būdo, ypač jeigu buvai moteris ir norėjai išgyventi šiame karų ir nelaimingų atsitikimų pasaulyje.

Kažkas – gal Tomis, vyriausioji pamergė ar Polas Sehornas – prie nešo buferio pririšo virvę, prie kurios buvo priraišiota senų keptuvių ir trintuvių, ir Prokas, sėdęs į vairuotojo vietą, o šalia dar pasisodinęs mano motiną ir Mekę, visą kelią iki stoties vairavo susiraukęs, sunkiai tverdamas virtuvės rykų keliamą triukšmą, o mudu su Airise tvirtai susikibę už rankų sėdėjome įsitaisę ant gerai pažįstamos minkštos ir plačios, oda aptrauktos užpakalinės automobilio sėdynės.

9

PLANUODAMI MEDAUS MĖNESĮ nutarėme pasukti prieš dvidešimt metų Proko ir Mekės pramintu taku, tai yra išvykome į ilgą turistinę kelionę, tik ne į Nju Hempšyre esančius Baltuosius, kaip anuomet padarė Kinsiai, o į Adirondako kalnus, į regioną, kuris mane žavėjo nuo pat vaikystės, juolab kad augdamas laksčiau po žemas krūmokšniais apaugusias kalveles ir Mičigano pakrančių smėlį. Tiesą sakant, nei Airisė, nei aš nebuvome prisiekę stovyklautojai. Tačiau tokia kelionė mums atrodė kaip tikrų tikriausias nuotykis, be to, turėjo dar ir tą privalumą, kad buvo pigi (tai buvo vienas iš veiksnių, anuomet nulėmusių ir Proko pasirinkimą, tik jis, žinoma, buvo gamtininkas iki kaulų smegenų, žmogus, didžiąją dalį gyvenimo praleidęs stovyklaudamas, kuris prireikus galėjo prasimaitinti vien šakniagumbiais, uogomis ir miške rastais kaštonais bei gilėmis, o aš, – turbūt nereikia nė sakyti, – nei sugebėjau, nei norėjau gyventi šitokiomis sąlygomis. Airisės garbei reikia pripažinti, kad ji ryžtingai priėmė iššūkį, nors svajojo apie kur kas tradiciškesnį medaus mėnesį Niagara Folse; tiesa, mes tenai nuvykome ir net pernakvojome, bet viešbučio kambarys vienai parai mums kainavo tiek pat, kiek visa likusi kelionė. Dabar, kai prisimenu mūsų žygį, mane užplūsta kuo mieliausi prisiminimai: Airisė, apsivilkusi maudymosi kostiumėlį, įsibridusi į ką tik iš ledo išsivadavusį ežerą ir stovinti ten pašiurpusia oda, pušynų skleidžiamas aromatas ir troškūs laužo, virš kurio virdavome vakarienę, dūmai, Airisės rankos prisilietimas, spontaniški pasimylėjimai aklinoje nakties tamsoje ir visiškoje tyloje, įsirangius į vienvietį miegmaišį... Bet, šiaip ar taip, viskam yra ribos. Nenoriu leistis į begalines

smulkmenas (jos dabar tikrai ne tokios svarbios). Pasakysiu tik tiek, kad uodai mums buvo negailestingi, palapinė tik vargais negalais atliko savo funkciją, oras – baisus, o žemė tokia kieta, kaip nuo Gerio plieno fabriko konvejerio riedantys dar nesurinkti geležinkelio bėgiai.

Bet mums visa tai neatrodė svarbu (ar, teisingiau pasakius, atrodė, tik mes nėrėmės iš kailio bandydami vienas kitą įtikinti, kad neatrodo), nes pirmą kartą gyvenime buvome kartu – tik ji ir aš. Niagaros Folso viešbučio kambaryje stovėjusią didelę, balta patalyne paklotą lovą netrukome paversti erotinių žaidimų vieta ir ėmėmės veiklos: feliacijos, kunilingo, įsiskverbimo užgulus jai nugarą, – išbandėme viską, ko nedrįsau ar neturėjau pakankamai laiko pamėginti su Meke. Likimo ironija, tačiau tuomet dar nė nežinojome, kad dvi savaites trukęs medaus mėnuo bus paskutinė mūsų galimybė mėgautis tokia laisve ir kad daugiau beveik ištisus metus nieko panašaus nepatirsime. Mat, kai vėl parsiradome į Blumingtoną, Airisė grįžo į studenčių bendrabutį, – ji ten gyveno visą vasarą, kadangi tikėdamasi pagreitinti savo studijas buvo užsiregistravusi į universiteto vasaros semestrą, o aš vėl įsikūriau pas ponią Lorber. Ir vis dėlto kiekvieną laisvą minutę mynėme šaligatvius ir pagal skelbimus apžiūrinėjome nuomojamus butus, laisvus kambarius, rekonstruotus ir gyventi tinkamus pusrūsius, įvairiausius priestatus, flygelius ir kitokias patalpas, bet neradome jokio gyvenamojo ploto, kad mums patiktų ir būtų pagal kišenę, ir štai, nors dabar jau buvome susituokę, nors buvau studijas baigęs ir visą darbo dieną dirbantis vyras, mums vėl teko prisiminti nuošalioje parko vietelėje patiestą antklodę ir užpakalinę prieštvaninio Proko automobilio sėdynę (ne, Prokas tikrai nebuvo prieš mane nusiteikęs, bet turite suprasti ir jį: didžiąją dalį projekto įgyvendinimui reikalingų lėšų profesorius sėmė ne iš kur kitur, o iš savo paties kišenės, ją savo ruožtu papildydavo tik jo, Indianos universiteto dėstytojo, atlyginimas ir autorinis honoraras už parašytą biologijos vadovėlį; todėl jokiu būdu negalėjau svajoti, kad jis bent keliais doleriais per savaitę galėtų padidinti man algą).

Kad ir kaip ten būtų, mudu su Airise šiaip taip stūmėmės į priekį, panašiai kaip ir daugybė kitų porų, kurioms ekonomikos depresijos laikotarpiu teko gyventi atskirai. Mes taupėme pinigus ir puoselėjome rožines viltis, kad netrukus turėsime pirmus bendrus savo namus, tuo tarpu vasara nepastebimai virto rudeniu, o žinios iš užjūrio, ir šiaip jau blogos, visiškai subjuro. Tai buvo keistas, visuotinio nerimo persmelktas laikotarpis, įsiterpęs tarp mūsų santuokos ir karo. Viena vertus, buvome kupini vilčių, tačiau kita vertus – kad ir ką darėme, kad ir kokių paprastų dalykų imdavomės, netrukus suabejodavome, ar tai išties prasminga: kuriems galams kankinti save ir spausti dolerį prie dolerio, kam rūpintis savo dantų būkle, kam rūpintis, ar tinkamai maitiniesi, kam svajoti apie žmoną, namus ir bendrą ateitį, jei virš galvos kabo kirvis, kiekvieną akimirką galintis nukristi? Daug mano pažįstamų vyrų puolė į neviltį. Kiti – priešingai – savo lėšas ir energiją eikvojo pasilinksminimams ir, vadovaudamiesi posakiu *carpe diem*, šėlo dieną naktį.

Mane patį krizė ištiko baigiantis spaliui, kaip tik tą dieną, kai mudu su Proku buvome ypač gerai nusiteikę, nes mums pavyko nustatyti tarpusavio priklausomybę tarp dviejų veiksnių: paauglių išsilavinimo lygmens ir jų seksualinių partnerių skaičiaus (nors mus ši sąsaja gerokai stebino, iš tikro ją egzistuojant buvo galima numanyti: paaugliai, nestudijuojantys koledže, paprastai turėdavo daugiau seksualinių partnerių ir turtingesnės seksualinio gyvenimo patirties už tuos, kurie išvažiuodavo studijuoti), ir puikiai prisimenu, kokios pakilios nuotaikos buvau, kai pro duris įžengiau į ponios Lorber namą. Su Airise ketinome pavakarieniauti, nueiti į kiną, po to ant užpakalinės automobilio sėdynės šiek tiek užsiimti mums abiem naudinga ir malonia veikla, ir kai mano akis užkliuvo už vestibiulyje stovinčio stalelio, apskleisto įvairiausiais reklaminiais prospektėliais, ir ant jų krūvos padėto, kaip atrodė, iš valdiškos įstaigos laiško, iš pradžių nieko bloga neįtariau. „Jungtinių Amerikos Valstijų Vyriausybė, Šauktinių atrankos komisija“, – perskaičiau ant voko, – „Oficialus pranešimas“. Neabejoju, kad jums puikiai pažįstama ir tokio do-

kumento forma, ir ten vartojami žodžiai, skambantys taip šaltai ir dalykiškai, tarsi skaitytum vidurius laisvinamųjų vaistų vartojimo instrukciją arba patarimus, kaip teisingai į savo „Zenitą" įdėti naują kondensatorių, tačiau nejučia vis tiek prikaustantys juos skaitančiojo dėmesį:

Sveikiname
pareiškus norą Mobilizacijos departamento vietos padaliniui, kad būtų nustatytas Jūsų tinkamumas karo pratyboms ir tarnybai Jungtinių Amerikos Valstijų sausumos pajėgose ir karo laivyne. Šiuo laišku pranešame, kad esate pašauktas...

Ne, nepasakyčiau, kad nebūčiau norėjęs tapti kareiviu, juo labiau kad visas universiteto miestelis knibždėte knibždėjo karinę uniformą vilkinčių jaunų vyrų, merginos žvalgėsi į visas puses, ar nepamatys kokio vyruko civiliais drabužiais, ir pačios, galima sakyti, puošėsi raudonais, baltais ir mėlynais, tai yra mūsų vėliavos spalvos drabužiais; o kur dar visus palengva apimantis patriotinis užsidegimas ir nuoširdus mano paties noras eiti ginti tėvynės, kovoti už laisvę bei taiką, apsiaustus britus gelbėti nuo vokiečių „Liuftvafės" teroro, albanus – nuo italų ir taip toliau! Ir vis dėlto... vis dėlto vieną gražią ir ramią popietę po darbo grįžti namo ir ant reklamos bukletų krūvos viršaus rasti iš valstybės įstaigos atėjusį laišką, kurį, be jokios abejonės, ponia Lorber jau buvo apžiūrėjusi iš visų pusių ir ištyrinėjusi laikydama prieš kiekvieną degančią elektros lemputę, man buvo tikras sukrėtimas. Buvau ką tik vedęs, vos pradėjęs kilti karjeros laiptais, kišenėje turėjau pinigų (ne kažin kiek, bet vis dėlto turėjau), man buvo suteikta privilegija naudotis automobiliu, ir staiga pasirodė, kad teks viską pradėti iš pradžių, nuo nulio. Negana to – svetimoje vietoje ir tarp visiškai nepažįstamų žmonių. Ne, aš nebijojau. Tiesiog buvau pernelyg jaunas, sveikas kaip jautukas ir net juodžiausiose fantazijose neregėjau savęs suluošinto, sužeisto ar netgi nukauto, – tokie dalykai negalėjo nutikti ir niekada nenutikdavo konkrečiam žmogui – kad ir man – o tik teoriniam, beveidžiui minios atstovui, kurį pažinojau iš

filmuotos naujausių įvykių apžvalgos, rodomos kino teatre prieš pilnametražį vaidybinį filmą. Mane kankino netikrumo jausmas: ar turėjau atiduoti savo gyvenimą į tokios despotiškos ir plačiai išsikerojusios organizacijos, kaip Jungtinių Amerikos Valstijų kariuomenė, rankas ir tiesiog tikėtis, kad viskas bus gerai?

Matyt, taip ir stovėjau vestibiulyje geras penkias minutes, apniktas minčių, tarsi apdujęs, kol lauke, namo laiptais lipančiųjų kojų bildesys ir jį lydėjęs atidaromų ir vėl užtrenkiamų durų pokštelėjimas privertė mane atitokti. Iš paskaitų grįžo Ezra Vorhesas. Ezra studijavo verslą, ar bent jau tą jo atmainą, kurią vėliau praktiškai bus galima pritaikyti žemės ūkyje, ir buvo užsimojęs pagerinti savo tėvo paukštyno produktyvumą, juolab kad vieną gražią dieną tikėjosi visiškai perimti ūkį. Devyniolikmetis vaikinukas, gana mielas ir nepiktybiškas, bet jaudrus ir greitai paleidžiantis gerklę, atsisakė prisidėti prie mūsų projekto ir papasakoti savo seksualinio gyvenimo istoriją (nors aš, galima sakyti, atsiklaupęs jo maldavau), be to, ne per dažniausiai skalbdavosi drabužius, o ir pats ne kasdien prausdavosi.

– Džonai! – šūktelėjo jis ir pervėrė mane nuostabos kupinu žvilgsniu, tarsi nieku gyvu nebūtų tikėjęsis manęs sutikti čia, namo, kuriame mudu nuomojome kambarį, vestibiulyje. Paskui, griebęs man iš rankų laišką, pridūrė: – O kas gi čia? O, Dieve, Dieve. Gavai šaukimą.

Taip ir likau stovėti ištiesta ranka, sustingęs ir pernelyg priblokštas, kad susierzinčiau. Jis grąžino man laišką.

– Tai ką, ketini eiti į kariuomenę?

– Na... nežinau. Apie tai dar negalvojau, – atsiliepiau, ir tą pat akimirksnį mintyse išvydau save vilkintį karinę uniformą, išsitempusį kaip styga, apimtą pasididžiavimo, glotniai sušukuotais ir ties paausiais trumpai apkirptais plaukais, alkūnės linkyje tvirtai spaudžiantį standžiakraštę kareivišką kepurę ir atiduodantį pagarbą. Mano motina manimi didžiuotųsi. Airisė negalėtų į mane žiūrėti. O Proką... Proką tai labai suerzintų.

– Reikia eiti į kariuomenę. Tai vienintelė išeitis, patikėk.

Neseniai šnekėjausi su Diku Martonu ir keliais kitais vyrukais, na, su Deivu Fryrsu, ir mes galvojome apie karinį jūrų laivyną, tai yra kad geriausia būtų užsiverbuoti ten. Tada galėtume jiems visiems įkrėsti. – Ezra buvo aukštas, dviem ar trim coliais aukštesnis už mane, tvirtai sudėtas, bet jo galva atrodė neproporcingai maža, keistos formos; jis tingiai, susimąstęs ėmė krapštytis galvos viršugalvį. – Stok į tarnybą, – vėl pratarė jis, – ir iš karto atsidursi pačiame įvykių sūkuryje anapus vandenyno, Prancūzijoje, Belgijoje, o gal ir pačioje Italijoje, kur netrukus turėtų užvirti tikri mūšiai.

Pirmiausia nuėjau pas Airisę. Susitikome universiteto valgykloje per vakarienę (traškūs keptos kiaulienos gabalėliai, užpilti riebiu, irisų spalvos padažu, grūstos bulvės ir pupos – jos buvo nuimtos ir konservuotos gerokai anksčiau, negu ant mūsų stalų pasirodė šiųmetis jų derlius), aš palaukiau, kol mudu atsisėdome, užsitepėme ant duonos sviesto, apsibarstėme mėsą pipirais, tuomet padėjau laišką ant stalo ir stumtelėjau jai. Stebėjau, kaip ji, palenkusi galvą, akimirksniu perprato laiško turinį, iki galo net nebaigusi skaityti valdininko rašliavos. Airisės smakras suvirpėjo, kai ji pakėlė galvą, akyse atsispindėjo kančia ir šiurpas.

– Negaliu patikėti, – pratarė ji. – Tu negali... Argi jiems neužtenka Tomio?

– Nežinau.

– Juk tu neketini eiti į kariuomenę, ar ne?

– Argi aš galiu rinktis? – gūžtelėjau pečiais.

– Bet tu esi vedęs.

– Dauguma vyrų vedę, – dar kartą gūžtelėjęs atsakiau. – Ir kas žino, kiek jų per pastarąjį pusmetį susituokė vien tam, kad išvengtų karo tarnybos? Tiems, kurie sėdi Vašingtone, visa tai – nė motais. Be to, turint omenyje paskutinius įvykius...

Airisė pasilenkė per stalą, suėmė mano rankas, sunėrė savo pirštus su manaisiais ir taip stipriai juos suspaudė, tarsi būtų norėjusi sutraiškyti.

– Aš neleisiu tau išeiti, – tarė ji. – Neleisiu. Tai ne mūsų karas. Su šiuo karu mes neturime nieko bendra.

Čia ji, žinoma, klydo, nes nepraėjus nė dviem mėnesiams japonai užpuolė Perl Harborą, ir visa šalis, netgi patys didžiausi ir bukiausi kietakakčiai, įsitikino, kad yra kaip tik priešingai. Tačiau tą vakarą, šaltam vėjui po universiteto miestelį gainiojant sudžiūvusius medžių lapus, Airisės pirštai buvo tvirtai susipynę su manaisiais, valgykloje studentai čiaumojo perkeptą ištežusią jautieną, sėdėjo sukišę galvas į savo vadovėlius ir kitokius užrašus arba, pagauti geros nuotaikos ir nesitverdami savo kailyje, tiesiog kikeno, ir atrodė, kad pakaks vien jos ištartų žodžių galios: „Aš neleisiu tau išeiti. Neleisiu".

RYTOJAUS RYTĄ nusinešiau laišką pas Proką. Kaip paprastai, jis į darbą atėjo anksčiau už mane ir dabar sėdėjo nuleidęs galvą, įnikęs į savo popierius. Nenorėjau profesoriui trukdyti, bet kai įėjau, jis pakėlė akis, nusišypsojo ir pasisveikino su manimi, tad pamaniau, kad dabar pats palankiausias metas pranešti blogą žinią.

– Labas rytas, Prokai, – pasisveikinau, ir profesoriaus žvilgsnis jau vėl buvo benuslystąs į skaitomus lapus, bet, kartą apsisprendęs, nutariau nesitraukti, nors man sunkiai sekėsi rinkti žodžius.

– Prokai, – nutęsiau aš, ir profesorius vėl pakėlė akis, šypsena iš jo veido jau buvo dingusi, – yra kai kas... Na, tiesiog norėjau jums pasakyti, kad... kad... Štai... – ir aš jam padaviau šaukimą.

Jis permetė jį akimis, pakilo nuo rašomojo stalo, rūpestingai sulankstė laišką ir grąžino man.

– Taip, jau senokai nujaučiau, kad anksčiau ar vėliau tai nutiks, – tarė Prokas. Trumpą akimirką atrodė nugalėtas, jo veidu nuslydo nevilties ir bejėgiškumo šešėlis, skruostai įdubo, bet jis greitai susitvardė, atsitiesė ir trumpu triukšmingu pūstelėjimu iškvėpė iš plaučių orą, tarsi jo galva būtų virtuvas, kuriame ką tik užvirė vanduo arbatai. – Po velnių, – nesusilaikė jis, ir šie žodžiai buvo vienintelis keiksmas, išsprūdęs jam per visą tiek praėjusį, tiek būsimą mūsų pažinties laikotarpį. – Šį reikalą būtinai turime sutvarkyti, net jei tektų kreiptis į patį gynybos ministrą. – Čia profesorius

trumpam nutilo ir, metęs į mane klausiamą žvilgsnį, pasiteiravo: – Beje, kas dabar vadovauja Jungtinių Valstijų gynybos ministerijai?

Atsakiau jam nežinąs.

– Tiek to. Tai nesvarbu. Svarbiausia – mūsų pradėti tyrimai, ir man labai įdomu, ar tie žmonės, – jis mostelėjo ranka taip, tarsi visi politikai, visos Jungtinių Valstijų sausumos pajėgos ir karinis jūrų laivynas, taip pat – Hitleris su visu savo vermachtu tebūtų apsileidę studentai, atėję laikyti biologijos egzamino ir nesugebantys atsakyti į esminį išklausyto kurso klausimą, – ar bent vienas iš jų nutuokia, kiek pastangų ir darbo reikia įdėti norint parengti kvalifikuotą darbuotoją, gebantį tinkamai apklausti respondentus? Ne, – piktai atkirto jis, tuo atsakydamas į savo paties klausimą, – abejoju, ar jie tai nutuokia. Bet tu, Džonai, tu tai supranti, ar ne?

Aš pritariamai linktelėjau galva. Juk, šiaip ar taip, šimtus valandų mudu prasėdėjome praktikuodamiesi, Prokas nesiliovė manęs egzaminavęs, pašokdavo ant kojų ir nekantriai ištraukdavo man iš panosės apklausos lapą, savo ranka šį tą pataisydavo, valandų valandas stovėjo man už nugaros ir vis žvilgčiojo per petį, vertė imti kontrolinius inscenizuotus interviu (jo seksualinio gyvenimo istoriją buvau užrašęs gal penkiasdešimt kartų) ir pagaliau, per pirmąjį mano pokalbį su tikru respondentu, sėdėjo man už nugaros nelyginant medinis indėniukas ir stebėjo mano darbą. Kaip jau sakiau, jis buvo pedantas, be to, šventu jo įsitikinimu, viską reikėjo daryti taip, kaip darytų pats Kinsis, ir tikrai nežinau, ar ši savybė buvo šio žmogaus trūkumas ar privalumas. Jo sukurtas metodas, be jokios abejonės, buvo veiksmingas ir pritaikytas praktiškai davė tokių puikių rezultatų, kokiais nė iš tolo negalėjo pasigirti anksčiau šioje srityje dirbę tyrėjai – kad ir Kraftas-Ebingas, Hamiltonas, Molas, Froidas ar Havelokas Elisas. Tačiau profesorius buvo visiškai teisus: perprasti ir įvaldyti šį tyrimo metodą nebuvo lengva. Ir, žinoma, reikėjo turėti tam tikrų asmeninių savybių: būti imliam naujovėms ar netgi, sakyčiau, įsijausti į mokinio vaidmenį, kad galėtum ištverti ir įveikti pirmąsias mokymosi pakopas.

Profesorius išėjo iš už savo rašomojo stalo ir, susidėjęs rankas už nugaros, ėmė žingsniuoti pirmyn ir atgal po ankštoką kabinetą.

– Ne, – pagaliau pareiškė jis, pasilenkęs prie manęs taip arti, kad mūsų veidus skyrė vos keli coliai, – aš neleisiu, kad tave mobilizuotų į kariuomenę. Tiesiog neleisiu.

Ir Prokas ėmė energingai veikti, kad per visą karo laikotarpį likčiau su juo, nors čia galbūt verta paminėti vieną įdomią aplinkybę: jis niekada su manimi apie tai nesikalbėjo – tiesiog vadovavosi nuostata, kad aš visiškai pritariu jo nuomonei, jog seksualinio elgesio tyrimai, konkrečiai mūsų projektas ir pastangos praplėsti žmonijos mokslo žinių horizontą, šalies gerovei yra nepalyginti svarbesni už dalyvavimą kare, vykstančiame kažkur Europoje ar Ramiajame vandenyne. Ne, jis niekada manęs nespaudė. Tiesą sakant, net nežinojo, kad savo kambaryje, išsitiesęs lovoje ir atrėmęs nugarą į galvūgalį, su Ezra, Diku Martonu ir keliais kitais vaikinais valandų valandas varinėju kalbas apie tai, kaip naudinga ir garbinga būtų apsivilkti kareivio uniformą, atlikti savo pareigą ir viską paaukoti taikos labui. Galų gale aš nusileidau. Tai yra nesiėmiau jokių žygių, tiesiog leidau klostytis įvykiams savaime.

Nors Prokas energingai ėmėsi žygių ir iš rektoriaus Velso, Nacionalinės tyrimų tarybos vadovo Roberto M. Jerkso ir kitų įtakingų asmenų stengėsi gauti raštiškų patvirtinimų, kad manęs neįmanoma pakeisti jokiu kitu asmeniu, tačiau tuo pat metu rimtai svarstė galimybę pasamdyti dar vieną darbuotoją ir sustiprinti mūsų pajėgas. Tuo darbuotoju, – tikriausiai daug kas tai žino, – tapo Purvis Korkoranas. Kaip jau sakiau, Korkoranas buvo labai galantiškas, išvaizdus ir bendrauti mėgstantis jaunas psichologas, tikras sekso genijus, prieš kokį dešimtmetį baigęs Indianos universitetą, paskui Čikagoje įgijęs magistro laipsnį. Dabar jis nuosekliai dirbo toliau, rašė disertaciją ir rengėsi tapti psichologijos mokslų daktaru. Jis buvo vedęs, su žmona Violeta turėjo du mažus vaikus – dvi dukreles. Prokas susipažino su juo Sautbende po paskaitos, kurią skaitė socialinių darbuotojų grupei („...kai kalba pasi-

suka apie seksą, drovesnių ir siauresnių pažiūrų žmonių negu jie niekur nerasi"), kaip tik tuo metu, kai mudu su Airise buvome išvykę į povestuvinę kelionę. Korkoranas pasisiūlė papasakoti savo seksualinio gyvenimo istoriją, švelniai tariant, gana turtingą, – joje tikrai netrūko nei heteroseksualių, nei homoseksualių santykių patirties, ir jo asmenybė padarė Prokui įspūdį. Tokį didelį įspūdį, kad, tiesą sakant, profesorius pakvietė jį atvažiuoti į Blumingtoną, aplankyti institutą (taip mes vadinome ankštas patalpas, kuriose buvome įsikūrę), pasikalbėti ir nuspręsti, ar nenorėtų prie mūsų prisidėti.

Kai apie tai užsiminiau Airisei, – kad Prokas, tikėdamasis gauti papildomų lėšų iš Nacionalinės tyrimų tarybos ir Rokfelerio fondo, į miestą pokalbio dėl priėmimo į darbą pasikvietė Korkoraną, – jai visas šis reikalas pasirodė įtartinas.

– Argi nematai, kad jis ieško, kuo tave pakeisti? – tiesiai paklausė ji. – Jis tave atleis, paliks mus basus ir nuogus, aš liksiu čia viena, o tu atsidursi Dievas žino kur, gal kokioje Afrikos dykumoje kariausi su Romeliu, ar kaip jis ten, ir su kokiu nors pasipūtusiu žąsies žingsniu žygiuojančiu prūsu, nusitvėrusiu šautuvą su durtuvu.

Sėdėjome automobilyje savo pamėgtoje vietelėje, iš kurios vėrėsi vaizdas į tamsius, ramius karjero vandenis ir tamsoje tarsi vaiduokliai atrodančias uolas, ką tik buvome pasimylėję ir dabar tradiciškai traukėme po cigaretę.

– Tu klysti, – atsakiau jai. – Šis reikalas visai nesusijęs nei su šaukimu į kariuomenę, nei su pačiu karu, nei su dar kuo nors. Tiesiog mums trūksta darbuotojų.

Minutėlę ji sėdėjo nepratardama nė žodžio, paskui pasakė:

– Žinai, jis man pasiūlė tam tikrą sandorį...

– Kas?

– Tavo viršininkas.

– Prokas?

Automobilyje buvo visiškai tamsu, bet vis dėlto šiaip taip įžiūrėjau, kaip Airisė linktelėjo galva. Buvome nuogi ir nuo mano kūno sklido sueities metu išsiskyrusių sekretų kvapas. Ištiesęs ranką apkabinau Airisę, prisitraukiau ją šiek tiek arčiau ir ėmiau glamonėti krūtis, bet ji mane atstūmė.

– Taip, *Prokas,* – sušnypštė ji. – Jis... Prisimeni, kai anądien laukiau tavęs išeinančio iš darbo? Tai štai. Jis man pažadėjo padarysiąs viską, kad tik tu išvengtum tarnybos kariuomenėje, užversiąs laiškais vietos šauktinių komisijos skyrių, o jei prireiks, kreipsiąsis į juos asmeniškai, nes, girdi, tiriamasis projektas yra gyvybiškai svarbus šalies saugumui ir taip toliau, ir aš pasakiau, kad esu jam nepaprastai dėkinga. Ir ne tik paprasčiausiai padėkojau. Galima sakyti, buvau pasiryžusi pulti ant kelių ir bučiuoti jam kojas. Juk tu ir pats žinai, koks man svarbus šis reikalas, – tu neisi į karą, Džonai Milkai, o jeigu ir eisi, tai tik per mano lavoną, – ir jis mane taip nužvelgė... Puikiai suprantu, kad tu jį laikai visagaliu Dievu, nužengusiu drauge su juo besižavinčiais ir vienu balsu giedančiais angelais, bet tai buvo pats atšiauriausias žvilgsnis, kokį tik man yra tekę patirti. Ir žinai, ką jis pasakė, tarsi norėdamas, kad sudarytume nebylų sandorį? Jis paklausė: „Airise, mes vis dar neturime užrašę tavo istorijos, ar ne?"

– Taip, – pratariau aš, – ir kas iš to?

– Kas iš to? Ar tu manęs visai nesiklausai?

– Klausyk, Airise, – galutinai netekęs kantrybės atkirtau, – juk aš tau tūkstantį kartų sakiau, kad jeigu neužrašysime tavo seksualinio gyvenimo istorijos, tai labai pakenks mūsų įvaizdžiui – tiesą sakant, jau dabar kenkia.

– Jis – šantažuotojas.

– Šantažuotojas? Gal tau galvoje negerai?

– Liaukis, Džonai, ir neapsimesk, kad nieko nematai. – Vėl ištiesiau ranką norėdamas ją paliesti, bet Airisė pasislinko tolyn, pečiais prisispaudė prie šoninio automobilio lango, o smilkstančios cigaretės švieselė šiek tiek apšvietė tamsiuose šešėliuose skendintį jos veidą. – Atskleisiu jam savo paslaptis, išklosiu visa tai, ko niekam, netgi tau niekada nepasakojau, o jis tave ims ir išmes iš darbo. – Airisė stabtelėjo tik vieną mirksnį, bet jo pakako, kad jos balsas persisunktų kartėliu. – O jei nepapasakosiu – ką gi, sudie, Džoni, a?

PO SAVAITĖS ATVAŽIAVO KORKORANAS. Jis atvyko vienas, be žmonos, ir, Proko prašymu, pasirodė institute ankstų šeštadienio

rytą, kai mudu su Airise leidome laiką kažkur kitur. Prokui, žinoma, buvo įdomu, kokį įspūdį man padarys Korkoranas, bet tądien profesorius norėjo susitikti su juo vienas, ir nežinau, kas tarp jų įvyko (jei apskritai kas nors įvyko), bet neabejoju, kad Prokas buvo malonus ir skleidė jam vienam būdingą žavesį, pagerbė Korkoraną tik išskirtiniams svečiams organizuojama ekskursija po institutą, parodė mūsų techninę įrangą, kitas darbo priemones; galų gale viskas baigėsi Mekės pagaminta vakariene jaukioje namų aplinkoje – profesoriaus pasakų namelyje Pirmojoje gatvėje. Kitos dienos vakare, sekmadienį, mudu su Airise buvome pakviesti pas Proką į vieną iš savaitinių, kaip profesorius vadino, „muzikos vakarų", kad turėtume progą pabendrauti su rinktiniu jo draugų bei kolegų būriu, pasiklausyti šia proga Proko parinktų muzikos įrašų, o svarbiausia – susipažinti su Korkoranu.

Mes kelias minutes vėlávome, ir dėl to tikrai nebūtų reikėję jaudintis, jei Prokas nebūtų manęs paprašęs ateiti anksčiau, kad prieš pasirodant kitiems svečiams turėčiau daugiau laiko pabendrauti su Korkoranu. Šįkart dėl vėlavimo buvo kalta Airisė. Kol ji apsivilko suknelę ir pasidarė makiažą, rodos, praėjo visa amžinybė, – tiesiog iš proto galėjai išeiti! Aš jau buvau spėjęs penkis kartus paprašyti bendrabučio budėtojos, kad paskambintų Airisei, ir štai pagaliau ji nusileido laiptais ir žengė pro duris, kurias aš taip ilgai atakavau vidinės energijos žvilgsniu, jog buvau bepradedąs tikėti, kad vien valios jėga galiu priversti jas atsidaryti. Nekantravau, galbūt buvau netgi šiek tiek pyktelėjęs, bet turėjau pripažinti, kad laukiau tikrai ne veltui: tą vakarą Airisė atrodė stulbinamai graži, apsivilkusi juodą suknelę, pasipuošusi motinos jai dovanotu kukliu perlų vėriniu – jų šeimos relikvija, lūpas pasidažiusi ypač ryškiais dažais, suteikusiais jos veidui išraiškingumo ir gyvumo. Nežinau kodėl, – gal dėl tų perlų, – bet Airisė atrodė gerokai pasikeitusi, tarsi staiga būtų tapusi penkeriais metais vyresnė, rafinuota, patyrusi, aukščiausiam visuomenės sluoksniui priklausanti moteris, ir prašau man atleisti, bet nejučia prisiminiau ponią Foršėj – taktišką, išsiauklėjusią ir puikiai mokančią elgtis viešumoje.

Kai atėjome į Proko namus, dauguma svečių jau buvo susirinkę. Man regis, ten galėjo būti penkiolika dvidešimt žmonių: profesoriai, jų žmonos, Proko kaimynas iš gretimo namo ir du pagarbios baimės sukaustyti aukštesniųjų kursų studentai, kurie, rodės, nedrįsta net pažvelgti į kietus sūrius sausainiukus, riešutus ir šokoladinius saldainius, kuriuos Prokas buvo subėręs į krištolo taures ir išdėliojęs po visą kambarį. Prie durų mus pasitiko Mekė.

– Džonai, – supūkštė ji, kaip visuomet, gana įtemptu balsu, prisitraukė mane arčiau, apkabino ir pakštelėjo į skruostą, – ir Airise... Kaip malonu, kad atėjai. – Mekė suspaudė savo delnuose Airisės rankas ir apkabino ją taip, tarsi abi būtų senos, daugelį metų nesimačiusios draugės.

Man pasirodė, kad jų apsikabinimas truko akimirksnį ilgiau nei derėtų, ir palengva ėmiau jaustis šiek tiek nejaukiai, tarsi būčiau visų pamirštas ir paliktas vestibiulyje visiškai vienas ir mane būtų ėmę varstyti svetainėje susirinkusių svečių žvilgsniai.

– Ak, Meke, – tarė Airisė ir akimis įsisiurbė į šeimininkės veidą taip, tarsi dalytųsi su ja kažkokiomis telepatijos paslaptimis, – juk pati žinai, kad šio vakaro nė už ką nebūčiau praleidusi.

Airisė šypsojosi, ne – tiesiog spinduliavo džiaugsmą ir atrodė labai laiminga, tokios nemačiau jos nuo to laiko, kai gavau šaukimą į kariuomenę, o jos susierzinimas dėl Proko elgesio, rodos, akimirksniu išgaravo ir dingo be pėdsako. Ir, turiu pripažinti, ji nė trupučio neapsimetinėjo.

– Jūs – nuostabūs šeimininkai, tikrai, ir aš... tai yra mudu su Džonu, mes visada džiaugiamės galėdami užsukti į svečius. Juk pati žinai. Tik gaila, kad negalime atsilyginti tuo pačiu...

– Na, tikrai neverta jaudintis, – atsiliepė Mekė, pakabinusi mūsų apsiaustus ir lydėdama į svetainę, – anksčiau ar vėliau ką nors susirasite. Po medaus mėnesio mudu su Proku irgi turėjome panašių problemų, o mūsų pirmieji namai, į kuriuos įsikėlėme... Ką gi, jūs, vaikučiai, į tokį būstą šiandien tikriausiai nė kreiva akimi nežiūrėtumėte.

Atsakydama Airisė vėl kažką suulbėjo (aš vis dar nebuvau radęs tinkamos progos pasikalbėti su savo žmona apie buvusius mano ir Mekės santykius ir žinau, jog elgiausi kvailai, kaip paskutinis bailys, bet vis dėlto manau, kad kiekvienas, atsidūręs mano kailyje, suprastų, kodėl delsiau ir nebuvau linkęs ieškoti bėdos), netrukus mes atsidūrėme tarp kitų svečių, Mekė atsiprašė ir nuskubėjo į virtuvę. Nors jau anksčiau buvau lankęsis keliuose Proko muzikiniuose vakaruose, nė vieno iš susirinkusių svečių nepažinojau, – mat kviečiamųjų sąrašas nuolat keisdavosi, – todėl ne iš karto susigaudžiau, kuris iš svečių yra Korkoranas. Prie mudviejų su Airise priėjo Chemijos fakulteto profesorius Bučonas su žmona, kuri, kaip supratau, sirgo logorėja ir niekaip negalėjo nustoti taušKusi, paskui Airisė nuo mūsų atsiskyrė, o aš netrukus susivokiau esąs įspraustas į kampą ir, kaip tokiomis aplinkybėmis derėjo, pritariamai linkčiojau galva, o ponia profesorienė Bučon išsamiai vardijo man vokiečių būdo trūkumus, pasakojo apie nepriteklius, kuriuos dar būdama maža mergaitė patyrė Nante per Pirmąjį pasaulinį karą. Tuo tarpu Airisė stovėjo kitame svetainės gale, spausdama tarp pirštų ilgakoję taurę, pripiltą kažkokio žalsvo skysčio (matyt, kokio nors Proko sutaisyto žolių likerio), ir gerokai įsitempusi šnekučiavosi su profesoriumi Bučonu ir išdžiūvusiu, gunktelėjusiu, flanelinį kostiumą vilkinčiu vyru, kuris, sprendžiant pagal amžių, tikrai negalėjo būti Korkoranas. Ir kaip tik tada pastebėjau, kad tarp mūsų nėra Proko.

Tačiau dabar norėčiau pasakyti keletą žodžių apie muzikos vakarus. Prokas, senas ir aistringas kolekcininkas, savo asmeninėje fonotekoje buvo sukaupęs per tūkstantį plokštelių ir pastaruosius dešimt, o gal ir daugiau metų kiekvieną savaitę kviesdavosi pažįstamus į muzikos vakarus, kad pasidalytų su jais turimais lobiais. Tie vakarai atitikdavo aukštosios kultūros standartus ir vykdavo pagal griežtai nustatytą ir visuomet tą patį scenarijų – čia viskam vadovavo Prokas, ir viskas turėjo būti taip, kaip norėjo jis. Susirinkę svečiai truputį pabendraudavo (kaip dabar mes), Prokas trumpai pakalbėdavo apie tam vakarui parinktus kūrinius bei jų kom-

pozitorius, ir tuomet būdavo klausomasi muzikos. Susėdę ant pusračiu sustatytų kėdžių svetainėje, veidais atsigręžę į gramofoną, svečiai mirtinoje tyloje stebėdavo, kaip Prokas paima į rankas plokštelę, nubraukia nuo jos dulkes, pakėlęs paaštrina gramofono adatėlę ir švelniai nuleidžia ją ant plokštelės; porai minučių svetainėje įsivyraudavo įtempto laukimo nuotaika, svečiai, nedrįsdami nė krustelėti, abejingais veidais išklausydavo pradinį traškėjimą bei pokšėjimą, tuomet trenkdavo muzika, žmonės įsitaisydavo patogiau ir susikaupdavo. Plokštelės visuomet būdavo grojamos iki galo atsukus gramofono garsą, nes Prokas šventai tikėjo, kad tik šitaip klausantis įmanoma pagauti tyliausiai grojamų kūrinio fragmentų subtilybes ir grožėtis įvairiais instrumentais išgaunamų ir tarpusavyje besipinančių garsų visuma. Be to, būdavo griežtai reikalaujama, kad per visą laiką, kol būdavo atliekama simfonija, grodavo kvartetas ar skambėdavo kitas kūrinys, Proko parinktas tam vakarui, klausytojų auditorijoje tvyrotų visiška tyla. Prisimenu vieną muzikinį vakarą, kuriame pirmą kartą apsilankiusio svečio žmona nenustygo vietoje, sėdėdama ant kėdės vis sukiojosi, tuo tarpu Prokas vieną po kito laidė į ją priekaištingus žvilgsnius, – mat moteriai judant kėdė, ant kurios ji buvo įsitaisiusi, nuolat girgždėjo, tačiau ji vis tiek niekaip negalėjo nusiraminti. Kiek vėliau, per pertrauką, kai buvo patiekti užkandžiai ir gaivieji gėrimai, Prokas elgėsi taip, tarsi tos moters nė nematytų. Kiek žinau, daugiau ji niekada nebuvo pakviesta į Proko namus.

Bet tą vakarą, skirtą Korkorano garbei, viskas klostėsi kitaip nei įprasta. Prieš koncertą vykę pokalbiai buvo kur kas rafinuotesni ir gyvesni, tarsi žmonės būtų susirinkę ne į muzikinį vakarą, o į pasilinksminimo vakarėlį, ir aš jau ketinau atsiprašyti savo pašnekovės ir patraukti ieškoti Proko, tik staiga virtuvės durys atsidarė ir į svetainę, abiem rankomis laikydamas krištolo dubenį, – tą patį, kuris buvo naudojamas ir per mudviejų su Airise vestuvių pokylį, – įžengė jis pats. Jam už nugaros stovėjo Korkoranas, prilaikydamas atdaras duris.

Kai pažvelgiau į Korkoraną, pirmiausia į akis krito jo veido išraiška (nepasakytum, kad jis atrodė pasipūtęs ir savimi pa-

tenkintas, bet vis dėlto – visiškai atsipalaidavęs ir kupinas pasitikėjimo savimi) ir veido bruožai. Mokslo tyrimais buvo nustatyta (tai padarėme ne mes, o kiti mokslininkai), kad, kalbant tiek apie vyrus, tiek apie moteris, patraukliausias aplinkiniams atrodo tas veidas, kurio bruožai yra labiausiai simetriški, ir Korkorano veidas šiuo požiūriu galėjo būti itin aukštai įvertintas. Jis buvo gražus – dėl to nekilo nė menkiausios abejonės. Korkorano akys buvo veršiuko odos, iš kurios paprastai siuvamos sulenkiamos piniginės, spalvos, plaukai gelsvai rusvi, antakiai – nutolę vienas nuo kito per tinkamą atstumą, idealaus pločio, ir apskritai: jis atrodė toks elegantiškas, dailus ir grakštus, kad patiko absoliučiai visiems. Vos išvydęs Korkoraną, kaipmat pajusdavai jam simpatiją, o kai jis nusišypsodavo, imdavo kalbėti, pamėgdavai jį dar labiau. Štai toks Korkoranas buvo: gražus, žavus, draugingas. Jis buvo šiek tiek aukštesnis nei vidutinio ūgio, – sakyčiau, kokių penkių pėdų ir aštuonių ar devynių colių, – be to, visai nebuvo atletiškas, netgi priešingai: atrodė pernelyg silpnas ir suglebęs, pernelyg nerūpestingas, tarsi jam prieš nosį būtų tabalavusi skambučio virvelė ir būtų pakakę vieno truktelėjimo, kad sukeltų visus tarnus ant kojų ir priverstų juos bėgioti protekiniu.

Krištolo inde lengvai teliūškavo tamsiai geltonos spalvos skystis, jo paviršiuje plūduriavo trys ar keturi žaliosios citrinos griežinėliai, ir aš iš karto atpažinau, kad tai – ypatinga ir patobulinta pagal paties Proko sugalvotą receptą verdamo „sodininko punšo"atmaina (dvi dalys tamsaus romo, viena dalis – ją sudarė trys normalaus dydžio taurės – sausojo vyno, po lygiai apelsinų bei ananasų sulčių, šlakelis žaliosios citrinos sulčių ir vienas kitas šaukštas granatų sirupo būdavo gerai suplakama, po to pilama į taures tiesiai ant ledo gabalėlių ir papuošiama skiltele apelsino ir likeryje mirkytomis vyšniomis). Prokas, pastatęs dubenį ant kavos stalelio, iš pradžių atrodė šiek tiek susimąstęs ir suglumęs, – matyt, vis dar galvojo apie ką tik išgirstą Korkorano juokelį, bet po kelių akimirkų jo veidas vėl įgavo neutralią išraišką. Profesorius atsidėjęs ėmė pilstyti punšą į taures ir vieną po kitos dalyti

svečiams. Tuo tarpu Korkoranas pradėjo pokalbį su prorektoriumi Briskou ir jo žmona ir dabar labai gyvai apie kažką su jais šnekėjo, gestikuliavo, šypsojosi, nė kiek nesivaržydamas, neieškodamas žodžio kišenėje ir taip lengvai slysdamas pokalbio vandenimis, kaip pasroviui plaukiantis upėtakis; nors vėl mane pasigavusi ponia profesorienė Bučon, rodos, jau trečią kartą priminė, kaip 1917-ųjų rudenį ištisas devynias savaites ji mito vien ropėmis, vis dėlto aš pastebėjau, kaip Korkorano žvilgsnis užkliuvo už Airisės. Ji stovėjo tolimajame svetainės kampe, vis dar šnekučiavosi su profesoriumi Bučonu ir tuo pačiu prakauliu ir gunktelėjusiu vyriškiu – jis buvo aiškiai per senas, kad galėtų būti Korkoranas – ir aš pamačiau, kaip Korkoranas apsisuka aplink savo ašį ir jo akys susminga tiesiai į mano žmoną.

– Siūlau tostą! – paskelbė Prokas, nors jo į viršų kilstelėta taurė buvo beveik tuščia, be to, prieš klausantis muzikos jis niekada nesiūlydavo svečiams alkoholinių gėrimų, netgi savo likerių. Svečių šurmulys kaipmat nutilo.

– Už Purvį Korkoraną, – tarė profesorius, aukštai iškeldamas savo taurę, – už nuostabų ir talentingą jauną vyrą, – jis tikrai nėra iš tų, kurie bent kiek drovėtųsi sekso ir kuris, kaip suprantu, tikriausiai išreikš norą prisidėti prie mūsų ir persikelti čia... tai yra jei tik mums pavyks įkalbėti jį atsisakyti kultūrinių ir gamtinių Sautbendo privalumų.

Įvertindami Proko bandymą pajuokauti, vienas kitas svečias santūriai nusijuokė, mes ištuštinome taures, o savąją Prokas padėjo ant kavos stalelio nė nepaliestą ir čia pat neramiai apsidairė, tarsi būtų ką tik ne į savo vietą padėjęs kažkokį daiktą. Aš kelis kartus priglaudžiau sau prie lūpų servetėlę ir atsainiai šyptelėjau poniai profesorienei Bučon. Žinoma, ji buvo tikra nuoboda, tačiau aš vis tiek stengiausi elgtis su ja kuo mandagiau ir būti dėmesingas – tokia jau buvo mano prigimtis ir... darbas. Bet štai, kaip tik tą akimirką, kai Korkoranas išsprūdo iš glėbio poniai ir ponui Briskou ir be galo savita, tik jam vienam būdinga eisena, šiek tiek vilkdamas kojas (tai buvo labai panašu į šokį, nors žodis „šokti“ toli gražu negali deramai apibūdinti šio veiksmo, – veikiau būtų ga-

lima sakyti, kad Korkoranas čiuožė, taip, *čiuožė* per išblizgintas svetainės grindis, tarsi tai būtų municipalinė čiuožykla) ėmė judėti mano žmonos link, Prokas rankos mostu pakvietė mane prieiti.

– Milkai, – šūktelėjo Prokas, – Milkai!

Ir aš, profesoriaus žmonai burbtelėjęs kelis atsiprašymo žodžius, skubriais žingsniais kirtau svetainę.

– Ir – Korkoranai! – tuojau pat šūktelėjo Prokas, priversdamas mano būsimąjį kolegą apsigręžti ant kulno, tarsi būtų žmogus-giroskopas, kurį Prokas kaip tik įjungė ir privertė suktis. – Norėčiau supažindinti tave su Džonu Milku.

Svečiai vėl ėmė šnekučiuotis, šįkart įkvėpti Proko pasiūlyto romo, jau ėmusio mušti jiems į galvas. Aš ir pats pajutau, kad romas – klastingas ir staigiai veikiantis stimuliantas, tarsi mano pakaušyje būtų kokia sklendė, kurią kažkas atitraukęs pripylė šio gėrimo tiesiai man į smegenis. Žvilgtelėjau pro langą ir mano akys užkliuvo už nuogo belapio japoninio persimono, įkalinto lango stačiakampyje virš didelės ir gražios Korkorano galvos, nelyginant vis dar styranti antikos laikais vykusio didžiulio žemės drebėjimo liekana. Korkoranas šypsojosi. Jis ištiesė ranką – laimingiausias iš visų pasaulio žmonių, puikiai besijaučiantis ir visiškai atsipalaidavęs, savo miegamojo imperatorius – ir aš ją paspaudžiau.

– Man išties nepaprastai malonu, – pratarė Korkoranas, energingai kratydamas man ranką. – Daktaras Kinsis jau dvi dienos man jus tik giria ir giria. Jaučiuosi taip, tarsi jau seniai jus pažinočiau.

Ir tuomet tarp mūsų šmėstelėjo Proko veidas – išvagotas raukšlių, šiek tiek papurtęs, skvarbiomis primerktomis akimis, spinduliuojantis nekantrą ir smalsumą. Prokas tik linkčiojo ir linkčiojo galva, pritardamas kiekvienam mano ir Korkorano ištartam žodžiui.

– Taip, – atsakiau ir čia pat pajutau, kaip to vyruko ir mano rankų oda susilietė, – man irgi. Tai yra norėjau pasakyti, kad man irgi labai malonu.

– Palengva jis tampa pačios aukščiausios kvalifikacijos specialistu, – įsiterpė Prokas ir, atsigręžęs į Korkoraną, pridūrė: –

Bet juk viskas pasiekiama darbu, ir aš tikiuosi, kad kai tik mūsų institutas tvirtai atsistos ant kojų, tu irgi netruksi išmokti visko, ko reikia.

Išgirdęs man skirtą komplimentą, kukliai nulenkiau galvą, tuo parodydamas, kad nesu vertas tokio pagyrimo. Dabar abu vyrai varstė mane smalsiais žvilgsniais, tarsi būčiau buvęs koks retas muziejaus eksponatas.

– Jūs labai malonus, Prokai, netgi per daug malonus, – atsakiau ir nukreipiau žvilgsnį į Korkoraną, – viskas priklauso nuo tinkamo mokymo. O Prokas... na, jis...

– Neabejoju, kad profesorius – puikus mokytojas, – atsiliepė Korkoranas ir ramiai pažvelgė į Proką.

– Svarbiausia – tvirtai atsistoti ant kojų, – dalykišku tonu pakartojo profesorius, vėl užvesdamas kalbą apie darbą. – Todėl nuoširdžiai tikiuosi, Korkoranai, kad ilgai nelaikysi mūsų nežinioje, nes mūsų projektui reikalingi duomenys, be to, turime dar kelis kandidatus, laukiančius sprendimo ir norinčius užimti šią vietą, ir visi jie, panašiai kaip ir tu, yra pakankamai gabūs vyrukai.

Svetainėje susibūrusių žmonių nuotaika darėsi vis šventiškesnė, tačiau Prokas kaipmat ją išsklaidė. Aiškiai mačiau, kad jis nekantrauja, nori, kad dabar prasidėtų muzikinė dalis, o pats vakaras greičiau baigtųsi, – nors iš tikro šiuos vakarus jis nepaprastai brangino ir leisdavo juose atsiskleisti emocinei savo asmenybės pusei, kurią kasdieniame darbe stengėsi slopinti, – be to, trokšta prisivilioti Korkoraną, išmokyti jį visko, kas reikalinga, ir išgrūsti į gatvę dirbti su respondentais. Profesorius žiūrėjo, kaip mudu su Korkoranu spaudžiame vienas kitam ranką, kaip mėginame vienas apie kitą susidaryti pirminę nuomonę, bet matė vien tik duomenis, duomenis, duomenis, dabar pradėsiančius kauptis penkiasdešimčia procentų greičiau nei pirma.

Nešina padėklu Mekė apėjo svečius, surinko jų taures, ir mes susėdome. Prokas užsispyrė mudu su Airise pasodinti pirmoje eilėje greta Mekės, ir mane trumpą akimirksnį apėmė baimė, – mat kėdės buvo išdėstytos taip, kad turėjau atsisėsti tarp tų dviejų moterų, kurios, pasilenkusios per mane, tuo-

jau pat vėl atnaujino pokalbį ir ėmė pusbalsiu čiauškėti nelyginant paukštytės, o aš, galima sakyti, nesupratau nė žodžio. Korkoranas, profesoriaus garbės svečias, taip pat buvo įsitaisęs pirmojoje eilėje, greta Airisės, tik iš kito šono. Pagaliau šurmulys svetainėje nutilo. Grįžusi iš tualeto, profesoriaus Bučono žmona klestelėjo ant jai skirtos antrosios eilės pakraštyje esančios kėdės, o kita ponia (pusamžė ir putloka moteris, kurios aš nepažinojau, ar bent jau tikrai negalėjau prisiminti, kas ji tokia) tuo tarpu išsitraukė mezginį ir, be garso krutindama lūpas, ėmė skaičiuoti akis. Kai Prokas trumpam atsuko auditorijai nugarą ir pasilenkė prie gramofono patikrinti, ar viskas paruošta, pasinaudojęs proga sušnabždėjau:

– Airise, leisk tau pristatyti Purvį Korkoraną. Purvi, čia mano žmona, Airisė...

Ir tada Prokas pradėjo savo paskaitą.

– Šį vakarą parinkau jums tikrą perliuką. Išgirsite dvi nepaprastai išraiškingos ir rafinuotos Gustavo Malerio Ketvirtosios simfonijos G-mažor interpretacijas. Tam pačiam šią simfoniją atliekančiam Filadelfijos simfoniniam orkestrui vieną kartą diriguos nemirtingasis Leopoldas Stokovskis (nors kai kurie iš jūsų, be abejonės, prisimenate, kad anksčiau ilgą laiką jis buvo Cincinačio simfoninio orkestro dirigentas), kitą kartą – minėto dirigento mokinys ir įpėdinis, Oigenas Ormandis, kuris muzikos pasaulyje tuo metu dar buvo naujokas. – Ir Prokas, įsijautęs į lektoriaus vaidmenį, paminėjo pagrindinius Malerio gyvenimo faktus, aptarė žinomiausius tiek Jungtinėse Valstijose, tiek Europoje padarytų jo kūrinių įrašus, galiausiai trumpai išdėstė būdingus Stokovskio ir Ormandžio dirigavimo skirtumus. – O dabar, – kreipėsi jis į auditoriją, ir mėsingas profesoriaus veidas bei didelė jo galva pakibo tiesiai mums prieš akis nelyginant nokstantis vaisius, o jis, šiek tiek praskėtęs kojas, kad būtų lengviau išlaikyti pusiausvyrą, mostelėjęs dešine ranka tęsė savo mintį: – Šią simfoniją ketinu pateikti jums atskiromis dalimis: pradėsime nuo Stokovskio diriguojamos pirmosios ir trečiosios kūrinio dalies, paskui pereisime prie Ormandžio diriguojamų antrosios, ketvirtosios ir finalo, bet po to norėsiu jums pateikti ir Sto-

kovskio diriguojamą finalinės simfonijos dalies versiją. Žinoma, šioje kūrinio dalyje dar yra ir įtaigaus soprano solo partija „Wir geniessen die himmlischen Freuden"*, ją atlieka atitinkamai... – čia jis paminėjo du solistus, jų pavardžių anksčiau niekada nebuvau girdėjęs. – Tačiau norėčiau, kad jūs savo dėmesį sutelktumėte ne į šių dviejų vokalų koloritų skirtumus, bet į atitinkamų dirigentų dirigavimo tempą.

Svetainėje nuvilnijo pritarimo murmesys ir Prokas, rodos, liko patenkintas. Jis trumpam sunėrė priešais save rankas, tarsi rengdamasis melstis, ar veikiau – su kuo nors susitaikyti, tada nusigręžė nuo mūsų, ketindamas pradėti koncertą. Išgirdome, kaip trakštelėjo gramofono adatėlė, nutūpusi ant vinilo plokštelės paviršiaus, paskui – šniokštesio pliūpsnį ir tris aiškius pokštelėjimus, o tuomet mūsų ausis visu garsu užgriuvo Maleris.

Pasibaigus koncertui (šis vakaras vėl skyrėsi nuo kitų panašių vakarų, nes Prokas paprastai padarydavo pertrauką ir programą baigdavo keliais lengvais muzikos kūriniais, bet šiandien tos minties atsisakė) mes dar gerą pusvalandį pasilikome: stovėjome susimetę į nedideles grupeles, siurbčiojome kavą, aptarinėjome girdėtą kūrinį ir aiškius dviejų dirigentų braižo skirtumus, – bent jau tuos, kurie šitaip pateikus abi simfonijos versijas buvo akivaizdūs. Aš dar puoselėjau viltį išsivesti Airisę ir kur nors, kad ir automobilyje, praleisti su ja šiek tiek laiko, bet jau buvo vėlu, be to, rytoj rytą manęs laukė darbas, o jai reikėjo eiti į paskaitas, tad tiesiog stovėjau kaip koks kvailys, vienoje rankoje laikydamas puodelį kavos, kitoje – pyragaitį, vadinamą „panelės piršteliu", o profesorius Bučonas su žmona, užspeitę mane svetainės kampe, žinovų tonu kažką kalbėjo apie simfoniją, kurios ką tik išklausėme. Kadangi apie klasikinę muziką neišmaniau visiškai nieko, na, nebent tik tiek, kiek spėjau sužinoti iš kelių Proko pastabų, tad tik stovėjau ir klausiausi profesoriaus Bučono prisiminimų, kaip jis vieną kartą savo akimis matė orkestrui diriguojantį Stokovskį, tik jis negalėjo tikrai pasa-

---

* „Mes mėgaujamės dangiškais malonumais", *vok.*, – vert. past.

kyti, tai buvo Filadelfijoje ar Niujorke, o jo žmona nepraleido progos atkreipti mano dėmesio, kad būtent vokiečiai sunaikino jos šeimos fortepijoną, o kartu – ir visą muzikavimo džiaugsmą.

Kitame kambario gale Airisė šnekučiavosi su Korkoranu. Nežinia kaip, bet Korkoranui buvo pavykę įkalbėti Proką, kad dabar, kai laikas tam atrodė tinkamas, šis į svetainę vėl atneštų padėklą su savo likeriais, ir aš mačiau, kaip jis pasilenkęs Airisei į kavą įpylė gelsvo skysčio. Koncertas jai nepatiko. Aiškiai tai mačiau. Ji nuolat tvirtino, esą taip šaltai ir dalykiškai analizuodamas kūrinius, Prokas sunaikina visą jų dvasinį pradą, ir metams bėgant tie muzikiniai vakarai jai taps ne maloniu laisvalaikio praleidimu, o pareiga. Tačiau tą vakarą, drauge su Korkoranu pasitraukusi į tolimąjį šešėlių apgaubtą svetainės kampą, paprastų juodų Proko baldų ir tamsių sienų fone ji, atrodė, kuo puikiausiai leidžia laiką.

Paklausite, iš kur aš žinau? Sprendžiau iš jos laikysenos, iš elgsenos ir – iš veido išraiškos. Airisės veidą pažinojau kur kas geriau nei savąjį ir iš to, kaip ji išplėsdavo akis, kaip jam prabilus sučiaupdavo lūpas (ir ką gi tokio nepakartojamo Korkoranas galėjo jai papasakoti?), galėjau pasakyti, kad šiuo pokalbiu Airisė buvo be galo susidomėjusi. Be to, man pro akis nepraslydo ir tai, kad juokdamasi ji kartkartėmis būdingu judesiu palenkdavo galvą į šoną, pakėlusi ranką nesąmoningai čiupinėdavosi auskarą ir vis trypčiojo, tarsi jai po kojomis būtų užsidegusios svetainės grindys. Kūno kalba. Neturėjau kitos išeities, man teko mokytis ją perprasti. Ar aš pavyduliavau? Nė kiek. Na, bent jau kol kas. Ir kodėl būčiau turėjęs pavyduliauti? Aš mylėjau ją, ji – mane, – dėl to niekada, iki pat šios dienos, nekilo jokių abejonių, o visa kita, kaip mane mokė Prokas, tebuvo kūno funkcija, gryna fiziologija, stimulas ir reakcija. Dar kelias minutes mandagiai pasiklausiau profesoriaus Bučono ir jo žmonos kalbų, reikiamu momentu vis nusišypsodamas ir pritariamai linktelėdamas galva, paskui atsiprašiau ir ėmiau irtis per svetainę, ketindamas pasiimti savo žmoną, padėkoti šeimininkams už svetingumą ir išeiti laukan į tamsią naktį.

MUDVIEJŲ KELIONĖ NAMO... ką gi, manau, jūs pavadintumėte ją jaudinančia. Tik ne seksualine (kaip jau minėjau, tą vakarą prabangos būti seksualiai sujaudintiems mums teko atsisakyti), o emocine prasme. Pirmas kelias minutes mudu čiupinėjomės, kol užsisegėme visas apsiaustų sagas, bandydami bent šiek tiek apsisaugoti nuo priešinio vėjo pasistatėme apykakles ir susiglaudę žvaliai žingsniavome gatve nepratardami nė žodžio. Oras buvo šaltas ir gaivus, jame buvo justi artėjančios žiemos, uolomis nusėtų Kanados tyrlaukių ir šimtų tūkstančių per tundrą traukiančių galvijų, kuriems nuo šalčio stiro kailis, kvapas; aukštai virš galvos plytėjo giedras dangus, per visą jo kupolą išsibarsčiusių žvaigždžių šviesa lašėjo į žemę nelyginant baltas nakties kraujas. Staiga užsinorėjau dar kur nors užsukti ir prieš miegą išmesti paskutinę burnelę, bet žinojau, kad Airisė nesutiks, – juokinga ir kvaila, bet net ir būdama ištekėjusi moteris, ji ir toliau privalėjo laikytis bendrabučio taisyklių, ramybės valandos ir registratūroje budinčios darbuotojos nurodymų, – todėl, užuot pasiūlęs užsukti į kurį nors barą, pasakiau tai, kas pirmiausia šovė į galvą.

– Na, kaip tau patiko Korkoranas? – paklausiau. – Ką apie jį manai?

Airisė ėjo nunarinusi galvą, nuleidusi pečius, viena ranka prilaikydama pakeltą palto apykaklę. Mes abu žingsniavome gana sparčiu žingsniu.

– Ak, nė nežinau, – atsiliepė ji. – Man rodos, jis visai mielas.

– Visai mielas? Tik tiek?

Man šalo rankos – mat nesusiprotėjau pasiimti pirštinių. Pirštinių sezonas dar lyg ir nebuvo prasidėjęs, tad, sulenkęs kairiąją ranką ir leidęs įsikibti Airisei į parankę, nuogą plaštaką įkišau į apsiausto kišenę, o dešiniąją įsigrūdau į kelnių kišenę, nors šitaip persikreipus eiti tikrai nebuvo patogu. Mums po kojomis sūkuriavo vėjo nešami lapai. Netrukus ausis užgulė iš kito gatvės galo, kur iš Proko suorganizuoto vakarėlio skirstėsi svečiai, mus pasivijusio ir pralenkusio automobilio ūžesys.

– Nežinau, – pratarė ji. – Sakyčiau, kad jis moka įtikinti.

– Moka įtikinti? Ką nori tuo pasakyti?

– Jis puikus pašnekovas. Sklandžiai reiškia mintis. Neabejoju, kad netruks tapti geru istorijų rinkėju.

– Ar man tik pasirodė, ar tavo balse iš tiesų išgirdau sarkazmo gaidelę?

Akimirkai ji atgręžė į mane savo veidą – šaltą, išblyškusį, gatvės žibintų apšviestą ovalą, bet čia pat vėl nudūrė akis į žemę.

– Ne, tai visai ne sarkazmas, – atsakė Airisė. – Tiesiog stengiuosi į viską žvelgti praktiškai. Korkoranas tokiam darbui idealiai tinka. Nespėsi nė mirktelėti, kai jam atiteks tavo vieta...

– Jis neužims mano vietos.

– Ar pastebėjai, kokiomis akimis į jį žiūrėjo Kinsis?

Aš visas drebėjau, mano apsiaustas pasirodė esąs pernelyg plonas, vėjas plakėsi aplink kojas ir taršė kelnių klešnes. Mane nukrėtė šiurpas. Prieš akis iškilo Korkorano veidas, prisiminiau Proką, kuris visą vakarą nesitraukė nuo jo nė per žingsnį ir taip atvirai didžiavosi naujuoju savo radiniu, tarsi pats būtų jį pagimdęs, ir tą pačią akimirką suvokiau, kas tarp jų įvyko, – lygiai tas pats, kuo užsiiminėdavome mudu su Proku, kai likdavome vieni. Nepajėgiau susitvardyti. Staiga mano širdyje sukilo pyktis. Ir pavydas.

– Na ir kas? – mestelėjau. – Man tai visai nerūpi. Aš tau jau ne kartą sakiau, kad mums verkiant reikia daugiau bendradarbių.

Airisė nieko neatsakė. Po kojomis čežėjo lapai. Po kelių akimirkų ji vis dėlto pratarė:

– Bet įtikinti jis tikrai moka.

– Šit kaip? – atsainiai burbtelėjau, o mano mintys nuklydo kitur. – Ir ką gi jis tave įkalbėjo padaryti? Norėčiau sužinoti. Tikrai.

Kaip tik priėjome gatvės galą ir pasukome į dešinę, universiteto miestelio link. Už kampo siūbtelėjo stiprokas šaltas vėjas, o mes negalėjome rasti nė menkiausios užuovėjos. Gatve vienas paskui kitą riedėjo du automobiliai, taip arti vienas nuo kito, tarsi būtų surišti virve, ir kai jų ratai užvažiavo ant vėjo nulaužtos šakos, mūsų ausis pasiekė keli sausi, garsūs pokštelėjimai, tarsi staiga gatvėje kažin kas būtų sprogęs.

– Papasakoti savo istoriją, – atsiliepė ji.

Iš pradžių negalėjau patikėti savo ausimis, todėl nustebęs perklausiau:

– Ką?

– Jis įkalbėjo mane papasakoti savo istoriją. Kinsiui.

Prisipažinsiu, buvau priblokštas. Daug mėnesių įkalbinėjau ją tai padaryti, zyziau, nedaviau ramybės, tik štai vieną dieną pasirodo visiškai nauja būtybė – tasai Korkoranas, *ponas įtikinėtojas,* – ir, nesugaišęs nė dešimties minučių, palenkia ją savo pusėn ir įtikina pakeisti savo nuostatą?

– Gerai, – išspaudžiau jausdamas, kad visai netenku žado. – Tai gerai. Bet kodėl?.. Kodėl apskritai jo klauseisi, jei tavęs taip ilgai nesugebėjo įtikinti tavo pačios vyras?

Neseniai pravažiavusių automobilių užpakaliniai žibintai visai nutolo. Abi mašinos pasuko į priešais universiteto miestelį esantį Atvoterį ir dingo mums iš akių.

– Tiesiog jo argumentai man pasirodė svarūs, ir tiek, – paaiškino ji. – Supratau, kad ir man reikia prisidėti prie šio projekto, kaip tu man nuolat kartojai. Jo žmona jau sutiko, kad kai kitą kartą išsiruošite į Sautbendą rinkti faktinės medžiagos, ji su jumis susitiks ir papasakos savo seksualinio gyvenimo istoriją; ir kas žino, galbūt ją užrašyti teks kaip tik tau, Džonai? Argi nebūtų puiku, jei viskas liktų tarp savųjų?

– Nesuprantu, ką tuo nori pasakyti? Nematau nieko bloga...

– Kinsis Korkoranui pažadėjo pasirūpinsiąs, kad jam būtų atidėta karo prievolė.

Toliau kurį laiką žingsniavome tylėdami. Suprantama, Prokas pasirūpins, kad Korkoranui būtų atidėta karo prievolė ir būtų galima toliau tęsti tyrimus, tą pačią paslaugą profesorius ketino padaryti ir man, tačiau šios jo pastangos visiškai nepriklausė nuo to, ar mūsų žmonos atskleis savo seksualinio gyvenimo istorijas, ar ne. Tiesą sakant, turėjau būti patenkintas: jau pačią pirmą dieną, vos pasirodęs miestelyje, Korkoranas sugebėjo įkalbėti Airisę prisidėti prie projekto ir palaikyti bendrą mūsų kolektyvo dvasią. Tai buvo puiki, tiesiog nuostabi žinia, už tai reikėjo dėkoti pačiam dangui, bet kažkodėl nejaučiau nė menkiausio pasitenkinimo. Netgi priešingai, mane graužė pagieža.

– Proko pastangos atidėti Korkoranui karo prievolę ir jo žmonos sutikimas atskleisti savo istoriją tikrai neturi nieko bendra, – pasakiau.

Priešais mus dunksojo universiteto miestelis, vienoje kitoje katedroje dar dirbo žmonės, ir tamsiame nakties fone buvo matyti šviesos stačiakampiai. Mudu ėjome sparčiu žingsniu, po kojomis šiugždėjo šalčio pakąsta žolė ir čežėjo dar daugiau ant žemės prikritusių lapų.

– O kaipgi Mekė? – tada paklausė ji.

– Mekė? – nusistebėjau taip ir nesuprasdamas, kur Airisė kreipia kalbą. – Kuo čia dėta Mekė? Ar Mekė irgi prisidėjo? Gal ir ji bandė ar bent jau padėjo tave įtikinti? Taip?

– Ne. Kalbu apie Mekę kaip žmoną. Kaip vieną iš tų, priklausančių uždaram ratui. Dabar jam priklausys jau trys vyrai ir trys jų žmonos, žinoma, jei tik atskleisiu Prokui savo seksualinio gyvenimo istoriją ir jeigu jis nueis į šauktinių komisiją.

– Jis nueis, – daug negalvodamas, tik norėdamas palaikyti pokalbį, pareiškiau aš. – Turi nueiti. Jis dėl mūsų tikrai labai stengiasi.

– Bet kaipgi Mekė? – vis neatstojo Airisė.

Mudu kaip tik žingsniavome per keturkampį universiteto kiemą, plytintį priešais bendrabutį; bendrabučio prieduryje, skendėdamos tirštuose šešėliuose, stoviniavo įsimylėjėlių porelės, o pro kambarių langus liejosi šviesa, tarsi visas universiteto studentų gyvenimas būtų viręs kaip tik čia. Tiesą sakant, taip ir buvo. Bent jau šią vėlaus vakaro valandą.

– Kuo čia dėta Mekė?

Staiga Airisė ryžtingai išsivadavo man iš parankės ir paspartino žingsnį.

– Tu su ja gulėjai, – tėškė ji. – Mekė pati man sakė.

Dabar pro viršutinius bendrabučio langus šviesa krito tiesiai jai ant veido, plaukų, sidabravo jos paltą ir tamsoje skendėjusius dantytus skrybėlaitės kraštus.

– Ji man pasakė tiesą, – vėl pakartojo mano žmona, jos balsas buvo įtemptas, jame aiškiai girdėjau įniršį ir nusivylimą, žodžiai strigo jai gerklėje, – o tu melavai. – Staiga ji atsi-

gręžė ir, atsistojusi tiesiai priešais bendrabučio pastatą, pridūrė: – Tu, Džonai Milkai, mano teisėtas vyre, man melavai.

Nežinojau, ką sakyti. Kad viską paaiškinčiau, reikėjo leistis į ilgas kalbas, tam būtų prireikę kelių valandų ar netgi dienų, būtų reikėję pasitelkti visą po kaulelį išnarstytą heterogeninę filosofiją, o mums iki ramybės valandos buvo likusios vos kelios sparčiai tirpstančios minutės.

– Aš... aš nenorėjau tavęs *nustebinti*, – nesugalvojęs nieko geresnio leptelėjau, – ar... ar įžeisti, jeigu... na, jeigu...

– Melagis, – tiesiai man į veidą piktai tėškė Airisė.

Įsimylėjėliai lyg susitarę atsigręžė į mudu. Šešėliuose pasislėpusios porelės trumpam išniro iš savo priedangos, matyt, ketindamos pasimėgauti sunkia mane prislėgusia akimirka.

– Tu – melagis, – dar kartą pakartojo Airisė, apsisuko, užlipo laiptais ir pateko į apšviestą plotą, o aš likau kur stovėjęs ir tik žiūrėjau jai pavymui, kaip atsidaro ir vėl užsitrenkia bendrabučio durys.

Po savaitės Airisė susitarė su Proku dėl pokalbio ir papasakojo savo seksualinio gyvenimo istoriją. Jei atmintis manęs neapgauna, tais metais ruduo buvo kaip niekad lietingas, ir pirmojo sniego sulaukėme labai anksti. Viskas aplink tarsi sustingo, viena savaitė vijo kitą, paskui Korkoranas atsiuntė žinutę, kad sutinka užimti Proko siūlomą darbo vietą; japonai tuo metu sulipo į savo lėktuvus ir dar prieš aušrą atakavo Perl Harborą. Ir mūsų gyvenimas jau niekada nebuvo toks kaip anksčiau.

10

TURĖDAMI OMENYJE TAI, ką apie save jau papasakojau, manau, nė kiek nenustebsite, jei pasakysiu, kad pasitaikius pirmai progai (kai Prokas vienas išsiruošė į Elkhartą skaityti paskaitos kažkokios visuomeninės organizacijos nariams ir kartu ketino užsukti į netoliese esantį Sautbendą ir užrašyti Korkorano žmonos Violetos seksualinio gyvenimo istoriją), nieko nelaukęs žengiau prie kartotekos norėdamas peržiūrėti dvi mane ypač dominusias – Korkorano ir mano žmonos – istorijas. Ar verta sakyti, kad nejaučiau nei kaltės, nei menkiausio sąžinės graužimo? Tik ne šį kartą. Šįkart – tikrai ne. Prokas buvo išvykęs, ir niekas pasaulyje, nebent jo paties įsikišimas, negalėjo priversti manęs atsisakyti savo ketinimų. Per valandą perkandau naująjį Proko sugalvotą slaptą šifrą, išsitraukiau atitinkamus segtuvus, pasidėjau juos vieną šalia kito ant savo rašomojo stalo ir atsiverčiau.

Artėjo didžiosios metų šventės, visa šalis buvo puolusi į tuščią isteriją dėl karo, net Prokas jau ėmė nervintis dėl nugirstų kalbų, esą netrukus gyventojams bus normuojamas benzinas, padangos bei kitos prekės, ir primygtinai reikalavo, kad į ekspedicijas dažniau vyktume traukiniu, – traukiniu ir autobusu. Visi jautėsi suglumę, sukrėsti, susierzinę, taip priblokšti gruodžio septintosios įvykių, kad, rodės, nederėtų švęsti net Kalėdų, – ir kas gi galėtų bent prisiminti Kalėdų Senelį, kai pasaulyje laisvi šlaistosi Todžis ir Hitleris? Pamenu, prieš šventes staiga atšalo, mums virš galvų tarsi vėžlio šarvas plytėjo beribis dangus, sinoptikai pranešė, kad į vakarą turėtų pasnigti, o aš nuo pat ankstyvo ryto sėdėjau universitete, nes turėjau krūvą darbų. Manęs laukė nesibaigiantis duomenų lentelių sudarinėjimas, grafikų ir kreivių

braižymas, be to, reikėjo peržiūrėti korespondenciją, nors jos kiekis, žinoma, toli gražu neprilygo laiškų lavinai, su kuria mes, – daugiausia Prokas, – susidūrėme po to, kai 1948-aisiais buvo paskelbti mūsų tyrimų rezultatai. Tuomet per metus Prokas gaudavo tūkstančius laiškų, kuriuos rašė visiškai nepažįstami žmonės, prašydami patarti ar padėti išspręsti seksualines problemas, siūlydami savo kaip seksologinių tyrimų bičiulių paslaugas; kartais jie atsiųsdavo netgi intymių nuotraukų ar seksualinio gyvenimo dienoraščių, erotinio meno pavyzdžių, dirbtinių penių, grandinių, botagų ir panašių dalykėlių. Ypač gerai prisimenu vieną laišką, gautą iš advokato, – jis teisme atstovavo savo klientui, kaltinamam „lytiškai santykiavus su paršu per pastarojo analinę angą", ir prašė Proko, kaip šios srities specialisto, atsiųsti savo autoritetingą liudijimą, kuriame būtų nurodytas bendras tokio pobūdžio santykiavimo su gyvūnais dažnumas (pagal mūsų statistiką, tokiais dalykais užsiiminėjo šeši procentai visų šalies gyventojų, arba septyniolika procentų kaimo žmonių). Patenkinti šį prašymą Prokas atsisakė. Mandagiai, bet atsisakė.

Kad ir kaip ten būtų, dabar sėdėjau palinkęs prie stalo, galvoje įkyriai sukosi vienos Kalėdų giesmės fragmentas (mat praėjusį vakarą su Airise buvome artėjančioms šventėms skirtame choro koncerte), kitame koridoriaus gale kažkuris iš Proko kolegų tai krenkštelėdavo, tai sustodavo išsišnypšti nosies, o sekretorės nesiliovė siūti pirmyn ir atgal, kaukšėjo savo aukštakulniais ir šis garsas man priminė žaislinio lokomotyvo, riedančio miniatiūriniais bėgiais, klaksėjimą. Pirmiausia ėmiausi Airisės istorijos, bet, kaip ir tikėjausi, neradau joje nieko, kas mane būtų nustebinę. Tik sulaukusi septyniolikos ir jau mokydamasi koledže ji sužinojo, ką reiškia žodis „masturbuotis", tačiau net ir tuomet ji nesugebėjo atmesti ar peržengti įskiepytų draudimų: du ar tris kartus pabandė masturbuotis, bet niekada nėjo iki galo ir orgazmo nepatyrė; su keliais vyrais ar vaikinais, neskaitant manęs, Airisė buvo išbandžiusi manualinį ir oralinį krūtų stimuliavimą, bet prieš susižadėdama ir ištekėdama nebuvo patyrusi nei petingo, nei sueities. Jos seksualinių santykių patirtis su tos pačios

lyties asmenimis irgi buvo labai ribota ir įgyta labai ankstyvoje paauglystėje, be to, ji niekada nesantykiavo su gyvūnais, o ir seksualinių fantazijų beveik neturėjo. Airisė niekada nesinaudojo penio pakaitais, niekada (iki mudviejų santykių pradžios) nebuvo paėmusi į burną vyro genitalijų.

Neradau čia nieko, ko jau anksčiau nebūčiau šimtus kartų girdėjęs, ir mintyse ėmiau svarstyti, kodėl ji taip nenoriai sutiko atskleisti savo seksualinio gyvenimo istoriją, – iš tiesų, tai buvo standartinė ir gana nuobodi istorija; gal dėl to, tylomis svarsčiau, kad jai buvo gėda prisipažinti, kad ne kažin ką gali mums pasiūlyti? Tarsi mums visiems būtų labiausiai rūpėję užrašyti ypatingas, ekstremalias išpažintis, surasti kuo daugiau sekso galiūnų, – pasileidusių ir persisotinusių, – asmenų, kurie pagal mums rūpimus parametrus niekaip neišsitenka nubrėžtoje kreivėje... Gal dėl to ji šitaip elgėsi? O gal priežastis slypėjo kur kas giliau, gal Airisė nepritarė mūsų tiriamojo projekto idėjai ir todėl buvo nusistačiusi prieš? Bet prieš ką? Prieš Proką? Prieš mane? Ir staiga trumpam liūdesys suspaudė man širdį, supratau, kad Airisei nebuvo lengva apsispręsti, kad ji tai padarė dėl manęs, tik dėl manęs vieno, – jeigu ji nebūtų manęs mylėjusi, niekada nebūtų sutikusi pasiaukoti ir atskleisti dalį privataus gyvenimo dėl kažkokio projekto. Tiesiog tokia buvo jos prigimtis. Porą minučių sėdėjau, pro langą žvelgdamas į beribę ir sandarią padangės kriptą, ir pusbalsiu ištariau jos vardą: *Airisė*. Tik tiek: *Airisė*.

Tą dieną, kai atėjo pas mus, Airisė atrodė tokia susinervinusi, tokia ryžtinga ir kartu – įskaudinta, drovi ir graži...

– Daktare Kinsi, – vos girdimu balsu pratarė ji, – sveiki. Labas, Džonai.

Žinojau, kad ji ateis ir, tiesą sakant, visą dieną sėdėjau kaip ant adatų. Kaskart, kai tik koridoriuje išgirsdavau žingsnius, – nesvarbu, kad iki sutarto susitikimo dar buvo likusios net kelios valandos, – aš, sėdėdamas ant savo kėdės, neramiai sujudėdavau ir vogčia žvilgtelėdavau į duris. Maniau, kad esu pasiruošęs susitikti su ja čia, darbo kabinete, pasiruošęs atlikti tai, ką derėjo, ir pamiršti, tarsi tai būtų paskutinis iš visų vedybų ritualų, – skiepai ar venerinių ligų testas, kuris

buvo privalomas, kad būtų įregistruota santuoka, ir vis dėlto, nors vis nesilioviau žvilgčiojęs į laikrodį, o mano skrandį varstė diegliai, lyg visą savaitę nieko nebūčiau valgęs, kai Airisė įžengė pro duris, beveik nustebau ją čia išvydęs. Kaip tik buvau įnikęs į skaičiavimus, – jie, tiesą sakant, man buvo šiek tiek per sudėtingi (norminiai apklausoje dalyvavusių vyrų naktinio sėklos išsiliejimo dažnumo nuokrypiai nuo vidurkio), o ji įėjo į kabinetą visiškai tyliai, lyg jos padai būtų minkšti kaip katės pėdų pagalvėlės. Pakėliau akis ir pamačiau ją, šiek tiek susikūprinusią, liesą, paskendusią savo palte nelyginant vaikas, apsimovusią pirštines, užsidėjusią skrybėlaitę ir besišypsančią drovia susijaudinusio žmogaus šypsena. Prokas pakilo nuo savo rašomojo stalo jos sutikti.

– Airise, užeik, užeik, – tarė jis, ir jo balsas akimirksniu įgavo pačią maloniausią, tikro apklausų organizatoriaus saldžią kaip sirupas gaidą. – Leisk, padėsiu tau nusivilkti paltą. Lauke ne juokais šalta, taip?

Airisė patvirtino, kad taip ir yra. Šyptelėjusi man, ji išsinėrė iš palto, o Prokas, suuodęs, kad netrukus jo duomenų bazę papildys dar viena istorija, kaip įmanydamas stengėsi jai patarnauti. Ar Airisė atrodė nedrąsi? Gal netgi šiek tiek apsvaigusi? Manyčiau, kad taip. Tačiau svarstyti daug laiko neturėjau, nes Prokas, nieko nelaukdamas, atsigręžė į mane ir pareiškė:

– Kaip suprantu, šiandien norėtum grįžti namo šiek tiek anksčiau, ar ne, Milkai? Gal būtų dar geriau, jei pasiimtum popierius ir persikeltum dirbti į biblioteką...

Paskui atsiverčiau Korkorano seksualinio gyvenimo istoriją.

Tačiau perpasakoti Korkorano istoriją, – o ji, kaip minėjau, buvo nepaprastai išsami ir turtinga įvykių, įspūdingiausia iš tų, kurias buvo atskleidę mūsų respondentai, – šiuo atveju tikriausiai nėra taip svarbu, kaip detaliai aprašyti lemtingą sceną – kai Airisė stovi ant merginų bendrabučio laiptų, – nes ji buvo pranašiška, joje slypėjo kur kas daugiau nei menka užuomina apie tai, kaip įvykiai klostysis toliau. Ji pavadino mane melagiu. Trinktelėjo durimis. Paliko mane stovėti šaltyje. Stypsodamas tenai, pučiant negailestingam vėjui, pro

šalį tarsi šmėkloms slystant baigiamojo kurso įsimylėjėlių porelėms, turėjau pažvelgti į realybę ir pripažinti du nenuginčijamus faktus: Mekė jai pasakė, ir Airisė visą tą laiką žinojo, – ir kai mudu susitaikėme, ir per mūsų vestuves bei medaus mėnesį, ir vėliau, vasaros, paskui rudens sekmadienių popietėmis mums maloniai leidžiant laiką intymioje aplinkoje, – bet nė žodžiu neprasitarė. Ji tik stebėjo mane kaip šnipė, laukdama patogios progos kirsti. Ką gi, dabar tokia proga pasitaikė. Airisei už nugaros trinktelėjo durys, bendrabutis ją prarijo, o aš svirduliavau per universiteto miestelį nelyginant klipata tol, kol radau telefono būdelę ir surinkau jos numerį.

Į mano skambutį atsiliepė budėtoja.

– Bridžita? – paklausiau ir tuojau pat paprašiau: – Čia Džonas Milkas. Ar galėtum pakviesti Airisę?

– Taip, aišku, – atsakė Bridžita, jos balsas buvo šaltas ir santūrus, tad mintyse aš paklausiau savęs, kiek iš tiesų ši mergina žino. Dedamas ant stalo telefono ragelis skaudžiai dunkstelėjo, plastikas pokštelėjo į stalviršio medį, paskui į mano ausį ėmė lietis tik traškesiai ir šnypštimas. Po kelių minutėlių išgirdau būdingus garsus: toliau nuo budėtojos stalo kažkas sušlepsėjo, paskui pasigirdo trumpas kikenimas ir vyriškas balsas. „Labanakt“, – pasakė kažkas, tikriausiai kitas vyras, tuomet atsklido merginos balsas: „Nagi, dar vieną bučkį...“

Kai prie telefono pagaliau priėjo Airisė, – nė pats nežinau, kiek laukiau: gal dvi, o gal ir visas dešimt minučių, – jos balsas skambėjo taip, tarsi ji kalbėtųsi su nepažįstamu žmogumi, visiškai nelauktu skambintoju ar tipeliu, kuris kažką pardavinėja.

– Ko tu nori? – šaltai pasiteiravo ji.

– Na, aš... aš tik norėjau *pasikalbėti*... Tai yra... jei... jei tik...

– O kaip tau atrodo, ką dabar darai? – uždavė dar vieną klausimą Airisė, ir šį kartą jos tonas man teikė gerokai daugiau vilčių, nes dabar mano žmona buvo savimi: įsiutusi, bet tam tikra prasme – ir nusivylusi. – Gal manei, kad aš visiška kvailė, ką? Ar kad akių neturiu? Tu tikrai mane tokia laikei?

– Ne, nelaikiau. Tiesiog... tiesiog nemaniau, kad darau ką nors bloga, nieku gyvu nenorėjau tavęs nuliūdinti ar nuvilti. Štai ir

viskas. Viskas dėl to mūsų projekto. Juk mes – žmonių rūšiai priklausantys gyvūnai. Ir man nėra ko gėdytis, visiškai nėra ko.

Ji nieko neatsakė. Telefono linijoje įsišėlo tikras atmosferinių trukdžių karas ir atrodė, kad mane nuo Airisės skiria ne universiteto kiemelis, o bent tūkstantis mylių.

– Klausyk, Airise, – vėl prabilau aš, – turi pasistengti atsikratyti pasenusių pažiūrų, smerkiančių dviejų to paties norinčių suaugusių žmonių *santykius*. Juk gyvename moderniame amžiuje, esame ar bent trokštame tapti mokslininkais, tyrėjais, o visi tie prietarai, baimės, kaltinimai ir badymas pirštu tik trukdo mums žengti į priekį. Turiu omenyje, mums kaip visuomenei. Argi nesupranti?

Kai vėl išgirdau Airisės balsą, atrodė, kad ji apskritai negirdėjo, ką sakiau, jos balsas buvo tylus ir šiek tiek virpėjo.

– O Prokas?

– Prokas? – nustebau.

– Tu ir Prokas?

Stovėjau telefono būdelėje užlietas gelsvos šviesos. Man buvo šalta. Vėjas klebeno duris, veržėsi būdelės vidun pro durų plyšius. Pamenu, kad visas tirtėjau nuo šalčio, bet kitame laido gale buvo mano žmona, mano Airisė, ir pagaliau turėjau iškloti jai visą tiesą, nuo šiol turėjau būti visiškai atviras ir sąžiningas, nes aiškiai mačiau, kad jeigu elgsiuos kitaip, mudviejų santykiai bus pasmerkti žlugti.

– Taip, – pagaliau pratariau aš.

Tai, ką Airisė pasakė paskui, man buvo visiškai netikėta. Ne, ji man nepriekaištavo, nesuriko: „Kaip tu galėjai?!", nereikalavo, kad papasakočiau, kur, kokiomis aplinkybėmis ir kiek kartų santykiavau su Proku, neklausinėjo, nei ar aš jį myliu, nei ar jis myli mane, nesvarstė, koks vaidmuo šiame kontekste tenka Mekei ir jai pačiai, netgi nepavartojo nė vieno iš tų bjaurių epitetų, kuriuos tokiais atvejais lengvai ima žerti kiti, girdi, aš – iškrypėlis, homikas ir pederastas. Ji tiesiog tarė: „Suprantu..." Tik tiek.

Ką aš jaučiau? Gėdą? Šiokią tokią. Palengvėjimą? Taip, žinoma, bet jis buvo toks silpnas ir trapus, kaip ir gūdžioje nakties tamsoje mūsų balsus jungiantis telefono ryšys.

– Aš tave myliu, – pasakiau. – Tave vieną. O visa kita...

– Tik kūno funkcija, taip?

– Klausyk, Airise. Aš tave myliu. Ir labai norėčiau pasikalbėti su tavimi akis į akį, nes telefonu... Mums nederėtų tokių dalykų aiškintis telefonu.

– Mekė, – atsklido jos balsas, ir aš, tiesa, negalėjau būti tikras, juolab kad telefono ryšys buvo labai prastas, bet man pasirodė, kad šįkart jame išgirdau aiškią sielvarto gaidelę, ir pajutau, kad dar akimirka, ir mudu imsime vienas nuo kito tolti, o mano žmona tuoj tuoj pravirks. – Mekė ir aš, mudvi išsikalbėjome. Ji – kaip motina, bet šitai tu ir pats žinai, ar ne? Ji... ji man sakė tą patį, ką ir tu. Kad tai nieko, ničnieko nereiškia, kad tai – tik... tik... tik gyvūnai, trinantys vienas kitam tam tikras kūno vietas, taip?

– Airise, – pakartojau, – aš tave myliu.

Šį kartą tyla ragelyje tvyrojo ilgiau. Kai Airisė vėl prabilo, jos balsas buvo visai prislopęs, vos girdimas.

– O kaipgi tuomet aš ir Prokas? – sušnabždėjo ji. – Ar nori, kad ir mes?..

Ne, tą audringą rudens naktį ten tikriausiai buvau ne aš, o iš celiuliozės išpjaustytas mano atvaizdas, ten stovėjo medinė figūra, tik medinė Džono Milko figūra, įgrūsta į telefono būdelę, esančią tolimajame Indianos universiteto kiemo kampe. Galite prikalti mane vinimis, drožti ir skaptuoti visais po ranka turimais įrankiais: tą akimirką nieko ypatinga nejaučiau.

– Ne, – atsakiau, – ne, nenoriu, tikrai ne... Tu neprivalai daryti nieko, kas tau atrodo nepriimtina.

– Bet juk aš ketinu atskleisti savo seksualinio gyvenimo istoriją. Tai kodėl gi man neatsiduoti visai? – Čia Airisė trumpam nutilo. Vėjas vis dar klebeno telefono būdelės duris. – Juk tai visiškai nieko nereikštų, ar ne?

Mano liežuvis tarsi sumedėjo. Negalėjau pratarti nė žodžio.

– Džonai? Džonai, ar dar girdi mane?

– Taip, girdžiu.

– O tavo... hm, kaip turėčiau jį vadinti? Tavo kolega, Korkoranas, – toliau kalbėjo Airisė, tik jos balsas staiga pasikeitė, įgavo tokį toną, kuris man visai nepatiko, – jis, be abejonės,

manimi susidomėjo. Ar matei, kaip jis šiandien vakare elgėsi? Jis nužiūrėjo mane kaip paukštšunis grobį.

Ir štai aš prisikasiau prie Korkorano istorijos. Tai yra ne iš karto po mūsų pokalbio, o kai viskas aprimo, – kai mudu su Airise šimtus kartų visą perkratėme ir aptarėme, kai atnaujinome savo priesaiką, duotą taikos teisėjo akivaizdoje, kai vėl pasimylėjome ant užpakalinės automobilio sėdynės ir kai šiaip taip sukrapštėme pinigų pirmajai įmokai už išsinuomotą butą, nes daugiau tiesiog nebuvo įmanoma pakęsti nei gyvenimo atskirai, nei amžino ilgesio, nei visų tų *nesusipratimų*. Ir viskas tarp mudviejų vėl buvo ir toliau turėjo būti gerai, bent jau kiek galėjau spręsti tą rūškaną gruodžio rytą, kai Prokas išvažiavo skaityti paskaitos, o aš žengiau prie duomenų kartotekos, nusprendęs galų gale išsiaiškinti, kas per paukštis tasai Korkoranas. Ką gi aš galiu pasakyti? Tiesiog sėdėjau ten užsidegęs stalo lempą ir vedžiojau pirštu po apklausos lapą, permesdamas akimis jo veiklos faktus, jo amžių, seksualinių santykių dažnumą, ir palengva man ėmė vertis išsami seksualinių Korkorano eksperimentų ir beprotiškai drąsių poelgių panorama. Tiesą sakant, jei kalbėsime apie seksualinę patirtį, šis vyrukas buvo visiška mano priešingybė. Jis anksti lytiškai subrendo ir tuo naudojosi, jis priklausė tai individų grupei, kurią šiek tiek vėliau mes pavadinome „nepaprastai dideliu seksualiniu aktyvumu pasižyminčių žmonių grupe"; tai buvo individai, per visą savo gyvenimą nuolat turėję seksualinių kontaktų, be to, santykiavę gerokai dažniau ir su didesniu partnerių skaičiumi, nei vidutinio seksualinio aktyvumo respondentai, ir nepalyginti dažniau, nei „mažo seksualinio aktyvumo žmonių grupei" priklausantys individai, esantys pačioje skalės apačioje.

Korkoranas užaugo Leik Foreste. Jo tėvas profesorius vėliau, kai Korkoranui sukako keturiolika, su šeima persikėlė gyventi į Sautbendą, kad galėtų užimti etatinę vietą Notrdamo universitete. Tėvas buvo katalikas, tačiau bažnyčios gyvenime beveik nedalyvavo, o motina, nors formaliai priklausė unitų bendruomenei, buvo labai laisvų pažiūrų. Namuose nebuvo vengiama nuogumo, vienu tarpu tėvai netgi dalyva-

vo nudistų judėjime, ir šį faktą Korkorano tėvui teko stropiai slėpti nuo universiteto vadovybės, kaip ir Prokui, akylai stebėjusiam, kad jo asmeninio gyvenimo smulkmenų nesužinotų Indianos universiteto bendruomenė. Korkoranas prisiminė, kad jau vaikystėje ne kartą patyrė erekciją, o motina jį tikino, kad sėkla jam išsiverždavo dar kūdikystėje, – tiesą sakant, ji juokdamasi pasakodavo, esą Korkoranas buvęs nelyginant mažas alavinis kareivėlis: apipurkšdavęs ją kaskart, kai ji keisdavo jam vystyklus. Ir nors iš pirmo žvilgsnio tai atrodo neįprasta, tolesni mūsų vaikų seksualumo tyrimai parodė, kad tai – jokiu būdu ne anomalija, ypač jei kalbama apie padidėjusio seksualinio aktyvumo individus. Sulaukęs vienuolikos, jis pirmą kartą patyrė orgazmą ir nuo to laiko su kitais tų apylinkių berniukais entuziastingai užsiiminėjo veikla, kurią prastakalbės žodžiais būtų galima įvardyti „nepaliaujamu pimpalo trynimu", – iš pradžių Leik Foreste, paskui ir Sautbende, kur jis, atrodo, tapo ilgos virtinės seksualinių žaidimų – tiek su vaikinais, tiek su merginomis – iniciatoriumi.

Pirmąją sueitį Korkoranas patyrė būdamas keturiolikos ir tai įvyko vasarnamyje ant vieno iš šiaurinėje Mičigano pusiasalio dalyje tyvuliuojančių ežeriukų kranto. Matyt, tose vietose vasarnamius buvo išsinuomoję ir nemažai kitų panašioms pažiūroms pritariančių asmenų, kitaip sakant, nudistų, tad Korkoranas ir abi jo seserys visą vasarą lakstė visiškai be drabužių, o jų kūnai, kaip jis vėliau pasakojo, „buvo įdegę saulėje iki paskutinio plyšelio". Nekaltybę Korkoranas prarado su teta – motinos seserimi, – o paskui ėmė intymiai bendrauti su šešiolikmete vieno iš stovyklautojų dukterimi, su ja santykiaudamas išbandė visas jam į galvą šovusias priemones ir pozicijas, teikiančias seksualinio pasitenkinimo. Netrukus Korkoranas, kaip vėliau pats ne sykį kartos, įsitikino turįs įgimtą talentą užsiiminėti seksu, iš visų išbandytų užsiėmimų ši veikla jam patiko ir traukė labiausiai, netrukus jis visiškai prarado susidomėjimą berniukams įprastais laisvalaikio leidimo būdais, pavyzdžiui, kad ir beisbolu, upėtakių gaudymu, kinu ar nuotykių romanais, ir atsidėjo vien savo seksualinių poreikių

tenkinimui: stengėsi patirti malonumą visais įmanomais būdais ir nuolat keisdavo partnerius. Išvažiavęs studijuoti į koledžą, sutiko savo būsimą žmoną Violetą, ir ji nuo pat pirmos jų pažinties dienos pasirodė esanti ne mažesnė sekso mėgėja už patį Korkoraną (tuomet galėjau tik įsivaizduoti, kaip ji galėjo atrodyti, ir turiu prisipažinti, kad vien pagalvojęs, jog galbūt man teks iššifruoti ir perrašyti jos seksualinio gyvenimo istoriją, gerokai susijaudinau). Jie turėjo du vaikus, mergytes, joms dabar buvo atitinkamai septyneri ir devyneri metai. Progai pasitaikius, jie abu prasiblaškydavo su kitomis poromis, be to, Korkoranui nebuvo svarbi net partnerio lytis: jis noriai santykiaudavo ir su vyrais, ir su moterimis, negana to, entuziastingai dalyvaudavo sekso žaidimuose su abiejų lyčių partneriais vienu metu (Proko sudarytoje šešių padalų skalėje jis nepakilo aukščiau trečiosios ir laikė save visiškai biseksualiu). Ir pagaliau, – tai ir pelnė jam didžiulę Proko simpatiją, nes šis rado beveik neišsenkantį šaltinį, kaip reikiant papildžiusį jo duomenų bazę, – Korkoranas turėjo nedidelę užrašų knygelę juodais viršeliais ir joje registravo kiekvieną savo pergalę, kiekvieną asmenį, su kuriuo kada nors buvo sugulęs, ir jo seksualinių kontaktų skaičius dabar jau siekė kelis šimtus.

Suprantama, daug ką iš to, ką čia papasakojau, sužinojau gerokai vėliau, kai ėmiau artimiau Korkoraną pažinti, – galų gale, štai jau keturiolika metų mudu esame kolegos ir vienas nuo kito tikrai neturime ko slėpti, – tačiau pagrindinę informaciją apie Korkoraną vis dėlto gavau tą gruodžio rytą, likus savaitei iki neramių 1941-ųjų Kalėdų, nepabūgęs antrą (bet ne paskutinį) kartą numoti ranka į Proko draudimą. Pamenu, sėdėjau kabinete tarp sudžiūvusių ąžuolų išaugų, žvilgsnis paskubomis slydo būsimo bendradarbio apklausos lapais, širdis pašėlusiai daužėsi, ausyse įkyriai skambėjo giesmės „Klausyk, kaip pranašingai gieda angelai" fragmentas, o iš koridoriaus čia pasigirsdavo, čia vėl trumpam nutildavo studentų žingsniai. „Argi aš kada nors galėsiu su juo susilyginti?" – mintyse klausiau savęs. Ir staiga man dingtelėjo, kad nuo pat pradžių gyvenau iliuzija ir apgaudinėjau save ir kad

Airisė buvo teisi: Korkoranas atėjo pas mus ketindamas užimti mano vietą, atsisėsti prie mano darbo stalo, pasiglemžti mano atlyginimą, perimti visus mano interviu, nustumti mane į šalį ir sumenkinti mano indėlį į tiriamąjį projektą, nors aš ėmiausi darbo anksčiau, nei horizonte pasirodė jis. Aš išsigandau, mane apėmė panika. Pakilau nuo stalo ir pradėjau žingsniuoti po kabinetą, kad aprimčiau. Mintyse ėmiau vardyti savo privalumus: buvau ištikimas, paslaugus, sukauptų šios srities žinių gausa nusileidau tik pačiam Prokui, turėjau didesnį darbo stažą nei Korkoranas; tačiau, kad ir kiek svarsčiau, turėjau pripažinti, jog Korkoranas visais atžvilgiais už mane pranašesnis, taip buvo galima spręsti iš jo apklausos lapo duomenų: jis buvo aštuoneriais metais už mane vyresnis, turėjo du vaikus, jo universiteto diplomas buvo aukštesnio laipsnio, o seksualinė patirtis – tokia turtinga, kad jis būtų atsidūręs bet kokios lentelės ar grafiko viršuje. Ir tuomet, netikėtai užkluptas kaltės jausmo, pajutęs sąžinės priekaištus ir susigėdęs, įkišau Korkorano segtuvą atgal į dokumentų spintą, uždariau ją ir užrakinau.

Pirmąją Naujųjų metų dieną įsikėlėme į savo butą. Jis toli gražu nebuvo toks, apie kokį svajojome, – nuo universiteto miestelio jį skyrė dešimt gatvių ir, kol jį pasiekdavome, mums ne juokais įskausdavo kojas, jis buvo pačiame skurdžiausiame ir labiausiai apšepusiame Blumingtono rajone, be to, drėgnas kaip kapas, nes namas stovėjo kalvos papėdėje, kaip tik ten, kur anksčiau plytėjo žliugsinti pieva, dabar jau nusausinta; butą sudarė trys kambariai ir vonia, visuose kampuose tvyrojo neišsivadėjantis kvapas moters, kuri čia mirė (galiu pasakyti tik tiek, kad tai buvo vyresnioji ponios Lorber sesuo, jei tai jums padės aiškiau įsivaizduoti, į ką tasai butas buvo panašus), bet jis buvo *mūsų*, ir Airisė, iš prigimties turinti neeilinių gabumų įrengti ir puošti namus, ėmėsi darbo ir netrukus viskas čia atrodė nepalyginti geriau. Pirmiausia ji pakabino bambuko vamzdelių užuolaidą ir atskyrė virtuvę nuo svetainės, nuplėšė nuo sienų išblukusius karalienės Viktorijos stiliaus tapetus ir pakeitė juos naujais gelsvai rudais mo-

dernaus dizaino sienų apmušalais – ant jų buvo išpiešti pilkšvi ir balti vienas ant kito užsiklojantys kvadratėliai, paskui, visą popietę iki vakaro abejojusi ir svarsčiusi, vos tik grįžau iš darbo, liepė man ant sienų pakabinti keturis įrėmintus medžio raižinius su scenomis iš „Vuteringo aukštumų", kuriuos šiek tiek anksčiau ji rado dulkančius pačiame tolimiausiame komiso parduotuvės kampe. Sofą ir fotelį susimedžiojome peržiūrėję paskutinio laikraščio puslapio skelbimus, Prokas buvo toks malonus ir paskolino mums savo nešą, o Ezra pro gana siauras lauko duris padėjo įnešti baldus į vidų. Be to, dar turėjome lovą, dvigulę lovą geležiniu dažytu karkasu – ją atradome viename antikvariate ir nusipirkome už neįtikėtinai mažą kainą, – ir „beveik visai naują" čiužinį, taip pat knygų spintą, kurią pastatėme taip, kad priešais lovą esanti kambario siena neatrodytų nuoga ir nyki, mano radijo aparatą, mėlyno stiklo vazų rinkinį – į jas buvo prikaišiota sausų puokščių, vazoną su aspidistra, kurią mums padovanojo Mekė, ir krūvą puodų bei keptuvių, kurias gavome iš draugų vestuvių proga. Dar reikėtų pridurti, kad Prokas man buvo daugiau nei dosnus, – mat Kalėdų proga gavau iš jo nemažą premiją, – ji tuo metu mums labai pravertė, ir pažadą, kad nuo pirmojo šių metų mėnesio mano alga padidės penkiais doleriais.

Tą pirmąjį vakarą, pasimetę ant grindų čiužinį, – mat buvome visai nusivarę nuo kojų ir neturėjome jėgų pastatyti lovos, – atsisėdę ant jo sukryžiuotomis kojomis, mudu su Airise valgėme sumuštinius tiesiai iš rudo popierinio maišelio, perduodami vienas kitam butelį išlenkėme kvortą alaus, tuomet atsikimšome antrą. Paskui aš įjungiau radiją, – man rodos, Benis Gudmanas grojo kompoziciją „Nebūk tokia...", o gal kokią kitą, švelnesnę ir sentimentalesnę melodiją, – apglėbęs Airisę nugara atsišliejau į sieną, nuo kurios jau netrukus turėjo būti nuplėšti senieji tapetai, ir mudu gana ilgai šitaip sėdėjome. Kambaryje tvyrojo mūsų vonios kriauklėje ką tik ištrinktų jos plaukų ir – naujos pradžios – mudviejų bendro, suaugusiųjų gyvenimo, kuriame jau niekas mūsų neišskirs – kvapas. Negaliu nė apsakyti, kokia vidinė ramybė užplūdo mane tą vakarą. Ko gero, iki pat vidurnakčio, o gal

ir dar ilgiau mudu gulėjome išsitiesę ant savo naujojo čiužinio ir grožėjomės naujomis sienomis, naujomis lauko durimis ir naujomis, iš bambuko vamzdelių suvertomis užuolaidomis, lengvai apsvaigę nuo išgerto alaus supomės ant švelnių muzikos, kurią nuolat maitino mums nesuvokiami šaltiniai, bangų. Ponia Lorber ir bendrabučio registratūroje budinčios merginos jau nebuvo mūsų pasaulio dalis. Ezra galėjo praustis arba vaikščioti apskretęs – daugiau man tai nerūpėjo. Užpakalinė nešo sėdynė irgi jau buvo praeitis. Dabar turėjome savo butą – savo namus – juose galėjome užsiimti kuo tinkami ir bet kuriuo metu – dieną ar naktį – ir mums nereikėjo sukti sau galvos nei dėl už mūsų sustojusio automobilio žibintų, nei dėl išmetamųjų dujų, nei dėl nakties, tvyrojusios aplink nelyginant priešo teritorija.

Kai rytojaus dieną grįžau iš darbo, radau Airisę susikėlusią ant viršugalvio plaukus, susirišusią juos skarele ir užsijuosusią prijuostę. Bute tvyrojo stiprokas kvapas, bet jis nė iš tolo nepriminė nei velionės ponios Lorber sesers, nei niekaip nesiduodančių nuvalyti juosvų pelėsių dryžių, ant sienų aiškiai žyminčių vietas, kur stovėjo senosios šeimininkės baldai.

– Kas tai, Airise? – paklausiau pranėręs pro bambukų užuolaidą ir atsidūręs virtuvėje. – Šiandien čia kvepia labai maloniai, visai ne taip, kaip vakar...

Pažvelgęs į kelis kartus šviesžaliais dažais nuteptą virtuvės stalą išklerusiomis kojomis galėjau pamanyti, kad mūsų butą kažkas nusiaubė. Visos lėkštės, kurias turėjome – ir kasdienės, jau gerokai aptrintos, daugelyje vietų įskeltais kraštais, kurias mums atidavė mano mama, ir geresnės, laikytos ateičiai ir dabar ištrauktos iš mano gimtųjų namų rūsio Mičigane – buvo arba išmuiluotos, arba jau džiūvo ir nuo jų lašėjo vanduo. Ant stalo buvo paberta sauja miltų, mėtėsi kiaušinių lukštai, gulėjo cukrus, krūvelės bulvių bei obuolių lupenų, stovėjo kažkas panašaus į pomidorų padažą, butelis Vorčesteršyro padažo ir buvo paskleista įvairiausių prieskonių, – kiek prisimenu, į akis man krito ryšelis mairūno.

Airisė apdovanojo mane šypsena ir, rankomis apsivijusi kaklą, pabučiavo.

– Tai – mėsos kepsnys su bulvių koše, – paaiškino ji ir čia pat pridūrė: – Beje, už viską turime būti dėkingi mano mamai. Ne, nesirengiu tau meluoti: visus tuos metus, kol mokiausi vidurinėje mokykloje, kartu su mama stovėdavau virtuvėje prie stalo, o ji mane mokė, kaip deramai tvarkyti namų ūkį. Ačiū jai už tai. – Airisė dar kartą šyptelėjo, aiškiai patenkinta savimi. Na ir kas, kad virtuvė buvo baisiai sujaukta, svarbiausia, kad įsikėlėme čia gyventi ir dabar ji virė man pietus. – Dėl obuolių pyrago pasakysiu štai ką: jo receptą radau viename iš bibliotekos žurnalų, o kadangi neturėjau po ranka rašiklio, tą lapą tiesiog išsiplėšiau.

Ir tikrai: virš viryklės, ant virtuvinės spintelės durelių lipnia juostele buvo priklijuotas žvilgantis kvadratinis lapas.

Matyt, nužvelgiau ją gan išraiškingu žvilgsniu (ji puikiai žinojo, kad aš, kaip buvęs bibliotekininkas, nepritariu bibliotekos fondų niokojimui, netgi jei tai – vienadieniai žurnalai), nes ji pridūrė:

– Nesiraukyk, Džonai. Indianos universiteto bibliotekoje tikrai niekas nepasiges vieno mažučio receptėlio. O gal manai, kad kaip tik dabar prie skaitytojų registracijos stalo jau išsirikiavo eilė studenčių, verkšlenančių ir klausinėjančių, kur dingo obuolių pyrago receptas?

Mano apsiausto, kurio vis dar nebuvau spėjęs nusivilkti, kišenėje pūpsojo butelis kukurūzų degtinės. Pamaniau, kad dabar bus pats tinkamiausias metas ištraukti jį ir pastatyti ant virtuvės stalo, į patį čia siaučiančio chaoso vidurį.

– Vis dėlto šiandien šiokia tokia šventė, – tariau ir, paėmęs nuo lentynos du stiklus, šliūkštelėjau į juos po šlakelį gėrimo. – Už tave, – pasiūliau tostą, mudu susidaužėme, ir Airisė tuojau pat mane pataisė:

– Už mus!

Ar reikia sakyti, kad vakarienei patiektas maistas buvo skaniausias iš visų, kurį man kada nors buvo tekę ragauti? Mat, šiaip ar taip, maistą daro skanų ne jo sudedamųjų dalių kokybė, ne profesionalus paruošimas ar elegantiška ir rafinuota aplinka, bet pati vakarienės dvasia, – šiuo atveju tinkamą nuotaiką sukūrė situacija, išgerta degtinė ir mudviejų *meilė,* – kiek-

vieną kąsnį paverčianti maloniu nelyginant aistringiausias bučinys. Obuolių pyragas. Maltos mėsos kepsnys. Valgiau kaip žmogus, patyręs laivo katastrofą ir visą mėnesį praleidęs jūroje ant plausto, kirtau tol, kol daugiau negalėjau praryti nė kąsnio, iki dugno iškliukinau butelį kukurūzų degtinės, – tai buvo 0,9 litro talpos butelis ir manau, kad mes abu gerokai apsvaigome, – o tuomet užvirtau ant savo žmonos kaip jau minėtas laivo katastrofą patyręs jūreivis ar to laivo admirolas.

Štai tokia buvo pradžia, taip gyvenome kiekvieną dieną ir kiekvieną naktį. Tai vadinama laime, ir mes, kaip sakoma, turėjome jos su kaupu. Suprantama, mums virš galvų kabėjo artėjančio karo debesys, – tomis dienomis ir mėnesiais, po to, kai japonai atakavo Perl Harborą, tą grėsmę jautė visi, bet Prokas savo žodį ištesėjo ir, pasinaudojęs visais retorikos sugebėjimais, savo, kaip universiteto profesoriaus, pozicija ir įtikinęs šauktinių komisijos narius, kad mūsų tyrimai didžia dalimi gali nulemti karo eigą, pagaliau pasiekė, kad šaukimas į karo tarnybą man būtų atidėtas. Airisė savo ruožtu ketino baigti paskutinį studijų semestrą ir gauti pradinių klasių mokytojos diplomą, tačiau tuo pat metu dalį dienos ėmė dirbti ūkinių prekių parduotuvėje, ir pinigai, kuriuos ji ten uždirbo, drauge su mano atlyginimu, kurį dabar Prokas dar pakėlė, suteikė mums patį didžiausią saugumo jausmą, koks tik buvo įmanomas to meto aplinkybėmis. Ne, tai nereiškia, kad mums jau nereikėjo griežtai planuoti savo išlaidų, priešingai: aš ėmiau mažiau rūkyti, nevaikščiojome po barus, alkoholiniais gėrimais vaišindavomės namuose, be to, pasitenkinome vienu kino filmu per savaitę.

Tik ar tikrai viskas buvo taip idiliška? Ne, aišku, kad ne. Mudu su Airise vis dar nebuvome iki galo išsiaiškinę ir apibrėžę savo santykių su Proku ir Meke. Jie nuolat kviesdavo mus vakarienės ir į muzikinius vakarus, ir, žinoma, aš su Proku važiuodavau rinkti projektui reikalingos faktinės medžiagos, darydavau tai kur kas dažniau, nei būtų patikę Airisei – mūsų šeimoje tai buvo opi tema ir metams bėgant ji darėsi vis opesnė, – be to, neigiamas Airisės nusiteikimas mūsų projekto atžvilgiu vis labiau stiprėjo.

– Mes kariaujame, – pasakė ji. – Visas pasaulis kybo ant plauko, niekas nežino, kas bus, o tu važinėji kažkur po provincijos miestelius ir matuoji orgazmus. Džonai, ar tau neatrodo, kad tavo veikla – lėkšta ir banali?

– Bet juk tu niekada nenorėjai, kad aš eičiau kariauti, argi neprisimeni? – atšoviau. – Tai *tu* buvai visomis keturiomis prieš! Tai tu buvai neperkalbama ir kieta kaip titnagas – dėl Dievo meilės, galėtum būti Lindbergo oficialių kalbų rašytoja. „Aš tavęs neleisiu, – pareiškei. – Tai – ne mūsų karas". Neprisimeni?

Staiga Airisės veido išraiška pasikeitė, ji niekinamai patempė apatinę lūpą, tarsi kas nors jai į burną būtų įpylęs nuodų, padėjo nematomą buteliuką, ir dabar, atsigręžusi į nusikaltėlį – mane – prieš numirdama sukaupė paskutines jėgas ir ketino pulti.

– Liaukis kartojęs tas nesąmones, Džonai, – tėškė ji. – Gal aš ir buvau nusiteikusi prieš karą, bet tai buvo gerokai anksčiau, dar prieš japonų puolimą. Per tą laiką daug kas pasikeitė. Dabar tie... tie... Nenoriu tų žodžių nė ištarti, Džonai. Tie *orgazmai*... Nežinau... Ar gali būti kas nors kvailiau?

Pamenu, kaip tik tuo metu, žiemą ar ankstyvą pavasarį, namuose surengėme pirmą vakarėlį ir pas mus, metę mokslus ir nusprendę stoti karo tarnybon, su dviem merginomis atėjo Ezra ir Dikas Martonas, nešini trimis išsipūtusiais popieriniais krepšiais su alumi – alumi ir džinu, kurį labai mėgo ir vertino Dikas. Puikiai prisimenu sidabro spalvos džino butelį ir selterio sifoną, šį kartą pripiltą toniko. Jų merginos grožiu nepasižymėjo, plaukai buvo nušiurę, veido oda nusėta mažyčiais užgijusių spuogų randeliais; manau, kad jos buvo seserys, gal netgi dvynės, o pagrindinis jų privalumas, be rūpestingai puoselėjamų kūno linijų, buvo tai, kad jos nė kiek nesidrovėdamos demonstravo savo geidulingumą. Merginos kalbėjo nešvankybes, gėrė kaip šiaučiai ir buvo „perleidusios" vos ne pusę visų universiteto miestelio vyrų. Tačiau, kadangi buvo patriotės, jas nenumaldomai traukė prie vaikinų, vilkinčių karinę uniformą.

Šiaip ar taip, mes iškėlėme tikrą puotą. Airisė iškepė ėriu-

ko koją su bulvėmis, morkomis ir kukurūzų koše, be to, vaišino svečius šviežiais savo sausainiais, o desertui patiekė tešloje keptų persikų. Tuo tarpu aš visą popietę – tai buvo šeštadienis – praleidau stumdydamas kilimų valytuvą, skusdamas daržoves ir lakstydamas į parduotuvę parnešti mėtinio džemo, kelių skiltelių česnako, svaro margarino ar dar ko nors, ko Airisei prireikdavo paskutinę akimirką ir ko namuose kaip tyčia neturėjome. Bandžiau ją įtikinti, kad tai tik paprastas vakarėlis, kad ateis tik Dikas, Ezra ir pora merginų, jų daugiau nė akyse nematysime, nes jas jie pasigavo tik vienam vakarui, bet Airisė labai jaudinosi ir plušo išsijuosusi.

– Tai pirmas mūsų vakarėlis, Džonai, – palinkusi prie kriauklės ir atsukusi man nugarą pareiškė ji. – Pirmas kartas, kai savo namuose priimame svečius.

Iš čiaupo šniokštė vanduo, kilo garai, svaiginantis sodrus ir stiprus kepančios ėrienos kvapas taip persmelkė visus mūsų kambarius ir vonią, kad pasijutau kaip plėšikų gaujos vadas, kaip turkų sultonas, drybsantis ant margaspalvių kilimų ir besimėgaujantis egzotiškais būsimos vakarienės maisto kvapais, kylančiais iš apatiniame aukšte esančios karališkosios virtuvės. Uždėjau rankas jai ant klubų, pasilenkiau ir pakštelėjau į paausį. Paskui prisislinkau dar arčiau ir, įrėmęs tarp kirkšnių pulsuojantį savo organą į jos sėdmenų pusrutulius, tariau:

– Aš gi tave pažįstu. Tu tiesiog nori pasirodyti ir pasipuikuoti.

Ji staiga įsitempė, atitiesė pečius, bet pamuilių pilnoje kriauklėje plaukiojusios lėkštės nė akimirkai nesiliovė keliavusios į skalavimui skirtą kriauklės įdubą, iš ten – į indų džiovyklą, tarsi būtų išdėliotos ant konvejerio.

– Galėtum man padėti, – neatsigręždama pareiškė ji. – Galėtum šluostyti lėkštes. Jų prireiks per vakarienę, po valandos ateis mūsų svečiai.

– Gerai, – atsiliepiau aš, – gerai. – Sugriebiau virtuvinį rankšluostį ir atsistojau šalia jos. – Bet tau tikrai nereikia taip nertis iš kailio. Ateis tik Dikas su Ezra...

Airisė pasisuko į mane profiliu, ir aš pamačiau kiek atvipusią apatinę jos lūpą ir skubrų mane nudiegusį žvilgsnį.

– Na ir kas, kad aš noriu pasirodyti ir pasipuikuoti savo namais? – pareiškė Airisė. – Ir savo vyru. Aš tuo didžiuojuosi. O tu – ne?

Patikinau ją, kad aš taip pat didžiuojuosi, ir, vienoje rankoje laikydamas šlapią pailgą lėkštę, pamėginau apkabinti žmoną. Kaip visuomet buvau nerangus, – ne, jokiu būdu ne girtas, bet prisipažįstu, kad belaukdamas prasidėsiančios šventės vieną kitą burnelę išmečiau, – ir nežinia kaip, bet lėkštė atsidūrė ant grindų. Ir sudužo. Kelias akimirkas abu stovėjome nepratardami nė žodžio ir žiūrėjome į šukėmis nuklotas virtuvės grindis. Tai buvo vienintelė negili pailga lėkštė, lėkštė, kurioje ketinome patiekti keptą ėriuką, ir šios nelaimės Airisės nervams buvo per daug. Ji nutvilkė mane įsiūčio kupinu žvilgsniu, pro bambuko vamzdelių užuolaidą išbėgo į koridorių, pasileido miegamojo link, o atsidūrusi ten užsidarė, iš visų jėgų trinktelėjusi durimis. Pirmo impulso pagautas ketinau eiti pas ją atsiprašyti, bet po akimirkos mane apėmė baisus pyktis, norėjau vienu ypu išspirti miegamojo duris arba paklebenti apvalią durų rankeną ir apšaukti savo žmoną, nes galų gale tai, kas nutiko, buvo ne pasaulio pabaiga, o tik nelaimingas atsitikimas, tad kodėl visa kaltė tenka man vienam? „Ir kodėl, po velnių, tu eini iš proto dėl kažkokios sumautos lėkštės?" – štai ką norėjau pasakyti, išrėkti tiesiai jai į veidą. Bet neišrėkiau. Tiesiog priėjau prie miegamojo durų, bet jos buvo užrakintos.

– Airise, – nedrąsiai pašaukiau. – Liaukis, Airise.

Priglaudęs ausį, dar kelias akimirkas pasiklausiau, – ar ji verkė? – paskui grįžau į virtuvę, šliūkštelėjau į stiklą šlakelį degtinės ir atsiklaupęs ėmiau rinkti šukes.

Vakarėlis praėjo gerai, kaip ir buvo galima tikėtis. Gal netgi geriau, nei įsivaizdavome. Dikas, Ezra ir abi merginos – vadinkime jas Mere Džein ir Mere Elen – pas mus atėjo jau truputį įkaitę, ir jei keptą ėriuko koją būtume patiekę pamautą ant iešmo, nemanau, kad mūsų svečiai būtų atkreipę į tai dėmesį. Jiems būtų buvę visiškai tas pat. Taigi, kai Airisė įsitikino, kad jau visi pasigrožėjo jos kepsniu, ėrieną supjausčiau čia pat, atsistojęs prie viryklės, ir jos gabalėlius išdėliojau paprasčiausioje lėkštėje, o kai atėjo laikas patiekti pyragą bei

kavą, mes jau juokėmės, kad netyčia sudužo kepsniui skirta lėkštė, ir šmaikštavome, kad šių namų šeimininkas – tikras nevėkšla ir virtuvėje jam negalima patikėti jokio darbo. Man iš dešinės sėdėjusi Merė Elen juokais kumštelėjo į petį ir pavadino „atgrubnagiu".

– Ak tu, atgrubnagi, – mestelėjo ji, ir abi seserys griausmingai nusikvatojo.

Kai ketindamas šiek tiek „pastiprinti" kavą atnešiau butelį kukurūzinės, nieko nelaukęs Ezra prisikliukino pilną puodelį degtinės ir vienu mauku išgėrė, nors svetainėje buvo pernelyg karšta, kad kas nors iš mūsų šio gėrimo ryžtųsi bent siurbtelėti, tuomet paprašė dar. Netrukus jo žvilgsnis susidrumstė, bet jis sėdėjo laimingas ir patenkintas, viena iškvepinta ranka per pečius apkabinęs Merę Džein, o kita, laisvąja, nusitvėręs šakutę smulkino jau antrą tešloje keptų persikų porciją. Juodu su Diku, kuris šį rudenį buvo likęs universitete, nes norėjo baigti doktorantūros studijas ir užimti jaunesniojo mokslo darbuotojo vietą Mašinų gamybos fakultete, rytojaus rytą turėjo prisistatyti į komisariatą ir pradėti bendruosius karinius mokymus. Tai buvo paskutinis laisvas jų vakaras, paskutinė galimybė pasismaginti, ir aš norėjau, – mes abu su Airise norėjome, – kad šį vakarėlį jie dar ilgai prisimintų. Alus vis dar laukė savo eilės, ir kai pakilome nuo valgomojo stalo ir perėjome į svetainę, Dikas savo ir merginų taures vėl pripylė džino ir toniko.

Vakarodami – kitos dienos rytą iš tiesų neprisiminiau beveik nieko, apie ką mes šnekėjomės, nebent galėčiau spėti, apie ką tokiomis aplinkybėmis apskritai kalbamasi – iš pradžių varinėjome kalbas apie karą ir apie tai, kaip Dikas ir Ezra, atsidūrę fronte, netruks pakeisti įvykių eigą, vieną ranką įrėmę sau į klubus, kita botagu nuplaks Hitlerį ir, dar neatėjus rudeniui, triumfuodami grįš namo, paskui pokalbis pasisuko apie mane ir mano padėtį. Dikas sėdėjo giliai nugrimzdęs į minkštą sofą, tvirtai apglėbęs Merę Elen, vieną ranką atsainiai uždėjęs jai ant krūties. Grojo radijas, nenorėdami drumsti kaimynų ramybės buvome gerokai pritildę garsą, ir iš garsiakalbių į svetainę liejosi liūdna, nostalgiška melodija.

– Kinsis iš tikrųjų pasistengė, kad tau šaukimas į kariuomenę būtų atidėtas, ką? – paklausė Dikas.

– Kinsis? – sukluso Merė Elen. – Kalbi apie *profesorių* Kinsį? Apie daktarą Seksą?

Merė Džein, sėdėjusi fotelyje ir skendusi Ezros glėbyje, akimoju pakėlė galvą ir sukikeno.

– Taip, – linktelėjau aš. – Taip ir yra. Daktaras Kinsis. Aš pas jį dirbu.

– Jis užsiima mokslo tyrimais, – pasiskubino paaiškinti Airisė. – Džonui puikiai sekasi dirbti su statistiniais duomenimis, jis atlieka visus skaičiavimus...

Ezra prunkštelėjo:

– Neabejoju. Bet ką tu veiki su tais skaičiais, Džonai?

Ezra su Diku susižvalgė ir nusižvengė kaip tikri gašlūnai.

Merei Elen prireikė šiek tiek laiko, kol ji suformulavo kitą savo mintį, – mačiau, kaip ji surimtėjo, tarsi kankindamasi ir ieškodama tinkamų žodžių, – ir pagaliau ištarė:

– Tai tu... nori pasakyti, kad tu – sekso tyrėjas?

Sėdėjau ant taburetės, kurią iš virtuvės buvau atsitempęs į svetainę, kad visiems užtektų vietos. Kaip sakiau, tuo metu neturėjau nė menkiausių skrupulų, susijusių su mano darbu, – buvau dešinioji Proko ranka, jo mokinys ir sekėjas, – bet man nepatiko aiškintis, teisintis ir kitaip ginti savo veiklos, juolab mišrioje kompanijoje ir savo paties svetainėje. Pažvelgiau tiesiai Merei Elen į akis (jos akys buvo labai gražios, be jokios abejonės – didžiausias jos privalumas, kaip ir įspūdinga figūra) ir tylomis linktelėjau.

O ji tik neaiškiai kažką suburkavo, atsisuko į Diką ir godžiai įsisiurbė jam į lūpas. Pagaliau nutraukusi bučinį ir įkvėpusi oro, apdovanojo visus koketiška šypsena ir pareiškė, kad seksas – nuostabiausia pokalbio tema, kokią tik galima sugalvoti.

– Dievinu seksą, – koketuodama paaiškino ji. – Mėgstu vyrus. Atleiskite, bet tokia jau esu. – Ji akimirką nutilo, bet čia pat pridūrė: – O ar tau pasitaikė proga žiūrėti? Na, stebėti, kai žmonės... kai jie... – Merė Elen metė skubrų žvilgsnį į Airisę, bandydama suvokti, ar gali kalbėti visiškai atvirai, – na, žinai, kai jie *tai* daro?

Laikas, kai tokiomis aplinkybėmis išrausdavau kaip vėžys, jau seniai buvo praėjęs, bet staiga pastebėjau, kad kambaryje nepakenčiamai karšta, be to, jaučiau įsmeigtas savo žmonos, Diko ir Ezros akis.

– Ne, – pratariau, nesąmoningai kilstelėdamas ranką ir pirštais persibraukdamas plaukus. – Ne, mes tik...

– Jie tik užduoda klausimus, – už mane atsakė Airisė. Ir pervėrė mane tokiu žvilgsniu, kurio prasmės negalėjau perprasti. – Ar ne, Džonai?

Tuo tarpu Merė Džein atitoko, atgavo kalbos dovaną, patogiai išsipleikė Ezrai ant kelių ir lūpdažiu pasiryškino savo lūpų ovalą. Jos žvilgsnis buvo vangus ir apsiblausęs, matyt, nuo išgerto alkoholio ir todėl, kad jau buvo gana vėlus metas. Per radiją grojo saksofonas, tarsi tenai raudotų dusinama kažkieno siela, bet netrukus muzika nutilo.

– Klausimus? – susidomėjo ji. – Kokius klausimus?

– Ar dažnai masturbuojiesi? – vis dar įbedusi į mane akis atsiliepė Airisė. – Kiek vyrų esi turėjusi, kiek orgazmų patyrei, ar mylėdamasi su vaikinais dažnai užsiimi feliacija. Ir panašiai.

Svetainėje trumpam įsivyravo tyla. Dikas kilstelėjo galvą ir, tarsi visiškai nebūtų girdėjęs, apie ką pastarąsias penkias minutes mes šnekėjomės, pratarė:

– Na nežinau... Šiaip ar taip, turi žmoną, visa kita, ir negaliu tavęs kaltinti, kad pasirūpinai, jog šaukimas į kariuomenę tau būtų atidėtas, tikrai negaliu.

Mes vėl nutilome. Ši pastaba tarsi užpildė visą šventinį vakarą ir niekas, juo labiau aš, nenorėjo prie jos grįžti. Po trumpos minutėlės diktorius pranešė, kad radijo stotis savo transliaciją jau baigia, mes sėdėjome ir spoksojome į aparatą, kol iš jo garsiakalbių sklidusią muziką pakeitė šnypštimas, o tuomet man dingtelėjo, kad būtų pats laikas skirstytis. Pagaliau, ilgai gromuliavusi, Merė Džein vėl sulipdė klausimą:

– O kas ta feliacija?

Mudu su Airise iš anksto buvome sutarę, kad eisime miegoti anksčiau ir leisime abiem porelėms pasimėgauti gyvenimu ant sofos ir fotelio normalios temperatūros kambaryje, kurį gerai buvo prišildžiusi krosnis, kad nereikėtų to daryti

kur nors šaltame koridoriuje ar ant užpakalinės skolinto automobilio sėdynės, todėl, svečius palikę svetainėje, netrukus nuėjome į savo miegamąjį. Jei atvirai, tuo metu jau vos laikiausi ant kojų, Airisė irgi buvo gerokai apsvaigusi, tad, man rodos, nė nepasivarginęs išsivalyti dantų, kritau į lovą, nėriau į patalus taip, tarsi būčiau šokęs nuo tramplino į tyvuliuojantį baseino vandenį. Ir tą pačią akimirką užmigau.

Tiksliai nežinau kada, bet naktį prabudau išdžiūvusia gerkle, – kai iš vakaro daugiau išgeriu, man dažnai taip nutinka. Sapnavau, kad nuėjęs į vaistinę užsisakiau šokolado fosfato, kuris staiga, tarsi per stebuklą, virto kokakola su ledo gabaliukais; stiklinė buvo šalta, visa aprasojusi, aiškiai mačiau ant jos sienelių vandens lašelius, laikiau ją rankoje nelyginant šaltą kompresą. Pabudęs išlipau iš lovos ir basomis nušlepsėjau į vonios kambarį. Bet ne, tiesą sakant, nuogos buvo ne tik mano pėdos. Aš visada miegodavau nuogas, nuo tada, kai ėmiau lytiškai bręsti ir motina naktį jau neateidavo į mano kambarį patikrinti, ar gerai miegu, tad vis dar apsnūdęs, dar iki galo nesusivokdamas, kur esu, visai pamiršau, kad namuose yra svečių. Paprasčiau tariant, aš vis dar buvau girtas. Ir vis dėlto buvo ženklų, mane įspėjusių apie esamą padėtį: ore tvyrojo nepažįstamas kvapas, ausis pasiekė atsargus kažkieno krustelėjimas, tolumoje mačiau mažutę spingsinčią žvakės liepsnelę, kurią Airisė buvo palikusi degti svetainėje.

Praėjo kelios sekundės, kol apgraibomis, netvirtais žingsniais slinkdamas koridoriumi į vonią susivokiau, kad aš čia ne vienas. Koridoriuje buvo dar kažkas, – priešais mane esančioje sienoje pamačiau tamsų šešėlį, tarsi kempinė geriantį į save tirštą nakties juodumą. Ištiesiau ranką ir mano pirštai užčiuopė kūną, moters kūną; paliečiau dvi šiek tiek nukarusias ir gundančias krūtis, pajutau jos odos skleidžiamą šilumą, jos liežuvio prisilietimą ir išgirdau šnabždesį:

– Ieškojau vonios kambario...

Kaipgi būtų pasielgęs doras, sąžiningas namų šeimininkas? Tikriausiai būtų parodęs merginai, kur yra vonios kambarys. Davęs jai du švarius rankšluosčius, gabalėlį muilo ir buteliuką tualetinio vandens. Bet aš to nepadariau. Netgi neturėjau

laiko pagalvoti, – tikrai: vieną akimirką dar snūduriavau, o kitą jau liečiau glotnią, šiltą ir jaudinančią svetimos, visiškai nuogos moters odą, dariau tai savo namų koridoriuje, nors kažkur buto gilumoje girdėjau slopų knarkimą ir tolimą laikrodžio tiksėjimą. Akimirksniu mudu tapome neperskiriami, ir dėl to aš savęs nė trupučio nekaltinu, nes tai buvo natūralus ir netikėtai kilęs impulsas, tiesmukas ir malonus aktas, kitaip sakant, spontaniška galimybė praktiškai prisidėti prie mūsų vykdomo projekto.

Niekada taip ir nesužinojau, kuri iš merginų – Merė Elen ar Merė Džein – tą naktį tapo tiriamojo projekto bičiule. Tiesą sakant, tai nebuvo svarbu.

11

TĄ ŽIEMĄ MANE APSĖDO MINTIS apie nuosavą automobilį, nors šalyje įsigaliojo prekių ribojimo įstatymas, o mašinų surinkimo linijos buvo pertvarkytos taip, kad būtų galima gaminti produkciją karo reikmėms. Gruodžio mėnesį, prieš pat japonų puolimą, didelę dalį savo kūrybinės energijos Prokas skyrė antro automobilio paieškoms, argumentuodamas tuo, esą neteisinga, kad, kai mes išvykstame skaityti paskaitų ir rinkti istorijų, Mekė su vaikais ilgai lieka be transporto priemonės. Kruopščiai apžiūrėjęs tuziną ar daugiau mieste parduodamų mašinų, jis galų gale apsistojo prie naujesnio biuiko modelio, kurio padangos buvo beveik naujos, apdaila nepriekaištinga, o dažai niekur nepažeisti ir tokios tamsiai mėlynos spalvos, kad atrodė juodi. Automobilis priklausė vienam iš buvusių Proko kolegų, dirbusiam Indianos universitete, senyvo amžiaus muzikos profesoriui, mirusiam prieš metus ir palikusiam garaže mašiną žmonai, – ji per tiek metų taip ir nebuvo išmokusi vairuoti. Vieną popietę Prokas susėdo su našle gerti arbatos ir išgavo iš jos ne tik automobilį (suprantama, sumokėjęs už jį mažiausią kainą), bet ir jos seksualinio gyvenimo istoriją. Tuo tarpu aš su Airise, Meke ir vaikais Proko namuose Pirmojoje gatvėje sėdėjome kaip ant adatų ir laukėme, ar Prokui pavyks sėkmingai užbaigti sandorį. Puikiai pamenu, kaip, profesoriui įsukus taku į garažą, pagavęs saulės spindulį pergalingai blykstelėjo automobilio priekinis stiklas, o profesoriaus veide švietė neslepiamas triumfas. Beje, formaliai šis automobilis turėjo priklausyti Mekei, o nuolatinėse savo kelionėse mes ir toliau ketinome pasikliauti dūsuojančiu ir barškančiu nešu, bet iš tikrųjų nuo tos dienos, kai Prokas išvairavo savo naująjį pirkinį į greitkelį, biuikas atiteko mums.

Kadangi mudu su Airise po kelių savaičių turėjome įsikelti į nuosavus namus, tai suprantama, kad mūsų poreikis turėti automobilį nebuvo toks didelis kaip anksčiau, bet tuo metu vis dėlto nieko taip netroškau, kaip turėti savo mašiną. Sekmadienio popietę mes su Airise šiltai apsirengdavome ir išeidavome pasivaikščioti po miestą, kartais nuklysdavome net į žemutinę miestelio dalį, kur gyvenamieji namai užleido vietą ūkiams ir dirbamiems laukams, norėdami paganyti akis į vieną ar kitą pigų automobilį, kurio, šiaip ar taip, neturėjome už ką nusipirkti. Bet domėjomės ir žiūrinėjome, juk niekad negali žinoti... Kai tik perskaitydavau skelbimą: „Pagamintas 1929-aisiais, A klasės, naujos padangos, reikia remontuoti, nebrangiai“ arba: „1934-ųjų „Chevy“, geros būklės“, kaskart imdavau fantazuoti, prisigalvodavau nerealių dalykų, o paskui nusivildavau. Aš nebuvau mechanikas. Tiesą sakant, neturėjau žalio supratimo nei apie uždegimo žvakes, nei apie smagračius, nei apie pavarų dėžės tepalą. Bet vilties nenustojau. Ieškojau automobilio, kuris būtų patikimas, pigus ir nepriekaištingai man tarnautų, turėtų geros techninės būklės variklį ir rūdžių nesuėstą važiuoklę, o markė, modelis ar pagaminimo metai man visiškai nerūpėjo. Mat, kaip sakiau, mane viliojo iš miesto vedantis ir į tolį besidriekiantis kelias ir kartais, – tiek dar būdamas studentas, tiek jau vedęs vyras, – Blumingtone jausdavausi taip, tarsi būčiau įkalintas, uždarytas mažo miestelio narve ir galutinai netekęs vilties. Žinoma, galėjau sėsti į autobusą ar traukinį, be to, su Proku irgi nuolat keliaudavome, tačiau jei būčiau turėjęs nuosavus keturis ratus, būčiau buvęs visiškai nepriklausomas, būčiau galėjęs važiuoti kur ir kada noriu.

Netrukus Korkoranas persikėlė į Blumingtoną, – matyt, baigiantis vasariui, bet tikrai neprisimenu, ar tai buvo prieš ar po atsisveikinimo vakarėlio, mudviejų su Airise surengto Dikui ir Ezrai. Kaip tik apie tą laiką orai trumpam pagerėjo, – dangus buvo giedras, o dieną oro temperatūra šoktelėdavo net virš trisdešimties laipsnių Farenheito, – ir aš prisimenu, kad kaip tik buvau beišeinąs iš universiteto Biologijos fakulteto vykdyti kažkokio Proko pavedimo, tik staiga išgirdau

signalizuojant, ir tiesiai man prieš nosį, privažiavusi prie šaligatvio krašto, sustojo mašina. Tai buvo kadilakas „La Salle" naujutėlaitėmis baltašonėmis padangomis, chromuotais ratų gaubtais ir nuleistu stogu. Prie vairo, apsivilkęs tvido švarką ir burnos kampe įsisspraudęs pypkės kandiklį, sėdėjo Korkoranas. Jis švystelėjo abi rankas į viršų ir ėmė taip energingai mojuoti, tarsi būtų pasiklydęs jūroje ir dabar šauktųsi pagalbos.

– Džonai, – šūktelėjo jis, – ei, Džonai! Aš atvykau!

Tiksliai neprisimenu, ką jam atsakiau, tikriausiai mestelėjau porą žodžių apie automobilį. Tai buvo toks daikčiukas, į kokius paprastai gali paganyti akis tik žurnaluose, be to, jis, be jokios abejonės, buvo pats sportiškiausias automobilis, kokį tik man kada nors Blumingtone buvo tekę matyti.

– Na ką, patinka? – atvirai puikuodamasis paklausė Korkoranas, atsidarė dureles, iššoko iš mašinos ir sveikindamasis energingai pakratė man ranką. – Vos prieš savaitę nusipirkau. Gaila, kad nematei, kaip skriejau keliu į Blumingtoną. Visą kelią negalėjau atitraukti rankos nuo automobilio signalo: ei, visos karvės ir jūs, fermeriai su šieno prikrautais vežimais, saugokitės! Aš važiuoju!

Pritardamas kažką neaiškiai burbtelėjau, pro mus šaligatviu ėjo žmonės, studentai spoksojo į automobilį, o pliki lapus numetę medžiai stirksojo visoje gatvėje, išsirikiavę nelyginant virtinė kartuvių. Automobilio priekyje, ant keleivio sėdynės, pūpsojo lagaminas, o ant jo rusvai gelsva minkšta fetrinė skrybėlė. Mintimis ėmiau svarstyti, kaip tegaudamas sociologo atlyginimą Korkoranas galėjo sau leisti nusipirkti tokį automobilį (kaip sužinojau kiek vėliau, jo žmonos tėvai buvo turtingi), be to, man buvo nepaprastai įdomu, kokią algą Korkoranui pasiūlė Prokas, kad šis pereitų dirbti pas mus, – buvau tikras, kad tikrai didesnę nei maniškė. Pažvelgęs į lagaminą, po to vėl į mane, jis paklausė:

– Kaip manai, ar galėčiau trumpam čia viską palikti? Kalbu apie lagaminą. Tik trumpam.

– Na... – numykiau aš, – gal... Aišku, galėtum.

– Juk neatsisakysi pasaugoti daiktų, ar ne? Aš greitai. Matai, noriu nubėgti pas Proką pasakyti, kad aš jau čia. Butą susira-

siu ir apžiūrėsiu vėliau, tai menka bėda... Beje, noriu padėkoti ir tau, ir Prokui už tai... na, už tai, kad man jį suradote.

Pirmą kartą išgirdau apie kažkokį butą, ir mano veido išraiška tikriausiai išdavė, kad esu visiškai sumišęs, nes Korkoranas pasiskubino pridurti:

– Šiaip ar taip, esu dėkingas žmogui, kuris už tai buvo atsakingas. Tai buvo labai kilnus poelgis. Tikrai. Matai, man prireiks poros mėnesių, kol apsiprasiu, viską susitvarkysiu, kol susirasiu gyvenamąjį plotą įsikurti kartu su Violeta ir vaikais, ir jūs man padarėte tikrai didelę paslaugą, nes... na, juk pats žinai, kaip sunku išsinuomoti butą įpusėjus semestrui.

Netrukus pasirodė, kad ant šaligatvio man teko prastypsoti visą pusvalandį, ir visi pro šalį einantys studentai, miestelėnai, vienas kitas profesorius smalsiai nužvelgdavo automobilį, galbūt netgi manė, kad jis priklauso man. Aš gana kruopščiai apžiūrėjau mašiną, užmečiau akį į variklį, atsidariau bagažinę (ten gulėjo teniso raketė, golfo lazdų rinkinys, pora madingų dviejų atspalvių batų ir dar vienas lagaminas), o belaukdamas grįžtant Korkorano įsitaisiau prie vairo ir pamėginau įsivaizduoti, koks jausmas mane apimtų, jei pasitaikytų proga ja pasivažinėti. Po truputį ėmiau nerimauti, – Prokas tikriausiai manęs pasigedo, – tik staiga pamačiau Korkoraną ir Proką išeinančius iš Biologijos fakulteto ir sukančius tiesiai link manęs. Profesorius kaip visuomet ėjo sparčiu žingsniu, o Korkoranas žengė koja kojon su juo, neatsilikdamas nė per colį. Jie abu šypsojosi, gyvai gestikuliavo ir atrodė visa galva pasinėrę į pokalbį. Staiga pasijutęs kaltas (nors, tiesą sakant, net nežinau, kodėl būčiau turėjęs jausti kaltę, juk galų gale Korkoranas pats manęs prašė, kad padaryčiau jam paslaugą – pasaugočiau automobilį ir lagaminą), nuslydau nuo vairuotojo sėdynės, išlipau iš mašinos ir užtrenkiau dureles. Kai jie prisiartino prie automobilio ar, tiksliau sakant, prie manęs, abu nužvelgė mane nuostabos kupinais žvilgsniais, tarsi nebūtų tikėjęsi čia manęs sutikti. Prokas žengtelėjo prie lagamino, iškėlė jį ir įteikė man. Netaręs nė žodžio, jis klestelėjo ant priekinės keleivio sėdynės ir užtrenkė dureles, paskui pasižiūrėjo į mane ir tarė:

– Milkai, gal tau pavyks įgrūsti jį tarp sėdynių? – Tada grįžtelėjęs kreipėsi į Korkoraną: – Turiu pripažinti, kad tavo automobilis tikrai įspūdingas. Bet... truputį per daug rėžia akį, ar tau taip neatrodo?

Aiškiai mačiau, kuo toliau, tuo labiau Prokas paiso, kad visuomenės akyse atrodytų kiek galima kukliau, ir nuogąstauja, kad dėl netinkamo jo darbuotojų elgesio žmonės visiškai be reikalo atkreips dėmesį į jį patį. Pamatęs profesoriaus veido išraišką, akimoju supratau, kokios mintys sukasi jo galvoje. „Geltonas kadilakas nuleidžiamu stogu, – galvojo jis. – Kas toliau?" Be to, nė kiek neabejojau, kad jis skrupulingai skaičiuoja, kaip mūsų biudžete rasti lėšų Korkoranui palepinti ir kartu pasiekti, kad dėl to kuo mažiau nukentėtų mūsų projekto įgyvendinimas, nors, tiesą sakant, tai toli gražu nebuvo teisinga...

Pats Korkoranas – ir tąkart, ir vėliau – dėl tokių dalykų visiškai nesuko sau galvos, ir tai, kaip netrukus įsitikinau, buvo vienas iš jo talentų. Jis skriejo per gyvenimą plačiai išskleidęs sparnus, ėmė iš jo ką užsimanęs, o duodavo tik tai, ką pats panorėdavo. Jei mūsų padėtis tapdavo slogi ar kuriuo nors požiūriu sunki, – kai mūsų projektas išpopuliarėjo ir mus užgriuvo visuomenės dėmesys, tokių situacijų, kai man, švelniai tariant, tekdavo susigūžti ir pasijusti nesmagiai, pasitaikydavo neretai, – jis nekreipdavo į tai jokio dėmesio. Nemanau, kad šitaip Korkoranas elgėsi dėl to, jog buvo bukas ir nejautrus – anaiptol – bet jam tokie reikalai paprasčiausiai nerūpėjo. Jis buvo linksmas ir nerūpestingas. Lengvabūdis. Jis buvo Korkoranas, ir visas pasaulis turėjo jo saugotis ir trauktis jam iš kelio. Tad ir dabar, atsakydamas Prokui, jis atsainiai mestelėjo:

– Aštuonių cilindrų variklis, Prokai, dirba kaip laikrodis. Be to – tikrai *galingas*.

Šiaip taip įgrūdau lagaminą į plyšį, skyrusį priekinę automobilio sėdynę, kur buvo įsitaisęs Prokas, nuo užpakalinės. Paplekšnojęs man per ranką, profesorius tarė:

– Eik į kabinetą, Milkai, aš ilgai neužtruksiu: nuvešiu Korkoraną į jo naująjį butą ir palauksiu, kol jis pasidės daiktus.

Nepraeis nė valanda, o kai grįšime, tada, – čia jis iškalbingai pažvelgė į Korkoraną, – tada imsimės rimtų darbų.

Korkoranas įjungė pavarą, variklis suriaumojo, automobilis šoko į priekį, o Prokas ėmė mosuoti rankomis, be jokios abejonės, norėdamas duoti vairuotojui pirmą patarimą iš savo nesibaigiančių vairavimo instrukcijų serijos. Akimis nulydėjau gatve tolstantį automobilį, apsisukau ir, visai pamiršęs Proko pavedimą, grįžau į mūsų darbo kabinetą Biologijos fakultete.

TĄ SAVAITĘ ŠEŠTADIENIO VAKARĄ buvome pakviesti pas Proką vakarienės, sekmadienį buvo muzikos vakaras, kuriame dalyvavo kai kurie Proko kolegos iš universiteto, įskaitant poną ir ponią Briskou ir rektorių Velsą (kaip ir buvo galima tikėtis, Prokas norėjo visiems parodyti naujausią savo „atradimą" – gražų, giedraveidį ir pasitikintį savimi vyruką, kuriam priklausė geltona gulbė nuleidžiamu stogu), o dar po kelių dienų mes visi trys sėdome į aptakų biuiką ir patraukėme į savo pirmąją kelionę, kurios metu, kaip visuomet, ketinome užrašinėti seksualinio gyvenimo istorijas. Prokas vairavo, Korkoranas sėdėjo priekyje greta jo, o aš įsitaisiau ant užpakalinės sėdynės ir spoksojau į pro šalį slenkantį kraštovaizdį. Kaip visada, nuo pat tos akimirkos, kai jiedu užsuko paimti manęs, iki kelionės pabaigos Prokas be paliovos malė liežuviu, Korkoranas, nors buvo dar naujas komandos narys, kiek galėdamas dažniau stengėsi įsiterpti ir sklandžias Proko pastabas papildyti savomis įžvalgomis, o aš, patogiai atsirėmęs į sėdynės atlošą, primerkiau akis ir leidau žodžių srautui nevaržomai plūsti per smegenis. Ar jaučiausi nusivylęs, kad mano vietą taip netikėtai ir lengvai užėmė kitas vaikinas? Žinoma, šiokį tokį nusivylimą jaučiau, bent jau iš pradžių. Bet netrukus ėmiau pastebėti, kad pasikeitusi padėtis turi ir nemažai privalumų: dabar Proko dėmesys buvo nukreiptas ne tik į mane, bet ir į jį, dabar greta manęs buvo dar vienas žmogus, kuriam teks ištverti profesoriaus energijos perteklių, negailestingą kritiką, griežtumą, be to – o tai irgi buvo svarbu – tenkinti jo seksualines reikmes. Taigi patogiai išsidrėbęs ant

užpakalinės sėdynės ir mėgaudamasis tegul ir sąlygine biuiko prabanga, nerūpestingai leisdamas pro ausis automobilio priekyje sėdinčių vyrų pokalbį, o kai būdavo kreipiamasi į mane, linktelėdamas galva ar išleisdamas kokį pritarimo garsą, ėmiau jausti, kad reikalai aiškiai krypsta į gerąją pusę ir kad bent dalis spaudimo, kurį anksčiau teko pakelti man vienam, dabar prislėgė kito žmogaus pečius.

O aš *iš tiesų* jaučiau didžiulę įtampą. Kelias savaites prieš atvykstant Korkoranui mudu su Proku atsidėję rengėme projektus finansavimui gauti, be to, nuolat keliavome stengdamiesi apklausti kuo daugiau asmenų, kol dar neįsigaliojo prekių ribojimo įstatymas, o Prokas, matyt, patirdamas didėjantį spaudimą, kasdien darėsi vis reiklesnis. Kita vertus, gal jį veikė neramūs laikai (nors jis niekad nė žodžiu neužsimindavo apie karą, nesekė jo eigos, o jei kada ir paminėdavo pasaulio įvykius, tai tik tuos, kurie tiesiogiai siejosi su mūsų projektu, vis dėlto man buvo aišku, kad profesorius vis labiau nerimauja dėl galimos žalos mūsų projektui), gal jis tiesiog jautė, kad nuo tos dienos, kai mudu su Airise įsigijome butą ir pradėjome gyventi drauge, aš palengva ėmiau nuo jo tolti, ypač emociškai. Prokas norėjo seksualinių santykių ir aš, kad ir nenoromis, sutikdavau jį patenkinti, bet džiaugsmo tuose žaidimuose buvo mažai, ir profesorius tai puikiausiai jautė. Pamenu, vieną vakarą, pravažiavę Karbondeilą, apsistojome kažkokiame motelyje, ir jis, nors visą dieną kratėmės automobilyje ir apklausėme nemažai žmonių, atėjo pas mane visiškai nuogas, kraujo priplūdusiu peniu, o aš tenorėjau apsiversti ant kito šono ir užmigti, tad taip jam ir pasakiau.

– Kas yra, – paklausė jis, išsitiesęs ant lovos greta manęs, – juk tu nesidrovi turėti su manimi seksualinių santykių, tiesa?

– Ne, – atsakiau, – ne, tiesiog pavargau.

Galų gale paklusau ir jį patenkinau, bet visą laiką galvojau apie Airisę ir apie tai, kad ji manęs laukia namuose.

Šios išvykos – pirmosios iš šimto ar dar daugiau, į kurias per visus tuos metus išsiruošėme visi trys – tikslas buvo Indianapolis, kur ketinome apklausti prostitutes ir, jei tik įma-

noma, jų klientus; Korkoranas kol kas turėjo atlikti naujoko vaidmenį ir stebėti, kaip mes dirbame, kad vėliau, kai įgis pakankamos kvalifikacijos, galėtų prisidėti prie mūsų. Prokas buvo kuo puikiausiai nusiteikęs, šnekesnis nei įprasta, ir nors jis, kaip visada, vairavo šiek tiek chaotiškai ir stengėsi išlaikyti tolygų greitį, kad sutaupytų benzino, mes gerai praleidome laiką, viešbutį, kuriame ketinome apsistoti, pasiekėme gana anksti, tad prieš išeinant dirbti į gatves mums dar liko laiko drauge pavakarieniauti. Prieš valgį norėjau išlenkti taurę viskio su sodos vandeniu ir ledu, Korkoranas man pritarė, tačiau Prokas apie tai nenorėjo nė girdėti, – esą dar visą vakarą bastysimės po barus ir beveik neverta abejoti, kad mums neišvengiamai teks išgerti tam tikrą kiekį alkoholio, todėl nederėtų pradėti maukti jau dabar, esą kas jau kas, bet girtas klausėjas jam tikrai nereikalingas. Ar mes su tuo sutinką? Mes, žinoma, sutikome, nors ir nenoromis, ir kai padavėjas, priėmęs mūsų užsakymus, susirinko ir nusinešė valgiaraščius, mudu su Korkoranu, kiekvienas priešais save pasistatę po stiklą grynut grynutėlio sodos vandens, pasikeitėme iškalbingais žvilgsniais, ir man dingtelėjo, kad susiradau sąjungininką. Mes lindėjome Prokui po padu – visą laiką ir savo noru – bet galėjome sukilti, galėjome tyliai ir sutartinai pasipriešinti, tad jaučiausi kaip išdykęs berniukas, susiradęs vyresnįjį brolį, kuriam, vos tik tėvas nusigręš ir atsisuks į mus nugara, po stalu galėsiu slapčia įspirti.

Taigi mudu su Korkoranu siurbčiojome sodos vandenį, Prokas – kokakolą („Tiesą sakant, to marmalo aš nemėgstu", – sakė jis, nors jo pomėgis smaližiauti seniai buvo žinomas, – bet tai – kofeino šaltinis, o kofeinas leidžia man ilgiau išlikti žvaliam, suprantate?"), ir visi trys aptarinėjome šio vakaro veiksmų planą.

– Taigi, – pratarė profesorius ir trumpam nutilęs apsidairė po apytuštį viešbučio restoraną, – esu visiškai tikras, kad šį vakarą mums pavyks pasikalbėti su turtingos seksualinės patirties žemųjų visuomenės sluoksnių asmenimis ir surinkti puikių duomenų, kurių taip reikia, kad mūsų tyrimas nebūtų vienpusis – juk tu, Milkai, prisimeni Gerį ir pats žinai,

kokią dėkingą dirvą ten susiradome – bet vis dėlto, mano galva, šito nepakanka.

Viešbučio, kuriame apsistojome, kambarių nuomos kainos buvo nedidelės, na, geriausiu atveju – vidutinės, o jo restoranas tikrai nebuvo ta vieta, kurią būčiau norėjęs aprašyti laiškuose žmonai (čia Prokas ir vėl sumetė: „Kam projekto pinigus švaistyti trumpalaikei prabangai?"). Prokas tvarkingai padėjo savo stalo įrankius šalia salotų lėkštės, kurioje dar buvo likusios trys marinuoto burokėlio skiltelės, plūduriuojančios kraujo spalvos padaže tarp kelių mažyčių rusvų salotų gabalėlių.

– Ką nori pasakyti? – pasiteiravo Korkoranas. – Iš to, ką man parodei, galiu spręsti, kad iki šiol dar niekam nepavyko duomenų rinkti taip kruopščiai ir sukaupti jų tiek daug, kaip tau, tiksliau – kaip judviem su Džonu.

Prokas dar kartą žvilgsniu apmetė salę, tarsi norėdamas įsitikinti, ar mūsų niekas nesiklauso, ir palinkęs virš savo lėkštės paaiškino:

– Noriu pasakyti štai ką: nors surinkti ir iš pirmų lūpų užrašyti pasakojimus apie seksualinio gyvenimo patirtį – labai geras ir vertingas dalykas, nors tie duomenys yra esminiai ir sudaro visų mūsų tyrimų pagrindą, vis dėlto mes galime padaryti daugiau, daug daugiau.

Korkorano žvilgsnis nuslydo mano veidu, bet aš tik gūžtelėjau pečiais. Nė nenutuokiau, ką Prokas turėjo omenyje.

– Šiam vakarui turiu numatęs kai ką ne visai įprasta, – vėl prabilo profesorius, pakėlė šakutę, nužvelgė ją taip, tarsi niekad gyvenime nebūtų matęs tokio daikto, ir vėl padėjo ją, sakytum, taip ir nesuvokęs, kam ji galėtų būti reikalinga. – Leiskite man kai ką paaiškinti, – tęsė jis. – Matote, mes, kaip žmonių rūšiai priklausantys gyvūnai, sugebėjome prisijaukinti daugelį gyvūnų, ėmėme juos auginti nelaisvėje, išvedėme daugybę jų veislių, išmokome stebėti jų seksualinį elgesį ir, negana to, jį *valdyti*, bet niekad neturėjome progos pamėginti daryti ką nors panašaus su žmonėmis. Tai yra taip ir neturėjome progos stebėti jų seksualinio elgesio.

– Taip, žinoma, – kaipmat pasigavo jo mintį Korkoranas, – nes kai patys užsiimame seksu, negalime tos veiklos stebėti iš šalies. Netgi negalime kaip reikiant įsijausti į mokslininkų vaidmenį. Ar ne taip, Džonai?

– Na, – numykiau aš, – suprantama. – O paskui, šyptelėjęs jam, pridūriau: – Žaidimo įkarštyje tiesiog neįmanoma mąstyti mokslo terminais. To niekas nesugeba...

– Teisingai. Argi tokiu momentu gali išlikti objektyvus? – Ir Korkorano veidą nutvieskė neslepiamas pasitenkinimas. Jis užčiuopė minties siūlą. Jis laikė pokalbio gijas savo rankose. – Kai esi su moterimi, gerai įsivažiavęs ir užvaldytas geismo, ateina tokia akimirka, kai numoji ranka net į tai, kaip ji atrodo, bent jau kol...

– Taigi, – patenkintas pažvelgė į mus Prokas, o jo mėlynų akių žnyplės laikė mus suspaudusios netgi tuomet, kai pasirodžius padavėjui jis trumpam nutilo. Mes visi trys sėdėjome ir nepratardami žodžio žiūrėjome į išdėliotas lėkštes su garuojančia vakariene. Padavėjas kelias akimirkas dar pastoviniavo („Gal pageidautumėte dar ko nors?“), bet Prokas mostelėjo ranka parodydamas, kad jis gali sau eiti. Kai tasai vyrukas nužingsniavo į tolimąjį restorano salės kraštą, Prokas dar vieną kitą minutėlę šakute paknaibė savo pirmąjį patiekalą – sūdytą jautieną su kopūstais, tačiau be bulvių (bulvės iš jo valgiaraščio buvo išbrauktos).

– Šį vakarą, – pagaliau prabilo jis, – mes padarysime tai, ko rinkdamas faktinę medžiagą iki šiol nedrįso imtis nė vienas tyrėjas, bent jau kiek man žinoma. Tai yra mes stebėsime lytinį aktą, jo eigą. Aš jau viską sutvarkiau.

Įtemptoje, pulsuojančioje tyloje mudu su Korkoranu nepratarėme nė žodžio, ir Prokas pridūrė:

– Tiksliau sakant, stebėsime vienos jaunos moters žaidimus. Pasislėpsime jos kambaryje, drabužių spintoje, ir žiūrėsime, kaip ji aptarnauja klientus.

– Nori pasakyti, – nesusilaikiau nepaklausęs, – kad mes paslapčia žvilgčiosime, tarsi būtume kokie... kaip tikri ištvirkėliai?

– Kaip tikri vujaristai, – santūriai šyptelėjęs pataisė mane Korkoranas.

Ir profesorius, mus abu pervėręs įdėmiu žvilgsniu, atsakė:
– Taip. Tikrai taip.

Praėjusią savaitę muzikinis vakaras buvo skirtas Janui Sibelijui, vienam iš labiausiai mėgstamų Proko kompozitorių. Pamenu, tikrai nejaučiau didelio noro eiti pas Kinsis į svečius, bet ten atsidūręs buvau maloniai nustebintas. Kaip jau minėjau, svingas man buvo kur kas arčiau prie širdies nei klasika, tačiau muzika, kurią tą vakarą parinko Prokas, buvo šilta ir melodinga, beveik pasakiška, ir, nespėjęs apsižiūrėti, aš praradau vietos bei laiko nuovoką ir leidausi jos nešamas, tarsi ji būtų buvusi natūrali gamtos jėga. Manau, jog šokių aikštelėje kažką panašaus patiria aistringi šokėjai, – kad ir mudu su Airise, kai atsiduriame prie orkestro pakylos, – tačiau juos tikriausiai svaigina pati aplinka, ritmingas ir smarkus, už širdies griebiantis būgnų tratėjimas. O čia viskas buvo kitaip. Vos tik svetainėje užgrojo muzika, aš ėmiau grimzti į svajas, pasijutau visiškai ramus ir atsipalaidavęs, iš mano sąmonės saugyklų veržėsi mintys, jos bumbtelėdavo viena į kitą ir vėl nutoldavo, nes tarp jų nebuvo jokio loginio ryšio. Tik dabar pagaliau ėmiau suprasti, ką ypatinga Prokas matė muzikoje ir kodėl buvo jai taip atsidavęs.

Nors ir keista, šįkart mudu su Airise atėjome laiku. Aš įsitaisiau pirmoje eilėje, kaip Prokas ir tikėjosi, man iš dešinės atsisėdo Airisė, prie jos – Korkoranas; tą vakarą prieš koncertą svečiai gavo pasišnekėti vos kelias minutes: aš pats, gerokai įsitempęs, vienoje rankoje laikydamas lėkštelę kietų sūrių sausainiukų, kitoje – taurę vaisinio punšo, į kurį šį kartą niekas neįpylė romo, trumpai šnektelėjau su rektoriumi Velsu ir puikiai pamenu, kad net tada, kai jis klestelėjo į kėdę greta manęs, vis dar nesilioviau apie jį galvojęs. Rektorius Velsas buvo neaukšto ūgio, energingas apkūnokas vyras, jis kuo nuoširdžiausiai palaikė Proką ir stengėsi padėti ištverti kritikos audrą, užgauliojimus ir nepadorias užuominas – jos nuolat pasiekdavo mūsų ausis – be to, nors jau buvo pradėjęs penktąją dešimtį, rektorius Velsas vis dar neturėjo šeimos, ir tai atrodė keista – labai keista – ypač turint omenyje, kur ir ko-

kiu laiku gyvenome. Pamaniau, kad pirmai progai pasitaikius reikės kartotekoje susirasti ir pavartyti jo seksualinio gyvenimo istoriją.

Tą vakarą svetainėje buvo šalta, – mat Prokas, tikėdamasis, kad svečių kūnų – jų kūnų ir muzikos – skleidžiamos šilumos pakaks kambariui sušildyti, buvo išjungęs termostatą. Tiesa, židinyje kūrenosi šiokia tokia ugnelė, bet ji po truputį geso, nes grojant patefonui Prokas nemėgo krapštytis prie židinio ir čiupinėtis su malkomis, bet kas gi galėjo jį dėl to kaltinti? Taigi mums visiems buvo šalta, ir jei gerai prisimenu, man buvo šiek tiek gaila pirmą kartą čia susirinkusių svečių, kurie, skirtingai nuo mudviejų su Airise, nebuvo apsirengę taip, tarsi eitų į lauko koncertą. Nepaisant to, Prokas kaip paprastai buvo nuoširdus ir šnekus, pamalonino mus trumpa paskaita apie kompozitoriaus karjerą ir muzikos kūrinį, kurį šį vakarą turėjome išgirsti. Jis kalbėjo apie Sibelijaus meilę savo gimtajai Suomijai, apie įspūdingą jo gebėjimą muzikos garsais perteikti tos šalies girių gūdumą ir grožį ir apie tai, kad dauguma šio autoriaus simfoninių poemų neatskiriamai susijusios su didžiuoju suomių epu „Kalevala".

Vos tik profesorius žengė prie gramofono ir, paaštrinęs adatėlę, nuleido ją ant plokštelės, svečiai akimirksniu nuščiuvo. Tą vakarą klausėmes „Tuonelos gulbės" ir fragmentų iš „Pohjolos dukters", ir aš, kaip jau sakiau, tiesiog užsimerkiau ir leidausi nešamas muzikos garsų. Per pertrauką Mekė pasiūlė svečiams gaiviųjų gėrimų – nė lašelio alkoholio! – svečiai pakilo nuo kėdžių, susimetė į grupeles, paskui nuskambėjo dar dviejų dainų įrašai („Ar tai buvo sapnas?" ir „Mergaitė grįžo iš pasimatymo su mylimuoju". Abi dainas kuo puikiausiai prisimenu, nes jau rytojaus dieną nubėgęs nusipirkau tų dainų įrašus, – juos dar ir šiandien labai vertinu) ir viskas baigėsi. Tačiau apie šį vakarą aš užsiminiau tik todėl, kad noriu papasakoti, kas įvyko per pertrauką – ar kas galėjo įvykti, kadangi nesu visiškai tikras, kada tai prasidėjo, nors šiokių tokių įtarimų tikrai turiu.

Kad ir kaip ten būtų, pasisėmęs pilną saują sūrių sausainiukų ir laikydamas taurę drungno punšo, nėriausi iš kailio

stengdamasis palaikyti pokalbį su rektoriumi Velsu, kai staiga iš kažkur išdygęs Prokas užspeitė mus abu į kampą ir ėmė kuo plačiausiai aptarinėti ką tik girdėtą muziką (ir, žinoma, mūsų projektą). Kaip tik tada žvilgsniu apmečiau svetainę ir pamačiau, kad Airisė ir Korkoranas šnekučiuojasi vienu du, lygiai kaip aną kartą, rudenį, kai visi trys dalyvavome Proko muzikos vakare. Tikrai nebūčiau atkreipęs į juos dėmesio, jeigu mano atmintyje nebūtų užsilikę Airisės žodžiai, telefonu ištarti tą vakarą, kai lyg apgailėtinas mulkis tūnojau vėjo klebenamoje telefono būdelėje: „Jis nužiūrėjo mane kaip paukštšunis grobį". Prokas man (nors aš tai jau buvau girdėjęs) ir rektoriui Velsui ėmė dėstyti, esą jis mėgsta koncerto metu žiūrėti į klausytojų veidus ir stebėti, ar nepamatys kokių nors kūniško susijaudinimo apraiškų, – ir iš tiesų, aną vakarą, klausydamasis Malerio „Dainos apie žemę", vienas universitete jau nedirbantis, į septintąją dešimtį įkopęs profesorius aiškiai susijaudino, – bet aš vis nenuleidau akių nuo Airisės, tyrinėjau jos veidą, stebėjau Korkoraną, kuris, rodės, jauste nujaučia kiekvieną būsimą Airisės judesį, tarsi jiedu būtų šokę pagal įsivaizduojamo orkestro grojamą melodiją.

– Prokai, – staiga įsiterpiau, per pusę žodžio nutraukdamas profesoriaus samprotavimus, – rektoriau Velsai, aš... na, aš norėčiau trumpam atsiprašyti... Netrukus grįšiu...

Prokas pervėrė mane nuostabos kupinu žvilgsniu, bet minties siūlo nepametė. O aš tuo tarpu ėmiau artintis prie Airisės ir Korkorano, bet iš pradžių apsimečiau traukiąs į tualetą, ir eidamas pro šalį nugirdau jį sakant:

– Suprantama, aš niekad nepasakysiu to džentelmeno vardo, kad neužtraukčiau jam gėdos, bet, jei atvirai, čia visiškai nėra ko gėdytis...

Prie savo žmonos ir Korkorano prislinkau jiems iš už nugarų, pirma dėl akių (jei Prokas ir rektorius Velsas paslapčia mane stebėtų) sukoręs nemažą lankstą ir sudaręs įspūdį, jog einu į tualetą, ir, atrodo, gerokai juodu išgąsdinau. Kad ir ką vos prieš kelias minutes jie taip gyvai aptarinėjo, jų pokalbis staiga nutrūko, ir jie abu visiškai sumišę įsispoksojo į mane. Norėjau mestelėti ką nors šmaikštaus ir nerūpestingo, pa-

vyzdžiui, kad ir „Ar gali būti, kad aš jums sutrukdžiau?", bet kai pamačiau, kokiais žvilgsniais jiedu mane varsto, žodžiai įstrigo man gerklėje.

– Sveiki.

Ir tai buvo viskas, ką įstengiau išspausti.

Korkoranas atitoko pirmas ir nusišypsojo.

– O, sveikas, Džonai. Mes su Airise kaip tik kalbėjomės apie tai, kaip Prokas „rūpinasi" mūsų rektoriumi, – žvaliai pratarė jis ir sušnairavo į svetainės kampe stovinčius vyrus: Prokas vis dar skaitė paskaitą, o Velsas kaip įmanydamas stengėsi nuslopinti žiovulį.

– O ne, tokios progos jis niekad nepraleis, ar ne tiesa? – pratarė Airisė.

Staiga aš supykau ar veikiau susierzinau – taip, mano tuometinei būsenai nusakyti bene geriausiai tiktų žodis „susierzinti".

– Profesorius turi teisę taip elgtis, – atkirtau, žvelgdamas tiesiai jai į veidą. Aš nesišypsojau ir nė kiek nesistengiau, kad mūsų pokalbis išliktų lengvas ir nerūpestingas. – Nustebtum sužinojusi, kaip atkakliai kiekviena katedra turi kovoti, jei nori gauti tinkamą finansavimą. Mes planuojame išplėsti savo veiklą, o tai savo ruožtu padės mums įtikinti Velsą, tai yra norėjau pasakyti, universitetą, kad skirtų daugiau lėšų mūsų atlyginimams, darbo priemonėms, kelionių išlaidoms ir kitiems dalykams.

Airisė, vis dar kuo puikiausiai nusiteikusi, atsainiai šypsojosi.

– Tikrai? – abejingai pratarė ji.

– Geriau liaukis kaltinusi Proką, kad jis... kad jis *padlaižiauja* ar... ar... Na, gali vadinti tai kaip nori, nes jeigu ne jis, tai šiandien mes...

– Plikomis rankomis irtumėtės kanalizacijos kanalu prieš srovę, – pratęsė mano mintį Korkoranas ir plačiai nusišypsojo. Jis laikė rausvai violetinio punšo taurę ir, priglaudęs jos kojelę prie delno, taip ją sukinėjo, tarsi ketintų tuojau pat sugriebti dar tris ar keturias tokias taures ir imti jomis žongliruoti, kad, nepaisydamas Proko ir Velso pastangų išlaikyti

aukštą susibūrimo kultūrą, pagaliau pralaužtų ledus ir vakarėlio svečiai įsisiūbuotų. Bet netrukus jis delnu švelniai palietė man ranką.

– Liaukis, Džonai, nusiramink, – ištarė jis, o Airisės veidą nušvietė nuoširdi šypsena. – Mes abu tau pritariame. Juk visi trys sėdime toje pačioje valtyje, ar ne?

MAN RODOS, kaip tik tuomet pradėjau juos įtarti, – be žmonos antkaklio lakstantį sekso olimpinį čempioną Korkoraną ir Airisę, savo gyvenimo meilę, kuriai vis dar maudė širdį dėl mano santykių su Meke ir Proku, – bet mano rankos, kaip sakoma, buvo surištos ir nieko negalėjau imtis. Nuoširdžiai norėjau tikėti, kad, be paprasčiausio draugiškumo, kuris visiškai natūraliai atsiranda tarp darbuotojo ir jo kolegos sutuoktinio ar sutuoktinės, daugiau niekas jų nesieja, ir ilgai vengiau apie tai pasikalbėti su Airise akis į akį, nes žinojau, kad ji atmes visus mano kaltinimus, blokš juos tiesiai man į veidą, pakartos kiekvieną kada nors ištartą mano frazę, kiekvieną bandymą pasiteisinti ar pasiaiškinimą, prisimins kiekvieną progą, kai šnekėjau apie mūsų kaip gyvūnų prigimtį ir apie tai, kad seksas kaip organizmo funkcija nėra tiesiogiai susijęs su kokiomis nors emocijomis, kad tai tokia pat žmogaus kūno reikmė kaip badas ar troškulys. Suprantama, nesusilaikydavau nepadaręs vienos kitos užuominos. Taip sakant, zondavau teritoriją. Po darbo grįždavau namo, pagirdavau, kad tai, ką ji verda, itin gardžiai kvepia, šliūkštelėdavau į stiklą stipresnio gėrimo, mudu susėsdavome, aš apžvelgdavau, ką veikiau per dieną, o darbe, žinoma, neišvengiamai susidurdavau su Korkoranu; kai tik pasitaikydavo proga, ištardavau jo vardą ir atidžiai stebėdavau, ar nepasikeis mano žmonos veido išraiška. Bet niekad nieko ypatinga nepastebėjau.

Paskui ėmiau ją spausti, primygtinai prašydamas pasakyti, ką ji galvojanti apie Korkoraną. Airisė išsisuko pareiškusi, esą jis – gana mielas vyrukas. Geresnis, nei jai anksčiau atrodę. Dabar ji jau tikrai nemananti, kad Korkoranas galėtų užimti mano darbo vietą, ir tikrai labai apgailestaujanti, kad iš pradžių jo atžvilgiu buvo taip priešiškai nusiteikusi.

– Taigi, – atsiliepiau, – argi aš tau nesakiau? – Paskui nusišypsojau ir tarsi juokais pasidomėjau: – Na, o kaip vertini jo kaip paukštšunio gebėjimus?

Staiga ji puolė prie darbo: ant viryklės pastatytame puode užvirė vanduo, be to, jai reikėjo nulupti svogūną. Tačiau tai buvo tik juokas, nieko daugiau, ir Airisė prunkštelėjo.

– Jis šitaip elgiasi su visomis moterimis, – paaiškino ji. – Beje, ir su vyrais. Bet tu tai žinai geriau už mane, Džonai.

Jei būčiau buvęs vėžlys, – vienas iš Darvino minimų Galapagų salyno sausumos vėžlių, apie kuriuos nesiliovė tauškęs Prokas, – visas savo kyšančias kūno dalis būčiau galėjęs įtraukti į šarvą, ir manau, kad netiesiogine prasme taip ir padariau. Išvažiavau į Indianapolį, tiksliau, mes išvykome ten visi trys, trys kolegos, ir štai mudu su Korkoranu sėdėjome restorane, priešingose stalo pusėse ir siuntėme vienas kitam tik mudviem suprantamus signalus, o Prokas tuo tarpu mus informavo, kad tai, ką ketiname veikti, prieštarauja tiek galiojantiems įstatymams, tiek nusistovėjusioms moralės normoms, ir šiuo atveju dekano Briskou, rektoriaus Henrio B. Velso ir Roberto M. Jerkso pasirašyti rekomendaciniai laiškai mums ne kažin kiek padės, nes, kad ir kaip žiūrėsi, šį vakarą ketinome įsijausti į tikrų vujaristų vaidmenį.

Kai išgirdau tą idėją, prisipažinsiu, man kraujas gyslose užvirė. Neabejoju, kad kiekvienas iš mūsų turi silpnesnį ar stipresnį potraukį slapčia stebėti tokius žaidimus, juk mes visi degame noru pamatyti, kuo žmonės užsiima savo namuose, norime išvysti intymų jų gyvenimą, kad paskui galėtume lyginti jį su savuoju ir arba pasidžiaugti, kad šiuo atžvilgiu esame toli juos pralenkę, arba atvirkščiai – pajusti krūtinėje dilgtelėjimą, atsipeikėti, pabusti ir pripažinti, kad mūsų seksualinis gyvenimas – nevisavertis. „Tai štai kaip visa tai daroma, – mintyse tariame sau. – Juk ir aš taip galėčiau? O gal ne? Taigi aišku, kad galėčiau. Ir taip, ir netgi geriau. Labiausiai man patiktų išbandyti tai dabar pat, bet... Tik pažvelkite į ją, kaip ji vedžioja jį akimis, kaip pasitikdama jį pakyla nuo stalelio, kaip..."

Tačiau, žinoma, mes buvome mokslininkai, tad pasistengėme save įtikinti, kad mūsų pareiga tęsti tyrimus, o visas

pašalines mintis ryžtingai išmesti iš galvos. Mums, kaip ir bet kurios kitos srities tyrėjams, reikėjo sukaupti faktinių duomenų, vadinasi, privalėjome asmeniškai stebėti pačias įvairiausias seksualinės patirties apraiškas – priešingu atveju ar būtume išdrįsę vadintis šios srities žinovais? Argi mūsų surinkti duomenys būtų suteikę tyrimui bent kiek solidumo ir pagrįstumo, jeigu būtų pasirodę esantys vien popierių šūsnis, neturinti nieko bendra su praktine reikalo puse? Gerai pamąstę, būtume turėję pripažinti, kad tai, ko mes siekėme, jau niekam nereikalinga, nes visi mūsų bandymai tiesiogiai stebėti procesą ir atlikti matavimai jau seniausiai turėjo būti aprašyti bene šimte prieš mums gimstant išleistų studijų. Tačiau iš tikro nieko panašaus nebuvo. Nė su žiburiu nebūtum radęs ne tik šimto ar penkiasdešimties, bet net ir vienos vienintelės mokslo studijos, kurioje būtų apie tai rašoma. Mes sukūrėme savo civilizaciją, įsitraukėme į karą, įsiskverbėme į pačių mažiausių darinių – mikrobų ir atomų – vidų ir perpratome jų sandarą, ir vis dėlto visokie šventeivos ir vystančios skaistuolės nesunkiai galėjo priversti mus nutilti. Seksas – nešvanku, teigė jie. Seksas – gėdinga, asmeniška, nepadoru ir visiškai netinkama tyrimams. Ką gi. Mes pakilome nuo stalo, apmokėjome sąskaitą ir žengėme į naktį ketindami įrodyti, kad jie neteisūs.

Šį kartą lauke nelijo ir, turint omenyje metų laiką, nebuvo taip jau labai šalta. Prokas palto nevilkėjo, bet kadangi visą praėjusią savaitę pylė liūtys ir gatvės vis dar buvo šlapios, jis buvo apsiavęs batus ir įsispyręs į kaliošus. Korkoranas žingsniavo ant galvos užsidėjęs minkštą fetrinę skrybėlę, užsimetęs vilnonį impregnuotą apsiaustą ir atrodė tarsi ką tik grįžęs iš filmavimo aikštelės, kurioje buvo kuriamas filmas apie užsienio šalių agentus ir su karu susijusius slaptus susitikimus. Jei kalbėsime apie mane, tai aš kaip paprastai buvau apsirengęs paltą, ryšėjau kaklaraištį, skrybėlės neturėjau, o mano kojos, apautos pora stropiai nuvalytų minkštos odos batų, būtų kaip mat permirkusios, jei nebūčiau buvęs labai budrus ir stengęsis aplenkti visas gatvėse telkšančias balas.

– Na štai, – tarė Prokas, kai priėję sankryžą trumpam sustojome ir susimetėme į būrelį pasitarti, – manau, kad reikia

eiti čia, šita gatve iki galo, paskui pasukti į kairę ir vėl eiti tol, kol gatvė baigsis. Žinoma, tai tiesiog sutapimas, bet žmogus, su kuriuo turime susitikti, šįkart yra jauna raudonplaukė moteris, dirbanti Džindžerės slapyvardžiu.

Lengvai ją suradome. Užsimetusi ant pečių pigius dirbtinius kailinukus, ji, įsitaisiusi ant suolo pačiame tolimajame biliardinės gale, pro šiaudelį siurbčiojo kažkokį nealkoholinį gėrimą. Šalia jos išsidrėbęs ir užsismaukęs ant akių skrybėlę sėdėjo vyriškis – tikras dabita, pasirišęs akį rėžiantį kaklaraištį ir mūvintis dukslokas kelnes, slėpusias liesas ir kaulėtas jo kojas, – bent jau tol, kol jis, sukryžiavęs kulkšnis, loštelėjo atgal norėdamas prisidegti cigaretę. Jis įtariai nužvelgė mūsų trijulę, – mat užsiėmė suteneriavimu, jo vardas buvo Džeraldas, – bet Prokas, prabilęs vietiniu sociolektu, išrėžęs ne per ilgiausią kalbą, sumokėjęs trijų dolerių įnašą paremti šio vyruko darbuotojoms, pažadėjęs dar po dolerį už kiekvieną seksualinio gyvenimo istoriją, kurią mums parūpins, įskaitant ir jo paties išpažintį, netruko įgyti sutenerio pasitikėjimą. Džindžerė buvo įspūdinga mergina: penkių pėdų ir aštuonių ar devynių colių ūgio, dvidešimt dvejų metų, kresna, stambaus sudėjimo (pagrįstai buvo galima įtarti, kad kol sulauks trisdešimties, ji apteks taukais ir taps apkūni) ir gerokai pašviesintais, iš prigimties raudonais plaukais. Ji nė nekrustelėjo. Tiesiog sėdėjo ryškiai raudoną savo burnos ovalą perdūrusi šiaudeliu ir tingiai žiūrėjo, kaip jos suteneris sulanksto iš Proko gautus dolerius ir susikiša juos į plačias kelnių kišenes.

– Na gerai, – tarė Džeraldas, – gerai. – Ir nusišypsojo parodydamas eilę savo beviltiškai sugedusių skirtingų atspalvių dantų. Paskui jis nukreipė žvilgsnį į Džindžerę ir jo veide švietusi šypsena išgaravo. – Ei, tai ko čia lauki? Eik į gatvę ir siūlyk savo prekę. Ir veskis kartu šiuos džentelmenus.

Paskui mes ėmėme žingsniuoti gatve, lenkdamiesi telkšančių balų, Prokas ėjo pirmas, vesdamas Džindžerę už parankės, tarsi ketintų šokti kotiljoną ir dabar lydėtų ją į vidurį šokių aikštelės, kurią, – apšviestą ryškios žibintų šviesos – tarsi burtų lazdele pamojus, išvysime gatvės gale, pasukę už kampo, o mudu su Korkoranu traukėme iš paskos. Tai buvo

keistas scenarijus, ir nė vienas iš mūsų, netgi Prokas, nebuvo linkęs daugiažodžiauti; Džindžerė rodė mums kelią ir ėjo priekyje, siūbavo ir kraipė klubus mėgindama mus užhipnotizuoti, o iš tamsos trumpam išnyrantys praeivių veidai ir įdėmūs žvilgsniai, aiškiai siekiantys įvertinti, ar mes tiesiog mulkiai, ar vis dėlto – apiplėšimo aukos, vėl nugrimzdavo į nakties sutemas. Džindžerė turėjo kambarį pirmame aukšte, labai patogioje vietoje, prie pat gatvės, karalienės Viktorijos stiliaus name, kurį jau verkiant reikėjo renovuoti ar bent perdažyti; ištraukusi ranką ji išsilaisvino iš Proko globos ir tiesiai pro neužrakintas duris niurktelėjo į vidų, nė nepakvietusi mūsų užeiti, nė nepasivarginusi grįžtelėti atgal ir pasitikrinti, ar mes vis dar čia.

Kambarys buvo baisiausiai sujauktas, tačiau kokių nors konkrečių smulkmenų mano atmintyje neišliko. Išskyrus gal tik tai, kad jame buvo aukštos lubos ir didžiulė drabužių spinta, anksčiau, matyt, tarnavusi kaip priebutis, bet dabar atskirta nuo gyvenamojo kambario nešvariais pirštais nučiupinėta lovatiese, pakabinta ant ištemptos vielos per visą durų plotį. Džindžerės suknelės, – jų buvo gal koks tuzinas ar daugiau ir visos atsidavė jos pažastų prakaitu ir tualetiniu vandeniu, – jį Džindžerė vartojo norėdama nuslopinti ką tik aptarnauto kliento kvapą, kad jo nepajustų kitas, – kabėjo ant metalinių pakabų ir užėmė viršutinę spintos dalį, o batai bei apatiniai drabužiai mėtėsi ant dugno.

– Na štai, – pratarė Džindžerė dainingu balsu, tokiu aukštu, kad jis galėjo priklausyti ir dvigubai smulkesnio sudėjimo moteriai, ir netgi vaikui. Ji ištiesė ranką delnu į viršų, kad Prokas padėtų ant jo žadėtąjį dolerį.

– Tvarkelė, – Prokas vėl prisiminė prastakalbę, – tiesiog klasė.

Jis atitraukė lovatiesę norėdamas apžiūrėti, kaip atrodo spintos vidus, ir šypsena, kuria jis po akimirkos apdovanojo Džindžerę, man pasirodė kažin kokia vampyriška, gal todėl, kad kambarys buvo netinkamai apšviestas, užlietas keistos gelzganos šviesos, sklindančios nuo šalia lovos stovinčios stalo lempos, kurią, stengdamasi sukurti tinkamą atmosferą, Džin-

džerė dar buvo apsukusi kroko spalvos skara, o veidas – gerokai padribęs, sakytum būtų neatlaikęs jį užliejusio pasitenkinimo svorio. Pažvelgiau į Korkoraną. Ir jis atrodė kaip tikras šėtonas. Tylomis paklausiau savęs, kaip turėtų atrodyti mano paties veidas.

– Čia – tik pirmai pradžiai, – paaiškino Prokas, dėdamas Džindžerei į delną vieno dolerio banknotą, o mudu su Korkoranu spoksojome taip, tarsi niekad gyvenime nebūtume matę, kaip du žmonės vienas kitam perduoda pinigus. – Bet aš svarstau, ar nepadarytum man vienos paslaugos, Džindžere? Vienos menkutės paslaugos...

Džindžerė trumpam nusisuko, gautus pinigus pasislėpė kažkur sau prie kūno, paskui atsigręžė ir, įtariai jį nužvelgusi, tarė:

– Žiūrint kokios...

– Ar neprieštarautum, jeigu... – čia Prokas kelioms sekundėms nutilo, perėjo per kambarį ir nutraukė skarą nuo lempos, – jeigu šį vakarą jos čia nebus? Na, nebent ta skara tau labai reikalinga...

Prostitutės veidu nuslydo santūrus šypsnys.

– Aha, – atsiliepė ji, – aišku, nuimk. Tu čia vyriausias.

Kai ji patraukė ieškoti pirmo savo pupuliuko (nepamenu, ar apie tai sakiau, bet „pupuliukais" prostitutės anksčiau vadindavo savo klientus; suprantama, šis pavadinimas žinomas ir dabar, bet mūsų laikais jį daugiausia vartoja tik žemiausios kategorijos prostitutės), mes pabandėme kiek įmanoma patogiau įsitaisyti spintoje: nuo dugno surinkome apatinius drabužius ir padėjome kitoje vietoje, bet to, įsitraukėme į vidų vienintelę kambaryje buvusią kėdę. Sutarėme ant kėdės sėdėti pakaitomis, kad stovint nenutirptų kojos – naktis, rodės, bus ilga, o mes visą laiką turėjome būti kaip pelės po šluota, negalėjome sau leisti nei pasirąžyti, nei trakštelėti kokio sąnario, nekalbant jau apie kosulį ar nusičiaudėjimą, tai būtų mus tuoj pat pražudę. Dabar kalbėjomės pašnibždomis ir visi trys įsitempę laukėme, kas bus toliau. Kaip čia viskas vyks? Turbūt nesuklysiu pasakęs, kad jautėmės panašiai kaip slėpynių žaidžiantys paaugliai, kur nors užlindę ir besijaudi-

nantys, ar juos kas nors ras, ar neras, tik tasai virpulys buvo atmieštas suaugusiems būdingo saldaus supratimo, kad tai, ką darome, yra draudžiama. Gyvasis seksas. Mes turėjome tapti tiesioginiais sekso liudytojais.

Ilgai laukti neteko. Prieškambaryje išgirdome žingsnius, neaiškų prislopintų balsų murmesį, trakštelėjo pasukama durų rankena, ir mūsų trijulė apmirė. Lovos užtiesalą Prokas buvo užtempęs taip – mes visi apžiūrėjome jį išlindę iš spintos ir įsitikinome, jog esame patikimai užsimaskavę, – kad turėtume du plyšius ir pro juos galėtume stebėti, kas vyksta kambaryje. Korkoranas viename krašte slapčia žvalgėsi pro plyšelį, o mudu su Proku įsitaisėme kitame spintos šone. Profesorius sėdėjo ant kėdės, ant pačio jos kraštelio nejudėdamas, nelyginant fakyras ant vinių pagalvės, o aš stovėjau prie pat jo taip arti, kad, galima sakyti, buvome prisiglaudę vienas prie kito. Ir staiga kambaryje kažkas sujudėjo, vėl pasigirdo žmonių balsai. Pajutau, kaip Prokas įsitempė. Nedrįsau nė kvėptelėti. Iš savo vietų galėjome puikiausiai matyti dabar jau ryškiai apšviestą lovą, bet negalėjome įžiūrėti durų ir kas tenai vyksta; o ten Džindžerė ir jos klientas, matyt, pasiglėbesčiavo, mūsų ausis iš pradžių pasiekė drabužių šnaresys, į medines grindis brūžuojamų batų bildėjimas, o paskui – visiškai netikėtai – stulbinamai žemas vyro boselis.

– Mėšlas, ar jau čia? – pratarė jis, ir tas balsas privertė mane krūptelėti, o jo rezonansą pajutau nusiritant per visą savo kūną, nuo pat didžiųjų smegenų žievės iki kojų padų. – Na ir mėšlas, – pakartojo jis, kambaryje vėl sujudėjo žmonių kūnai ir štai jie abu stovėjo – *jis* stovėjo – vos per penkias pėdas nuo mūsų. Su didžiausiu malonumu būčiau norėjęs jums pranešti, esą tasai vyras buvo labai panašus į banditą ar chuliganą, kad jis buvo po laivo katastrofos į krantą išmestas jūreivis, o visas jo kūnas išmargintas tatuiruotėmis, žodžiu, – pavyzdinis egzempliorius, tačiau, deja, tai nebūtų tiesa. Vyrukas buvo smulkaus sudėjimo, vidutinio ūgio ir apskritai visais atžvilgiais vidutinis, o jo oda ryškioje šviesoje atrodė nelygi ir grūdėta. Čia pat prie jo stovėjo ir Džindžerė, apnuoginusi nemenką savo pasturgalį ir liulančias krūtis.

– Tai dabar nori pačiulpti, ką? – paklausė jos klientas.

– Padarysiu viską, ko pageidauji, aukseli, – atsiliepė ji ir, nors vyrukas tebemūvėjo kelnes, pasilenkusi perbraukė ranka jam per tarpkojį. – Tu čia vyriausias.

Apatinių kelnaičių Džindžerė nedėvėjo, buvo apsimovusi tik kojines, kurias per vidurį putlių šlaunų prilaikė specialios gumytės, be to, savo noru nebuvo linkusi visiškai nusirengti, nors, kaip Prokas iš anksto ir labai aiškiai jai pasakė, mums kaip tik šito ir reikėjo. (Jos supratimu, nusivilkti suknelę ir nusisegti liemenėlę buvo ir nemažas vargas, ir nereikalingas laiko gaišimas, ir kliūtis, trukdanti nenutrūkstamu srautu į jos kambarį plūsti klientams, bet mums būtinai reikėjo, kad Džindžerė išsirengtų nuoga, nes priešingu atveju nebūtume galėję stebėti, kaip moters kūnas reaguoja į seksualinį stimuliavimą.) Vyras – pupuliukas, klientas – leido, kad Džindžerė atsegtų jam kelnes, nors ji pati dar nebuvo nusimetusi nė vieno drabužio, ir ėmė masažuoti jos galvos odą, pirštais suspaudęs jos galvą taip, lyg ji būtų boulingo kamuolys, kurį jis ketina paridenti boulingo taku, o ji tuo tarpu užsiėmė feliacija. Džindžerės lūpos blizgėjo nuo lipnaus skysčio, išsiskyrusio iš to vyruko Kauperio liaukos, ji susigrūdo į burną jo daikčiuką (ir tai mus tikrai nustebino) – visą penį, nuo pat galo iki pagrindo, tarsi būtų kardų rijikė, karnavalo metu gatvėje linksminanti žiūrovus. Beje, kiek vėliau nustatėme, kad tarp daugybės psichologinių modifikacijų, kurias seksualinės veiklos metu patiria individai, tiek moterims, tiek vyrams labai dažnai pasireiškia ir užspringimo reflekso slopinimas, o tai savo ruožtu įrodo, kad vienas iš prigimtinių žmogaus reakcijos į seksualinę stimuliaciją komponentų yra ir oralinis komponentas. Bet palikime visa tai nuošalyje. Ar verta jums sakyti, kad žiūrėjau akis išpūtęs? Ir nors man, kaip profesionalui, tai visiškai nepritiko – buvau gerokai susijaudinęs.

Dar nepasiekęs orgazmo vyrukas žengtelėjo atgal, pasitraukė nuo Džindžerės ir tik tada pradėjo mautis kelnes.

– Gulkis į lovą, sesute, – paliepė jis, – nes jei manai, kad taip lengvai išsisuksi, tai klysti. Sumokėjau už tai, kad galėčiau kruštis, ar ne?

Džindžerė klusniai išsitiesė ant lovos, pasikėlė sijoną apnuogindama kojas, o tuomet, rodos, prisiminusi tikrąją savo misiją – mes, pagalbiniai jos klientai, tūnojome spintoje ir už linksmybes irgi buvome jai sumokėję – vėl atsisėdo, paėmė jo penį į ranką, kelias akimirkas jį paglamonėjo, paskui per galvą nusitraukė suknelę, sulenkusi ranką siektelėjo sau už nugaros, atsisegė liemenėlę ir išlaisvino krūtis. Vyrukas akimirksniu metėsi ant jos, pirštais ir lūpomis ėmė glamonėti jos krūtis, Džindžerė jo peniui parodė kelią į savo vaginą, bet staiga, vos tik ėmęs pirmyn ir atgal siūbuoti klubus, vyrukas vėl stabtelėjo.

– Ta šviesa... – pratarė jis. – Kam čia reikia tos sumautos šviesos? Ar nežinai, kas yra romantika, mieloji?

Ji žinojo. Na, bent jau manė žinanti. Vyrukas ketino nuo jos nulipti ir išjungti lempą, bet Džindžerė taip aistringai dūsavo ir šūkčiojo, tarsi pasaulyje nebūtų geresnio meilužio už jį, o apie tokį pasimylėjimą ji būtų svajojusi visą gyvenimą.

– Palik šviesą, branguti, – sulaikė vyruko ranką Džindžerė ir, kaip tikra aktorė padariusi pauzę bei įrėmusi pirštą į burnos kamputį, pridūrė: – Noriu matyti kiekvieną tavo kūno colį.

12

KAI PO TRIJŲ DIENŲ grįžome į Blumingtoną, pirmiausia nuėjau pas Airisę. Laikrodis rodė šiek tiek po antros valandos nakties, buvau purvinas, nuvargęs, alkanas – tiksliau sakant, išbadėjęs, nes pakeliui namo mes net nebuvome sustoję užkąsti, o kažkur pakaušyje vis dar jaučiau nuolatinį ritmingą biuiko variklio gaudesį. Savo ranka užrašiau aštuonias seksualinio gyvenimo istorijas, įskaitant Džeraldo ir Džindžerės, ir per tris naktis, kurias praleidome Džindžerės draugijoje, kartu su Proku ir Korkoranu pasislėpę spintoje pro plyšį stebėjome, kaip ji aptarnavo šešiolika visais požiūriais labai skirtingų vyrų. Nors ir keista, tačiau iš tiesų visi tie lytiniai aktai vienas nuo kito ne kažin kiek skyrėsi, ir nors prisipažįstu, kad per visą prostitutės spintoje praleistą laiką, galima sakyti, nuolat jaučiausi seksualiai susijaudinęs, praėjus kelioms valandoms tai, kas iš pradžių buvo naujiena, netruko tapti įprastu dalyku. Čia užsukdavę vyrai buvo apžėlę plaukais ir barzdomis arba be plaukų ir glotniais smakrais, aukšti arba nedidelio ūgio, nutukę arba liesi, mūvėjo ilgas šiltas apatines kelnes arba vyriškas trumpikes, buvo apsivilkę sportinio stiliaus striukes arba flanelinius marškinius, apsiavę kaliošus, aulinukus ar sportbačius. Ant jų kūnų būdavo vienas kitas apgamas ar tatuiruotė, jie buvo apipjaustyti arba ne, jų peniai būdavo pakrypę į kairę, į dešinę arba užsirietę į viršų, be to, vieni iš jų savo drabužius tvarkingai susidėdavo ant komodos, o kiti kaip papuolė sumesdavo ant grindų į krūvą. Jei kalbėsime apie patį seksą, tai turiu pasakyti, kad jis buvo labai įprastas: beveik pusei savo klientų Džindžerė iš pradžių kelias minutes pačiulpdavo penį, paskui ateidavo eilė pasiglamonėti, stimuliuoti liežuviu, o įsiaudrinus – ir šiurkštes-

nėms glamonėms, jos baigdavosi įsiskverbimu (mums prieš akis imdavo ritmingai judėti nuogi ir balti vyrų sėdmenys: glebūs ir sudribę arba tvirti, po oda pūpsančiomis įtemptų raumenų virvėmis) ir anksčiau ar vėliau Džindžerės meistriškai suvaidinamu orgazmu. Paskui pasitenkinęs klientas nuo jos nulipdavo ir daugiau nekreipdavo jokio dėmesio nei į nuogą moters kūną, nei į atvirai demonstruojamas genitalijas, nei į veido išraišką ar akis – tiesiog tylomis susirinkdavo savo drabužius, paskubomis juos apsivilkdavo, o tuomet girgžtelėdavo atidaromos ir tuoj pat vėl užtrenkiamos durys.

Bet aš nuėjau pas Airisę. Vos pakilęs nuo užpakalinės Proko automobilio sėdynės, patraukiau tiesiai namo, į mūsų butą, kuris tokiu metu buvo visiškai tylus ir tamsus, kurį simboliškai apšvietė tik pro langą vidun srūvanti gatvės žibinto ir virš miesto kabančio mėnulio šviesa. Iš karto nuėjau į miegamąjį. Ji miegojo. Gulėjo standžiai susivyniojusi į antklodes, kad nebūtų šalta, ant pagalvės išdrikusiomis plaukų sruogomis, ir kai uždegiau savo lovos pusėje stovinčią naktinę lempelę, ji vos praplėšė vieną akį ir vėl užsimerkė. Uždegiau šviesą ir ėmiau plėštis nuo kūno drabužius: nusimečiau švarką, paskubomis nusivilkau marškinius, nusimoviau kelnes. Norėjau, kad Airisė mane matytų, norėjau, kad žiūrėtų į mane ir žavėtųsi išpampusia ir kraujo priplūdusia dovana, kurią tris varginančias naktis tūnodamas Indianapolio kekšės spintoje saugojau vien tik jai.

– Džonai? – per miegus sumurmėjo Airisė. – Džonai? Kuri dabar valanda?

Nuo jos sklido aromatas, kurį aprašyti man trūksta žodžių, jos kvapas, būdingas tik jai vienai, – kūno skleidžiamos šilumos, drėkinamųjų kremų, kuriais ji tepdavosi rankas ir veidą, šampūno, kvepalų ir natūralių riebalinių jos galvos odos darinių, kvapų mišinys.

– Ššš! – nutildžiau žmoną ir dar kelias akimirkas palaukiau tikėdamasis, kad ji pastebės mane susijaudinusį, pamatys, kokią dovaną jai turiu, ir nors kuo puikiausiai žinojau, kad, kaip parodė paskelbti mūsų tyrimų rezultatai, dauguma moterų, pamačiusios stačią vyro penį, nepatiria jokio seksualinio

jaudulio, o dalis jų netgi pasijunta nesaugios, tą naktį man visa tai buvo nė motais. Buvau susijaudinęs taip, jog, rodės, tuoj tuoj sprogsiu, norėjau, kad ji tai pamatytų, kad žinotų ir pajustų.

– Ššš! – pakartojau ir nutraukiau nuo Airisės antklodes, kartu išsklaidydamas ir jos kūno šilumą, man prieš akis sušmėžavo nuogos jos pėdos ir kulkšnys, o ji atsisuko veidu į mane ir ištiesė rankas, pasirengusi mane priimti. Įsirangiau į lovą tarp sujauktų antklodžių, pakėliau aukštyn jos naktinius marškinius, ir šviesa mūsų miegamajame neužgeso iki pat ryto.

Vieną naktį iš tūkstančio – iš penkių tūkstančių naktų – vyras ir žmona, seksualinio elgesio tyrėjas ir jo žmona, tenkino vienas kito troškimus. Ir tai buvo pats natūraliausias dalykas pasaulyje, nors ne, tai buvo tikra šventė ar, tiksliau sakant, *vis dar* šventė, kadangi darėme tai visiškai teisėtai, savo bute ir mums dar nereikėjo rūpintis nei Džonu jaunesniuoju, nei sukti sau galvos dėl dar ko nors. Tuo metu mylėdavomės šešis ar septynis kartus per savaitę. Daug eksperimentavome, stengėmės kiek galima ilgiau pratęsti įžangines glamones, juokais vienas kitą erzindavome ir dulkinomės, – dulkinomės kaip pašėlę, išbandėme visas pozas, kurios tik mums šovė į galvą. Tuo tarpu projektas stūmėsi į priekį, darbai įsibėgėjo, o mudviejų su Korkoranu santykiai darėsi vis artimesni (juk buvome draugai ir bendradarbiai), nors slapčia galbūt ir konkuravome, kuris iš mūsų taps dešiniąja Proko ranka.

Vieną vakarą po darbo Korkoranas pasisiūlė mane parvežti namo, bet pakeliui stabtelėjome prie smuklės šio to išgerti. Pagalvojau, gal geriau paskambinsiu Airisei ir pasakysiu, kad grįšiu šiek tiek vėliau, bet iš tikrųjų skambinti nebuvo jokio reikalo – mat dirbant su Proku darbo laikas nebuvo griežtai nustatytas ir niekad negalėjai tiksliai pasakyti, kada vienos ar kitos dienos vakarą parsirasi namo, tačiau beveik niekada nepareidavau prieš septynias. Toji smuklė tebebuvo nuolatinė studentų susitikimų vieta, mokydamasis baigiamajame kurse dažnai čia užsukdavau ir aš, be to, tai buvo toji pati užeiga,

kurioje vos atgaudamas kvapą ir smarkiai plakančia širdimi sėdėjau su Lora Fynėj ir jos pažįstamais ir aptarinėjau Proko pademonstruotas skaidres, nuo kurių per paskaitą negalėjome atplėšti akių. Pamenu, prisiminęs tuos laikus tylomis šyptelėjau. Atrodė, kad visa tai buvo prieš šimtą metų, – ir iš tiesų, prabėgo visa amžinybė, ypač turint galvoje, kiek per tą laiką išmokau ir kiek daug įgijau patirties. Korkoranas padėjo banknotą ant baro ir paklausė, kas mane taip pralinksmino.

– Na, nieko ypatinga, – atsakiau. – Šita užeiga mane labai ypatingai nuteikia. Kai buvau studentas, dažnai čia užsukdavau.

Ir kaip tik tą akimirksnį, tarsi būtume valdomi aukštesnės nežinomos jėgos, mudu sutartinai pasukome galvas ir įsmeigėme akis į kelnėtą koledžo ar universiteto studentę, kuri, susikibusi už rankų su vaikinuku, kažin ar turinčiu aštuoniolika, neskubėdama praėjo pro šalį.

– Ak, kokia netektis, – šyptelėjo Korkoranas.

– O taip, – pritariau jam, – taip. Tikras nuostolis.

Dabar jis nieko nematančiomis akimis žvelgė į tolį ir išsiblaškęs krumpliais barbeno į baro viršų.

– Mielai pabendraučiau su ja artimiau, – pareiškė Korkoranas ir paklausė: – O tu nenorėtum?

Atsakiau, kad neprieštaraučiau, paskui prie mūsų priėjo barmenas, mes abu užsisakėme martinio ir daug nesvarstę – džino, nors aš nebuvau didelis šio gėrimo mėgėjas, – tiesiog Korkoranas pirmas ištarė šį žodį, tarsi tai būtų išties nepaprastas gėrimas, o aš leptelėjau:

– Ir man to paties.

Ir apie ką gi mudu šnekėjomės tą vakarą, išmaukę dar po tris stiklus martinio ir pagauti tokios girtos ekstazės, kad rytojaus rytą jaučiausi baisiai, tarsi mano galva būtų buvusi puodas su nuolat teliuškuojančiu vandeniu? Aišku, apie seksą. Apie projektą. Apie Proką. Apie artimiausią ateitį ir apie būsimą ekspediciją, į kurią, kaip numatyta, turėjome išvykti po dviejų dienų. Paskui mūsų pokalbis trumpam nutrūko, Korkoranas šiek tiek pasilenkė į priekį norėdamas prisidegti cigaretę.

– Na, kaip tu jautiesi? Dėl tų kelionių? – pasiteiravo jis, rankos mostu užgesinęs degtuką. – Ar... na, nežinau, ar tau nekyla sunkumų? Ar pavyksta Airisei viską paaiškinti?

Dar kelias sekundes akimis klaidžiojau po smuklę, trumpam sugavau studentės, ką tik pro mus praėjusios, žvilgsnį ir nusigręžiau.

– Na taip, nelengva. – Trečias stiklas martinio burnos jau nedegino. Jaučiau, kad mano gomurys nutirpo, tarsi sėdėčiau dantų gydytojo kabinete ir man ką tik būtų suleista anestetiko, tiksliau – džino, kurio visai nemėgau ir nė pats nežinojau, kodėl geriu. – Bet tai – mano darbo dalis. Ji tai supranta. Mes abu suprantame. – Aš pakėliau taurę plona aukšta kojele prie lūpų ir staiga pastebėjau, kokia ji trapi. – O kaipgi tu? Argi tu ne... Na, kaip reaguoja tavo žmona?

Mielas ir romus Korkorano veidas atsigręžė tiesiai į mane. Jo plaukuose buvo kelios šviesiau nudažytos sruogos. Jis išraiškingai gūžtelėjo pečiais: iš pradžių kilstelėjo rankų žastus, paskui judesys atsirito iki pečių, o galiausiai pasiekė galvą, kuri, tarsi gavusi impulsą, ėmė sukiotis į šalis. – Mums irgi sunku, bet iki birželio Violeta turi leisti mergaites į mokyklą. Ji negali persikraustyti nepasibaigus mokslo metams. Bet kai parvažiuoju jos aplankyti – juk prisimeni, kad neseniai namuose praleidau visą savaitgalį – kai mudu sueiname, patikėk, seksas būna tiesiog puikus, karštas kaip įkaitusios anglys, toks pašėlęs, kad tu nė neįsivaizduoji.

Nežinojau, ką atsakyti. Iki to vakaro Violetą Korkoran buvau matęs tik kartą, kai vieną savaitgalį ji autobusu atvažiavo į mūsų miestelį pasižvalgyti ir paraginti savo vyrą energingiau ieškoti šeimai tinkamo būsto, kad jie galėtų įsikurti ilgesniam laikui. Violeta buvo patraukli moteris, ir suprantama: ji turėjo nemažai itališko kraujo, jos oda buvo kiek tamsesnė nei mūsų, alyvuogių aliejaus spalvos, akys – labai tamsios, veido išraiška – didinga ir vis kažin kuo nepatenkinta, net kai ji ilsėdavosi, tačiau iki Airisės jai tikrai buvo toli. Gal aš ir turėjau iš anksto susidaręs nuomonę – žinoma, buvau šališkas – bet, mano tvirtu įsitikinimu, Airisė jau gimė gražuolė, o Violeta Korkoran nė iš tolo negalėjo pretenduoti

į tokių moterų kategoriją. Pamėginau įsivaizduoti ją nuogą, lovoje su Korkoranu, bet iškilęs vaizdas išskydo ir išgaravo anksčiau, nei spėjau gerai jį įsiminti. Galų gale išspaudžiau kažką panašaus į: „Na, man rodos, taip gyvenant netrunka atsirasti ir tam tikrų pagundų, ką?" ir nusišypsojau Korkoranui kaip tikras suokalbininkas.

Prie baro vis prieidavo ir vėl nueidavo žmonės, mano ausys pagavo prunkštimą ir šaižų juoką, girdėjau, kaip praeidami vyrai velka kojas, kaip nuo jų žingsnių girgžda grindys. Automatinis patefonas grojo man nepažįstamą melodiją. Korkoranas prisimerkė, kad į akis nepatektų cigaretės dūmų, ir aš pamaniau, jog tai jis turėtų Proką mokyti, kaip gerti alkoholį, rūkyti ir apskritai deramai elgtis smuklėse.

– Taaaip, – pagaliau nutęsė jis, – bet juk gerų progų gali pasitaikyti visada, jei supranti, ką turiu omenyje.

– Ne, – atsakiau, – o ką tu turi omenyje?

Jis užsitraukė cigaretę, išpūtė dūmus, atsargiai atrėmė ją į peleninės kraštą ir, pasiėmęs kietai virtą kiaušinį, atsargiai ėmė barbenti jį į stalviršį, kad suknežintų lukštą. Stebėjau, kaip jis lupa kiaušinio lukštą ir po juo esančią plėvelę, druska apibarsto lygų ir slidų kiaušinio paviršių ir vienu ypu susigrūda į burną.

– Na, supranti, jų tiesiog krūvos, – pilna burna kramtydamas pratarė jis. – Jų nuolat atsiranda. Gerų progų. Ne, nenoriu pasakyti, kad jų nepasitaikytų ir Sautbende – juk pats žinai, kad nieku gyvu nesileisčiau varžomas prietarų – bet... Na, tiesiog... kai esi vienas, viskas daug lengviau. Kur kas paprasčiau, supranti?

Prisiminiau, kaip jis su Airise muzikos vakare stovėjo greta, šnekučiavosi ir jiedu atrodė esą neišskiriami draugai. Neturėjau ko pridurti.

– Bet tu, – vėl prabilo Korkoranas, atsukdamas į mane savo ramų ir neabejotinai gražų, tiesiog kino žvaigždės veidą, – ar tu niekada nenutrūksti į šoną?

Kaip sakiau, tie laikai, kai mano veidą užliedavo sodrus raudonis, seniai buvo praėję – taip savo emocijas galėjo reikšti tik paaugliai, ir niekas kitas – bet nors man pavyko nekaltai

sumeluoti, vis dėlto pajutau, kaip trumpą akimirką mano širdis ėmė daužytis ir iššimušė iš įprasto ritmo.

– Ne, – atsakiau, ir mano atmintyje šmėstelėjo tasai susitikimas su mergina, kai naktį savo bute apgraibomis slinkau koridoriumi, – tikrai ne.

Ir štai vieną vakarą grįžau anksti – vos kelios minutės po šeštos – o Airisės namuose nebuvo. Visą popietę praleidau Biologijos fakulteto bibliotekoje, įsitaisęs ramioje vietelėje tolimame skaityklos kampe, sudarinėjau virtinę lentelių („Kaupiamasis dažnumas: visų rūšių orgazmas, patiriamas nesulaukus lytinės brandos, atsižvelgiant į individų išsilavinimo lygį", „Aktyvusis dažnumas ir procentinė tą patį dešimtmetį gimusių individų seksualinių reikmių patenkinimo išraiška: nuo petingo iki orgazmo"), jas ketinome pridėti prie paraiškos dotacijai gauti ir nusiųsti Rokfelerio fondui. Sėdėjau nuleidęs galvą, užsiėmęs savo reikalais, Elsteris vis stypčiojo pro mane pirmyn ir atgal, o atsisėdęs prie stalo varstė mane tokiais žvilgsniais, tarsi skrebendamas rašikliu arba pridėdamas ir vėl atitraukdamas nuo popieriaus lapo paprastą liniuotę ar kampainį būčiau nedovanotinai drumstęs tvyrančią bibliografinę ramybę. Kaip įmanydamas stengiausi nekreipti į jį dėmesio, tačiau kai tik jis, nešinas glėbiu kažin kokių popierių ar stumdamas pilną knygų vežimėlį patekdavo į mano regėjimo lauką, neatsispirdavau pagundai ir mintyse klausdavau savęs, kodėl šis vaikinas nebuvo pašauktas į kariuomenę ir perkeltas į Europą, Afriką ar Ramųjį vandenyną mušti priešų. Bet paskui, kelioms minutėms atitraukęs akis nuo lentelių ir geriau įsižiūrėjęs į jį, dirbantį prie rašomojo stalo, permetęs žvilgsniu jo trapią ir glebią figūrą, išdžiūvusias rankas ir kojas, viršugalvyje šviečiantį nedidelį plikės apskritimą, kuris šiam žmogui pranašavo ankstyvą senatvę, pats į savo klausimą ir atsakiau: jis, be jokios abejonės, priklausė „IV-F" kategorijai, o tokių nemobilizuodavo.

Kodėl aš, tiesą sakant, dirbau bibliotekoje? Viskas labai paprasta. Prokas visai popietei išsiuntė mane į biblioteką, kad drauge su Korkoranu galėtų apklausti gausų būrį Pietų In-

dianos psichologų, atvykusių į mūsų universitete vykstančią konferenciją. Rytą ir ankstyvą popietę du iš jų apklausiau aš, o dabar Prokas norėjo patikrinti Korkorano gebėjimus: kai tik respondentas išeidavo iš kabineto, jis paimdavo Korkorano apklausos lapą ir palygindavo jį su savuoju. Taigi tądien namo grįžau anksti, o Airisės nebuvo.

Pastebėjau, kad ji pataisė troškinį – tuno ir makaronų troškinį, ant kurio viršaus buvo gerokas sluoksnis išsilydžiusio amerikietiškojo sūrio, rytą naudotus indus buvo išplovusi ir palikusi džiūti indaujoje, viskas atrodė savo vietoje, viskas buvo kaip įprasta, tik... kur ji galėjo išeiti? Gal paskutinę akimirką apsižiūrėjo, kad neturi kokio nors svarbaus produkto – kavos, margarino ar desertui reikalingo mišinio? Galbūt minutėlei išbėgo į čia pat, už kampo, esančią maisto produktų parduotuvę? O gal vis dėlto atsitiko kas nors nenumatyta? Gal ji įsipjovė ar pargriuvo, o gal susižeidė kuris nors iš kaimynų? Staiga prisiminiau virš mūsų gyvenusią senutę, kuri buvo artima ponios Lorber sesers draugė. Ponia Valentain. Ji buvo tokia silpna – visa sulinkusi, kretanti – kad galėjo bet kada mirti ir niekas dėl to nebūtų pernelyg nustebęs. Bet iš tiesų man visai nebuvo ko jaudintis. Jei kas nors nutiko, aš vis tiek niekuo negalėjau padėti. Ateis laikas, ir viską sužinosiu, tad kam be reikalo sukti sau galvą? Troškinys buvo orkaitėje, butelis kukurūzinės – ant lentynos. Šliūkštelėjau sau į stiklą degtinės ir įsijungiau radiją norėdamas išgirsti, kas nauja.

Kai siurbčiojau jau trečią stiklą degtinės, o viršutinis troškinio sluoksnis įgavo tokią spalvą ir konsistenciją, kokios dar niekad nebuvau matęs ant orkaitėje kepto kepsnio (nors apie maisto gaminimą, tiesą sakant, ne kažin kiek išmaniau), mane ir vėl užplūdo jaudulys (tai yra jaudinausi tik dėl Airisės, nes troškinį lengva širdimi būčiau sukrėtęs į šiukšliadėžę, o mudu su Airise būtume pasitenkinę sumuštiniais ir trimis per pirštą pripiltais stiklais kukurūzinės). Pasiklausiau „Viko ir Seido", informacinės laidos apie karo įvykius, Keitės Smit, dainuojančios „Dieve, palaimink Ameriką", ir dabar ėmiau neramiai žingsniuoti po kambarį ir praskleidęs užuolaidas

dirsčioti laukan kaskart, kai tik pasirodydavo, jog gatvėje girdžiu praeivio žingsnius. O gal ji nutarė padaryti staigmeną ir nuėjo pas mane į darbą? Gal buvome susitarę kur nors susitikti? Gal turėjome bilietus į universiteto studentų orkestro koncertą? Gal buvome nutarę pavakarieniauti restorane? Bet ne, juk virtuvėje težo troškinys, – akivaizdus įrodymas, kad nieko panašaus neplanavome. Nusprendžiau grįžti į universiteto miestelį, į savo darbo kabinetą. Norėjau patikrinti, ar jos ten nėra, ir įsitikinti, kad nieko nesupainiojau, tad užsimečiau apsiaustą, užsivožiau ant galvos skrybėlę ir žengiau pro duris.

Dangų gaubė sutemos, gatvės buvo tuščios. Kad nepritrūkčiau „kuro", buvau pasiėmęs kukurūzinės. Kaip jau minėjau, nuolat rūpinausi išlaikyti kuo geriausią sportinę formą, tad dešimt gatvių nuo namų iki universiteto miestelio, galima sakyti, sugebėjau įveikti per rekordiškai trumpą laiką, nors nebėgau ir nebuvau pasileidęs net lengva ristele, tik sparčiai žingsniavau. Pakilau gerai pažįstamais laiptais į Biologijos fakulteto pastatą, įėjau pro neužrakintas lauko duris ir užlipau į viršų. Darbo kabinete buvo tamsu, pastatas skendėjo visiškoje tyloje. Porą kartų paklebinau kabineto durų rankeną – galėjau išsitraukti raktą ir duris atsirakinti, bet nemačiau jokios prasmės, – tuomet apsisukau ir nulipau laiptais žemyn. Man dingtelėjo, kad galėčiau dar ko nors išgerti, galėčiau trumpam užsukti į kurį nors barą, bet tuoj pat nuvijau tą mintį šalin.

Pakeliui namo nesilioviau galvojęs apie tai, kad viskas labai keista ir kad Airisė paprastai šitaip nesielgia. Žinoma, ji vis dar lankė paskaitas – tai buvo paskutinis jos semestras – ir turėjo rašyti visokius tiriamuosius darbus, sėdėti bibliotekoje ir panašiai, bet tuos darbus ji visuomet stengdavosi atlikti dieną, kad vakarą galėtume praleisti drauge. Tad skubriu žingsniu traukiau namo, nes dabar tikrai jaučiau susirūpinimą ir tam tikra prasme netgi susierzinimą, labai panašų į tą, kuris mane ne per dažniausiai, bet vis dėlto apimdavo, ypač kai ne vietoje padėdavau kokį nors daiktą, o paskui vis nesiliaudavau žingsniavęs pirmyn atgal ir mynęs ratus tol,

kol arba jį surasdavau, arba susitaikydavau su mintimi, kad jį pamečiau. Sakykime, kad ir mano rašiklis. Turėjau elegantišką sidabro spalvos „Parker" firmos rašiklį, kurį man gimtadienio proga padovanojo Airisė, ir vieną dieną, tuoj po pietų apsižiūrėjau, jog niekur jo nerandu. Negalėjau nustygti vietoje: sėdausi prie rašomojo stalo ir vėl nuo jo pakildavau, lakščiau pirmyn atgal prie kartotekos spintelių, knygų lentynų, ėmiau siūti į laukiamąjį ir atgal, į kabinetą, kol Prokas, įnikęs į savo darbus, pagaliau pakėlė galvą ir aiškiai suirzęs paklausė, ką, tiesą sakant, aš čia darau. Paaiškinau jam. Profesorius, prieš grįždamas prie savo reikalų, nustebęs nužvelgė mane piktu žvilgsniu, tačiau aš visą popietę neradau sau vietos, kol pagaliau, sešis ar septynis kartus atidžiai apieškojęs darbo patalpas, pagaliau radau savo rašiklį vyrų tualete, gulintį ant metalinės lentynėlės, virš kriauklės, kur nusiplovęs rankas ant popieriaus lapelio, matyt, brūkštelėjau kažkokią pastabą. Pripažįstu, tąkart mano elgesys buvo šiek tiek neurotiškas, bet kai pajutau, jog reikalai slysta man iš rankų, kad viskas klostosi ne taip, kaip norėčiau, kad susimoviau, man pasidarė sunku kvėpuoti ir – tuo nė kiek neabejoju – staiga pakilo kraujo spaudimas. Nervingas. Taip, jaučiausi nervingas ir neramus, tarsi būčiau padauginęs kavos. Lygiai taip pat jaučiausi ir dabar, žingsniuodamas paskutine tamsoje skendinčia gatve, skiriančia mane nuo namų, kuriuose turėjau sėdėti su žmona ir valgyti troškinį.

Gerokai toliau priekyje išgirdau trinktelint dureles, nakties tamsoje, nelyginant degančių cigarečių galus, pamačiau žybtelint raudonas užpakalinių žibintų šviesas, ir automobilis – šviesus automobilis – pravažiavęs pro gatvės žibintą, netrukus dingo man iš akių. O kas gi ten? Ar tik ne šešėliuose skendinti žmogaus figūra, einanti link vieno iš mūsų gatvėje stovinčių namų? Buvo tamsu. Negalėjau būti visiškai tikras. Po poros minučių įžengiau pro duris ir radau prie viryklės palinkusią Airisę.

– Dieve mano, Airise! – sušukau. – Kur tu buvai? Aš... na, aš jau anksčiau buvau užsukęs namo ir išjungiau orkaitę...

Ji atrodė sukaitusi, suplukusi, tarsi būtų bėgusi krosą arba

sporto salėje būtų šokinėjusi ant batuto (beje, šį pratimą ji labai mėgo), ir aš būčiau žiūrėjęs į ją stebėdamas, kaip ji susikaupia, sutelkia visą savo dėmesį ir sumosuoja rankomis ketindama skristi, o jos plaukai pakyla į viršų, lyg jų neveiktų Žemės trauka. Ji abiem rankomis laikė troškintuvo rankenas, uždengtas raudonos spalvos puodkėlėmis, kad nenusidegintų. Paskui pastatė indą ant virtuvinės spintelės ir pabandė man nusišypsoti, bet jos šypsena, vos šmėstelėjusi, išblėso.

– Teisingai padarei, – pratarė ji, – nes troškinys būtų sudegęs.

Stovėjau virtuvėje, o man už nugaros tarsi įpykusių vabzdžių spiečius tarškėjo pajudinta bambukų vamzdelių užuolaida.

– Bet kurgi tu buvai? Aš taip jaudinausi. Aš... net grįžau į universitetą, norėjau įsitikinti... na, norėjau pažiūrėti, ar ten tavęs nėra.

– Atleisk, Džonai. Nemaniau, kad taip anksti grįši. – Airisė kaip tik atidarinėjo skardinę konservuotų pupelių, stovėjo atsukusi man nugarą, tad negalėjau matyti jos veido išraiškos. Ji darbavosi spėriai, įpylė į puodą vandens, užkaitė jį, tuomet ėmė dėlioti ant stalo lėkštes, peilius ir šakutes.

– Ar šį vakarą dar gersi pieno, ar užteks vandens? O gal norėtum sulčių?

– Kur tu buvai? – neatlyžau aš. – Mokeisi? Bet juk ką tik išlaikei egzaminą. Praėjusią savaitę, taip?

Airisė sukosi kaip voverė, praeidama pro mane šmurkštelėdavo pro tarškančią bambukinę užuolaidą, siuvo nuo valgomojo į virtuvę ir atgal. Į mane ji nežiūrėjo, jos žvilgsnis buvo nukreiptas į visus pasaulio objektus – į stalą, į šaldytuvą, į grindis – tik ne į mane.

– Mokiausi, – pagaliau atsiliepė Airisė, – taip. Mokiausi.

– Bet kur? Sėdėjai bibliotekoje? Aš visą popietę tūnojau Biologijos fakulteto skaitykloje, tau nebūtų reikėję... Bet juk tu buvai Centrinėje bibliotekoje, ar ne? O kam ruošeisi? Tikriausiai Hantlėjaus paskaitoms?

Troškintuvas buvo užkeltas ant trikojo padėklo pačiame stalo viduryje, Airisė įpylė man pieno – stiklinę balto ir tiršto

pieno – ir pastatė prie mano lėkštės tarsi akivaizdų įrodymą, kad mūsų namuose viskas yra taip, kaip anksčiau. Nežinia kodėl, bet ji atrodė tarsi nesava. Nelaiminga.

– Kas yra? – neištvėriau aš. – Kas atsitiko?

Ji taip ir sustingo vienoje rankoje suspaudusi aplankstytą šaukštą, pilną pupelių. Ant stalo krašto buvo padėta įkaitusi keptuvė.

– Ak, Džonai, aš nemoku to daryti. Tiesiog nemoku.

Tai buvo *baimė,* mane apėmė baimė ir tą pat akimirką krūtinėje ėmė daužytis širdis. Nepratariau nė žodžio.

Dvi krūvelės pupelių, po vieną kiekvieno lėkštėje.

– Ką gi, nėra prasmės nuo tavęs slėpti: aš buvau su Purviu. Aš... nuėjau į biurą, ieškojau tavęs, maniau, padarysiu staigmeną, o jis kaip tik rakino kabineto duris...

– O tas automobilis? Ar automobilis, kurį ką tik mačiau mūsų gatvėje, buvo jo?

Ji tylomis linktelėjo.

– Aha, – pratariau. – Na ir ką gi? Jis parvežė tave namo? Gal judu buvote kur nors užsukę išmesti taurelę kitą, ar panašiai?

– Ne, – atsakė ji, vengdama susitikti mano žvilgsnį, – tai yra taip, jis pavežė mane iki namų.

Aš gūžtelėjau pečiais. Jis parvežė ją namo. Viskas aišku.

Ji vis dar laikė puodą su pupelėmis, vis dar stovėjo prie stalo tarsi kažko lūkuriuodama.

– Neketinu tau meluoti, Džonai, – nei aš, nei Purvis. Aš ne iš tų, kurie pučia miglą į akis, ir tu tai žinai. – Čia Airisė trumpam nutilo, o kažkur pasaulio platybėse laivai tikriausiai skrodė tamsius vandenis, kažkur grimzdo į dugną baržos, kažkur ledas kaustė upes ir vandens keliai tolydžio siaurėjo. – Mes... mudu santykiavome.

Aš įbedžiau į ją akis.

– Biure. Ant rašomojo stalo.

– Biure, – aidu pakartojau aš.

– Purvis ir aš. – Akimirką Airisės žvilgsnis tapo šaltas kaip ledas. – Bet dėl to tikrai neverta jaudintis, – vėl prabilo ji, pastatė ant stalo puodą ir, brūkštelėjusi sau per klubus, į pri-

juostę nusišluostė rankas. – Juk žinai, Džonai, – pagaliau tėškė, – mes – tik žmonių rūšiai priklausantys gyvūnai.

MAŽDAUG APIE TĄ LAIKĄ mes pradėjome pirmąsias vaikų apklausas, kurios, kaip dauguma žmonių netruko sužinoti, mums padėjo ne tik sulaužyti įsisenėjusį tabu, bet ir padėti patikimą pagrindą išsamesniems vaikų seksualumo tyrimams, – jų kaip tik ketinome imtis. Tiesą sakant, dabar, kai stengiuosi prisiminti buvusius įvykius, esu beveik tikras, kad pirmąjį žingsnį šioje tuomet mums dar visai naujoje srityje žengėme iš karto po mūsų nervingo pokalbio su Airise, tiksliau – jau kitos dienos rytą, nes puikiai pamenu, koks buvau sutrikęs ir neramus, kaip mintyse daugybę kartų grįžau prie mudviejų pokalbio, tarsi jau nežinia kelintą kartą būčiau žiūrėjęs tą patį filmą, tarsi būčiau laikęs aštriabriaunį daiktą, kuris, jei ilgai vartysiu jį rankose, galėtų tapti glotnus kaip lauko akmuo. Tai buvo keistas pojūtis. Sėdėdamas šalia Proko ant priekinės biuiko sėdynės ir klausydamasis, kaip jis neatsikvėpdamas mala apie vaikų seksualumą ir dar prieš seksualinę brandą pabundantį lytinį potraukį, niekaip negalėjau atsikratyti jausmo, kad mane apėmusios emocijos visiškai prieštarauja realybei. Mintyse nesilioviau sau kartojęs, kad esu mokslininkas, kad mūsų tyrimuose emocijoms nėra vietos ir kad čia jos neturi jokios įrodomosios vertės. Šiuo atveju emocijos buvo negatyvus, griaunamasis veiksnys, mano paties silpnumas, ir jį privalėjau įveikti. Prokas buvo geras mokytojas, įdiegė man daug naudingų minčių, aš artėjau prie kalno viršūnės, dar pora žingsnių – ir būčiau į ją įkopęs, bet paskutinę akimirką vis slystelėdavau žemyn. Ir nieko negalėjau padaryti.

– Ar gerai jautiesi? – pasiteiravo Prokas, metęs į mane neįkyrų, bet skvarbų žvilgsnį.

Sėdėdamas aš tikriausiai vis sukiojausi, neradau sau vietos, nervingai judinau kelį, kilsčiojau smakrą ir žvilgčiojau į pakelėje mirkčiojančias šviesas, tarsi netrukus būčiau turėjęs mirti kankinio mirtimi, tačiau, bent jau kol kas, man nereikėjo susitikti akis į akį su Korkoranu, – mat Prokas buvo davęs jam tris laisvas dienas, kad grįžęs į Sautbendą galėtų

susitvarkyti asmeniškus reikalus ir per Velykas pabūti su dukrytėmis.

– Milkai, – neatlyžo Prokas, – Milkai, ar girdėjai, ko tavęs klausiau? Ar tikrai gerai jautiesi?

– Taip, – atsakiau. – Kuo puikiausiai.

Kažkur po automobilio dugnu gaudė variklis. Pro šalį lėkė vis kiti vaizdai. Prokas dar kartą žvilgtelėjo į mane.

– Ar gerai išsimiegojai? Nes tikrai, Milkai, atrodai kaip gyvas lavonas...

– Ne, aš... Na taip, praėjusią naktį tikrai miegojau ne per geriausiai...

Ir profesorius ėmė skaityti man paskaitėlę apie tris žmogaus sveikatai gyvybiškai svarbius veiksnius – tinkamą mitybą, fizinį aktyvumą bei miegą – ir jau buvo įpusėjęs regzti vieną iš savo firminių nenusakomo ilgio painių ir neįmanomai suraizgytų sakinių, tik staiga susigriebė:

– Džonai, ar tu... Ar tik tau nebus kas įkritę į akį?

Pareiškiau jam, kad esu alergiškas, ir tiek.

– Šienligė, – burbtelėjau.

Kurį laiką jis vairavo tylėdamas. Po to atsigręžęs blėstelėjo į mane ir, vėl įdūręs akis į kelią, tarė:

– Šienligei, rodos, dar pernelyg ankstyvas metas, ar ne?

Galų gale aš taip ir nesiryžau stoti akistaton su Airise ir viską išsiaiškinti. Ir kaip būčiau galėjęs? Argi galėjau pratarti bent žodį, savo paties akyse nepasirodydamas didžiausias veidmainis? Vakarieniavome nepratardami nė žodžio, klausydamiesi radijo. Ant stalo šalia lėkštės ji buvo pasidėjusi tekstą – mano seną, daugelyje vietų pieštuku pabraukytą „Šiuolaikinės britų poezijos" kopiją – ir nė akimirkai nepakėlė nuo jo akių, nors nepastebėjau, kad bent kartą būtų pervertusi puslapį. Kai baigėme valgyti, pakilau nuo stalo ir norėjau nurinkti indus, bet Airisė neleido.

– Ne, ne, – pareiškė ji, ištraukdama man iš rankų nešvarią lėkštę (tiesą sakant, beveik nieko nevalgiau, makaronai man pasirodė kaip permirkęs kartonas, nors kramčiau atsidėjęs, net žandikaulius įskaudo), – leisk man. Tu tikriausiai pavargęs.

Jos veidas buvo išblyškęs, plaukai – sulipę ir susiplоję, o aš nenorėjau nė galvoti apie tai, kas staiga nutiko jos garbanoms, kurioms ji kas vakarą skirdavo tiek daug laiko ir jėgų, kiekvieną rytą rūpestingai šukuodavosi, kad atrodytų nepriekaištingai. Taip, aš *iš tiesų* jaučiausi pavargęs. Toks pavargęs, kad vos įsitengiau pakelti nuo stalo rankas.

– Na gerai, – atsakiau. – Tu sutvarkyk.

Šiaip taip nusigavau iki sofos, atsiguliau, užsidengiau kaktą, radijas be perstojo grojo, o virtuvėje iš čiaupo bėgo vanduo. Ilgokai klausiausi, kaip ji tvarkosi virtuvėje, girdėjau atidaromas ir vėl uždaromas spintelių dureles, vandens šniokštimą, stiklinių ir indų dzingsėjimą, paskui prisidegiau cigaretę ir įsistebeilijau į lubas. Per radiją grojo kažkoks orkestras, netrukus jį pakeitė estradinė muzika, paskui mano ausis pasiekė lengvai įsimenančios „Chiquita banana" dainos fragmentai, – girdėjau juos gal dešimt kartų. Pagaliau Airisė atėjo pas mane. Jaučiau, kad ji stovi čia pat, prie sofos, bet galvos nepasukau.

– Džonai, – nedrąsiai pratarė ji. – Džonai, labai tavęs prašau...

Jos balse aiškiai išgirdau jausmingą ir nedrąsų prašymą atleisti, ir tai mane akimirksniu privertė dar labiau įsitempti, sustingti, mineralizuotis – taip taip, pavirsti kietu kristalu, medine lazda, kadaise užkasta ir daugybę geologinių erų pragulėjusia giliausiame nuosėdinių uolienų sluoksnyje. Nepratariau nė žodžio. Tuomet ji išrėžė kalbą, ašaringą ir nuolat kūkčiojimų pertraukiamą kalbą, esą ji nenorėjusi, esą nieko ypatinga tenai ir neįvykę, esą ji tiesiog pasidavusi akimirką apėmusiam silpnumui ir neįstengusi atsispirti jam, Purviui, nes jis buvęs toks *įtaigus*, bet aš nė nekrustelėjau. Dar po kelių minučių ji nuėjo į miegamąjį ir užsidarė.

Ar reikia sakyti, kad jaučiausi taip, tarsi tiesiai man į širdį būtų suvarytas baslys? Žinojau, kodėl ji padarė tai, ką padarė, – kad suprastum, nereikėjo būti psichologu. Per visą savo gyvenimą ji turėjo vieną, – tik vieną – vyrą, o aš turėjau ir Mekę, ir Proką, ir, jai beliko tik spėlioti, ką dar. Mūsų projektas ir gyvenimo būdas reikalavo, kad ji įgytų patirties, – juk

nepaisant to, kad stengėmės atrodyti visiškai nešališki, iš tikrųjų mes ieškojome žmonių, turinčių turtingą seksualinę praeitį, argi ne? Žinojau, kas čia kaltas. Bet jei tikėjau savo skelbiamomis idėjomis, jei tikėjau savo darbu, – o aš juo tikėjau ir dabar aistringai tebetikiu, – tuomet neturėjau jokios teisės ištarti Airisei: „J'accuse"*.

Tą naktį gulti nuėjau vėlai, taip vėlai, kad už langų krūmuose jau buvo girdėti paukščių šnaresys, o per užuolaidas skverbėsi pilkšvos, nedrąsios šviesos pluoštai. Airisė irgi dar nemiegojo. Kai pamačiau ją lovoje, rodos, mano gerklėje susitvenkė viso pasaulio sielvartas – deginantis kaip rūgštis ir nė kiek neatlėgstantis, – kol pagaliau sukaupiau valią ir nuvijau jį šalin. Tą akimirką labiausiai už viską troškau ją turėti: nublokšti šalin antklodes, nuplėšti naktinius marškinius ir užgulti ją.

Galbūt Airisė ištarė mano vardą, nežinau, nepamenu. Bet puikiai prisimenu štai ką: mes suartėjome be jokių įžanginių glamonių, nepratarę vienas kitam nė žodžio, puoliau ant jos pagautas palengvėjimo ekstazės, o ji man atsakė kovodama ir priešindamasi, spardydamasi, įsiutusi dėl slegiančios kaltės ir patirto malonumo, jie vis dar dilgčiojo jai kažkur paširdžiuose, o manęs per tą laiką neapleido mintis, kad ji taip ir nenusimaudė, nenusiplovė Korkorano syvų, ir jis tebebuvo čia, žiūrėjo į mus ir kreivai šypsojosi kaip aktorius.

Taigi. Be to, buvo gana keista vėl grįžti į Indianapolį, tik šį kartą sėdėti ir kalbėtis su vietos pradinės ugdymo įstaigos vaikais, o ne su persisotinusia prostitute ir gauja jos beveidžių klientų, ir maudytis vaiskiausioje dienos šviesoje, o ne tūnoti kažkur nakties prieblandoje. Prokas pasitarė su direktoriumi ir vienu iš vaikų darželio mokytojų, jie abu buvo mūsų projekto bičiuliai, ir mes pakeitėme standartinę apklausos procedūrą, kad ji geriau atitiktų vaikų suvokimo lygmenį. Negana to, mes iš anksto pasirūpinome gauti tėvų sutikimą, jų seksualinio gyvenimo istorijas – taip pat ir apklausas, vedėme drauge, be to, jose dalyvavo ir bent vienas iš tėvų, kad

* Kaltinu, *pranc.*, – vert. past.

paskui nepasklistų kalbų, esą mudu padarėme ką nors netinkama ar nepadoraus.

Atvykome anksti, vaikai dar sėdėjo savo klasėse, žaidimų aikštelės pakraščiuose žaliavo neaukštos šiurkštokos žolės kuokštai, o aukštai virš žaidimų aikštelės, virš tuščių sūpynių, supimosi lentų ir metalinių laipiojimo konstrukcijų kabėjo skaisčios saulės diskas. Mokyklos direktorius, ponas Makginisas, kurio padorią ir niekuo neišsiskiriančią seksualinio gyvenimo istoriją buvome užrašę per praėjusią viešnagę Indianapolyje ir kaip tik tą dieną, kai Džindžerė nedirbo, pasitiko mus prie laukujų durų ir nusivedė į savo kabinetą. Jame kabėjo vėliava, stovėjo apuoko iškamša, sienas puošė mažų vaikų piešti keistai primityvūs ir abstraktųjį meną primenantys paveikslėliai, o pro langą buvo matyti žaidimų aikštelė.

– Daktare Kinsi, – tarė Makginisas (jis buvo nedidelio ūgio pilkas žmogelis, nuo nikotino pageltusiais pirštų galais), – pone Milkai, sveiki ir ačiū, kad atvykote. Kaip žinote, keli mokiniai sutiko su jumis pasikalbėti. Jų mamos irgi jau čia. Ir visi labai jaudinasi.

Apklausą pradėjome nuo pokalbio su dviem septynerių ir penkerių metų sesutėmis. Direktorius mums laikinai užleido kabinetą, – netgi jau buvo spėjęs atnešti kelis žaislus ir paveikslėlių knygeles, kad vaikai greičiau nusiramintų ir atsipalaiduotų, – ir mergaičių mama įvedė jas į kambarį. Ji buvo aukšto ūgio, brunetė, nepasakytum, kad nepatraukli, aiškiai matomais, gražiai išsišovusiais skruostikauliais ir gera kupeta iš pažiūros sveikų plaukų, sušukuotų į viršų, susuktų į kuodą ir viršugalvyje prismeigtų keliais perlamutriniais segtukais. Aš žinojau jos amžių, – jai buvo dvidešimt devyneri, – nes, kai lankėmės čia pastarąjį kartą, pats ją apklausiau ir užrašiau jos seksualinio gyvenimo istoriją. (Ji buvo monogamė, jau aštuonerius metus gyveno santuokoje, noriai eksperimentavo ieškodama vis naujų sueities pozų, neatsisakė ir oralinio sekso, bet apskritai dar tebebuvo naujokė ir vis bandė įveikti savo vyro pasipriešinimą, – mat jis buvo uolus katalikas, jį slėgė tipiškas seksualinis drovumas ir vienintelis iš viso žmonių būrio jis atsisakė atskleisti savo seksualinio gyvenimo istoriją.)

Mudu su Proku pakilome nuo kėdžių ir priėjome su ja pasisveikinti, tuo tarpu Makginisas, pasikišęs po pažastimi šūsnį popierių, pasišalino.

– Ponia Pero! – šūktelėjo Prokas, spausdamas jai ranką ir džiugiai šypsodamasis. – Kaip malonu, kad atėjote. Mano kolegą poną Milką jūs, žinoma, jau pažįstate. O dabar, – čia jis atsigręžė į mergaites ir ceremoningai joms nusilenkė, matyt, šitaip tikėdamasis pelnyti jų simpatiją, – būtų pats laikas susipažinti su šiomis gražiomis jaunomis panelėmis.

Mergaitės – Siuzė buvo jaunesnioji, Keitė – vyresnioji – iš motinos buvo paveldėjusios plaukų spalvą ir dideles šviesias akis. Jos abi santūriai mums šyptelėjo, matyt, pamalonintos, kad staiga atsidūrė dėmesio centre, bet ir šiek tiek nervinosi, nes nebuvo visiškai tikros, ko iš jų tikimės.

– Aš Keitė, – prisistatė septynmetė. – O čia – mano sesuo.

– Siuzė, – įsiterpė jaunesnioji, vieną koją tvirtai įrėmusi į grindis ir lengvai sūpuodamasi į šalis. – Mano vardas Siuzė.

– Šit kaip, – atsiliepė Prokas, pasilenkęs taip, kad jo veidas būtų viename lygyje su mergaičių veideliais, – tai jūs, vadinasi, ne princesės? O aš neabejojau, kad judvi – princesės...

Mergytės sukikeno. Dar truputį pasisūpavo.

– Ne, – tarė mažoji, ir abi vienu balsu pratrūko juoktis.

– O ar jums patinka, kad mokyklos direktorius išėjo ir užleido mums savo kabinetą? Juk nuostabu, ar ne? Ką gi, tai bus puiki popietė ir visą ją skirsime puikioms mažoms mergaitėms. Aš esu dėdė Kinsis, o čia, – parodė į mane Prokas, ir aš pasistengiau išspausti kuo nuoširdesnę šypseną, kad joms, galbūt dar turėjusioms šiokių tokių abejonių, pasirodyčiau esąs mielas ir taikus, – dėdė Milkas.

Abi mergaitės trumpai nužvelgė mane smalsiomis akutėmis, jų veideliais nuslydo nedrąsios šypsenėlės, paskui vėl susidomėjusios atsisuko į Proką, nes jis, nutaisęs linksmą, kartu ir šiek tiek mįslingą balsą, tęsė:

– Bet nepamirškime ir pono Apuoko, – ar matote ten aukštai tupintį poną Apuoką? Jis irgi dalyvaus, nes aš pagalvojau, kad šiandien galėtume pažaisti stovyklautojus. Ar judvi, mergaitės, su tėveliu ir mama kada nors iškylavote?

O taip, taip, – jos iškylavo. O kur buvo įkurta jų stovykla? Keitė trumpai žvilgtelėjo į mamą ir, vėl atsisukusi, paaiškino:

– Miške.

– Gerai, tiesiog puiku, – atsakė Prokas, nieko nelaukdamas atsisėdo ant grindų, patogiai įsitaisė ir sukryžiavo kojas, tarsi būtų indėnų vadas, laikantis savo rankose šūsnį tabako lapų. – Ką gi, mergaitės, – vėl prakalbo jis, – sėskitės šalia manęs, štai taip, dabar sukryžiuokite kojas kaip aš, nes dabar mes esame ne kur kitur, o pačioje miško tankmėje, sėdime prie laužo ir kepame zefyrus. Ar jūs mėgstate zefyrus? Taigi, labai gerai. Labai gerai. Aišku, kad mėgstate. – Ir jis, tarsi koks stebukladarys, iš vidinės švarko kišenės ištraukė du baltutėlius purius zefyrus.

Čia vis dėlto turiu įsiterpti ir pasakyti, jog, nepaisant to, kad jūs galbūt dažnai girdėjote šnekant visai ką kita (man puikiai žinomi dauguma pačių pagiežingiausių ir šlykščiausių gandų, kuriuos paskleidė mūsų tiriamojo projekto priešininkai, žmonės, visur linkę įžiūrėti tik nešvankybes ir purvą), apklausdamas jaunuosius mūsų respondentus Prokas buvo labai dėmesingas, elgėsi pagarbiai, elgėsi kaip tik taip, kaip derėjo tokioje situacijoje, – kito tokio subtilaus klausėjo organizatoriaus būtų tekę ilgai ieškoti. Visi iš jo mokėmės, stengėmės perprasti ir tinkamai taikyti jo metodus, tačiau nė vienas iš mūsų niekada nesugebėjo užmegzti artimo ryšio su vaikais ir pelnyti jų pasitikėjimo taip greitai, kaip tai pavykdavo Prokui. Tai buvo įgimtas jo, ir kaip apklausos vedėjo, ir kaip žmogaus, sugebėjimas. Jis taip pat lengvai galėdavo ir kur nors Pensilvanijos stotyje šmurkštelėti į vyrų tualetą, prieiti prie pisuaro ir tuojau pat rasti bendrą kalbą su prostitucija besiverčiančiu, kaip tik klientų besižvalgančiu homoseksualistu, ir vaikštinėti juodaodžių apgyventais Gerio ar Čikagos rajonais, šnekučiuotis su tenykščiais gyventojais tobulai įvaldytu vietos žargonu, ir užmegzti ryšį su vaikais, kalbėtis su jais visiškai atvirai ir kartu – nieko nepapiktindamas. O mūsų tyrimams vaikų istorijos buvo gyvybiškai svarbios, nes kai savo respondentų bendra tvarka paklausdavome, kada jie pajuto bundantį lytinį potraukį, beveik vi-

sų jų atsakymai būdavo kažin kokie migloti, ir mes jautėme, jog suaugusiųjų respondentų atminties spragą puikiausiai galėtume užpildyti surinkę atitinkamus duomenis tiesiai iš vaikų, nes jų seksualinė patirtis tik formavosi ir dar nebuvo nugrimzdusi į praeities gelmes. Taigi šitokios apklausos mums atrodė išties prasmingos. Ir vis dėlto, – argi galėjo būti kitaip?! – mus neišvengiamai užgriuvo kritikos lavina: esą mes jaukiame ir teršiame vaikų protus, vedame juos iš doros kelio ir panašiai. Bet aš, pridėjęs ranką prie širdies, galiu jus patikinti, kad visi tie priekaištai neturėjo visiškai nieko bendra su tiesa.

O ir tą popietę, kai Prokas vedžiojo tas dvi gražutes didžiaakes mergaites po įsivaizduojamą mišką ir drauge su jomis sėdėjo prie magiškojo laužo, kaip visuomet subtiliai užduodamas joms kuo grakščiausiai suformuluotus klausimus, – iš pradžių, kol jos sesuo žaidė kambario kamputyje, Siuzei, o paskui ir Keitei, – turėjau pripažinti, jog man tai buvo tikra pamoka. Klausimai buvo visiškai nekalti, pavyzdžiui: „Su kuo dažniau žaidi: su berniukais ar su mergaitėmis?“, „Ar tau patinka berniukai?“, „Bet berniukai yra kitokie nei mergaitės, ar ne?“, „Šit kaip?“, „O kuo jie skiriasi?“, „Iš kur tu žinai?“ Sėdėjau mokyklos direktoriaus krėsle, stengiausi, kad iš mano veido nė akimirką nedingtų šypsena, kartkartėmis susižvilgčiodavau su mergaičių motina ir jaučiausi taip, tarsi kaip tik dabar plėsčiau tyrimų lauką. Vaikai. Apie vaikus niekada bent kiek ilgiau nesusimąstydavau. Tiesą pasakius, bendraudamas su vaikais netrukus imdavau nervintis ir pasijusdavau nesmagiai, – nežinojau, kaip turėčiau su jais elgtis, nesupratau, ką man reikia daryti, – ir štai dabar Prokas, vienas iš pačių iškiliausių savo laiko asmenybių, garsus mokslininkas, savo pavyzdžiu rodė man teisingą kelią.

– Tiesiog kalbėkis su jais, – paaiškino jis. – Kalbėkis ir atidžiai klausykis.

Visas tas seksas, kam jis reikalingas? Kaip tik tam. Kad gimtų vaikai. Tą popietę ši mintis atsiskleidė man kaip neginčijama tiesa, o mano sąmonė tuo pat metu galynėjosi su iškilusiu vaizdiniu, kurio tiesiog negalėjau pakęsti: mintyse regėjau

Airisę, nuogą išsipleikusią ant mano rašomojo stalo, virš jos palinkusį Korkoraną, negalėjau jo atsikratyti netgi tuomet, kai mano ausis pasiekė artėjančių vaikų balseliai. Jie vienas po kito įeidavo į kabinetą, – drovūs, įžūlūs, susidomėję, tylūs ir užsidarę, – aš atitokau ir apgraibomis ėmiau ieškoti požiūrio taško, atveriančio man platesnę perspektyvą. Taip, visi tie organai, kuriuos mes taip uoliai stebėjome Džindžerei aptarnaujant savo klientus, visos sueitys ir kulminaciniai jų taškai, visi *reprodukcijos aktai* galų gale egzistavo tam, kad į pasaulį ateitų vaikai. Nors iki Džono jaunesniojo gimimo dar buvo likę penkeri metai.

VĖLŲ TREČIOSIOS MŪSŲ EKSPEDICIJOS dienos vakarą, gerokai užtrukę, kadangi norėjome apklausti kelis žmones, paskutinę minutę nutarusius papasakoti savo seksualinio gyvenimo istorijas, – mokyklos sargą ir jo brolį, dirbantį degalinėje, vietos pastorių, jo žmoną ir septyniolikmetę jų dukrą, – pagaliau grįžome į Blumingtoną. Vos įžengęs pro duris išvydau kimono apsivilkusią Airisę, kuri skaitė veikalą apie poeziją ir laukė manęs.

– Nereikėjo manęs laukti, – pratariau, o ji priėjo, pažvelgė į mane išplėstomis akimis, apkabino, ir mes čia pat, vidury svetainės, susikabinę ėmėme švelniai siūbuoti į šonus.

– Argi rytoj tau nereikia į paskaitą? – pridūriau.

– Ššš! – nutildė mane ji. – Ššš...

Kai susiruošėme gulti, jaučiausi mirtinai pavargęs. Ir vis dėlto mudu dar pasimylėjome, mūsų kūnai susijungė tuojau pat, kai tik nusivilkau drabužius, ir gali būti, kad akto metu ji neišlaikė, nesugebėjo sutramdyti emocijų, – gal verkė, priglaudusi veidą man prie krūtinės, gal netgi raudojo, – bet nesu dėl to visiškai tikras, nes, kaip sakiau, buvau pavargęs kaip šuo. Rytojaus rytą ji išėjo man dar nepabudus, neilgai trukus ir aš jau buvau Biologijos fakultete, sėdėjau savo darbo kabinete apsuptas medžių išaugų ir susikaupęs iš lėto braukiau delnu per savo rašomojo stalo viršų, tarsi niekada anksčiau nebūčiau jo matęs.

13

MANO AUSIS PASIEKĖ iš laiptinės sklindantis žingsnių dundesys, nuo koridoriaus sienų atsimušančių balsų aidas, tolydžio vis stiprėjantis, slenkantis vis artyn, ir man pirmiausia dingtelėjo, kad tai Prokas grįžta po paskaitos ir iš paskos vedasi visą šutvę studentų. Jau buvau spėjęs susitvardyti, patogiai įsitaisyti prie rašomojo stalo ir kaip tik tvarkiau Filmoro mokykloje surinktą faktinę medžiagą, abejingai pasidavęs pažįstamos rutinos gniaužtams. Pasidrožiau visus turėtus pieštukus, išsidėliojau ant stalo popierius. Čia pat, man prie alkūnės garavo puodelis juodos kavos. O lauke, už kabineto langų, dulksnojo lietus, ir tvyranti ūkana švelnino priešais Biologijos fakulteto pastatą esančio Maksvel Holo kontūrus.

Balsas, kurį girdėjau, be jokios abejonės, buvo Proko, jis priminė švelnų murmesį ir atrodė iškilęs aukščiau visų kitų garsų, o jį, tarsi būtų pririštas virvele, lydėjo kitas balsas, nuoširdus, bet santūrus balsas, kurio negalėjau nepažinti, o dar po akimirkos pro duris įžengė jie abu – Prokas ir Korkoranas.

– Labas rytas, Milkai, – maloniai pasisveikino Prokas. – Ar gerai miegojai?

– Sveikas, Džonai, – pridūrė Korkoranas. Jis stovėjo čia pat, prie Proko stalo, ne toliau negu per dešimt pėdų nuo manęs, rankomis įsirėmęs į šonus, tiesiog spinduliuodamas atsainumą, tarsi nieko, visiškai nieko bloga pasaulyje nebūtų nutikę. – Kaip gera vėl sugrįžti, sakau tau, tas važinėjimas tikra papjūtis, peilis po kaklu, tikrai. O kaip sekėsi jums?

Kelias akimirkas tiesiog praradau žadą. Man rodos, per pastarąsias keturias dienas tegalvojau vien apie jį, apie Korkoraną, ir apie tai, ką jam pasakysiu, ką jis man atsakys, apie tai, kaip išrėšiu jam į akis viską, kas guli man ant širdies, ir apie

tai, kaip šis mano poelgis iš esmės pakeis esamus ir būsimus mūsų visų santykius.

– Mums... – žodžiai užstrigo man gerklėje. – Neabejoju, kad Prokas... – atsainiai mostelėjau ir vėl nuleidau ranką ant stalo, slegiamas pernelyg didelės kančios, kad tęsčiau savo mintį.

Tuo tarpu Prokas jau sėdėjo prie savo stalo. Palenkęs galvą vartaliojo popierius.

– Mums sekėsi puikiai, – pratarė jis. – Geriau ir būti negalėjo. Užrašėme apie keturiolika vaikų seksualinės patirties istorijų – labai įdomių, reikšmingų istorijų, ir jos tik sustiprina mano ryžtą surinkti dar daugiau. Ar ne tiesa, Milkai?

– Taip, – pritariau aš. – Tai buvo... na, tai buvo tikras išbandymas.

Čia Korkoranas įbedė į mane akis ir paklausė:

– Tikrai? Ką turi omenyje?

Prokas pakėlė galvą ir pažvelgė į mane norėdamas išgirsti atsakymą.

– Na nežinau, – atsiliepiau aš ir siektelėjau kavos puodelio, tarsi būčiau galėjęs pasislėpti už jo tarsi už skydo. – Tai buvo... Man rodos, tai, ką patyrėme, galima drąsiai vadinti praregėjimu. Bent jau tam tikra prasme.

O Korkoranas šypsojosi, visą laiką šypsojosi. Jis buvo toks ramus ir atsipalaidavęs, kad būčiau galėjęs jį nugalabyti, būčiau galėjęs pašokti nuo stalo ir nė nesusimąstęs, ką darau, pasmaugti jį čia pat, stovintį vidury kabineto, ant linoleumo grindų. Man rodos, jis ketino tęsti šį pokalbį toliau, spausti mane, prašyti vis naujų paaiškinimų, juolab kad tai iš tiesų buvo nepaprastai įdomu. Jis tikriausiai būtų paklausęs: „Ką nori tuo pasakyti?" arba viską nuleidęs juokais ir šyptelėjęs: „Tuomet pasakyk man, kiek valandų tu miegojai?"

Bet Prokas užbėgo jam už akių.

– Labai gerai, – įsiterpė jis, – tiesiog puikiai pasakyta. Aš ir pats tai jaučiau, be to, tai visiškai nauja sritis, visiškai naujas takas, jį ateityje turėsime praminti, tik, žinoma, veikti teks labai apdairiai.

Kelioms minutėms mes visi trys nutilome, mintyse svarstydami, ką reiškia „veikti apdairiai", tada Prokas kaip visuomet skubiai ir energingai pridūrė:

– Man prireiks tavo pagalbos, Milkai, noriu padiktuoti kelis laiškus, tiksliau – padėkos laiškus, ir ne tik tėvams, bet ir apklaustiems vaikams. – Ir jis pervėrė mane griežtu žvilgsniu, tarsi būčiau ketinęs prieštarauti. – Nes ir pats supranti, kad šioje situacijoje turime būti iki galo atviri bei sąžiningi ir pasirūpinti, kad tėvai gautų tuos laiškus... tai yra tas padėkas. Turbūt nereikia nė aiškinti, kaip tai svarbu. Kitaip ir būti negali. Nuojauta man sako, kad jeigu koks nors žmogus – nesvarbu, jaunas ar senas – kaip įmanydamas stengiasi padėti mums tęsti tyrimus, tai mes esame jam skolingi ir pirmai progai pasitaikius neturėtume pamiršti padėkoti už pagalbą.

Čia reiktų pridurti, jog Seksologinių tyrimų institutas gyvavo dar ne taip seniai, ir tuomet mes dar neturėjome nei visu etatu dirbančios sekretorės, nei kanceliariniam darbui tinkamų patalpų, nors, kai prie mūsų prisidėjo Korkoranas, Prokui pavyko įtikinti universiteto administraciją, kad atiduotų mūsų institutui gretimą kambarį, ir mūsų valdos šiek tiek prasiplėtė. Mūsų kabineto sienoje buvo iškirstos durys į naująją patalpą, ten buvo pastatytas Korkorano darbo stalas, perkelti senajame kabinete jau netelpantys dokumentų pilni segtuvai ir nuolat didėjanti knygų bei kitokio pobūdžio medžiagos, susijusios su mūsų tyrimais, biblioteka, kurią Prokas tuomet jau buvo pradėjęs kaupti (įskaitant ir erotikos kolekciją ar bent jau tą jos anuomet surinktą dalį). Bet iš tiesų tai buvo tik pradžia, kukli pradžia...

Šiaip ar taip, apie visa tai užsiminiau tik dėl to, kas vyko paskui, – kad paaiškinčiau jums susiklosčiusią padėtį ir kad jūs galėtumėte geriau suprasti, kokie buvo mūsų trijulės santykiai. Malonus pašnekesys buvo baigtas, nes kas jau kas, o Prokas tikrai nebuvo nusiteikęs toleruoti tuščio laiko gaišimo, – jis norėjo dirbti, nes dirbti ir buvome čia susirinkę, – ir vis dėlto Korkoranas nė nepasijudino iš vietos.

– Džonai, – gerokai prislopintu balsu pratarė jis, – klausyk... Sakau, gal trumpai šnektelėtume? Tai yra vėliau, po darbo. Mums reikia pasikalbėti.

Prokas kilstelėjo antakį ir dėbtelėjo į mus.

– Tai būtų tikrai nuostabu, Korkoranai, – pareiškė jis, – bet galiu tave patikinti, kad ir pats būčiau nepaprastai laimingas galėdamas perteikti tau visa, ko išmokome ekspedicijoje. Tai buvo neįtikėtina patirtis.

Korkorano veide žaidusi šypsena akimirksniu užgeso.

– Ne, tai visai kitas reikalas, Prokai.

– Šit kaip?

Pajutau, jog nepaisant valios pastangų mano veidą užplūsta raudonis. Nusisukau ir įbedžiau akis į kavos puodelį.

– Tai asmeniška, – paaiškino Korkoranas.

Proko antakis pakilo šiek tiek aukščiau.

– O?!

– Ne, nieko ypatinga, tikrai. Tik... Na, tai šis tas, ką turi išsiaiškinti kolegos, ar ne taip, Džonai?

Ką aš galėjau jam atsakyti? Po mentėmis man buvo suvaryta po kulką, galvotrūkčiais lekiantis arklys buvo numetęs mane kažkur kalvotų lygumų platybėse ir dabar įpykęs spardėsi, tuščiai kapodamas kanopomis orą. Jaučiau, kaip strėlės kotas susminga man po krūtinkauliu, jaučiau kūno audinius skrodžiantį aštrų jos smaigalį.

– Aha, – pagaliau atsiliepiau, – hm... Tai yra norėjau pasakyti, taip. Taip ir yra.

Nemanau, kad labai nustebsite, jei pasakysiu, jog tą dieną susikaupti ir atsidėti darbui man nelabai sekėsi. Kad ir kaip stengiausi vyti šalin tokias mintis, man vis tiek atrodė, kad esu savo paties jausmų auka, nors žinau, jog taip manyti – kvaila. Veidmainiška. Anachronistiška. Tylomis kartojau sau, kad esu seksologas, kad kopiu karjeros laiptais, kad man dar viskas prieš akis, kad į viską žiūriu visiškai kitaip nei kiti, kad esu išsivadavęs nuo bet kokių žydų ir krikščionių kultūrose egzistuojančių varžymų bei draudimų, per šimtmečius pridariusių tiek daug žalos, bet tai nieko negelbėjo. Jaučiausi įskaudintas. Pavyduliavau. Nenorėjau išsiduoti, stengiausi, kad Prokas ir Korkoranas, kurį nuo manęs skyrė tarpduris ir visa mūsų naujojo vidinio kabineto erdvė, – matytų mano veidą ramų ir giedrą, bet viduje virte viriau, liepsnojau ir tūžau apakintas apmaudo ir pykčio dėl savo paties netinkamo

elgesio ir pridarytų klaidų, – dėl savo paties *nuodėmių*, – o mintyse, kad ir kaip stengiausi šito vaizdinio atsikratyti, tarsi komedijoje *dell'arte* regėjau susikūprinusią ir pažemintą raguoto, žmonos apgauto vyro figūrą. Kai Korkoranas kažin kuo užsiėmė ir į mane nežiūrėjo, įbedžiau į jį žvilgsnį. Įdėmiai stebėjau, kaip jis pirštais čiupinėjasi smakrą arba, tarsi užsimiršęs, tik jo vieno girdimu ritmu barbena rašikliu į aplanko viršų, lyg būgnais grotų kažkokią jam vienam težinomą rapsodiją. „Nudėk jį! – mano galvoje nuaidėjo balsas. – Kelkis nuo stalo ir nudėk jį!"

Atėjo laikas baigti darbus, ir mes visi trys stovėjome prie durų, pro kurias patekdavome į savo patalpas, Prokas pasuko spynoje raktą, ir, prieš atsisveikindami, dar trumpai šnektelėjome apie seksą. Prokas laikė skėtį, avėjo kaliošus, bet neturėjo apsiausto, – oras palengva šilo, o jis buvo iš tų, kurie, kad ir kas nutiktų, viską gali ištverti. Profesorius davė porą pastabų mudviem su Korkoranu, esą mes turį geriau prisitaikyti prie esamų oro salygų, – mat neturėjome pasiėmę jokių apsaugos priemonių, tik vilkėjome sportines striukes ir ryšėjome kaklaraiščius, – tuomet atsisveikino, palinkėjo mums labos nakties ir patraukė koridoriumi išėjimo link.

– Na, – tyliu neryžtingu balsu paklausė Korkoranas, – ar mes... Ar nori važiuoti automobiliu?

Aš tik linktelėjau galva, ir mudu tylėdami nupėdinome prie jo automobilio. Vos tik susėdome ir užsitrenkėme dureles, Korkoranas užvedė variklį, kartu su juo prabudo ir radijas, garsiai trenkęs kažkokią šokių muziką, ir kaip tik dėl tos melodijos viduje kaupęsis pyktis staiga plūstelėjo į paviršių ir išsiveržė, – turėjau tvirtai įsikibti į durelių rėmą, kad neiškrėsčiau ko nors, dėl ko visą likusią savo profesinės karjeros dalį tektų gailėtis.

Korkoranas įjungė bėgį, ir automobilis ėmė lėtai riedėti gatve, bet aš buvau taip susinervinęs, kad šito nė nepastebėjau. Po minutėlės jis paklausė:

– Gal užsuktume į kokią užeigėlę? Kaip manai, gal būtų neblogai ko nors išgerti? Aš vaišinu.

Toje melodijoje buvo klarneto solo partija, – orkestras kaip

tik tuo ir garsėjo, kad jame grojo puikus klarnetininkas, – ir mudu su Korkoranu klausėmės, kaip tobulai pataikydami į melodijos ritmą iš šio instrumento liejasi muzikos garsai.

– Nė nesuvokiau, kad negaliu pakęsti klarneto, – sumurmėjau, – bent jau iki šios dienos.

Korkoranas ištiesė ranką ir, suktelėjęs riešą, kur jo marškinių rankogalis buvo susegtas puošnia sąsaga, išjungė radijo aparatą. Tą pačią akimirką jis, atrodo, kažką nusprendė, nes staiga pasuko vairą į dešinę ir sustabdė automobilį prie šaligatvio krašto.

– Klausyk, Džonai, – kreipėsi jis į mane, – tikiuosi, kad tai, kas įvyko, suprasi teisingai, nes priešingu atveju mes visi pateksime į gana keblią padėtį, o tam juk nėra jokio pagrindo...

Ar aš jį pervėriau rūsčiu žvilgsniu? Nežinau. Bet staiga, nei iš šio, nei iš to, mane užvaldė viena vienintelė mintis, apėmusi mano smegenis nelyginant sparčiai plintantis piktybinis auglys: mane sukaustė baimė, kad apsijuoksiu, įstumsiu save į nepatogią padėtį, kad išsiduosiu. Išsiduosiu esąs ribotų pažiūrų ir inertiško mąstymo žmogus, žmonos apgautas vyras.

– Ne, – atšoviau ir nusigręžiau nuo jo, nė nesidomėdamas, kokius argumentus ar pasiteisinimus būčiau išgirdęs.

– Juk tai nieko nereiškia. Ničnieko. Bent jau mudviejų santykiai dėl to tikrai nesikeičia. – Korkoranas kalbėjo pasisukęs į mane, įbedęs akis į mano profilį, ir aš jaučiau, kad jis čia, netgi per įsivaizduojamą iš medžio išskaptuotą kaukę, kurią buvau užsidėjęs ant veido, jaučiau jo iškvepiamo oro šilumą. – Klausyk, prieš imdamasis kokių nors žygių, aš pasitariau su Proku...

Iš pradžių pagalvojau, kad būsiu nenugirdęs. Jis atsiklausė Proko? Bet kuo gi čia dėtas Prokas? Ir staiga per mano smegenis aidu nusirito šis trumpas vienskiemenis žodis, nelyginant kiniško biliardo rutuliukas, išmuštas ir netrukus pelnysiantis taškus. Gali būti, kad mano ausys paraudo. Aš vis dar sėdėjau nusisukęs nuo jo, žvelgdamas pro langą, stengdamasis susitvardyti.

– Na žinoma, kad pasitariau. Juk nemanai, kad tiesiog imčiau ir... Klausyk... Pripažįstu – gal mano lytinis potraukis ir stipresnis už kitų, tačiau be Proko leidimo nieko panašaus

nedaryčiau, bent jau ne dabar, kai pasaulyje tokia padėtis. Tai būtų kvaila. Tai būtų tiesiog savižudybė.

Prokas... Jis pasitarė su Proku – su Proku, bet ne su manimi. Tarsi... Bet šitos minties pabaigti negalėjau, nes, pasirodo, Prokas nuo pat pradžių viską žinojo, Prokas tokiam Korkorano žingsniui pritarė, leido ir palaimino, šitaip išreiškė savo solidarumą. Pasirodo, aš visą rytą sėdėjau romus kaip ėriukas, o Prokas visą laiką sukinėjosi man prieš nosį, diktavo laiškų tekstą, o mano pirštai trankė rašomosios mašinėlės klavišus, tarsi būčiau koks menkas ir nuolankus raštininkėlis iš kokio nors Dikenso romano. Rašėmė vieną laišką po kito, bet jis nė žodžiu neužsiminė nei apie Airisę, nei apie mane. Pirmiausia parašėme padėkos laiškus tėvams, paskui mokyklos direktoriui, vyskupui, vietos dvasininkui, degalinės operatoriui, ir pagaliau – patiems vaikams.

Miela Siuze, mudu su dėde Milku siunčiame ypatingą laišką, jis skirtas tik tau vienai ir jį specialiai tau paštininkas įmes į jūsų pašto dėžutę. Tokį patį ypatingą laišką parašysime ir tavo sesutei Keitei, ir paštininkas jį taip pat atneš į jūsų namus, kad ir tavo sesutė tokį turėtų. Norėjome tau pasakyti, kad mes labai džiaugiamės sutikę tokią mielą, protingą mergaitę kaip tu ir kad tikrai gali didžiuotis padėjusi mums tyrinėti mokslo paslaptis. Nuoširdžiai – dėdė Kinsis.

– Man rodos, tu ir pats žinai, kaip profesorius reaguoja, kai kalba pasisuka apie uždarą ratą, – mes neturime jokių paslapčių, esame neatskiriamai vieni su kitais susiję. Džonai, klausyk, jis pats mane paskatino taip pasielgti – mudviejų pačių labui. Be to, ir Airisė... Nepamiršk, kad dar yra ir Airisė...

Nė akimirkai nebuvau jos pamiršęs.

Korkorano veidas kabėjo automobilio salone, tarsi jo galva būtų atsiskyrusi nuo kūno, paskutiniai nusileidžiančios saulės spinduliai šiek tiek iškreipė jo veido bruožus, – mačiau juos savo periferinio regėjimo lauko krašte, neryškius ir tarsi išskydusius, – bet į jį nepasisukau, vis dar žvelgiau tiesiai prieš save. Aš taip ir nenukreipiau žvilgsnio į Korkoraną. Tiesiog

negalėjau. Kiek toliau gatvėje, už dviejų namų, ėjo statinių tvora, ką tik nudažyta akinamai baltais dažais, kurių spalva gražiai kontrastavo su besiskleidžiančiais žvilgiais, tik ką į ją įsikibusių ir ėmusių kopti viršun vijoklinių rožių lapais.

– Be to, dar yra Violeta. Ir jos nepamiršk. Patikėk, Džonai, ji labai aistringa moteris. Ir atvažiuos čia greičiau, nei tau atrodo.

JAUSDAMASIS ĮŽEISTAS, bet nieku gyvu nenorėdamas šito prisipažinti nei Korkoranui, nei Prokui, nei Airisei, nei niekam kitam, galų gale nuėjau pas Mekę. Paskambinau jai, mes iš anksto susitarėme dėl susitikimo, – buvo šeštadienio rytas, Airisė stovėjo prie kasos namų apyvokos prekių parduotuvėje, Prokas biologijos studentams skaitė paskaitą apie gametas ir zigotas, seksualinį vaisinės muselės gyvenimą ar apie dar balažin ką, gal apie lizdų plėšikus, parazitines vapsvas, gal apie kielę ir gegutę, – ir dabar ji manęs laukė prie namų durų, apsivilkusi ploną megztuką ir apsimovusi kasdienius šortus.

– Pamaniau, gal norėsi šiek tiek pasivaikščioti, – tarė ji sugavusi mano žvilgsnį.

Nieko jai neatsakiau, tik linktelėjau galva, ir mudu, visiškai nieko nepasiėmę, pasiekėme gatvės galą, perėjome gerai pažįstamus laukus ir pagaliau atsidūrėme už jų ošiančiame miške. Pietų Indianoje buvo pats pavasario įkarštis: saulė spigino į gilias juodas provėžas su telkšančiu vandeniu, miško aikštelėse jau žydėjo pirmosios pavasario gėlės, po medžiais aiškiai galėjai užuosti dumblo ir rūgėsių kvapą, visur siuvo paukščiai. Ir zyzė uodai. Žingsniuodami mes stengėmės juos mušti, bet vos tik prasibraudavome per vieną jų čiulkinį, tuojau pat stačia galva įnerdavome į kitą. Įsaulyje jau buvo šilta, bet pavėsyje – vėsoka, netgi, galima sakyti, šalta. Mekė kaip įmanydama stengėsi palaikyti lengvą neįpareigojantį pokalbį, – jei Prokas žinojo, kas čia dedasi, vadinasi, žinojo ir ji, – aš tai vertinau ir, sukandęs dantis, stengiausi visą šį reikalą traktuoti panašiai kaip Korkoranas, mėginau elgtis taip, tarsi nieko bloga nebūtų atsitikę, tarsi gyvenimas tekėtų įprasta vaga, tarsi būtų savaime suprantama, kad teorinės sekso studijos neatskiriamai susijusios su praktiniu žinių pritaikymu, – tad

ar turėjau bent menkiausią pagrindą skųstis? Vienoje iš miško aikštelių susiradome vietelę, kur saulės spindulių strėlės buvo kaip reikiant įšildžiusios nuo audrų ir lietaus gerokai nukentėjusios uolos paviršių, ir tenai įsitaisėme.

Dar kurį laiką aš tiesiog sėdėjau nugara atsirėmęs į uolą ir tylėjau, leisdamas kalbėti Mekei. Ji irgi ne kažin kiek šnekėjo, bent jau nepasakė nieko svarbaus, nieko esminga, o aš puikiai suvokiau, ką ji daro („Ar tik ten ne mėlyngurklė, štai ten, ant šakos virš ano kelmo, ar matai? Man rodos, šitų paukštelių vis mažėja, ypač pastaruoju metu, kai prisiveisė tiek daug varnėnų, bet sakyk, ar tau patinka laukų ir miškų kvapas, ypač šiuo metų laiku? Man tai labai patinka. Tiesiog negaliu pasisotinti. Kai buvau maža mergaitė, ne vyresnė kaip aštuonerių ar devynerių, – ar aš tau jau pasakojau tą istoriją?), tačiau man buvo vis vien, – Mekės kalbėjimas veikė mane nelyginant skausmą malšinantys vaistai ir aš mielai leidausi nešamas jos žodžių srauto. Mane tai gaivino ir teikė jėgų. Nežinau, kiek praėjo laiko, – gal dešimt, gal dvidešimt minučių, – bet pagaliau ji nutilo. Aš atsilošiau, užsimerkiau ir leidau veidu slysti saulės spinduliams. Geidžiau jos, mudu ir atėjome čia ketindami pasimylėti, bet man nebuvo ko skubintis, o gal aš tik apgaudinėjau save, gal iš tiesų visai jos netroškau?

Staiga man pasirodė, kad Mekės balsas pasiekė mano ausis tarsi iš niekur, lyg sklistų iš taško, esančio kažkur mano paties galvoje; aš pakėliau plonyčiais melsvais kapiliarais išraizgytus akių vokus, apsunkusius ir pulsuojančius nuo saulės šviesos, ir plačiai atsimerkiau.

– Džonai, – kalbėjo Mekė, – klausyk, Džonai, žinau, kaip jautiesi. Patikėk, tikrai žinau. Bet neturėtum leistis užvaldomas jausmų, nes pavyduliavimas, vienas kito kaltinimai ir panašūs dalykai, kad ir kaip juos pavadintum, tikrai nėra teisingas kelias. Tai destruktyvus mąstymas, Džonai. Tikrai.

Ir ji uždėjo savo ranką ant manosios. Ant jos ir aplink ją krito ryški, kone visa deginanti šviesa, tarsi Mekė būtų stovėjusi kur nors avanscenoje, jos vyzdžiai buvo susitraukę ir atrodė kaip mažyčiai taškeliai, nuo jos akių kampučių link smilkinių driekėsi plonytės raukšlelės, sakytum jos oda tose vie-

tose būtų įtrūkusi ar subraižyta kokiu aštriu daiktu. Mekė seno, plika akimi galėjau matyti artėjančios senatvės ženklus ir aiškiai tai suvokęs pajutau, kad man dilgtelėjo širdį.

– Pasakysiu tau štai ką, – staiga gerokai prislopinusi balsą tęsė ji. – Iš pradžių man irgi buvo nelengva. Ir žinok, kad toli gražu nebuvai pirmas. Buvo toks Ralfas Voris – ar Prokas tau apie jį kada nors užsiminė?

– Taip.

– Taip pat dar buvo ir nemažai baigiamojo kurso studentų, ir šiaip atsitiktinių santykių su moterimis.

Nieko jai neatsakiau, tačiau tikriausiai paraudau, nes kaip tik prisiminiau tą dieną, kai perpratau slaptą kodą ir išsitraukiau aplanką su profesoriaus seksualinio gyvenimo istorija. O paskui – ir Mekės segtuvą.

– Prokas... Na, jis pasižymi nepaprastu seksualiniu aktyvumu, o kadangi jo kelionės tokios dažnos ir taip ilgai trunka, niekada nežinai, ko tikėtis. Pirmą kartą tai atsitiko dar gerokai prieš tau pasirodant Blumingtone, gal prieš dešimt ar daugiau metų. Jis trims mėnesiams išvažiavo į Meksiką rinkti ąžuolų išaugų drauge su trim sveikais jaunais vyrais, tokiais pat kaip ir jis. Ar aš pasijutau įskaudinta? Ar puoliau skųstis ir priekaištauti? Ar jaučiausi įžeista, kad jis taip ilgai paliko mane vieną? Ar dabar irgi dėl to piktinuosi?

– Nežinau, – gūžtelėjau pečiais ir čia pat paklausiau: – O ar piktiniesi?

Ji patraukė ranką, kilstelėjusi pirštų galais pasitaisė šukuoseną, timptelėjo žemyn palaidinukės kraštą. Sėdėjo ant sausų prie pat uolos suneštų lapų krūvos.

– Ne, – tarė ji, – nemanau. Dabar jau ne. Matai, – čia ji prisislinko arčiau, jos klubas prisilietė man prie kūno, ir aš pajutau nuo jo sklindančią šilumą, – aš jį myliu, myliu labiau už viską pasaulyje, ir daugiau man niekas nesvarbu.

Kelias minutes mudu sėdėjome tylėdami, kiekvienas mąstydamas apie Proką ir stengdamasis įtraukti jį į savo gyvenimą ir tuo pat metu – elgtis taip, tarsi jo apskritai nebūtų. Tuomet aš pasilenkiau ir pabučiavau ją, o Mekė įrėmė delnus man į krūtinę, paskui jos rankos slystelėjo man po marški-

niais ir glostydamos šoninius pilvo raumenis nusileido žemyn. Mudu jau alsavome vienu ritmu, tik staiga ji mane paleido ir pridūrė:

– Be to, aš juo tikiu. Tikiu tuo, kad jis dirba didžiai prasmingą darbą, tikiu viskuo, ką jis daro. Ir tu juo tiki. Pats žinai, kad taip yra.

TĄ VAKARĄ, KAI NUĖJAU Airisės pasiimti į darbą, parduotuvėje jos nebuvo. Nepavėlavau nė sekundės, – buvo lygiai šešta valanda vakaro, – šiuo atžvilgiu jau buvau įgudęs, iš Proko perėmęs ir punktualumą, ir daug kitų dalykų. Prie prekystalio stovinti mergina man paaiškino, kad šiandien Airisė išėjo anksčiau, gal prieš pusvalandį, nes turėjo kažkokį neatidėliotiną reikalą. „Gal nuėjo pas gydytoją?"– atidžiai mane nužvelgusi ir pastebėjusi mano veido išraišką paskubėjo pasiūlyti atsakymą. „Taip, man rodos, ji užsiminė kažką apie gydytoją", – dar pridėjo mergina, – na ir kas, kad visoje Indianos valstijoje nė su žiburiu nebūtum radęs gydytojo, kuris šeštadienį šeštą vakaro priiminėtų pacientus?

Parslinkau namo ir, norėdamas įsitikinti, ar tikrai taip labai jos pasiilgsiu, sėdėjau iki septintos ir įtemptai mąsčiau. Kai išgirdau mušant už dviejų gatvių esančios bažnyčios bokšto laikrodį, pakilau, nužingsniavęs dešimt gatvių atsidūriau prie savo kabineto durų ir šįkart pasinaudojau turėtu raktu. Uždegiau šviesą, kabinetą užgulę šešėliai akimirksniu pasitraukė į tolimiausius kampus. Čia buvo nepaprastai tylu. Minutėlę pastovėjęs tarpduryje, vis dėlto neatsispyriau pagundai prieiti prie rašomojo stalo ir jį apžiūrėti, netgi pasilenkiau ir jį apuosčiau, – taip taip, apuosčiau savo paties rašomojo stalo viršų, tarsi tikėdamasis aptikti vaginos išskyrų, uostinėjau, tarsi būčiau buvęs pėdsekys šuo ar siauraprotis, sielvarto palaužtas ir žmonos išduotas kvailys, visiškai puolęs ir nesuvokiantis, kad negalima šitaip žemintis; negana to, apžiūrėjau ir Korkorano darbo stalą, perverčiau jo daiktus, iššniukštinėjau kiekvieną stalčių, ieškodamas kokios nors smulkmenos, bet ko, kad tik suprasčiau, kas jis ir ko iš tiesų nori. Paklausite, kaipgi aš jaučiausi tuomet, kai virš universiteto miestelio plytintį dangų gaubiant vis tirštesnėms sutemoms ir už rankučių susikibu-

sioms įsimylėjėlių porelėms traukiant į šokius, kino teatrą ar kokią užeigą vakarienės, stovėjau vidury apšviesto biuro ir knisausi po savo bendradarbio rašomąjį stalą? Jaučiausi pritrėkštas. Taip, *pritrėkštas*, ir netgi dar blogiau: jaučiausi taip, tarsi tai aš būčiau išdavęs Airisę, tarsi kaltės našta gultų ant mano vieno pečių. O svarbiausia, – ir šito net prisiminti nenoriu, – jaučiausi susitepęs ir visiškai niekam tikęs.

Netrukus mūsų tyrimas parodys, jog maždaug dvidešimt šeši procentai moterų ir penkiasdešimt procentų vyrų turi nesantuokinių lytinių santykių, – aš pats savo rankomis nubraižiau kaupiamojo dažnumo kreivę, įdėtą moterų seksualiniam elgesiui skirto tomo 417 puslapyje, tad galėsime teigti, kad, Proko žodžiais tariant, „kai kuriuos iš individų nesantuokiniai lytiniai santykiai traukė todėl, kad jie norėjo įgyti įvairesnės patirties ir turėti galimybę sutikti naujų, kai kuriais atvejais pranašesnių seksualinių partnerių". Tikra tiesa. Tačiau iki tos dienos, kai pasirodė moterų seksualinį elgesį nagrinėjantis tomas, dar reikėjo pagyventi dešimt metų, – mes tik ką buvome pradėję rinkti su šia sritimi susijusią faktinę medžiagą, – tad mano svarstymai buvo visiškai intuityvūs. Aš santykiavau su Meke. Prisikišęs pirštų galus prie nosies dar galėjau užuosti jos kūno kvapą. Bet dabar tai nieko, visiškai nieko nereiškė. Dabar svarbiausia buvo Airisė. Airisė ir Korkoranas.

Vėl parėjau namo, – aštunta valanda vakaro, o jos – nė kvapo, – įsipyliau išgerti ir vėl atsidaviau užplūdusioms mintims. Kai laikrodis rodė pusę devintos, o ji nei grįžo, nei paskambino, atsiverčiau jos skaitomą poezijos antologiją, nurašiau vieną eilėraštį, tiksliau – dalį eilėraščio ir palikau popieriaus lapą miegamajame ant jos pagalvės, tuomet sukoriau nemenką kelią iki Korkorano namų, mat norėjau sužinoti, ar kur nors netoliese prie šaligatvio krašto nestovi jo automobilis, ar jo bute dega šviesa, ar jame yra žmonių, gal slapčia netgi tikėjausi lango stačiakampyje išvysti žmogaus siluetą, šešėlį ar ką panašaus. Naktis pasitaikė šalta, mačiau, kaip man iškvepiant iš burnos virsta garas, ėjau įsitempęs, ištiesinęs pečius, o visi mano jausmai – įsiūtis, neviltis, panieka, troškimas atkeršyti – susitelkė ir nelyginant didžiulis kamuolys įstrigo man paširdžiuose. Prie Korkorano namo jo geltonojo au-

tomobilio nuleidžiamu stogu niekur nebuvo matyti, o ir pačiame bute, rodos, nebuvo nė gyvos dvasios. Prastypsojau tenai dvi valandas, o gal dar ilgiau, paskui apsigręžiau ir parpėdinau namo. Nugalėtas ir sugniuždytas.

Ar reikia sakyti, jog kai vėl parsiradau namo, Airisės nebuvo? Popieriaus lapas su jame brūkštelėta eilėraščio ištrauka tebegulėjo ten pat, kur jį palikau, nepaliestas, ir, kiek ją pažinojau, tikriausiai galėjo išgulėti per visą naktį iki pat ryto. Taip ir nesužinojau, kada ji tą naktį grįžo ir ar apskritai pasirodė, nes pasiėmiau krepšį, įsimečiau į jį kelis reikalingiausius daiktus, – porą apatinių drabužių, tualeto reikmenis, patalynę, – sunkiai vilkdamas kojas vėl nusigavau iki savo darbo kabineto ir įsitaisiau miegoti ant grindų. Ištuštėjęs pastatas, – vienas iš seniausių universiteto pastatų, – skendėjo mirtinoje tyloje ir pamažu, centimetras po centimetro griuvo, ir jo nykimas negalėjo man nepriminti, kokį nuosmukį ką tik patyriau aš pats. Dar nebuvau sulaukęs nė dvidešimt ketverių, o mano gyvenimas jau baigėsi. Man reikėjo išeiti į kariuomenę, pagalvojau. Reikėjo eiti į mūšį, žudyti ir būti žudomam, nes nieko pasaulyje negalėjo būti blogiau už tai, kas mane ištiko dabar.

Beje, eilėraštį, kurį palikau Airisei, parašė Hardis, ir jis, kaip netrukus įsitikinsite, buvo niūrus, liūdnas ir kupinas kartėlio. Dabar man jis atrodo šiek tiek paaugliškas, – turiu omenyje ir ten reiškiamus jausmus, ir paties herojaus pozą, – bet tuomet jis tiesiog tobulai išreiškė tai, kas dėjosi mano širdyje. Eilėraštis vadinasi „Abejingi tonai", o jo herojus prisimena vieną niūrią ir šaltą dieną prie ledu sukaustyto tvenkinio, kai jo mylimosios veidas, spinduliavęs šypseną, staiga apsiniaukė. Palikau jai keturias paskutines eilėraščio eilutes:

Tuomet, skaudžiai pamokytas, it meilės kankinys
Nuo blogio dūstančia širdim išvydau jau kitokį tavo veidą, –
Ir medis jau ne tas, ir saulė, Viešpaties prakeikta,
Ir pilkšvais lapais apsigaubęs tvenkinys.

Dvi naktis miegojau darbe, nė karto negrįžau į už dešimties gatvių esantį mūsų butą, – mat jeigu ji galėjo priversti mane

kentėti, aš jai irgi galėjau atsilyginti tuo pačiu. Tegul kamuojasi, maniau, tegul kamuojasi tol, kol jai pasidarys bloga kaip ir man. Bet kurgi buvo Korkoranas? Pirmosios dienos rytą laukiau jo perdžiūvusia gerkle, tvinksinčiais smilkiniais, perspėjančiais apie manyje vykstantį periodišką hormonų antplūdį, bet laikrodis išmušė aštuntą, paskui – pusę devynių, ir aš, pasistengęs nutaisyti kuo abejingiausią toną, Proko paklausiau: *„Kur jis?"* Prokas tik dirstelėjo į mane ir vėl nuleido galvą. Jis ketinęs, bet visai užmiršęs pasakyti, jog mūsų kolegą išleidęs dviem dienoms, nes šis turėjęs sutvarkyti kažkokį asmenišką reikalą. Daugiau nieko nepaaiškino ir visą dieną prasėdėjo įnikęs į savo darbą, beveik nepakeldamas galvos nuo popierių. Nebuvo progos nei paplepėti, nei pajuokauti, vienintelė proga ištrūkti iš rutinos gniaužtų mums pasitaikė tik tuomet, kai atėjo laikas pasikalbėti su dviem jaunomis merginomis, ieškančiomis etatinio sekretorės darbo, o paskui – susėsti su kiekviena akis į akį ir užrašyti jų seksualinio gyvenimo istorijas.

Vis dar negavęs iš Airisės jokios žinios, antrosios dienos vakare grįžau į butą, bet artinausi prie jo atsargiai, stengdamasis įžvelgti kokių nors ženklų, įveikiau į namus vedantį taką ir prisiartinau prie laiptų ryžtingai, bet apdairiai, kaip tikras išminuotojas, tarsi besitraukianti priešo kariuomenė šioje vietoje būtų prikaišiojusi minų ir užmaskuotų bombų. Pirmiausia krito į akis pienas – priebutyje sandarioje dėžėje vienas prie kito besiglaudžiantys ir nė nepajudinti du buteliai pieno. Negirdėjau grojančio radijo, nemačiau viduje degančių šviesų. Įtampa, kurią jaučiau, palengva ėmė slūgti. Pasukau spynoje raktą ir įėjau į bekvapę erdvę, į kapą, į butą, – jis tebebuvo tuščias, jame, galimas daiktas, niekas niekada daugiau negyvens. Atrodė, kad žmonės, čia įsikūrę, toji jauna graži pora staiga ėmė ir išgaravo, tarsi būtų buvę pagrobti ir dabar lauktų, kol už juos bus sumokėta išpirka, tik bėda, kad niekas negalėjo pasakyti, ar pagrobėjų reikalaujama suma apskritai kada nors bus surinkta.

Jos drabužiai tebekabėjo spintoje, jos šukos, tualeto reikmenys, šampūnas – viskas tebebuvo savo vietose. Praėjo gal penkiolika minučių, o gal ir geras ketvirtis valandos, kol apim-

tas bukos nevilties išnaršiau visus daiktus ir tik tada pastebėjau, kad dingo mano nurašytas eilėraštis, o jo vietoje paliktos kelios jos ranka perrašytos kito eilėraščio eilutės, nors iki šiol nežinau, iš kur ji jas ištraukė:

Jau niekad neatskleisiu tau savų minčių,
Būsiu miela, švelni, bet ir gudri, klastinga.
Ir vieną dieną, kai pabelsi į manas duris,
Tą dieną, nei audringą, nei saulėtą,
Manęs nebus, galėsi šaukti, bet manęs nebus.

Netekau žado. Įsipyliau išgerti ir klestelėjau į fotelį, – man staiga pakirto kojas, atrodė, kad tuoj susmuksiu čia pat ant grindų. „Nebus? Manęs nebus?" Ką tai galėtų reikšti? Tiesiog galvoje netelpa. Ar ji nori man pasakyti, kad paliks mane, kad daugiau nenori su manimi gyventi, kad mano vietą užėmė Korkoranas, viską, kas tarp mūsų buvo, sutrypęs per kiek, – per vieną savaitę? Ar tai – normalu? Ne, nenormalu. Nes aš ją mylėjau, o ji mylėjo mane. Argi pasaulyje galėjo nutikti kas nors, kas tai pakeistų?

Ir jei tą vakarą maniau, jog mudviejų apsikeitimas vienas kitą žeidžiančiais eilėraščiais, per atstumą vykstantis karas, stiklas alkoholio mano rankoje, fotelis ir prieš akis plytintis tuščias butas buvo blogiausia, kas galėjo nutikti, prisipažįstu, kad klydau. Man vis dar tebesėdint fotelyje, vienoje rankoje tebelaikant stiklą, kitoje – jos ranka prirašytą lapą popieriaus (jį irgi apuosčiau, prisikišau prie nosies ir giliai įkvėpiau, tikėdamasis pajusti bent menkiausią beišsivadėjančių jos kvepalų aromatą), jos aukštakulniai sukaukšėjo ant laiptų prie mūsų buto durų, paskui spynoje trakštelėjo raktas, o dar po akimirkos jau žvelgiau Airisei į veidą ir klausiausi jos, aiškinančios man, esą ji įsimylėjo.

Taigi ji grįžo meilės sklidina širdimi, sutaršytais plaukais, o jos drabužiai atrodė taip, tarsi nakčiai ji būtų jų nė nenusivilkusi (nusivilko ar nenusivilko – apie tai nenorėjau nė galvoti). Airisė iškart įžengė į kambarį, švystelėjo šalin savo rankinę bei apsiaustą ir pareiškė man, jog apgailestauja, bet tiesa yra tokia, kad ji įsimylėjo.

Ne, aš nesupykau. Tiksliau sakant, užgniaužiau sukilusį pyktį, išgėriau jį kaip Angosturos kartėlio taurę, suvirškinau, perleidau pro virškinamąjį traktą ir pro antrą galą išstūmiau lauk, – šitaip mane mokė elgtis motina. „Daryk, ką sakau. Elkis kaip pridera. Padaryk tai dėl manęs".

– Dar nepraėjo nė metai, kai susituokėme, – pratariau aš.

Ji buvo lyg paklaikusi, niekaip negalėjo prisėsti ir nusiraminti, siuvo po kambarį pirmyn atgal, o aš sėdėjau įsitvėręs fotelio ranktūrių, tarsi būčiau atsidūręs skęstančiame laive ir fotelis man būtų buvęs paskutinis šiaudas, į kurį dar galėjau įsikibti.

– Na ir kas? – įžūliai atrėmė ji. – Atleisk, nenoriu tavęs skaudinti, aš visada tave mylėsiu, juk tu – pirmoji mano meilė, pats žinai, bet jausmas, užgriuvęs mane dabar, didesnis už meilę tau. Tiesiog negaliu jam atsispirti. Negaliu.

– Jis – vedęs, – išgirdau save sakant slopiu apgailėtinu balsu. Iš virtuvės čiaupo lašėjo vanduo, vienas po kito krintantys lašai, nejaukiai kapsintys į riebaluotą neplautų lėkščių, puodelių ir lėkštučių paviršių, rodės, kėlė perkūnišką triukšmą. – Be to, jis tavęs nemyli. Jį domina tik seksas, pats man sakė. Tik seksas, Airise. Juk jis – *sekso* tyrėjas.

Staiga Airisės veide susitelkusios emocijos siūbtelėjo žemyn, susikoncentravo kietai sučiauptų lūpų plyšelyje, ir tą akimirką man dingtelėjo, kad ji ketina spjauti tiesiai man į akis.

– Ak, štai kaip tu visa tai vadini – tyrimu? – atkirto ji visa tirtėdama, apimta keistos ekstazės, išplėtusi akis ir įrėmusi į mane nuožmų žvilgsnį. – Ką gi, man visai nesvarbu. Aš jį myliu, ir man tas pats, kas atsitiks. Aš irgi galiu užsiimti tyrimu. Pamatysi. Tik palauk ir pamatysi.

KITĄ DIENĄ, iš pat ankstaus ryto, – Prokas viršuje valėsi dantis, Mekė, išsivirusi puodelį kavos, su plaktuvu ir dubeniu sukosi virtuvėje, – aš atsidūriau prie gerai pažįstamų namų Pirmojoje gatvėje ir beldžiausi į duris tol, kol vienas iš Kinsių vaikų įleido mane vidun. Neprisimenu, kas atidarė duris, – veikiausiai tai padarė jaunėlis Briusas, kuriam tuo metu buvo trylika ar keturiolika metų, – bet, šiaip ar taip, jos atsivėrė, man prieš akis šmėstelėjo paauglio veidas, atpažinęs mane

vaikis kažkur dingo, ir aš likau vienas stovėti prieškambaryje, iš anksto nepranešęs, kad ateisiu, o man už nugaros durys taip ir liko plačiai atvertos į gatvę. Jei būčiau atsidūręs tokioje padėtyje prieš porą metų, būčiau sumišęs ir pasijutęs nesmagiai, bet dabar, išgirdus namuose įprastus ryto garsus, – visi trys vaikai ruošėsi į mokyklą, kažkur viršutiniame aukšte burzgė Proko barzdaskutė, – man tarsi akmuo nuo širdies nusirito, vėl pasinėriau į įprastą dienos ritmą, išgirdau ritmingus iš antrojo aukšto lipančiųjų žingsnius, neaiškias koridoriumi einančių mergaičių pokalbio nuotrupas ir pasijutau kaip namie. Dar minutėlę palaukęs, tyliai užtrenkiau lauko duris. Namuose tvyrojo kavos, sviesto bei įkaitintų riebalų kvapai, ir aš, vis dar stengdamasis nuraminti smarkiai besidaužančią širdį, nieko nelaukdamas patraukiau tiesiai į virtuvę. Mekė stovėjo prie viryklės atsukusi man nugarą ir plakė kiaušinius omletui. Ji vilkėjo kasdienę suknelę, buvo pasirišusi prijuostę, stovėjo basa, nesušukuotais plaukais. Išgirdusi mane garsiai tariant jos vardą, gerokai nustebo.

Sutrikusi Mekė atsigręžė ir, tarsi nepažinusi manęs, pratarė:

– Tai tu, Džonai? Ką čia veiki taip anksti? Ar judu su Proku vėl ketinate kur nors vykti? Man rodos, į Indianapolį planavote važiuoti tik kitą savaitę?

– Ne ne, niekur nevažiuosime, – atsakiau, tada, kaip paprastai, žodžiai ėmė strigti man gerklėje. – Aš tik... Na, aš atėjau pasikalbėti su Proku. Ar jis namie? Tai... na, tai – neatidėliotinas reikalas...

Ji pervėrė mane stingdančiu žvilgsniu. Vos užmetusi akį Mekė, matyt, pajuto mano nerimą bei sielvartą, pastebėjo, kad aš tarsi nesavas, nes staiga paklausė:

– Ar šiandien ko nors valgei? Jei ne, galiu tiesiog įmušti dar porą kiaušinių ir paskrudinti riekelę duonos. Ar nori duonos?

– Ar jis viršuje?

Mekė tikriausiai linktelėjo galva, galbūt netgi pratarė „Eik pas jį“, bet iš tikrųjų jos leidimo man nė nereikėjo, – aš turėjau čia savo vietą, dalyvavau visame, kas čia vyko, buvau neatskiriama šių namų dalis, beveik šeimos narys, – ir jau kitą akimirką tekinas puoliau į viršų, ant laiptų prasilenkdamas

su mergaitėmis, Džoana ir Ane, susiruošusiomis į mokyklą ir dabar lipančiomis žemyn. Jos, ko gero, galėjo nulydėti mane pašaipiais žvilgsniais, galėjo netgi kartelį kitą sukikenti (joms buvo atitinkamai šešiolika ir aštuoniolika metų), bet, apskritai paėmus, nieko neįprasta čia nebuvo: aš atėjau ir lipau laiptais, kaip buvau daręs jau daugybę kartų, čia buvau aš, Džonas Milkas, išvaizdus jaunas vyras neklusniais plaukais, tėčio draugas, tėčio bendradarbis, jo kolega ir kelionių partneris. Proką radau vonios kambaryje besiskutantį priešais veidrodį. Durys buvo praviros, jis vilkėjo vienais apatiniais ir kaip tik grandė sau nuo smakro paskutinį skutimosi putų ruoželį, tik staiga pastebėjo tarpduryje mane.

– Prokai, – tariau, – tikiuosi, kad jūs ne... Na, aš nė nežinau, į ką daugiau galėčiau kreiptis.

Valgyti negalėjau, – buvau pernelyg susinervinęs, – bet jie, Mekė ir Prokas, primygtinai paprašė manęs sėstis prie stalo ir man prieš nosį padėjo skrudintos duonos ir lėkštę plaktos kiaušinienės. Pusryčiaujant Prokas nesiliovė varstęs mane įdėmiu, tik jam būdingu žvilgsniu, lyg norėtų išnarstyti mane po kaulelį, atskirti vieną nuo kitos mano kūno dalis, kad galėtų panaudoti jas fiziologiniam tyrimui apie streso veikiamo žmogaus kūno reakcijų įvairovę, bet kalbėjo jis vien apie savo tyrimą.

– Vaikai, kuriuos apklausėme, buvo tikri šaunuoliai, ar ne Milkai? Gaila, kad nematei jų, Meke: tiems vaikams tik ketveri ar penkeri metai, bet jie jau puikiai žino, kad egzistuoja tam tikri seksualiniai vaidmenys, dauguma septynmečių ir aštuonmečių yra savo akimis matę priešingos lyties asmens genitalijas, o viena mergaitė, – Milkai, juk tu ją prisimeni, ar ne? Tą su kasytėmis? Tai štai: ji matė abu savo tėvus nuogus – ir ne kartą. Tiesą sakant, mergaitė dažnai mato juos išsirengusius.

Kai papusryčiavome, – prie maisto aš, galima sakyti, nė neprisiliečiau, – profesorius, kaip įprasta, skubiai pakilo nuo stalo, žvilgtelėjęs į prieškambaryje kabantį veidrodį pasitaisė peteliškę ir pareiškė, esą, jei nenorime pavėluoti į darbą, turime pasiskubinti.

Vos tik išėjome laukan, jis tą pačią akimirką manęs pasiteiravo, kas nutiko.

– Tai dėl Airisės, – atsiliepiau aš, iš paskutiniųjų stengdamasis neatsilikti nuo profesoriaus, – jis žvaliu žingsniu ir ritmingai švytruodamas rankomis pro kiemo vartelius jau žengė į gatvę. Man buvo sunku aiškiai išdėstyti viską, kas atsitiko, žodžiai galvoje grūdosi ir stumdėsi, mane draskė prieštaringi jausmai ir gniaužė gerklę. Prokas nekantraudamas vėl metė į mane akį.

– Ji sako, kad myli Korkoraną ir kad... – staiga pajutau, jog tuoj tuoj palūšiu, – ...kad nori persikelti pas jį. Pas jį gyventi. Ir kad... kad...

Profesorius, nuleidęs galvą, šiek tiek susikūprinęs, pasileido žingsniu, aiškiai rodančiu, kad negalima švaistyti laiko vėjais, negalima stoviniuoti gatvėje ir tauzyti niekus, kai laukia darbai.

– Šito negalime leisti, – dalykiškai pareiškė jis.

„Ne, – pamaniau, – ne, aišku, kad negalime".

– Bet juk jūs pats leidote, – susigriebiau, – bent jau Korkoranas man taip pasakojo. Jis man prasitarė, kad gavo jūsų palaiminimą. Turiu omenyje, kad jūs pats pritarėte šitam jo suplanuotam žygiui.

Tačiau žvilgsnyje, – įkypame, per petį mestame žvilgsnyje, nebuvo nė lašo užuojautos. Jis buvo piktas ir niršus, – tokį profesoriaus žvilgsnį paprastai galėdavai pamatyti tuomet, kai jis susidurdavo su sunkumais, kai viso pasaulio turmanai b. raisai ir dekanės hoenig, radę kokį nors pagrindą, – nesvarbu, mokslinį ar tiesiog moralinį, – pakeldavo galvas ir imdavo jį griežtai kritikuoti.

– Mes suaugę žmonės, Milkai, – atrėžė jis. – Pilnamečiai ir jau sukūrę šeimas. Ir prieš ko nors imantis niekam nereikia gauti mano leidimo.

Dabar ėjau greta Proko, žengiau su juo petys į petį, koja kojon, ir, prisipažinsiu, šį kartą vos nepraradau savitvardos, jau žiojausi apipilti jį kaltinimais, tai, ką jis buvo kalbėjęs anksčiau, dabar norėjau sugrūsti jam atgal į gerklę, bet taip ir nepratariau nė žodžio, tačiau galų gale teįstengiau dar kartą prisiminti savo paties silpnybes ir kažką gailiai suburbėjau kaip vaikėzas, niekaip nesugebantis išsivaduoti iš prislėgusios kančios.

– Visa tai ėda man širdį, – galų gale ištariau garsiai ir nors buvau puikios sportinės formos, mano kojos dirbo kaip au-

tomatinis mechanizmas, o aš stengiausi ritmingai įkvėpti ir iškvėpti, pajutau, kad imu dusti. – Aš ją myliu. Ir noriu, kad pas mane sugrįžtų.

Kelias minutes ėjome tylėdami, bet dabar negalėčiau pasakyti, ar tą rytą švietė saulė ir medžiuose žvitriai liuoksėjo voverės, ar priešingai – vėjas ginė dangumi audros debesis, – buvau apimtas sielvarto, stovėjau ties kritine riba ir išorinis pasaulis man tarsi neegzistavo, jis tebuvo fonas scenos, kurioje vaidinau prislėgto įsimylėjėlio, raguoto sutuoktinio ir juokdario drabužiais vilkinčio kvailio vaidmenį.

– Sakai, ji nori persikelti pas jį *gyventi?* – pasitikslino Prokas ir apdovanojo mane dar vienu niauriu žvilgsniu.

Aš pritariamai linktelėjau. Dabar mes ėjome sparčiu žingsniu, kartkartėmis beveik pereidami į tursenimą.

– Pastarąsias tris naktis jie praleido drauge, o vakar vakare ji... ji parėjo namo tik susirinkti daiktų ir pareiškė man, kad... – pasijutau kaip paskutinis kvailys, bet jau negalėjau susilaikyti neišklojęs visos tiesos, – ...kad dabar ir ji užsiims *tyrimu*.

Staiga abu sustojome per pusę žingsnio, sustingome kaip druskos stulpai vidury šaligatvio, paskui ėjusi įsimylėjusių studentų porelė persiskyrė ir aplenkė mus iš abiejų pusių, ir man virš galvos, apgaubti miglos, ėmė suktis ir žaliuojantys medžiai, ir visas pasaulis, išskyrus tik Proko veidą, jo akinius ir akis.

– Užsiims tyrimu? – kilstelėjęs antakius pakartojo jis. – Bet juk tai – visiškas absurdas. Tai – klystkelis. Kas jau kas, bet tu, Džonai, puikiai tai žinai. Aš jau nežinia kiek kartų sakiau, kad mūsų darbo sėkmė didžia dalimi priklauso ir nuo to, kaip mūsų veiklą vertina visuomenė, argi ne?

– Žinoma. Ir aš taip manau.

Profesorius kietai sučiaupė lūpas. Gali būti, kad vėjas, – jei tądien apskritai pūtė vėjas, – taršė pasišiaušusią jo plaukų keterą.

– Negalime savo priešininkams įduoti į rankas šitokio ginklo.

– Suprantama, negalime, – pritariau jam ir mane apėmė nenugalimas noras nukreipti žvilgsnį šalin. Mano akys pritvinko kažkokio skysčio, – jei tiesiai šviesiai – ašarų, – bet jokiu būdu nenorėjau to parodyti.

– Sakykime, Mekė ir tu, – toliau samprotavo Prokas. – Tie santykiai, kaip visą laiką kartojau, naudingi jums abiem, nes leidžia praturtinti patirtį ir savo ruožtu suteikia malonumą. Taip ir turi būti. Turime išsivaduoti varžančių draudimų ir iki galo save išreikšti, – esu nuoširdžiai tuo įsitikinęs. Bet tokie dalykai turi likti konfidencialūs, ir visi mes, – ne tik vyrai, bet ir mūsų žmonos, – turime suvokti, jog esame svarbesnio, *daug* svarbesnio proceso dalyviai. Žmonės seka kiekvieną mūsų žingsnį, Džonai, kiša po mikroskopu, narsto po kaulelį. Juk ir pats tai supranti, ar ne? – Staiga profesorius atitoko ir vėl grįžo į realybę. Mudu vis dar stovėjome kaip įbesti, ir jis jau ketino pasijudinti iš vietos, bet susigriebęs dar paklausė: – Ar kas nors matė ją drauge su Korkoranu arba pastebėjo įeinančią į jo butą?

– Nežinau, – atsakiau gailiu balsu. Ir nuleidęs galvą įsistebeilijau į šaligatvio plytelių ornamentą. Tiesiog negalėjau pažvelgti Prokui į akis. – Bet net jei ir nematė, neįsivaizduoju, kad tokiame mažame miestelyje... Tai tik laiko klausimas.

Ne, Prokas nenusikeikė. Jis niekad nevartojo keiksmažodžių ir nelaidė nešvankių įžeidžių juokelių, nors per pastaruosius metus, žinoma, buvo prisiklausęs jų tiek ir tiek, tačiau aš neprisimenu, kad jis dar kada nors būtų priėjęs taip arti ribos, kai ją peržengus iš burnos liejasi keiksmažodžiai, kaip tą kartą, sustojęs vidury gatvės. Profesorius tik iškošė pro dantis kažkokį žodį, kažkokį lotynišką terminą, ir mudu vėl ėmėme žingsniuoti, o pakeliui jis pusbalsiu kalbėjo apie Korkoraną ir kaltino save už tai, jog iki galo neišaiškino situacijos, kad „ji būtų visiškai aiški, tokia aiški, kad net idiotas galėtų matyti, kur yra tiesa ir kaip reikia elgtis". Mudu perkirtome Atvoterį, paskui – Trečiąją gatvę, pasukome į šiaurę vedančia gatve ir netrukus atsidūrėme universiteto miestelio didžiulių kalkakmenio pastatų glėbyje.

– Dovanok, Džonai, – tarė jis, vėl perverdamas mane tokiu žvilgsniu, tarsi grasinčiau sužlugdyti visą tiriamąjį projektą, – bet šito mes tiesiog negalime leisti.

PRAĖJUS DVIEM SAVAITĖMS, nors dukrytėms mokslo metai dar toli gražu nebuvo pasibaigę ir šešias paskutines semestro savaites joms teko praleisti, Violeta Korkoran paliko Sautbendą ir su

mergaitėmis įsikūrė Blumingtono senamiestyje, ankštame savo vyro bute Koledžo aveniu. Ji iš karto perėmė vadžias į savo rankas, nieko nelaukusi artimiausioje maisto prekių parduotuvėje susitarė dėl kredito, surado mergaitėms korepetitorių ir pavedė Loidui Vyleriui, geriausiam miestelio nekilnojamojo turto agentui, surasti tinkamą namą su kiemu, kad jame galėtų žaisti mergaitės, garažu kadilakui ir medžiais, užstojančiais spiginančią vasaros saulę. Tuo tarpu Prokas pasikalbėjo su Korkoranu: dar tą patį rytą, kai jam pasiskundžiau, jis, užlipęs Biologijos fakulteto laiptais į viršų, iš karto patraukė į antrąjį mūsų kabinetą, užsidarė duris ir, tiesiai šviesiai, – praplovė jam smegenis taip, kad jis paskambino į savo butą ir po penkių minučių jau šnekėjosi su Airise. O aš visą tą laiką sėdėjau prie savo rašomojo stalo ir gėriau kavą, – tiek kavos, kad, rodės, mano gyslomis tekėjo ji, o ne kraujas.

Kai dabar apie tai galvoju, man rodos, jog visa tai atsitiko dėl to, kad Airisė dar nebuvo iki galo subrendusi, – kai ištekėjo, jai tebuvo dvidešimt, be to, kaip jau minėjau, patirties bendrauti su vyrais irgi beveik neturėjo, ir visa tai jos atžvilgiu tikriausiai, – ne, ne tikriausiai, o iš tikrųjų! – buvo neteisinga, ypač turint omenyje mūsų tiriamojo projekto pobūdį ir mano paties buvusius nesantuokinius ryšius. Tiesiog ji dar nemokėjo blaiviai įvertinti to, ką daro, nesugebėjo suvaldyti savo jausmų, pažvelgti į viską iš šalies, – ji buvo susižavėjusi, ir tiek, įsimylėjusi lygiai taip pat, kaip ir daugybė mūsų apklaustų paauglių merginų, pasakojančių apie savo pirmąsias aistringas meiles ir apie tai, kas vyko po to. Bet nereikėtų pamiršti, kad Airisė buvo be galo užsispyrusi. Jeigu mano žmona iškeldavo sau kokį tikslą, būdavo sunku priversti ją apsigalvoti, ir kai po valandos ji pasirodė mūsų biuro tarpduryje, jos veidas buvo išbalęs kaip drobė, o akys paraudusios ir paburkusios, – ne, negalėčiau tvirtinti, kad tai mane nustebino, bet vis dėlto krūptelėjau ir įsitempiau. Taip jau atsitiko, kad tą akimirką Prokas stovėjo prie mano stalo lygindamas savo diagramą su ta, kurią nubraižiau aš, o Korkoranas, – bent kartą iš jo veido buvo išnykusi savimi patenkinto žmogaus šypsena, – susigūžęs sėdėjo prie savo darbo stalo galiniame kambaryje.

– Jūs negalite šitaip elgtis, – išrėžė ji.

Pašokau ant kojų tą pačią akimirką, nė nespėjęs susivokti, ką darau, net nesupratęs, kad ji kalbasi visai ne su manimi. Korkoranas suposi savo kėdėje, nudelbęs akis žemyn. Pamenu, jis avėjo dvispalvius batus ir vieną koją ėmė trinti į grindis, tarsi norėdamas užgesinti numestą cigaretę. Prokas uždėjo ranką man ant peties, ir aš pajutau, kaip mano kūnu ritasi gėdos banga.

Airisė stovėjo kaip įbesta.

– Aš nesu jūsų nuosavybė, Džonas ir Purvis – taip pat, – pareiškė ji.

– Išvesk savo žmoną iš čia, Milkai, išvesk, – pratarė Prokas. – Veskis ją namo.

– Ne, – pakėlė balsą Airisė, – ne, pirma pasakykite man, kas suteikė jums teisę elgtis kaip Dievui.

– Korkoranai, – grįžtelėjęs per petį šūktelėjo Prokas, – gal galėtum ateiti čionai?

Mums visiems matant Korkoranas pakilo nuo savo rašomojo stalo ir sustirusiomis kojomis perėjo per kambarį. Įslinkęs į mūsų kabinetą, įsispraudė tarp manęs ir Proko ir sustingo, staiga praradęs pasitikėjimą savimi, o Airisė taip ir liko stovėti tarpduryje.

– Gerai, Korkoranai, – ištarė Prokas, o aš nepriėjau prie savo žmonos, neprisiliečiau prie jos; mes visi trys stovėjome išsirikiavę priešais ją, tarsi regbininkai, laukiantys, kol ji mes mums kamuolį. – Prašau man pasakyti, ar paaiškinai poniai Milk apie susidariusią padėtį?

– Taip, – nuleidęs galvą pralemeno Korkoranas.

– Atleisk, neišgirdau...

Korkoranas pakėlė akis į Airisę, paskui pažvelgė į mane ir pakartojo:

– Paaiškinau.

– Gerai, – atsiliepė Prokas, – labai gerai. Airise, jei galėtum... – ir jis žengtelėjo prie jos, paėmė už parankės ir, jau vesdamasis ją link vidinio kabineto durų, pridūrė: – Norėčiau trumpai šnektelėti su tavimi akis į akį. Jeigu galima...

Kabineto durys užsidarė, o aš grįžau prie darbo.

ANTRA DALIS

VYLI HOLAS

1

NEMANAU, KAD KAS NORS IŠ MŪSŲ, – Prokas, uždaram ratui priklausę mano kolegos, rektorius Velsas, Nacionalinė tyrimų taryba ar netgi mūsų knygą išleidusi Filadelfijos W. B. Saunderso leidykla, – buvo pasiruošę tokiai entuziastingai visuomenės reakcijai, kilusiai 1948-ųjų sausį pasirodžius pirmajam tomui apie seksualinį vyrų elgesį. Atmetęs didelių komercinių Niujorko leidyklų pasiūlymus (patikėkite manimi, kai tik pasklido kalbos, kad parengėme tokią studiją, jos visos sulėkė pas mus siūlydamosi ją išleisti), Prokas pasirinko Saundersą, rimtų ir blankiai apipavidalintų medicinos knygų leidėją, sąmoningai siekdamas išvengti nevykusių rinkodaros triukų ir pernelyg rėksmingos reklamos, nes ji galėjo sumenkinti mūsų tyrimo rezultatus ar tiesiog paversti juos pigia sensacija. Labiausiai profesoriui rūpėjo, kad į jį būtų žiūrima kaip į rimtą mokslininką, jis norėjo, kad seksologiniai tyrimai taptų pripažinta mokslo sritimi ir užimtų deramą vietą tarp kitų bihevioristinių mokslo šakų, bet, kita vertus, jis buvo uolus reformatorius, todėl trokšte troško, kad su jo tyrimų rezultatais susipažintų kuo daugiau žmonių. Taigi jis iš tiesų rengė susitikimus su žiniasklaida, – tiksliau sakant, spaudos konferencijas, – kad pasaulis susipažintų su jo atradimais, bet jis juos dėstė pats, dėstė rimtai, argumentuotai, racionaliai ir santūriai. Be to, jis pasirūpino, kad Saunderso leidyklos išleista knyga pasirodytų kaip paprastas, visiškai į akis nekrintantis tomas kietais viršeliais, niekuo neišsiskiriantis iš kitų mokslo veikalų ar medicinos tema parašytų straipsnių rinkinių, nugrimzdusių užmarštin ir dulkančių knygynų ir bibliotekų lentynose ar praktikuojančių gydytojų kabinetuose. Knyga kainavo šešis dolerius penkiasdešimt centų, taigi

buvo daugiau nei dvigubai brangesnė už vidutinę tais laikais pardavinėjamų knygų kainą. Įskaitant priedus, lenteles, bibliografiją ir abėcėlinę rodyklę, tomą sudarė aštuoni šimtai keturi puslapiai, jo dedikacija irgi buvo pabrėžtinai kukli: „Skiriama dvylikai tūkstančių žmonių, padėjusių surinkti šiuos duomenis, ir aštuoniasdešimt aštuoniems tūkstančiams tų, kurie dar prisidės, kad vieną dieną šis tyrimas būtų galutinai baigtas".

„Racionali", „rimta", „dalykiška" – visai nesvarbu, kokiais dar panašiais būdvardžiais norėtumėte apibūdinti knygą, žiniasklaida juos visus atmetė. Šalies žurnalų ir laikraščių pirmuosiuose puslapiuose straipsnių antraštės klykte klykė: „PENKIASDEŠIMT PROCENTŲ VEDUSIŲ VYRŲ – NEIŠTIKIMI!", „IKIVEDYBINIAI LYTINIAI SANTYKIAI NEVALDOMAI PLINTA!", „KINSIO TVIRTINIMU, SEKSUALINIO AKTYVUMO VIRŠŪNĘ VYRAI PASIEKIA BŪDAMI DEŠIMČIA METŲ JAUNESNI UŽ MOTERIS!" Ir taip toliau, ir panašiai. Visos antraštės buvo išspausdintos didžiosiomis raidėmis, o visų jų pabaigoje kaip botago kirčio paliktas rumbas puikavosi riebus šauktukas. Knyga buvo šluote nušluota nuo knygynų lentynų, per pirmąsias dvi savaites buvo išgraibstyta 40 tūkstančių egzempliorių ir netrukus ji atsidūrė visoje šalyje geriausiai perkamų knygų sąrašo viršuje. Iki kovo mėnesio iš viso į rinką buvo mesta 100 tūkstančių knygos egzempliorių, o iki birželio – jau 150 tūkstančių. Žurnalas „Times" mūsų leidinį paskelbė didžiausio pasisekimo sulaukusia publikacija nuo tų laikų, kai pasirodė romanas „Vėjo nublokšti". Ir Prokas, kuriam priklausė kiekvieno tome išspausdinto žodžio autorystė, staiga tapo „visur esantis": besišypsantis jo veidas žvelgė iš kiekvieno įmanomo leidinio viršelio, o jo žodžius, – jo, ar, tiksliau sakant, mūsų surinktus ir apibendrintus statistinius duomenis, – kartojo daugybės žmonių lūpos. Teisybę pasakius, įvykiai tapo nevaldomi ir užgriuvo mus su tokia jėga, kad, galima sakyti, negalėjome net įeiti į savo biurą ar iš jo išeiti kaskart kaktomuša nesusidurdami su žurnalistais, mūsų gerbėjais ir įvairaus plauko sensacijų medžiotojais, visi jie stengėsi su mumis susitikti, ir

pirmuosius kelis mėnesius mūsų tyrimai įstrigo mirties taške. (Beje, argi kas nors galėtų pamiršti tuo metu iš automatinių patefonų sklidusias paprastas daineles: Martos Ray „O, daktare Kinsi", Džulės Vilson „Kinsio pranešimą" arba – o tai visų blogiausia, – „Kinsio bugį"?)

Man tai buvo tikrų tikriausias pragaras. Atsidūręs prieš fotoaparato objektyvą niekada nesijaučiau laisvai, ir nors manau, kad kaip apklausos organizatorius savo darbą atlieku gerai, vis dėlto turiu pripažinti, jog klausinėjamas pats elgiuosi kaip tikras nevykėlis. („Tu tiesiog drovus, Džonai, – vis kartojo man Airisė, – ne sekso prasme, bet apskritai drovus".) Mekė irgi išgyveno sunkų laikotarpį. Mat kai žurnalistai ėmė vaikytis mus, – mane, Korkoraną ir Rutledžą, jis tuo metu jau dirbo institute – mūsų trijulė vis dėlto galėjo sudaryti vieningą frontą, be to, žiniasklaidos atstovų nuomone, mums, šiaip ar taip, teko antraeilis vaidmuo, buvome laikomi menkais Proko diriguojamo orkestro muzikantais, o Mekė kovos lauke stovėjo vienui viena. Jei pasirodžiusi studija „Seksualinis vyrų elgesys" iš tiesų atskleidė vyro, kaip žmogaus rūšiai priklausančio gyvūno patino, prigimties esmę, – jei šios gyvūnų rūšies patinai tikrai užsiiminėjo tokia įvairiapuse seksualine veikla, pradedant analine sueitimi ir baigiant nesantuokiniu seksu bei lytiniu santykiavimu su kitų rūšių gyvūnais, – tai kokia buvo jos bendro gyvenimo kasdienybė su vyru, kasdien registruojančiu, skaičiuojančiu, vertinančiu tuos reiškinius ir ieškančiu sąsajų tarp atskirų tokio seksualinio elgesio modelių? Kaip tokiame kontekste jautėsi *moteris?*

Mekė davė vieną interviu po kito, laikėsi tvirtai, nepasidavė spaudimui ir stengėsi parodyti, jog nuolatinis žiniasklaidos dėmesys jos nė kiek netrikdo, bet aš žinojau, kad tai toli gražu nebuvo tiesa. Ne, ji nebuvo tokia užsidariusi ir santūri kaip aš, tiesiog visuomet manė, kad jos užduotis – rūpintis Proku ir nesavanaudiškai jam padėti, be to, jautė, kad visas atlygis už sunkų darbą ir genialios idėjos įgyvendinimą teisėtai priklauso jam vienam, kad garbė turi tekti jam, kad tik jis turi mėgauts šlovės spinduliais, o ji turi likti šešėlyje ir leisti

Prokui atsiimti tai, ko jis visais požiūriais nusipelnė. Bet žiniasklaida nepaliko jos ramybėje. Ypač moterų žurnalai – „McCall's", „Redbook", „Cosmopolitan". Jie norėjo išpešti iš jos kokių nors pikantiškų detalių, nuolat lindo jai į akis, šniukštinėjo, klausinėjo, tikėdamiesi iškapstyti ką nors keista ir neįprasta, kokią nors ekscentrišką smulkmeną, kad ją galėtų nusitverti jų žurnalų skaitytojos ir pradėti toli siekiančią diskusiją apie vyrus apskritai. Jis skaičiuoja orgazmus ir kartu – turi žmoną? Kas ji? Kokia ji iš tiesų?

Mekė pasikvietė į namus žurnalistus – visus iki vieno, – ir leido patiems atsakyti į jiems rūpimus klausimus; ji tebuvo paprasta namų šeimininkė, ir tiek, iš kitų jų žurnalų skaitytojų išsiskirianti nebent tuo, kad jos vyras kiekvieną rytą eidavo į Seksologinių tyrimų institutą, o jų sutuoktiniai, susivynioję ir įsidėję savo priešpiečius, traukdavo į gamyklą ar miesto centre įsikūrusią kontorą. Norėdama žurnalistams pademonstruoti, jog būtent taip ir yra, ji netgi iškepė jiems sausainių ir tortą su japoniniais persimonais, paskui, įsitaisiusi supamajame krėsle, ėmė megzti. Kai reporteriai pasiteiravo, ar ji nežada keisti savo gyvenimo būdo, jei netrukus paaiškės, kad jos vyras, kaip knygos autorius, gauna didžiules sumas jam priklausančio honoraro, ir ji taps turtinga, ar ji neapsivilks brangių kailinių ir nepasisamdys tarnaičių, kad šios virtų, tvarkytų namus ir prižiūrėtų vaikus, Mekė gana atžariai atrėžė, jog visos pajamos, gaunamos už knygą „Seksualinis vyrų elgesys", tuojau pat pervedamos į instituto sąskaitą, kad iš tų lėšų nė centas dar neatiteko jų namų ūkiui ir kad, negana to, tam tikra prasme šią knygą iš dalies finansavo jie patys, nes rengdamas studiją spaudai Prokas negalėjo peržiūrėti, pataisyti ir iš naujo išleisti biologijos vadovėlio, – už jį priklausantis autorinis honoraras būtų galėjęs bent šiek tiek papildyti metinį šeimos biudžetą. „Tik pažvelkite į Proko drabužių spintą, – tarė ji žurnalistams, – jis teturi vieną padorų ir jo padėčiai pritinkantį kostiumą". Turtingi? Ne, kuo jau kuo, bet turtais jie tikrai negali pasigirti. Jei atvirai, Mekė žurnalistams pademonstravo esanti kaip tik tokia, kokią ją norėjo parodyti Prokas: nuo jos turėjo sklisti pasitikėjimą kelian-

ti, tačiau beveidė šiluma, atbaidanti kritikus, o tūkstančiams namų šeimininkių visoje Amerikoje leidžianti pasijusti visiškai patenkintoms, o kai kurioms iš jų – netgi šiek tiek pranašesnėms už Mekę. Tai tebuvo veiksmingas žiniasklaidai skirtas spektaklis.

Tačiau aš užbėgu įvykiams už akių. Čia apie visa tai užsiminiau tik dėl to, kad suvoktumėte, kaip svarbu buvo mums – visiems be išimties – savo asmeninius santykius laikyti paslaptyje ir neleisti, kad į viešumą išsprūstų bent menkiausia užuomina apie kokį nors nusižengimą padorumui ar poelgį, kurį kas nors būtų galėjęs palaikyti nukrypimu nuo vienos ar kitos visuotinai priimtos normos. Taigi mes visi turėjome šeimas, iš pažiūros visų mūsų santuokos buvo laimingos, visi turėjome vaikų. Visuomenės akivaizdoje turėjome elgtis taip, kad mums visiškai nieko negalima būtų prikišti, – mes užsiėmėme seksologiniais tyrimais ir buvome visiškai normalūs, nekamuojami jokių ypatingų geidulių, nesikeičiantys žmonomis, neužsiimantys nei sadomazochizmu, nei sodomija, – tačiau metams bėgant ir visuomenei vis atidžiau stebint mūsų veiklą pasiekti šį tikslą darėsi vis sunkiau. Na ir pats Prokas... Jis, rodos, ėmė vis labiau įsijausti į vaidmenį, nepaisydamas gresiančio pavojaus nuolat bandydavo plėsti tiek savo asmeninio, tiek profesinio gyvenimo ribas, ir kelerius paskutinius metus mes kasdien laukėme, kad mūsų pačių suręsto statinio stogas užgrius mums ant galvų, kad Prokas bus suimtas, surakintas antrankiais, išvilktas į viešumą ir pastatytas priešais žurnalistų fotoaparatų blykstes už tai, kad ieškojo seksualinių kontaktų kokios nors viešosios įstaigos poilsio kambaryje, už amoralų elgesį vienoje iš pirčių, – ten jis įjunko lankytis mūsų ekspedicijų metu. Tačiau jo niekas nesuėmė. Iš dalies, manau, jam tiesiog pasisekė, nors reikia pasakyti, jog dažniausiai ir jis pats būdavo atsargus, niekada nepriimdavo į uždarą ratą naujo žmogaus, kol negalėdavo visiškai juo pasitikėti, ir dėl to jo reputacija visuomenės akyse buvo nepriekaištinga. Jis buvo daktaras Alfredas Kinsis, zoologijos profesorius, laimingai vedęs trijų vaikų tėvas, pernelyg rimtas ir doras, kad būtų kuo nors įtarinėjamas ar ap-

kalbamas. Jis pastatė tvirtovę ir apgyvendino mus už jos sienų, mūsų renkami duomenys virto akmenimis, akmuo buvo kraunamas ant akmens, mes visi sustoję perdavinėjome vieni kitiems tuos akmenis ir krovėme juos toliau, kol galų gale sumūrijome dantytą sieną ir užbaigėme tvirtovės statybą.

Ir štai vieną dieną, kai Violeta Korkoran su mergaitėmis persikėlė gyventi į mūsų miestą ir spėjo šiek tiek apsiprasti, Prokas nusprendė Brajano parke surengti nedidelį mūsiškių susibūrimą, – jame turėjo dalyvauti tik mūsų šešetukas su vaikais. Man rodos, šitaip Prokas norėjo praskaidrinti atmosferą ir išsklaidyti įtampą, galinčią atsirasti mūsų tarpusavio santykiuose, ir kartu sustiprinti mūsų ryšius. Visi, kurie dirbo drauge su Proku, visi, kuriuos jis globojo, netrukdavo pajusti vieną svarbų dalyką: profesorius mokėjo pasiekti, kad kiekvienas, neišskiriant ir mūsų žmonų, pasijustų gyvybiškai svarbus mūsų projekto ir veiklos dalyvis, tarsi priklausytume kokiai nors slaptai organizacijai, nors man rodos, kad tam tikra prasme kaip tik taip ir buvo. Vaikai čia irgi atliko be galo reikšmingą vaidmenį, – galbūt jie nesuvokė, kas vyksta tarp suaugusiųjų, tačiau neabejoju, kad įvertino tai, jog buvo įtraukti į kažin kokį paslaptingą ir ypatingą procesą.

Tokiuose susibūrimuose po atviru dangumi paprastai vyraudavo nerūpestinga ir draugiška atmosfera, mes atvirai pabrėždavome šeimyninį tokių pasisėdėjimų pobūdį, bet jis buvo tikrai nuoširdus, o ne apsimestinis. Mes, kaip ir visi kiti žmonės, turėjome vaikų, – čia žaidė Prokų, Korkoranų, o vėliau – Rutledžų vaikai bei Džonas jaunesnysis, – ir jei kaimynai pamatydavo mus susirinkusius viešoje vietoje ir užsikūrusius kepsninę, jei pastebėdavo vaikus, – vyresniuosius bespardančius kamuolį, jaunesniuosius – skinančius vėdrynus ar besikarstančius po medžius, – jie mus palaikydavo visiems įprasto ritualo dalyviais, viskas jiems atrodydavo suprantama ir pateisinama. Žmonės tikriausiai sakydavo: „Ei, žiūrėk, ten daktaras Seksas su žmona, savo vaikais, bendradarbiais ir jų vaikais, pasismeigę ant šakelių kepa Vienos dešreles, kaip ir visi paprasti žmonės, o vaikai dar atsitempė ir dviračius, tik pamanykite... Galėčiau lažintis, kad skruzdėlės šiandien

papuotaus taip, kaip seniai nepuotavo, kaip manai?" Tomis dienomis iškylas mes rengdavome tikrai dažnai.

Bet grįžkime prie ano susiėjimo Brajano parke, pirmojo mūsų pasisėdėjimo. Jame dalyvavo ir visa Korkoranų šeima. Airisė ten eiti nenorėjo. Negana to, ji *kategoriškai* atsisakė tai daryti, bent jau iš pradžių. Prokas nusuko galvą beužsimezgančiam jos meilės romanui. Jis pasikvietė ją į nuošalesnę vietelę, užsidarė duris ir pasišnekėjo, – išbarė ją ir pamokė, – o ji profesoriaus kalbų klausėsi tik todėl, kad bijojo, jog jis išmes mane į gatvę, bet iš tiesų jautėsi pasipiktinusi ir įsižeidusi, be to, nors aš pats nenoriu šito nė prisiminti, buvo įsimylėjusi. Vis dar. Korkoraną. Šeštadienio rytą atsikėliau anksti ir iškart susiruošiau į bakalėjos parduotuvę, palikęs ant viryklės kunkuliuojantį didžiausią mūsų puodą, kuriame vartėsi kubeliais ir pleišto pavidalo gabalėliais supjaustytos bulvės (jų buvau priskutęs dar iš vakaro), ir kitą, mažesnį puodelį su kietai verdamais kiaušiniais, ir vis dėlto negalėčiau tvirtinti, jog pats nekantriai būčiau tos iškylos laukęs. Po mudviejų akistatos biure su Airise jausdavausi nedrąsiai, būdavau įsitempęs, o dabar palengva pradėjau jausti, kad mudu vėl pradedame darytis artimesni, vėl imame branginti vienas kito draugiją, tarp mūsų vėl ima rastis švelnumas bei meilė, ir kaip įmanydamas stengiausi vengti visko, kas sužlugdytų mūsų atgimstantį ryšį.

Grįžęs iš parduotuvės radau Airisę tebevilkinčią chalatą ir pernelyg garsiai atsisukusią „Victrolą", iš kurios Bili Holidėj balsas eilutė po eilutės, strofa po strofos naikino bet kokią viltį ir liejo sunkiai suvokiamą, giliai įsiskverbiantį liūdesį. Išgirdęs tą balsą pasijutau taip, tarsi tuoj tuoj išsitrauksiu pistoletą ir nusišausiu, bet Airisė jau stovėjo virtuvėje prie stalo ir griežinėliais pjaustė kiaušinius, paskui ėmėsi smulkinti svogūną, o kai pro duris įžengiau į virtuvę, ji pakėlė akis ir nedrąsiai man šyptelėjo. Nieko jai neatsakiau, – bijojau, kad jei pratarsiu bent žodelį, apžavai išnyks, – tik padėjau ant stalo krepšį su dvylikos uncijų talpos majonezo stiklainiu, paprikų milteliais ir obuolių actu ir nuėjau į miegamąjį ieškoti senos, ant žolės patiesti tinkamos antklodės. Praėjusį vakarą

kalbėjomės apie praktinę mudviejų dalyvavimo šioje iškyloje svarbą, – Prokas norėjo, kad ateitume, ir mes neturėjome kito pasirinkimo, tai buvo darbo dalis, pasišventimo mūsų projektui įrodymas, – ir netrukus pastebėjau, jog Airisė atlyžta ir linksta kvietimą priimti. Taip, būtų labai nemalonu, mes abu tai pripažinome, taip, Violeta Korkoran irgi ten bus, bet mes turime žiūrėti į priekį, turime suimti save į rankas ir atsikratyti to įkyraus mus persekiojančio nepatogumo jausmo, argi ne?

Sėdėjau lovos kojūgalyje ir išsiblaškęs pirštais pešiojau reljefišką lovatiesės raštą, o Airisė gulėjo pečiais įsirėmusi į lovos galvūgalį, ištiesusi ir šiek tiek praskėtusi kojas, atsukusi į mane gražias pėdas, apautas trumpomis kojinaitėmis, kurias mylėjau lygiai taip pat, kaip ir bet kurią kitą jos kūno dalį. Norėjau atsigriebti ir viską atitaisyti, troškau susigrąžinti ją visą, norėjau, kad ji vėl priklausytų man – ir kūnu, ir siela.

– Juk mums abiem tai jau praeitas etapas, – įtikinėjau ją. – Tikrai. Seksas yra viena, o santuoka – visai kas kita. Tai įsipareigojimas. Meilė. Visa tai mudu turime. Ir čia nėra vietos jokioms nežabotoms emocijoms, pati supranti. Mes esame profesionalai. Todėl ir elgtis turime profesionaliai. – Trumpam nutilau, nes norėjau atidžiau įsižiūrėti į Airisės veidą, bet ji sėdėjo nuleidusi galvą, įsmeigusi akis į ant kelių gulinčią knygą, ir mudviejų žvilgsniai nesusitiko. – Be to, – vėl pratariau aš, – jei kas nors ir turi teisę jaustis emociškai prislėgtas, tai tikriausiai ir pati supranti, kad tik aš ir... ir Violeta. Ar tu apie ją bent pagalvojai? Argi ji neturi teisės jaustis nukentėjusi ir įžeista? Nes jei... Na, pati supranti, ką turiu omenyje.

Tada Airisė pakėlė galvą, iš jos akių srautu liejosi emocijos, o burnos kampučiais nuribuliavo vos pastebimi ironijos ratilai.

– Taip, Džonai, – linktelėjo ji, – tu esi nukentėjusioji pusė, tu. Visada – tik tu.

– Tai neteisinga, – atrėžiau. – Pati tai žinai.

Ji krustelėjo, sulenkė kojas ir, tarsi norėdama apsisaugoti, prisitraukė kelius prie krūtinės. Paskui pervėrė mane ilgu įdėmiu žvilgsniu ir vėl nuleido akis. Galėjau pasakyti kur kas daugiau, galėjau pažerti jai krūvą kaltinimų, bet... nebuvo prasmės.

– Tai neteisinga, – pakartojau dar kartą.

Kelias akimirkas Airisė nieko neatsakė, o kai pagaliau prabilo, jos balsas buvo toks tylus, kad vos galėjai suprasti, ką ji sako.

– Žinau, – sumurmėjo ji.

Bet dabar Airisė kapojo svogūnus, ruošėsi ant kubeliais supjaustytų bulvių užpilti šlakelį obuolių acto, sukrėsti majonezą ir viską išmaišyti, o kai bulvių salotos bus sumaišytos, papuoštos paskutiniu kietai virto kiaušinio griežinėliu ir apibarstytos vienu kitu žiupsneliu paprikų miltelių, ji nukulniuos į miegamąjį, apsimaus šortus, apsivilks palaidinę, mudu paimsime iškylai skirtą pintinę ir neskubėdami nužingsniuosime gatve kaip tikri įsimylėjėliai. Ir vis dėlto mano ausis vėl pasiekė iš miegamojo sklindantis Bili Holidėj balsas, besiskundžiantis gyvenimu.

TĄ DIENĄ PROKAS buvo nepaprastai susijaudinęs, – mat kalbėjosi su vienu į septintą dešimtį įkopusiu vyru, per daugelį metų patirtų seksualinių nuotykių gausa bei įvairove gerokai pranokusiu pačius aktyviausius mūsų respondentus ir leidusiu suprasti, kad galbūt galėtų sutikti mūsų apklausiamas, – tiesiog spinduliavo savo pasitenkinimą, pasitiko Airisę nuoširdžia, tik jam būdinga šypsena, ceremoningai jai nusilenkė kaip koks dvariškis, pabučiavo ranką, paskui patapšnojo man per petį, kreipėsi į mane vardu ir užsiminė, kad tikriausiai jau netrukus atskleisime nepaprastų, išties neprilygstamų dalykų ir kilstelsime savo tyrimus į aukštesnį lygmenį. Mekė ir Airisė pasisveikindamos atsargiai apsikabino, tarsi būtų karo veteranės, bijančios, kad vėl neatsivertų senos žaizdos, tuomet mes visi įsitaisėme aplink lauželį. Jį Prokas sukrovė, įkūrė ir dabar atidžiai prižiūrėjo kaip kokią pragaro ugnį, iš anksto pasirūpinęs medžio anglių, kad atėjus laikui kepti muštinius ir dešreles galėtų pamaitinti ugnį.

Kai tolimąjį parko pakraštį juosiančioje gatvėje pasirodė ir prie šaligatvio sustojo geltonas automobilis nuleidžiamu stogu, ėmiau atidžiai stebėti Airisę. Prie mašinos vairo, išdidžiai šypsodamasis kaip koks ambasadorius ir jau modamas mums ranka, sėdėjo Korkoranas, šalia įsitaisiusi Violeta irgi laikėsi

oriai ir didingai. Netrukus išlipo mergaitės, Dafnė ir Liusė, abi apsivilkusios vienodomis rožinės spalvos suknelėmis, abi nutaisiusios visiškai ramius ir kūdikiškai nekaltus veidelius. Gali būti, jog Airisė buvo gerokai išblyškusi, gal atrodė šiek tiek lieknesnė, truputį susigūžusi, tarsi paskendusi savo drabužiuose, bet kai Violeta, ištiesinusi pečius ir atstačiusi tiesias, kelią rodančias krūtis, įveikė mus skiriantį parko plotą, Airisė lyg niekur nieko paspaudė jai ranką, nusišypsojo ir nė kiek nesutrikusi įsitraukė į lengvą pokalbį. Suprantama, ji nepamiršo ir Korkorano. Pažvelgė tiesiai jam į veidą, apdovanojo plačia, nė iš tolo tikrųjų jos jausmų neišduodančia šypsena, persimetė vienu kitu žodžiu, ir netrukus mes visi jau sėdėjome ant patiestos antklodės, klausydamiesi Proko, siurbčiodami punšą ir mėgaudamiesi saulės spinduliais, o šiek tiek toliau ramiai žaidė Korkoranų dukros.

Kaip jau minėjau, Prokas buvo patyręs stovyklautojas, tad jam nepaprastai patiko tupinėti apie laužą ir rūpintis, kad mūsų muštiniai ir dešrelės, išdėlioti ant grotelių, keptų palengva (jis pats tų kepsnių beveik nevalgė, – mat nemėgo maisto, kuris jam atrodė esąs pernelyg sausas, ypač perkepusių muštinių bei žlėgtainių, – bet čia, nors ir labai apgailestaudamas, turiu pasakyti, jog kai prie keptuvo stovėdavo jis, viskas būdavo gerokai perkepę). Užuodęs laužo dūmų kvapą, prisiminiau mūsų medaus mėnesį ir pirmuosius patiekalus, kuriuos taisėme su Airise, paskui mintimis nuklydau dar toliau, į savo vaikystę ir netoli gimtųjų namų ošiantį mišką. Gali būti, kad kiti irgi paskendo prisiminimuose, nes diena buvo giedra, rami, o laužo dūmai tingiai kilo į viršų ir draikėsi virš pievelės. Šiokia tokia įtampa, jaučiama iš pradžių, rodos, galutinai išsisklaidė, popietei krypstant į vakarą visi nusiraminome, atsipalaidavome, ir čia mano indėlis buvo ne pats mažiausias, nes iškylai skirto krepšio gelmėse buvau paslėpęs butelį kukurūzinės, – kai tik Prokas nusigręždavo, į visus puodelius slapčia įpildavau po šlakelį išganingojo gėrimo, aplenkdavau tik tą, iš kurio gėrė profesorius, nes jam nebūtų patikę, kad mes, su šeimos nariais susirinkę viešoje vietoje, geriame alkoholį.

Artėjant vakarui ypač atsipalaidavusi atrodė Violeta: visu savo neilgu, bet labai tvirtu ir sveikata trykštančiu kūnu ji išsitiesė ant patiesalo ir pasikišo po galva rankas. Korkoranas kaip visuomet atrodė nerūpestingas, puikiai nusiteikęs, linksmino mus juokeliais ir iš savo puodelio siurbčiojo su kukurūzine sumaišytas sultis, kartkartėmis nuo apatinės lūpos nusilaižydamas pakibusį gėrimo lašą. Airisė nebuvo apsvaigusi, – bent jau žvelgdamas iš šalies nieko įtartina negalėjai pastebėti, – bet jos nuotaika palengva kito, anksčiau ją apėmęs dvasios pakilimas, rodos, ėmė slūgti, ji pritilo, – gal dėl to, kad jautėsi visiškai patenkinta, o gal todėl, jog viskuo persisotino, – ji taip pat išsitiesė prieš saulę ant antklodės, Prokas nesustodamas šnekėjo toliau, mudu su Korkoranu patyliukais juokaudami persimesdavome kandžiomis replikomis, o Mekė išsitraukė mezginį, susiradusi šiokį tokį pavėsį atsisėdo ir judindama lūpas be garso ėmė skaičiuoti akis. O aš palengva ėmiau manyti, jog pasaulis, dar visai neseniai man atrodęs išklydęs iš savo orbitos, staiga vėl tvarkingai ėmė suktis aplink savo ašį. Mano kolegos buvo visiškai ramūs ir puikiai leido laiką, tad jų pavyzdžiu pasekiau ir aš. Jaučiau ant veido saulės spindulius, ir jie man teikė tikrą palaimą. Viskas vėl buvo gerai.

Na, bent jau tol, kol pradėjome valgyti, o danguje – ir tiesiogine, ir perkeltine prasme – vėl ėmė tvenktis debesys. Padangę aptraukus pirmam debesiui oras gerokai atvėso, ir mes visi apsivilkome megztinius arba užsimetėme švarkus (visi, išskyrus Proką – jis tebesėdėjo nuoga krūtine, basas ir mūvėjo tik gelsvai rusvus turistinius šortus). Violeta pasišaukė abi mergaites ir padėjo joms apsivilkti puikiai prie suknelių derančius megztukus, o Proko vaikai su visais atsisveikino ir patraukė į namus. Antras debesis užslinko tuomet, kai mes, persiskyrę į dvi grupeles, įsitaisėme priešingose laužo pusėse, į jį Prokas dar įmetė malkų ir medžio anglių, kad būtų šilčiau ir kad mažosios iškylautojos galėtų pasismaginti kepdamos zefyrus. Mekė, Airisė ir Korkoranas sėdėjo vienoje laužo pusėje, – per aukštyn kylančių dūmų uždangą jų veidai atrodė kiek iškreipti, tarsi deformuoti, – o Prokas, Violeta ir aš įsitaisėme kitoje.

Diena slinko vakarop, šešėliai vis ilgėjo, saulės diskas sparčiai, tarsi kažkur skubėdamas, artėjo prie horizonto linijos. Prokas sėdėjo sukryžiavęs kojas ir baksnodamas pagaliu tvarkė degančias malkas. Jis kalbėjo apie Džilbertą van Taselą Hamiltoną, psichologą ir veikalo „Santuokos tyrinėjimai" autorių, pasakojo apie tai, kiek daug drąsos jam reikėjo, kad imtųsi nagrinėti šią temą, ir kiek daug trūkumų turi jo seksologinis tyrimas (surinkta per mažai medžiagos, netinkama respondentų atranka, o tyrimo rezulatams aiškiai turėjusi įtakos išankstinė tyrėjo nuomonė, moraliniai įsitikinimai, psichologinės nuostatos ir taip toliau), tik staiga nutilo per pusę žodžio, atitraukęs akis nuo manęs pažvelgė į Violetą Korkoran ir vėl įbedė žvilgsnį į mane, tarsi ką tik būtų prisiminęs kažką labai svarbaus. Dabar Violeta tysojo pusiau sėdomis, pasirėmusi alkūnėmis, ištiesusi nuogas kojas ir grakščiai sukryžiavusi jas per kulkšnis. Aš sėdėjau indėnų poza, matyt, nesąmoningai mėgdžiodamas Proką. Paukščiai ėmė tūpti į medžius ir taisytis nakčiai. Iš netoliese esančios gatvės mūsų ausis pasiekė beisbolo kamuoliuko pokšėjimas ir kelių paskui jį skuodžiančių berniukų šūkčiojimai.

Prokas palinko į priekį ir, nuleidęs balsą, prabilo:

– Žinote, aš tikėjausi, kad judu netruksite artimiau vienas su kitu susipažinti. Suprantama, savo pačių malonumui... – Jis trumpam nutilo, bet taip pat pratęsė mintį: – Tikriausiai pritarsite mano nuomonei, kad toks jūsų ryšys mūsų visų santykiams suteiktų tam tikros pusiausvyros, ypač turint omenyje, kad tavo žmona, Džonai, ir tavo vyras, Violeta, turėjo progos vienas kitą labai artimai pažinti ir puikiai praleido laiką, argi ne?

Taip taręs, jis pažvelgė man į akis, paskui jo žvilgsnis nukrypo į Violetą. Pajutau, kad man ima streikuoti širdis. Niekaip negalėjau patikėti tuo, ką išgirdau. Pirmą akimirką pagalvojau: „Gal jis išprotėjo?", bet labai greitai susivokiau, jog tai, ką siūlė profesorius, visai nebuvo tokia jau didelė beprotybė. Toli gražu.

Jos akys buvo tamsios, beveik tokios pat tamsios kaip ir plaukai, ir pažvelgęs į Violetos veidą pirmiausia atkreipdavai

dėmesį kaip tik į jas. Kaip jau minėjau, ji buvo patraukli moteris, nors ypatingu grožiu nepasižymėjo, tačiau elgesio maniera, šypsena ir įpročiu nuolat ištiesinti pečius ir atstatyti krūtis – šį judesį ji atlikdavo nevalingai, lyg turėtų tiką, – atvirai demonstravo kūniškąją savo prigimties pusę. Pamaniau, kad Violeta paprasčiausiai nusikvatos ir pamėgins viską nuleisti juokais, bet šįkart ji mane nustebino:

– Siūlote nesantuokinį seksą? Ar teisingai jus supratau, Prokai?

Prokas niekad nelaidė žodžių vėjais ir niekada pusiaukelėje neimdavo mėtyti pėdų, – jo visiškai niekas netrikdė, be to, jis nuolat stengėsi praplėsti leistinas ribas, kad galiausiai jų apskritai neliktų; šia prasme profesorius traukė į savo asmenišką kryžiaus žygį ir iš prigimties buvo riteris.

– Teisingai, – linktelėjo jis, – visiškai teisingai.

Negalėjau pakelti akių nei į jį, nei į Violetą. Tarpkojyje vėl pajutau gerai pažįstamą kirbesį. Norėjau šiek tiek pristabdyti įvykius, norėjau laimėti kelias minutes, kad prieš apsispręsdamas mintyse savęs paklausčiau: „Ar jis tikrai taip pasakė? Ar profesorius ėmėsi sąvadautojo vaidmens ir ieško man partnerės?“, ir mano noras išsipildė.

Gerokai toliau nuo mūsų pievelėje mergaitės žaidė gaudynes, iki mūsų per vėstantį orą atsklisdavo jų šūksniai, ir štai staiga gyvais ir viltingais veideliais jos abi paknopstomis pribėgo prie mūsų iš tolo šaukdamos:

– Mamyte, mamyte, ar dabar jau galime kepti zefyrus? Ar galime?

– Aišku, galite, brangioji, – atsakė Violeta Liusei, vyresniajai iš dukterų, – bet pirma turite išsipjauti dvi žalias šakeles ir nusismailinti jų galus. Ar sugebėsi? Ir padėk sesutei, gerai?

Liusės veidas akimirksniu surimtėjo.

– Taip, – pareiškė ji, – sugebėsiu. Eikš, – atsigręžusi kreipėsi į seserį kiek įmanydama ramiau, kad iš balso niekas nesuprastų, kokia ji susijaudinusi, – paieškosime tinkamų šakelių!

Aš vogčia žvilgtelėjau į Airisę. Ji šypsojosi pralinksminta ką tik Mekės pasakytų žodžių, paskui į pokalbį savo trigrašį

kyštelėjo Korkoranas, ir ji pasisuko į jį, rodos, užmiršusi visą pasaulį, nekreipdama dėmesio nei į tai, jog pasikeitus vėjo krypčiai laužo liepsna šoktelėjo, dūmai ėmė plaikstytis, o jų draiskanos kilo į viršų ir greitai sklaidėsi, nei į dvi link medžių skuodžiančias mergaites.

Violeta pasitraukė šalin nuo užplūdusių dūmų, viena alkūne pasirėmė į žemę ir perkėlė ant jos didžiąją dalį savo kūno svorio. Jos balsas buvo švelnus ir visiškai ramus, tarsi būtume šnekučiavęsi apie bridžo partiją ar vakarėlį, kai svečiams siūloma paplaukioti baseine.

– Aš neprieštaraučiau, – pareiškė ji ir pirmiausia neskubėdama įdėmiu ir kiek apatišku žvilgsniu pervėrė Proką, o paskui įrėmė jį į mane. – Aš pasirengusi. Jeigu tik Džonas nori.

TIKSLIAI NEPRISIMENU, nei kiek buvo praėję laiko, nei kurią dieną tai įvyko, aš užtrukau darbe iki vakaro, mat atsižvelgdamas į naujausius mūsų surinktus duomenis turėjau papildyti bei pataisyti lenteles ir iš naujo nubraižyti kreives, nes Prokas norėjo kuo greičiau jas gauti. Tai buvo užduotis, kurią nepaprastai mėgau. Laikui bėgant įsitikinau turįs įgimtą talentą sudarinėti schemas, braižyti kampus, kylančias ar nusileidžiančias kreives, ir kai gavome naują Holerito tabuliatorių, gerokai palengvinusį paruošiamąjį duomenų apdorojimo ir jų sutraukimo į lenteles darbą, o atėjusi pas mus dirbti sekretorė perėmė didžiąją dalį popierių tvarkymo darbų, dar daugiau laiko galėjau skirti tam, ką labiausiai mėgau. Buvo maždaug aštunta valanda vakaro. Visame pastate buvo tylu ir tuščia. Kažkokie vabzdžiai, – Prokas nė nemirktelėjęs būtų galėjęs pasakyti, kokios rūšies jie yra, – privilioti kabinete degančios šviesos iš lauko pusės švelniai dunksčiojo į lango stiklą. Jaučiausi taip, lyg aplinkinis pasaulis neegzistuotų, buvau taip įnikęs į darbą, kad pamiršau ir vakarienę, ir Airisę, bet ji tikriausiai ir be manęs turėjo ką veikti, nes kalė dieną naktį, ruošdamasi baigiamiesiems egzaminams. Mano liniuotė buvo uždėta ant man prieš nosį gulinčio popieriaus lapo, rašiklis nesiliovė skrebenti skaičius. Aplink tvyrojo mirtina tyla.

Kažkuri periferinė mano sąmonės dalis vis dėlto užfiksavo iš priešingo koridoriaus galo artėjantį batelių kaukšėjimą, bet, matyt, man tai buvo nė motais, nes pamenu, jog esąs ne vienas susivokiau tik tuomet, kai pakėliau akis ir išvydau tarpduryje stovinčią Violetą Korkoran. Ji vilkėjo stilingą suknelę, sujuostą diržu, labai šviesiu, beveik baltu priekiu bei apykakle ir tamsiai mėlyna nugara bei rankovėmis, be to, ji akivaizdžiai buvo praleidusi nemažai laiko gryname ore spiginant saulei, kol jos kojų oda įgavo sodriai rusvą atspalvį ir atrodė taip, tarsi būtų apsimovusi nailonines kojines (nepamirškite, kad vyko karas ir nailoninių kojinių niekur nebuvo įmanoma gauti, tad moterys atrado vaikišką kremą ir įsitrindavo juo kojas nuo kulkšnies iki tos vietos, kurią jau dengdavo apatinis drabužio kraštas, ir esu tikras, jog nebuvau pirmas ir vienintelis vyras, jaučiantis pagundą kilstelėti sijoną ir patikrinti, kurioje šlaunies vietoje eina toji linija). Violeta veido makiažui buvo pasirinkusi tokius atspalvius, kad aplinkinių dėmesį pirmiausia patrauktų nepaprastai didelės ir gražios jos akys. Ji buvo nedidukė ir, kaip dauguma italių, kresnoka. Nepratarusi nė žodžio, Violeta įėjo į kabinetą ir prisėdo ant mano rašomojo stalo krašto.

– O, sveika, – tariau, atplėšęs žvilgsnį nuo popieriaus lapo, ir kadangi tikėjausi pamatyti Airisę arba Proką, kuris galėjo ką nors pamiršti ir dabar grįžęs įpulti į kabinetą, – jos vardas man staiga įstrigo gerklėje ir ne iš karto pavyko jį ištarti: – Sveika... Violeta.

– Sveikas, – kone sušnibždėjo ji, kilstelėjo akis į lubas ir po akimirkos vėl jas nuleido, tarsi pasisveikinimas būtų išsunkęs paskutines jėgas ir mirtinai ją išvarginęs.

Paskui Violeta pasidėjo ant kelių rankinę, spragtelėjusi sagtelę ją atsidarė ir, įkišusi ranką, apgraibomis ėmė ieškoti cigaretės ir žiebtuvėlio, o man vieną akimirką net pasirodė, kad ji tuojau apdovanos mane sidabro spalvos portsigaru, visai kaip scenoje iš kokio nors filmo su Viljamu Pauelu ir Myrna Loj arba iš kino juostos „Turėti ir neturėti", kur Beikalė pajunta simpatiją Bogartui. Ji neskubėdama iki galo atliko „tabako ritualą", o aš pamėginau užmegzti neįpareigojantį pokalbį:

„Man rodos, sinoptikai pranešė, kad šį vakarą lis, ar ne?", bet mano penis jau buvo kietas kaip akmuo, užteko vieno akimirksnio.

– Gal irgi nori? – atsainiai paklausė ji.

Aš norėjau, ir ji pasilenkė arčiau manęs, kad pridegtų.

Dar kelias minutes mudu taip ir sėdėjome, traukėme dūmus į plaučius, pūtėme juos lauk, per venas ir kapiliarus leidome nikotinui smelktis į mūsų kūnus, tarsi mudu sietų kažkokia bendra paslaptis. Žinojau, kas manęs laukia, – po tos iškylos popietės parke ne kartą vaizdavausi, kaip tai galėtų vykti, – bet staiga viskas tapo ranka pasiekiama, o aš dar jaučiausi gerokai sutrikęs ir nepasiruošęs nerti į naują realybę.

– Klausyk, Džonai, – tarė Violeta, – norėjau su tavimi pasikalbėti. – Atmetusi galvą, ji išpūtė kamuolį dūmų visai kaip filme Beikalė, ir man toptelėjo, kad ir ji, panašiai kaip ir aš, suvokia šiame kabinete vaidinanti tam tikrą pasiskirtą vaidmenį. Jaudulio banga tą pačią sekundę aptemdė man akis, paskui nusirito žemyn ir pasiekė šakumą.

– Apie Purvį, – lyg niekur nieko toliau tęsė Violeta, – jis laisvos dvasios žmogus, bet, man rodos, tu ir pats tai žinai. – Jos balsas buvo ramus, liūliuojantis, tarsi mūsų pokalbyje nebūtų nė menkiausios pavojaus gaidelės, tarsi mano rašomasis stalas staiga būtų pavirtęs valtele, į kurią susėdę mes, numoję ranka į orą, išplauktume į atvirą jūrą. – Aš irgi tokia pati, mes abu tokie. Tačiau *esame susituokę* ir skirtis neketiname, – ji nutilo, pamaigė cigaretę ir, aiškiai kankinama tiko, vėl pajudino ir ištiesino pečius. – Nežinau, ar Airisė... ar ji iki galo visa tai suvokia?

– Ne ne, – paskubėjau įsiterpti aš, – manau, kad suvokia, manau, jog dabar jau viskas išsisprendė.

– Nes, jei atvirai, – lyg neišgirdusi mano žodžių varė ji savo mintį toliau, – Purvis dėl jos nerimauja... Prokas – irgi. Todėl ir atėjau.

Nė nesusimąstęs, ką darau, nuleidau rašiklį, bet, man rodos, pasielgiau taip norėdamas pirštais tvirčiau įsikibti į stalo kraštą. Ji buvo šešeriais metais vyresnė už mane. Turėjo gražias lūpas, lūpas ir dantis (anksčiau niekada nebuvau to pa-

stebėjęs), taip pat – gražią šypseną. Violetos antakiai buvo platūs ir neišpešioti, tikros italės antakiai, ir dabar ji sėdėjo ant mano stalo kampo, o be mūsų, kabinete daugiau nieko nebuvo. Bet jos apsilankymo motyvai manęs nedomino. Nebuvau įtarus. Nesukau sau galvos nei dėl Airisės ir Korkorano, nei dėl čia man siūlomos kompensacijos, norėjau tik vieno vienintelio dalyko: ryti ją akimis ir gerti švelnų murkiantį jos balsą – nesvarbu, apie ką ji šnekėtų.

– Na, tai ką manai? – pagaliau neištvėriau aš.

Ji vos pastebimai gūžtelėjo pečiais ir pasilenkusi į priekį nukratė cigaretės pelenus į šiukšlių dėžę prie stalo.

– Na, nežinau... – pratarė atsitiesdama ir vėl išlygindama pečius. – O ką tu manai?

Nusišypsojau jai. Gerokai nervinausi, nes dar niekad nieko panašaus nebuvau daręs, – priešais mane sėdėjo mano naujojo kolegos žmona, Violeta Korkoran, mačiau jos išraiškingas, akimirksniu mane užvaldžiusias akis, jos lūpas, jos šypseną, visą nuodėmingą ir gundantį kūną, – ir vis dėlto stengiausi neparodyti pernelyg didelio susidomėjimo. Gal neteisingai ją supratau, ir Violeta tikrai atėjo tik pasišnekėti. Pajutau, jog priartėjau prie ribos, kurią peržengęs tik apsijuoksiu.

Dabar atėjo mano eilė trūkčioti pečiais.

– Nežinau, – atsakiau.

– O ar žinai, apie ką dabar galvoju?

– Ne... – pratariau ir, išspaudęs šiokią tokią šypseną, pasilenkiau prie jos.

– Manau, kad mudviem reikėtų pasilinksminti.

TAIS METAIS VASARA prabėgo dundant griaustiniams ir šniokščiant liūtims, Airisė baigė universitetą, gavo diplomą su pagyrimu ir iki rudens visą dieną dirbo ūkinių prekių parduotuvėje, po to pradėjo mokytojauti vienoje iš miestelio pradinių mokyklų; rudenį pakeitė žiema, žiemą – pavasaris, o mes skendome kasdienybėje, rinkome ir sisteminome duomenis, užsidarę tvirtame biuiko kiaute drauge su Proku ir Korkoranu dardėjome nuošaliais keliukais, kratėmės duobėtais greitkeliais, ir vienintelis dalykas, neleidęs mums atitrūkti nuo

realybės, buvo benzino talonai, – jei ne jie, jei ne valdžios įvestas prekių ribojimas, iš Proko veiksmų ir kalbos niekada taip ir nebūtum supratęs, jog kažkur ten, plačiame pasaulyje, vyksta karas. Prokas visiškai nesidomėjo nei tarptautiniais įvykiais, nei politika. Manau, kad nacius, fašistus ir Japonijos imperiją jis smerkė nė kiek ne mažiau nei mes visi, tačiau viešai niekada to neparodė, – tiesą sakant, jei kada užklupdavo mudu su Korkoranu aptarinėjančius Midvėjaus, Guadalkanalio ar kokio kito mūšio eigą, jis iš karto nukreipdavo kalbą kitur. Per visus drauge su profesoriumi praleistus metus nė karto negirdėjau, kad jis būtų kalbėjęs ar bent žodžiu užsiminęs apie naujausius įvykius; mes susprogdinome atominę bombą, baigėsi karas, įsiplieskė ir baigėsi karinis konfliktas su Korėja, o Prokas šnekėjo tik apie naujausią gautą sekso dienoraštį arba apie tai, kad jam būtinai reikia pakartoti Dikinsono atliktus eksperimentus ir iš naujo nustatyti analinės angos raumenų susitraukimo jėgą, kai į vaginą įkištas vaškinis falas. Be abejonės, jis buvo visiškai atsidavęs savo darbui. Galbūt netgi per daug. Bet iš esmės tą patį būtų galima pasakyti apie kiekvieną iškilią vienos ar kitos epochos asmenybę.

Maždaug tuo metu, – dabar, kai viską bandau prisiminti, man rodos, galėjo būti 1944-ieji, – pagaliau mums pavyko įkalbėti mūsų sekso čempioną (apie jį jau anksčiau buvau užsiminęs) susitikti su mumis ir papasakoti savo seksualinio gyvenimo istoriją. Prokas jau seniai stengėsi jį prisivilioti, bet vyrukas vis išsisukinėjo, paštu siųsdavo mums savo sekso dienoraščio fragmentų, bet susitikimo vengė motyvuodamas tuo, jog dauguma jo seksualinių kontaktų galėtų būti laikomi kriminaliniais nusikaltimais. Nereikia nė sakyti, kad jo siunčiama medžiaga, – nuotraukos, penio matavimai, konkrečios istorijos ir pačių įvairiausių seksualinių kontaktų su visais įmanomais partneriais (vyrais, moterimis, gyvūnais, ankstyvos paauglystės dar nesulaukusiais vaikais ir netgi kūdikiais) aprašymai – buvo provokuojanti, galbūt netgi bjauri ir kelianti pasišlykštėjimą, bet neįkainojama siekiant iki galo suvokti žmogaus seksualumą. Be to, kaip puikiai ir visai teisingai pasakė Prokas, mes buvome mokslininkai, o ne moralės sargai,

ir mūsų pareiga buvo stebėti ir registruoti, o ne teisti ir paskelbti nuosprendį.

Šiaip ar taip, Prokas intuityviai jautė, kad norint palenkti šį žmogų – vadinkime jį ponu X, taip įrašėme ir jo byloje, siekdami garantuoti visišką anonimiškumą – į savo pusę ir įkalbėti atskleisti savo istoriją, reikia rasti būdą kaip nors paglostyti jo savimeilę ir sustiprinti tuščiagarbiškumą. Ponas X visą gyvenimą buvo paskyręs seksui, jis niekaip negalėjo pasisotinti, be to, man rodos, per tiek metų pats buvo tapęs savotišku seksologijos žinovu, tad Prokas nuo pat pradžių elgėsi su juo kaip su atitinkamą išsilavinimą turinčiu kolega, laiškuose negailėjo jam pagyrimų („Jūs, žinoma, turite sukaupęs nepalyginti daugiau medžiagos nei mes" arba „Tai vieni pačių vertingiausių duomenų, kokių tik mums kada nors yra tekę gauti, ir norėčiau kuo nuoširdžiausiai jums padėkoti už tai, kad tiek daug laiko paskyrėte jų rinkimui ir maloniai sutikote su mumis bendradarbiauti") ir viliojo perspektyva atskleisti savo patirtį, užrašyti ją ir palikti ateities kartoms. Prokas netgi pažadėjo padengti pono X kelionės išlaidas, jei šis sutiktų atvykti į Blumingtoną, bet vyras tokį pasiūlymą atmetė. Galų gale jis pareiškė, kad sutinka su mumis susitikti, bet tik tokiu atveju, jei mes atvažiuosime pas jį, o mūsų susitikimas vyks mažame miestelyje už kelių šimtų mylių nuo jo gyvenamos vietovės, kad neatkreiptų niekieno dėmesio.

Gavęs šį laišką Prokas iš džiaugsmo negalėjo nustygti vietoje ir, tikrąja to žodžio prasme, ėmė suktis po kabinetą šokio žingsniu.

– Kraukis lagaminą, Milkai, – šūktelėjo jis ir, staiga pašokęs nuo stalo, skubriu žingsniu praėjo pro mane, kyštelėjo galvą į kitą kabinetą ir pridūrė: – Tu, Korkoranai, irgi ruoškis. Važiuojame susirinkti duomenų!

Tą vakarą, kai pavalgėme, pasakiau Airisei, kad išvykstu į šiek tiek ilgiau užtruksiančią ekspediciją, bet ji tik akimirką pakėlė į mane akis ir vėl jas nudelbė.

– Tiesą sakant, – pridūriau, keldamasis nuo stalo ir ketindamas padėti nukraustyti indus, – šį kartą jaučiuosi nepaprastai susijaudinęs.

Airisė stovėjo virtuvėje prie kriauklės. Priėjau prie jos, viena ranka įkišau atneštas lėkštes į muiluotą vandenį, o kita apkabinau ją per liemenį ir prisiglaudžiau skruostu prie jos.

– Tikrai? – šiek tiek nustebo ji. – Ar tam yra kokia priežastis?

– Važiuojame susitikti su ponu X. Su tuo pačiu, kurio dienoraščiuose užrašyta informacija netelpa į jokias mūsų nubraižytas lenteles ir diagramas, juk prisimeni, ar ne?

Jos rankos ritmingai kilo į viršų ir vėl niro žemyn į putas, iš čiaupo srove liejosi karštas vanduo. Staiga jos tonas pasidarė kategoriškas:

– Su tuo pedofilu?

– Taip, bet...

– Su tuo pačiu, – nagi, pažiūrėkime, ar aš teisingai viską supratau, – kūdikių tvirkintoju, mažų berniukų ir mergaičių prievartautoju? Važiuojate susitikti su tuo ponu X?

– Na liaukis, Airise, – bandžiau švelninti padėtį, – nekalbėk šitaip, gerai? Tasai vyras – ypatingas egzempliorius, jis – kaip perlas, kaip kremas mūsų iškeptam tortui. Prokas nesitveria džiaugsmu, kad ponas X sutiko su mumis pasikalbėti.

Šia tema su Airise buvome šiek tiek kalbėjęsi ir anksčiau. Mekė perrašinėjo pono X dienoraščius, kad juose esančią informaciją būtų galima katalogizuoti ir dienoraščio originalą grąžinti savininkui, tad visai suprantama, visi buvome labai susidomėję ir gyvai aptarinėjome vieną ar kitą dienoraštyje užfiksuotą mums visiškai netikėtą įvykį. Sutinku, esu kaltas, jog, kaip ir dauguma kitų vyrų, savo darbo reikalus parsitempiu namo, bet mano susidomėjimas buvo nuoširdus; pasijutau įžeistas, kad Airisė nuvertina ir menkina tai, kuo aš užsiimu. Ponas X mums buvo tikras atradimas. Tikras lobis. Ypatingas respondentas, jo išpažintis keitė mums jau įprastus standartus ir normas. Karjerą jis pradėjo dar visai vaikas, buvo įtrauktas į heteroseksualius santykius su savo senele, homoseksualius – su tėvu, o apskritai paėmus, turėjo seksualinių santykių bene su septyniolika didelės savo giminės narių. Per visą gyvenimą (dabar jam buvo šešiasdešimt treji) tasai vyras buvo lytiškai santykiavęs su šešiais šimtais vyriškosios ir dviem šimtais moteriškosios lyties paauglių, be to,

turėjo nesuskaičiuojamą daugybę suaugusių abiejų lyčių sekso partnerių ir buvo santykiavęs su kelių rūšių gyvūnais. Be jokios abejonės, jis buvo tikras sekso gigantas, be to, turėjo surinkęs daugybę duomenų ir sukaupęs didžiulę patirtį, o mums galėjo prireikti ir vieno, ir kito. Mane domino tik jo turima medžiaga. Airisės nuomonė šiuo klausimu buvo kitokia.

– Taip, – tarė ji atsigręždama į mane, negrabiai bandantį sučiupti muiluotą lėkštę ir kyštelėti ją po tekančiu švariu vandeniu, – bet aš tuos vaikus mokau. Džonai, aš tuos antraklasius mokau. Jiems septyneri. Jie dar visai maži, jie kaip ėriukai – visai nekalti ir patys mieliausi vaikai pasaulyje, kokius tik tau teko matyti. Tad kaip drįsti stovėdamas čia, priešais mane, į akis pareikšti, kad jautiesi susijaudinęs, nes po kelių dienų galėsi pasikalbėti su tuo monstru, paskyrusiu savo gyvenimą tam, kad juos tvirkintų? Ar manai, kad turėčiau džiaugtis dėl tavo sėkmės? Pasakyk man. Manai, kad man tai turėtų patikti?

– Aš jo elgesio nepateisinu, – atkirtau, – tiesiog... na, tiesiog nuojauta man sako, kad labai svarbu jo patirtį užrašyti, nes... pirmiausia visa tai, šiaip ar taip, jau atsitiko ir nei aš, nei kas nors kitas nieko negalime padaryti...

– Tikrai? O jeigu praneštumėte apie jį policijai? Jeigu pasirūpintumėte, kad jis atsidurtų už grotų, kaip manai? Štai ką tu gali padaryti. Tu ir tavo Prokas.

– Klausyk, – traukdamasis nuo jos, padėjau šlapią lėkštę į indų džiovyklą ir nuėjau į šoną, kol dar neprasiveržė krūtinėje staiga susikaupęs apmaudas, – tai visiškai neteisingas požiūris, ir tu tai žinai.

Ji atsigręžė į mane sukryžiavusi ant krūtinės rankas, dar šlapias žvilgančias rankas, nuo kurių varvėjo pamuilių putos, ir, įrėmusi į mane žvilgsnį, paklausė:

– Tai kada išvažiuoji?

– Poryt.

– Ar Purvis irgi vyks drauge?

Aš tylomis linktelėjau.

– Ir kiek ta kelionė užtruks? Ne ne, tik nemanyk, kad man tai bent kiek rūpi. Pagaliau tekėdama už tavęs nieko kita ir

negalėjau tikėtis, nebent kad ištisoms savaitėms paliksi mane vieną, ar ne tiesa? Ką tik sutinku, visi klausia: „Kur jūsų vyras? Ak, – sako jie, – vadinasi, ir vėl išvažiavęs? Ar jums jo netrūksta?" Ką gi, Džonai, turiu prisipažinti, kad man tavęs trūksta.

Aš nuleidau galvą, gūžtelėjau pečiais, tarsi norėdamas sumenkinti Airisės žodžių reikšmę, bet kartu parodyti jai, kad klausausi, viską, ką ji sako, deduosi į širdį, kad tai tėra eilinė ekspedicija, kad stengsiuosi kuo greičiau grįžti ir kad aš jos irgi pasiilgstu. Tačiau iš tiesų šios kelionės nekantriai laukiau – suprantama, ne todėl, kad tuomet nematysiu Airisės, juk aš ją mylėjau ir troškau kuo greičiau sugrįžti namo, – o dėl to, kad šį kartą traukėme į Vakarus, o aš savo gyvenime dar nė karto nebuvau persikėlęs per Misisipę.

– Na, apgailestauju, bet tai užtruks... Matai, jis gyvena vakarinėje šalies dalyje, Albukerkėje. Tai yra Naujojoje Meksikoje... – aš nutilau per pusę žodžio, gūžtelėjau pečiais ir pridėjau: – Grįšiu po dviejų savaičių.

– Po *dviejų savaičių?*

– Taip. Matai, kol nuvažiuosime... Tai ilga kelionė, tiksliai nė nežinau, bet tikrai susidarys pusantro tūkstančio kilometrų, o gal ir daugiau. Į vieną pusę.

– Palauk, o kuo gi visą tą laiką turėčiau užsiimti aš? Tikriausiai nori, kad gulėčiau lovoje ir – kaip tu ten sakai? – „stimuliuočiau save pirštais", ar ne? Nori, kad tau suskaičiuočiau, kiek kartų patyriau orgazmą? Ar šito nori, Džonai? Gal tie duomenys tau būtų naudingi?

– Ne, – tariau. – Nemanau, kad man jų prireiktų.

– Tai kuo gi man tada užsiimti? Gal susitikti su Violeta? Kaip manai, gal mums reikėtų pamėginti vienai kitą *pastimuliuoti?* O paskui savo sekso dienoraščiuose užsirašyti patirtus įspūdžius?

– Airise... – numykiau.

– Ką? – piktai atšovė ji. – Ką?

2

DABAR, KAI BANDAU tiksliai viską prisiminti ir sudėlioti į vietas, man rodos, buvo 1944-ųjų vasara, kai mes trise, Prokas, Korkoranas ir aš, patraukėme į vakarus. Puikiai pamenu, jog buvo baisiai, tiesiog nepakeliamai karšta, o važiuojant į pietus, link Memfio, dardant besiraizgančiais greitkeliais ir vietinės reikšmės plentais, lekiant per Arkanzasą, Oklahomą, Teksaso Panhendlą ir artėjant prie blyškių, tarsi išblukusių Naujosios Meksikos kalnų karštis ėmė spiginti dar labiau. Prokas važiavo nuleidęs visus automobilio langų stiklus – jam patiko jausti, kaip vėjas pučia tiesiai į veidą, – tiesą sakant, kitaip toje pirtyje apskritai nebūtų buvę įmanoma ištverti; nuolatinis vėjo švilpimas užgulė ausis, per tą triukšmą buvo sunku susikalbėti, be to, buvome priversti artimai susipažinti su nesuskaičiuojamais būriais įsiutusių vapsvų, apsvaigusių, be orientacijos naktinių drugių ir galūnes praradusių skėrių, žiogų ir panašių gyvių. Vabzdžių buvo pilna man už apykaklės, plaukuose, jie nuolat lindo iš mano trumparankovių marškinių klosčių.

– Kad jie bent būtų valgomi! – sušukau nuo užpakalinės sėdynės Prokui, šis savo ruožtu, stengdamasis perrėkti vėjo ūžimą, kažką šūkčiojo Korkoranui, įsitaisiusiam šalia jo priekinėje sėdynėje ir tik jam vienam žinomu ritmu kinkuojančiam galvą. Prokas trumpam nutilo, grįžtelėjo per petį, atsakydamas šūktelėjo man: „Bet juk jie – valgomi!" ir vėl paspaudė greičio pedalą.

Pro šalį lėkė dirbami laukai, gyvenamieji namai, daržinės, seniai dažų nematę ūkiniai pastatai, afišų lentos, – ant jų priklijuotuose skelbimuose buvo raginama uoliai išpažinti krikščioniškąjį tikėjimą arba reklamuojamas uostomasis bei kram-

tomasis tabakas. Ore tvyrojo siloso, puvėsių ir ką tik iškratyto mėšlo kvapas. Pasižvalgęs aplinkui visur galėjai pamatyti mulus, lyg filmuotis laukan išgintų galvijų bandas, o viščiukai, rodos, niekaip negalėjo atsispirti pagundai imti ir išbėgti į plentą. Trumpam sustodavome mažuose miesteliuose, užsukdavome į jų užeigas ir nudūrę akis žiūrėdavome į savo lėkštes, prikrautas kiaušinių, kukurūzų košės ir šoninės gabalėlių, vargiai rasdami savyje jėgų paimti šakutes ir pakelti jas sau prie burnų.

Tai buvo tikras nuotykis – iki tol savo gyvenime nieko labiau jaudinančio nebuvau patyręs, – ir Prokui vis nesiliaujant šnekėti apie „Kamasutrą", švedišką pornografiją, erotinį prieškolumbinio laikotarpio Amerikos meną ir daugybę kitų dalykų, o mudviem su Korkoranu vis apsikeičiant vietomis, kad paeiliui vienas iš mūsų galėtų numigti, o kitas palaikyti draugiją profesoriui, jaučiausi taip, tarsi man būtų atsivėręs visas didelis pasaulis. Drauge su bendradarbiais traukiau į vakarus, ir kiekvienoje automobilio ratų įveiktoje mylioje pamatydavome ką nors naujo ir nuostabaus. „Oklahoma, – mintyse kartojau sau, – aš Oklahomoje", ir nors man tebuvo dvidešimt šešeri, jaučiausi esąs pasaulį išmaišęs vyras, daug matęs ir dar daugiau patyręs keliautojas, tyrėjas, kuriam sunku prilygti. Kiti vyrai išėjo į karą ir patyrė, kas yra kareiviška, kovos lauke užsimezgusi bičiulystė, o mes, mokslo susieti bičiuliai, keliavome, žiūrėjome į pro šalį lekiančias lygumas, upes ir skardžius, kartais apšviestus akinamos ryto saulės šviesos, kartais apgaubtus paslaptingų nakties sutemų.

Kol pasiekėme kelionės tikslą, praėjo aštuonios dienos, mat Prokas nuolat sugalvodavo kokią nors neatremiamą priežastį pasukti iš kelio, senu papratimu rinko ąžuolų išaugas, dešimtis mylių kratydavosi išmaltais laukų keliais, ir vien tik tam, kad pagaliau išskleistų palapinę prie didžiulės telkšančios rusvo vandens juostos, kadaise kažkieno pavadintos upe. Kaip jau sakiau, nebuvau prisiekęs stovyklautojas, o Korkoranui stovyklavimas buvo dar atgrasesnis nei man, bet Prokas už patiriamus nepatogumus kaip įmanydamas stengėsi mums atsilyginti. Jo energija tryško per kraštus. Nuo anksty-

vo ryto iki pavakarės praleidęs prie automobilio vairo (jis užsispyrė visą laiką vairuoti pats), profesorius iššokdavo iš mašinos, nieko nelaukęs įrengdavo stovyklavietę, pririnkdavo glėbius žemaūgių ąžuolų bei meskitinių pupmedžių šakų ir iškepdavo avižinių paplotėlių, kiaušinienės, o kartais, kai laužas perdegdavo ir liepsnos sumažėdavo, žarijose netgi iščirškindavo keistos rūšies žuvį, kurią nežinia kaip sužvejodavo kokiame nors netoliese telkšančiame, bet mūsų nepastebėtame vandens telkinyje. Jis nenuilsdamas rūpinosi mūsų patogumu ir gerove, nelyginant skautų vadovas ar, dar geriau pasakius, vyresnysis brolis, ir buvo kaip niekad gerai nusiteikęs. Taip nuoširdžiai besidžiaugiančio gyvenimu jau seniai nebuvau jo matęs. Jis mokė mus miško pažinimo subtilybių, kai susėsdavome prie laužo, linksmino mus pasakodamas įvairiausius nutikimus, jo patirtus per gumbavapsvių paieškų ekspedicijas į Sierą Madrę, leido kartelį kitą man truktelti iš savo gertuvės, o Korkoranui – iš brendžio butelio, kurį jis buvo pasiėmęs, kad būtų lengviau ištverti nakties šaltį, nors, tiesą sakant, naktimis ne kažin kiek atvėsdavo; pats Prokas alkoholinių gėrimų apskritai nepripažino, nebent jie padėdavo atrišti liežuvius jo respondentams.

Šios ekspedicijos metu, kaip tikriausiai patys galite numanyti, netrūko ir nuogybės. Prokas nuogas virė valgį, nuogas statė palapinę, nuogas žygiavo ir stebėjo paukščius, nuogas plaukiojo ir skatino mus sekti jo pavyzdžiu. Mano įdegis vėl sugrįžo. Raumenys sutvirtėjo. O Korkoranas, kadangi iš prigimties buvo šviesiaodis, nusvilo net kelis kartus, kol pagaliau pradėjo luptis kaip koks kiaušinis ir jo oda įgavo šviesiai rusvą atspalvį.

Na ir, žinoma, užsiiminėjome seksu. Prokas iš mūsų šito laukė, – juk negalėjau pasitraukti į šalį ir rizikuoti būti paskelbtas drovuoliu ar vyruku, besigėdinčiu sekso, – ir mes su Korkoranu jam paklusome, nors toli gražu ne visada noriai. Pamenu, vieną vakarą, – jau buvome įvažiavę į Naujosios Meksikos valstiją ir apsistoję viename Las Vegaso motelyje, gerokai įraudusiais veidais ir apsvaigę iš džiaugsmo, kad sveikiems ir gyviems pavyko pasiekti kelionės tikslą, ir nekantriai lauk-

dami rytojaus rytą numatyto susitikimo su įžymiuoju ponu X, – įėjęs į kambarį užtikau Proką ir Korkoraną nuogus lovoje. Prokas pakėlė galvą, trumpam ištrūko iš savo partnerio glėbio ir tarė:

– Eikš, Milkai, prisidėk prie mūsų.

Ar aš to norėjau? Atvirai? Ne, tik ne tą vakarą. Viskas buvo pernelyg painu, ypač turint omenyje kažkur mums virš galvų plevenančias Airisės, Violetos ir Mekės auras ir menką mano paties homoseksualių santykių patirtį, bet Prokas, kai tikrai to norėjo, galėjo būti nepaprastai žavus ir įtaigus, be to, mūsų negalėjo sustabdyti jokie riboti moraliniai principai ar beviltiškai pasenęs reikalavimas būti ištikimiems, bent jau ne čia, ne viename iš Naujosios Meksikos valstijos motelių, o tiesą sakant, ir niekur kitur – nei Blumingtone, nei Indianapolyje, nei Niujorke, tad galų gale aš nusileidau. Paklausite kodėl? Man rodos, dėl to, kad šitaip buvo kur kas lengviau. Suprantama, seksas buvo neatskiriama mūsų ekspedicijų dalis, bet, jei atvirai, buvo ir dar kai kas: aš jį mylėjau. Tikrai. Ne tokia meile, kokia mylėjau Airisę, galbūt netgi ne tokia, kokia mylėjau Mekę. Mano jausmai Prokui buvo kur kas gilesni, mylėjau jį panašiai, kaip patriotas myli savo šalį ar religinis fanatikas – Dievą, ir jei tokia meilė reiškė, kad turiu nugalėti save ir prisitaikyti prie jo poreikių, sakykime, kad aš taip ir padariau.

Šiaip ar taip, kitos dienos rytą mes nusimaudėme po šaltu dušu, – kai keliaudavome, Prokas primygtinai ragindavo mus praustis šaltu vandeniu, nesvarbu, ar žiemą, ar vasarą, ar lauke, ar viduje, – energingai apsitrynėme rankšluosčiais, nuėję į pigią vietos užkandinę pavalgėme ankstyvus pusryčius ir vėl grįžome į kambarį laukti, kada pasirodys ponas X. Šitaip sėdėdami dar neryškioje, tik tik brėkštančio ryto šviesoje, kartkartėmis atsirūgdami sušlamšta kiaušiniene bei blynais, pirštais nerūpestingai barbendami į apskurusių baldų paviršių, pasismailinę ir po ranka pasidėję pieštukus, mes negalėjome atsispirti pagundai paspėlioti, koks yra mūsų laukiamas vyras. Tiesa, jam šešiasdešimt treji, bet, sprendžiant iš visko, jis buvo tikras sekso galiūnas, todėl mes įsivaizdavome įspūdingos kompleksijos plačiapetį vyrą galingomis, nuo fizinio dar-

bo sudiržusiomis, švytuokles primenančiomis rankomis, vyrą, turintį tiek jėgos ir atkaklumo, jog kitus respondentus, galinčius pasigirti dažnais seksualiniais kontaktais, mums neišvengiamai teks priskirti visai kitai kategorijai, žmogų, panašų į Polą Bunjaną, tik degantį aistra seksui, iškilusį visa galva aukščiau už kitus. Tačiau lūkesčiams paprastai lemta žlugti, o pirmasis įspūdis būna apgaulingas.

Ponas X buvo penkių pėdų ir penkių colių ūgio ir svėrė šimtą dvidešimt du svarus. Vaikščiojo šlubčiodamas, susikūprinęs ir atrodė vyresnis, nei buvo iš tikrųjų. Tais laikais kiekvienas, perkopęs ketvirtąją dešimtį, man atrodė esąs tikras senelis, – išskyrus, žinoma, Proką, – bet šis vyras, ponas X, galėjo lyg niekur nieko pareikšti esąs aštuoniasdešimties ir tikrai nė kiek nebūtų manęs nustebinęs. Pasmakrėje jam tabalavo odos raukšlės, o rankų oda buvo išmarginta pigmentinių dėmių. Be to, jis buvo visiškai plikas (Prokas tvirtino, jog tai – vyriškumo ženklas, jei tik nekreipsime dėmesio į šiam teiginiui prieštaraujančius faktus: mus tris, vis dar plaukuotus, ir legendą apie Samsoną ir Dalilą), o visas jo veidas išvagotas smulkučių vos įžiūrimų raukšlelių ir giliau įsirėžusių bei gyvenimo patirtį liudijančių raukšlių. Kai jis pasirodė prie mūsų kambario durų, pamaniau, kad įvyko klaida, bet Prokas nė trupučio nesutriko.

– Sveiki, – tarė profesorius plačiai atverdamas jam duris, – mes jūsų jau laukiame.

Dar kelias akimirkas mūsų respondentas pastovėjo tarpduryje visiškai tuščia veido išraiška, sau prie kojų pasidėjęs minkštos odos lagaminėlį, jo akys žibėjo nelyginant mažutės stiklo šukelės išdžiūvusios upės dugne. Jis apsižvalgė po kambarį, pastebėjo mus su Korkoranu, tuomet kilstelėjo viršutinę lūpą ir išspaudė kažką panašaus į šypsenėlę. Jo žvilgsnis staiga pasidarė gudrus ir kažin koks suktas.

– Kaip suprantu, jūs – daktaras Kinsis? – pasiteiravo jis, čia pat ceremoningai nusilenkė ir nusijuokė kimiu, gerokai išparpusiu balsu.

– Taip, – atsiliepė Prokas, spausdamas ranką mūsų lauktam svečiui, – Alfredas K. Kinsis. Nepaprastai malonu. O čia mano

kolegos: Purvis Korkoranas ir Džonas Milkas. Gal jums ko nors užsakyti? Kavos? Sulčių? O gal kokteilį su romu, jei tik ne per anksti?

Pono X atsineštame lagamine buvo sukrauti jo sekso dienoraščio sąsiuviniai, juose buvo išsamiai aprašyti visi be išimties jo turėti seksualiniai kontaktai ir suregistruoti dydžiai daugybės penių ir klitorių, su kuriais per ilgą savo karjerą jis asmeniškai buvo susidūręs. Be to, jis atsinešė ir nemažai nuotraukų, kuriose buvo užfiksuota daugybė lytiškai santykiaujančių individų, o daugumoje scenų buvo nufotografuotas ir mūsų herojus – iš pradžių dar visai jaunas vaikinas, paskui pusamžis, galiausiai – jau pagyvenęs vyras. Lagamine dar buvo pagalbinių sekso priemonių ir dirgiklių rinkinys bei, – o tai mus gerokai suglumino, – paprastas dailidės gręžtuvas, – į jo galvutę buvo įstatytas ir priveržtas maždaug pusės colio ilgumo grąžtas. Pasisveikinęs su manimi ir Korkoranu, paspaudęs mums rankas, ponas X negaišdamas laiko švystelėjo lagaminą ant lovos, atsegė abi jo sagtis ir ėmė traukti bei po visą kambarį dėlioti savo „lobius", tarsi tai būtų kažin kokie šventi reliktai.

Nuotraukos – jų čia buvo koks šimtas, o gal ir daugiau – mūsų dėmesį patraukė pirmiausia. Ypač giliai į atmintį man įsirėžė ta, kurioje buvo matyti tik suaugusio žmogaus ranka dideliais pirštais, dirginanti kūdikio genitalijas, – tai buvo mažutis, plonytis kaip šakelė, bet sustandėjęs berniuko penis; puikiai prisimenu nuotraukoje užfiksuotą vaiko veido išraišką (jo akys žvelgė į tuštumą, burna buvo pražiota, rankytės gaudė orą) ir tą akimirką mane apėmusį jausmą. Mano kūną nukrėtė šaltis, tarsi vis dar būčiau vonioje ir nejudėdamas stovėčiau po lediniu dušu. Pažvelgiau į Korkoraną, jo veide neatsispindėjo jokios emocijos, paskui nukreipiau akis į Proką, šis, kelias akimirkas atidžiai pažiūrėjęs į nuotrauką, pareiškė:

– Labai įdomu. Tikrai, nepaprastai įdomu.

Paskui jis pasilenkė prie manęs, norėdamas atkreipti mano dėmesį į kai kurias detales, ir pridūrė:

– Matai, Milkai, tai – nenuginčijamas kūdikių seksualumo

įrodymas, nors, žinoma, dar reikia statistiškai pagrįsti, ar tai anomalija, ar norma...

Vis dar palinkęs prie lagaminėlio, rausdamasis po savo sukauptas gėrybes, mūsų respondentas tyliai švilptelėjo ir pareiškė:

– Patikėkite, tai nėra jokia anomalija.

Minutėlę kitą kambaryje viešpatavo tyla, tuomet Prokas paklausė:

– O tas grężtuvas? Sakykite, ką tai turėtų reikšti?

– Ak, grężtuvas? – sumurmėjo žmogelis, traukdamas iš lagamino įrankį ir šiek tiek suglumęs šyptelėjo, o aš, neradęs geresnio paaiškinimo, iš karto pagalvojau, jog turime reikalą su kokia nors kraštutine sadomazochizmo forma, su kūno bjaurojimu ar net kankinimais. Man pasidarė bloga. Kad ir kaip stengiausi laikytis, pasijutau labai nejaukiai ir žvilgtelėjau į Proką, tikėdamasis jo paramos, bet profesorius visą dėmesį buvo sutelkęs į vyro laikomą įrankį.

Ponas X nesiskubino, tik abejingai gūžtelėjo pečiais, visus mus iš eilės nužvelgė įdėmiu žvilgsniu, nuleido akis, ir dabar jau aiškiai buvo matyti, kaip jis mėgaujasi auditorijos dėmesiu.

– Šis įrankis skirtas grężti, – galų gale paaiškino jis.

Prokas pervėrė mūsų respondentą nuostabos kupinu žvilgsniu. Visą laiką jis buvo nepaprastai kantrus, į vyriškio šypseną tuoj pat atsakydavo savąja, drąsino jį, elgėsi pabrėžtinai pagarbiai, nerodydamas nė menkiausio globėjiškumo. Susitikimo išvakarėse profesorius man prasitarė visą laiką jautęs, kad reikia kuo greičiau atvykti čia ir užrašyti pono X seksualinio gyvenimo istoriją, nes tasai žmogus sunkiai serga ir bet kurią akimirką gali mirti, o tada jo turima informacija bus galutinai prarasta ir mokslui neprieinama, ir visai nesigėdydamas pridūrė, kad mūsų laukia pats svarbiausias ir reikšmingiausias pokalbis, kokį iki šiol esame suorganizavę.

– Šit kaip? – kilstelėjo antakius Prokas. – O kam konkrečiai jis gali būti pritaikytas?

– Ką gi, juk jūs žinote, kuo aš užsiimu, ar ne? Tai yra... be sekso.

Taip, mes žinojome. Tas vyras dirbo valstybinėje įstaigoje, tarnybiniais reikalais nuolat keliaudavo po įvairiausius šalies miestus ir, žinoma, nakčiai apsistodavo viešbučiuose.

– Aš mėgstu stebėti, – pareiškė jis.

Prokas, matyt, pametė vyro mintį, nes nustebęs paklausė:

– Stebėti?

– Kaip tik taip, – atsakė ponas X tyliu, kiek šiurkštoku balsu ir žengė prie sienos parodyti, kaip tai daroma. Priglaudęs ausį prie sienos apmušalo jis minutėlę pasiklausė, o paskui, aiškiai patenkintas, kad už sienos kambaryje kažkas gyvena, o gal – kad tie, kurie buvo tenai apsistoję, miegojo ar buvo kažkur išėję, priklaupė ant vieno kelio ir, nesukeldamas jokio garso, įgudusiais sukamaisiais judesiais virš grindjuostės išgręžė dailią skylutę – pro ją buvo galima stebėti, kas dedasi gretimame kambaryje.

– Štai, – pagaliau pratarė jis, – galite pasižiūrėti. – Ir mes paeiliui žvilgtelėjome pro skylę. – Patikėkite, patys nustebtumėte, kiek daug ir kokių įvairių dalykų galima pamatyti šitaip stebint. – Jis trumpam nutilo, norėdamas atgauti kvapą. – Nes žmonės... Na, suprantate, kai jie apsistoja viešbutyje, pajutę, kad jų nepasiekia smalsūs kaimynų žvilgsniai, atitrūkę nuo kasdienio gyvenimo nuobodybės paprastai yra linkę užsiimti tuo, kuo kitur užsiimti nedrįstų. O taip. Aš mačiau viską, ką jie prasimano. Santykiauja su kekšėmis, pačiais šlykščiausiais iškrypėliais, netgi su neūžaugomis. Nepaiso jokių ribų. Jūs nustebtumėte.

Tačiau dar labiau mus nustebino tolesni įvykiai, – šiaip ar taip, mes ir patys buvome vujaristai, intymių scenų stebėjimas buvo neatskiriama mūsų tiriamojo darbo ir sukauptos patirties dalis, – mat netrukus pasirodė, jog tas vyras, tas sekso vulkanas, galėjo mums pademonstruoti kur kas daugiau. Neilgai trukus, dar neprasidėjus oficialiam interviu, mūsų pokalbis pakrypo apie masturbavimąsi ir jo techniką.

– Žinote, daktare Kinsi, – pradėjo senukas, dabar jau patogiai įsitaisęs fotelyje prie lango; vienoje rankoje tarp pirštų jis laikė suspaudęs cigaretę, kitoje – puodelį kavos, – aš esu pats seksualiausias individas, kokį tik jūs kada nors esate sutikęs.

Tiesiog – pirmas numeris. *Numero uno.* Niekas negali man prilygti. Niekas.

– Tikrai? – paklausė Prokas nuolaidžiu ir kartu šiek tiek skeptišku tonu.

– O taip. Jeigu jau kalbame apie masturbavimąsi, tai netgi dabar, sulaukęs tokio amžiaus, aš... Kokiu terminu būtumėte linkę įvardyti tą veiksmą? Gal tiktų žodis „iššauti"? Taigi dar ir šiandien dažniausiai iššaunu tris ar keturis kartus per dieną. Pradėjęs nuo nulio, per dešimt sekundžių galiu pasiekti orgazmą. Pasakykite man, argi tai – ne rekordas?

Korkoranas, įsitaisęs ant lovos, užmetęs koją ant kojos, pasiėmęs apklausos lapą laikė rankoje pieštuką pasiruošęs rašyti, – šį interviu fiksavome dviese tuo pat metu, – atsainiai tarė:

– Labai įspūdinga. Bet gal jau galėtume pradėti? Turiu omenyje, gal mes galėtume pradėti rašyti?

– Jūs manimi netikite?

– Aišku, tikime, – įsiterpė Prokas.

– Žiūrėkite, – ir nė vienam iš mūsų nespėjus paprieštarauti, ponas X nusimovė kelnes. – Ar kuris nors iš jūsų turi laikrodį, rodantį sekundes? Jūs? – pasiteiravo jis, rodydamas pirštu į mane: – Kuo jūs vardu?

– Milkas, – atsakiau. – Džonas Milkas.

– Na, tai ar turite? – jo gaktos plaukai buvo žili, o jų lizdelyje susitraukęs ir susirietęs kiūtojo penis. Jis buvo senas vyras, senas ir suvytęs; norėjau nusukti akis į šalį, bet to nepadariau.

– Taip, – vėl atsiliepiau, – man rodos, turiu.

– Gerai, – tarė jis, – tik pasakykite man, kada pradėti.

Pažvelgiau į Proką, šis pritariamai linktelėjo, aš šūktelėjau: „Dabar!", ir tas sulinkęs ir lyg nykštukas susitraukęs žmogelis iš tiesų tai padarė: per dešimt sekundžių jo penis, iš pradžių buvęs visiškai suglebęs, sustandėjo ir vyras spėjo pasiekti orgazmą. Tai buvo nuostabu. Tiesiog – nuostabu. Niekas iš mūsų trijų niekada nieko panašaus nebuvo matęs. Vieną akimirką pono X kūnas įsitempė, paskui išsiliejo sėkla; man netgi dingtelėjo, kad Korkoranas iš susižavėjimo pratrūks ploti.

Kaip žinia, praėjus keleriems metams, mes nufilmavome apie tūkstantį besimasturbuojančių vyrų, kad galėtume nu-

statyti, ar daugumos iš jų sėkla išsiveržia staigia vientisa čiurkšle, ar keliomis mažesnėmis čiurkšlelėmis ir su pertrūkiais (septyniasdešimt trims procentams vyrų, įskaitant ir mane, sėkla išsiliedavo su pertrūkiais), bet iki tol dar niekada nebuvome to stebėję – ar prašę, kad respondentas tai pademonstruotų. Prireikė poros akimirkų, kol atitokome ir atgavome savitvardą. Tuo tarpu ponas X nusišluostė penį, įleido jį atgal į kelnes, Korkoranas, nepaisydamas rūstaus Proko žvilgsnio, prisidegė cigaretę, ir mes vėl sėdome registruoti pono X istorijos, – visi trys vienu metu, atsitraukdami tik tuomet, kai reikėdavo nueiti į tualetą, pavalgyti, atsigerti ir panašiai.

Netrukus paaiškėjo, kad ponas X turi puikią atmintį. Išsidrėbęs fotelyje, traukdamas vieną cigaretę po kitos, jis grąžino mus į savo vaikystę ir papasakojo apie tėvą ir senelę, tikrus savo brolius ir seseris, apie savo pusbrolius, tetas ir dėdes, paskui ėmė kalbėti apie paauglystę ir savo, kaip suaugusio vyro, seksualinį gyvenimą, paminėjo berniukus ir mergaites, vyrus ir moteris, šunis, avis ir net papūgą, su kuria kartą santykiavo, ir kol visa tai užrašėme, dirbome dvi su puse paros. Klausiausi to vyro balso, jo nelygaus, tarpais šiek tiek švokščiančio kvėpavimo, nenuilstamo patirtų išgyvenimų vardijimo, – įvykis vijo įvykį, partneris keitė partnerį, – ir negalėjau išmesti iš galvos to, ką pasakė Airisė, bet galų gale susitvardžiau, nutaisiau profesionalui pritinkančią veido išraišką, palinkau prie apklausos lapo ir užsiėmiau tuo, ko atlikti beldžiausi čionai per pusę Amerikos.

TRUMPAI TARIANT, mūsų ekspedicija užtruko beveik penkias savaites. Prokas aiškiai džiaugėsi gyvenimu, džiaugėsi palankiu oru ir mėgavosi laisve traukti prieš akis besidriekiančiais keliais, juolab kad tokios puikios progos pakeliauti jau seniai nebuvo turėjęs; ši išvyka Prokui, matyt, priminė prieš dešimtmetį vykusias ekspedicijas, kai jis tyrinėjo gumbavapsves, rinko faktinę medžiagą, – išvykos atplėšdavo jį nuo rašomojo stalo, ir dabar jis nuolat ieškojo pretekstų pratęsti mūsų kelionę. Jis pasiūlė aplankyti pakeliui esančius miestelius, jei juose buvo įsikūręs bent vienas koledžas, ir mes, niekam

iš anksto nepranešę, pastatydavome automobilį priešais koledžo administracijos pastatą, mudu su Korkoranu likdavome automobilyje ir slapčiomis pešdavome dūmą, o Prokas eidavo šnektelėti su koledžo dekanu ar rektoriumi. Dažniausiai mus pakviesdavo pasilikti ilgiau ir leisdavo rinkti seksualinio gyvenimo istorijas, Prokas paprastai būdavo prašomas paskaityti improvizuotą paskaitą koledžo darbuotojams ir koledžo bendruomenei. Jei būtume norėję, man rodos, šitaip būtume galėję keliauti po šalį visus metus ar net visą likusį gyvenimą, būtume galėję bastytis kaip kokie misionieriai pamokslininkai ar vietos nerandantys mokslo vyrai, tačiau gyventi tokį gyvenimą būtų buvę problemiška ne tik dėl to, kad reikėjo toliau judinti tiriamąjį projektą, apibendrinti surinktus duomenis, nustatyti sąsajas tarp atskirų reiškinių ir galų gale parengti mokslines publikacijas, bet ir todėl, kad visi turėjome šeimas.

Pirmą savaitę rašiau Airisei kasdien, siunčiau atvirukus, vaizduojančius pastele nupieštus kaubojus vėjo nugairintais veidais ar naftos gavybos bokštus, dunksančius tarp vėjaričių augalų ir kaktusų, ir nors buvau nepaprastai entuziastingai nusiteikęs, stengiausi to neparodyti ir rašiau taip, kad iš mano žodžių dvelktų santūrumas ar netgi šioks toks apgailestavimas, kaip įmanydamas bandžiau nuslėpti patiriąs nepakartojamą nuotykį, kad nesukelčiau Airisei pavydo ar apmaudo. Antrą savaitę rašiau jai pradieniui ir kaskart brūkštelėdavau tik kokius tris sakinius, aprašydamas mūsų maistą, – paminėdavau *frijoles** ar *tortillas***, jas kirsdavome su aštriu padažu, pagamintu iš pjaustytų žalių pomidorų ir aitriųjų paprikų, jų skonis buvo nuostabus ir visai nepriminė valgių, kuriuos man buvo tekę ragauti anksčiau, – kokį mūsų aplankytą miestelį ar tiesiog gamtovaizdį. Paskui ėmiau jai rašyti tik kas trečią, kartais – kas ketvirtą dieną arba tuomet, kai kankinamas kaltės jausmo prisimindavau, kad ji liko namie viena, įkalinta ankštame butelyje, už iki skausmo pažįstamų

* Pupelės, *isp.*, – vert. past.

** Kukurūzinis paplotėlis, *isp.*, – vert. past.

gatvelių grotų, ir negalėjo prasiblaškyti netgi darbe (mat mokykla buvo uždaryta vasaros atostogoms), arba imdavau svarstyti, ką ji veikia ištisomis nuobodžiomis ir viena į kitą panašiomis dienomis. Galų gale, mūsų kelionei artėjant prie pabaigos, rašydavau Airisei tiesiog norėdamas pasakyti, kaip jos pasiilgau.

Tukumkaryje aptikau parduotuvėlę, prekiavusią sidabro ir turkio juvelyriniais dirbiniais, ir nupirkau masyvią sidabrinę apyrankę, kurią kasininkė pavadino geriausiu actekų meno pavyzdžiu, paskui Amarilyje radau Airisei pintinę iš raugintos nuo uodegos iki pat snukio nunertos šarvuočio odos. Suprantama, Airisė į mano laiškus neatsakinėjo. Tai buvo neįmanoma. Vienoje vietoje praleisdavome ne daugiau kaip dieną ar dvi, o kurias vietoves aplankysime, nutardavome tik paskutinę akimirką, tad mūsų maršrutas buvo visiškai atsitiktinis. Tiesa, dar buvo telefonas, bet skambučiai iš tokios tolybės buvo beprotiškai brangūs, o ir ryšys ne per geriausias. Ko gero, galėjau pasiųsti jai telegramą, gal tuomet ji irgi būtų atsakiusi telegrama. Bet nepasiunčiau. Pasižadėjau, jog grįžęs namo kaip nors atsilyginsiu jai už visus patirtus nepatogumus.

Kai galų gale parsigavome į Blumingtoną, mane buvo apėmęs toks namų ilgesys, kokio savo gyvenime dar nebuvau jautęs. Nauji kelionėje patirti įspūdžiai, atvirų, kiek akis užmato besidriekiančių vietovių, jose besiganančių ilgaragių galvijų žavesys ir visa kita per paskutinę mūsų bastymosi savaitę išgaravo, ir man trūko žmonos, aistringai jos ilgėjausi apimtas skausmo, kankinusio mane ir naktimis neleisdavusio užmigti nei ankštoje palapinėje, nei svetimoje kokio nors motelio ar pigaus viešbučio lovoje, – juose kas trečią ar ketvirtą naktį apsistodavome, – man trūko kasdienio ritmo, norėjau rytą eiti į darbą, o vakare grįžti namo, troškau vakare su Airise žingsniuoti lapais nuklota gatve į smuklę išgerti alaus ar į kiną ir jausti, kaip ji mane nuramina tvirtai suspaudusi man ranką. Dar niekada tokiam ilgam laikui nebuvau išvykęs iš namų, tai yra iš Indianos, ir kai ties Džefersonviliu perkirtome valstijos sieną, mano širdis ėmė spurdėti iš džiaugsmo.

Kai Prokas išleido mane prie namų, buvo jau pavakarė. Automobiliui dar galutinai nesustojus, aš atsidariau dureles ir su lagaminu iššokau laukan, – taip, labai ačiū, kol kas, rytoj pasimatysime darbe. Puikiai prisimenu, koks svaigus buvo žolės, išilgai tako susodintų jurginų ir po palangėmis loveliuose žydinčių pelargonijų kvapas. Mano pažastys buvo permirkusios prakaitu, marškiniai prilipę prie nugaros, bet aš to, galima sakyti, nė nejaučiau. Žengdamas prie namo taku jaučiausi taip, tarsi nuo batų padų sklistų kažin kokia pulsuojanti energija, mano širdis daužėsi krūtinėje, o galvoje sukosi tik viena vienintelė mintis: apie Airisę ir apie tai, kaip aš ją nustebinsiu padovanojęs sidabrinę apyrankę ir šarvuočio odos krepšį, kaip pasakysiu, kad be galo jos pasiilgau, ir prižadėsiu, jog daugiau niekada, – na, ar bent jau tikrai negreit, – vėl išvažiuosiu į tokią ekspediciją. Ūmai virš guobos plytintį dangų perskėlė trumpas žaibas, o kol pasiekiau priebutį, dangus susidrumstė, įgavo sidabrinį atspalvį, iš pietų pūstelėjo smarkesnis vėjo gūsis. Pro priekinio lango tinklelį vabzdžiams staiga išgirdau muziką – muziką ir juoką, moterišką juoką, dviejų moterų balsus, neatskiriamai susivijusius į juoko pynę, – tuomet atsidariau duris ir žengiau į vidų.

– Airise! – šūktelėjau. – Airise, aš grįžau!

Kambaryje buvo tamsu, tvanku, įsitaisiusios ant sofos sėdėjo Airisė ir dar viena moteris, garsiai grojo radijas ir kažkokia šokių muzikos grupė uoliai mušė ritmą. Ore buvo justi cigarečių dūmų ir alkoholinių kokteilių kvapas, o kai ant žemės pastačiau lagaminą ir atidžiau įsižiūrėjau, pamačiau, jog antroji moteris buvo ne kas kita, o Violeta Korkoran, mūvinti šortus ir vilkinti palaidinukę gilia iškirpte, apnuoginančia jos kaklą ir krūtinę kone iki pat diafragmos.

– Džonai? – atsiliepė Airisė – ji buvo apgirtusi, neaiškiai tarė žodžius, bet gali būti, jog man tik pasirodė. – Džonai? Ar tai tu? – Dabar ji atsikėlė nuo sofos, kelias sekundes pastovėjo ten, – basa, apsimovusi šviesius šortus, paskui pasileido link manęs ir puolė į glėbį. – Dieve mano, jau maniau, kad niekada negrįši! – Mudu paskubomis godžiai pasibučiavome, ir ant jos liežuvio pajutau alkoholio, tiksliau – džino, ją

apėmusio geismo, nuostabos ir džiaugsmo skonį. – Violeta, – staiga atšlijusi nuo manęs šūktelėjo Airisė, – žiūrėk, kas čia parsirado!

Nežinau, ar dabar pats tinkamiausias laikas ir vieta apie tai užsiminti, bet turiu pasakyti, jog mūsų santykiai su Violeta Korkoran, kuriuos Proko pakurstyti aną vakarą užmezgėme mano darbo kabinete – buvo tik patenkinami ir neperaugo į ką nors daugiau. Mudu susitikome, mylėjomės, – tiesą sakant, mano peniui kelią į savo gelmes ji parodė anksčiau, nei spėjau nusimauti kelnes, – o kai viskas buvo baigta, šio to išgėrėme ir aš ją parlydėjau namo. Paskui dar tris ar keturis kartus buvome susitikę už miesto motelyje, bet viskas atrodė surežisuota, taip šalta ir formalu, jog palengva abu ėmėme suprasti, kad toliau susitikinėti nėra jokio reikalo. Ji man patiko. Tikrai. Ji mėgo pašėlti, buvo nuoširdi, todėl apsidžiaugiau pamatęs, kad ji palaiko draugiją Airisei.

– Keliautojai sugrįžo, – jau atsistojusi nuo sofos ir rinkdamasi savo daiktus pratarė Violeta. – Vadinasi, bus geriau, jeigu išsidanginsiu iš čia ir grįšiu namo, nes Purvis... O ne, Dieve mano, juk ten – auklė! Bet sveikas, Džonai, sveikas ir – sudie, – pasisveikino ji su manimi ir, pamerkusi akį, pridūrė: – Nenoriu jums trukdyti...

Kai jai už nugaros trinktelėjo lauko durys, mudu su Airise pasilenkėme prie durų stiklo ir stebėjome, kaip Violeta skubriai nužingsniuoja taku, tik staiga kambarį apšvietė tvykstelėjęs žaibas ir netrukus mūsų ausis pasiekė duslus griaustinio dundesys. Man prireikė kelių akimirkų susivokti, kad svetainėje vis dar įjungtas radijas, – iš garsiakalbių sklido dėl atmosferos trukdžių atsiradęs traškėjimas, bet jį pertraukė vienas po kito greiti audros pliūpsniai, rodos, viską aplink paverčiantys pelenais ir labai panašūs į rudimentinį kodą, – tuomet transliacija nutrūko ir mus užgriuvo visiška tyla. Aiškiai galėjau užuosti, kad oras persisunkęs drėgmės, tarsi kažkur netoliese neseniai buvo nusausinta pelkė ir visa, kas glūdėjo jos gelmėse – žuvys, tritonai, vėžliai, buožgalviai ir net dugne gulintis dumblo sluoksnis – išmesta į atmosferą, o augalai styro apnuoginti iki pat šaknų. Nė menkiausio kruste-

lėjimo. Šviesa liejosi tarsi išlydytas metalas. Atsisukau į Airisę, bet ji man pasirodė svetima, prieblandoje besislepianti, graži, bet nepažįstama moteris – basa, lakuotais kojų nagais, pro aprūdijusias lauko durų grotas žvelgianti į gatvę. Ši akimirka tarsi sustojo, užsitęsė, paskui pasiekė atomazgą, ir turiu prisipažinti, kad nors buvau namuose su savo žmona, jaučiausi nejaukiai, tarsi jai irgi būčiau visiškai svetimas. Pagaliau Airisė atsigręžė į mane rankomis įsisprendusi į klubus (vėl ta kūno kalba!) ir tarė:

– Ką gi, man rodos, norėtum ko nors išgerti, ar ne? O gal – vakarienės? Nori vakarienės?

– Aišku, – atsiliepiau aš. – Stiklas gėrimo tikrai nepakenktų. Bet mes jau... Na, pakeliui namo mes stabtelėjome prie užkandinės ir... Aš tavęs pasiilgau. Tikrai. Tai buvo... Nė nepagalvojau, kad kelionė taip ilgai užtruks. Tai vis dėl Proko, juk žinai, koks jis.

Airisės akys buvo drėgnos – ne, jos buvo daugiau negu drėgnos, jos buvo šlapios, paplūdusios ašaromis. Vėjas taršė medžių šakas ir klebeno lauko duris.

– Jaučiuosi kaip kokia kareivio nuotaka, – pratarė ji ir nuleido rankas prie šonų. – Puikiausiai galėčiau ja būti. O tu, tu galėtum būti kareivis. Taravoje ar kur kitur. Galėtum būti netgi ir žuvęs.

Švelniai pašaukiau ją vardu, prisitraukiau arčiau ir apkabinau. Kelias minutes Airisę laikiau glėbyje švelniai sūpuodamas, tik staiga ji pratrūko, tarsi norėdama išsilaisvinti nuo per tiek dienų jos širdyje susikaupusių jausmų. Ji verkė ar, tiksliau sakant, raudojo, ir aš pajutau, kaip jos kūnu ritasi jausmų banga, kaip jos sielvartas kinta ir virsta visai kitokio pobūdžio emocijomis.

– Aš irgi tavęs pasiilgau, – sušnabždėjo ji.

Po dešimties minučių patogiai įsitaisę sėdėjome ant sofos ir žiūrėjome, kaip lietus plauna gatvę ir taršo medžius. Ore tvyrojęs trūnėsių kvapas dingo vos prasidėjus liūčiai, – dabar iš šiaurės plūdo stiprus ir aiškiai juntamas gaivumo kvapas, – o iš troposferos krintantys permatomi vandens lašai atkakliai barbeno į stogą, kliokė lietvamzdžiais žemyn ir ne-

trukus permerkė pievelę priešais namą. Airisė man įpylė kukurūzinės, šiūkštelėjo sodos vandens, o sau įsipylė dar vieną stiklą džino su toniku. Mes šventėme – gėrėme už tai, kad pagaliau grįžau namo, – bet namie tvyrojusi atmosfera nė iš tolo nepriminė šventės. Mus slėgė liūdesys ir sunkiai nusakomas netikrumo jausmas, aš norėjau nusivesti Airisę į miegamąjį ir gaivalingai parodyti, kaip jos pasiilgau, bet tai būtų buvusi klaida. Tam buvo šiek tiek per anksti. Pirmiausia turėjome viską aptarti ir išsiaiškinti.

– Jis buvo šlykštus, ar ne?

– Kas? – paklausiau.

– Tavo ponas X.

Turėjau pripažinti, kad ji teisi. Siurbtelėjau gėrimo ir neskubėdamas linktelėjau galva. Airisė uždėjo ant viryklės kažką valgoma, ketindama pašildyti ir pavalgydinti mane, nors, man rodos, padarė tai tik iš pareigos, juolab kad aš ją dar kartą patikinau nesąs alkanas, bent jau ne maisto. Tuo tarpu, kad ir koks patiekalas tenai kaito, puodas užvirė, jo dangtis ėmė kilnotis ir tarškėti.

– Taip, – pratariau aš. – Iš tikrųjų.

– Galėčiau kirsti lažybų, kad Prokui jis labai patiko.

– Prokas neskuba klijuoti etikečių, pati žinai.

Airisė nieko neatsakė, ir mudu žiūrėjome, kaip lauke pliaupia lietus.

– *Tortillas*, – po kiek laiko atsiliepė ji, ištardama kietą „l", nors čia šį garsą apskritai derėjo praleisti. – Ar tai – meksikietiškas valgis?

– *Torty-jas*, – pataisiau ją. – Taip, iš tikrųjų. Teksase jų pilna. Naujosios Meksikos valstijoje – irgi.

– O kaip jie atrodo? Ar panašūs į mūsų įprastus blynus?

– Sakyčiau, kad iš tiesų šiek tiek primena mūsiškius blynus. Jie plokšti. Kaip nerauginta duona. Ir indėnai, ir meksikiečiai šiems papločiams užmaišo tešlą iš kvietinių arba kukurūzinių miltų, paskui kiek galėdami ploniau suploja tešlą rankomis ir deda į vidų įdaro arba iškepa grynus ir naudojasi kaip šaukštais, kai valgant reikia susemti pupeles, ryžius ar dar ką nors.

Minutėlę ji sėdėjo tylėdama, siurbčiodama savo gėrimą, tuomet vėl tarė:

– Gana egzotiška, ką? Bet juk nesitiki, kad dabar iš esmės pasikeisiu ir tapsiu tikra meksikiete, ar ne? Kad visur vaikštinėsiu nešina, – kaip ten jie sako? – nešina *serape** ir ant galvos užsidėjusi *sombrero***? Ir kaip tuomet turėsiu tave vadinti? Don Džonu? O gal geriau – Don Žuanu?

Pasilenkiau ją pabučiuoti ir atsakiau:

– Don Žuanas... Skambėtų labai gražiai. Gaila, kad tavęs ten nebuvo, kad negalėjai paragauti nei tų papločių, nei to, ką vietiniai vadina *frijoles* ir *salsa****. Arba tų dalykėlių, kuriuos jie vadina *tamales*****, suvyniotų į plonai iškočiotus kukurūzų tešlos marškinėlius. Tu juos pamėgtum. Tikrai.

Airisė tik gūžtelėjo pečiais.

– Taaaip... Aišku, pamėgčiau. Jei kada nors apskritai iš čia ištrūkčiau ir kur nors nuvažiuočiau.

– Nuvažiuosi, – pasakiau. – Aš tau pažadu.

– Kada? Juk atostogų mes negalime sau leisti. Gal juokauji? Jau vien tik mano mama... Kai reikia važiuoti jos aplankyti, suma, kurią paklojame už autobuso bilietą, mūsų biudžetą išsemia iki dugno. Ne ne, Džonai, pasilik sau tas savo *torty-jas*.

Tuo tarpu lietus, rodos, dar sustiprėjo, krintančio vandens siena nutildė viską aplink. Nenorėjau, kad tarp mūsų įsipliekstų ginčas, nenorėjau, kad kas nors sugadintų man tyrą malonumą vėl matyti savo žmoną ir aptemdytų intymių santykių, tiksliau, santuokinio sekso perspektyvą, kai po penkių ilgų priverstinio susilaikymo savaičių vėl atsidursime lovoje, – tik ji ir aš. Nekantravau paliesti ją, išlukštenti ją iš drabužių, įleisti liežuvį jai į burną ir panardinti pirštus į jos plaukus. Pasilenkiau į priekį norėdamas prisidegti cigaretę ir pagalvoti, ką galėčiau padaryti, kad sumažinčiau tarp mudviejų tvyrančią įtampą. Airisė buvo pikta, įsižeidusi, ir aš ją puikiai

---

* Didelė pintinė pirkiniams, *isp.*, – vert. past.

** Skrybėlė nuo saulės plačiais kraštais, *isp.*, – vert. past.

*** Padažas, *isp.*, – vert. past.

**** Kukurūzinis paplotis su mėsos įdaru, *isp.*, – vert. past.

supratau. Ji jautėsi apleista, vieniša, jai atrodė, kad gyvenimas eina pro šalį, o aš tuo tarpu mėgaujuosi visais jo teikiamais malonumais, nors tai toli gražu nebuvo tiesa, – iš to, ką papasakojau, man rodos, ir patys galėjote tuo įsitikinti. Mus užgriuvusi problema nebuvo ypatinga, veikiau – tipiška. Kiekvienam vyrui, daug keliaujančiam darbo reikalais, – nesvarbu, ar jis valstybės tarnautojas, ar prekybininkas, ar meteorologas, ar geležinkelininkas, – tenka dažnai ir ilgesniam laikui palikti žmoną vieną, tiesiog tokia yra kai kurių profesijų žmonių kasdienybė.

Mekė susidūrė su ta pačia problema ir surado būdą, kaip ją išspręsti. Nors viešai niekada nė puse lūpų apie tai neužsimindavo, aš žinojau, kad tos ekspedicijos ją erzina: ji norėjo keliauti drauge su vyru, bet Prokas į savo artimiausių padėjėjų klubą priėmė tik vyrus, tad, siekdama bent kiek palengvinti savo nusivylimą, ji atsidėjo vaikų auklėjimui, mezgimui ir skaučių organizacijai. Kiek man žinoma, per visą tą laiką arčiausiai ribos, kai prasideda atvira kritika, Mekė buvo priartėjusi pasirodžius vyrų seksualumo tyrinėjimų tomui, tuomet ji, duodama interviu vienam iš moterų žurnalų, netyčia leptelėjo vieną neatsargų sakinį. Jai uždavė klausimą apie Proką, apie jo ekspedicijas ir apie tai, ar jo beatodairiškas pasišventimas tyrimui neapsunkina jos asmeninio gyvenimo, o Mekė atsakė: „Nuo to laiko, kai jis užsiėmė tuo seksu, naktimis retai jį matau". Tuokart visi nusijuokė, – Mekė Kinsi mestelėjo itin vykusį sąmojį, – bet aš aiškiai mačiau, jog tai – gryna tiesa.

Kartą – tuomet drauge su mumis jau dirbo ir Rutledžas, o Kinsių vaikai buvo užaugę ir gyveno atskirai – į vieną iš ekspedicijų Mekė išvažiavo drauge su mumis, tiesiog šiaip sau, norėdama pailsėti nuo namų ruošos ir prasiblaškyti. Dabar tiksliai neprisimenu, kur mes nuvykome, bet nė kiek neabejoju, kad atsidūrėme viename iš centrinės Jungtinių Valstijų dalies miestelių su koledžu, kuris nedaug kuo skyrėsi nuo Blumingtono, be to, tikriausiai buvo žiema, tad ir jo apylinkės atrodė beviltiškai nuobodžios. Kaip įprasta, mes – Prokas, Mekė, Rutledžas ir aš (Korkoranas tą kartą liko namie ir rūpinosi instituto reikalais) – užsiregistravome viešbutyje ir

išsinuomojome du gretimus kambarius. Kol mes kalbėjomės su respondentais, Mekė stengėsi susirasti pramogų: gal ėjo pasivaikščioti į užsnigtą ir užpustytą parką, kyštelėjo galvą į vietos biblioteką, užsuko į kokią dėvėtų daiktų parduotuvę, kurioje surinktos lėšos buvo skiriamos labdarai, o gal, – nė nežinau, – gal prasimanė dar ką nors. Paskui, nors buvo jau vėlus metas, pavakarieniavome ir patraukėme į išsinuomotus kambarius. Jei atvirai, maniau, jog Prokas ir Mekė pasitrauks į savąjį ir paliks mudu su Rutledžu džiaugtis vienas kito draugija, tačiau tą vakarą Prokas buvo nepaprastai įsitempęs ir susijaudinęs; jis vis žingsniavo po kambarį ir nesiliovė šnekėjęs apie savo priešus (per tuos kelerius metus jų būriai dar padidėjo) ir apie kelis keistuolius, kuriuos tą dieną jam teko apklausti. Na ir, žinoma, apie filmavimą. Jis kaip tik ketino kino juostoje imti fiksuoti įvairių gyvūnų poravimosi ritualus, ir puikiai prisimenu, jog nepaprastai žavėjosi Bufalo universiteto profesoriaus Šedlio darbais, nes šiam iš tiesų pavyko nufilmuoti nelaisvėje laikomų dygliakiaulių reprodukcinį elgesį.

– Dygliakiaulės! – vis šūkčiojo Prokas. – Tik pamanykite! Su visais savo gynybiniais šarvais tie gyvūnėliai įsigudrina atlikti lytinį aktą! Suprantama, nes priešingu atveju jų rūšis jau būtų išnykusi, ar ne taip?

Mekė jam visiškai pritarė, ji niekada nesidrovėjo reikšti savo nuomonės, o Rutledžas, irgi nepaprastai susidomėjęs pokalbiu, prisitaikęs vis įterpdavo kokią pastabą, išgirdęs vieną ar kitą mintį akimirksniu kyštelėdavo savo trigrašį arba prieštaraudamas sumosuodavo rankomis. O aš nusprendžiau laikytis atokiau: atsisėdau, pasistačiau po ranka stiklą kokakolos ir klausiausi, nors labai norėjau prisidegti cigaretę. (Beje, šis tas apie Rutledžą: jis turėjo Prinstono universiteto kultūros antropologijos mokslų daktaro laipsnį, jam buvo trisdešimt aštuoneri, atrodė esąs dailiai sudėtas ir mitrus vyrukas, kiek gunktelėjęs, kartkartėmis sarkastiškai šyptelintis, be to, tarsi norėdamas pagerbti savo protėvius iberus (jo motina turėjo jų kraujo), galbūt – ir Djuką Elingtoną, jis nešiojo siauručius ūselius. Beje, norite tikėkite, norite – ne, tačiau Prokas nepakentė jokių ant veido augančių plaukų ir nuolat tvirti-

no, jog maskuoti tikruosius veido bruožus gali tik žmogus, matyt, ir šiaip jau turintis ką slėpti nuo kitų. Nors iš pradžių buvo šnekama apie dygliakiaulių poravimąsi, pokalbis netruko pasisukti apie žmonių seksualinius žaidimus, ir Prokas vėl įsileido į begalinius samprotavimus apie mūsų dienų elgesio normas, jis primygtinai kartojo, girdi, mes visi esame pernelyg susikaustę, netgi tie, kurių darbas tiesiogiai susijęs su žmogaus seksualumo tyrimais, netgi mes, esantys šiame viešbučio kambaryje.

– Ak, tikrai? – užkibęs ant Proko meškerės įsiterpė Rutledžas. – Kaipgi čia išeina?

– Pavyzdžiui, imkime kad ir Mekę, – staiga sustojęs kaip įbestas pareiškė Prokas. – Juk ji – patraukli ir seksualinei patirčiai atvira moteris, ji sėdi čia pat, klausosi, kaip mes varinėjame pokalbius apie seksą, ir vis dėlto nė vienam iš mūsų nė netoptelėjo, kad galėtume pasinaudoti tokia dėkinga proga. O gal aš klystu?

– Ką turi omenyje? – Rutledžas sėdėjo atsirėmęs į tolimąją viešbučio kambario sieną, šalia ant komodos pasistatęs tuščią limonado butelį ir nebaigtą valgyti mėsainį. Paskui kilstelėjo du pirštus prie burnos ir skubriu nervingu judesiu persibraukė ūselius.

– Norėjau pasakyti, jog galėtume drauge su ja pasilinksminti. Tai savaime suprantama. Juk norėtum, ar ne, Meke?

Mekė, sėdėjusi fotelyje su mezginiu, nudelbė mus rūsčiu žvilgsniu ir nusuko akis į šalį. Paskui neaiškiai burbtelėjo kažką panašaus į pritarimą, ir aš akimirksniu nusterau. Negalėjau pakelti į ją akių. Norėjau pašokti nuo krėslo, nerti pro duris, išeiti į sutemų gaubiamas miesto, kurio nepažinojau ir kuris manęs visiškai nedomino, gatves ir tiesiog klaidžioti jomis, klaidžioti tol, kol iš nuovargio pakirs kojas. Tai, ką jaučiau, nebuvo pavydas, ne, tai buvo visai kitoks jausmas, ir jei paprašytumėte, kad jį įvardyčiau, bijau, jog man būtų sunku rasti tinkamų žodžių.

– Na, bet juk tai dar nieko neįrodo. Čia tarsi nebylus susitarimas.

– Kaip tik tai ir norėjau pasakyti, – atsiliepė Prokas, o jo akys spinduliavo iš pasitenkinimo.

Paskui pokalbis rutuliojosi toliau, buvo paprašyta, kad savo nuomonę pareikštų pati Mekė, paklausta, ką manau aš, Rutledžas ir Prokas dar šiek tiek padiskutavo, bet galų gale Prokas metė iššūkį: jei nerealizuosime savo seksualinių troškimų numoję ranka į visus apribojimus, vadinasi, taip patvirtinsime jo teiginį.

– Veiksmai įtikina kur kas geriau nei žodžiai. Ar jums taip neatrodo? – pareiškė Prokas.

Ar Mekė to norėjo? Suprantama, negalėjau skaityti jos minčių, bet staiga visas jos mergaitiškas koketiškumas dingo, o veido išraiška tapo pabrėžtinai dalykiška, – Mekė atvažiavo čia ne mylėtis ir visiškai nesitikėjo, kad reikalai pakryps kaip tik tokia vaga. Rutledžas, – vedęs vyras ir dviejų vaikų tėvas, – irgi atrodė gerokai suglumęs.

– Nagi, pirmyn, – neatlyžo Prokas, – pasilinksminkite. Rutledžai, tu – komandos naujokas, kodėl tau nepasimėgavus pirmam?

Tuo, ką čia papasakojau, tik stengiausi išreikšti mintį, kad Airisės jausmai jokiu būdu nebuvo kažin kokie išskirtiniai ar unikalūs, ir vis dėlto aš juos supratau ir norėjau savo žmoną nuraminti, palenkti į savo pusę, mylėti ją, paremti ir atiduoti jai viską, ką turėjau, tiek emocine, tiek fizine prasme.

– Airise, – tariau, – gal nesipykime...

– Gali jas pasilikti, – atšovė ji, nors vos prieš akimirką griaustinis sužvangino langų stiklus ir sudrebino visas namo sienas, – ir jas, ir visus kitus meksikietiškus skanumynus. – Prietemoje Airisės veidas atrodė kažkoks svetimas, jame negalėjau atpažinti nė vieno bruožo. – Aš galiu valgyti ir maltos mėsos kepsnį.

– Ar bent suvoki, ką šneki? Juk tai juokinga. Tau nereikia...

– Arba sūdytą kiaulieną. Arba džiūvėsius, – pertraukė mane ji ir dabar šypsojosi savo gražiąja šypsena, spindinčia švelnumu ir užuojauta man. – Gali kasdien duoti man džiūvėsių.

Aš paglosčiau jos ranką ir tariau:

– Gerai. Užuominą supratau. Apie *tortillas* daugiau nė žodžio.

Jai dar nespėjus nieko atsakyti mano ausis pasiekė keistas, iš virtuvės sklindantis prislopintas ir graudus garsas, labai

primenantis katės kniaukimą, paskui išgirdau nuo kriauklės ant grindų nukritusio kažin kokio kūno dunkstelėjimą, o dar po akimirkos prasiskyrė iš bambuko stiebelių suverta užuolaida, ir aš susigriebiau spoksąs į nemirksinčias geltonas akis tokio didelio katino, kokio gyvenime nebuvau regėjęs.

– Kas čia? – paklausiau kaip paskutinis kvailys.

– Katinas. Jo vardas – Edisonas.

– Gal juokauji? – pratariau.

Bet Airisė daugiau nekreipė į mane jokio dėmesio.

– Eikš, Edisonai. Ateik pas mane, drauguži, – suulbėjo ji. Katinas, pamatęs mane, iš pradžių nustėro ir sustingo, o dabar, atsigulęs ant pilvo, ėmė atsargiai šliaužti kilimu. Pasiekęs sofą, jis įgudusiu šuoliu liuoktelėjo ir įsitaisė Airisei ant kelių.

– Bet mes negalime laikyti katino. Juk žinai, kad aš alergiškas, be to, maistas jam – vėl papildomos išlaidos. Supranti, ką noriu pasakyti? Kas mokės už jo ėdalą?

Katinas pradėjo murkti, tolygiai traukdamas orą pro šnerves, pro gerklas į plaučius, paskui tuo pačiu keliu jį iškvėpdamas. O Airisė, glostydama tą padarą, atkirto:

– Man reikia draugijos, Džonai.

Nieko jai neatsakiau. Lietvamzdžiais kliokė vanduo.

– Šiaip ar taip, tavęs dažnai nėra...– vėl prabilo ji. – Be to, nemanau, kad tiek laiko – *trisdešimt keturias* dienas – nebuvęs namie dar turėtum balso teisę. Trisdešimt keturios dienos iš eilės... Ir nė karto neprisiruošei paskambinti?

Tikėjausi, jog kaip tik tą akimirką trenks žaibas ir sudundėjęs griaustinis kaip reikiant supurtys visą namą, bet nieko panašaus nenutiko. O vis dėlto, gal?.. Gal aš tik neprisimenu?

– Tiesa, dar vienas dalykas. Ir man visiškai tas pats, ką apie tai manai, – čia ji prikišo savo veidą visai arti manojo, sumažindama tarpą tarp katino ir savo rankos, kuria glostė jį, o ne mane, ir aš pajutau neramų į mane įbestą žvilgsnį, pamačiau jos lūpas, dantis, užuodžiau salsvoką jos iškvepiamo oro aromatą. – Aš noriu kūdikio, Džonai. Jau apsisprendžiau.

Štai tuomet be juokų trenkė žaibas – bum! – ir sužvangėjo viskas, kas tik buvo namuose: ir spintelėje lėkštės, ir stalčiuje peiliai.

3

Po to pokalbio kuriam laikui viskas aprimo, galima sakyti, grįžo į kasdienybės vėžes. Tą rudenį į ekspedicijas važinėjome šiek tiek rečiau, bent jau visi trys, nors Prokas ir Korkoranas atskirai dar surengė dvi keliones į Niujorką ir Filadelfiją, pakeliui susitiko su respondentais ir užrašė jų seksualinio gyvenimo istorijas, o kol jie buvo išvykę, aš ramiai sau leidau laiką ir tvarkiau visus instituto reikalus. Šį kartą visai neprieštaravau, kad juodu išvažiavo be manęs. Man patiko būti namie ir daugiau laiko leisti su Airise, nors, žinoma, vis tiek dar daug keliaudavau, o jei pasilikdavau, turiu pripažinti, širdyje ilgėdavausi jau įprasto bastymosi po svetimus miestus. Manyčiau, jog tam tikra prasme įprasta ir rami dienotvarkė, kasdienė rutina ir tvarkingas gyvenimo būdas kuo puikiausiai atitiko mano prigimtį, bet kita mano asmenybės dalis troško visai ko kito, ji ilgėjosi į tolį bėgančio kelio, troško nuotykių, ir kai Prokas atvėrė man pasaulio platybes, niekada iki galo jomis nepasisotinau.

Jei kalbėsime apie institutą, turiu pasakyti, kad nors nuo jo įkūrimo nebuvo praėję nė treji metai, mūsų įstaiga ėmė įgauti vis daugiau autonomijos ir prestižo. Be visu etatu dirbančios sekretorės – neprilygstamosios ponios Belos Metjus – priėmėme dar kelis žmones, kurie dirbo pas mus visą darbo dieną, tvarkė kanceliarinius reikalus, tad vėl prireikė perstatyti mūsų biuro baldus ir rasti vietos dar vienam rašomajam stalui: ponią Metjus iškraustėme į laukiamąjį, o daliai dienos pas mus ateinantys darbuotojai įsikūrė tame pačiame kabinete kaip ir Korkoranas. Biblioteka, – ją Prokas kaupė leisdamas vien asmenines lėšas ir joje tuo metu buvo apie penki tūkstančiai vienetų: mūsų tiriama tema išleistos knygos, fo-

tografijos, meno kūriniai, sekso dienoraščiai ir kitkas, – užėmė kiekvieną laisvą vidinio kabineto erdvės colį ir visą ankštą belangę patalpą koridoriaus gale, kurioje kažkada buvo laikomas laboratoriniams darbams reikalingas inventorius. Švelniai tariant, mums neužteko vietos, bet, anot Proko, dar labiau trūko „darbo rankų", tai yra dar vieno tiriamąjį darbą gebančio dirbti kolegos, galinčio padėti rinkti seksualinio gyvenimo istorijas, juolab kad profesorius, – ir tai mus visus gerokai nustebino, – buvo tvirtai pasiryžęs bendrą jų skaičių padidinti iki šimto tūkstančių.

Kaip tik dėl to mes palengva ėmėme dairytis po įvairias mokslo institucijas: Prokas nuolat palaikė ryšį ir kalbėjosi su šalyje išsibarsčiusiais savo kolegomis, tikėdamasis anksčiau ar vėliau prisivilioti žmogų, suteiksiantį mūsų tyrimams reikiamo svorio ir solidumo. Tuo metu aš teturėjau bakalauro laipsnį, o Korkoranas buvo magistras, todėl Prokas ieškojo šiek tiek vyresnio, tai yra ketvirtąją dešimtį pradėjusio vyro, turinčio socialinių mokslų ar psichologijos mokslų daktaro laipsnį ir baigusį vieną iš prestižinių universitetų. Jis pats, žinoma, buvo harvardietis, ir nors, – matyt, nenorėdamas mūsų užgauti ar įžeisti, – nė žodžiu mums apie tai neužsiminė, vis dėlto žvalgėsi ir ketino priimti į darbą žmogų, kurio daktaro diplomas bent kiek pakeltų mokslinį mūsų instituto darbuotojų lygį ir būtų atsvara gana menkai mudviejų su Korkoranu kvalifikacijai. Pamenu, nuo rudens iki kitų, 1945-ųjų, metų pavasario mes buvome susitikę ir kalbėjomės su keliais kandidatais, tačiau susidomėjimas siūloma darbo vieta nebuvo toks didelis, kaip tikėjomės. Šiaip ar taip, karas dar nebuvo pasibaigęs ir geroka galimų darbuotojų dalis vis dar tarnavo „dėdei Semui".

Tuo laiku namų fronte, mano asmeniškame namų fronte, tai yra 619 Elmstryto namo bute, kuriame gyvenome su Airise, susidedančiame iš virtuvės, svetainės ir miegamojo, reikalai palengva irgi ėmė taisytis. Kiekviena santuoka stiprėja tik per sutuoktinių patiriamas kančias, tad pasikankinti teko ir mums, bet dabar aš grįžau namo, ar bent jau būdavau namie dažniau ir ilgiau nei pirma, ir tvirtai nusprendžiau ištai-

syti praeities klaidas. Labai stengiausi kiekvieną vakarą laiku pareiti namo vakarienės, net jei tai reiškė, jog institute turiu pasirodyti anksčiau nei paprastai, kad suspėčiau atlikti visus man patikėtus darbus; stengiausi daugiau kalbėti apie literatūrą, meną, apie tai, kas nauja nutiko pasaulyje, o apie Proką ir seksą – kuo mažiau; atsisakiau įpročio po darbo užsukti į barą ir kiek galėdamas padėdavau tvarkytis namuose, nors, turiu pripažinti, mano sugebėjimai šioje srityje buvo itin kuklūs. Bet aš stengiausi. Bent jau stengiausi. Laikui bėgant netgi ėmiau pakęsti po namus slampinėjantį katiną. Be to, nors iš pradžių nieko nenorėjau nė girdėti apie tai, kad mes galėtume turėti kūdikį (įprasti atsikalbinėjimai: esame pernelyg jauni, per mažai uždirbame, kad galėtume galvoti apie vaiką, laikyti namuose katiną yra viena, o turėti vaiką – visai kas kita), puikiai prisiminiau Filmoro mokykloje (vaikai, visur aplink – vaikai) patirtą praregėjimo akimirką ir neilgai trukus pakeičiau savo nusistatymą ir ėmiau mąstyti panašiai kaip Airisė.

Tačiau tą pirmąjį vakarą, kai grįžau iš ekspedicijos, tarp mudviejų vyko tikra kova, tad nė neketinau nusileisti ir pripažinti, jog mano žmona teisi. Atrodė, kad mes nė nebendraujame, nes tai, kas tarp mūsų vyko, nė iš tolo nebuvo panašu į diskusiją, ir galbūt man reikėjo būti lankstesniam, iš karto nešokti piestu, tačiau jaučiausi tiek fiziškai, tiek psichologiškai išsekęs ir tikrai nebuvau pačios geriausios formos. Toli gražu. Negana to, kai Airisės įniršis ėmė slūgti ir ji šiek tiek atlyžo, tą pačią minutę, kai jau ketinau ištraukti iš lagamino jai skirtą apyrankę ir galutinai susitaikyti, tarp mūsų, tarsi staiga pavirtęs hipotetiniu vaiku, įsiterpė katinas. „Aš noriu turėti kūdikį, Džonai", – pareiškė Airisė, o aš nė nesusimąsčiau, nė nestabtelėjau, kad apsvarstyčiau emocinę šio reikalo pusę, tiesiog atkirtau, jog šito nebus. Tačiau Airisė, kažkur jai už nugaros ant viryklės kunkuliuojant puodui ir jos sąmonę veikiant man nežinomam kiekiui išgerto džino, jau nekalbant apie pėdsakus, kuriuos jos širdyje buvo palikęs visą popietę trukęs pašnekesys su Violeta Korkoran, nė nemanė pasiduoti. „Puiku, – tėškė ji, – jeigu vos prakalbus

apie kūdikį tave apima *šitokie* jausmai, tuomet, manau, bus geriausia, jei miegosi ant šitos sofos, nes nuo šiol geriau nė nesiartink prie manęs, nemėgink nei prisiliesti, nei pabučiuoti. Girdi?"

Štai taip baigėsi mudviejų džiaugsmingas ir ilgai lauktas susitikimas. Ji nusinešė katiną į miegamąjį ir užtrenkė duris, o aš patraukiau į artimiausią barą, įsispraudęs į kampą sėdėjau vienui vienas, plempiau kukurūzinę, žmonės būriavosi prie radijo aparato, klausėsi naujausių žinių apie karą, o mane deginte degino aistra, tiesiog alpau iš geismo, troškau Airisės, geidžiau savo teisėtos žmonos. Po penkių toli nuo namų praleistų savaičių negavau iš jos nei sekso, nei švelnumo, nei apskritai nieko, išskyrus ant mano galvos išlietą apmaudą ir užkrautą katiną. Buvau įsiutęs. Mane slėgė sielvartas. Bjaurėjausi ir pačiu savimi, ir ja, ir apskritai santuoka – ta iki galo sugedusia prievartos institucija. Prokas buvo teisus: vyras iš prigimties buvo panseksualus ir tik visuomenėje egzistuojančios konvencijos – įstatymai, papročiai, Bažnyčia – neleido jam tenkinti savo poreikių su pirmu sutiktu partneriu, neatsižvelgiant nei į jo lytį, nei į rūšį. Santuoka buvo akmuo po kaklu ir rankas bei kojas kaustančios grandinės. Vergija. Santuoka tik kurstė abipusį pyktį. Pilant lietui galų gale parsiradau namo, kankinamas geismo, nerasdamas sau vietos gulėjau ant sofos, o rytą mane užklupo bjaurios pagirios. Išdūmiau iš namų Airisei dar neatsikėlus.

Atėjęs į darbą, ketinau prašyti Proko patarimo, bet jis zujo kaip įkirptas, nuo savo rašomojo stalo skrajojo prie manojo, prišokdavo prie Korkorano, prie ponios Metjus ir vėl grįždavo atgal, – galų gale reikėjo peržiūrėti per penkias savaites susikaupusią korespondenciją, išspręsti visas per tą laiką atsiradusias problemas, ir būtinai dar šiandien, nes dirbdamas su Proku nė nepagalvodavai, jog ką nors būtų įmanoma atidėti rytojui. Tik vėlyvą popietę man pagaliau pavyko jį susistabdyti ir viską iškloti. Prokas nuėjo į tualetą, – vienoje rankoje tebelaikydamas segtuvą su popieriais, kitoje suspaudęs automatinį plunksnakotį, – ir aš jo palaukiau prie durų. Kai po penkių minučių jis, nulenkęs galvą ir šiek tiek susikūpri-

nęs, įprastu skubriu žingsniu išnėrė iš tualeto, apsimečiau, jog traukiu ten pat, kur ką tik buvo jis, ir susidūriau su juo visiškai atsitiktinai.

– O! – šūktelėjau. – Tai jūs, Prokai? Gal rastumėte man kokią laisvą minutėlę? Aš norėjau... na... norėjau su jumis pasikalbėti, tai yra jeigu pernelyg nesutrukdyčiau, jeigu turite laiko...

Kaip jau sakiau, iš visų mano pažinotų asmenų Prokas buvo pats jautriausias ir imliausias pasąmonės signalams, kuriuos siunčia žmonės, apimti sielvarto, pykčio ar tiesiog mėginantys slėpti savo jausmus. Jis būtų galėjęs tapti puikiausiu detektyvu. Todėl Prokas tik nužvelgė mane, – jo mėlynų akių spinduliai susmigo man į veidą, blykstelėjo akinių stiklai, – ir pratarė:

– Kažkas negerai namuose?

– Ne, – atsakiau, bet čia pat susigriebiau: – Nors... Tam tikra prasme – taip.

Du Biologijos katedros profesoriai, laboratoriniu chalatu vilkintis zoologas ir vienmarškinis botanikas, traukdami link tualeto trumpam sustojo prie mūsų, ir mudu su Proku pertraukėme savo pokalbį ir pasisveikinome su jais. Bet kai tik tualeto durys užsidarė, Prokas vėl atsigręžė į mane, jo veide atsispindėjo susidomėjimas ir švelnumas.

– Taigi, – paragino jis, – kalbėk toliau.

– Airisė nori vaiko.

Profesorius iš nuostabos kilstelėjo antakius, bet čia pat jo veidas pražydo plačia, tik jam vienam būdinga šypsena.

– Juk tai – nuostabi naujiena, – entuziastingai šūktelėjo jis. – Pati nuostabiausia. Ar ji laukiasi?

– Oi, ne, – atsiliepiau aš. – Ne, ne. Ji tik... Matote, vakar vakare ji...

– Suprantu, – pratarė jis, paimdamas mane už parankės. – Tai svarbus ir atsakingas žingsnis. Bet, kita vertus, tai natūralus gyvenimo ratas, Džonai, ir tau visai nereikia jaudintis. Vaikai suteikia nepaprastai daug džiaugsmo, pats pamatysi. O jeigu jaudiniesi, kad jums neužteks lėšų, esu tikras, kad atėjus laikui šiek tiek papildomų resursų tikrai rasime.

– Ne, ne tai svarbiausia. Tai – daugiau principo reikalas. Šiąnakt miegojau ant sofos.

Profesorius nieko man neatsakė, tik nenuleido nuo manęs akių, matyt, tikėdamasis iš manęs išgirsti, kas buvo toliau, tarsi aš būčiau vienas iš jo respondentų.

– Viskas dėl tos ekspedicijos, tai yra dėl to, jog ši taip užtruko. Ji įsigijo katiną – kaip pati sako, tam, kad nesijaustų tokia vieniša, o dabar pradėjo klibinti šitą temą.

– Kad nori turėti vaiką?

– Taigi. Bet aš jos planui nepritariu. Dar nesijaučiu esąs pasirengęs pakelti tokią atsakomybės naštą, Prokai, o net jei ir būčiau, ji neprašo ir nesvarsto, ji – reikalauja, jau pagrasino, kad... na, kad *nemiegos* su manimi, kol nenusileisiu. Taip ir pasakė.

Prokas neskubėdamas nusiėmė akinius, pasikišo po pažastimi segtuvą su popieriais ir, išsitraukęs nosinę, nuvalė stiklus. Paskui giliai atsiduso.

– Kiekvienoje santuokoje tenka ne tik imti, bet ir duoti, – tarė profesorius ir, vėl užsidėjęs akinius ant nosies ir tvarkingai lankstydamas nosinę, pridūrė: – Bet vis dėlto patarčiau tau pareikšti savo teises ir susigrąžinti teisėtą vietą santuokiniame guolyje. Be to, nors jokiu būdu nenorėčiau tavęs skubinti ar spausti, tačiau tokiomis aplinkybėmis vaikas galbūt ir yra kaip tik tai, ko jums reikia, kitaip sakant, galutinai subręsti padedantis veiksnys. Pats žinai, kad tavo darbu esu nepaprastai patenkintas, bet juk visuomet galima ir dar daugiau pasitempti, ir aš nujaučiu, kad, tapęs tėvu, – įgijęs praktinės ir asmeninės reprodukcijos proceso patirties, Džonai, perdavęs savo genus ateinančiai kartai, – taptum dar geresnis apklausų organizatorius, žinoma, ne staiga, bet ilgainiui. Ar tu taip nemanai?

Eidamas namo visą kelią mintyse kartojau Airisei skirtą kalbą. Ketinau pasakyti jai, ką išgirdau iš Proko, – būtent kad jis pritarė jos ketinimui turėti vaiką, – bet ne iš karto. Aš dar toli gražu nebuvau galutinai apsisprendęs ir pirmiausia tikėjausi, kad ji manęs atsiprašys. Sunkiai dirbau, gal net sunkiau nei kiti, ir nesvarbu, ar Airisė norėjo tai pripažinti, ar ne, bet

ekspedicija nebuvo šiaip sau pasivažinėjimas, ji išsunkė paskutines mano jėgas, ir žmona neturėjo teisės kada tik sugalvojusi pateikti man šitokio ultimatumo. Sprendimas tapti tėvais turi būti bendras, ir abu sutuoktiniai turi priimti jį savarankiškai, nepatirdami jokio spaudimo, grasinimų ar šantažo. Ar ji tikrai norėtų paleisti vaiką į pasaulį, virš kurio kabo sunkus apmaudo ir pagiežos debesis? Ar tai būtų gerai mažyliui? Ar tai būtų sveika? Ne ne, mums būtų geriausia dar palaukti, dar kartą viską gerai apgalvoti, pasitarti ir palaukti, kol abu būsime tam pasirengę.

Priėjęs prie buto durų išgirdau muziką, – prislopintą švelnią melodiją, – ir iš karto prisiminiau, kaip mudu su Airise eidavome į šokius ir kaip pačioje vakaro pabaigoje, norėdamas sulėtinti tempą, orkestras grodavo kaip tik tą melodiją, o susikibusios poros tiesiog stovėdavo vietoje ir linguodavo. Stalas buvo padengtas vakarienei, – ant jo stovėjo netgi vaza su gėlėms, buvo pamerkta gėlių, ir buvo išdėliotos medžiaginės servetėlės, – prie sofos, ant kavos stalelio, stovėjo padėklas, ant jo – skiesta kukurūzinė ir vanduo. Pro bambukų užuolaidą žvilgtelėjęs į virtuvę ant viryklės pamačiau puodą, šalia jo – keptuvę ir beveik per visą jos plotą išsipleikusį storą šviesiai rausvą žlėgtainį. Tais laikais mėgautis žlėgtainiu galėjome toli gražu ne kasdien, tai buvo kažkas tikrai ypatinga. Kelias minutes tiesiog stovėjau ir grožėjausi šiuo vaizdu. Pamaniau, kad tai puiki pradžia, ir, žengtelėjęs prie kavos stalelio, pakėliau prie lūpų gėrimą, leisdamas alkoholiui nuplauti visą per dieną kentėtą karštį ir vis dar šiek tiek jaučiamus šio ryto pagirių pėdsakus. Bet kur Airisė? Be abejo, ji užsidariusi vonios kambaryje ir tikriausiai dažosi, puošiasi, kad mane pamalonintų, kad užglaistytų man padarytą skriaudą. Ji buvo neteisi ir pati puikiausiai tai suprato. Ir man iš galvos išgaravo visos pakeliui namo repetuotos kalbos.

Tik tuomet pastebėjau, kad visuose kambariuose rūpestingai užtrauktos užuolaidos. Diena pasitaikė giedra, karšta ir tvanki, uoli Indianos saulė panaikino visus praėjusią naktį siautėjusios audros pėdsakus ir pripildė orą drėgmės, – vos krustelėjęs pirštą visas apsipildavai prakaitu, – tad, mano su-

pratimu, Airisei derėjo atitraukti užuolaidas ir atidaryti langus, kad oras kambariuose bent kiek pajudėtų. Jaučiausi šiek tiek suglumintas. Ir, žinoma, jau prakaitavau, nors beveik nė nesujudėjau, tik pasilenkiau ir pakėliau nuo kavos stalelio stiklą gėrimo. Šūktelėjau:

– Airise? Airise, aš grįžau!

Jos balsas atsklido iš paties tolimiausio kambario: „Palauk dar minutėlę!" – ir aš dar kartą gurkštelėjau skiestos kukurūzinės, padėjau stiklą ant padėklo ir nuėjau prie lango, ketindamas įleisti vidun šiek tiek gryno oro. Jau buvau betiesiąs ranką prie užuolaidų, tik staiga išgirdau, kaip sutarškėjo praskleidžiami bambukiniai stiebeliai ir Airisė man tarė:

– Neatitrauk.

Atsigręžiau ir pamačiau ją, stovinčią visai šalia manęs, tarp praskleistų ir banguojančių bambukinės užuolaidos karolių. Kambarys skendėjo prieblandoje, iš gramofono sklido muzika. Ji nevilkėjo jokių drabužių. Buvo visiškai nuoga. Stovėjo šiek tiek praskėtusi kojas, rankomis įsirėmusi į klubus. Pastebėjau, kad ji pasiryškino akis, pasidažė lūpas ir nusilakavo nagus, bet visa tai nublanko prieš drąsų, tiesiog akiplėšišką jos norą atvirai pademonstruoti man savo nuogumą. Iš prigimties Airisė buvo santūri, drovėjosi nuogo savo kūno, ji buvo visai kitokia nei bet kokiomis priemonėmis trokštanti atkreipti į save aplinkinių dėmesį Violeta Korkoran; anksčiau ji niekada nedemonstruodavo nuogumo, nusirengdavo tik mudviem mėgaujantis įžanginėmis glamonėmis ir tik miegamojo lovoje.

– Palik jas užtrauktas, – sumurmėjo ji. – Nenoriu, kad mane pamatytų kas nors iš kaimynų.

Priėjau prie jos, tarsi būčiau tempiamas už pavadėlio, Airisė leido man vieną kartą ją pabučiuoti. Mano rankos palietė jos krūtis, paskui nuslydo pilvu žemyn, pasiekė puikiai pažįstamą vietą, ir tuomet Airisė staiga mane atstūmė.

– Džonai, – pratarė ji, aiškiai koketuodama ir kartu išsisukinėdama, – ką gi tu darai? Juk žinai, kad negalime turėti jokių intymių santykių, argi nebijai, kad galiu pastoti? Argi tai nebūtų didžiulė tragedija? Juk būtų, ar ne? Ar ne tiesa?

Dabar Airisė stovėjo prie viryklės atgręžusi man nugarą, ketindama uždegti dujas po keptuve. Bambukinės užuolaidos karoliai vis dar sūpavosi ir barškėjo, o katinas buvo kažkur pradingęs. Giliai gerklėje tebejaučiau kukurūzinės skonį. Kambaryje buvo karščiau ir tvankiau nei saunoje. Ir... Ar patikėsite, jei pasakysiu, kad paėmiau ją čia pat, ant virtuvės grindų, nė akimirką nepagalvojęs nei apie Mekę, nei apie Violetą Korkoran, nei apie kurią nors kitą pasaulyje gyvenančią moterį, ir kad prezervatyvai tąkart liko gulėti kur buvę – miegamajame, pačiame tolimiausiame mano pigios ir apsilaupiusios naktinės spintelės stalčiaus kamputyje?

DIEVAŽI, NORĖČIAU PASAKYTI, kad tą vakarą pradėjome Džoną jaunesnįjį, bet taip nebuvo. Mėnuo vijo mėnesį, prabėgo visi metai, pasibaigė karas, Prokas, Korkoranas ir aš kaip niekada daug keliavome ir uoliai rinkome seksualinio gyvenimo istorijas, tačiau, nepaisant mudviejų, tai yra mano ir Airisės, pastangų, jai tvarkingai kiekvieną mėnesį prasidėdavo menstruacijos. Mes studijavome atitinkamos srities literatūrą, išbandėme visas rekomenduojamas sueities pozicijas ir klusniai mylėdavomės per patį vaisingiausią mėnesinio jos ciklo periodą, bet iš to nebuvo jokios naudos. Airisė mirko karštose arba šaltose voniose, tepėsi margarinu, visą mėnesį maitinosi vien kiaušiniais. Viskas veltui. Galiausiai viską išpasakojau Prokui, ir jis nusiuntė mane į Indianapolį pas savo pažįstamą gydytoją. Man buvo kruopščiai atlikti visi tyrimai, negana to, gydytojas netgi pasikvietė mane į laboratorijos kambarėlį, kad per mikroskopą apžiūrėtų mano sėklą ir patikintų, kad esu visiškai sveikas. Mudu su Proku pradėjome įtarti, jog tai Airisė negali turėti vaikų, todėl ją apžiūrėjo ginekologas, – tas pats Proko rekomenduotas ginekologas, prieš dvidešimt metų padėjęs Mekei atsikratyti pernelyg sustorėjusios mergystės plėvės. Jis pareiškė, kad Airisė – normali ir absoliučiai sveika moteris. Tai kurgi buvo priežastis? Ką mes ne taip darėme? Nė vienas iš mudviejų nežinojome atsakymo į šiuos klausimus. Užtat Prokas žinojo ir kaip visuomet reikalą išdėstė gana tiesmukai.

Peržiūrėjęs tyrimų rezultatus (mes buvome darbo kabinete, ir profesorius čia pat, priešais savo rašomąjį stalą, nesiliovė žingsniavęs pirmyn atgal suraukęs kaktą ir kažką burblendamas sau po nosimi), jis mostu pakvietė mane prieiti. Galimas daiktas, jog tą dieną lijo lietus: nors gerai neprisimenu, man rodos, lietus kaip vilties ir vaisingumo simbolis puikiausiai tiktų šiai scenai. O man būtinai reikėjo išgirsti ką nors gera, nes pastaruoju metu ėste save ėdžiau, jaučiausi nevisavertis impotentas, nesugebantis apvaisinti moters. Minutėlę kitą abu stovėjome prie lango ir tylomis žvelgėme į prieš akis plytintį universiteto miestelį.

– Tiesiog neturi pamiršti, kad tokiuose procesuose nemažą vaidmenį vaidina atsitiktinumas, – pagaliau pratarė jis.

– Prašau?

– Kiekvienas iš milijonų tavo spermatozoidų stengiasi patekti į kiaušintakius ir gimdą, visai nepaisydami, ar kiaušinėlis yra nusileidęs, ar ne, kitaip sakant, dalyvaudami natūralios atrankos procese, vykstančiame moters gimdos mikrokosme...

Suglumęs pažvelgiau į profesorių.

– Bandyk, Džonai, bandyk. Bandyk. Štai ir viskas, ką galiu tau pasakyti.

Tuo metu atkaklūs ir mums itin svarbūs ieškojimai – priimti į institutą naują darbuotoją – pasistūmėjo į priekį. Dabar, kai karas baigėsi, atsirado nemažai šiam darbui kvalifikuotų kandidatų, ir mes rimtai ėmėme su jais kalbėtis, norėdami atsirinkti vieną tinkamiausią. Kiekvienas iš jų buvo pakviestas pas mus į universitetą su žmona ir vaikais, – ypač uoliai tikrinome žmonas, nes mums reikėjo ne tik sužinoti jų seksualinio drovumo mastą, bet ir įsitikinti, ar jos patikimos ir moka laikyti paslaptis, – Prokas pavedžiodavo juos po institutą, parodydavo, kokiomis sąlygomis dirbame, paskui jų garbei suorganizuodavo iškylą arba muzikos vakarą, užrašydavo jų seksualinio gyvenimo istorijas, o mudu su Korkoranu tikrindavome, ar kandidatas neturi kokių keistenybių ar nukrypimų nuo normos. (Kai pokalbis dėl priėmimo į darbą būdavo baigtas, Prokas paprastai liepdavo nusivežti kandi-

datą į užmiestį, be žmonos, paruošti jam šiokių tokių vaišių, kad jis atsipalaiduotų ir būtų galima užklupti jį nepasirengusį; tiesa, kad pasiektume šį tikslą, mums dažniausiai prireikdavo šlakelio kito alkoholinių gėrimų ir tam tikro kiekio Havanos cigarų, viskas būdavo perkama už instituto lėšas, bet, paties Proko žodžiais tariant, tai tebuvo būtinosios praktinio darbo sąnaudos.) Suprantama, beveik kiekvienas iš kandidatų turėjo vienokių ar kitokių trūkumų, ir Prokas, kadangi buvo pedantas ir atkakliai siekė tobulai atlikti bet kurį darbą, visas kandidatūras lengva ranka atmesdavo, nors mums tiesiog papjautinai reikėjo dar vieno žmogaus.

Prisimenu vieną kandidatą, pavarde Berdbraitas*. Tai buvo keturiasdešimt penkerių metų vyras, laimingai vedęs, turintis suaugusią ir savo vietą gyvenime jau radusią dukterį, visai neseniai demobilizuotas iš karinio jūrų laivyno ir netrukus ketinantis Harvardo universitetui pateikti svarstyti savąją fizinės antropologijos daktaro disertaciją. Jis atvyko pas mus į universiteto miestelį, ir Proko pokalbis su juo užtruko iki vėlaus vakaro. Po to mes su Korkoranu išsivedėme Berdbraitą pasibastyti po smukles. Jis atrodė šiek tiek susikaustęs bei manieringas, – gal dėl to, kad atitinkamos laikysenos buvo išmokęs kariuomenėje, o gal stengėsi laikytis oriai, suvokdamas, kad dabar jis – akademinių sluoksnių atstovas, – bet šiaip jau neradome jokių kitų trūkumų, dėl kurių būtų galima jo kandidatūrą atmesti. Jis atrodė esąs vyrukas kaip reikiant: rūkė „Camel" cigaretes ir negalėjo pakęsti sporto. Į pokalbį įsitraukdavo ne itin lengvai, bet, kita vertus, sekso nesidrovėjo ir tikrai nebuvo iš anksto nusistatęs prieš daugelį seksualinių veiksnių, kurie, jei sakysime tiesiai šviesiai, mūsų šalies įstatymų buvo draudžiami. Berdbraitui išvykus, kitą dieną mes visi trys susėdome pasidalyti įspūdžiais ir pasitarti.

– Neįžvelgiu šiame žmoguje nieko, kas mums būtų nepriimtina, – pareiškė Prokas, priešais save ant rašomojo stalo pasidėjęs atverstą kandidato bylą, o Korkoranas ir aš jam visiškai pritarėme. Profesorius kelioms akimirkoms nutilo, tuo-

* *Angl.* Birdbright – pažodžiui didpaukštis, – vert. past.

met pridūrė: – Kita vertus, nematau ir ypatingo entuziazmo. – Prokas rūpestingai užvertė bylą ir susimąstęs įbedė žvilgsnį į tolį. – Bet *Berdbraitas*... Argi kas nors norės atskleisti asmeniškus ir intymius savo gyvenimo faktus žmogui su tokia pavarde? – Ir jis nusijuokė skambiu, užkrečiamu juoku: – Berdbraitas, dievaži!..

Dėl tos pačios priežasties atmetėme dar vieno žmogaus kandidatūrą. Nejautėme tam vyrui ypatingos simpatijos, nors jam, rodos, nebuvo ko prikišti, jis turėjo mums priimtiną žmoną ir tinkamą išsilavinimą, bet jo pečius slėgė ilga su brūkšneliu rašoma pavardė – Teodoras Lavuškinas-Esterhazis, – ir tai Proką iškart suerzino. Profesorius tiesiai paklausė, ar jis nesutiktų sutrumpinti savo pavardės, kad ši neskambėtų taip impozantiškai, ir tapti Teodoru Esterhaziu, ar net, – kad būtų lengviau pelnyti žemesnių visuomenės sluoksnių respondentų pasitikėjimą, – Tedu Estarhaziu? Tačiau kandidatas atšovė priklausąs garbingai, kelis šimtmečius garsiai giminei, tad jokiu būdu nesvarstys galimybės savo pavardės redaguoti. Jis taip ir pasakė: „redaguoti". Tuomet Prokas demonstratyviai padėjo rankas ant stalo, įdėmiai nužvelgė priešais sėdintį kandidatą ir padėkojo už apsilankymą bei dėl mūsų sugaištą laiką.

Taigi. Dar vieno vyro kandidatūrą atmetėme dėl to, kad jo žmona, kaip sužinojome pasikalbėję su žmonėmis iš ankstesnės jo darbovietės ir savo akimis įsitikinome, to vyruko garbei surengę iškylą Brajeno parke, piktnaudžiavo alkoholiu. Toji moteris daug ir garsiai kalbėjo, atvirai demonstravo savo seksualumą (raumeningas blauzdas ir provokuojamai atsikišusias krūtis), korėsi ant kaklo visiems iš eilės vyrams, o Proko „sodininko" punšą maukė tokiais kiekiais, tarsi tai būtų paprasčiausios morkų sultys. Šiaip jau per iškylą ji nepadarė nieko netinkama, nesukėlė jokio skandalo, bet mums pakako to, ką pamatėme. Su girtuokliais Prokas nenorėjo turėti jokių reikalų: žmonės, be saiko vartojantys alkoholį, buvo nepatikimi, jie nemokėjo saugoti paslapčių ir laikyti liežuvio už dantų (profesorius ir man ne kartą priekaištavo, kad esu pernelyg įjunkęs į alkoholį, bet dabar aš ne apie tai...). Beje, nepa-

sakyčiau, kad šiuo atžvilgiu profesorius buvo kietaširdis ir negailestingas, kaip jus galbūt bandė įtikinti ne vienas paskalų mėgėjas, ir kad savo darbuotojus jis pasirinkdavo prieš tai įvertinęs savo galimybes juos kontroliuoti bei valdyti, tiesiog jis buvo nepaprastai atsargus ir skrupulingai rinkosi tuos, kurie galėjo duoti daugiausia naudos mūsų tiriamajam projektui. Mes turėjome paslapčių, jas reikėjo saugoti. Mūsų laukė tam tikri darbai. Tad kas galėtų Proką kaltinti dėl to, kad buvo reiklus ir smulkmeniškas?

Galų gale, kaip žinoma, į darbą priėmėme Rutledžą. Nuo pat pradžių visi jį pamėgome. Nors jis buvo „Ivy" lygos narys ir turėjo atsivežęs šūsnį didžiausių šios mokslo srities autoritetų, tarp jų ir Roberto M. Jerkso, rekomendacinių laiškų, jis, atrodė, neskrajoja padebesiais, neriečia nosies, o svarbiausia, taip pat laisvai bendrauja ir su rektoriumi Velsu bei Proko bendradarbiais iš Zoologijos katedros, ir su Murčinsono užeigos padavėja, nešiojančia užsakytus muštinius, ar barmenu, užeigoje stropiai maišančiu viskį su sodos vandeniu ir pilstančiu gėrimą į aukštas taures, tad nuo pat pirmos akimirkos mes su Korkoranu elgėmės su juo kaip su sau lygiu kolega. Jo žmona, Hilda, aukštoka, bet gležno kūno sudėjimo blondinė, kalbėjo leisdama žodžiams sprūsti pro lūpų kamputį, tarsi viską, ką ji sakė, reikėjo suprasti kaip sąmojį, – teisybės dėlei reikia pripažinti, jog dažniausiai taip ir būdavo. Ji atrodė atsipalaidavusi, elgėsi laisvai, natūraliai, ir mums buvo tarsi gaivaus oro gūsis, ypač po bendravimo su dauguma kitų kandidatų žmonų, galėjusių drąsiai dalyvauti aktorių atrankoje ir gauti vaidmenį kuriame nors iš filmų apie robotus, anuomet tiesiog užtvindžiusių kino teatrus. Dar vienas privalumas, bent jau mano nuomone, buvo tai, kad Rutledžo žmona iš karto rado bendrą kalbą su Airise. Vieną popietę Prokas mums visiems – Korkoranų, Milkų ir Kinsių šeimoms – suorganizavo pažintinį susitikimą su Rutledžais ir, jam dar nespėjus paduoti man pirmos taurės garsiojo „zombių" kokteilio, Rutledžo žmona su Airise jau gyvai šnekučiavosi. Na, ir vaikai! Niekada nederėjo pamiršti užmesti akies ir į vaikus, nes, Proko žodžiais tariant, kaip tik jie, – šiuo at-

veju du aštuonerių ir devynerių metų mieli ir mandagūs berniukai rimtais veideliais, – yra tobuliausias tėvų atspindys.

Po pirminių pokalbių Rutledžas liko vienintelis kandidatas, kurį pakvietėme atvykti dar kartą išsamesnio pašnekesio, ir buvo aišku kaip ant delno, kad jeigu jis bus pripažintas tinkamu, Prokas nedvejodamas pasiūlys jam darbą. Pasitikau jį autobusų stotyje, ir mes abu pėsčiomis patraukėme į institutą. Buvo ruduo, 1946-ųjų ruduo, – tuos metus puikiai prisimenu dėl tam tikrų įvykių, apie kuriuos papasakosiu šiek tiek vėliau, – diena pasitaikė neįprastai šilta, tarsi prieš plūstelint šaltesniam orui, prieš nukrintant medžių lapams ir prieš saulės diskui nutolstant nuo Šiaurės pusrutulio bei paliekant mus atgailauti dar vieną ilgą žiemą, mums buvo suteikta galimybė paskutinį kartą pasimėgauti bobų vasara. Rutledžas vilkėjo marškinius ilgomis rankovėmis ir tvido kostiumą, skrybėlę buvo pastūmęs toliau ant pakaušio, kad kaktą bent kiek vėsintų vėjelis, o atlaisvintas ir nuo marškinių apykaklės gerokai žemyn nusmauktas kaklaraištis kabėjo po kaklu nelyginant tabaluojantis jo paties liežuvis. Vienoje rankoje jis nešėsi portfelį, kitoje – kelioninį lagaminą, lietpaltį buvo atsainiai persimetęs per petį. Paklausiau, gal galėčiau padėti, ir jis plačiai man nusišypsojo.

– Aišku, galėtum, Džonai, – atsakė Rutledžas. – Tu labai malonus. – Ir įdavė man lagaminą.

Kelias minutes žingsniavome tylėdami. Šaligatviai tebebuvo šlapi nuo neseniai praūžusios liūties, ir pakeliui kiekvienas miestelio jardas, – ir pro šalį slenkančios statinių tvoros, ir vešlių gėlių priaugusios lysvės, ir dar šlapios bei žvilgančios vejos, – atrodė kuo stropiausiai išpuoselėtas. Virš žiedų plazdeno drugeliai, medžiuose kalbindami vieni kitus čiulbėjo paukščiai.

– Žinai, man šis miestelis labai patinka, – vėl prabilo Rutledžas. – Jis turi savo veidą. Ir žavesį. Na, su Prinstonu jo gal ir nepalyginsi, bet, kaip matau, Blumingtonas turi savų privalumų. O kaip tu manai? Ar tau čia patinka?

– Patinka, – linktelėjau, – aišku, patinka. Miestelis nedidukas ir ramus, tai tiesa, bet mes čia turime savą draugiją...

– Kartu su daktaru Kinsiu?

Dabar mudu stovėjome gatvės kampe ir laukėme, kol autobusas nuvažiuos nuo gatvės ploto, išdažyto baltomis juostomis, žyminčiomis autobuso stotelės vietą. Jaučiau, kad Rutledžas nenuleidžia nuo manęs akių. Jis atsargiai bandė mane išklausinėti, ir aš tam nė kiek neprieštaravau, – mat iš jo kalbos neatrodė, jog spaustų mane atskleisti ką nors, ko pats dar nežinojo. Tiesiog toks Rutledžo elgesys reiškė, kad jis nujautė, jog Prokas pasiūlys jam darbą, ir, – dar daugiau, – kad jis buvo linkęs pasiūlymą priimti.

– Prokas mūsų draugijos siela, – atvirai pripažinau aš.

– Jūs labai artimi, ar ne?

– Taip, iš tiesų, – atsakiau.

Kelias akimirkas Rutledžas tylėjo, tuo tarpu autobusas trūktelėjo į priekį ir nuvažiavo, o mes perėjome per gatvę. Jis ėjo lengvu žingsniu, mosuodamas portfeliu, jo kaklaraištis švelniai plazdeno vėjyje, ir palengva mūsų žingsniai susilygino, mes pagavome ritmą. Pajutau, kad tarp mudviejų ėmė megztis dvasinis ryšys, tarsi būtume du sporto aikštelėje bėgiojantys sportininkai.

– Tu buvai jo studentas, ar ne? – vėl paklausė.

Atsakiau jam, kad taip ir buvo, kad tikrai buvau profesoriaus mokinys, ir nusijuokiau:

– Bet, man rodos, galima būtų sakyti, kad vis dar tebesu, nes dirbdamas su Proku mokaisi kas dieną, kas akimirką.

– Atrodo, jūsų Prokas tiesiog trykšte trykšta energija, – pratarė Rutledžas.

– Tai tiesa. Man dar neteko sutikti kito tokio kaip jis.

– Man patinka. Patinka projektas, visa, ką tu, jis ir Purvis stengiatės ištirti. Tai nepaprastai įdomu. Ir novatoriška. Tikrai.

Taip besišnekėdami mes traukėme toliau, nuo universiteto miestelio mus skyrė tik viena gatvė. Man buvo malonu pasivaikščioti gryname ore ir pasidžiaugti saulės spinduliais, nors ištrūkau tik pusvalandžiui, ir jaučiausi dėkingas Prokui, jog į autobusų stotį pasitikti Rutledžo jis pasiuntė mane. Aš vis dar negalėjau atsidžiaugti paskutinėmis gražiomis dienomis. Niekas iš mūsų negalėjo. Pamaniau, kad reikės pa-

klausti Airisės, ar savaitgalį, kol dar oras nesubjuro, ji nenorėtų surengti dar vienos iškylos.

– Norėčiau prisidėti prie jūsų, tikrai, – toliau karštai kalbėjo Rutledžas, tarsi aš būčiau prieštaravęs jo ketinimams. – Be to, ar jau sakiau, kad aš tiesiog dievinu šitą miestelį? Man rodos, ši vieta idealiai tinka auginti vaikus.

Iš karto nė nesumojau, ką atsakyti, bet Rutledžas, šiaip ar taip, rodos, kalbėjosi su pačiu savimi. Rutledžui buvo pateiktas pasiūlymas, dabar reikėjo nuspręsti – priimti jį ar atmesti, – ir jis iš kailio nėrėsi stengdamasis save įtikinti, kad pasiūlymą reikia priimti.

– Beje, – pasiteiravo jis, vos mums įkėlus koją į universiteto miestelį, – ar jūs su Airise turite vaikų?

– Dar ne, – atsiliepiau aš, – bet norėtume turėti. Mes... Na, mes vis bandome...

– Bandote, šit kaip? – ironiškai šyptelėjo jis.

– Aha, – atsakiau ir taip pat nusišypsojau.

– Jeigu teisingai tave supratau, – čia Rutledžas kilstelėjo ranką ir dviem pirštais persibraukė per ūselius, – tai dar vienas jūsų tyrimų aspektas, ar ne?

DIDŽIĄJĄ DIENOS DALĮ Prokas praleido užsidaręs akis į akį su Rutledžu, paskui vakarieniavome restorane, – tik mes keturiese, nes žmonos nebuvo pakviestos, – nors profesorius, žinoma, jau anksčiau, – iš karto po to, kai užrašė ir jo paties, ir jo žmonos seksualinio gyvenimo istorijas, – buvo Rutledžą iškamantinėjęs ir uždavęs jam gal tūkstantį klausimų. Per vakarienę buvo ir alkoholio, nors Prokas visiškai negėrė, o Rutledžas, – gal todėl, kad iš prigimties nebuvo linkęs padauginti, o gal tiesiog iš išskaičiavimo (juk žinojo, jog vis dar yra narstomas po kaulelį ir vertinamas), – išlenkė viso labo dvi aukštas taures viskio su sodos vandeniu, o tuomet godžiai ėmė kirsti vakarienę, nekreipdamas dėmesio į Proko pastangas įsiūlyti trečią viskio taurę. Man gėrimų netrūko, tad netrukus ėmiau jaustis taip, tarsi minutėlei kitai būčiau išsinėręs iš savo kūno ir pakibęs virš stalelio, tačiau tikrai neprisiplempiau tiek, kad atkreipčiau į save dėmesį, o Korkoranas –

jis galėjo pakelti bene daugiausia alkoholio iš visų mano pažįstamų, – per vakarienę vis maktelėdavo taurelę kitą, tarsi ruoštųsi paslaptingam ištvermės išbandymui. Kaip netrukus paaiškėjo, jis iš tikrųjų ruošėsi tokiam egzaminui.

Niekas man nepaaiškino, kas čia planuojama, bet iš Proko veido išraiškos galėjau spėti, kad artėja dar vienas egzaminas ar įvykis, ir kai prieš desertą Korkoranas, pamerkęs visai kompanijai akį, trumpam atsiprašė ir prižadėjo netrukus sugrįšiąs, mano įtarimai pasitvirtino.

– Ką gi, – mums šaukšteliais kabinant ledus, į gabalėlius dalijant biskvitinius pyragaičius, o padavėjai stoviniuojant restorano gilumoje, prabilo Prokas, – nieko sau vakaras. Tiesą sakant, visa diena nieko sau, ir tikiuosi, kad tau ji patiko, Oskarai. – Čia profesorius pirmą kartą kreipėsi į Rutledžą vardu, o tai reiškė, jog tikrai dar kažkas rengiama, nes paprastai į savo bendradarbius jis kreipdavosi tik pavardėmis. – Patiko taip pat, kaip ir man. Ir – nė kiek tuo neabejoju – Milkui. Ar ne tiesą sakau, Milkai?

Patvirtinau, kad profesorius visiškai teisus. Tą patį padarė ir Rutledžas.

– Buvo tiesiog puiku, – pareiškė jis ir pridūrė: – sakau jums, daktare Kinsi, kad visa, ką šiandien parodėte, padarė man nepaprastai didelį įspūdį...

Prokas nuleido šaukštą ir dabar, alkūnėmis atsirėmęs į stalą, pro sunertų pirštų krumplius žiūrėjo įbedęs akis tiesiai į Rutledžą. Jo veidas buvo visiškai abejingas, – tai buvo abejingojo Proko, Proko – apklausų organizatoriaus, nuolaidaus ir supratingo Proko veidas, – bet jo akys blizgėjo iš susijaudinimo.

– Vadink mane Proku, – pratarė jis.

Rutledžas palenkė galvą, ranka persibraukė sau per sprandą ir nusišypsojęs atsakė:

– Taip, žinoma. Man labai malonu, Prokai.

– Gerai, gerai... Gerai... – sumurmėjo Prokas, paskui paprašė sąskaitos, atidžiai ją peržiūrėjo, stropiai atskaičiavo pinigus, kad nereikėtų grąžos, ir pridėjo arbatpinigių – lygiai tris procentus nuo mokamos sumos; per tas kelias minutes mudu su Rutledžu draugiškai persimetėme keliomis frazėmis.

– Štai, – pagaliau vėl įsiterpė Prokas, pastumdamas tolyn nuo savęs tvarkingą banknotų ir monetų krūvelę, – dabar važiuokime pas mane: pasišnekėsime, išgersime stiprios kavos, žinoma, jei tik tokiu vėlyvu metu apskritai gali gerti kavą, – čia jis trumpam nutilo ir nusišypsojo, – nes tavo, Rutledžai, ir jūsų visų, Milkai, labui aš kai ką parengiau, tiksliau sakant, suorganizavau tokį seansą, kuris turėtų būti nepaprastai įdomus. Tai kaip, važiuojam?

Kai įsukome į man puikiai pažįstamą takelį, vedantį Proko namo link, pamatėme priebutyje laukiančius du žmones. Jų siluetus gražiai paryškino iš namo sklindanti šviesa. Vienas iš jų buvo Korkoranas: jis skubiai išsitraukė iš burnos cigaretę ir, numetęs ant žemės, sumaigė ją koja. Šalia jo stovėjo jauna man nematyta moteris. Čia pat priebutyje ir susipažinome („Prokai, tai Betė, apie ją tau pasakojau. Bete, tai – daktaras Kinsis. Džonas Milkas. Oskaras Rutledžas"), tuomet įžengėme į vestibiulį, ir Prokas šūktelėjo:

– Meke, mes jau čia!

Vos spėjau slapčia užmesti akį į merginą: ji buvo aukšta, brunetė, mergaitiškų veido bruožų, pastebimai išsišovusiais skruostikauliais ir neramiai lakstančiomis akimis – jai besišypsant jos beveik pradingdavo už prisimerkusių vokų, o dabar ji kaip tik šypsojosi, – nervingai, rodydama smailius, šiek tiek panašius į plėšrūno dantis, – ir prie mūsų priėjo Mekė. Ji, matyt, laukė mūsų čia pat, už virtuvės durų, nes pasirodė beveik tą pačią akimirką, apsivilkusi laisvą tiesaus kirpimo suknelę, basa, rankose laikė padėklą su kavos servizu ir lėkšte, pilna šviežių, šia proga iškeptų avižinių sausainių. Ji nebuvo nei pasidažiusi lūpų, nei pasirūpinusi makiažu, be to, nors buvo neseniai susigarbanojusi plaukus, garbanos aiškiai nenorėjo laikytis. Mekė atrodė pavargusi. Susenusi.

– Prašom, prašom užeiti, – paragino ji ir palydėjo mus į svetainę, tuo tarpu Prokas trumpam atsiprašė ir dingo už virtuvės durų. Kelias minutes tylomis svarsčiau, ką jis čia sumanė, juolab kad atrodė nepaprastai susijaudinęs, lyg berniukas savo gimtadienio išvakarėse, ir štai po trumpos akimirkos jis protekinis vėl įlėkė į svetainę nešinas kavinuku ir

padėklu, ant kurio buvo išrikiuota garsioji jo alkoholinių gėrimų kolekcija.

Mes visi susėdome prie kavos stalelio ir ėmėme apie šį bei tą šnekučiuotis, Mekė pilstė kavą, o Prokas kiekvienam iš eilės pasiūlė ko nors išgerti. Išskyrus pusbalsiu patariamą vieną kitą žodį („Ar norite grietinėlės? Taip, ačiū"), kambaryje buvo visiškai tylu. Retkarčiais į lango stiklą bumbtelėdavo naktinis drugys, sukeldamas švelnų, į tylų sprogimą panašų garsą. Kieme garsiai nesiliaudami čirpė svirpliai. Mergina, kaip pastebėjau, išsirinko vieną iš neskaniausių likerio rūšių ir išgėrė taurelę vienu mauku, tarsi būtų stovėjusi prie kokio nors apskurusio baro, o Prokas nieko nelaukdamas pripylė jai antrą. Betės kaklą puošė plona sidabrinė grandinėlė, ir kai ji atmetė galvą atgal ketindama išklliukinti ir antrą stiklelį, pastebėjau, kaip pagavęs šviesos spindulį blykstelėjo sidabras, o miniatiūrinis pakabutis su Jėzumi pasislinko jos krūtinkauliu aukštyn.

Prokas įsitaisė fotelyje greta merginos, sėsdamasis elegantiškais pirštais įsitvėrė plačių juodai dažyto medžio ranktūrių.

– Nuostabu, – tarė jis. – Argi ne puiku?

Bet profesorius buvo pernelyg susijaudinęs, kad įsitaisytų fotelyje ir atsipalaiduotų, tad tik atsisėdęs tuoj pat palinko į priekį ir rankomis apsikabino kelius.

– Bete, – kreipėsi jis į viešnią, nuleisdamas vieną petį ir palinkdamas arčiau jos, tarsi norėtų pasakyti ką nors konfidencialaus, – negaliu nė apsakyti, kaip mes visi jaučiamės pamaloninti, – pamaloninti ir pagerbti, kad sutikai šiandien čia ateiti.

Mergina įbedė į Korkoraną sutrikusį žvilgsnį, palenkė galvą ir, tarsi prieštaraudama, pusbalsiu tarė:

– Tai nedidelė paslauga, tikrai.

– Bet tu *esi* taktiška ir moki saugoti paslaptis, bent jau Korkoranas man taip sakė. Juk jis neapsiriko, ar ne?

Ji prasižiojo ketindama ištarti „taip", tik staiga šis žodis užstrigo jai gerklėje ir balsas užgeso. Tuomet ji pamėgino dar kartą, jau tvirtesne balso intonacija:

– Aš moku saugoti paslaptis.

– Ir mes galime tavimi pasikliauti? – Prokas pervėrė ją rūsčiu žvilgsniu. – Tai, kas netrukus įvyks šiuose namuose, turi likti tarp mūsų, supranti? Ir žiūrėk, kad už šio namo sienų neprasprūstų joks gandelis ir kad nė puse žodžio niekam ir niekada, – kartoju, *niekada*, – neužsimintum, ką šį vakarą čia veikei ir kaip prisidėjai prie mūsų tyrimų, gerai?

– Ji neprasitars, Prokai, – įsiterpė Korkoranas.

Rutledžas, jį mes, rodos, visai pamiršome (argi ne jis buvo šio vakaro atrakcija ir žvaigždė?), sėdėjo laikydamas taurelę gelzgano gėrimo ir kaip įmanydamas stengėsi atsainiai šypsotis, bet toji šypsena vis nublėsdavo. Staiga jis ėmė nervintis. Jei atvirai – aš irgi.

– Ir vis dėlto norėčiau tai išgirsti iš pačios Betės lūpų. Bete?

– Aš viską suprantu, – pareiškė Betė ir, atplėšusi akis nuo Proko, įbedė žvilgsnį į Korkoraną. – Ar ketiname visą naktį sėdėti čia ir kramsnoti sausainius? Nes jei taip, tai...

Ir ji atsistojo – aukšta, toli gražu ne trapaus sudėjimo, – o keli staigūs jos kūno judesiai gražiai paryškino grakščias kūno linijas. Ji taip ir nepabaigė pradėtos minties, grasinimo ar to, kas sukosi jai ant liežuvio galo, tik stovėjo įbedusi į mus rūstų žvilgsnį, tarsi būtų metusi iššūkį, kurio mes nebūtume linkę priimti.

Dabar atsistojo ir Prokas.

– Tu visiškai teisi, Bete, – atlyžo jis. – Nors ir malonu čia sėdėti ir plepėti, turime eiti prie darbo, ar ne? – Ir jis pakėlė akis į Korkoraną, paskui jo reikšmingas žvilgsnis nuslydo Rutledžo veidu ir pagaliau įsmigo į mane. – Tad gal, sakau, pradėsime? – Čia jo balsas ėmė blukti, silpnėti, kol tapo duslus nelyginant tolimas aidas, ir tą akimirką pastebėjau, kad profesorius irgi buvo gerokai įsitempęs ir susijaudinęs. Dabar iš savo krėslų buvome pakilę visi keturi. – Korkoranai, gal palydėtum panelę... Betę į viršų?

Man ėmė daužytis širdis. Maždaug nujaučiau, kas mūsų laukia, bet vis dėlto negalėjau būti visiškai tikras, nes anksčiau niekada nieko panašaus nedarėme, – bent jau niekada tokių dalykų nestebėjome tiesiogiai, – ir aš negalėjau patikėti, kad šį kartą Prokas pasiryžęs eiti taip toli. Pro spintos ply-

šelį stebėti dirbančią prostitutę buvo viena, o... o dabar mano akys buvo įbestos į laiptais aukštyn lipančios Betės klubus ir pasturgalį, į švytruojančias blauzdas, jas čia apnuogindavo, čia vėl paslėpdavo jos rožinės suknelės klostės. Užuodžiau jos kvepalus, nors aromato taip ir neatpažinau, – gal tai buvo rožių, gal – alyvų kvapas? – bet jis netruko prasiskverbti į visą mano kūną ir pasiekė tarpkojį.

– Taip, – pratarė Prokas, – tiesiai į viršų, po to pirmos durys į kairę, Korkoranai. Taip, kaip tik tenai. Tiesą sakant, mansardos kambaryje ne kažin ką ir pakeitėme, bijau, kad jame gali būti kiek per šilta, bet apskritai kambarėlis jaukus. Be to, nuošalus ir apsaugotas nuo pašalinių akių. Turi tai pripažinti.

Taigi visi sugužėjome į mansardos kambarį, išskyrus Mekę. Ji nusprendė pasilikti apačioje ir, jos pačios žodžiais tariant, „viską sutvarkyti". Kambaryje buvo tvanku ir galėjai justi pjuvenų bei lako kvapą, tarsi čia triūsę dailidės nebūtų suspėję užbaigti savo darbų; kambarėlio lubos buvo žemos ir ne visos nudažytos, sienos, tarsi atžagariomis rankomis iškaltos prie statramsčių vinimis prisegiotomis dailylentėmis. Nuo to laiko, kai pirmą kartą čia lankiausi, tiksliau sakant, kai Prokas mane čia atsivedė, kambarys beveik visiškai nepasikeitė: prie sienos, ten, kur kambario erdvė buvo nusklembta nuožulnaus stogo, stovėjo viengulė lova, netoliese, atremtas į kampą, styrojo meškerykotis, čia pat mėtėsi vaikams jau neįdomūs žaislai ir sporto inventorius. Kaip pastebėjau, vienintelis įvykęs pokytis buvo tas, kad iš kambario buvo dingęs teniso stalas, o toje vietoje pusračiu buvo sustatyta pustuzinis į lovą atsuktų medinių kėdžių.

Porą minučių jautėmės šiek tiek nejaukiai, mes, net ir Prokas, gerokai varžėmės merginos, bet tuomet iniciatyvos ėmėsi Korkoranas. Jis vilkėjo ploną vasarinį sportinio kirpimo kostiumą, kadangi buvo karšta, jo kaklaraiščio mazgas buvo atlaisvintas, pats kaklaraištis pasmauktas žemyn. Korkorano plaukai atrodė gerokai išblukę nuo saulės, – jis buvo pametęs galvą dėl teniso, kai rasdavo laiko, mielai žaisdavo ir golfą, – o veidas gražiai įdegęs. Jis gerai atrodė. Labai gerai. Tarsi ką tik grįžęs iš Holivudo kino studijos aikštelės, kurioje nusifil-

mavo scenoje su polą žaidžiančiais išsidabinusiais mamyčių sūneliais ar po Rivjerą besišlaistančiais nuotykių ieškotojais ir lėbautojais.

– Kodėl gi jums neatsisėdus ir patogiai neįsitaisius? – pasiūlė jis ir, paėmęs Betę už rankos, pridūrė: – O mes su Bete eisime prie darbo. Ar tu pasiruošusi?

Rutledžas metė į mane žvilgsnį, aiškiai rodantį, koks jis suglumęs ir apstulbęs, bet aš taip pat mačiau, jog tylios naujojo mūsų kolegos spėlionės pasitvirtino ir dabar jį apėmė jaudulys. Mums, – Prokui, Rutledžui ir man, – sėdantis įkyriai sugirgždėjo kėdės, nors stengėmės įsitaisyti patogiai, užsimesti koją ant kojos ir elgtis lyg niekur nieko, tačiau nė vienam iš mūsų šito padaryti nepavyko. Tuo tarpu Korkoranas pradėjo merginą bučiuoti, bučinys gilėjo, jųdviejų liežuviai susitiko, paskui jo rankos ėmė klaidžioti merginos kūnu: nusileisdavo iki sėdmenų, paskui vėl kildavo aukštyn, susirasdavo krūtis ir imdavo jas glamonėti; Betė irgi neliko skolinga. Jos rankos nelyginant balti ir mitrūs žvėriūkščiai šmirinėjo po Korkorano švarko ir kelnių plotus.

Netrukus jie atsidūrė lovoje ir bučiavosi dar aistringiau, Korkoranas ėmė sagstyti Betės suknelės sagas nugaroje, po to, nieko nelaukdamas, atsegė liemenėlę, tada vienu įgudusiu trūktelėjimu nusmaukė žemyn jos drabužius, ir mergina liko iki liemens nuoga, laisvai liulančiomis krūtimis. Jos rankos dar labiau įsišėlo, ėmė plėšte plėšti nuo Korkorano marškinius, trakštelėjo ir ištrūko kelios sagos, ir abu partnerius apėmė nenusakomas siautulys, kol galų gale abu išsivadavo iš drabužių, Korkoranas atsiklaupė, praskėtė jos kojas ir ėmė liežuviu stimuliuoti merginos tarpvietę, o ji pirštais stvarstė jam plaukus bei ausis ir taip stipriai juos timpčiojo, tarsi norėtų prisitraukti ir įsiurbti jo kūną. Po poros minučių jie pasikeitė vaidmenimis, ir Betė atsilygino Korkoranui už suteiktą malonumą: ėmė čiulpti jo penį tarsi ledinuką ant pagaliuko; paskui Korkoranas merginą pakėlė, paguldė aukštielninką ant lovos ir užlipo ant jos.

Prokas vis dar stengėsi išlikti visiškai abejingas, bet Rutledžas atrodė taip, tarsi tuoj tuoj sprogs. Jis buvo susijaudinęs, –

ties tarpkoju jo kelnės buvo ištemptos, – ir nors kaip įmanydamas stengėsi tai nuslėpti, nors bandė susikaupti ir išlikti abejingas, ant kelių sudėtos jo rankos nerado sau vietos. Aš stengiausi laikytis santūriai ir iki galo išlikti objektyvus, – vien jau dėl Proko ir Rutledžo, nors visa šio vakaro programa iš anksto, rodos, buvo žinoma tik Korkoranui ir, aišku, pačiam profesoriui, – bet nemanau, jog labai nustebsite, jei pasakysiu, kad gyvenime nebuvau taip seksualiai susijaudinęs ir kad fiziologija, visa aplinka ir draugija, be jokios abejonės, suvaidino labai svarbų vaidmenį. Čia buvo Korkoranas, – mano kolega ir draugas, – Korkoranas, kuris visai neseniai tą patį darė su Airise, mano žmona, taip pat judino galvą, taip pat darbavosi liežuviu, taip pat lengvai ir ritmingai judėjo, įkišęs savo organą į moters vaginą, puikiai išlaikydamas pusiausvyrą, sūpuodamasis kaip jūros bangų į krantą plukdomas ruonis. Neslėpsiu, tasai reginys privertė mane pasijusti taip, tarsi kažkas būtų bakstelėjęs man į šonus pentinais, o juk visi žino, kad pentinai dažnai sužeidžia iki kraujo. Jaučiau apmaudą ir pasipiktinimą. Vos galėjau atgauti kvapą.

Staiga Prokas pakilo nuo kėdės ir, paėmęs už parankės Rutledžą, ėmė tempti jį prie lovos, kol abu sustojo visai arti besimylinčiųjų.

– Ar matai, Rutledžai, kad savo akimis stebėti lytinį aktą – labai svarbi, tiesiog neįkainojama patirtis? – pratarė jis pasilenkdamas ir prikišdamas nosį dar arčiau, tuo tarpu Korkoranas toliau energingai siūbavo, o mergina dūsavo ir šūkčiojo, pirštais įsikirtusi jam į pečius. – Matai? – Prokas vėl kreipėsi į Rutledžą. – Štai čia, ar matai? – Jo smilius buvo nukreiptas tiesiai į kairiąją merginos krūtį. – Ar matai, kaip dėl seksualinio susijaudinimo krūties spenelio aureolė išpampusi ir padidėjusi, o abiejų partnerių spenelių audinys gerokai paburkęs? Dabar pažvelk štai čia: netgi moters šnervės, – tai yra minkštoji nosies dalis, pritvinkusios kraujo...

Prokas buvo labai arti, vos už kelių colių nuo besimylinčiųjų, stovėjo pasilenkęs, rodydamas smiliumi kaip lazdele, ir staiga švelniu balsu paprašė Korkorano apversti merginą, kad galėtume geriau išstudijuoti genitalijų ir tiesiosios žar-

nos fiziologinius pokyčius. Korkoranas klusniai įvykdė prašymą. Abiejų kūnų galūnės trumpam susipynė į vieną kamuolį, pirmą akimirką visi pasijuto kiek nepatogiai, ir štai mergina atsidūrė viršuje, jai ant kaklo kabėjęs sidabrinis kryželis sūpavosi tuo pačiu ritmu, kaip ir jos klubai, Prokas skaitė paskaitą toliau, Rutledžas stovėjo šalia profesoriaus, o visas spektaklis neišvengiamai artėjo prie atomazgos.

KIEK VĖLIAU, – tikriausiai jau buvo pirma valanda nakties, – pasukau spynoje raktą, atidariau buto duris ir radau Airisę, sėdinčią su knyga rankose ir laukiančią manęs. Ji buvo įsitaisiusi ant sofos, basas pėdas pasikišusi po naktinių marškinių klostėmis, ir nuleido knygą tą pačią akimirką, kai tik įžengiau pro duris.

– Vėlai parsiradai, – pratarė ji.

Priėjęs pabučiavau ją, paskui atsitiesiau, demonstratyviai pasirąžiau, nusižiovavau kaip profesionalus aktorius ir abejingai gūžtelėjau pečiais, norėdamas parodyti jai, kad šiaip taip prastūmiau dar vieną nuobodžią darbo dieną.

– Taip, – atsidusęs pritariau ką tik žmonos pasakytai minčiai.

Airisė nė nepasijudino iš vietos.

– Vargšeli Džonai, – ironiškai mestelėjo ji. – Aš tau tikrai nepavydžiu. Vien tik darbas ir darbas, ar ne?

Pajutau, jog priartėjome prie labai subtilios ir delikačios temos. Ar jos balse iš tikro pasigirdo šiokia tokia pašaipėlė? Kažin, kiek tiesos galėčiau jai atskleisti?

– Kaip visada, – abejingai atsiliepiau aš. – Iš pradžių vakarienė, kuri, rodės, truks be galo, paskui – pasisėdėjimas pas Proką ir nepabaigiamos kalbos, – beje, Rutledžą jis tikrai išnarstė po kaulelį ir išbandė. – Aš, stovėdamas vos per žingsnelį nuo Airisės, nukreipiau akis tiesiai į jos mėlynų akių gelmę, paskui mano žvilgsnis nuslydo jos plaukų bangomis, gerokai prasagstyta naktinių marškinių apykakle ir dar žemiau – šešėliuose skendinčiu tarpu tarp jos krūtų. – Beje, Prokas jį priėmė į darbą. Rutledžą.

Dar kelias akimirkas Airisė nieko neatsakė, bet jos akys, rodės, smigte susmigo į mane, – didžiulės, pasirengusios kiau-

rai perverti visą Žemės rutulį, – tos jūros mėlynumo akys, tokios pažįstamos ir vis dėlto – apgaubtos nežinomybės bei paslapties. Airisė. Mano žmona. Supratau, kad kažkas atsitiko, tik – kas?

– Tai gerai, – pagaliau atsiliepė ji. – Gerai, kad šitas reikalas pagaliau sutvarkytas. Rutledžas man atrodo nieko sau vyrukas. Neabejoju, kad jis puikiausiai susidoros su visomis užduotimis, o tau sumažės darbo. Ar tu taip nemanai?

– Na nežinau... – numykiau aš. – Tikiuosi, kad taip ir bus.

Ji ir vėl nutilo, bet nė akimirkai neatitraukė nuo manęs akių. Girdėjau, kaip kitame kambaryje groja patefonas, kaip silpni ir duslūs smuiko garsai pakyla ir, tarsi susigriebę, jog dabar – gili naktis, vėl nutyla, ir puikiai prisimenu, kad tą akimirką mintimis trumpam vėl persikėliau visai kitur, į už kelių gatvių esantį namą, kur dar visai neseniai būriavosi žmonės, siurbčiodami jau po paskutinę tą naktį taurę ir gyvai aptarinėdami tai, ką jiems teko stebėti.

– Aš irgi turiu naujieną, – pareiškė Airisė.

Staiga pajutau, kad mano burna visiškai išdžiūvusi ir negaliu pratarti nė žodžio, bet mintyse karštligiškai ieškojau atsakymo.

– Tu... Teisybė, tu buvai nuėjusi pas...

– Pas gydytoją, – sumurmėjo Airisė ir nusišypsojo man taip, kaip danguje šypsosi angelai.

4

Kai kitą rytą pasirodžiau darbe, Prokas jau sėdėjo prie savo rašomojo stalo. Jis pakėlė galvą ir, tarsi reikšdamas nusistebėjimą, kilstelėjo aukštyn antakius, – mat aš vėlavau dešimt minučių. Prokas buvo šventai įsitikinęs, kad kiekviena sugaišta sekundė suvilkina galutinį mūsų projekto įgyvendinimą, ir nors vakar visą vakarą, iki pirmos valandos nakties, laikė mus darbe, tai dar toli gražu nereiškė, jog šiandien galime kiek atsipalaiduoti ir ne taip rūpestingai atlikti savo pareigas. Ponia Metjus, punktuali kaip bankininkas, jau sėdėjo prieškambaryje, – sulenkusi nugarą, aukštyn pakėlusi smakrą, – ir spausdino mašinėle. Korkoranas irgi sėdėjo prie savo darbo stalo, o Rutledžas, šiandien po pietų rengęsis grįžti į Prinstoną tvarkyti asmeniškų reikalų, buvo įsitaisęs kampe ir atidžiai skaitė vieną iš knygų, kurias jam buvo davęs Prokas, kad susipažintų su naujausia mūsų tiriamos srities literatūra. Buvo rytas, dešimt minučių po devintos, visi mūsų instituto darbuotojai kaip paprastai buvo energingi ir kuo puikiausiai nusiteikę. Tai yra... visi, išskyrus mane. Tądien tikrai nebuvau pačios geriausios formos – mane kankino pagirios, jaučiausi išsekęs, negana to, dar pavėlavau į darbą, – bet nesitvėriau savame kailyje kuo greičiau pranešti visiems gerą naujieną. Mudu su Airise gulti nuėjome dar negreitai, mat norėjome atšvęsti. Aš atkimšau butelį „I. W. Harper" viskio, mano užslėpto kokiai nors ypatingai progai, pakėlę stiklus, mudu susidaužėme, – tiesa, jau dabar rūpindamasi būsimo kūdikio sveikata, Airisė alkoholio atsisakė ir gėrė imbierinį limonadą, – o kai pagaliau atsidūrėme lovoje, visą savo džiaugsmą bei susijaudinimą tikrąja to žodžio prasme išliejau į jos kūno gelmes, užmerkęs akis, kad nematyčiau ant sienos šokinėjančių šešėlių, iš-

metęs iš galvos vis dar persekiojusį su brunete besimylinčio Korkorano vaizdą, ir spausdamas glėbyje ne kurią nors kitą moterį, o savo žmoną. Savo vaisingą žmoną. Savo besilaukiančią žmoną. Mūsų bandymai truko jau dvejus metus ir turiu prisipažinti, jog jau buvau pradėjęs manyti, kad man niekada nepavyks jos apvaisinti, kad mums virš galvos kabo kažin koks prakeikimas, o laikui bėgant, kūdikiui besispyriojant ir vis dar nenorint pasirodyti mūsų gyvenimo horizonte, aš vis labiau ėmiau jo trokšti, – nesvarbu, kiek visa tai kainuos ar kiek nepatogumų mums teks iškęsti. Prokas irgi norėjo, kad susilauktume vaikų. To kūdikio laukė ir Airisės motina, ir Tomis, ir mano mama, ir, galima sakyti, visi mūsų pažįstami žmonės, – pradedant mėsininku ir baigiant vaisių ir daržovių pardavėju. „Ir kada gi judu galutinai įsikursite, kada pradėsite galvoti apie šeimos pagausėjimą?" – štai koks klausimas visiems sukosi ant liežuvio, juolab kad apsidairius aplink susidarydavo įspūdis, jog beveik kiekviena amerikietė laukiasi arba jau stumia vaikišką vežimėlį, o greta jos išdidžiai žingsniuoja iš kariuomenės grįžęs vyras.

– Atleiskite, kad vėluoju, Prokai, – pasakiau kabindamas savo skrybėlę ir neperšlampamą apsiaustą drabužių kabykloje už rašomojo stalo. Apsiaustas buvo šlapias (per naktį oro temperatūra nukrito dvidešimčia laipsnių ir dabar lauke dulksnojo), ant linoleumo liko blizgūs mano batų pėdsakų pusračiai. – Turėjau užsukti į Airisės mokyklą ir pasakyti direktoriui, kad šiandien jos nebus.

Prokas tylėdamas nužvelgė mane griežtu žvilgsniu. Mes kaip tik rengėme spaudai knygos apie vyriškosios lyties individo seksualumą tekstą: profesorius dirbo šešiolika ar septyniolika valandų per dieną sukdamas galvą dėl visokiausių skaičių, nuo duomenų akumuliavimo bei sistematizavimo pereidamas prie jų interpretavimo, ir dėl patiriamos įtampos palengva darėsi vis griežtesnis. Vakar jis ir pats nuėjo miegoti tik pirmą valandą nakties ir nors tikriausiai džiaugėsi, jog pagaliau galutinai sutvarkė Rutledžo reikalą, o vakar vakare suorganizuotas sueities demonstravimas puikiai pavyko, vis dėlto jį irgi tikriausiai slėgė pasikeitęs oras.

– Tu vilkini projekto įgyvendinimą, Milkai, – tepasakė jis ir pervėrė mane nuožmiu žvilgsniu.

Kitaip susiklosčius aplinkybėms būčiau pasijutęs esąs įžeistas ir skaudžiai pažemintas, – labai nemėgau, jei mano ištikimybe ir atsidavimu tiriamajam projektui kas nors suabejodavo, juo labiau – Prokas. Jam jaučiausi dėkingas už viską ir jis, žinoma, buvo visiškai teisus: aš pavėlavau, buvau neatsakingas ir vilkinau projekto įgyvendinimą, – bet šiandien jaučiausi taip puikiai, tarsi būčiau ne šio pasaulio gyventojas, galėjau numoti ranka į visas baimes, ligas ar kaltinimus. Atsakymo niekas iš manęs nereikalavo, bet aš turėjau vieną paruošęs, tik dar truputį palaukiau, nes norėjau šiek tiek pasimėgauti. Iš vietos nė nepasijudinau. Stovėjau kaip įbestas prie savo rašomojo stalo ir žvelgiau į biuro valdas, į lempų šviesos metamus auksinius ratus, į surinktas ąžuolų išaugas, į Proką. Tuo tarpu Airisė namie gulėjo lovoje: ji jautėsi pernelyg silpna, kad galėtų eiti į darbą ir mokyti savo pirmaklasius. Girdėjau, kaip ji žiaukčiojo palinkusi virš klozeto. Paskui paėmiau ją už rankos, padėjau susisupti į storą dygsniuotą antklodę, nuvedžiau atgal į lovą ir atnešiau džiūvėsį bei nuo vakar vakaro likusio imbierinio limonado.

– Turiu naujienų, Prokai, – tariau, – gerų, pačių puikiausių naujienų.

Profesorius jau buvo spėjęs palinkti prie knygos, bet dabar vėl pakėlė akis ir pervėrė mane rūsčiu klausiamu žvilgsniu. Pulsuojantis neritmingas ponios Metjus rašomosios mašinėlės klavišų tarškesys staiga nuslopo. Prie savo rašomojo stalo sėdėjęs Korkoranas irgi sužiuro į mane.

– Tai dėl Airisės, – paaiškinau ir pasijutau pakylėtas, pranokęs pats save – didis aktorius, herojus, ką tik finišo juostelę perkirtęs maratono bėgikas. Puikiai žinojau, ką jie visi apie mane galvojo. Jų akyse aš buvau pats jauniausias, mažiausiai kvalifikuotas, Proko marionetė, vyrukas, nesugebantis atlikti paprasčiausios biologinės funkcijos, bet dabar visa tai jau buvo praeitis. Dabar aš buvau su jais lygus. Buvau vyras ir tuo, man rodos, viskas pasakyta. – Ji... na, ji... Mes turėsime kūdikį, – galų gale išlemenau. – Ji nėščia.

Tai išgirdęs, Prokas tylutėliai švilptelėjo. Ponia Metjus (ji buvo šeštąją dešimtį pradėjusi našlė ir turėjo vaikaičių), aiškiai susijaudinusi, apdovanojo mane kuo švelniausiu žvilgsniu. Tolimajame kabinete prie savo darbo stalo įsitaisęs Korkoranas kilstelėjo abi rankas ir, reikšdamas pripažinimą, kelis kartus pliaukštelėjo delnais, o tie plojimai savo ruožtu privertė Rutledžą pakelti galvą nuo knygos ir įremti į mane klausiamą ir nuostabos kupiną žvilgsnį.

– Sužinojome tai tik vakare. Vakar vakare. Kai grįžau namo po... po...

Tuo tarpu Prokas plačiai šypsodamasis jau buvo spėjęs įveikti mudu skyrusią kabineto erdvę. Jis sugriebė mane už rankų, apkabino ir spaudė glėbyje tol, kol mane visą persmelkė pažįstamas nuo jo sklindantis muilo, kažin kokių vaistų ir hamamelio kvapas.

– Bet dabar jums reikės patarimo, jums reikės Mekės pagalbos, – pareiškė profesorius žvelgdamas į man už nugaros ant sienos kabantį laikrodį, tarsi kūdikis turėtų gimti jau po penkiolikos minučių, ir pridūrė: – Ir gero akušerio. Pas ką, sakei, ji lankosi? Nes aš turiu patikimą žmogų...

DEJA, TAIP JAU SUSIKLOSTĖ, kad tą rudenį ir žiemą su kolegomis dažnai išvykdavau į ekspedicijas, ir rytinius blogumo priepuolius Airisei dažniausiai tekdavo ištverti vienai. Gimdyti ji turėjo ne anksčiau kaip birželį, tad abu nutarėme, kad savo pareigas pradinėje mokykloje eis tol, kol galės. Žinoma, mes pasielgėme teisingai, juolab kad Airisei reikėjo kuo nors užsiimti, tačiau tiesa buvo ir tai, kad mums reikėjo pinigų, nes pagausėjus šeimai turėjome pasiieškoti didesnio būsto, o institute žadėtojo atlyginimo padidinimo irgi dar nebuvau sulaukęs, nors neabejojau, kad galutinai išsprendus subsidijų klausimą bus padidinta ir mano alga. Kai būdavau namie, kiek įmanydamas stengdavausi padėti: vakarais gamindavau maistą, švaisčiausi su pašluoste, paruošdavau drabužius, kuriuos rytą turės apsivilkti mano žmona. Airisė laikėsi išties narsiai, nė karto nesiskundė dėl nepalankaus mano darbo grafiko, – tuo laikotarpiu tai buvo tiesiog realus ir neįmano-

mas pakeisti gyvenimo faktas. Ir šiandien dar pamenu, kaip ji, sukaupusi jėgas ir sukandusi dantis, rytais pakildavo nuo pusryčių stalo perkreiptu veidu, tarsi iš visų jėgų stengdamasi sulaikyti skrandyje pusę minkštai virto kiaušinio ir tris gurkšnelius kavos.

Jaučiausi siaubingai. Mielai būčiau pasilikęs namie su Airise, padėjęs jai ištverti visas kančias, mielai būčiau leidęs laiką su ja ir stebėjęs nuostabius jos organizmo pokyčius, bet mūsų tyrimams tai buvo nepaprastai svarbus, galima sakyti, lemiamas laikotarpis. Nors praėjusiais metais mums buvo pavykę užbaigti labai svarbų projekto įgyvendinimo etapą, – surinkome ir užrašėme dešimt tūkstančių istorijų, – vis dėlto Prokas mus spaudė, kad surinktume jų dar daugiau, mat apdorojęs turimus duomenis ir priartėjęs prie darbo išvadų jis ėmė vis labiau baimintis, kad recenzentai ims jam prikaišioti, esą jo pateikti skaičiai – netikslūs, o duomenys – gerokai iškreipti („Turime penkis šimtus penkias moterų alkoholikių seksualinio gyvenimo istorijas, – dažnai sau po nosimi burblendavo jis, – bet apklausėme apgailėtinai mažai aukštesniojo visuomenės sluoksnio juodaodžių, vos vieną kitą pastorių, rabiną ir panašiai, o apie narkomanus ir komivojažierius, galima sakyti, apskritai neturime jokių duomenų"). Tarsi šito būtų negana, mums trūko darbuotojų, nes Rutledžas vis dar nebuvo pabaigęs savo disertacijos ir turėjo prie mūsų prisidėti tik prieš pat didžiąsias metų šventes, tad Airisė vis sunkėjo, jos krūtys ėmė darytis minkštesnės, o pėdos – lyg švino pripiltos, mes traukėme iš miesto į miestą, Prokas beveik kasdien skaitydavo paskaitas, paskui mes visi trys iki paryčių kalbėdavomės su respondentais ir registruodavome jų seksualinio gyvenimo istorijas. Buvome Čikagoje, Filadelfijoje, Vašingtone, taip pat daugybėje mažesnių pakeliui esančių savivaldos miestelių, o gruodžio mėnesį atvykę į Niujorką beveik tris savaites gyvenome „Astor" viešbutyje ir apklausėme daugybę savo kūną pardavinėjančių homoseksualistų bei prostitučių.

Visą tą laiką Airisei rašydavau reguliariai, nors kartais brūkštelėdavau tik porą eilučių, ir, šįkart numojęs ranka į pinigus,

kas antrą dieną jai skambindavau. Jaučiau tiesiog privaląs jai paskambinti ir netrukus pastebėjau, jog tų pokalbių man reikia ne mažiau nei Airisei. Jos balsas persmelkė mano sąmonę nelyginant nesiliaujantis peršulys: girdėjau jį prausdamasis po dušu, pusryčiaudamas, lipdamas į traukinį ar į biuiką, kur jau būdavo įsitaisę Prokas ir Korkoranas; švelniai ir nedrąsiai jos ištartas „labas" pasiekdavo mano ausis per traukinio dundesį ar ritmingą automobilio padangų šnaresį. Kalbėdama telefonu Airisė atrodė prislėgta, nedrįso atvirai reikšti savo jausmų, ir bijau, kad mūsų bendravimas nebuvo visavertis. Ir vis dėlto svarbiausia buvo tai, kad mudu kalbėdavomės. Kartodavau, kad ją myliu. Kad nekantriai laukiu, kada galėsiu grįžti namo ir būti su ja bei kūdikiu. Klausdavau, ar vaikutis jau spiria. „Dar ne? Dar per anksti? Bet anksčiau ar vėliau jis pradės, ar ne? Gal jau netrukus?" – „Taip, – nuramindavo ji mane, – kūdikis tikrai ims spardytis". – „Bet Kalėdas, – sakydavau jai, – Kalėdas mes praleisime drauge".

Beje, čia norėčiau pasakyti porą žodžių apie „Astor" viešbutį. Tais laikais „Astor" viešbutis garsėjo kaip homoseksualistų susibūrimo vieta, – pirmajame aukšte įsikūręs ovalus juodai dažytas baras kiekvieną naktį ir septynias dienas per savaitę būdavo gulte apgultas vyrų, – tad ši vieta mums tiko tiesiog idealiai, nes pagrindinis ekspedicijos tikslas tąkart ir buvo surinkti kuo daugiau homoseksualistų intymaus gyvenimo istorijų (nors, kaip jau sakiau, apklausėme ir prostitučių, ir nemažai koledže besimokančių ar jau darančių karjerą moterų – daugumą jų pas mus atvedė Vivjana Obrėj, nepaprastu seksualiniu aktyvumu pasižyminti Kolumbijos universiteto absolventė, kurios istoriją paskutinį kartą lankydamasis Niujorke užrašė Korkoranas, bet apie ją – šiek tiek vėliau). Šiaip ar taip, svarbiausia buvo tai, kad „Astor" viešbutyje niekas nieko mūsų neklausinėjo. Ši aplinkybė mums buvo nepaprastai reikšminga, nes vos prieš metus iš Linkolno viešbučio buvome išprašyti be jokių ceremonijų (kitaip sakant, tiesiog išmesti lauk), ir šį incidentą Prokas visuomet prisimindavo neprarasdamas savitvardos ir humoro jausmo, tačiau tą dieną, kai mus išgrūdo, atrodė baisiausiai įsiutęs.

Nė vienas iš mūsų nepastebėjome jokių nelaimę pranašaujančių ženklų, bet dėl vienų ar kitų priežasčių, – gal dėl apsimestinio, bet uoliai demonstruojamo drovumo, pasenusių pažiūrų ar noro apginti reputaciją, – mūsų veikla netrukus patraukė viešbučio darbuotojų dėmesį. Linkolno viešbutyje apklausą rengėme jau kelias dienas: į vestibiulį nenutrūkstama srove plūdo tiesiai iš gatvės padugnės, nepilnamečiai vaikinukai ir transvestitai, aš, Prokas ir Korkoranas tenai juos pasitikdavome ir vesdavomės į viršų, į savo kambarius. Galų gale Prokui paskambino viešbučio valdytojas ir pareiškė norįs su juo pasikalbėti. Kadangi profesorius kaip tik buvo įpusėjęs apklausą, tai atidėjo šį susitikimą iki mūsų tvarkaraštyje numatytos pertraukos, o tuomet pasikvietė Korkoraną ir mane, kad jį palaikytume, ir mes visi trys nulipome laiptais žemyn susitikti akis į akį su tuo vyruku.

Viešbučio valdytojas pasirodė esąs labai padorus žmogus į viršų sušukuotais plaukais, pražilusiomis žandenomis ir kalbantis su vos juntamu itališku akcentu, žodžiu, – tikras dabita, mūsų akimis žiūrint, pasipūtęs ir be galo išpuikęs.

– Mes negalime šito leisti, – be užuolankų pareiškė jis.

Prokas sunėrė ant krūtinės rankas ir narsiai atrėmė jo žvilgsnį. Jis jau žinojo, kas dabar bus, tačiau nė nemanė nusileisti.

– *Ko* jūs negalite leisti?

– Viso šito sekso, – iškošė pro dantis viešbučio valdytojas. – Šito žydrųjų ir prostitučių parado. Visų šitų kekšių. Negaliu leisti, kad kviestumėtės į mano viešbutį visus tuos žmones ir savo kambaryje juos nurenginėtumėte.

– Bet aš jums jau aiškinau, kad mes užsiimame mokslo tyrimais ir mums būtina atlikti apklausą. Jūs puikiausiai žinote, kad mes niekam neplėšiame drabužių.

– Ak, tikrai? Drabužių gal ir neplėšiate, bet jūs skverbiatės į tų žmonių protus, verčiate juos išsipasakoti, o aš negaliu šito leisti. Tokiais dalykais užsiimkite kur nors kitur, tik ne mano viešbutyje.

Bet šį kartą, apsistoję „Astor" viešbutyje, tokių nesusipratimų išvengėme. Viešbučio vadovybės požiūris į mūsų veiklą buvo visiškai kitoks, tad viskas klostėsi sklandžiai ir profe-

sionaliai, išskyrus vieną atvejį, kurį prisiminęs dar ir dabar pasijuntu labai nesmagiai, nors ir pats nežinau kodėl. Man teko apklausti jauną vyruką, visai neseniai grįžusį iš fronto, – jam buvo amputuota dešinės rankos plaštaka ir dilbis. Mano respondentų sąraše jis buvo paskutinis, bet darbavausi visą naktį, kalbėdamasis su prieš jį atėjusiais žmonėmis, siurbčiojau alkoholinius gėrimus ir be saiko rūkiau, tad, gerai pamenu, jaučiausi gerokai pavargęs. Pasitikau jį vestibiulyje ir, kai reikėjo pasisveikinti, tarp mūsų įvyko mažutis nesusipratimas, – jis ištiesė kairę ranką, o man prireikė kelių sekundžių, kol įvertinau netikėtą situaciją ir taip pat atkišau kairę, – paskui liftu pakilome į kambarį, Proko išnuomotą apklausoms. Vaikinas tarnavo kariniame jūrų laivyne, ir nors jo įdegis jau buvo spėjęs gerokai išblukti, vis dėlto jis buvo labai panašus į mūsų laikų Bilį Badą: šviesiaplaukis, su sklastymu šiek tiek į kairę nuo viršugalvio vidurio, žingsniavo įžūlokai, aiškiai pasitikėdamas savimi, be to, raumeningas, kaip ir dera kariškiui. Jam buvo devyniolika. Vyrukas buvo baigęs aštuonias klases, jo tėvai gyveno Oklahomos mieste, o nuo tos dienos, kai išėjo iš ligoninės, duonai užsidirbdavo trainiodamasis tarp homoseksualistų ir už atitinkamą atlygį siūlydamas jiems sekso paslaugas. Iš karto atidaviau jam iš anksto pažadėtą dolerį, jis atsisėdo ant lovos, aš įsitaisiau fotelyje, ir mudu ėmėme šnekėtis.

Iš pradžių pokalbis rutuliojosi gana sklandžiai, bet netrukus pastebėjau, kad jis kažko prisiuostęs, – kaip netrukus paaiškėjo, – benzedrino, kurio jis prasimanydavo išnarstęs dujokaukes, ištraukęs šia narkotine medžiaga sumirkytus kamšalus jis tiesiog juos prarydavo. Pamažu vaikinukas darėsi įtartinai šnekus, išgirdęs mano klausimą leisdavosi į nepabaigiamus samprotavimus, kalbėjo nė akimirkai nestabtelėdamas ir taip nukrypdavo nuo temos, kad ir aš pats ėmiau pamiršti, ko mudu čia atėjome ir apie ką šnekamės. Mes buvome mokomi įvaldyti vadinamąją žaibišką apklausos techniką, kurią apibūdinau anksčiau, ir, jei būtina, įsiterpti ir pertraukti pašnekovo minčių srautą, kad būtų galima vėl sugrąžinti jį prie mums rūpimos temos, bet tasai vyrukas – tas jūreivis –

nė nemanė man paklusti. Pagaliau, besiklausydamas jo, įsileidusio į prisiminimus apie tai, kad šiltnamyje, kuriame dirbo pagyvenęs vyriškis, su kuriuo jis pirmą kartą turėjo homoseksualių santykių, buvo auginami net penkiasdešimt trijų rūšių augalai, aš taip susierzinau, kad pakilau iš fotelio ir ėmiau žingsniuoti po kambarį.

Vyrukas nutilo nebaigęs sakinio ir įbedė į mane nuostabos kupiną ir, galima sakyti, gerokai agresyvų žvilgsnį.

– Ką, – paklausė jis, – ar tau neįdomu? Man rodos, pats sakei, kad nori gauti informacijos? Kad už tą dolerį nori sužinoti mano gyvenimo istoriją ir panašiai, argi ne? Tai kas gi čia dabar? Ar nori iš manęs ko kito? – Įrėmęs į mane žvilgsnį akių jau nenuleido. – Nori ne tik mano gyvenimo istorijos, bet ir kai ko daugiau, ką?

– Ne, visai ne. Tik būtų gerai, kad jūs... Na, tik nesupraskite manęs neteisingai. Tikrai nenoriu pasirodyti nemandagus ar bandyti kaip nors paveikti jūsų atsakymus, bet paprašyčiau jus nenutolti nuo apklausos temos, nes priešingu atveju sėdėsime čia kiaurą naktį.

– Kiaurą naktį? Na ir kas gi čia bloga? – mestelėjo vyrukas pakildamas nuo sofos ir apdovanodamas mane, kaip jam pačiam, matyt, atrodė, tikro gundytojo ir pirtelių liūto šypsena, – ta pačia, kuri žaisdavo jo veide, kai trindavosi aplink centrinės stoties tualetų pisuarus ar po apačioje esantį „Astor" viešbučio barą. – Juk dar nenori manimi atsikratyti, ar ne? Bent jau ne taip greitai, a?

– Aišku, ne, – atsiliepiau aš. – Bet jei nebaigsiu apklausos, ilgainiui mūsų tyrimas ims atrodyti šiek tiek įtartinas. Juk pats tai suprantate, ar ne?

Jis nieko man neatsakė, tik perėjęs kambarį atsidūrė šalia, – dešinė jo veliūrinių marškinių rankovė tabalavo tuščia, – ir prisiglaudė prie manęs. Jo ranka slystelėjo mano kelnėmis žemyn link tarpkojo, ir aš sustingau: susiklosčius panašioms aplinkybėms buvome išmokyti taip elgtis – turėjome likti visiškai abejingi ir nesiimti jokios iniciatyvos. Tuomet jis pabandė mane pabučiuoti, bet aš nusukau veidą šalin ir jo lūpos palietė mano skruostą.

– Nagi, liaukis, – sumurmėjo jis žemu ir nuo tikro ar apsimestinio geismo prislopusiu balsu. – Ir pats žinai, kad to nori. Baik tą spektaklį, gerai? Mokslas!.. Tu ne didesnis mokslininkas nei aš.

Atšlijęs nuo vyruko vėl klestelėjau į fotelį ir kuo dalykiškiau, – šiaip ar taip, reikalas, dėl kurio čia atvykau, iš tiesų buvo dalykiškas, – patikinau jį, kad atvažiavau čia turėdamas tik šį vieną tikslą, tuo pat metu mintyse keikdamas save už tai, kad pirma taip neapdairiai pakilau nuo fotelio. Tai buvo neprofesionalu, panaikino tarp mūsų buvusį barjerą ir dėl to vyrukas apie mane susidarė klaidingą įspūdį.

– O antrasis jūsų partneris? – pasiteiravau, stengdamasis vėl nutaisyti deramą balso intonaciją. – Ar prisimenate jį? Kiek jums tada buvo metų? Ar tai nutiko iš karto po jūsų patirties, įgytos su šiltnamyje dirbusiu vyru?

Bet jis ir vėl nieko man neatsakė. Pirmą kartą nuo tos akimirkos, kai įkėlė koją į kambarį, vyrukas nerado žodžių, tarsi narkotikai jo gyslomis būtų dundėję lyg prekinis traukinys, kelio linkyje staiga nuvažiavęs nuo bėgių. Kelias akimirkas jis taip ir stovėjo, perkeldamas savo svorį tai ant vienos, tai ant kitos kojos. Sveikosios jo rankos plaštaka čia susigniauždavo į kumštį, čia vėl išsitiesdavo, be to, aiškiai galėjau girdėti, kaip jis griežia dantimis, kaip vienas į kitą trinasi jo krūminiai dantys.

– Klausyk, – pagaliau susigriebė vyrukas, – ar aš tau visai nepatrauklus? Tai dėl to taip purtaisi? – Ir jis pakėlė savo sužalotą ranką tuščia tabaluojančia marškinių rankove.

– Atėjau čia ko kito, – santūriai atrėmiau aš.

– Ak, tikrai? Tokius kaip tu užuodžiu iš tolo. Patikėk, aš jau laikau tave už pimpio.

– O kaip klostėsi jūsų santykiai su moterimis? – paklausiau, lyg neišgirdęs ką tik pasakytų jo žodžių, nes jei darbą nori atlikti profesionaliai, jokiu būdu negali leisti, kad respondentas blaškytų tavo dėmesį. – Kada pirmą kartą pamatėte nuogą moters kūną?

– Už dolerį aš tau pačiulpsiu, – pasisiūlė jis, sustojęs čia pat prie fotelio, pasilenkęs ir žiūrėdamas tiesiai man į akis.

– Jau sakiau jums, kad atvykau čia visai ne dėl to. O dabar atsakykite į klausimą. *Prašau.*

Vyrukas pasilenkė dar arčiau ir vėl pabandė mane pabučiuoti, bet aš ryžtingai jį atstūmiau, taip ryžtingai, kaip galėjau sėdėdamas fotelyje. Jis lėtai atsitiesė, bet liko stovėti prie manęs, siūbuodamas klubais ir griežendamas dantimis.

– Tu čia nieko neapkvailinsi, – galų gale pratarė jis.

Tačiau svarbiausia, man rodos, yra tai, kad apklausą aš vis dėlto baigiau, išpešiau dar vieną porciją duomenų, kuriuos paskui sušėrėme Holerito tabuliatoriui, ir kad aš visada ištempdavau apklausą iki galo, kaip ir mano kolegos. Visada. Mes atsilaikėme prieš visus keistuolius, tad argi nėra pagrindo tuo didžiuotis? Šiaip ar taip, kitos dienos rytą atsikėlėme anksti, nusimaudėme po šaltu dušu, suvalgėme gerokai pravėsusius viešbučio pusryčius ir tęsėme apklausas iki pat vidurdienio, o tuomet susikrovėme savo lagaminus ir patraukėme miesto gatvėmis, tikėdamiesi įsėsti į traukinį pavadinimu „Sant Luiso dvasia". Vakare, penkios minutės po šeštos, turėjome išvažiuoti iš Niujorko, o kitą rytą be penkiolikos minučių devintą atvykti į Indianapolį. Buvo gruodžio 20-oji, spaudė šaltukas, ant kiekvieno kampo galėjai pamatyti Kalėdų Senelius ir varpeliais skambinančias žmogystas, po kojomis kažin ką lesiodami sukinėjosi balandžiai, o aplinkui tvyrantis deginamų medžio anglių ir kepamų kaštainių kvapas priminė mums pačią naujausią, karo dūmuose skendinčią istoriją, Kalėdas Manhetene. Parduotuvių vitrinose buvo išdėliotos prieš šventes paklausios prekės: žaislai, įvairiausi maisto produktai, alkoholiniai gėrimai, moteriškas apatinis trikotažas, skrybėlės, kailiniai, bižuterija. Prokas jau buvo nupirkęs dovaną Mekei, Korkoranas – radęs krištolinę segę ir prie jos derančius auskarus su spaustukais Violetai (ji labai mėgo seges ir panašius smeigtukus, segėjo juos kairėje krūtinės pusėje, maždaug toje vietoje, kur vyrai į švarko kišenaitę įsikišdavo nosinę ar prisisegdavo butonjerę), tik aš vienas kol kas nebuvau radęs nieko, ką galėčiau padovanoti Airisei.

Nusprendžiau pavaikščioti po miestą vienas, prieš tai, žinoma, iš Proko gavęs krūvą perspėjimų ir patarimų („Nepa-

vėluok, nepaklysk, būk budrus, venk sukčių ir apgavikų, o svarbiausia – saugok savo piniginę"). Tuo tarpu profesorius su Korkoranu ketino pasivaikščioti Brodvėjuje ir pasižvalgyti po striptizo klubus ir kitokias erotikos įstaigas, tikėdamiesi šiek tiek papildyti mūsų erotinės kolekcijos fondus. Miesto beveik nepažinojau, – paprastai atvykę į Niujorką mes matydavome tik Taimso aikštę, keturias viešbučio kambario sienas ir geležinkelio stotį, – tad man nė kiek ne gėda prisipažinti, kad visą laiką nerimavau, kad nepasiklysčiau ir nepraleisčiau savo traukinio. Ar aš buvau kaimo stuobrys? Taip, manau, kad buvau kaimo Jurgis, Indianos berniokas, ištrūkęs į laisvę ir atsidūręs didžiuliame polimorfiniame mieste, tarp dešimties milijonų čia siūlomų prekių besitikintis rasti tą vieną vienintelę ir per Kalėdas pradžiuginti žmoną.

Iš tos kelionės mano atmintyje užsiliko ne kažin kas, nebent tik tiek, kad Prokas iki pat vėlaus vakaro apklausė kelis nepažįstamus, tame pačiame traukinyje važiavusius žmones, o aš kritau į savo gultą, nes jaučiausi visiškai nusivaręs nuo kojų, ir miegojau kaip užmuštas tol, kol atėjus pusryčių metui Prokas mane pažadino. Užtat kuo puikiausiai pamenu, kokią kalėdinę dovaną tais metais nupirkau Airisei. Radau ją vienoje nuošalioje parduotuvėlėje, prekiaujančioje „antikvariniais daiktais ir meno dirbiniais", – taip buvo skelbiama jos durų iškaboje, pasislėpusioje už murzino stiklo, apkarstyto mirksinčių žalių bei raudonų lempučių girliandomis. Įėjęs vidun, pamačiau dar du klientus, ir abu jie elgėsi taip, tarsi lankytųsi čia nuolat: laikėsi santūriai ir tyliai, nuleidę galvas, susidėję rankas už nugarų, tik kartkartėmis abejingai pasilenkdami į priekį, kad galėtų apžiūrėti kokią prekę. Nors buvo dar ankstyva popietė ir už langų tebešvietė blausi žiemos saulė, parduotuvėje tvyrojo prietema ir buvo beveik taip pat šalta, kaip gatvėje. Tačiau daugiau šiai parduotuvėlei netrūko nieko, ji turėjo visus tokioms vietoms prideramus atributus: ir savininką, – nevalyvą šlikę užsimaukšlinusį tipelį, ir gerokai padėvėtų kilimų tradiciniais Rytų raštais, ir vingrius praėjimus tarp drožinėtų medinių baldų su ant jų sukrautomis krūvomis visokiausių niekučių, surankiotų ir atgabentų

čia iš visos senutės Europos, ir visą patalpą persmelkusį sidabriniams indams valyti skirto skysčio bei mirties kvapą. Galų gale, padedamas parduotuvėlės savininko, užtikrinusio, kad tasai daiktelis vertas dvigubai daugiau, nei man reiktų sumokėti, atkreipiau dėmesį į iš kriauklės padarytą peleninę su kojytėmis. Į jos pagrindą rėmėsi šešių colių aukščio bronzinė nuogos Afroditės figūrėlė garbanotais plaukais ir labai gerai išsilaikiusiomis krūtimis. Paprašiau savininką iš karto suvynioti ją į dovanoms skirtą popierių, ir išsiskubinau, kad nepavėluočiau į traukinį.

Tuoj po Naujųjų metų vėl turėjome leistis į kelionę, – skaityti dar daugiau paskaitų, dar daugiau užrašyti seksualinio gyvenimo istorijų, nes mūsų darbo tempai nesiliovė spartėti, – bet Kalėdos mums tikrai buvo ramybės metas, juolab kad švenčių išvakarėse per naktį gerokai prisnigo, be to, visi Proko bendradarbiai su žmonomis ir vaikais buvo pakviesti šventinės vakarienės į profesoriaus namus Pirmojoje gatvėje. Mekė buvo svetinga kaip visuomet, Airisė, Violeta ir Hilda namuose pasigamino po saldų patiekalą ir sandariuose induose atsinešė pas Proką. Profesorius patiekė paties virto karšto punšo su romu ir kaip įgudęs virėjas supjaustė keptą dvidešimties svarų kalakutą. Instituto darbuotojai susidėjo ir nupirko jam dovaną – porą auksinių rankogalių sąsagų, kurias pamatęs jis iš karto pareiškė, esą mes pernelyg išlaidaujame, – ir tuomet įteikė po dovaną kiekvienam iš mūsų.

Čia turiu pažymėti, kad nors kai kurie žmonės laikė Proką tikru šykštuoliu (jis iš tiesų buvo perdėtai taupus, o kartais pasirodydavo esąs tikras nagas, bet tik dėl to, kad kiekvienas jo uždirbtas centas turėjo sugrįžti į kasą, iš kurios buvo finansuojamas mūsų projektas), per Kalėdas jis tikrai neskaičiavo centų ir buvo dosnus. Visi jo pavaldiniai, – ir kanceliarinį darbą dirbanti sekretorė, ir sargas, ir paskutiniame kurse studijuojančios merginos, jo įdarbintos sukataloguoti gumbavapsvių kolekcijos, – visi švenčių proga gavo premijas, ir šiuo atžvilgiu aš irgi nebuvau išimtis. Jei atvirai, būdamas seniausias komandos narys, be to, artimas profesoriaus draugas ir padėjėjas, galėjau ir anksčiau mėgautis jo dovanomis,

tačiau tais metais per Kalėdas jis pasirodė esąs kur kas dosnesnis, nei galėjau tikėtis.

Kai pavakarieniavę šiek tiek pasiklausėme klasikinės muzikos, o paskui vėl grįžome prie stalo pasivaišinti pyragėliais su džiovintų vaisių ir uogų įdaru bei moliūgų pyragu ir mūsų pokalbis net kelias minutes vinguriavo takais, vedančiais tolyn nuo amžinosios seksologinių tyrimų temos, Prokas mostu pakvietė mane sekti paskui jį į virtuvę. Iš pradžių pamaniau, kad jis nori, jog padėčiau atnešti padėklą su išrikiuotais likerio buteliais ar parengti dar vieną pokštą vaikams, tačiau šįkart apsirikau. Kai tik mudviem už nugarų virtuvės durys užsidarė, jis staiga apsigręžė, apkabino mane ir tvirtai suspaudė glėbyje. Pasijutau nejaukiai, – standi jo kaklaraiščio medžiaga stipriai prigludo prie mano marškinių apykaklės, o jo šeriuotas skruostas prisilietė prie manojo, – bet profesoriaus neatstūmiau. Jaučiau, kaip iš jo per drabužius sklinda jaudulys. Prokas abiem rankomis patapšnojo man per pečius ir šiek tiek prislopintu balsu tarė:

– Didžiuojuosi tavimi, Džonai, labai didžiuojuosi. – Tuomet paleido mane ir šypsodamasis pridūrė: – Tai būsi tėvas, ką? Tikiuosi, kad pernelyg didelių problemų dėl Airisės nėštumo neturite, ar ne? Ar viskas gerai?

Aš tylomis linktelėjau. Ir pažvelgęs į jį nusišypsojau. O širdyje tiesiog nesitvėriau džiaugsmu.

– Ką gi, dabar jums reikės šiek tiek daugiau erdvės, kaip manai? Reikėtų susirasti pastovesnį būstą, tokį, kuris atitiktų tavo dabartinę padėtį. – Čia Proko šypsena dar paplatėjo. – Namas, Džonai. Manyčiau, kad jums pats laikas turėti savo namą.

– Bet aš negaliu... Mes negalime sau leisti...

Profesorius susinėrė sau ant krūtinės rankas, plačiai šypsodamasis vėl mane nužvelgė ir pareiškė:

– Nuo šiandien padidinu tavo atlyginimą dešimčia dolerių per savaitę, be to, esu pasirengęs paskolinti tau du tūkstančius dolerių iš asmeninių lėšų, tai yra iš savo kišenės ir už gerokai mažesnes palūkanas, nei turėtum mokėti bet kuriam iš miesto centre įsikūrusių bankų. Na, ką pasakysi?

Iš karto nė nesumojau, ką atsakyti. Buvau tiesiog priblokštas. Ir sujaudintas. Sujaudintas iki širdies gelmių. Negalėjau nė pagalvoti, kad profesorius vis dar rūpinasi manimi – Džonu Milku, menku ir visiškai niekingu žmogeliu, buvusiu studentu, menkiausiai kvalifikuotu iš visų jo darbuotojų – ir yra pasiryžęs man skolinti savo pinigus. Ne, tokios minties negalėjau pakelti, to man buvo per daug... Tėvo neturėjau, motina gyveno toli. Bet Prokas, – Prokas buvo čia pat, visada pasirengęs ištiesti pagalbos ranką ir iš anksto numatyti mano, – ne, *mūsų*, mudviejų su Airise, – reikmes, tarsi būčiau jo kūnas ir kraujas. Buvau taip susijaudinęs, kad pamaniau, jog tuoj tuoj nualpsiu ir susmuksiu čia pat, jam prie kojų.

– Tai... na, tai tiesiog šaunu... – pralemenau ir pajutau, kad emocijų tumulas baigia užspausti gerklę. – Bet jūs tikrai neturėtumėte... O kaipgi mūsų projekto finansavimas? Ką pasakys Nacionalinė tyrimų taryba? Tai yra norėjau paklausti, kaipgi mes, kaip tęsime tyrimus?

Jis žengtelėjo prie ant bufeto stovinčio padėklo su mažutėmis taurelėmis ir įvairiaspalviais buteliais.

– Pinigų šiems metams gavome, jau kelios dienos jie yra instituto sąskaitoje, tad gali nesirūpinti.

(Tiesą sakant, kaip netrukus sužinojau, Nacionalinė tyrimų taryba, užtarus Rokfelerio fondui, įvertino mūsų darbo svarbą ir patvirtino, jog trejus ateinančius metus moksliniams tyrimams gausime po keturiasdešimt tūkstančių dolerių, šiuo savo sprendimu beveik padvigubindama lig šiol mūsų gaunamas dotacijas.) Kelias akimirkas stovėjau ir klausiausi profesoriaus dar kartą perstumdomų taurelių ir butelių dzingsėjimo.

– O netrukus gausime ir dar daugiau lėšų, tuo gali neabejoti, – patikino mane Prokas ir pridūrė: – Tad eikš čionai, eikš pas mane ir padėkok kaip pridera...

Aš vėl jį apkabinau ir mudu pasibučiavome, bet tai truko vos akimirką, – mūsų lūpos tik trumpam susilietė ir aš vėl atšlijau. Norėjau kuo greičiau grįžti pas Airisę, pranešti jai naujieną ir paskambinti visiems šių apylinkių nekilnojamojo turto agentams.

– Ar galiu viską papasakoti Airisei? – paklausiau. – Ar galiu perduoti jai šitą puikią naujieną?

– Eik, – linktelėjo Prokas, bet iš jo veido išraiškos taip ir nesupratau, ką jis iš tiesų jaučia. Jau buvau beatsidaręs duris, tik staiga jis mane sulaikė: – Bet palauk, palauk, geriausios naujienos aš tau dar nė nepasakiau. – Ir čia jo veidą vėl užliejo plati šypsena. – Jau suradau labai gražų ir nedidelį namuką, vos už šešių gatvių nuo mūsų.

– Turiu visa tai papasakoti Airisei, – atsakiau taip susijaudinęs, kad man net kvapą užėmė. Dabar stovėjau prie pat durų ir nė nepagalvojau, kad turėčiau jas atidaryti profesoriui ir visiems jo likeriams, mąsčiau tik apie tai, kaip kuo greičiau sprukti iš virtuvės į svetainę ir susirasti savo žmoną, kol krūtinė dar nesprogo nuo naujienų pertekliaus.

– Ačiū jums! – šūktelėjau per petį išeidamas. – Tūkstantį kartų ačiū!

Paskui atidariau duris ir per iš svetainės atsklidusį susirinkusių svečių klegesį išgirdau Proko balsą:

– Be to, prie namo yra didelis kiemas berniukui!

RYTOJAUS RYTĄ kažkas pasibeldė į duris. Sėdėjau prie virtuvės stalo, skaičiau laikraštyje būsimų sporto varžybų tvarkaraštį, šaukštu semdamas gausiai pasaldintus kukurūzų dribsnius su pienu. Į viryklę įmontuotas laikrodis rodė ketvirtį po septintos. Airisė dar miegojo. Negalėjau nė įsivaizduoti, kas čia pas mus atėjo, – galų gale, buvo antroji Kalėdų diena, pasaulis užklotas storu sniego sluoksniu, visur tylu ramu, nė garso, – bet pasikėliau nuo stalo ir žengiau atidaryti durų. Už jų, leisdamas iš nosies šąlančius oro tumulus, stovėjo Prokas. Jis vilkėjo žieminį paltą su diržu, buvo apsiavęs kaliošus, užsimovęs megztas pirštines, ant palto užsimetęs seną jam gerokai per didelį pašiltintą neperšlampamą apsiaustą, – jį atšalus orams visuomet pasiimdavo.

– Džiaugiuosi, kad jau atsikėlei, Milkai, – pratarė jis. – Na bet ir šalta, ar ne? Kai išvažiavau iš namų, termometras rodė tris laipsnius šalčio.

Jam už nugaros prie šaligatvio krašto stovėjo biuikas, iš jo

išmetamojo vamzdžio netolygiais pliūpsniais sklido melsvi dujų kamuoliai.

Aš vis dar buvau apsirengęs pižama, susisiautęs chalatą ir įsispyręs į vilnones languotas šlepetes, Airisės kalėdinę dovaną. Nesiginsiu, vis dar jaučiausi truputį apsvaigęs, galva buvo sunki nuo kalėdinių linksmybių. Tad pabandžiau iš Proko veido išraiškos susigaudyti, kas čia vyksta. Gal aš ką pamiršau? Gal pagal tvarkaraštį šiandien turėjome išvykti į ekspediciją? Gal dėl to jis čia ir atvažiavo?

– Taip, – atsiliepiau aš, – na taip, tikrai labai šalta, bet prašom užeiti į vidų, nes... na...

– Būtų gerai, jei apsirengtum, – pareiškė jis ir, prieš įžengdamas į butą, trumpam stabtelėjo nupurtyti sniego nuo kaliošų padų. – Susitikimas numatytas aštuntą. O Airisė... Kurgi Airisė?

Nemanau, kad anksčiau Prokas būtų užsukęs į mūsų butą daugiau nei kartą ar porą, bet ir tai labai trumpam. Dabar jis šaudė akimis taip, tarsi būtų atsidūręs viename iš pilkų viešbučio kambarių, skvarbiu žvilgsniu viską registravo ir vertino. Paskui, žengęs porą skubrių ilgų žingsnių, atsidūrė ankštame mūsų prieškambaryje, nekantriu judesiu nusitraukė nuo galvos skrybėlę, nusimovė pirštines, praskleidė bambukinę užuolaidą ir kritišku žvilgsniu apžvelgė virtuvę, tarsi pastatą inspektuojantis pareigūnas, atėjęs čia įvertinti vamzdynų būklės. Staiga pajutau gėdą. Butas buvo nedidelis, nors, kaip jau sakiau, Airisė turėjo įgimtą talentą gražiai įrengti kambarius, ir mums, – bent jau iki šiol, – tokio būsto visiškai pakako, bet dabar, čia įėjus Prokui, nelyginant bokštui sustojus prie mūsų baldų, butas staiga tapo kažin koks nuskuręs ir apšepęs, ir aš pasijutau taip, tarsi būčiau profesorių apvylęs, tarsi šiame savo gyvenimo etape privalėjau būti pasiekęs gerokai daugiau.

– Ten ant kavos stalelio matau labai įdomų daiktelį. Afroditė, ar ne? – susidomėjo jis. – Ar tai tą peleninę parvežei Airisei iš Niujorko?

– Taip. Radau parduotuvėlėje, apie tai jums pasakojau.

– Eroto motina, seksualiai visiškai laisva būtybė. Niekas negalėtų pasakyti, kad graikai drovėjosi sekso, ar ne taip?

– Ne, – atsiliepiau aš. – Tikriausiai negalėtų.

– Labai gražus daiktelis. Sakyčiau, kad tavo skonis gerėja, Milkai, pastebimai gerėja.

Stovėjau vos per kelias pėdas nuo jo, vis dar neišsilukštenęs iš chalato, įkalintas nedidelėje virtuvės erdvėje, – čia tikriausiai galėjo būti švariau, šviesiau ir apskritai šauniau, ir nežinojau, ką jam pasakyti. Norėjau pasiūlyti kavos, pasodinti į fotelį ir leisti minutėlę kitą pailsėti, ketinau pažadinti Airisę ir persirengti pats, bet netrukus susigriebiau, kad lyg apkvaišęs kartoju vos prieš kelias minutes Proko ištartus žodžius, tarsi tik dabar būčiau ėmęs palengva suvokti jų prasmę:

– Susitikimas? Koks susitikimas?

Tuo tarpu nepatiklus Proko žvilgsnis nukrypo į bufetą, jis paeiliui ėmė varstyti visas dureles, kol pagaliau susirado puodelį, paskui nuo viryklės kilstelėjo kavinuką ir pateliūskavo norėdamas įsitikinti, ar jame yra kavos.

– Su nekilnojamojo turto agentu, – paaiškino Prokas, – o tiksliau – su pačiu namo savininku. Šį rytą, pusę septintos, pats su juo šnekėjausi. Juk Airisė jau atsikėlusi, ar ne?

Kaip ir buvo rašoma skelbime, namas stovėjo labai patogioje vietoje, per dvi gatves arčiau universiteto miestelio nei Kinsių, tačiau visas tas rajonas po truputį jau ėmė prarasti savitą veidą, nes į pietus ir rytus buvo statomi nauji, gerokai didesni ir prašmatnesni namai. Prisipažinsiu, man tai nė kiek nekliudė. Rūmų man nereikėjo, o tai, kad čia buvo daug universiteto bendrabučių ir namų, kuriuose studentai nuomojo kambarius, tebuvo akivaizdus įrodymas, kad norinčių gyventi šiame rajone tikrai nestinga. Airisė nebuvo tokia tikra. Sėdėjome su Proku prie virtuvės stalo, siurbčiojome kavą, kramsnojome vaisių pyragą, – vakar jį mums įdavė Hilda Rutledž – ir klausėmės iš buto gilumos sklindančių prislopintų garsų, pranešančių mums, kad Airisė, palinkusi virš klozeto, žiaukčioja, o paskui nuleidžia vandenį. Prokas nekantriai trepseno koja į virtuvės grindis, kas dvi minutės žvilgčiojo į laikrodį, tačiau be dešimt minučių aštuntą mano žmona vis dėlto išėjo iš miegamojo apsivilkusi geriausią savo suknelę, aukštyn nuo

kaktos atmetusi juodas šilkines plaukų bangas ir stropiai jas sušukavusi. Ji atrodė gerokai pablyškusi, bet mano nuomonės tąkart niekas neklausė, todėl pasodinau ją ant galinės biuiko sėdynės, o mudu su Proku įsitaisėme priekyje.

Išskyrus kelias mandagumo frazes, Airisė pirmą kartą pravėrė burną tik tuomet, kai mūsų automobilis sustojo prie šaligatvio, tiesiai priešais parduodamą namą.

– Keistas namas, – pareiškė ji, ir aš tą pat akimirką suvokiau, kad mano žmonai ši vieta nepatiks. – Kažkoks neproporcingas. Toks siauras fasadas...

Prokas išjungė variklį ir, grįžtelėjęs per petį, tarė:

– Jis pastatytas taip, kad išsitektų siaurame sklype, bet užtat jis įsiterpęs gerokai gilyn į kiemą.

– Ir ta spalva, – pridūrė ji. Nuo jos šilto kvapo aprasojo automobilio lango stiklas, Airisės veidas buvo akmeninis, o kietai sučiauptų lūpų kreivė aiškiai rodė, kad ji itin kritiškai nusiteikusi. – Ir kas gi dažo namą rausvai violetine spalva? Juk šita spalva – rausvai violetinė, ar ne?

– Man labiau panaši į rusvą, – atrėmė Prokas.

– Ar melsvą, – pritariau aš.

– Na nežinau, tikėjausi, kad namas bus gerokai senesnis, – toliau kalbėjo Airisė, nors Prokas jau išlipo iš mašinos ir nuskubėjo atidaryti jai užpakalinių durelių. – Tikėjausi, kad bus sumūrytas iš akmenų ar plytų ir kad turės daug didesnį priebutį.

– Nori senesnio? – kilstelėjo antakius Prokas. – Šitas pastatytas 1924-aisiais ir, sakyčiau, yra pakankamai senas. Patikėk manimi, anksčiau ar vėliau norėsi naudotis visais dabar prieinamais patogumais. O dauguma tų senovinių namų, nors iš lauko jie tikrai žaviai atrodo, jų savininkams tėra nesibaigiantis galvos skausmas, nes juose įrengtas vandentiekis jau seniai neatitinka standartų, elektros instaliacija – pasenusi, be to, juose apstu namo konstrukcijos defektų, grindys išlinkusios ir taip toliau. Ne ne, jums reikia naujesnio namo, tokio, kaip šis. Patikėk manimi.

Bet Airisė netikėjo nė vienu Proko žodžiu. Iš prigimties ji buvo labai valinga ir kietakaktė. Su Meke ją siejo tikrai šilti ir

artimi santykiai, bet simpatijos Prokui ji taip ir nepajuto, nors visada, – ar beveik visada, – bendraudama su profesoriumi ji buvo mandagi, – mat taip buvo išauklėta ir suvokė, kad nuo šio žmogaus didžia dalimi priklausė mano padėtis institute, bet, manau, giliai širdyje ji piktinosi Proko man daroma įtaka. Ir man, ir *mums*. Na, žinoma, dar buvo Korkoranas, arba, tiksliau sakant, tas apgailėtinas su juo susijęs reikalas, kuris tebežiojėjo tarp jųdviejų nelyginant atvira žaizda, – Korkoranas, visada tas Korkoranas...

Namas priklausė neetatiniam Chemijos katedros profesoriui, kuris, gavęs pasiūlymą persikelti dirbti į Depou miesto universitetą, nieko nelaukdamas ketino pakelti sparnus. Su žmona jis pasitiko mus prie lauko durų, persimetė su Proku keistais paslaptingais žvilgsniais ir pakvietė į vidų. Aš mačiau nepriekaištingai nulakuotus ir išblizgintus į antrą aukštą vedančius ąžuolinius laiptus bei gražiais gėlių raštais išmargintus sienų tapetus, o Airisė – ankštą prieškambarį ir namą girgždančiu karkasu, kurio kambariai savo forma priminė krovininį sunkvežimį, langai gi buvo tikras klaustrofobo košmaras: jie žvelgė į tą pusę, kur vos už kelių žingsnių dunksojo gretimas namas. Kol apžiūrėjome siūlomą pirkti būstą, įskaitant ir pusrūsyje išklausytą paskaitą, kai Prokas ir chemijos profesorius pakaitomis išsijuosę gyrė gerąsias krosnies savybes, ir ištvėrėme „kulinarinį" susitikimą su namo šeimininke prie siauro stalo virtuvės tunelyje, Airisė visą laiką vaikščiojo rūškana, nepritarimą reiškiančia mina (akys primerktos, kakta suraukta, dantys sukąsti, o lūpos sučiauptos taip, kad bet kurią akimirką išspjautų neigiamą atsakymą). Prokas, chemijos profesorius ir aš grįžome pasivaikščioję po sodą ir apžiūrėję podėlį ir radome Airisę virtuvėje – ji gėrė arbatą, įdūrusi nieko nematantį žvilgsnį į lėkštę, pilną imbierinių sausainiukų, o profesoriaus žmona (baigianti trečiąją dešimtį vaikščiojanti beskonybė, neturinti vaikų, be to, rūpesčio ir nerimo paženklintu veidu) nesiliovė taukšti apie Airisės nėštumą ir apie tai, kokia palaima turėti vaikų. Na, bent jau turėtų būti palaima.

– Na, – paklausė Prokas, – ką manote? Milkai? Airise? Nedidelis, bet tvirtas ir patikimas laivelis, ar ne? Be to, visai ne-

toli nuo universiteto miestelio, – šito privalumo irgi nederėtų pamiršti.

Chemijos profesorius, ir, manau, kad jeigu iš savo atminties gelmių ištraukiau jo žmoną, galėčiau keliais žodžiais apibūdinti ir jį (jis buvo dešimčia ar dvylika metų vyresnis už savo žmoną, priklausė ketvirtajai karo prievolininkų kategorijai ir karui baigiantis atleistas nuo tarnybos dėl įgimtos vienos iš kūno dalių deformacijos, o jei tiksliau – dėl klišumo, ir kalbėjo taip pompastiškai, taip neįmanomai painiai regzdamas sakinius, kad ne vieną aspirantą chemiką buvo numarinęs nuoboduliu), patvirtino, kad puikesnio namo niekur nė su žiburiu nerasi, kad kai reikėjo apsispręsti šį lobį parduoti, tarp judviejų su žmona buvo kilęs nuožmus konfliktas, ir galų gale pridūrė:

– Aš net galvojau apie tai, kad man kasdien reikės važinėti į darbą, bet paskui, supratęs, kad šitaip gainiodamas mašiną visai ją nuvarysiu...

– Jau nekalbant apie tai, kaip nusivarysi nuo kojų pats, – pakėlusi galvą nuo arbatos puodelio į profesorių žudantį žvilgsnį metė žmona.

– Taip. Tu teisi. Taigi, kad ir nenoriai, laikraščiuose paskelbėme, kad parduodame namą. Taip jau kartais būna. Gyvenimas juda į priekį, ar ne?

Prokas stovėjo čia pat už kėdės, ant kurios buvo įsitaisiusi profesoriaus žmona, nekantriai perkeldamas kūno svorį tai ant vienos, tai ant kitos kojos. Jo paltas buvo atsagstytas, pirštinės ir minkšta skrybėlė sugrūstos pūpsojo abiejose kišenėse, ir atrodė, kad Prokas nebetelpa savo paties drabužiuose.

– O kaina? – pasiteiravo jis. – Ar galima dar pasiderėti?

Kaip tik tuo momentu stebėjau chemijos profesoriaus veidą, ir man nepraslydo pro akis, kad jo išraiška labai pasikeitė.

– Galima, bet... proto ribose, – atsiliepė jis. – Suprantama, šiek tiek erdvės deryboms visuomet yra (jis taip ir pasakė: „erdvės deryboms"), jei tik Milkai turi rimtų ketinimų, o ne atvažiavo tik norėdami praskaidrinti mums kasdienybę. – Čia jis trumpai nusijuokė ir pridūrė: – Ir tikrai ją praskaidrino, ar ne, Dora? Labai malonu, kad per šventes mus aplankė jauna

pora, ir mes su žmona džiaugsimės galėdami perduoti jiems estafetę ir palinkėti sėkmės naujajame gyvenimo etape...

– Ką pasakytumėte, jei pasiūlytume dešimt tūkstančių ir penkis šimtus? – griebė jautį už ragų Prokas. – Nuleistumėte tik penkiolika procentų pradinės kainos.

Ir tada savo žodį tarė Airisė.

– Vis dėlto pirma norėčiau persimesti žodeliu su savo vyru, – pareiškė ji ir, įdėmiai nužvelgusi visus virtuvėje, įbedė akis į mane. – Jei neprieštarausite...

Ne. Ne, ne. Niekas neprieštaravo.

Prokas ir šeimininkai liko sėdėti prie virtuvės stalo, o mudu išėjome į vestibiulį. Airisė sustojo šiek tiek pražergusi kojas, kad lengviau išlaikytų pusiausvyrą, ir iš karto mane užsipuolė.

– Tu kvailys, – rėžė ji. – Tikras mulkis. Ištižėlis, ir tiek. Beviltiškas ištižėlis.

– Tau šitas namas nepatinka, ar ne?

– Mane nuo jo pykina. Jie tampo tave kaip marionetę, ar nematai? Ir Prokas, tavo brangusis Prokas, ir tasai profesorius su žmona, – jie laukia nesulaukia, kada pagaliau pavyks atsikratyti šitos... šitos dėžės. Ar tu tikrai manai, kad noriu visą savo gyvenimą praleisti šitame inkile? O tu? Ar tu nori? Šitas namas – baisus. Jis neturi nei stiliaus, nei jokio savitumo, – nieko. Jau geriau liksiu tame bute, kuriame gyvename dabar. Arba grįšiu į Mičiganą, į tėvų namus, ir gyvensiu šalia pieninės. Melšiu karves. Ne ne, galiu persikelti bet kur, tik ne į šitą namą.

– Gal galėtum taip garsiai nešaukti? O jeigu jie išgirs?

– Na ir kas bus, jeigu jie išgirs?

Kelias akimirkas mudu stovėjome varstydami vienas kitą žvilgsniais ir klausydamiesi šiam namui būdingų garsų: prislopinto jo girgždesio ir dejonių, tolstančio ir tolydžio silpnėjančio graužikų trepsenimo.

– Na nežinau, – pagaliau pratariau. – Man šitas namas lyg ir patinka...

– Tikrai? Turbūt visiškai išprotėjai. Net neketinu su tavimi diskutuoti. Apie tai negali būti nė kalbos. Išmesk tą namą sau iš galvos. Supratai? Išmesk iš galvos.

Galų gale viskas baigėsi tuo, kad Prokas chemijos profesoriui ir jo žmonai pasakė, esą mes dar sugrįšime, nes Airisė blogai pasijuto, tai jos pirmasis nėštumas, gana komplikuotas, ir todėl turėjo išeiti ir atsisėsti į automobilį nė neatsisveikinusi su namo šeimininkais ir nepadėkojusi jiems už parodytą svetingumą ir gerą širdį, bet kai mudu su Proku, sėdę į priekines automobilio sėdynes, užtrenkėme dureles, jis iš karto ėmė ją koneveikti. Girdi, ji praleidžia geriausią progą, nes šis namas – tikras perliukas. Žinoma, pasaulyje yra kitokių namų, daugybė namų, į kuriuos galima paganyti akis, ar bent jau – vienas kitas, ypač turint omenyje, kad po karo gyvenamojo ploto apskritai labai trūksta, ir, – ką gi, – jis, girdi, puikiai supranta, kad žmonių skoniai gali skirtis, bet iš tikrųjų, gaudami tokias pajamas, kokias gauname, mes negalime tikėtis praktiškesnio ir ekonomiškai naudingesnio pasiūlymo.

Mūsų automobilis dar stovėjo prie šaligatvio krašto, Prokas, atsigręžęs per petį skaitė mano žmonai pamokslą, o ji kantriai klausėsi. Paskui profesorius pasuko raktelį ir užvedė biuiko variklį. Ir tuomet tyliu, bet tvirtu balsu ji tarė:

– Aš čia turiu kitą skelbimą.

Prokas, vis dar su skrybėle ant neklusnių plaukų kupetos, grįžtelėjo, pasisuko šonu į ją ir nustebęs paklausė:

– Skelbimą?

– Išsikirpau jį iš laikraščio. Paklausykite: „Žavus ūkininko gyvenamasis namas: trys miegamieji, virtuvė, svetainė, akmeninis židinys, viduje yra vandentiekis, tvirti pamatai, pastatytas 1887-aisiais". Be to, kainuoja pigiau negu šitas.

– Sakai, pastatytas 1887-aisiais? – skeptiškai mestelėjo Prokas. – Ūkininko gyvenamasis namas? Ką gi tu veiksi ūkyje? Palauk... kur, sakei, yra tas ūkis?

Airisė pasakė jam adresą.

– Betgi ta vieta – už aštuonių kilometrų nuo miesto. *Net* už aštuonių. Jums reikės automobilio.

– Džonas visą laiką svajojo apie nuosavą mašiną. Ar nemanote, kad sulaukęs dvidešimt aštuonerių jis gali sau leisti įsigyti automobilį?

Aš tylėjau kaip žuvis. Sušnypštė žemiau prietaisų skydo esanti orlaidė, šaltame ore draikėsi tirštos išmetamojo vamz-

džio dujos, draikėsi vėjyje ir kilpomis raizgėsi kitapus lango, prie kurio sėdėjau.

– Ne, tai neapgalvotas sprendimas, Airise. Ne tokio namo jums reikia. Štai ką aš tau pasakysiu: turi galvoti ir apie pinigus. Automobilis – tai papildomos išlaidos, reikės pirkti benziną, tepalus, reikės jį remontuoti. Be to, nepamiršk ir mūsų tiriamojo projekto. Mums teks dažnai vykti į ekspedicijas. Ar tu tikrai nori likti kažkur vidury laukų? Vienui viena, su vaiku ant rankų?

Airisės balse pasigirdo šalta užsispyrimo gaidelė:

– Juk galėtume bent apžiūrėti, ar ne?

Pagal Proko automobilio skaitiklio parodymus, ūkininko gyvenamasis namas dunksojo per 5,2 mylios nuo miesto ribos, tuoj už Harodsburgo plento. Ūkinių pastatų čia jau nebuvo, – per šalį ištikusią didžiąją ekonominę krizę ūkis žlugo, – bet savininkai išsaugojo akrą žemės su gyvenamuoju namu ir už jo esantį nedidelį vaismedžių sodą: jame augo obelys, persikai ir kriaušės. Šeimininkas pasirodė esąs senas, gerokai sulinkęs vyras didelėmis kaip beisbolininko puspirštinės plaštakomis, jis buvo našlys ir ketino apsigyventi kartu su sūnaus šeima, įsikūrusia Heltonvilyje. Airisei patiko svetainėje sumūrytas židinys, – didžiulis, masyvus, ant kurio kadaise buvo verdamas valgis, jai patiko numindžiotos ir ne visai lygios, tolydžio žemėjančios ąžuolinės grindys ir netgi šiek tiek persimetusios jų lentos, jomis galėjai nuslysti į svetainę, o iš jos – tiesiai į virtuvės slėnį. Ji gėrėjosi iš akmenų sumūrytais tvirtais pamatais, priebučiu, apkaltu ranka tašytomis lentomis, ir šaltiniu, – taip, netoliese čiurleno nepaprastai gražus šaltinis. Prokui ši vieta nepatiko iš pirmo žvilgsnio. Įsikurti tokiame name jam atrodė nepraktiška, jis nujautė, kad gyvenimas čia mums netrukus apkars, taps nuolatiniu galvos skausmu, ir dar kartą pamėgino paveikti mane: „Ar tikrai nori visą savo laisvalaikį leisti vienoje rankoje laikydamas plaktuką, kitoje – teptuką?“, bet aš po truputį jau pradėjau suprasti, apie ką kalbėjo Airisė, jau ėmiau įsivaizduoti, kaip jaukiai ji galėtų įrengti šį namą, ypač turint omenyje jos nepriekaištingą skonį ir nepaprastą sumanumą, tad nepratariau profesoriui nė žodžio.

Pakeliui namo, kai mudu su Airise automobilyje entuziastingai svarstėme, kaip čia geriau panaudojus namo teikiamas galimybes ir patogiau įsikūrus („Toji po laiptais esanti patalpa idealiai tiks tavo studijoms, Džonai, ten įrengsime tau *atskirą* darbo kambarį".), Prokas metė paskutinį savo kozirį. Nors šiaip visą laiką plepėdavo, šį kartą, pro šalį slenkant šalčio ir sniego sukaustytiems laukams, o automobilio padangoms šnarant per juosvus nuogo asfalto ruožus, įsiterpiančius tarp ledo kauburių ir suvažinėto sniego atkarpų, jis ilgai ir įtartinai tylėjo, tik staiga gerokai pakeltu balsu tėškė:

– Tikrai nežinau, ar šitaip susiklosčius aplinkybėms sutiksiu paskolinti jums pinigų. Juo labiau, Džonai, – čia jis atplėšė akis nuo kelio ir pašnairavo į mane, – kad nepritariu šito namo pirkimui, švelniai tariant, *nepritariu*. Galų gale turiu žiūrėti, kur investuoju savo pinigus, juk pats supranti.

Staiga Airisė puolė jį iš už nugaros, puolė pikčiau, nei būčiau to norėjęs, bet turėjau pripažinti, kad ji buvo visiškai teisi.

– Mes labai dėkingi už viską, ką dėl mūsų padarėte, – prabilo ji, košdama žodžius pro dantis, tarsi kiekvienas skiemuo būtų moneta, – bet turite suprasti, kad tame name gyvensime mes – *mes*, o ne jūs. Ir nuspręsti turime mes, o ne jūs. Išsinersime iš kailio, susirasiu dar vieną darbą, šveisiu grindis, dirbsiu kas papuola, bet tą namą nusipirksime – nesvarbu, ar jūs mums paskolinsite pinigų, ar ne.

– Nemanau, – aiškiai tvardydamasis šaltai atkirto Prokas.

– Airise... – pabandžiau įsiterpti aš.

– Ne, Džonai, leisk man baigti.

Biuikas skriejo keliu nelyginant jūros bangas skrodžiantis laivas, Prokas rankose tvirtai laikė vairą, padangos nesiliovė ieškoti patikimo paviršiaus, bet nuolat užšokdavo ant balto apledėjusio kelio liežuvio.

– Klausykite, Prokai, – vėl pratarė Airisė, dar daugiau palinkusi į priekį ir rankomis iš abiejų šonų įsitvėrusi jo sėdynės atlošo, – jeigu manote, kad leisiuosi mokoma, ką man daryti, įbauginama ar kaip nors šantažuojama, tai visai manęs nepažįstate. – Mašina krestelėjo, ir po ratais vėl švelniai sutraškėjo ledas. – Ne, – pakartojo ji, – visai manęs nepažįstate.

5

MŪSŲ NUOMOJAMO BUTO sutarties terminas baigėsi sausio pabaigoje, ir nors Prokas toli gražu nebuvo sužavėtas mano prašymo, vis dėlto davė man laisvą dieną ir leido pasinaudoti nešu (važiuojant juo stiprokai traukė į dešinę, mašina jau nebuvo patikima, bet... dar riedėjo ir buvo tinkama kroviniams vežti), kad būtų lengviau persigabenti visus daiktus. Korkoranas su Rutledžu pasisiūlė padėti, bet kadangi laikas pabaigti knygą apie vyriškosios lyties individų seksualumą nenumaldomai artėjo, o Prokas darėsi vis dirglesnis, jiedviem nebuvo leista atsitraukti nuo darbo, tad tai dienai pasisamdžiau žmogų, ir mes kartu išardėme lovą, nusukome virtuvės stalo kojas ir, užsikėlę ant pečių, išnešėme sofą ir fotelį per laukujes duris. Nešą Prokas buvo gerokai perdirbęs ir pavertęs kažkuo panašiu į furgoną ir jam teko sunkesni kroviniai, o mano automobiliu, – 1938-ųjų „Dodge D8 Coupe", – jį kitą dieną po to, kai galutinai susitarėme dėl perkamo namo kainos, tiesiog nuėjau ir įsigijau už du šimtus penkiasdešimt dolerių, – nes argi verta taupyti juodai dienai, kai mums virš galvos pakibo juodi kaip naktis debesys? – gabenome dėžes, prikrautas drabužių, indų, gramofono plokštelių, knygų, kosmetikos, sidabrinių šaukštų, peilių ir šakučių, pašluosčių, šepečių, kitų įrankių, puodų, keptuvių, maisto produktų ir visokių kitokių užgyventų būtiniausių daiktų, dvidešimto amžiaus viduryje paprastai randamų eilinių amerikiečių namų ūkyje, ir aš tylomis stebėjausi, kiek daug visko per tuos penkerius metus, kol gyvenome šiame bute, sugebėjome įsigyti ir sukaupti.

Airisė švytėte švytėjo iš laimės. Nenorėjau, kad ji vargintųsi, – dabar ji buvo jau ketvirtą mėnesį nėščia ir tą jau buvo

galima pastebėti, ypač esant tinkamam apšvietimui, – bet niekas nebūtų įstengęs jos sulaikyti. Ji net kelias savaites pakavo daiktus, sudarinėjo sąrašus, vienus namų apyvokos rakandus metė kaip nereikalingus, kitus pasilikdavo, lankstė rudo kartono dėžes, krovė į jas daiktus ir, kad būtų tvirtesnės, užklijuodavo jas plačia lipnia juosta. Atėjus kraustymosi dienai, ji susirišo plaukus skepeta, paskutinį kartą išsivėmė, užsikvempusi ant mūsų seno Elmstryto buto klozeto, ir, dar saulei nepatekėjus, privertė mane ją ir visus krovinius pervežti į naujuosius namus. Kol mes su pasisamdytu pagalbininku tempėme iš buto baldus, Airisė name jau dėliojo daiktus į ką tik sustatytų baldų lentynas, o kai sunešėme ir sustatėme sofą, fotelį ir kėdes (žinoma, laikydamiesi aiškių ir griežtų jos nurodymų), visos rudos kartoninės dėžės ir maišai jau buvo tušti, o stalčiai pilni tvarkingai sulankstytų ir sudėliotų marškinių, kojinių ir apatinių drabužių, podėlis prigrūstas indų ir virtuvės rykų. Peleninė su Afroditės statulėle užėmė garbingą vietą ant židinio atbrailos.

Tą vakarą iš taukuoto popierinio maišelio valgėme mėsainius su skrudintomis bulvytėmis, gėrėme kokakolą, o aš dar pasilepinau dviem ar trim stiklais sunkiu darbu pelnytos kukurūzinės su sodos vandeniu. Už namo, pašiūrėje, radau krūvą malkų, negailėdamas prikroviau jų į židinį ir užkūriau, tuomet mudu susėdome priešais ugnį ant kilimo ir kibome į vakarienę. Ilgai žiūrėjome į šokčiojančias liepsnas nepratardami nė žodžio, patenkinti, kad esame kartu, mėgaudamiesi savo pirmąja vakariene naujuose namuose.

– Dievulėliau, kaip man patinka židinys, – pagaliau nutraukė tylą Airisė ir apsižvalgė aplink, akimis ieškodama, į ką galėtų nusivalyti rankas.

Valgydama mėsainį ji riebalais išsitepė lūpas, ir dabar aiškiai pamačiau, kaip jos blizga. Jai už nugaros į sofos šoną buvo atremti keturi estampai, neseniai puošę mūsų nuomoto buto sienas, ir daug didesnė įrėminta Modiljanio paveikslo „Nuogalė ant mėlynos pagalvėlės“ reprodukcija – Proko ir Mekės dovana įkurtuvių proga.

– Man irgi, – atsiliepiau aš ir vietoj nosinės padaviau jai

tuščią maišelį nuo mėsainių, nes nė vienas iš mūsų neturėjo jokio noro keltis nuo kilimo.

– Bet tapetus teks nuplėšti, – toliau kalbėjo Airisė. – Mums reikia šviesesnių sienų apmušalų, kad kambarys neatrodytų toks niūrus. Beje, ar žinai, kad per daugelį metų tapetai gerokai patamsėja nuo židinio dūmų, nors atrodo, kad į kambarį patenka tik viena kita jų draiskanėlė? Štai kodėl dar nenorėjau kabinti paveikslų. Nauji tapetai. Būtinai reikia pakeisti tapetus. Na ir baldai... Nesu tikra, ar jie derės šitoje svetainėje. Ar nemanai, kad sofa vidury kambario gana keistai atrodo? Pamaniau, kad ji gali mums padėti padalyti svetainės erdvę...

Palaukiau, kol ji nusivaliusi rankas suglamžys taukuotą maišelį, švystelės jį į ugnį, kol gavusios peno liepsnos pašoks ir vėl nurims, ir tuomet, gūžtelėjęs pečiais, atsakiau:

– Man čia viskas atrodo priimtina. Bet padarysime taip, kaip tu nori. Tik pasakyk man, kada būsi pasirengusi išsirinkti tapetus.

– Nežinau, nežinau, – pratarė Airisė, žvilgsniu vis dar klaidžiodama po svetainę, – rytoj peržiūrėsiu tapetų raštus, nes, prisipažįstu, tikrai nenorėjau imtis kokių nors žygių tol, kol neįsikelsime į namą. Mano mama vis kartodavo, kad tik šiek tiek pagyvenusi name imi justi jo dvasią, bet viena galiu pasakyti jau dabar: sienos per tamsios, gerokai per tamsios. Juk nenorime, kad žmonės manytų, jog įsikūrėme kažkokiame urve, ar ne? – Čia Airisė nutilo ir, prikandusi lūpą, įbedė žvilgsnį kažkur man už nugaros. – Bet ta nuogalė... Nežinau... Abejoju, ar surasime jai tinkamą vietą.

– Ką? Kalbi apie Modiljanį? Juk tai – labai garsus paveikslas, šedevras. Manau, kad jis puikiai atrodytų kad ir štai ant anos sienos, prie laiptų. O gal ten, prie lango?

– Nežinau, nežinau... Nuogalė... Ir kas gi tuo paveikslu norima pasakyti?

– Nieko. Visiškai nieko. Tai menas, ir tiek. Tiesiog paveikslas.

– Ak, liaukis, Džonai! Keturi medžio raižiniai su Emilės Brontės kūrinių scenomis ir dviejų su puse pėdų pločio ir trijų pėdų aukščio nuogalės paveikslas?

– Na gerai jau, gerai, bet ką pasakys Prokas? Jis... jis tikėjosi, kad...

– Taaip, – nutęsė Airisė, jos akys trumpam sustingo, po to plykstelėjo ir nusitaikė į mane nelyginant liepsnosvaidžio vamzdžiai. – Prokas, Prokas, Prokas...

Lauke buvo vėjuota, keliolika laipsnių šalčio. Vėjas daužėsi į langus, ir kelias minutes mudu su Airise klausėmės namo garsų, – svetimų garsų, kurie kasdien darysis vis labau pažįstami, ilgainiui taps įprasti mūsų ausiai ir sudarys garso foną visam mūsų likusiam gyvenimui.

– Tik nesugadink šito vakaro, – paprašiau. – Gali pakabinti jį, kur tik nori. Man nesvarbu.

– Labai gerai, Džonai, – atsiliepė ji. – Tu tikras kilniaširdis. O jei pakabintume tą paveikslą įrankių sandėliuke? Gal tiktų? Tenai kabanti nuogalė pagyvintų aplinką ir kaskart, kai užsuktume pasiimti kokio nors skerspjūklio skečiamojo veržliarakčio, – rodos, taip jis vadinamas, ar ne? – primintų, iš ko pelnomės sau duoną... Kaip manai?

– Liaukis, – atkirtau. – Liaukis ironizavusi.

Ant sienų šokinėjo židinio liepsnų šešėliai. Katinas, kiaurą dieną vaikštinėjęs po namus ir ieškojęs pelių ar bent jų kvapo, tingiu žingsniu perkirto svetainę ir dingo tamsiame virtuvės koridoriuje. Pakilau nuo kilimo ir nuėjęs įsipyliau dar vieną stiklą kukurūzinės: mano ranka iš karto atpažino butelio formą, tarsi naujoje aplinkoje geriausiai pažinočiau šį butelį, teikiantį kur kas daugiau paguodos nei iš senojo buto pergabenti baldai, nei Afroditė ar netgi Airisė, įrėmusi į mane priekaištingą žvilgsnį ir nepatenkinta prikandusi lūpą.

– Žinai, labai gaila, kad negali išgerti, – vėl prabilau aš. – Manau, kad vienas kitas lašelis alkoholio padėtų tau atsipalaiduoti. Turėtum jaustis laiminga... Ar tu esi laiminga? Airise?

Ji nieko man neatsakė, tik akimis vėl ėmė naršyti po kambarį.

– Galų gale Prokas mums paskolino pinigų, – priminiau aš. – Bent jau už tai turėtum būti jam dėkinga.

RYTOJAUS DIENA buvo šeštadienis, ir mudu jį ir dar visą sekmadienį praleidome klijuodami tapetus. Dažėme svetainės lubas akį traukiančiais ir, palyginti su šimtaprocentine baltuma, dviem tonais patamsintais dažais, viską šveitėme, grandėme ir kilnojome daiktus iš vienos vietos į kitą tol, kol abu galutinai nusivarėme nuo kojų. Pirmi naujuosiuose namuose mūsų pasigaminti pietūs nė iš tolo nebuvo tokie šventiški ir puikūs, kaip maltos mėsos kepsnys, Airisės iškeptas pačią pirmąją dieną, kai apsigyvenome išsinuomotame bute (jei atmintis manęs neapgauna, apsigyvenę nuosavame name pirmą dieną ugniai atspariame inde su bulvėmis ir morkomis išsikepėme abejotino amžiaus ir minkštumo viščiuką, kad būtų greičiau, – neprikimštą jokių vaisių, neužpiltą padažu ir nepapuoštą žalumynais), bet vis dėlto tai buvo namuose, – mūsų pačių namuose, – pagamintas valgis. Mūsų sūnui („O gal dukrai", vis primindavo man Airisė) nereikės augti svetimame bute, jis turės didelį kiemą, kuriame galės žaisti kamuoliu ar įsitaisyti sūpuoklėse, kurias ketinome įrengti, galės įsisupti labai aukštai, padėti savo mamai tvarkytis prieskoniais užsėtame žemės rėželyje arba tiesiog kada tik panorėjęs nusiskinti obuolį, persiką ar kriaušę. Nepaisant klijų ir džiūstančių dažų kvapo, nepaisant to, kad mūsų svetainėje riogsojo dvejos dvipusės šešių pėdų ir šešių colių ilgio kopėčios, jautėmės laimingi kaip niekad.

Bet atėjo pirmadienis, ir aš vėl klausiausi, kaip Airisė žiaukčioja apsikabinusi mūsų naująjį klozetą (ar, tiksliau sakant, seną mūsų naujojo namo klozetą), paskui nuvežiau ją į mokyklą, tuomet pasukau instituto link ir vėl puoliau į kasdienybės glėbį. Lygiai aštuntą įžengiau į kabinetą, ir mano dėmesį patraukė Prokas. Jis, atrodė, dirba jau kelias valandas: sėdėjo nuleidęs galvą, o ryškioje ir viską iškreipiančioje stalinės lempos šviesoje jo veidas atrodė išblyškęs ir bekraujis. Kai įėjau, jis pakėlė akis, pasisveikindamas santūriai linktelėjo galva, ir tą akimirką man pasirodė, tarsi būčiau išvydęs jį be kaukės; apšviestas ryškios lempos šviesos, jis atrodė susenęs, po akimis susimetusios nuovargio raukšlės ėjo veidu žemyn ir tarsi skliaustai gaubė jo kietai sučiauptą burną,

vagojo kaktą ir giliais rėžiais žymėjo kelią nuo viršutinio žandikaulio iki ausies. Profesoriaus plaukai vietomis buvo gerokai pražilę, žilos sruogos kyšojo iš berniokiškos jo pompadur stiliaus šukuosenos, kaip kviečių lauke siūbuojantys amarų aptūpti žiedkočiai. Kiekgi jam buvo metų? Vyniodamasis nuo kaklo šaliką ir vilkdamasis apsiaustą, pamėginau prisiminti profesoriaus amžių, – birželį jam sueis penkiasdešimt treji, taigi šis vyras buvo, kaip sakoma, pačiame jėgų žydėjime. Bet tą rytą pažvelgęs į jį pajutau, kaip mane apima sunkiai nusakomas nerimas. Vis dėlto man atrodė, kad Prokas pernelyg daug dirbo stengdamasis priversti tarnauti sau ir silpną savo širdį, ir bejausmį, nepajudinamą kaip uola pasaulį, todėl jo negalėjo išgelbėti nei turimos jėgos, nei įgimtas žavesys, nei niekada neišsenkanti energija, – niekas negalėjo jo išgelbėti. Kelias minutes sėdėjau giliai susimąstęs, tuomet kitame kabineto gale dirbusio profesoriaus pasiteiravau:

– Prokai, gal jums ko atnešti? Gal kavos? O gal norėtumėte spurgos?

Jis pakėlė galvą, atidžiai mane nužvelgė tarsi stengdamasis prisiminti, kas aš toks, ir palengva jo bruožai ėmė keistis, veidas įgavo ankstesniam ir man gerai pažįstamam Prokui būdingą išraišką.

– Ne, ačiū, Milkai, bet dar šiandien rytą man reikės lentelių, rodančių ryšį tarp santuokinių seksualinių ryšių intensyvumo ir partnerių išsilavinimo lygio. Be to, šiandien įvyks ypatingasis visų instituto bendradarbių posėdis. – Čia jis trumpam nutilo, nusitraukė nuo nosies akinius, užsimerkęs pirštais suspaudė vidinius akių kampučius, o tuomet pridūrė: – Atsitiko kai kas nenumatyta.

Į kabinetą įžengė Korkoranas su Rutledžu, varinėdami tik jiems vieniems suprantamus juokelius, o ponia Metjus ėmė tarškinti rašomosios mašinėlės klavišais.

– Labas rytas, Prokai, labas, Džonai, – nutraukė mudviejų pokalbį kolegos: Korkoranas vis dar tebelaikė įsikandęs pypkę, nors biure Prokas neleisdavo jam rūkyti, o Rutledžas tuo tarpu vilkosi paltą.

– Kaip reikalai namie, Džonai? – pasidomėjo Korkoranas ir, nieko nelaukdamas, pasilenkė per stalą ir paėmė mano ranką, matyt, juokais tikrindamas, ar juodos panagės. – Po panagėmis – balti dažai. Spėju, kad dažei lubas, ką? O gal – tvorą?

Per visą tą sumaištį taip ir neturėjau progos paklausti Proko, kas atsitiko, – jis jau nulėkė į biuro gilumoje esantį kabinetą ir dėl kažko tarėsi su Rutledžu, – paskui tas reikalas man visai išgaravo iš galvos ir vėl prisiminiau jį tik tada, kai po valandos Prokas mus visus pasišaukė ir paprašė susirinkti galiniame kabinete. Tuomet konferencijų stalo ar atskiros patalpos dar neturėjome, tad tiesiog prisitraukėme kėdes ir įsitaisėme ant jų. Prokas irgi klestelėjo ant kėdės, bet sėdomis ilgai neištvėrė. Rankoje suspaudęs laikė laikraštį, du kartus pamojavo juo mums prieš nosį, o paskui išskleidė ir pakėlęs palaikė, kad galėtume apžiūrėti, kas tai per spaudinys. Tai buvo vietos miestelio laikraštis „Star Gazette", „Journal Standard" ar panašiai.

– Ar prisimenate tą miestelį? – vėl pašokęs ant kojų pasiteiravo profesorius ir pervėrė mus triuškinamu žvilgsniu.

Taip, tą miestelį mes, nors ir neaiškiai, prisiminėme. Tai buvo vienas iš daugybės blankių ir beveidžių centrinės Jungtinių Valstijų dalies miestelių, į kurį prieš gerą pusmetį buvome užsukę darbo reikalais ir jame, ko gero, buvo koks nors fabrikas, liejykla, grūdų elevatorius ar nedidelis liuteronų koledžas. Tenai Prokas tikriausiai skaitė paskaitą Moterų balsuotojų lygoje, „Lions" klube arba kasmečiame Tarpuniversitetinės antropologų draugijos susirinkime. Bet vargu ar tai buvo svarbu, – mes tik surinkome duomenis ir patraukėme toliau.

– Ar tai ne tas miestelis Minesotoje? – Korkoranas atsilošė ir ėmė suptis ant kėdės, vis dar įsikandęs jau užgesusią pypkę. – Tas pats, kuriame mes veltui bandėme susitikti su įspūdingų matmenų, – ar bent jau tariamai įspūdingų matmenų, – penio savininku ūkininku?

Ir staiga man tarsi atmintis praskaidrėjo. Labai aiškiai prisiminiau tą atvejį. Prokas išgirdo apie vyrą, gyvenantį

šiaurinėje Minesotoje, kurio penis, kaip buvo kalbama, buvo nepaprastai ilgas ir nepriplūdęs kraujo siekė net dvylika su ketvirčiu colio, – į jo organą atkreipė dėmesį tame miestelyje praktikuojantis gydytojas, – tad mes išsiruošėme į tas apylinkes, tikėdamiesi paskaityti kelias paskaitas ir atlikti matavimus. Ir nors mūsų lakstymas po visą šalį, kad išmatuotume vieną kažkokio vyriškio, kaip sklido gandai, nepaprastai įspūdingo dydžio kūno išaugą, gali pasirodyti truputį juokingas, vis dėlto drįsčiau jums priminti, jog taksonomas tuo ir užsiima, būtent, registruoja ir aprašo visus kokios nors rūšies gyvūnų matmenis, – nuo mažiausių iki pačių didžiausių. Pasakysiu jums dar daugiau: jeigu tikitės išgirsti, kad toks žmogus turės Ilgojo Džono ar panašią pravardę ir bus pagarsėjęs visoje apylinkėje, tuomet tikriausiai nusivilsite: tie nepaprastų fizinių duomenų turėtojai, – nesvarbu, ar jų matmenys mūsų sudarytoje skalėje atsiduria pačiame viršuje ar apačioje, – visuomet pasirodydavo esą tylūs ir kuklūs žmogeliai, apie juos, galima sakyti, niekas nieko nežinojo. Jei atmintis manęs neapgauna, iš tikrųjų ilgiausias mūsų užfiksuotas penis siekė devynis colius, o tasai ūkininkas... Kaskart, kai nuvykdavome į jo namus norėdami jį apklausti, pasirodydavo, kad jis dirba pačiame tolimiausiame savo lauke.

– Ne, – iškošė pro dantis Prokas, – ne visai. Tiesą sakant, šitas miestelis, – pirštu baksnodamas į pirmajame laikraščio puslapyje išspausdintą pavadinimą paaiškino jis, – yra Ohajuje. Pagaliau ne taip jau ir svarbu, ar prisimenate tą vietovę, ar ne. Svarbiausias ir ne juokais verčiantis nerimauti dalykas yra štai šis straipsnis pirmajame laikraščio puslapyje, kairiajame apatiniame kampe.

Ir profesorius pirmiausia padavė laikraštį Rutledžui, šis paskubomis permetęs jį akimis perdavė Korkoranui, o šis galų gale atidavė spaudinį man. Atvirai pasakius, jame įdėtas straipsnelis man nepasirodė galintis mums kaip nors pakenkti. Tai buvo elemantaraus „Kas, kur, kada" žurnalizmo pavyzdys, kuriame buvo aprašyta Proko paskaita, skaityta „sausakimšoje Sent Anjesės koledžo salėje, į kurią suplūdę žmo-

nės nekantravo susipažinti su garsaus sekso tyrėjo darbo rezultatais", bet Prokas, atrodo, ne juokais įsiuto.

– Aš jau šnekėjausi su Sent Anjesės koledžo rektoriumi, su laikraščio leidėju bei su straipsnį parašiusiu žurnalistu ir visiems jiems leidau suprasti, jog šita rašliava pažeidžia žodinį mūsų susitarimą, kad spaudoje nebus publikuojami jokie mūsų paminėti skaičiai, kad nebus paskelbtos jokios konkrečios detalės. – Profesoriaus balsas buvo tarsi metalinis, padengtas solidžiu įtūžio sluoksniu, be to, jis kalbėjo rūpestingai rinkdamas žodžius ir labai aiškiai juos tardamas, – tokios pabrėžtinai aiškios dikcijos jis griebdavosi visuomet, kai pasijusdavo priremtas prie sienos. – Pasakysiu jums dar daugiau: aš svarstau, ar nevertėtų paduoti laikraštį į teismą, nes toks informacijos nutekėjimas gali suformuoti išankstinę neigiamą skaitytojų nuomonę apie kitais metais pasirodysiantį įžanginį tomą. Matote, jeigu mūsų tyrimų rezultatai jau dabar skleidžiami ir platinami kažkokiame... kažkokiame... – ir jis trumpam nutilo, ieškodamas tinkamo žodžio.

– Provincijos užkampyje, – šoko profesoriui padėti Korkoranas.

– ...nedideliame, šalies mastu visiškai nereikšmingame ir nuošaliame miestelyje, tai galime manyti, jog pakliuvome į rimtą bėdą, o jeigu tau, Korkoranai, arba tau, Milkai, šis reikalas atrodo labai juokingas, tuomet judu esate tokie pat mūsų tiriamojo projekto priešai, kaip ir anas vadinamasis *žurnalistas.*

Korkorano veide žaidusi šypsena kaipmat išblėso. Aš irgi nudūriau akis žemyn.

– Jei ši informacija pateks į „Time", „Newsweek" ar kitus dienraščius, būsime pasmerkti iš anksto, dar nė nepradėję skelbti savo tyrimų rezultatų.

Dabar kabinete įsivyravo mirtina tyla. Staiga mano ausis pasiekė kažkur pastato gilumoje šylančio radiatoriaus klaksėjimas. Pirmasis prabilo Rutledžas:

– Bet, Prokai, kiek galiu spręsti iš paskubomis peržvelgto straipsnio, jame nėra minimi jokie statistiniai duomenys...

– Tikrai? – pašoko Prokas ir ėmė mosuoti laikraščiu taip, tarsi jis netyčia būtų užsiliepsnojęs. – O kas gi čia: „Daktaro

Kinsio teigimu, dėl dabartinių seksualinę veiklą reguliuojančių įstatymų, prasilenkiančių su tikrove ir bene viską iš eilės draudžiančių, didžioji dalis gyventojų yra priversti užsiiminėti veikla, dabartiniuose teisės aktuose apibrėžiama kaip kriminalinė; pagal Indianos universiteto Zoologijos katedros profesoriaus skaičiavimus, jo gimtojoje Indianos valstijoje, turinčioje tris su puse milijono gyventojų, per metus turėtų būti priskaičiuojama apie devyniasdešimt milijonų nesantuokinių lytinių santykių atvejų"?

Rutledžas sėdėjo ant kėdės tiesus kaip styga. Jis jau buvo bekeliąs ranką persibraukti sau per ūselius, bet apsigalvojo.

– Na gerai, Prokai, – atsiliepė jis, – suprantu, ką norite pasakyti, bet tai, kas čia rašoma, visai nežlugdo mūsų autoriteto ir nepakerta žmonių pasitikėjimo mumis, – jeigu tik šito jūs labiausiai bijote. Tai tiesiog vienas iš statistinių duomenų. Vienas iš tūkstančio. Vienas iš dešimties tūkstančių.

– Jis teisus, Prokai, – įsiterpė Korkoranas. – Arba, tiksliau sakant, jūs abu savotiškai teisūs. Jie neturėjo teisės viso šito spausdinti, neturėjo teisės skelbti jokių detalių, nebent bendrais bruožais apibūdinti skaitytą paskaitą, bet manau, kad jūs viską pernelyg sureikšminote. Juk, šiaip ar taip, tai tik provincijos miestelio laikraštukas...

– Patikėk manimi, Korkoranai, tu klysti, labai skaudžiai klysti. Kiekviena publikacija, iškreipianti faktus, silpnina mūsų pozicijas. O tu, Rutledžai, ypač tu, žmogus, tarnavęs kariuomenėje, turėtum suprasti, kokia didžiulė dorybė yra „laikyti liežuvį už dantų", argi ne? Ar tai nebuvo pagrindinis mūsų veiklos principas? – Dabar Prokas žingsniavo po kabinetą susinervinęs, tai sugniauždamas kumštį ir pagrūmodamas, tai vėl mojuodamas laikraščiu. – Jūs ir patys žinote, kad žmonės mūsų tyrimu vis labiau domisi. Jeigu žurnalistai suuos, kad iš mūsų galima išpešti kokios nors informacijos, jie ims mus persekioti nelyginant medžiokliniai šunys, paskelbs mūsų statistinius duomenis visiškai atsietus nuo konteksto ir laikraščiuose pavaizduos mus kaip šarlatanus, fanatikus nudistus, vegetarus ar žmones, priklausančius organizacijai, pasisakančiai prieš vivisekciją. Tik įsivaizduokite, ko jie galėtų

pripliurpti gavę į rankas vieną iš Džono sudarytų diagramų, kurioje lyginama, kokio amžiaus vyrai ir moterys pasiekia lytinio aktyvumo viršūnę. Arba diagramą, atspindinčią homoseksualių santykių mastą. Arba lentelę, kurioje apibendrinti duomenys apie santuokoje gyvenančių individų lytinius kontaktus su kitais partneriais.

Nė vienas iš mūsų nepratarė nė žodžio.

– Taigi bus geriau, jei vis dėlto pamėginsite įsivaizduoti. Ir iš anksto pasirengsite. Nes anksčiau ar vėliau jie mus apspis iš visų pusių.

Tai buvo beprasidedanti ir nuolat mus persekiojusi paranoja. Ištisus metus, kol Prokas, sukaupęs visas jėgas, rašė pirmąjį numatyto veikalo tomą, kol mes perforavome korteles, skaičiavome, apibendrinome duomenis, visi drauge vykome į ekspedicijas ir rinkome seksualinio gyvenimo istorijas, o profesorius skaitė paskaitas šalies vakarų miestuose, – Niujorke, Filadelfijoje, Bostone ir Vašingtone, – tos įtampos mums taip ir nepavyko galutinai atsikratyti. Per pastaruosius penkerius metus Prokas perskaitė per tūkstantį paskaitų, tačiau be išimties galiojo viena pagrindinė taisyklė: nepublikuoti jokių konkrečių faktų, statistinių duomenų, taip pat neišpūsti pačios paskaitos ir nedaryti iš jos sensacijos. Kadangi už savo viešas paskaitas Prokas niekada nereikalaudavo jokio užmokesčio (už dėstymą neprašė pinigų tol, kol buvo išleistas vyrų seksualumą nagrinėjantis veikalas ir instituto išlaidos taip padidėjo, kad profesorius už paskaitas buvo priverstas prašyti honoraro), iš savo klausytojų ir rėmėjų tikėjosi bent jau šiokio tokio mandagumo, sąžiningumo ir diskretiškumo. Bet retkarčiais informacija vis tiek nutekėdavo, – straipsnelių, tokių kaip ką tik minėtas Ohajuje, vietos laikraščiuose pasirodydavo ir daugiau, o kai pirmasis sumanytosios knygos tomas, pavadintas „Seksualinis vyrų elgesys", buvo jau beveik baigtas, kai (laikantis griežčiausių slaptumo reikalavimų) buvo padaryti bandomieji jo teksto atspaudai, žiniasklaida, suuodusi, kad jis netrukus pasirodys, ėmėsi iš anksto kruopščiai suplanuotų žygių ir stengėsi išpešti iš mūsų bent kiek juos dominusios informacijos. Mes gaudavome šūsnis laiškų,

telegramų, sulaukdavome nemažai telefono skambučių, prie mūsų biuro durų pasirodydavo žmonių, atsibeldusių čia iš labai atokių valstijų, pavyzdžiui, Oregono, Floridos ir Meino, o kartą į instituto duris pasibeldė netgi italas, atvykęs tiesiai iš Italijos, iš Lugano miesto. Prokas su visais jais elgėsi kuo mandagiausiai, bet buvo tvirtas kaip uola: nedavė jokių išskirtinių interviu, jokių būsimos knygos ištraukų ir, bijodamas, kad ši delikati tema netrukus bus paversta pigia sensacija knygynuose dar nepasirodžius knygai, apskritai vengė šios temos ir neteikė jokios žurnalistus dominančios informacijos. Suprantama, kuo labiau mes vengėme žurnalistų, tuo atkakliau jie mus persekiojo.

Net ir aš buvau įsuktas į šį sumaišties sūkurį. Pamenu, tais pačiais metais, tik šiek tiek vėliau, – gal gegužės pabaigoje ar birželį, nes Airisė jau vaikščiojo išsipūtusi kaip balionas, oras, ir anksčiau gerokai varginęs, tapo nepakeliamai šiltas ir drėgnas. Buvau visai nusivaręs nuo kojų, įsitempęs, dėl nesiliaujančių Proko raginimų greičiau analizuoti medžiagą ir sudarinėti grafikus jaučiau nemenką stresą, be to, mane slėgė nuolat bloga jo nuotaika, tarsi joks mano ar kitų instituto darbuotojų atliktas darbas neatitiktų profesoriaus nustatytų standartų, ir visą dieną skaičiavęs koreliacinus koeficientus, rymojęs prie medianų, vidurkių ir įprastų nuokrypių nuo vidurkio, neturėjau nė menkiausio noro traukti tiesiai namo. Jaučiausi išsekęs ir nusiminęs, – taip, man rodos, savo būseną geriausiai galėjau apibūdinti kaip tik dviem žodžiais: „išsekęs“ ir „nusiminęs“. Namas, kaip Prokas mus ir perspėjo, reikalavo daugiau dėmesio, negu aš galėjau jam skirti: pirmiausia, vėtra nuplėšė lietvamzdžius ir nuo vienos pusės stogo, kaip tik toje vietoje, kur buvo mūsų miegamasis, nulaupė malksnas; antra, vandentiekio vamzdžiai buvo tokie surūdiję, kad pažvelgęs į mūsų geriamąjį vandenį galėjai pamanyti, kad jis siurbiamas ir valomas kažkur už Indianos valstijos ribų, greičiausiai Kentukyje, bet visa tai buvo tik kukli pradžia, – mat netrukus paaiškėjo, kad į perdangų sijas įsimetė termitai, sienose krebždėjo pelės, už vonios radome sausąjį puvinį, negana to, dodžas, mano džiaugsmas ir pasididžiavimas, vieninte-

lis įsigytas daiktas, prie kurio tikrai linko mano širdis, stovėjo užvarytas ant platformos Maiko Martino garaže, nes visiškai subyrėjo jo pavarų dėžė. Penkios ir dvi dešimtosios mylios į vieną pusę – nemenkas kelio gabalas, – čia Prokas irgi buvo visiškai teisus. Tą rytą manęs paimti užsuko Korkoranas, o Prokas pasisiūlė po darbo parvežti namo, bet nenorėjau piktnaudžiauti jų geranoriškumu, be to, kaip jau minėjau, namo manęs visai netraukė. Paskambinau Airisei ir pasakiau, kad ketinu užsukti į garažą ir pasiteirauti, kaip ten reikalai, o tuomet, jei automobilis dar nebus pataisytas, tikriausiai užsuksiu į kurį nors barą išmesti vieną kitą taurelę, paskui susirasiu kokį pažįstamą, kuris pamėtės mane iki namų.

– O jei mašina bus pataisyta? – romiu ir gerokai prislopusiu balsu paklausė ji.

– Nežinau, – atsiliepiau, – bet vakarienei manęs nelauk.

Kelioms akimirkoms ragelyje įsiviešpatavo tyla. Pastaruoju metu mūsų santykiai nebuvo tokie geri, kokie galėjo būti, ir, pripažįstu, tai buvo mano kaltė, bet... nuolatinis spaudimas darbe ir nuolat besikaitaliojanti žmonos nuotaika... Dievaži, būtum galėjęs pamanyti, dar niekada pasaulio istorijoje jokia kita moteris nebuvo nėščia. Kai ji priaugo daug svorio, kai dėl nėštumo jai pasidarė tikrai nelengva judėti, kai ji tapo nerangi, neįmanomai išsipūtė ir nesirūpindama savo išvaizda visiškai apsileido, aš pradėjau abejoti, ar tikrai noriu to kūdikio, to vaiko, ir manau, jog panašias kančias tenka iškęsti kiekvienam tėvui: vieną dieną jis patiria ekstazę, o kitą atrodo, kad jo gyvenimas baigėsi. O gal problema, su kuria susidūriau, buvo dar didesnė? Gal apskritai dar nebuvau tam pasirengęs? Ar mintis apie būsimą kūdikį kėlė man pasipiktinimą? Ar mano savigarbą žeidė faktas, kad mano žmona aštuntą mėnesį nėščia ir mes jau neturime lytinių santykių, kad vakar vakare ji atsisakė mane patenkinti ir burna, ir netgi ranka?

– Gerai, Džonai, – po kelių sekundžių atsiliepė ji. – Tau reikia atsipalaiduoti. Aš suprantu. Nueik kur nors, išmesk porą taurelių, tik būk atsargus, jei vis dėlto atsitiktų taip, kad tektų parvairuoti namo pataisytą automobilį. – Ryšio linijoje kažkas trakštelėjo, ir aš pamaniau, kad Airisė padėjo ragelį,

bet čia pat vėl išgirdau jos balsą: – Gal Maikas užsiminė, kiek kainuos automobilio remontas?

– Nežinau. Penkiasdešimt dolerių, na, gal šešiasdešimt ar septyniasdešimt. Kas dabar gali pasakyti?

– Ak, Džonai...

– Taip... – pratariau. – Taip, aš žinau...

Užeigoje pažįstamų veidų nepastebėjau, visi čia užsukę studentai buvo gerokai jaunesni už mane, du maždaug mano amžiaus vyrai, įsitaisę tolimajame baro gale, iš pažiūros buvo panašūs į dėstytojus ar dėstytojų padėjėjus, būrelis moterų vakarojo susėdusios su keliais vienmarškiniais vyrais, grojo automatinis patefonas, o kad linksmybės tęstųsi, rūpinosi barmenas gerokai aptukusiu ir papurtusiu veidu. Salėje buvo karšta, ir palubėje besisukantis ventiliatorius čia ne kažin kiek padėjo. Klestelėjau ant aukštos kėdės prie baro, pasistačiau priešais save bokalą alaus bei stiklelį degtinės ir įbedžiau nosį į laikraštį. Po kurio laiko, – man rodos, jau buvau pabaigęs savo gėrimus ir užsisakęs dar, – pastebėjau, kad man iš dešinės baro gilumoje kažkas sukinėjasi ir iš lėto iriasi link manęs; atsainiai žvilgtelėjęs tarp kitų pažinau Ričardo Elsterio veidą. Jis šypsojosi taip plačiai, tarsi kuo nuoširdžiausiai džiaugtųsi mane sutikęs, be to, su juo buvo ir kitas vyras, – aukštas, lieso ir blyškaus veido, apsivilkęs tamsų vilnonį kostiumą, kuris, atrodo, kainavo nemažus pinigus ir šiam metų laikui buvo per šiltas, o šitam barui – pernelyg prabangus, – ir jis taip pat šypsojosi, tarsi mudu būtume seni pažįstami.

– Sveikas, Džonai, – užkalbino mane Elsteris. – Malonu tave matyti. Tai – Fredas Skiteringas. Fredai, čia – Džonas.

Mudu paspaudėme vienas kitam ranką, o tuomet Fredas Skiteringas mestelėjo kažką apie tai, kaip čia karšta, kilstelėjo ranką ketindamas atsilaisvinti kaklaraištį ir atsisegti marškinių apykaklę, paskui pridūrė:

– Čia nebūtina griežtai laikytis visų formalumų, ar ne? Juk, šiaip ar taip, esame Indianoje!

– Taigi, – linktelėjau aš, – esame Indianoje.

Elsterio šypsena buvo kažin kokia nenatūrali, tarsi užkonservuota, o jo akyse šmėkščiojo slaptų ketinimų šešėliai, tu-

rėję perspėti mane, kad būčiau budrus. Nuo to laiko, kai buvau Elsterio pavaldinys ir mudu beveik kasdien susitikdavome Biologijos fakulteto koridoriuose, praėjo ne vieneri metai, tačiau puikiausiai prisiminiau, jog net ir tuomet mūsų santykiai buvo šalti. Kaip jau sakiau, Elsteris buvo menkas, ribotas žmogelis, ir nors Prokas patikėjo jam tvarkyti tą mūsų bibliotekos dalį, kuri liko lentynose, – tai yra tas tiesiogiai su mūsų tyrimų sritimi susijusias, bet nuobodžias ir ne kasdien reikalingas knygas, – jis niekada man neatleido, kad sugebėjau iškilti aukščiau už jį. Paprastai jis pražingsniuodavo pro mane koridoriumi ar priešais Biologijos fakulteto pastatą ir vos teikdavosi linktelėti galva, o dabar – štai: alkūnėmis prasiskynęs kelią atsisėdo prie baro šalia manęs nė akimirką nesiliaudamas šypsotis ir dar atsitempė savo blyškiaveidį draugą, vilkintį didmiesčio liūtui pritinkantį kostiumą. Mano galvoje turėjo suskambėti pavojaus varpai, bet tuo metu mane buvo apnikusios visai kitokios mintys, tad siurbčiojau savo gėrimus, įremdamas žvilgsnį tai į Elsterį, tai į jo bičiulį ir bandydamas išspausti šiokią tokią šypsenėlę. Buvau toks prislėgtas ir tokios blogos nuotaikos, kad džiaugiausi turįs draugiją.

Stebėjau, kaip jie užsisakė šio to išgerti, prisidegė po cigaretę, kaip barmenas, prileidęs alaus, sunkiai vilkdamas kojas grįžo prie baro ir pastatė priešais juos du pilnus bokalus. Fredas Skiteringas savąjį išsriaubė kone vienu mauku, o Elsteris suėmė bokalą abiem rankomis, pakėlė sau prie lūpų tarsi kunigas aukojimo taurę ir atsargiai siurbtelėjo. Palaimingai atsidusę, abu vyrai pastatė savo bokalus ant baro, o tada Elsteris pasilenkė arčiau manęs ir beveik intymiai, kaip senas geras draugas, paklausė:

– Kaip sekasi Airisei? Ar viskas gerai? Tai pirmas jos nėštumas, taip?

Greitomis nė nesumojau, ką jam atsakyti. Man buvo keista, kad jis žino, jog esu vedęs, o ką jau kalbėti apie tai, kad mano žmona laukiasi...

– Žinai, Klodetė irgi laukiasi... Tiesą sakant, jau po trijų savaičių turėtų gimdyti. Tai bus trečias mūsų vaikas – jau turime ir sūnų, ir dukterį, ir ji nori dukrytės, o aš tikiuosi,

kad gims antras berniukas. – Čia Elsteris trumpam nutilo ir vėl pasilenkė siurbtelėti alaus. Skiteringas nė akimirką nesiliovė šypsojęsis. – Mūsų žmonos turi tą patį akušerį, – dar paaiškino Elsteris, – tą patį, kurį rekomendavo Prokas. Jums jis irgi rekomendavo Bergstromą, ar ne?

Aš ir vėl netekau žado. „Prokas"? Kinsį jis vadino „Proku"?

– Na, aš nežinojau, kad... kad tu... Tai yra, kad judu su Proku...

– O taip, taip. Žinai, visai neseniai mes tarėmės, kaip geriau įrengti biblioteką. Erdvės, daugiau erdvės – štai ko mums verkiant reikia.

Skiteringas rankos mostu pasikvietė barmeną.

– Dar kartą to paties! – šūktelėjo jis, ir mano ausis pagavo aiškų akcentą, akimirksniu man priminusį Niujorką, tenykščius taksistus, siauras miesto gatveles ir naktinius klubus. – Ir Džonui atneškite dar vieną, – pridūrė Skiteringas. – Mano sąskaita.

Barmenas neužtruko atnešti dviejų bokalų alaus ir, kaip dera, dviejų stiklelių kukurūzinės. Padėkojau Skiteringui ir mudu kelias minutėles apie šį bei tą paplepėjome. Paklausiau, kaip jis pelnosi sau duoną. Ak, girdi, jis keliauja. Daug keliauja kompanijos, kurioje dirba, reikalais. Nieko ypatinga, darbas kaip darbas.

– O jūs? – savo ruožtu nepamiršo pasiteirauti jis.

Pasakiau, jog dirbu su daktaru Kinsiu.

– Tai jūs – sekso tyrėjas?

– Aš esu vienas iš profesoriaus asistentų, – paaiškinau, maktelėjau kukurūzinės ir užgėriau ją geroku gurkšniu alaus. – Tiesą sakant, buvau pirmasis, kurį jis priėmė į darbą, – pridūriau niekaip negalėdamas nuslėpti netikėtai mano balse atsiradusios pasididžiavimo gaidelės. – Dirbu su juo nuo pat pradžių.

– Tikrai? – nusistebėjo Skiteringas. – Ką gi, tai išties labai įdomu. – Ir jis užvertė galvą ketindamas maktelėti stiklelį kukurūzinės, o Elsteris šypsodamasis savąją degtinę siurbčiojo pamažu, netgi, galima sakyti, laižė. – Bet sekso tyrimai... Kaip

jūs tai darote? Juk negalite vidury nakties įsiveržti į žmonių miegamuosius, ar ne? Ei, barmene! – vėl šūktelėjo jis ir davė ženklą, kad dar kartą visiems atneštų tų pačių gėrimų. – Kaip jūs tai darote? Dalijate apklausų lapus ar kaip?

Nė kiek neabejoju, kad jūs puikiai numanote, kas čia iš tiesų vyko: tapau marionete, – marionete, patekusia į tikro meistro rankas. Kaip sužinojau šiek tiek vėliau, Fredas Skiteringas buvo karo korespondentas, be to, kažkada vaidino Europos teatruose ir ten pelnė garbę ir šlovę, ir kitomis aplinkybėmis iš šio žmogaus vardo bei pavardės būčiau kaipmat atpažinęs, kas jis toks. Bet čia, Blumingtone, bare, kuriame dažnai lankydavausi dar būdamas studentas, apie tai nė nepagalvojau, juolab kad turėjau ir savų rūpesčių. Nors Fredas Skiteringas dabar sėdėjo prie man gerai pažįstamo baro, bet tai nieko nekeitė: jis dirbo „Associated Press" agentūroje, tik tuomet aš to dar nežinojau, be to, jau buvau užkibęs ant jo meškerės.

– Apklausų lapai neduoda jokios naudos, – atšoviau paniekinamai nusiviepęs ir išraiškingai gūžtelėjęs pečiais. – Pats pagalvokite: kaip patikrinti, ar žmogus nemeluoja? Gauni tokį klausimyną kartu su paštu ir arba užpildai anketą, arba ne, arba pats nori viską atvirai papasakoti ir į klausimus atsakai nuoširdžiai, arba ne. Ir kas atskirs, kuris žmogus į šį reikalą pasižiūrėjo rimtai, o kuris tik pasijuokė? Ne, mūsų metodai... – čia aš pritilau ir savo mintį tęsiau jau gerokai prislopinęs balsą: – ...mūsų metodai – tokie moksliški ir statistiškai patikimi, kad jūs nė neįsivaizduojate.

Praėjo dar keliolika minučių. Vieni žmonės užsukdavo į užeigą, kiti iš jos išeidavo. Už langų, kiek tolėliau, ten, kur baigėsi gatvė ir medžių eilė, ties horizontu dangų nutvieskė žaibas. Niekada nebuvau pernelyg kalbus, niekada nebuvau linkęs paleisti liežuvio, kaip tikriausiai pasakytų mūsų apklausiami žemesniųjų sluoksnių respondentai, bet tą vakarą kažkodėl niekaip negalėjau liautis tauškęs. Gal čia buvo kalta mano nuotaika. Gal oras, o gal tiesiog dalykinis pokalbis, mat nepaprastai didžiavausi tuo, ką mums keturiems – Prokui, man, Korkoranui ir Rutledžui, stojusiems prieš visą pasaulį –

pavyko pasiekti, bet tuo pat metu jaučiausi susierzinęs ir nusivylęs, kad iki šiol visus savo laimėjimus laikome paslaptyje. Ir staiga atsirado mane suprantančių ir norinčių išklausyti žmonių. Šalia sėdėjo Elsteris ir tas kitas nepažįstamas vyras, – ir kas būtų galėjęs pagalvoti, kad su jais taip lengvai rasiu bendrą kalbą?

Mane išgelbėjo Betė. Dar kelios minutės, ir būčiau sukompromitavęs visą mūsų tiriamąjį projektą, apvylęs Proko pasitikėjimą manimi, beviltiškai, iki galo save pažeminęs, pasirodęs esąs išdavikas, kolaborantas ir naivuolis, bet staiga užeigoje pasirodė Betė. Nuo praėjusių metų rudens, kai per lytinio akto demonstravimą Proko mansardoje ji atliko meilužės vaidmenį, nė akyse jos nebuvau matęs ir, jei atvirai, net jos vardo gerai neprisiminiau. O dabar ji buvo čia, kaip tik žengė pro duris su kita jauna moterimi, abi apsirengusios kasdieniais drabužiais, – su sijonais ir palaidinukėmis, – tarsi būtų studentės ar bent jau norėtų būti tokiomis laikomos. Aš pakėliau akis, ir mūsų žvilgsniai trumpam susitiko, tada ji gracingai atsisėdo prie kitame salės gale stovėjusio, dekoratyvia sienele atitverto stalelio, – viena ranka persibraukė per sėdmenis ir šlaunis norėdama išlyginti sijono raukšles, ir tūptelėjusi nuslydo glotniu mediniu suolo paviršiumi. Tuo tarpu Skiteringas užsiminė girdėjęs ir apie kitą seksologinį tyrimą, – jis gerai neprisiminė, bet, rodos, atliktą Danijoje, – o Elsteris (jo asmeninis aukų priviliotojas? jam dirbantis Judas?), alkūnėmis įsirėmęs į barą ir delnais parėmęs galvą, pasilenkė arčiau ir įsispitrėjo man į veidą.

Mačiau tą merginą, – Betė, jos vardas perskrodė mano smegenis nelyginant žaibas, – ir kai prie jos stalelio priėjusi padavėja pastatė dvi taures martinio, ji vėl pažvelgė į mane. Pastebėjusi, kad ją atpažinau, ji man nusišypsojo, bet čia jos vaikiškų akių žvilgsnis prigeso ir dabar prieš mane sušmėžavo moters veidas gerokai išsišovusiais skruostikauliais, aštriais, smailėjančiais dantimis, jos plaukai buvo susegti ant viršugalvio, ir garbanotų sruogų krioklys liejosi žemyn, gražiai apgaubdamas pečius. Aš irgi jai nusišypsojau, nors kaip tik tuomet Skiteringas paklausė:

– Bet sakyk, profesorius Kinsis... koks jis žmogus? Ar lengva su juo dirbti?

Aš nieko jam neatsakiau, tik, kadangi jau buvau girtas, kilstelėjau savo bokalą tarsi pasisveikindamas ir susidauždamas su Bete, sėdinčia kitame salės gale.

Ir štai tuomet pagaliau atitokau ir atidžiai, tarsi matyčiau pirmą kartą, pažvelgiau į Elsterio veidą, – toli gražu ne gera linkinčio draugo, o veikiau diversanto veidą. Paskui neskubėdamas tiriamai nužvelgiau Skiteringą, ir staiga man atsivėrė akys. Skiteringas paprašė Elsterio ir šis jį atvedė pas mane, bet šitiems vyrukams rūpėjo visai ne statistiniai duomenys, o tai, kas glūdėjo daug giliau ir galėjo užtraukti mums didžiulį pavojų. Todėl abejingai gūžtelėjęs pečiais pasakiau:

– Jis tiesiog genijus. Didis žmogus. Pats didžiausias, kokį tik man teko sutikti.

– Taip, bet... – Skiteringas kilstelėjo cigaretę prie burnos, užsitraukė ir atsainiai nukratė pelenus į peleninę, – bet kas slypi po jo išore? Turiu omenyje asmenines jo savybes. Koks jis žmogus? Tikriausiai jis turi keistenybių, prietarų ar jus nervinančių įpročių – girdėjau, kad profesorius kartais gali būti labai šiurkštus ir atžarus. Ar tai tiesa?

– Klausykite, – neiškenčiau aš, – nenorėčiau pasirodyti nemandagus, bet ten, tolėliau, matau draugę, tiksliau – pažįstamą, nemažai prisidėjusią prie mūsų tiriamojo projekto, ir aš tikrai... tikrai turiu... – Čia aš atšlijau nuo baro ir pasitapšnojau sau per kelnių kišenes ieškodamas cigarečių pakelio. – Bet ačiū už gėrimus. Buvo malonu susipažinti.

Mergina – Betė – visą laiką mus stebėjo ir matė, kaip galva mostelėjau į jos pusę, kaip abiem vyrams paspaudžiau rankas, kaip apsiniaukė Elsterio ir Skiteringo veidai. Neiškentusi jos draugė irgi grįžtelėjo per petį į mus žvilgtelėti, ir aš, nieko nelaukdamas, tebelaikydamas rankoje alaus bokalą, per visą salę ėmiau skintis kelią link jų stalelio. Iki galo, matyt, ir nesupratau, ką darau, žinojau tik tiek, kad turiu kažkaip išsisukti iš keblios situacijos, ir šis suvokimas stumte stūmė mane prie Betės.

– Sveika, – prisiartinęs ir ranka nusižėręs ant kaktos užkritusius plaukus, pasisveikinau aš. – Ar dar prisimeni mane?

Jos veidą nutvieskė plati šypsena, lūpos prasiskyrė, apnuogindamos dantis, ir, prašyčiau man atleisti, bet neatsispyriau pagundai prisiminti, kaip tos pačios lūpos plačiai prasivėrė laukdamos Korkorano lūpų, kaip jie abu judėjo pašėlusiu ritmu, – pirmyn atgal, pirmyn atgal, – kaip jos tam tikros kūno vietos blizgėjo sudrėkusios nuo išskiriamo sekreto.

– Aišku, – atsiliepė ji ir pasislinkusi tolyn rankos mostu pakvietė mane sėstis ant suolo. – Nagi, nusiramink ir atsipalaiduok.

Klestelėjau šalia Betės, mečiau greitą žvilgsnį į Elsterį ir jo draugužį, kurie dabar varstė mane akimis nelyginant vanagai grobį, ir staiga mane vėl užplūdo prisiminimai, tik šį kartą – jusliniai, uodžiamieji: mintimis vėl grįžau į Proko palėpę, kur tvyrojo Betės kvepalų aromatas, jos kūno skleidžiama šiluma ir malonus plaukų kvapas.

– Tai Marša, – tarė ji, mostelėjusi į kitoje siauro stalelio pusėje įsitaisiusią draugę (tipiškos meilikautojos akys, Stenės Lorel veidas, garbanoti abrikoso spalvos plaukai), – bet, kad ir kaip gaila, tavo vardo nepamenu. Gal primintum?

Betei pasakiau savo vardą ir nusišypsojau.

Tuo tarpu priėjusi padavėja paklausė, gal dar norėtume žvilgtelėti į valgiaraštį. Merginų martinio taurės jau buvo tuščios. Betė norėjo dar šio to išgerti ir manė, jog iš tiesų būtų ne pro šalį dar kartą žvilgtelėti į meniu. Jos draugė tvirtino, esą ir ta viena taurė martinio mušė jai į galvą, ir iš pradžių abejojo, bet paskui nusprendė, kad, – trauk ją velniai, – užsisakys ir antrą. Suprantama, aš neprieštaravau, nors daug šlamančių kišenėje neturėjau: juk ketinau tiesiog išlenkti porą bokalų alaus, truputį užkąsti, o paskui sukarti penkių ir dviejų dešimtųjų mylios kelio gabalą, ir nieko daugiau. Namie, išsiplėtusi kaip namas, manęs laukė Airisė. Namas... Namie manęs laukė tas namas, didžiulis namas, kuriuo rūpintis man buvo ne pagal jėgas. Užsisakiau dar vieną bokalą alaus, o Betė paprašė padavėjos, kad atneštų jai žlėgtainį, – „ne visai iškeptą, truputį su krauju“, – su riebaluose keptomis bulvytėmis ir naminėmis salotomis, užpiltomis „Tūkstančio salų“ padažu.

Kelias minutes džiugiai vienas kitam šypsodamiesi pasišnekėjome apie Blumingtoną, apie tai, koks šis miestelis beviltiškai nuobodus, blankus ir dvokus nelyginant stovintis vanduo, paskui kalba pasisuko apie kino žvaigždes, – sakykite, ką norite, bet argi Džonas Garfyldas ne atgrasus, argi jis ne vulgarus? – ir apie mūsų keliones, apie tai, ką jų metu patyrėme. Abi merginos ėjo iš proto dėl Niujorko, bet, kaip netrukus paaiškėjo, nė viena iš jų nė karto tame mieste nebuvo, todėl manyčiau, jog visiškai natūralu, kad aš, pasinaudojęs tokia gera proga, ėmiau dėtis tikru Niujorko žinovu ir nesusilaikiau savo pasakojimo šiek tiek nepagražinęs. Paskui padavėja atnešė žlėgtainį, draugė išėjo (rytojaus rytą ji turėjo labai anksti keltis), o aš, žvilgtelėjęs sau per petį, pastebėjau, kad Elsteris ir Skiteringas irgi jau buvo dingę iš smuklės.

– Ką gi... Ar tu vedęs? – paklausė manęs Betė.

– Ne.

– O kas ant tavo piršto?

– Ak, šitas?

– Aha, *šitas.*

– Čia vestuvinis žiedas.

Ji akimirksniu nudūrė žvilgsnį į lėkštę, pasiėmė peilį, šakutę, atsipjovė gabalėlį žlėgtainio ir įsidėjo į burną.

– Išsiskyręs?

– Ar tai – svarbu?

Betė tik gūžtelėjo pečiais ir vėl įsistebeilijo į lėkštę.

– O tu? – pasiteiravau. – Ar tu... Tik prašau teisingai mane suprasti... Ar tu... na, ar tu *profesionalė?*

Lėtai, susimąsčiusi ji toliau kramtė žlėgtainį, tik pakėlusi akis šį kartą įbedė jas tiesiai į mane:

– Kas tai – dar viena apklausa?

– Nori pasakyti, kad jau anksčiau jį pažinojai?.. – Čia man galvoje šmėstelėjo mintis rytoj rytą pasirausti kartotekoje ir dar kartą išgliaudyti respondentų anonimiškumo kodą. – Ar jus su Korkoranu kas nors sieja?

– Aha, – atsiliepė Betė. – Purvis. Jis – artimas mano draugas, juk ir pats tai žinai, ar ne?

Tokiuose pokalbiuose paprastai pasirodydavau esąs tikras mėmė, bet šį kartą alus ir degtinė jau spėjo įsismelkti į mano gyslas, o alkoholis visada atriša man liežuvį ir padaro tiesiog nenugalimą.

– Pastebėjau, – mestelėjau aš ir tuoj pat pridūriau: – Kai paskutinį kartą jus abu mačiau...

Ji nieko man neatsakė. Vėl įniko doroti žlėgtainį. Pirštais suėmusi riebaluose virtos bulvės šiaudelį, prieš įsikišdama į burną, keliais skubriais rausvo liežuvio lyžtelėjimais nulaižė druską.

– Atsakymas į tavo klausimą yra „ne", – pagaliau pratarė Betė. – Nežinau, ką turėjai galvoje, bet aš nesu profesionalė. Pinigų už tai neimu, jei šitai norėjai sužinoti, be to, ši informacija užrašyta ir mano apklausos lape.

Dabar pajutau į mane įsmeigtą įžūlų Betės žvilgsnį, – tokiu ji apdovanojo mus visus, besitrinančius Proko svetainėje ir vis nedrįstančius lipti į viršų ir imtis reikalo.

– Man patinka vyrai, – paaiškino ji. – Argi tai – nusikaltimas?

– Ne, – papurčiau galvą, – tai – ne nusikaltimas.

Ir tuomet abu ėmėme juoktis, kvatotis visa gerkle, traukoma juoko spazmų ji uždėjo ranką man ant šlaunies ir pasirėmė, kad nepargriūtų. Staiga ėmė groti automatinis patefonas, – iki tol nė nepastebėjau, kad jis buvo nutilęs, – salės erdvę užpildė man nepažįstama gana tranki muzika, ir, pajutę jos ritmą, virpantį stalelį, taures mūsų rankose ir suolelį, ant kurio abu sėdėjome, mes kaipmat liovėmės juoktis. Aplink mus sėdėję žmonės pakilo iš savo vietų šokti, o mano pirštai savaime pagal muzikos ritmą ėmė barbenti į stalo viršų. Mintyse karštligiškai svarsčiau, ar man nepakvietus jos šokti, nors šokėjas iš manęs buvo nekoks, bet paskui apsigalvojau ir paklausiau:

– Tai kuo užsiimi? Turiu omenyje, kaip užsidirbi pragyvenimui?

Betė atsigręžė į mane, jos plaukai spindėjo melsvoje neoninės lempos šviesoje.

– Aš – slaugė, – paaiškino ji.

– Ak, tikrai? Na, tai... tai nuostabu. Tikrai. Slaugė, šit kaip? Šis darbas tikriausiai... įdomus?

– Nustebtum, koks įdomus, – atsakė ji ir, dar kartą apžvelgusi salę ir vėl įbedusi akis į mane, pridūrė: – Bet žinai ką?

– Ką?

– Ar numanai, kas man tikrai patinka? Ypač – po geros vakarienės? – Ir ji pasilenkė prie manęs, pasilenkė taip arti, kad jos kakta beveik lietė manąją, ir aš užuodžiau nuo jos sklindančius džino, kvepalų ir mėsos kvapus.

– Ne, – atsakiau, – o kas tau patinka?

– Spėk...

BIRŽELIO 20-ĄJĄ, tuoj po vakarienės, Airisei prasidėjo gimdymas. Jau dieną anksčiau ji jautė nestiprius sąrėmius, kitą rytą išskyrose pasirodė šiek tiek kraujo, paskui ėmė tekėti kraujingos gleivės, ir tai buvo aiškus ženklas, kad pratrūko vaisiaus dangalas ir netrukus į šį pasaulį ateis kūdikis. Kadangi apie šį procesą beveik nieko nežinojau ir, nors tai buvo tiesiog neatleistina, nesukau sau dėl to galvos (prisiminkite kad ir mano klausinėjimą, ar kūdikis jau spardosi, nors net naiviausias ir proceso esmės nesuvokiantis žmogus žino, jog iki šešioliktos nėštumo savaitės tokių vaisiaus judesių tikėtis neverta), Prokas ragino mane šviestis, – ir ne tik, kaip jis sakė, „savo paties labui, kad geriau suvokčiau, kaip sukasi gyvybės ratas“, bet ir tam, kad artimiau pažinčiau moteriškosios lyties respondentes, kurias man dar teks apklausti. Ir jis buvo teisus: dabar jau žinojau, ką joms tenka ištverti, dėl ko jos nerimauja, supratau, jog lytinio akto metu patiriamas malonumas yra neatskiriamai susijęs su skausmu, persileidimo pavojumi, o galiausiai su gimdymo kančiomis. Nors tuo laikotarpiu kaip tik buvau labai užsiėmęs ir išvargęs, Prokas kiekvieną savaitę rasdavo laiko išsamiai mane išklausinėti, kaip jaučiasi Airisė, – ar paburkusios jos krūtys, ar ant pilvo kauburio jau pasirodė tarsi kreida užbrėžta tamsi linija, ar vaisius jau pasislinko žemyn, ar paplatėjo gimdos kaklelis? – ir kiekvienu iš šių klausimų čia pat paskaitydavo man trumpą paskaitą. Terminai „blastocista“, „žmogaus chorioniniai gonadotropiniai hormonai“, „endometriozė“ ir „progesteronas“, kuriuos klausydamasis biologijos įvado kadaise buvau užsi-

rašęs savo bloknote ir tuojau pat išmetęs iš galvos, tapo man tokie pat žinomi, kaip ir rytiniame laikraštyje išspausdinti beisbolo rungtynių rezultatai.

Šiuo požiūriu mums tikrai pasisekė. Mudu su Airise galėjome naudotis visa reikiama literatūra (įskaitant ir ką tik pasirodžiusią, kruopščiai parengtą ir puikiai parašytą Kolumbijos universiteto medicinos daktaro Bendžamino Spoko knygą), turėjome patyrusį akušerį, daktarą Bergstromą, galiausiai išklausėme Airisės mamos patarimų, nors ir susakytų telefonu per didžiulį mus skiriantį atstumą, be to, mums daug padėjo ir Prokas su Meke, – ypač Mekė. Ji valandų valandas praleisdavo mūsų namuose, mezgė, kepė ar tiesiog plepėjo su Airise, liūliavo ją savo vienas prie kito limpančiais žodžiais, tarsi Airisė būtų jos duktė, o būsimas kūdikis – jos pačios kūnas ir kraujas. Mano paties entuziazmas, kaip jau minėjau, vieną dieną liedavosi per kraštus, kitą – gerokai nuslūgdavo, tačiau atomazga neišvengiamai artėjo, ir aš, susitaikęs su ta mintimi, palengva įsitraukiau ir ėmiau tais reikalais domėtis rimčiau. Taigi buvau šiek tiek pasikaustęs.

Kai gimdymo terminas visiškai priartėjo, pasirūpinau, kad automobilis (jau su pakeista pavarų dėže) būtų geros techninės būklės, kad jo bakas būtų pilnas degalų ir kad bet kurią minutę juo būtų galima lėkti į ligoninę. Birželio 20-oji buvo penktadienis, ir aš nenorėjau eiti į darbą ir palikti Airisės vienos namuose, bet ji mane patikino, kad jaučiasi gerai, – esą pakaks, jei būdamas darbe neatsitrauksiu pernelyg toli nuo telefono. Ir vis dėlto, net ir sėdėdamas prie darbo stalo, – nei visą nuobodų ir niekuo neįsimintiną rytą, nei vėliau, didžiąją dalį be galo lėtai slinkusios popietės, – negalėjau susikaupti. Iš darbo išėjau gerokai anksčiau nei paprastai (kaip jai sekėsi? kol kas jokių permainų nebuvo), vakarienei paruošiau lengvų patiekalų, – makaronų salotų ir konservuotų vaisių, – paskui mudu įsitaisėme svetainėje ir, klausydamiesi radijo, laukėme. Airisė pakilo nuo sofos ketindama eiti į virtuvę ir išsiplauti savo puodelį, ir kaip tik tuomet pastebėjau, kad jos chalatas sušlapęs ir prilipęs jai prie kojų. Susirūpinęs pažvelgiau į ją.

– Airise, ar pastebėjai, kad tavo chalatas permirkęs?

Ji atsirėmė ranka į kriauklę, kad neprarastų pusiausvyros – dabar iš tikrųjų jai iš tarpkojo lašėjo. Aš akimirksniu pašokau nuo sofos ir, pakišęs rankas po pažastimis, stipriai apkabinau savo žmoną, tarsi ji stovėtų ant tamsios prarajos krašto ir, išslydusi man iš glėbio, galėtų nukristi žemyn. Mano smegenų kanalais sklido neseniai išmokti terminai: „vaisiaus dangalas", „gimdos kaklelio atsidarymas", „oksitocinas", bet vis tiek jaučiausi esąs visiškas bejėgis. Ji atsigręžusi nusišypsojo man blankia šypsena, perkėlė visą savo kūno svorį man ant rankų ir sumurmėjo:

– Taip, manau, kad jau laikas.

6

TUOMET, KAIP TOKIOMIS APLINKYBĖMIS DERA, mes skubiai išvažiavome į ligoninę. Žmonos veidas – rūškanas, susikaupęs ir išblyškęs, drebanti būsimo tėvo ranka – ant pavarų svirties, o galvoje – galybė chaotiškų minčių apie tai, kas bloga galėtų nutikti (Katerina Barklėj – mirusi, gulinti lietuje, jos kūdikis – irgi negyvas, kitame gatvės gale gyvenančiai pažįstamai kūdikį teko traukti chirurginėmis žnyplėmis, ir jis atėjo į šį pasaulį nevisiškai susiformavusiais veido bruožais, tarsi nebaigtas tapyti paveikslas, tad ir mūsiškis gali gimti suluošintas, protiškai atsilikęs, beviltiškai sergantis arba apskritai negyvas), o paskui prie intensyviosios terapijos skyriaus durų pamatėme ligoniams skirtą vežimėlį, atsidūrę priimamajame atsisėdę atsakinėjome į visiškai kvailus neturiningus klausimus, pildėme įvairiausius blankus, kol pagaliau netekau kantrybės ir nusprendžiau čiupti seselę už gerklės ir priversti ją pasakyti, kur dabar yra daktaras Bergstromas, jų akušeris, kur jis? Argi jis nesupranta, kas čia vyksta?

Tačiau iš tikro aš nepratariau nė žodžio. Net nekrustelėjau. Tiesiog sėdėjau kankinimų kėdėje, laikiau suspaudęs Airisės ranką, o seselė tuo tarpu tauškė ir tauškė, rašalas iš parkerio plunksnos plonyte srovele liejosi ant pildomų dokumentų blankų, o gyvenimas, kad ir kaip būtų keista, tekėjo savo vaga, tarsi nieko ypatinga nebūtų atsitikę. Airisė atrodė šiek tiek suirzusi, jos veidas – baltas kaip drobė, o paskubomis dviem brūkšniais paryškinti antakių lankai tik pabrėžė jos akyse atsispindinčią tuštumą. Ji sėdėjo ant kėdės sudribusi, sulinkusi nuo siaubingai sunkaus kamuolio, kurį tebenešiojo pilve, sukandusi dantis, bejėgiškai nukorusi rankas ir kojas. Sieninio laikrodžio rodyklės, kaip visuomet, palengva

suko įprastą ratą. Už lango danguje plaukė debesys. Staiga Airisė garsiai ir šaižiai suriko, ir seselė nusišypsojo. Pagaliau jie atėjo jos pasiimti: pasirodė du sanitarai, padėjo jai įlipti į lovą ant ratukų ir išvežė į gimdymo palatą. Tik tiek. Ir nieko, visiškai nieko ypatinga neatsitiko.

Po geros valandos jie pakvietė mane į palatą ir, iš abiejų lovos pusių užtraukę užuolaidas, matyt, kad suteiktų mums bent šiokią tokią privačią erdvę, leido pabūti su žmona. Airisė gulėjo užsimerkusi, nuleidusi rankas. Jos veidas atrodė visiškai bekraujis, baltas kaip popierius, iš pirmo žvilgsnio galėjai pamanyti, kad ji jau mirė ir dabar štai guli ant lentos laidojimo namuose. Paėmiau jos ranką, – ne tik todėl, kad ją mylėjau, bet ir dėl to, kad tą akimirką buvau apimtas baimės, be to, jaučiausi toks menkas ir bejėgis, – ir Airisė atsimerkė.

– Džonai? – tyliai pratarė ji.

– Taip, tai aš, – atsakiau. – Aš čia. – Dabar tarp mūsų vyko kino aikštelės vertas pokalbis, ir vaizduotės akimis vietoj Airisės veido regėjau Helenos Heis veidelį, tik kur buvo „Giesmė apie meilės mirtį", turėjusi nunešti mus į praeitį? – Kokius dabar jauti sąrėmius? Ar jie dažnėja? Ar akušeris sakė, kiek tau dar reikės laukti?

Jie buvo davę Airisei skausmą malšinamųjų vaistų, ir dėl to jos balsas atrodė mieguistas.

– Šiek tiek dar užtruks, Džonai, – sumurmėjo ji. – Taip jau kartais būna, supranti? Kai gimdai pirmą kartą...

Staiga iš kito palatos galo mano ausis pasiekė kažkokios man nematomos moters šauksmas, – nors ne, tiesą sakant, ji klykte klykė, tarsi pas ją būtų atėjęs budelis, nešinas įkaitintomis replėmis bei elektrodais ir ėmęsis darbo. Jaučiausi priblokštas ir įveiktas, visiškas bejėgis, gailesčio ir švelnumo pilna širdimi. Nieko geresnio nesugalvojęs, vėl paėmiau savo žmoną už rankos ir suspaudžiau.

– Gal man surasti daktarą Bergstromą? Tai yra gal su juo pasikalbėti?

Jos balsas tebebuvo duslus:

– Nebent pats to norėtum. Bet... – Nematomoji moteris vėl sukliegė, ir taip skardžiai, tarsi akmuo būtų tėškęsis į lango

stiklą. – Bet tik nesijaudink. Jaučiuosi puikiai. Tikrai. Viskas bus gerai, pamatysi.

Ji, žinoma, pasirodė esanti teisi, ir galų gale Džonas jaunesnysis, septynių svarų šešių uncijų svorio ir dvidešimt vieno colio ūgio berniukas, atėjo į šį pasaulį. Tačiau Airisės gimdymas užsitęsė, penktadienio vakaras virto šeštadienio rytu, laikrodžio rodyklės slinko taip lėtai, kad tokios kankynės savo gyvenime dar nebuvau patyręs, nebent klausydamasis sekmadieninio pamokslo bažnyčioje, dantų gydytojo kabinete laukdamas savo eilės ar įkalintas biuiko salone ir kęsdamas šeštą valandą trunkančią Proko paskaitą; patekėjo saulė, į darbą vėl atėjo Bergstromas ir patarė man važiuoti namo, nusimaudyti po dušu ir šiek tiek numigti, nes Airisės gimda dar tik buvo pradėjusi vertis ir gimdymas turėjo gerokai užtrukti. Bet šio patarimo aš nepaklausiau. Sudribęs likau sėdėti kėdėje šalia Airisės lovos, klausiausi slapukiškų į palatą įeinančių ir iš jos išeinančių žmonių žingsnių, be to, iš kitoje koridoriaus pusėje esančios gimdymo palatos retkarčiais mano ausis pasiekdavo pavieniai naujagimių klyksmai. Mano budrumą palaikė kava ir ligoninės kavinėje paskubomis sudoroti gana riebūs patiekalai, – aitriosios paprikos su mėsa, keptas viščiukas, virtinukai, – ir galiausiai mano skrandis virto tikrų tikriausiu rūgšties pripildytu baku. Kai šeštadienio popietė perėjo į šeštadienio vakarą, o pastebimos pažangos vis nebuvo, norėdamas nusiraminti griebiau savo išganingąjį plokščiąjį buteliuką.

Išaušo sekmadienio rytas, prarymojau prie Airisės lovos iki ankstyvų paryčių, paskui neištvėręs nuėjau į automobilį ir užmigau. Kai praplėšiau akis, saulė jau buvo pakilusi aukštai, jos diskas kabėjo man virš galvos, o dodžo salonas buvo virtęs tikra pirtimi – norėdamas apsisaugoti nuo uodų, miegojau užsidaręs visus automobilio langus. Apatiniai mano drabužiai buvo permirkę prakaitu ir, kad ir kaip nemalonu prisipažinti, nuo manęs sklido stiprokas, nelabai malonus prakaito ir kitų kūno išskyrų kvapas. Mano burna buvo išdžiūvusi, bet vis dėlto pirmiausia pasirūpinau prisipildyti plokščiąjį butelį reikiamo skysčio, ir tik tuomet vis dar pavar-

gęs, vilkdamas kojas nušlepsėjau atgal į ligoninės palatą, pasižiūrėjau, kaip sekasi Airisei, – jokių naujienų, – ir patraukiau į vyrų tualetą susidrėkinti vandeniu veidą ir bent šiek tiek su muilu ir popieriniais rankšluosčiais apsiprausti pažastis. Kai nuėjęs į ligoninės valgyklą sušlamščiau sumuštinį, jau buvo po vidurdienio, paskui visą ilgą popietę iki pat vakaro vėl prasėdėjau prie žmonos ir man ėmė atrodyti, jog savo bendrą gyvenimą praleidome čia, už baltų užuolaidų, tuo tarpu ten, už mus įkalinusių paklodžių, būsimosios mamos guldavosi į lovas, kamuojamos gimdymo kančių vieną kitą kartą šūktelėdavo ir, išvežtos į gimdymo palatą, netrukus pradžiugindavo savo sutuoktinius ir gydytojus. Man beskaitant jai laikraštį saulė vėl nusileido. Jau trečią kartą.

Paskui atėjo vakaras, dešimta valanda, pusė vienuoliktos, vienuolikta, ir reikalai dar nejudėjo iš vietos, bet sąrėmiai darėsi vis dažnesni, ir daktaras Bergstromas nepaleido gimdyvės iš akių: kas kelios minutės vis kyštelėdavo galvą tarp užuolaidų, tikrindavo, kiek atsidarė Airisės gimda, nepamiršdamas jos padrąsinti. Beje, norėčiau pasakyti, kad buvau gavęs leidimą pasilikti su žmona iki pat pabaigos ir stebėti gimdymą, nes taip pasielgti mane ragino Prokas. Jis pats savo akimis matė gimstant visus tris savo vaikus. Kalbėdamasis ir su manimi, ir su daktaru Bergstromu entuziastingai, galima sakyti, netgi aistringai išdėstė, kokia svarbi, mokslo požiūriu, yra tokia patirtis, kad manau, jog, jei visuomenės akyse tai nebūtų buvę, švelniai tariant, truputį keista, jis pats būtų mielai atėjęs pasižiūrėti gimdymo. Tačiau tai *būtų buvę* keista: neįprasta buvo vien tai, kad gimdymo palatoje yra būsimasis tėvas, o ką jau kalbėti apie kitą vyriškosios lyties asmenį, – ir visai nesvarbu, nei kokie artimi jo santykiai su būsimais tėvais, nei tas faktas, kad jis yra mokslininkas, žvelgiantis į šį procesą visiškai objektyviai. Be to, Airisė, be jokios abejonės, nebūtų sutikusi, kad jai gimdant palatoje būtų Prokas. Tai buvo jos spektaklis. Jos, – ir niekieno kito.

Ir staiga, laikrodžio rodyklėms parodžius vienuoliktą valandą ir slenkant tolyn, mano pilvui vėl ėmus gurgti, o kukurūzinei šildant iš vidaus, visos manyje glūdėjusios baimės iš-

kilo į paviršių nelyginant skenduolių kūnai, ir aš ėmiau įtarti, kad toks vėlavimas – keistas ir nenormalus, kad čia vyksta kažkas nenumatyta, ir jei Arisė ištvers dar keturiasdešimt penkias minutes, Džonas jaunesnysis švęs savo gimtadienį tą pačią dieną, kaip ir Prokas. Tylomis kartojau sau, jog niekas nevyksta be priežasties, kad viskas susiklosto taip, kaip yra lemta, o atvirai pasakius, puikesnio sutapimo negalėjau nė įsivaizduoti. Tai buvo tiesiog lemties siųstas ženklas. *Džonas jaunesnysis* ir *Prokas*. Vaizduotėje jau regėjau ateinančių metų virtinę ir iš karto vieną po kito švenčiamus gimtadienius: balionėlius, gėles, pjaustomą tortą ir Proką, užsikėlusį ant pečių mano sūnų ir išdidžiai nešiojantį jį po kambarį, Proką – dėdę, krikšto tėvą, mano viršininką ir vadovą.

Trūktelėjau geroką gurkšnį iš plokščiojo buteliuko ir pažvelgiau į Airisę. Ji gulėjo lovoje sunki kaip akmuo. Jie buvo suleidę jai epiduralinių, skausmą malšinančių vaistų, ir daktaras Bergstromas prakalbo apie tai, jog reikėtų pradėti dirbtinai skatinti gimdymą arba net ryžtis operacijai, nes dabar jau iškilo realus infekcijos pavojus, slaugės ėmė bruzdėti, siūti pirmyn atgal, mat, kad ir kokių priemonių teks imtis, atomazga vis dėlto artėjo.

– Airise, – pratariau, ir man rodos, tuo metu buvau gerokai apgirtęs, nes plokščiajame buteliuke teliūskavęs skystis mano ištampytus nervus veikė kaip stebuklingas balzamas, o aš vijau šalin mintis apie pernelyg užsitęsusį gimdymą, jo pasekmes ir mus užgriūti galinčią nelaimę, ji dabar kybojo virš lovos kaip plika akimi matomas košmaras, ir bandžiau į viską žvelgti optimistiškai, stengiausi kiek galėdamas žmonai padėti ir praskaidrinti jos nuotaiką. – Airise, žinai ką?

Airisė tysojo išsekusi, išbalusi, visai netekusi jėgų ir optimizmo. Sutelkusi valios pastangas, ji šiek tiek pramerkė akis.

– Atrodo, kad Džonas jaunesnysis, arba Madlena, gims tą pačią dieną, kaip ir vienas labai garsus mokslininkas...

Tyla.

– Tą pačią dieną, kaip ir Prokas. Po keturiasdešimt penkių minučių jau bus birželio 23-ioji, Proko gimimo diena, supranti? Argi tai ne nuostabu?

Staiga ji žioptelėjo ir suklykė taip, tarsi jos gerklė būtų buvusi ką tik atidarytas šampano butelis, iš kurio pokštelėjęs išlėkė kamštis, paskui, po kelių akimirkų, išgirdau dar vieną klyksmą, ir dar vieną, – užuolaidos kuo skubiausiai buvo atitrauktos, lovą ant ratukų, kurioje gulėjo Airisė, atlėkusi slaugė skubiai nustūmė į gimdymo palatą, ir aš, užsidėjęs ant veido chirurginę kaukę, apsivilkęs apsauginį chalatą ir bergždžiai bandydamas nuraminti smarkiai plakančią širdį, sėdėdamas šalia lovos, mačiau, kaip 1947-ųjų metų birželio 22-ąją, dvidešimt trečią valandą penkiasdešimt šešios minutės į šį pasaulį atėjo mano sūnus.

NORĖČIAU PASIGIRTI, kad maždaug tomis dienomis mes „pagimdėme“ ir pirmąją savo knygą apie vyriškosios lyties individų seksualumą, – pagal Proko grafiką taip ir turėjo įvykti, – bet parašyti tekstą pasirodė esą sunkiau, nei kuris nors iš mūsų galėjo įsivaizduoti, ir darbai šiek tiek užtruko. Kai užkaitino vasaros saulė ir mes trumpam vis išlėkdavome į vieną ar kitą miestelį rinkti faktinės medžiagos, Prokas lipte prilipo prie rankraščio ir rašė visur, – ir automobilyje, ir traukinyje, ir namuose prieš išeidamas į darbą, ir institute, po darbo valandų, o paskutinius knygos skyrius tebekūrė jau grįžtant iš V. B. Saunderso leidyklos surinktiems pirmiesiems. Prokas dirbo po aštuoniolika valandų per dieną, miegas jam tapo prabanga, maistas buvo ne kas kita, kaip degalai kūno mašinai, o Mekė, ponia Metjus, Korkoranas, Rutledžas ir aš atsidėję skaitėme korektūrą. Mūsų darbo kabinetai buvo užversti popieriais, lentelėmis ir plačiai paskleistais korektūros lapais, ir, žinoma, visuomet reikėdavo pataisyti kokį nors grafiką ar patikrinti faktą. Galutinė data, iki kurios rankraštis turėjo būti baigtas, buvo rugsėjo 15-oji, o paskutinėmis rugpjūčio dienomis tebebuvo likę penki nepabaigti skyriai.

Dar niekada savo gyvenime nebuvau taip apsivertęs darbu, Prokas dar niekad nebuvo toks reiklus, irzlus ir nekantrus, o kai grįždavau namo, neišvengiamai patekdavau į kitokią sumaištį: ant viryklės kunkuliavo puodai su virinamais vystyklais, tarsi vėliavėlės jie plevėsavo sukabinti už namo

ant skalbinių virvės, miegamajame ir virtuvėje mėtėsi buteliukai ir tvyrojo niekada neišsivadėjantis pieno mišinėlių kvapas, – jau ėmiau manyti, kad pieną išskiria pačios pastato sienos. Iki pat gilios nakties kūdikis kelis kartus būdavo maitinamas, tekdavo ištverti nesibaigiantį Džono jaunesniojo verksmą, klyksmą, paskui jis dar kelis kartus atpildavo maistą, kol pagaliau trečią valandą nakties namai nurimdavo ir Airisei išmušdavo sunkiu darbu pelnytas ramybės laikas. Na ir jos motina, – negaliu nepaminėti jos motinos. Pirmąjį mėnesį pas mus gyveno Airisės mama, ji vaikštinėjo po namus abiejose rankose suspaudusi po kempinę ir valė visus horizontalius paviršius tol, kol šie ėmė blizgėti, tampė maišus, prikrautus maisto produktų ir kitų namų ūkyje reikalingų prekių, viską šlavė ir valė nelyginant robotas ir kasdien marmalino katilus ėrienos troškinio su daržovėmis, patiekalus iš kukurūzų ir pupelių arba iš orkaitės traukė keturių colių skersmens prikaistuvį, pilną sūriu apibarstytų makaronų, iš kurių nelyginant pabūklų vamzdžiai kyšodavo per pusę perpjautų pieniškų dešrelių galai.

Stengiausi elgtis su ja santūriai. Ji buvo tokia pat kaip Airisė, tik gerokai vyresnė, – nepriklausoma, priekabi ir linkusi vaidytis, – ir savo žento niekaip neprisivertė užkalbinti tiesiogiai: kaskart kreipdavosi trečiuoju asmeniu, pavyzdžiui: „Ar *jis* nori valgyti? Ar *jis* paprastai sėdi čia?" Bet, kita vertus, ji nuėmė man nuo pečių nemažą naštos dalį, palaikė Airisei draugiją, ir man tai patiko, juolab kad, kaip jau minėjau, mūsų tiriamajam projektui tai buvo baigiamasis, lemiamas laikotarpis, ir mes visi turėjome darbo iki kaklo. Tačiau, kai ji išvažiavo namo, į Mičiganą, viskas vėl užvirto ant mano vieno galvos, nors laikas tokiai atsakomybės naštai buvo itin nepalankus. Aš stengiausi kaip įmanydamas. Airisė vis dar jautėsi silpna, vis dar nebuvo atgavusi savo energingumo bei žvalumo, tad sukausi kaip voverė rate stengdamasis padėti: tampiau iš parduotuvės pirkinius, skalbiau ir džiausčiau skalbinius, dirbau kitus namų ruošos darbus, tačiau netrukus reikalai ėmė slysti man iš rankų, pasijutau pervargęs ir mane apėmė apmaudas.

Ir vis dėlto nenorėčiau to laikotarpio vaizduoti tik niūriomis spalvomis, nes visoje toje sumaištyje buvo ir kai kas gera, kai kas išties stebuklinga: turėjau progos geriau pažinti savo sūnų. Iki tol jis tebuvo šiltai aprengtas ir suvystytas ryšulėlis, nešiojamas iš vieno kambario į kitą, nuo mano uošvės rankų perkeliamas į Airisės glėbį ir atgal, ir jei man pavykdavo bent žvilgtelėti į tą rausvą veidelį dar ne iki galo atsiskleidusiais bruožais, tai jau buvo didelis įvykis. Bet vos tik uošvė išvažiavo, kai mes, palydėję ją į autobusų stotį, žingsniavome taku prie laukujų namo durų, Airisė lyg niekur nieko įbruko man Džoną jaunesnįjį, tarsi jis būtų popierinis pirkinių maišelis, kurį ji, nuolat perimdama iš vienos rankos į kitą, pavargo nešti.

– Nagi, Džonai, palaikyk jį, – pasakė žmona, ir mano glėbyje staiga atsidūrė nuostabiai sunkus gyvas tumulėlis. Nežinojau, ką daryti. Bijojau, kad jis netyčia išslys man iš rankų, kad nemokėsiu tinkamai prilaikyti kūdikio galvutės, nerimavau, kad jis toks sunkus, kad kruta, kad sučepsėjęs įtrauks į plaučius oro ir ims visa gerkle klykti. Jis gulėjo mano glėbyje kaip tiksinti bomba. Sunkus, lyg būtų išlietas iš švino. Plaučių jam galėjo pavydėti pats Eolas.

– Tai tik kūdikis, Džonai, tik kūdikis. Jis nesikandžioja. Dar neturi nė vieno dantuko, – pasakė Airisė, pažiūrėjo į mane ir, pamačiusi mano veido išraišką, prapliupo juoktis.

Bet manęs juokas neėmė. Mane kaustė baimė. Čia buvo mano sūnus. Laikiau jį ant rankų, jaučiau jo svorį, jo judesius, ir mane suėmė jaudulys. Džonas jaunesnysis. Sukibusių chromosomų vaisius. Tai buvo galutinis mudviejų veiklos rezultatas, tai buvo ne teorinis mokslo tyrimas, o pats gyvenimas.

Bet nei knyga, nei mūsų projektas niekur nedingo. 1947-ųjų vasarą mes rūpinomės tik spaudai rengiama knyga ir seksologiniais tyrimais, ir nors dėl to nukentėjo visų šeimų gyvenimai, – ir mano, ir Korkorano, ir Rutledžo, ir netgi ponios Metjus, – Prokas niekad nepamiršdavo mums priminti, kas yra svarbiausia. Jis tapo reiklesnis, be to, atrodė vis labiau susirūpinęs, o žiniasklaida jo rūpesčių naštos toli gražu ne-

palengvino, greičiau priešingai: vasarai baigiantis žurnalistai darėsi vis įkyresni, jų atakos – vis įžūlesnės. Skiteringo pinklių man pavyko išvengti, bet paskui jį, suuodę mūsų rengiamos knygos pėdsakus, traukė gauja kitų, ir kiekvienas stengėsi aplenkti savo kolegas ir pirmas pranešti visuomenei sensacingą naujieną. Mes buvome verste užversti laiškais, telegramomis, telefonų skambučiais, mūsų ieškojo ne tik žemesniųjų visuomenės sluoksnių žmonės, bet ir leidėjai, didelių dienraščių vyriausieji redaktoriai, o vienu kitu atveju – net labai garsūs įvairių žiniasklaidos priemonių savininkai. Seksas yra patikima ir galinga priemonė, akimirksniu pakurstanti žmonių aistras, ir tai visuomet reikia turėti omenyje. Mes buvome atsidėję mokslui, bet žiniasklaidą domino vien komercija. Jie norėjo parduoti veikalo ištraukas, nes kartu su jomis galėjo parduoti reklamą bei skelbimus, šie savo ruožtu padėjo parduoti produktą, o pardavus daugiau produktų būdavo užsakoma dar daugiau reklamos, ir nė vienas iš mūsų, priklausančių uždaram ratui, neabejojome, kad žurnalistai knygoje mūsų išdėstytus teiginius iškraipys taip, kaip jiems patogiau.

Galų gale Prokas rado išeitį iš keblios padėties. Kuo toliau, tuo labiau jis jautėsi nusivaręs nuo kojų ir suirzęs, o vienas žurnalistas, – labai įkyrus tipelis, kurio ausys neigiamo atsakymo, rodos, tiesiog nefiksuodavo, – netikėtai tapo esminio sprendimo katalizatoriumi. Daugiau kaip mėnesį mes kasdien gaudavome to pono („parazito", kaip jį vadino Prokas) telegramas su maldavimais sutikti duoti interviu. Prokas laikėsi tvirtai, jis kasdien atmesdavo įkyruolio pasiūlymą, bet štai vieną rytą žmogelis su skrybėle rankoje atsidūrė priimamajame, tikėdamasis prisigerinti poniai Metjus ir nejučia prasmukti į mūsų darbo kambarius. Mes visi sėdėjome prie rašomųjų stalų ir dirbome, tik palengva mūsų ausis pasiekė priimamajame vykstančios balsų dvikovos atgarsiai, – aiškus, gyvas ir išraiškingas žurnalisto balsas ir taiklūs besiginančios ponios Metjus žodžių pliūpsniai. Pamenu, galutinai susierzinęs Prokas pakėlė galvą nuo savo popierių ir piktai šūktelėjo:

– Ponia Metjus, *kas* gi ten?

Durys į mūsų kabinetus buvo atdaros ir dabar pamatėme jį visi, – vidury priimamojo, įžeistas ir sutrikęs, stovėjo pusamžis žmogelis siaurais nuolaidžiais pečiais, kukliu rudu kostiumu.

– Ralfas Bekeris, – sumekeno jis. – Iš „Magazine of the Year". Aš atsiunčiau jums telegramą.

– Ak, taip, – suurzgė Prokas, – taip, taip, jūs atsiuntėte mums nemažai telegramų, o mes jums nusiuntėme atsakymą. Irgi telegrama. Ir ne vieną kartą. – Staiga, įsiutęs ir atžarus, profesorius pakilo nuo rašomojo stalo ir žengė durų link, ketindamas priimamajame stoti su rudą kostiumą vilkinčiu vyru akis į akį, o mes suglumę žiūrėjome, kas dabar bus. – Bet gal rašto paslaptys jums nelengvai įkandamos?

Žmogelis šiaip taip išstenėjo kažką panašaus į atsiprašymą, – susigūžęs, tarsi prasmegęs savo paties batuose, – bet nė akimirkos nesiliovė meilikavęs:

– Kadangi vis dėlto jau esu čia, pamaniau sau, gal sutiktumėte... Gal šiek tiek pavedžiotumėte mane po institutą, parodytumėte, kur ir kokiomis sąlygomis dirbate? Daugiau nieko ir neprašau. Na, nebent menkutės užuominos, ką dabar tyrinėjate ir kokių tikitės rezultatų. Kiek girdėjau, esate nepaprastai atsidavęs savo darbui ir kruopštus, nepaprastai kruopštus... – Čia jis pažvelgė Prokui už nugaros ir pastebėjo mus, prikaustytus prie savo rašomųjų stalų. – Be to, turite puikių bendradarbių. Gal vis dėlto skirtumėte man minutėlę? Tik menką minutėlę?

Prokas stovėjo ramus ir bejausmis, užsidėjęs įprastą apklausos organizatoriaus kaukę, ir niekas, kas jo bent kiek geriau nepažinojo, nebūtų galėjęs atspėti, kad jau po akimirkos šis žmogus gali pratrūkti žaibais ir perkūnais. Tačiau jį išdavė balsas, giliai gerklėje tarsi kamštis įstrigęs balsas, – duslus ir gergždžiantis, nors ir pabrėžtinai aiškiai tariantis žodžius:

– Aš jums jau šimtus kartų aiškinau, aiškinau tol, kol išseko paskutinės mano mandagumo atsargos ir, kad ir kaip apgailestaudamas, turiu paprašyti jus tuojau pat palikti mūsų biurą...

– Bet aš jūsų ilgai netrukdysiu, tik noriu susidaryti bent šiokį tokį įspūdį apie jūsų tyrimus.

– ...ir daugiau nekelti čia kojos tol, kol nebūsite pakviestas. – Prokas nekantriai mostelėjo ranka, tarsi norėdamas išvaikyti virš galvos zyziantį uodų čiulkinį, ir pridūrė: – Argi nematote? Argi nesuvokiate? Jeigu jūs, žurnalistai, nesiliausite manęs kankinę ir persekioję, apskritai neturėsite ką aptarinėti ir recenzuoti, nes knyga tiesiog nepasirodys.

Žurnalistas Proko balse irgi, matyt, išgirdo tą pačią nevilties gaidelę, kaip ir aš, nes iš karto užmetė kobinį, tarsi norėdamas ištraukti iš gelmės jau beskęstantį, bet taip jo geidžiamą lobį.

– Sakėte, kad būsiu pakviestas, taip? Ar norite pasakyti, kad tuomet jūsų tyrimų rezultatai bus prieinami visiems? Gerai, labai gerai. Bet kam taip ilgai laukti? Juk aš – jau čia. Tik pagalvokite, kaip būtų naudinga kuo labiau paskleisti žinią, – juk jūs to ir norite, ar ne tiesa? Juk norite paskelbti pasauliui savo tiesas? Taip?

Iš koridoriaus plūstanti šviesa tarsi ištirpdė Proko akinių stiklus. Jis dvejojo. Taip, jis norėjo paskelbti pasauliui savo atrastas tiesas, bet ne dalimis ir jokiu būdu ne tokia forma, kad nupigintų ir sumenkintų visą mūsų tyrimą, o jį tikėjomės netrukus baigti.

– Na gerai, – pagaliau pareiškė jis, – vertinu jūsų nuoširdų susidomėjimą, todėl taktikos sumetimais nutariau – tiksliau, mes, aš ir mano kolegos nutarėme štai ką. – Profesorius trumpam nutilo ir grįžtelėjęs per petį pažvelgė į mus, o mes visi kaip įmanydami stengėmės jį palaikyti, nors, lygiai kaip ir rudu kostiumu vilkintis žurnalistas, degėme nekantrumu išgirsti, ką jis dabar sugalvojo. – Kai ateis laikas, mes informuosime visų didžiausių šalies laikraščių ir žurnalų redakcijas ir pasikviesime jų žurnalistus į institutą, parodysime jiems savo patalpas ir visą turimą materialinę bazę, užrašysime jų seksualinio gyvenimo istorijas ir leisime susipažinti su būsimosios knygos tekstu, bet tik tuomet, kai jis bus galutinai parengtas spaudai. Pabrėžiu: *galutinai parengtas spaudai.* Visiškai baigtas. Pakeliui į spaustuvę. Ar suprantate?

– Ar aš pirmas gausiu jūsų kvietimą?

– Būsite vienas iš žurnalistų, kuriuos pakviesime atvykti.

Trumpą minutėlę priimamajame įsivyravo tyla. Žmogelis trypčiojo vietoje nervingai perkeldamas kūno svorį tai ant vienos, tai ant kitos kojos su nudėvėtais rudais batais. Jo akys buvo primerktos, veide atsispindėjo apsukrumas ir gudrumas, tai buvo plėšiko, vagies, slapčia įsibraunančio į pastatus, veidas. Jis atėjo mūsų apiplėšti, kaip ir Skiteringas.

– Norite pasakyti, jog ketinate priversti mane bėgioti pirmyn atgal, tiesa? Žiūrėkite, aš esu čia. Argi negalite bent kartą padaryti mažutės išimties?

Šį kartą vos susilaikiau nepašokęs nuo savo stalo, – tikrai nedaug trūko, – nes kodėl Prokas, kurio pečius ir taip slėgė didžiulė darbų našta, turėjo vienas pats tvarkyti šį nemalonų reikalą? Galėjau tiesiog iššveisti tą vyruką lauk, jei prireiktų, galėjau netgi sumalti jam šonkaulius, bet čia vadovavo Prokas, taigi profesorius, ne kas kitas, laikė vadžias savo rankose, ir šįkart jis buvo nusiteikęs ryžtingai.

– Mes abu žinome, jog tai būtų nesąžininga, tiesa? – tarė jis. Sėdėdamas prie savo rašomojo stalo profesoriaus veido išraiškos nemačiau, bet galėjau nuspėti, kaip atrodė visa scena: už rudais drabužiais vilkintį žmogelį ūgiu gerokai pranašesnis Prokas priėjo visai arti jo, visiškai kontroliuodamas savo emocijas ir nutaisęs abejingą veidą, pervėrė jį įdėmiu žvilgsniu ir subtiliai, tiesiog meistriškai pakreipė pokalbį šiek tiek kita vaga. – Bet aš jūsų mintį supratau. Jūs esate pas mus. Juo geriau. Vadinasi, galime tuojau pat užrašyti jūsų seksualinio gyvenimo istoriją, ir nereikės gaišti laiko vėliau, kai grįšite čia su kitais žiniasklaidos atstovais. – Ir tada, poniai Metjus vėl ėmus skubiai minkyti spausdinimo mašinėlės klavišus, Korkoranui besistengiant sulaikyti šypseną, o Rutledžui neramiai bruzdant savo kėdėje, profesorius kreipėsi į mane:
– Milkai, gal būtum toks malonus ir apklaustum šį poną?

Prokas savo pažadą ištesėjo. Žiniasklaidos atstovus institute jis priėmė du kartus: rugpjūtį pasikvietė žurnalų redakcijose dirbančius žmones, o rugsėjį – dienraščių žurnalistus, nors kaip tik tuo metu dar intensyviai dirbo su knygos rankraščiu keisdamas ir dailindamas jame paskutines smulkmenas. Priešais mūsų biurą, dideliame kabinete, esančiame ki-

toje koridoriaus pusėje, prieš tai iškraustę iš ten Zoologijos katedroje dirbančius Proko kolegas (tiesa, jie dėl to protestavo, bet turėjome rektoriaus Velso pritarimą ir atitinkamą raštišką įsakymą), mes pastatėme konferencijai rengti tinkamą didžiulį stalą, ir visus žurnalistus Prokas po vieną tvarkingai suleido į tą patalpą, tarsi jie būtų rutulio stūmikai ar šuolininkai su kartimi, besibūriuojantys aplink autobusą ir laukiantys savo eilės į jį įlipti. Pirmiausia profesorius paskaitė trumpą paskaitą apie mūsų tyrimų rezultatus ir apie tai, kokią neįkainojamą vertę jie turi visai žmonijai, paskui surengė žurnalistams ekskursiją po institutą ir suteikė galimybę asmeniškai pasikalbėti su kiekvienu iš mūsų, tai yra su savo puikiais bendradarbiais, o galiausiai pasiūlė, kad kiekvienas svečias nedvejodamas atskleistų mums savo seksualinio gyvenimo istoriją, – esą šitaip jie ne tik prisidėtų prie mūsų tiriamojo projekto, bet ir praktiškai susipažintų su tyrimo metodais. Per penkiasdešimt procentų žiniasklaidos atstovų Proko pasiūlymą priėmė, tad mes visi dirbome išsijuosę, kaip pašėlę užrašinėjome mums klojamas seksualinio gyvenimo istorijas, o tie žurnalistai, kurie atsisakė jas atskleisti, tuo metu vaikštinėjo po miestelį ir šniukštinėjo, tikėdamiesi bent šiek tiek pajusti čionykščio gyvenimo skonį. Kaip tikriausiai patys galite numanyti, visi barai ir užeigos buvo sausakimši.

Prieš jiems išvykstant Prokas kiekvienam įteikė po signalinį būsimosios knygos egzempliorių, paskui, – ir čia dar kartą blykstelėjo jo genijus, – pareikalavo, kad jie pasirašytų trylikos punktų sutartį, ja įsipareigotų nepublikuoti šia tema jokių straipsnių ir neskelbti jokių knygoje pateikiamų skaičių iki pat gruodžio mėnesio, kol bus išleista knyga, o visus po to parengtus straipsnius prieš spausdinant atsiųsti mums, kad galėtume juos peržiūrėti ir pataisyti klaidas, jei tokių pasitaikytų. Suprantama, šia sutartimi Prokas siekė užgniaužti kritiką ir kartu įtraukti žiniasklaidą į savo planų įgyvendinimą, – kaip tik tuo konkrečiu laikotarpiu, iki išleidžiant pirmąjį tomą, spaudoje pasirodė daugybė mums labai palankių publikacijų. Tačiau, kaip ir buvome numatę, bene visos straipsnių antraštės turėjo stiprų sensacijos prieskonį ir čia jau tikrai

nieko nebuvo galima padaryti, bet, apskritai paėmus, patys straipsniai buvo objektyvesni ir informatyvesni, nei tikėjomės. Staiga visa tauta, – visas pasaulis, – nuščiuvo ir ėmė klausytis.

Visa kita – istorija.

REIKALAI SPARČIAI JUDĖJO Į PRIEKĮ. Mes, visų pirma Prokas, susilaukėme šlovės, bet dabar ėmėme susidurti ir su kai kuriais nepatogumais: anksčiau, galima sakyti, dirbome beveik niekieno nepastebėti ir netrukdomi, o dabar kiekvienas, net ir mažiausias mūsų žingsnelis, tuojau pat būdavo išpučiamas ir sureikšminamas. Anksčiau Prokas dar galėjo atsipalaiduoti ir pailsėti pasinėręs į ankstesnę savo veiklą, – dirbdamas sode, tvarkydamas gumbavapsvių kolekciją, išsiruošęs į kelionę ieškoti taksonomijos stebuklų ir rinkti seksualinio gyvenimo istorijų, o dabar jis tapo savo paties sėkmės įkaitu, į visas puses tampoma marionete. Staiga į institutą plūstelėjo minios lankytojų, dauguma iš jų buvo gana garsūs ir žinomi žmonės, gaudavome krūvas kvietimų skaityti paskaitų, žurnalistai nuolat prašydavo interviu, o vienas už kitą graudesni laiškai, – tūkstančiai laiškų, – nenutrūkstama srove plaukė iš viso pasaulio. Dabar Prokas tapo guru, o guru turėjo nuo aušros iki sutemų sėdėti prie savo rašomojo stalo ir stengtis patenkinti tikinčiųjų poreikius.

Mielas daktare Kinsi,
mano viras lovoje su manim nori daryti keistus dalykus: kat ir bučiuoti mano intymią vietelę, bet man tokie dalykai atrodo šlykštus ir nuodėmingi. Tikiuosi, gal parašysite jam arba paskambinsite ir pasakysite, kat paliktų mane ramybėje. Nuoširdžiai jūsų, ponia Hildegard Dolenz.

Brangus profesoriau,
prieš dvylika metų sutikau savo svajonių moterį, Martą, ir daug negalvojęs ją vedžiau. Kaip moteris ji tikrai neprilygstama ir aš labai patenkintas, nes ji mūsų šešiems sūnums yra tikrai gera motina, puikiai gamina valgį ir panašiai, bet tiesa yra ta, kad in-

tymiąja gyvenimo puse ji daugiau visiškai nesidomi, tik negaliu suprasti kodėl. Ar jos amžiaus sulaukusiai moteriai tai – normalu (dabar jai 38-eri)? Jei taip, tuomet gal patartumėte, kaip šitą negalavimą pagydyti? O gal slegiančios įtampos galėčiau atsikratyti su kuria nors kita, nes kaip tik susipažinau su 54-erių metų našle, kuriai seksas rūpi kur kas labiau negu mano žmonai? Visada jūsų, Styvenas Houlėjus, Long Byčas, Niu Džersio valstija.

Mielas daktare Kinsi,
gal galėtumėte man paaiškinti, kodėl mūsų kareiviai, išvadavę Prancūziją ir parklupdę nacistinę Vokietiją, dar turi šitiek mėnesių praleisti svetimame krašte ir gyventi su priešu? Matote, mano vyras, su kuriuo esame susituokę jau septyniolika metų, per visą tarnybos kariuomenėje laiką nė karto man neparašė, bet kai prieš dvi savaites grįžo namo atostogų, pareiškė, girdi, išsikelia iš namų, kuriuos pasistatėme taip sunkiai dirbdami, ir palieka mane dėl, atsiprašant, kažkokios nacių paleistuvės, – ji toje savo šalyje, matyt, visai neturi ką veikti, todėl žvejoja vienišus kareivius. O aš jį myliu. Ir noriu, kad sugrįžtų. Bet jis sako, kad myli tą šliundrą. Ačiū Jums ir telaimina Jus Dievas. Ponia Toma Tatl, Juma, Arizonos valstija.

Brangus daktare,
aš esu paauglė ir norėčiau pamėginti pažaisti su savimi ir su kitomis dviem savo bendraklasėmis. Man atrodo, kad čia nieko bloga, argi ne? Anonimė iš Čikagos.

Brangus daktare Kinsi,
pirmas mano partneris buvo tėvas, ir jis turėjo brolį, kurio aš niekada nemėgau, ir jis buvo antras mano partneris. Aš esu jauna mulatė mergina, nes mano tėvas – baltasis, o motina kilusi iš Trinidado (juodaodė), o mano buvęs vyras nori, kad vieninteliame baldais apstatytame kambaryje priiminėčiau klientus, ir jam paklusčiau, nes vis dar jį myliu, bet mano naujas draugas Naamas sako, kad greičiau mane nudobs, nei leis užsiimti tokiais dalykais. Nežinau, ką daryti, gal Jūs man duotumėte kokį patarimą? Mėja.

Nors Proko pečius ir taip slėgė didžiulė rūpesčių našta, jis pasišovė asmeniškai atsakyti į kiekvieną laišką, kartais netgi leisdamasis į labai detalius paaiškinimus, tačiau, laikui bėgant, net ir jis priprato prie laiškuose liejamo sielvarto, atvirai demonstruojamo nemokšiškumo ir arba patardavo adresatams perskaityti atitinkamus savo knygos apie seksualinį vyrų elgesį skyrius, arba ragindavo gyvenamojoje vietoje ieškoti padėti galinčių šios srities specialistų („Deja, turiu Jums priminti, kad nesame gydytojai praktikai, ir nors atidžiai perskaitėme Jūsų aprašytas problemas, su kuriomis susiduriate, vis dėlto mums nelieka nieko kita, tik patarti ieškoti šiuos dalykus išmanančių gydytojų pagalbos"). Vis dėlto nuolatinės pastangos atsakyti į krūvas laiškų, kelionės, apklausos ir siekis toliau rašyti apie moteriškosios lyties individų seksualumą pakirto profesoriaus sveikatą.

Pirmasis kolapsas Proką ištiko likus maždaug trejiems metams iki jo mirties, 1945-ųjų pavasarį, po ilgo ir daug jėgų pareikalavusio paskaitų maratono Meningerio klinikoje ir iš karto po to vykusio pripažintų kariuomenės autoritetų pasitarimo, kuriame profesorius iš kailio nėrėsi bandydamas juos įtikinti, kad joks seksualinis elgesys nėra nenormalus ar nukrypęs nuo normos (ypač homoseksualus elgesys, tasai nuo seno kariuomenėje klajojantis baubas), o net jeigu toks būtų, vis tiek nekeltų jokios grėsmės karinei drausmei. Patys galite įsivaizduoti, kaip į profesorių žiūrėjo, kaip jo teiginius priėmė siaurapročiai karininkai ir sučiauptalūpiai kariuomenės biurokratai, kiek energijos tame susitikime jam teko išeikvoti. Nuvažiavau automobiliu į Indianapolį paimti profesoriaus iš geležinkelio stoties ir dar gerai pamenu jo žvilgsnį, jo blyškumą, rodos, išplitusį iki pat iš nuovargio apiblukusių akių rainelių, jo nerangią sukritusią laikyseną ir neišraiškingą, tarsi apmirusį balsą. „Tai tik peršalimas", pareiškė man Prokas, bet čia buvo kai kas daugiau. Streikavo jo širdis, padidėjusi ir sutrikusiu ritmu plakanti jo širdis, – vaikystėje jį kankinusių reumato priepuolių palikimas, galų gale jį pražudysiantis, bet tuomet apie tai nė nepagalvojome (širdies ir kraujotakos problemų turėjo *kiti žmonės*, mirti galėjo *kiti*, bet tik ne Prokas).

Prokas buvo visą sąstatą traukiantis garvežys. Jis niekada nepavargdavo. Jis buvo mūsų lyderis, mūsų vadovas, be jo mes net nebūtume galėję įsivaizduoti, kaip dirbti toliau.

Gydytojas diagnozavo nervinį išsekimą ir liepė profesoriui tris savaites gulėti lovoje ir ilsėtis, bet jau po savaitės Prokas vėl grįžo į senas vėžes, Indianos pataisos darbų kolonijoje rinko seksualinio gyvenimo istorijas, paskui kaip viesulas vėl grįžo į institutą, ir aš užmiršau virš galvos pakibusią grėsmę, nors pavojus buvo visiškai akivaizdus. Dabar, kai jį staiga užgriuvo šlovės našta, profesorius tarsi užsivertė sau ant pečių dar didesnį krūvį, ir aš bandžiau jį saugoti, – taip pat stengėsi elgtis ir Mekė, ir visi kiti, – bet tai buvo neįmanoma. Prokas nekantravo veikti, buvo įsitempęs, ir niekas taip nepadėdavo jam atsipalaiduoti, kaip seksas – seksas, seksas, daręs jam teigiamą poveikį, deja, neilgam, – nuo susijaudinimo momento iki patiriamo orgazmo akimirkos.

Ir tada mūsų akiratyje pasirodė profesorius Šedlis, užpildęs mūsų tyrimuose atsiradusią spragą. Kaip tikriausiai prisimenate, jis buvo vienas pirmųjų mokslininkų, pradėjusių filmuoti seksualinį gyvūnų elgesį, žmogus, pirmasis kino juostoje užfiksavęs dygliakiaulių ir kitų egzotiškų gyvūnų sueitis. Prokas susipažino su juo Bufalo universitete, kai prieš kelerius metus skaitė ten paskaitas ir rinko seksualinio gyvenimo istorijas. Nuo to laiko jis neatstojo nuo profesoriaus Šedlio vis užvesdamas kalbą apie jo neįkainojamą filmuotą medžiagą, kurios kopijos galėtų papildyti mūsų sukauptos bibliotekos fondus. Pagaliau, po ilgai trukusio susirašinėjimo, Šedlis sutiko savaitei išsiskirti su savo dygliakiaulėmis ir su visais filmais atvažiuoti į Blumingtoną. Kaip visuomet, geležinkelio stotyje pasitikti profesorių buvo patikėta man, o aš pasikviečiau pasivaikščioti ir Airisę su vaiku. Vasara jau artėjo į pabaigą, mūsų knyga apie vyriškosios lyties individų seksualumą vis dar laikėsi geriausiai perkamų knygų sąrašo pradžioje, radijo eterio bangas vis dar buvo paralyžiavęs „Kinsio bugis“, o pietų Indianos karštis kaip gyvas padaras prisiplojo prie mūsų kūno porų ir stengėsi iščiulpti mineralines medžiagas bei paskutinius syvus. Į stotį atėjo-

me gerokai anksčiau, nei atvyko laukiamas traukinys, tad nupirkau Airisei ledų, paskui žiūrėjau, kaip ji laižo ledų kūgio pakraščius ir pasilenkia prie vaiko, o jis bando čiulpti ir siurbti šitą jam dar nežinomą produktą, šitą tirštą, saldžią ir šaltą masę, o sąvoka „ledai" palengva įsitvirtina jo vaikiškose smegenyse, – kaip tik toje jų dalyje, kur yra malonumo centras. Ledai. Ledai. Tai buvo nepaprastai jaudinanti akimirka. Ir koks gi galėjo būti pirmas vaikelio ištartas žodis, kai čia pat, stoties perone, spiginant negailestingai Indianos saulei, ant jo galvos tiesiog iš dangaus nusileido kalbos dovana?

– Ar girdėjai? – Airisė vis dar buvo pasilenkusi prie vaikiškos kėdutės su ratukais, jai per pirštus nelyginant baltas kraujas tekėjo tirpstantys vaniliniai ledai, o mūsų sūnaus rankutė, tarsi ją verstų judėti nevalingi raumenų susitraukimai, gaudė orą. Tuo tarpu į stotį atvyko traukinys, ėmė skaudžiai cypti įjungti jo stabdžiai.

– Ką?

– Mūsų vaikas. Jis ką tik pasakė „ledai". Aišku kaip dieną.

– Argi? – atsiliepiau aš. – Tikrai?

– Tai pirmasis jo pasakytas žodis, Džonai. „Ledai". Aš girdėjau.

Tą akimirką prisimenu kuo puikiausiai. Prisimenu Airisę, pritūpusią ir pasilenkusią prie kūdikio, jos plaukus, surištus į arklio uodegą, nuogus, nuo saulės strazdanomis išmargintus pečius, atsismaukusias aukštyn ir gerokai jos šlaunis apnuoginančias šortų klešnes, jos sandalus, nulakuotus kojų nagus, jos boluojančius pėdų puslankius, ir traukinį, slystantį bėgiais tarsi iliuzija, tarsi judanti siena, tarsi mūsų akyse atliekamas fokusas. Pasilenkiau prie savo sūnaus, viena akimi slapčia stebėdamas, kaip šnypšdamos atsidaro traukinio vagonų durys.

– Ledai, – pratariau, – ledai, Džoniuk, ledai.

Putlios ir lipnios rankytės staigiai trūktelėjo, atsiskyrė viena nuo kitos, o tuomet vėl susitiko ir pliaukštelėjo. Ir iš vos girdimo gugavimo gelmių išniro ir atsiskyrė jo balselis.

– Leeedai, – suulbėjo Džonas jaunesnysis, – leeedai.

Kai pakėliau akis, pamačiau profesorių Šedlį, – jis stovėjo prie manęs su lagaminu rankoje. Tai buvo septintąją dešimtį įpusėjęs, nedidelio, – labai jau nedidelio, galima sakyti, liliputiško, – ūgio vyras. Jo liemuo buvo neproporcingai ilgas, o ant galvos styrojo keli kuokštai žilų plaukų, iš tolo atrodančių kaip atžagaria ranka prie kaukolės prilipinti vatos gumulėliai.

– Gražus kūdikis, – sumurmėjo jis.

– Ak, prašau atleisti, – atsiliepiau aš, atsistojau ir paspaudžiau jo drėgną liliputišką ranką. – Sveiki atvykę, profesoriau Šedli. Sveiki atvykę į... į Indianą. Mes jau buvome susitikę Bufale, tikriausiai prisimenate?

– Taip, – šiek tiek gergždžiančiu ir švepluojančiu balsu pratarė jis ir nusuko akis į šalį, – žinoma.

– O čia mano žmona Airisė ir mūsų sūnus Džonas jaunesnysis.

– Jis ką tik ištarė pirmąjį savo žodį, – įsiterpė Airisė. Ji tiesiog spindėjo iš laimės. – Tai yra neskaitant žodžių „mama" ir „tėtė".

– Tikrai? – iš nuostabos kilstelėjo antakius profesorius. – Ir koks gi buvo tas įsimintinas žodis?

– Ledai, – vienu balsu ištarėme mudu su Airise ir čia pat tarsi aidas iš apačios atsklido plonas vaikiškas balselis, mat Džonas jaunesnysis vėl nusprendė praverti burnytę.

Mūsų ausis pasiekė plonytis ir silpnutis jo balselis:

– Leeedai...

– Gražu, – tyliai pratarė profesorius. – Labai gražu.

Ir jam ši tema, rodos, buvo baigta.

Vakare profesoriaus Šedlio garbei Pirmojoje gatvėje buvo surengta šventinė vakarienė: Prokas, nors ir skubėdamas, paruošė vieną iš savo guliašų, prie jo patiekė namuose gamintų kopūstų salotų su morkomis, svogūnais ir majonezu („Kad nebūtų taip karšta"), kai pavalgėme, perėjome į svetainę žiūrėti filmų, – iš universiteto Kino meno katedros Prokas buvo pasiskolinęs ir parsigabenęs namo visą reikalingą aparatūrą. Šedlis turėjo atsivežęs aštuonis filmus, kiekvienas iš jų buvo laikomas apvalioje metalinėje dėžėje, ir štai, nerūpestingai plepėdamas su Proku, vieną iš jų jis išėmė ir atsargiai įdėjo pirmą-

ją juostą į projekcinį aparatą. Čia buvome susirinkę mes visi, – visi, priklausantys uždaram ratui, – ir jautėmės linksmi bei atsipalaidavę. Tiesą sakant, ore tvyrojo malonaus laukimo nuotaika, tarsi visi drauge būtume išsiruošę pasižiūrėti filmo ir dabar sėdėtume tamsioje kino salėje laukdami, kol ims veikti projektorius ir ekrane švystelės pirmos šviesos dėmelės.

– Dabar trūksta tik spragintų kukurūzų, – kaip įprasta, vos praverdama burną, pratarė Hilda Rutledž.

– Ir marmeladinių saldainių, – įsiterpė Airisė. – Nepamiršk marmeladinių saldainių.

– Ar tu juos mėgsti? Marmeladinius saldainius? Tikrai? – Violeta Korkoran buvo įsitaisiusi ant grindų, ant iš senų skudurų nunerto kilimėlio, alkūnėmis atsirėmusi į kėdę, stovinčią jai už nugaros. – Jie ištraukia visas dantų plombas. Bet žirnelių, – pareiškė ji, – žirnelių nė už ką neatsisakyčiau.

– Ar tik nepamiršote apvalių ledinukų? – rankomis apsikabinęs kelius ir palinkęs į priekį kyštelėjo savo trigrašį Korkoranas. – Kai buvome vaikai, mes visuomet juos čiulpdavome. Pakakdavo visam filmui, netgi dvigubam seansui.

– Tai jau tikrai, – tarė Airisė, – jei tik specialiai nečiulpdavome, nerydavome jų arba nekramtydavome. Bet jei paleisdavome į darbą dantis, ledinukų užtekdavo neilgam. Per dvigubą seansą mes sutriaukšdavome visą maišelį. Ar prisimeni, Džonai, saldainių parduotuvėlę priešais kino teatrą? Mudvi su Lora Hutčins pirkdavome ten saldumynus ir slapčia įsinešdavome juos į kino salę.

Jaučiausi laimingas, atsipalaidavęs, ramus, ir bent kartą mano nuotaika nepriklausė nuo išgerto alkoholio kiekio. Todėl šyptelėjęs jai pasakiau:

– Ir kainuodavo jie ten beveik perpus mažiau nei pačiame kino teatre.

– Taip, taip, žiūrovų reketas, – gūžtelėjęs pečiais vėl įsiterpė Korkoranas. – Bet argi gali juos kaltinti, kad bando išsunkti iš paauglių vieną kitą papildomą dolerį?

– Ne, – atsiliepė Airisė, – bet vieną kitą papildomą dolerį galėdavai ir sutaupyti, jei pasirūpindavai jų nusipirkti iš anksto. Tik dauguma vaikų apie tai, žinoma, nė nepagalvodavo.

– O saldymedžio putėsiai... – svajingai ištarė Hilda.

Airisės žvilgsnis apsiblausė ir nuklydo kažkur į tolumas.

– O taip, – atsiduso ji, – saldymedžio putėsiai. Taip. Bet tik raudoni, jokie kiti, – tik raudoni...

Moterys vilkėjo vasarines sukneles, apnuoginti jų pečiai, rankos ir kojos pro langus plūstančioje pavakario šviesoje blizgėjo nuo prakaito, tik štai Prokas žengė prie naktinių užuolaidų ir užtraukė jas, kartu uždengdamas nuo mūsų ir nusileidžiančios saulės diską, o profesorius Šedlis tuo tarpu čiupinėjosi su kino projektoriumi. Mes, Proko bendradarbiai, tai yra Rutledžas, Korkoranas ir aš, buvome vienmarškiniai, – Korkoranas netgi išdrįso apsimauti dryžuotus medvilninius šortus, – bet Prokas vis dar vilkėjo švarką ir ryšėjo kaklaraištį, ir iš pradžių mane tai gerokai nustebino, bet paskui mintyse sumečiau, jog visi šitie formalumai, kurių jis taip stropiai laikosi, skirti ne kam kitam, o iš Bufalo atvykusiam kolegai. Pats Šedlis tokių skrupulų neturėjo. Vakarieniauti jis atėjo vilkėdamas plačius, ryškiais havajietiškais motyvais išmargintus marškinėlius, bet palinkęs prie projektoriaus vis tiek prakaitavo taip gausiai, kad jie netruko permirkti prakaitu.

– Dabar pamatysite Denį – jis metais jaunesnis, ir Peterkiną, – pratarė jis tokiu balsu, jog buvo aišku, kad dabar jau kreipiasi ne vien į Proką, bet ir į mus visus. – Pernai jie susituokė, na, bent jau aš taip vadinu jų ryšį. Bet jūs ir patys viską pamatysite, nepraeis nė... – čia profesorius trumpam nutilo, susikaupęs perkišo pro projektoriaus sklendę paskutinę kino juostos kilpą ir pritvirtino ją prie tuščios ritės, – ... minutė.

Prokas nepratarė nė žodžio. Jis apėjo visus langus, užtraukė užuolaidas ir dabar kambarį apšvietė tik už projektoriaus stovinti lempa. Užtraukus naktines užuolaidas svetainėje pasidarė dar karščiau, o ore tvyrojo mūsų, – visų uždaram ratui priklausančių žmonių, – kvapai, sumišę su mūsų, draugų ir kolegų, susirinkusių čia praleisti drauge dar vieno vakaro, prakaitu. Prokas nieko nesakė, bet puikiai žinojau, ką jis galvoja: jis galvojo, jog ką tik pavartotas žodis „susituokti“ tėra eufemizmas, visuotinai priimtinas ir bendru visuomenės su-

sitarimu vartojamas žodis, ir kad profesorius Šedlis, nors buvo diplomuotas ir patyręs biologas, vis dėlto pavojingai balansavo ant ribos, už kurios atsidūrę asmenys galėjo būti įvardyti kaip besidrovintys sekso. Man buvo įdomu, ar Prokas užrašė jo seksualinio gyvenimo istoriją.

Bet tuomet, vos tik Šedlis atsitiesė ir įjungė projektorių, atsidarė virtuvės durys ir svetainėje pasirodė Mekė: jos plonos, nė kiek saulės nemačiusios rankos buvo apglėbusios patį didžiausią Proko namuose molinį dubenį ir iš visų jėgų stengėsi jo nepaleisti, o svetainėje netrukus pakvipo ką tik paspragintais kukurūzais, gausiai apšlakstytais sviestu ir apibarstytais druska.

– Na štai, – juokdamasi prabilo ji, statydama dubenį ant kavos stalelio, – pamaniau, jeigu jau ketiname žiūrėti filmą...

Hilda pritarė entuziastingu šūksniu.

– Nuostabu, – pareiškė ji, – tiesiog tobula. – Paskui dar labiau parietė kojas ir pasilenkė į priekį norėdama panardinti ranką į dubenį. – Žinai, mes kaip tik prisiminėme senus gerus laikus, kai eidavome į kiną, kaip sėdėdavome salėje apsirūpinę spragintais kukurūzais ir kitokiais skanėstais...

Kaip tik tą akimirką lempa buvo išjungta, projektorius ėmė traškėti ir dejuoti, ir ant silicio granulėmis padengto ekrano, kurį Prokas buvo pakabinęs ant tolimosios svetainės sienos, pasirodė pirmieji filmo kadrai. Pamačiau žole apaugusį žemės plotą, jis, rodės, vis virpa ir svyruoja, paskui kameros objektyvas peršoko toliau ir užgriebė foną, sustojo prie nediduko, aukšta gyvatvore apjuosto pušynėlio, nuslydo pilkšvais grublėtais medžių kamienais, ir galiausiai pamatėme aptvarą, kuriame krutėjo kažkokie gyvi padarai, – du sunkiai įžiūrimi gyvi gniutulėliai, pritraukiami kameros, atsiskyrė nuo bendro fono ir ėmė didėti, didėti, kol išsiplėtė per visą kadrą ir filmuotojas pasitraukė kelis žingsnius atgal. Gyvūnų dygliai buvo gražiai suglostyti ir atrodė kaip tankios barzdos, ir tik kartkartėmis pro jas sumirksėdavo akys ar blykstelėdavo dantis. Atrodo, pirmiausia dygliakiaulės apuostė viena kitą, pasibadė nosimis nelyginant pirmą kartą susitikę šunys, o tuomet, tarsi išgirdusios Šedlio komentarą („Dabar žiūrėki-

te, tai išties svarbi ir jaudinanti scena!"), abi vienu metu atsistojo ant užpakalinių kojų, priekinėmis tarsi apsikabino, o juodalūpės jų burnos priartėjo viena prie kitos, lyg gyvūnai ketintų bučiuotis. Visas šis ritualas vyko lėtai, iškilmingai ir atrodė kaip tikras dygliakiaulių menuetas.

Prokas net sukikeno iš susižavėjimo.

– Įžanginės glamonės, – nė nesistengdamas slėpti nuostabos pratarė jis. – Tikrų tikriausios įžanginės glamonės.

Ir Prokas neapsiriko. Tai tebuvo gyvūnai, paprasčiausi gyvūnai, tačiau jų elgesys nė kiek nesiskyrė nuo paprastų žmonių ar netgi nuo ilgus paltus vilkinčių filosofų elgesio: jie lygiai taip pat švelniai glamonėjosi, niekur neskubėjo, džiaugėsi vienas kito artumu.

Hilda Rutledž garsiai caktelėjo liežuviu ir tarė:

– Argi jie ne žavūs?

– Kuris iš jų – mergaitė? – parūpo Airisei.

– Peterkina, štai ji, dabar stovi iš dešinės, – pašnibždomis, tarsi būtume bažnyčioje ir klūpėtume klauptuose, paaiškino Šedlis. – Ji dar niekada nebuvo sukergta, o Denis irgi dar nė karto nesiporavo.

– Vadinasi, jiems tai – pirmas kartas? – iš tamsos atsklido Hildos balsas, ir ji aiškiai buvo nusiteikusi pakreipti pokalbį lengvesne vaga.

Bet niekas nieko jai neatsakė.

Dabar ekrane buvo matyti, kaip dygliakiaulės vėl atsistojo ant keturių ir patinėlis priekinėmis letenėlėmis ėmė kabintis patelei už strėnų, kol ši staiga atsivėrė pasiruošusi jį priimti, glotniai sugulę dygliai, tarsi burtų lazdele mostelėjus, prasiskyrė ir apnuogino vietą, kur turėjo įsiskverbti patinėlis. Jis, nieko nelaukdamas, tą vietą trumpai apuostė, paskui, vis brukdamas vidun savo lytinį organą, kelis kartus užgulė ją, atliko seriją greitų judesių, tada išsitraukė penį ir kruopščiai jį nusilaižė. Ir viskas. Ritualas buvo baigtas. Kažkas, – man rodos, Korkoranas, – kelis kartus pliaukštelėjo delnais, ir mes visi ėmėme ploti, o Prokas – garsiau už kitus, be to, aiškiai prisimenu, kad jis dar ir juokėsi. Tokie esami ir būsimi filmai, – ir ne tik tie, kuriuose užfiksuotas žemesniųjų

gyvūnų poravimosi ritualas, bet ir tie, kuriuose įamžinti žmonių rūšiai priklausančių gyvūnų seksualiniai žaidimai, – Prokui teikė daug tyro, nekalto džiaugsmo ir kaip niekas kitas įkvėpė naujiems darbams.

Bet Šedlis jau vėl mus tildė, mat kamera grįžo prie dygliakiaulių, tik apšvietimas dabar buvo daug ryškesnis, nes, matyt, filmuota buvo kitą dieną, – ir meilinimasis bei piršimasis vyko toliau. Tokių vaizdų buvo prisukti aštuoni kino juostos ritiniai.

Kiek vėliau, kai išėjome iš Proko namų ir patraukėme prie automobilio, paklausiau Airisės, ką ji apie visa tai mano. Visą vakarą ji buvo gana lengvabūdiškai nusiteikusi, elgėsi kaip jauna mergaitė, ją juokino vos ne kiekvienas žodis, tasai reikalas su Korkoranu ir Violeta jau seniai buvo nugrimzdęs į praeitį, ir aš jaučiau, kad ji tikrai linksminasi, kad ji pirmą kartą per daugelį pastarųjų mėnesių iš tiesų puikiai leidžia laiką.

– Nežinau, – atsakė ji, – manau, viskas buvo daug geriau, nei tikėjausi.

– Taip, šis vakaras tikrai buvo ne toks kaip kiti, ar ne? Tiesą sakant, net nežinojau, ko tikėtis, bet buvo visai malonu, ar tau taip neatrodo? Tiesiog žavu. Ir žvėriukai buvo tokie žavūs. Beveik kaip...

– ...kaip žmonės?

Aš nusijuokiau:

– Taip.

Naktis pasitaikė kaip niekad tyli. Virš gėlių lysvių ir medžių lajoje skraidantys jonvabaliai brėžė tokias sudėtingas trajektorijas, kad galėjai pagalvoti, jog jie juda pagal kažkokio choreografo sukurtą įmantrią kompoziciją. Ore tvyrojo stiprokas vištų mėšlo, kurį praėjusį savaitgalį mudu su Proku sunešėme ir išsklaidėme ant gėlių lysvių, ir dar kitas, ypatingas, gal džiūstančios žemės kvapas, – žemės, kurią nežinia kiek kartų skvarbė nepailstantis Proko kastuvas.

– Man rodos, pagrindinė mintis yra ta, – tarė ji, – kad mes nesame nė trupučio geresni už... kas jie tokie, – graužikai? Jie poruojasi lygiai taip pat, kaip ir mes, ar ne?

– Aišku, – atsiliepiau abejingu balsu ir gūžtelėjau pečiais, nors tamsoje šio mano gesto Airisė tikriausiai nepastebėjo. – Bet tai priklauso nuo tavo požiūrio į patį procesą.

Trumpam abu nutilome, aš atidariau jai automobilio dureles, paskui pasilenkiau, ir mano lūpos susirado jos lūpas. Mano pirštai rado jos pečius, nuslydo šilkine žastų oda, užčiuopęs plaukus nubraukiau juos į šalis ir ėmiau bučiuoti jai kaklą. Airisė kelias minutes sėdėjo nekeisdama kūno padėties; mudu vis dar buvome jauni, vis dar įsimylėję, Džonu jaunesniuoju rūpinosi auklė, ir mes užsiiminėjome tuo pačiu, kuo užsiima visos poros, kai jų neslegia atsakomybės našta, o virš galvos atsiveria naktis su tamsos gaubiamomis gatvėmis, vedančiomis į begalinę, nei tikslo, nei pabaigos neturinčią visatą.

– Hm... – pagaliau atsiliepė Airisė, savo lūpomis vis dar glamonėdama manąsias, – gal mums dažniau reikėtų pasižiūrėti, ką veikia dygliakiaulės?.. Gal profesorius Šedlis neatsisakytų ateiti ir į mūsų namus parodyti savo filmo, kaip manai?

– Ne, – sušnabždėjau aš, – mums nereikia nei didžiai mokyto profesoriaus, nei jo dygliakiaulių.

Mums už nugarų plačiai atsivėrė Proko namų durys, išilgai tako slystelėjo ilgas gelzganos šviesos liežuvis, ir iki mūsų atsklido balsai, žingsniai ir ritmingas aukštakulnių kaukšėjimas šaligatviu. Aš skubiai atšlijau nuo automobilio, užtrenkiau Airisės dureles, apėjau mašiną ir atsidūriau toje pusėje, kur buvo vairuotojo sėdynė.

– Mums nieko nereikia, – sėsdamasis dar kartą pakartojau, uždėjau ranką jai ant kelio ir pamažu ėmiau slinkti šlaunimi aukštyn, kol pagaliau mano pirštai palindo po Airisės vasarinės suknelės kraštu.

– Ne, – pritarė ji man, – mums nieko nereikia, netgi Proko.

Kaip tik tą akimirką iš priešais namą esančios kiemo dalies į gatvę išėjo Korkoranai, jų duslūs nerūpestingi balsai buvo neatskiriamai susipynę į vieną giją, o mes sėdėjome tamsiame automobilio salone ir žiūrėjome į juos, besilaikančius už rankų ir tolstančius gatve. Siektelėjau raktelių ketindamas už-

vesti variklį ir važiuoti namo, bet Airisė mane sustabdė. Ji uždėjo savo ranką ant manosios, vėl padėjo jai susirasti nuogas savo šlaunis ir apglamžytą suknelės kraštą.

– Juk nenori pasakyti, kad... Gal ne čia?.. – sušnabždėjau.

– Taip, – atrėmė ji, – čia. Kaip tik čia.

7

FILMAS BUVO VISIŠKAI NAUJA tyrimo priemonė, mes visi tai matėme ir nuo pat pradžių, – jau po to vakaro, kurį Proko namuose praleidome drauge su profesoriumi Šedliu stebėdami juostoje užfiksuotus ir giliai į atmintį įsirėžusius intymius besiporuojančių dygliakiaulių žaidimus, – supratome, kad tai iš esmės pakeis visą mūsų tyrimų kryptį. Nors tiesiogiai stebėti individų sueitį mums buvo tekę ir anksčiau (pirmiausia mes buvome matę, kaip savo klientus aptarnauja Džindžerė, kiek vėliau turėjome progą dar iš arčiau stebėti Betę ir Korkoraną), vis dėlto dabar galėjome visa tai nufilmuoti, užfiksuoti įvykių seką, – iš pradžių visišką pasyvumą, paskui susijaudinimą, kraujo pritvinkstančius organus ir galiausiai – įsiskverbimą, – tuomet neskubėdami daug kartų juos peržiūrėti ir atkreipti dėmesį į smulkmenas, kurios galbūt iš pradžių galėjo tiesiog praslysti pro akis. Ši tyrimo priemonė mums buvo ypač vertinga dar ir dėl to, kad kaip tik tuo metu mūsų dėmesys vis labiau ėmė krypti į seksualinį moterų elgesį. Mums reikėjo ne tik sutvarkyti ir suklasifikuoti kalnus surinktų duomenų, bet ir tiesiogiai stebėti bei fiksuoti konkrečias fiziologines reakcijas, kad galėtume, pavyzdžiui, nustatyti individualius Bartolinio liaukų išskiriamo skysčio kiekio skirtumus arba kartą ir visiems laikams baigti Froido pradėtą diskusiją apie tai, kuo vaginalinis orgazmas skiriasi nuo klitorinio.

Vis dėlto galima sakyti, jog visuomenė ir čia mus aplenkė. Mes jau seniai buvome verste užversti laiškais, jų autoriai prašydavo patarimų, negrabiai prikeverzodavo pastabų, kritikuojančių mūsų metodus, smerkiančių mūsų moralines nuostatas ir abejojančių mūsų sveiku protu, arba siūlydavo patirti

visokiausių, net ir sunkiai įsivaizduojamų seksualinių nuotykių, bet dabar pradėjome gauti ir filmuotos medžiagos. Vienose juostose, jas mums siųsdavo per daugelį metų paties Proko nesąmoningai išugdytas būrelis bihevioristų, būdavo nufilmuotos besiporuojančios žiurkės, balandžiai ar audinės (pastarųjų elgesys kėlė nemenką nuostabą ir buvo bene ryškiausias sadomazochizmo pavyzdys, kokį tik galima rasti laukinėje gamtoje, nes poravimosi metu abu partneriai negailestingai kandžiodavo vienas kitą ir jam baigiantis abu būdavo apsipylę kraujais), kitose nemokšiškai susuktose aštuonių milimetrų nespalvotose juostose būdavo įamžinti žmonių seksualiniai žaidimai, ir tuos įrašus siuntė ištikimieji mūsų mokslinio tyrimo draugai. Puikiai pamenu, kaip gavome pirmą tokį filmą. Mes kaip tik išėjome iš pasitarimo, vykusio biuro gilumoje esančiame kabinete, – matyt, buvo penktadienis, nes pasitarimai vykdavo kaip tik tą dieną, – ir pamatėme ponią Metjus, sėdinčią priimamajame prie savo darbo stalo ir rūšiuojančią rytinę korespondenciją.

– Daktare Kinsi, – vos mums iškėlus koją iš kabineto šūktelėjo ji, – man rodos, šitai jūs norėsite apžiūrėti pats!

Prie kino juostos pridėtą laišką parašė jauna, Floridoje gyvenanti porelė, kuri negailėjo pagyrimų mūsų bandymams tęsti šios srities tyrimus („Jau pats laikas, kad kas nors išdrįstų atsistoti mūsų puritoniškos visuomenės priešaky ir išvestų ją iš seksualinių „viduramžių") ir gana plačiai (jei atmintis manęs neapgauna, bene per ištisus dvidešimt du puslapius) išdėstė šiek tiek iškreiptą, bet pabrėžtinai laisvamanišką ir, galima sakyti, netgi ištvirkėlišką savo sekso filosofiją. Trumpai tariant, tie žmonės jautė, kad seksas yra vienas didžiausių gyvenimo malonumų ir juo reikia džiaugtis ir mėgautis be jokių apribojimų ar varžymų, o kadangi jų pačių seksualinis aktyvumas buvo nepaprastai didelis, per šešerius savo santuokos metus jie lytiškai santykiaudavo du ar tris kartus per dieną ir tvirtino dėl to esą tik sveikesni, – tiek fiziškai, tiek psichologiškai. Kartu atsiųstas filmas, vylėsi ši pora, ne tik parodys, kokį beribį džiaugsmą jiems teikia seksualinė veikla, bet ir ženkliai papildys mūsų kaupiamus archyvus. „Mū-

sų įrašu naudokitės savo nuožiūra, – baigė laišką jie, – ir rodykite jį kuo platesniam žiūrovų ratui". O pabaigoje pasirašė: „Laimingieji iš Vest Palm Byčo". Be to, porelė užrašė ir savo adresą, ir telefono numerį, jei kartais norėtume tiesiogiai stebėti jų meilės žaidimus.

Mes visi grįžome prie savo rašomųjų stalų, bet slapčia nenuleidome akių nuo laišką skaitančio Proko. Iš pradžių profesorius niekaip nereagavo, jo veidas liko rimtas ir susimąstęs, akiniai pasislinkę ant nosies galo, bet vėliau jo veide pasirodė šypsenėlė, o skaitydamas toliau jis netgi ėmė tyliai kikenti.

– Tik paklausykite, – pagaliau sušuko profesorius gyvu, mums gerai pažįstamu entuziastingu balsu ir pradėjo garsiai skaityti laiško ištraukas, o paskutinius du puslapius išbarškino nepraleisdamas nė vieno žodžio. Baigęs laišką, jis paėmė nuo savo darbo stalo skardinę dėžę su kino juosta ir pakėlė taip, kad gerai ją matytume, – galėjai pamanyti, jog esame teismo salėje, ta juosta – daiktinis įrodymas, jis – teisėjas, o mes visi – prisiekusieji. Profesorius šypsojosi, jo veide švietė džiugi ir plati šypsena, – ta pati patentuota šypsena, kurios pastaruoju metu mes visi pasigedome – šelmiško, berniokiško, pramuštgalviško ir pačią reikalo esmę sugriebusio Proko šypsena.

– Žinote ką? – pratarė jis, ir netgi ponia Metjus trumpam liovėsi įnirtingai maigiusi rašomosios mašinėlės klavišus. – Man rodos, šis laiškas tiesiog įpareigoja mus šiandien pasilikti darbe ilgiau ir čia, biure, surengti gautos filmuotos medžiagos peržiūrą. Kaip jums atrodo? Korkoranai? Rutledžai? Milkai? O gal kuris nors iš jūsų turi kitų planų?

Bet mes nė vienas neprieštaravome.

– Gerai, – tarė Prokas, – gerai. Tada paskambinsime savo žmonoms ir paprašysime, kad vakarienę juos paruoštų šiek tiek vėliau. – Šypsena iš jo veido dabar jau buvo dingusi, negalėjai pastebėti nė menkiausio jos likučio, netgi akyse. – Suprantama, visa tai – tik dėl mokslo, – pridūrė profesorius ir tuoj pat grįžo prie darbo.

Paskambinau Airisei ir pasakiau, kad grįšiu vėliau, – mat atsitiko kai kas iš anksto nenumatyta, taip, Prokas nekantrauja

pasižiūrėti dar vieną filmą apie intymius gyvūnų santykius, – o paskui vis žvilgčiojau į laikrodį, kol atėjo penkta valanda, ponia Metjus susitvarkė darbo stalą, uždengė rašomąją mašinėlę viniplastiko uždangalu ir išėjo namo. Prokas nė galvos nepakėlė. Jis sėdėjo visą dėmesį sutelkęs į darbą, žemai nuleidęs galvą susidomėjęs skaitė popieriuje išdėstytą nuomonę, kuri buvo pareikšta pastaruoju metu vykstančiame ir nemažai brangaus profesoriaus laiko atėmusiame teismo procese (Pensilvanijoje gyvenantis vyras tapo žiaurių ir pasenusių įstatymų auka, jis atsidūrė kaltinamųjų suole už tai, jog su savo teisėta žmona norėjo užsiimti oraliniu seksu). Profesorius aiškiai nenorėjo pasirodyti esąs pernelyg susijaudinęs ir susidomėjęs mums atsiųsta filmuota medžiaga, tačiau iš kai kurių Prokui būdingų gestų, – jis rašikliu nervingai barbeno į priešais gulinčios knygos nugarėlę ir nesąmoningai kas kelios minutės pirštais persibraukdavo plaukus, – gerai mačiau, kad jis, lygiai kaip ir mes, nekantrauja pamatyti filmą.

Dar ketvirtį valandos tylomis susižvalgydami kiekvienas dirbome savo darbą, tuomet Korkoranas pakilo nuo stalo, atsiduso ir demonstratyviai pasirąžė.

– Na, – pratarė jis, – Oskarai, Džonai, kaip manote – gal jau laikas?

Prokas pakėlė akis nuo teksto ir vogčia žvilgtelėjo į laikrodį.

– Prokai? Ką jūs pasakysite?

Filmas pasirodė esąs labai geros kokybės, o kadangi abiejų pagrindinių vaidmenų atlikėjai nuo pradžios iki galo liko kadre, mums neišvengiamai kilo gana įdomus klausimas, kas galėjo dirbti su kamera ir filmuoti visą pasirodymą, kuris buvo toks pat atviras, nekupiūruotas ir novatoriškas, kaip ir tasai, kurį mums teko stebėti tą vakarą, kai Korkoranas supažindino mus su Bete. Ir vis dėlto seksualinis aktas buvo kitoks, jis iš esmės skyrėsi nuo to, kurį buvome matę savo akimis. Kino meno tikrai nestudijavau ir nė kiek neabejoju, kad filmavimo aikštelėse toks reiškinys toli gražu nebuvo naujiena, bet tai, kad filmuotojas stengėsi laikytis atokiau ir išlaikyti savo anonimiškumą, žiūrint įrašą tik dar labiau kaitino kraują ir jaudino. Tiesiogiai ir iš arti stebint besimylinčius Korkoraną ir

Betę arba klientus aptarnaujančią Džindžerę vis dėlto nė akimirkai neapleisdavo sunkiai nusakomas nepatogumo ir trapumo pojūtis, tarsi žiūrėtum spektaklį ir vienas vienintelis kurio nors iš žiūrovų gestas ar replika galėtų akimirksniu išsklaidyti kerus ir sužlugdyti visą pasirodymą.

Tačiau čia viskas buvo kitaip. Tiesą sakant, su kolegomis šio dalyko mes nė neaptarėme, nors, bent jau man, pojūtis, kad stoviu nuošalėje ir tai, kas vyksta, stebiu iš šalies, tik sustiprino reakciją, kuri, švelniai tariant, buvo visiškai neverta profesionalo. Be jokios abejonės, buvau smarkiai susijaudinęs. Moteris, arba moteriškosios lyties individas, buvo liekna ir tamsaus gymio, visiškai simetriškomis krūtimis, o plaukus susišukavusi lygiai taip, kaip juos nešiojo Airisė, – atgal subrauktos garbanotos sruogos laisvai krito ant kaklo ir pečių, o ji tuo metu atliko gerai pažįstamą vaidmenį; vyras buvo vidutinio kūno sudėjimo, turėjo neapipjaustytą vidutinio ilgio ir skersmens penį (čia aš ir vėl prisiminiau visus tuos „penių" atvirukus, kuriuose kadaise mes visi stropiai užrašėme savo organų matmenis ir išsiuntėme adresu „Profesoriui Alfredui K. Kinsiui, Zoologijos katedra, Indianos universitetas"), o jo veide buvo kažkas, kas traukė akį ir darė jį simpatišką, – vyrukas atrodė šiek tiek naivus, lengvabūdis ir elgėsi taip laisvai, tarsi visai nesuvoktų, ką darąs, ir būtų įsitikinęs, kad užsiiminėti seksu su savo žmona ir būti filmuojamam trečiojo asmens yra pats natūraliausias dalykas pasaulyje. Abu partneriai buvo patrauklūs. Nepaprastai patrauklūs. Ir čia apgailestaudamas turiu atsiprašyti, nes mokslininkui, besidominčiam individualiomis seksualinėmis variacijomis, visai neturėtų būti svarbu, ar žmogus gražus, ar negražus, ar jis turi antsvorio, ar jo neturi, jis jokiu būdu neturėtų teikti pirmenybės tiems, kurių kūno formos primena Venerą ar Adonį, bet aš teikiau. Mano burna buvo išdžiūvusi. Delnai sudrėkę nuo prakaito. Na o visa kita... Ką gi, mano fiziologinė reakcija į stebimus vaizdus buvo daugiau negu akivaizdi.

Pačioje filmo pradžioje pora tuojau pat nusirengė, nebuvo nei įžanginių glamonių, nei striptizui įprastų bandymų pa-

erzinti partnerį ir įkaitinti jam kraują. Partnerė užsėdo ant sofos įsitaisiusį vyrą, ir jie abu atsuko veidus į kino kamerą. Tarp moters šlaunų buvo matyti styrantis vyro penis, ji stimuliavo jį suėmusi pirštais ir tuo pat metu atsigręžusi per petį ir atmetusi galvą godžiai čiulpė savo partnerio liežuvį. Ši scena truko porą minučių, paskui jie pakeitė poziciją, prieš vyrui įsiskverbiant ji atsigulė ant sofos ir užsiėmė feliacija, paskui, kaip įprasta, jiedu ėmė ritmingai judėti, galų gale ji vėl atsidūrė viršuje, apžergė partnerį, ir kameros objektyvas pagavo jos veidą, – jis buvo persmelktas patiriamo malonumo, akys išplėstos ir spindinčios, burna šiek tiek pražiota, netgi truputį iškreipta grimasos, – ir liko toks pat iki galo, net tuomet, kai moteris patyrė orgazmą ir jos kūnu nuvilnijo ritmingi traukuliai.

– Štai! – šūktelėjo Prokas. – Matote? Čia yra klasikinė moterų orgazmo išraiška, ir suvaidinti jos neįmanoma. Žmona, kuri lytinio akto metu šypsosi, arba prostitutė, kuri visą laiką šūkčioja ir demonstruoja kitus aktorinius gebėjimus, turėtų pamatyti šį įrašą. Kiekviena moteris turėtų jį pamatyti.

Kelias minutes mes sėdėjome nepratardami nė žodžio, klausydamiesi projektoriaus terkšlės klaksėjimo, tylomis svarstydami pastarąjį Proko teiginį.

– Bet iš tikrųjų, – vėl pratarė profesorius, ir tą pat akimirką prasidėjo antroji nufilmuota scena: dabar porelė buvo virtuvėje, moteris stovėjo prie maždaug žmogaus juosmenį siekiančios virtuvinės spintelės praskėtusi kojas, vyro tebuvo matyti baltuojantys ir ritmingai judantys sėdmenys įtemptais raumenimis, o paskui tas, kuris laikė rankose kamerą, pakeitė poziciją, kad nufilmuotų jo erekciją. – Tai – puikus darbas. Pirmarūšis. Ar nevertėtų išduoti jiems specialaus rašto, patvirtinančio, kad jie yra ypač nusipelnę mūsų tyrimo bičiuliai? Kaip manote, ponai? – Čia Prokas, žinoma, pajuokavo ar bent jau bandė pajuokauti.

– Jei rimtai, – po minutėlės pridūrė jis, – gal kitą kartą vertėtų juos aplankyti? Turiu omenyje, kai, šiaip ar taip, būsime... Kur jie gyvena, Floridoje? – Ir jis atidžiai mus visus paeiliui nužvelgė, o jo veidu nuslydo projektoriaus šviesos

pluoštas. – Man neduoda ramybės mintis, kad truputį sustiprinus tiesioginį apšvietimą ir pasikvietus į pagalbą geriau savo darbą išmanantį operatorių ar operatorę, filmo kokybė būtų dar geresnė.

Po to įvykiai ėmė klostytis nepaprastai greitai. Prokas jau seniai rūpinosi praplėsti darbui skirtą erdvę, – gauti naujų patalpų, kaip ir dera sėkmingai veikiančiam institutui, jose įrengti apklausos kambarius garsui nelaidžiomis sienomis, kiekvienam darbuotojui skirti atskirą kabinetą, vieną kambarėlį skirti kanceliariniams reikalams tvarkyti, įrengti biblioteką ir joje laikyti sukauptą erotikos kolekciją, – bet staiga atsiradęs poreikis turėti ir fotografijos laboratoriją dar labiau pagilino ir paaitrino ginčą. Nuo to laiko, kai pas mus pradėjo dirbti Rutledžas, fotografas mėgėjas, erotinių paveikslų ir kitų meno kūrinių, kuriuos visame pasaulyje gyvenantys jų savininkai trumpam sutikdavo iš savo fondų išnuomoti mums, nuotraukas darydavo būtent jis, ir Prokas, norėdamas Rutledžui bent tiek padėti, savo namo Pirmojoje gatvėje rūsyje buvo įrengęs šiokią tokią, labai primityvią laboratoriją, tačiau dabar mes matėme, jog tokios darbo sąlygos neatitinka elementarių mokslinei veiklai keliamų reikalavimų. Tuo metu Proko finansiniai reikalai labai pagerėjo ir pasiekė iki tol dar neregėtas aukštumas. Sutartyje numatyti autoriniai honorarai, kurie sudarė tam tikrą procentą nuo sumos, gautos už parduotus knygos apie seksualinį vyrų elgesį egzempliorius, tuoj pat būdavo perpumpuojami atgal į instituto sąskaitą, ir Prokas nusprendė įsigyti pačią naujausią, moderniausią filmavimo ir fotoaparatūrą, kokią tik įmanoma gauti, ir, negana to, visu etatu priimti dirbti profesionalų fotografą. Tas fotografas, Tedas Aspinalis, tapo paskutiniu į uždarą ratą priimtu žmogumi, žinosiančiu ir patikimai saugosiančiu pačias didžiausias mūsų paslaptis ir dalyvausiančiu visuose įvykiuose, kurie netruko mus užgriūti.

Tuo metu Aspinalis buvo ketvirtą dešimtį pradėjęs vyrukas, mokantis laikyti liežuvį už dantų, nevedęs, šešių balų skalėje, rodančioje polinkį į homoseksualius santykius, įver-

tintas gal trimis, be to, jis dirbo fotografu Manhetene, darė komercines nuotraukas ir šitaip pelnėsi sau duoną. Tai buvo įspūdingų fizinių duomenų vyras: šešių pėdų ūgio, plačiapetis, stambių kaulų ir didelėmis, į šonus atsikišusiomis rankomis, bet jo manierose ir elgesyje nebuvo nė užuominos šiurkštumo, kurio galėjai laukti iš tokios kompleksijos žmogaus, – Aspinalis buvo santūrus ir tylus, mūvėjo siauras, glotniai klubus aptempiančias kelnes, netgi naktį nešiojo tamsius akinius ir iš savo gelsvai rusvo lietpalčio išlįsdavo tik tada (bent jau aš taip manau), kai ateidavo laikas miegoti. Išėjus tomui apie seksualinį vyrų elgesį, Aspinalis du kartus perskaitė knygą nuo pirmo iki paskutinio puslapio, o tuomet, impulso pagautas, paskambino Prokui pasakyti, kokį didelį įspūdį jam padarė ir kaip labai sujaudino veikalas, ir abu vyrai kaipmat rado bendrą kalbą. Būdami Niujorke, mes su Aspinaliu susitikome, jis priėmė Proko kvietimą atvažiuoti į Blumingtoną ir apsilankyti institute, po to įvykiai klostėsi labai greitai.

Pirma užduotis, kurią davėme Aspinaliui, buvo susijusi su anksčiau minėtu tyrimu, kuriuo stengėmės nustatyti vyrų spermos išsiliejimo būdus, nes jų neišsiaiškinę negalėjome iki galo ir tiksliai suformuluoti panašių procesų, vykstančių moters organizme, sampratos. To meto medicinos literatūroje buvo teigiama, esą, kad įvyktų apvaisinimas, spaudimo veikiama vyro sperma būtinai turi tekėti čiurkšle, bet iš mūsų turimų duomenų aiškiai buvo matyti, kad daugumos vyrų sperma išsiverždama ne čiurkšdavo, o veikiau lašėdavo. Tad Prokas nusprendė, kad bus geriausia patikrinti tai praktiškai. Tą rudenį (labai gerai prisimenu, kad buvo 1948-ieji, nes dėl tos kelionės buvau priverstas praleisti pirmąją Džono jaunesniojo Helovyno šventę, – Airisė aprengė jį Mikės Pūkuotuko draugo Tigriuko kostiumu, kurį pati pasiuvo pagal turėtas iškarpas, ir labai ant manęs pyko) nuvykome į Niujorką ir, kaip visuomet, išsinuomojome kambarius „Astor" viešbutyje. Aspinalis pasirodė drauge su savo verslo partneriu, maždaug mano metų vyruku, kurio vardo dabar niekaip neprisimenu, – patogumo sumetimais vadinkime jį Rojumi, –

ir Rojus, turintis itin plačių pažinčių homoseksualistų sluoksniuose, patikino mus, kad be vargo suras tūkstantį savanorių, – mat kaip tik tokį skaičių buvo įsikalęs sau į galvą Prokas, kad jo surinkti įrodymai būtų nepajudinami.

Iš pradžių Prokas buvo nusiteikęs skeptiškai.

– Tūkstantį? – nepatikliai pakartojo jis. – Tikrai? Ar esate tuo visiškai tikras? Nes, jei skaičius bus bent kiek mažesnis, tik veltui sugaišime laiką.

Mes buvome viešbučio penkiolikto aukšto kambaryje ir žvelgėme žemyn į aikštę, grūste prisigrūdusią žmonių. Užuolaidos buvo atitrauktos, – Prokas mėgo, kai pro langus į kambarius plūsdavo šviesa, – o baldai tokie, kokių ir galėjai tikėtis viešbutyje, kurio kambarių kainos svyravo nuo mažų iki vidutinių.

Tuo tarpu Rojus, neaukštas vyrukas, susijaudinęs ir nenustygstantis vietoje, amfetaminu vis papildantis savo energijos atsargas, tik sumosavo rankomis ir, gerokai pakėlęs balsą, atsakė:

– Ne, ne, ne, jūs nesuprantate. Aš tą vaikinuką pažįstu, jis – genijus. Be to, tikras gražuoliukas. Jam septyniolika, jo oda nepriekaištinga, plaukai – cirtinų sirupo spalvos. Jis karo pabėgėlis, emigravo iš Vokietijos, o gal ir iš Austrijos, tiksliai nežinau, kalba su nežymiu akcentu, suteikiančiu jam pikantiškumo ir padedančiu pralaužti bet kokius ledus, jei suprantate, ką turiu omenyje. Kaip tik dabar jis yra pats geidžiamiausias iš gatvėje dirbančių partnerių, na, bent jau šiame rajone. Kaip jūs sakėte, du doleriai kiekvienam savanoriui, ar ne? Ir po du dolerius už kiekvieną, kurį jums atves tas vaikinukas, taip?

Suraukęs kaktą, Prokas tylomis atsegė piniginę ir parodė Rojui jos turinį.

– Gerai, gerai, – atsiliepė Rojus, o Aspinalis, norėdamas išsklaidyti paskutines mūsų abejones, linktelėjo galva. – Rytoj pavakare, penktą valandą, mūsų studijoje, gerai?

Kitos dienos pavakare mes su Proku ir Korkoranu pasukome už kampo ir atsidūrėme toje gatvėje, kurioje Aspinalis su verslo partneriu buvo įkūrę fotografijos studiją vieno rausvo

kalkakmenio namų rūsyje, pirmiausia pamaniau, kad įvyko koks nelaimingas atsitikimas, kad kilo gaisras ir iš pastato skubiai išbėgo visi jame buvę žmonės, o netrukus su kabliais ir kopėčiomis atskubės gaisrininkai. Ir tik po kelių minučių susivokiau, jog per visą gatvę nusitęsusioje eilėje stovintys žmonės, – tiksliau, vyrai, vien tik vyrai, – ne ėjo iš pastato, bet laukė, kada galės į jį įžengti. Mums besiskinant kelią per minią, dauguma vyrų Proką atpažino, ėmė šūkčioti jo vardą, bruzdėti ir slinkti prie jo, kad gautų autografą, bet profesorius, nutaisęs abejingą veido išraišką, priminė, kad jie dalyvauja moksliniame eksperimente, o ne radijo viktorinoje. Tačiau link profesoriaus tiesėsi tūkstančiai rankų su juo pasisveikinti, ir jis, nutaisęs santūrią, politiko vertą šypseną, paspaudė jų tiek, kiek leido jėgos, paskui mes užlipome laiptais ir pro atdaras duris įsmukome į studiją.

Čia jau viskas buvo parengta mūsų eksperimentui: ir filmavimo kamera, ir apšvietimas, ir mizanscena. Prie durų būriavosi šimtai filmuotis pasirengusių aktorių, eilės pradžioje stovėjo jaunas šviesiaplaukis, už pinigus intymias paslaugas teikiantis homoseksualistas ir, nerūpestingai plepėdamas su tais, kurie rikiavosi tuoj pat už jo, nekantriai laukė, kol duosime jam ženklą.

– Pirmas, aš pirmas, – mums besiiriant per minią į studiją kelis kartus pakartojo jis. – Aš eisiu pirmas, po to atvesiu dar klientų, gerai?

Prokas nužvelgė jį įdėmiu ir dalykišku žvilgsniu. Paskui iš kišenės išsitraukė pluoštą vieno dolerio banknotų, atskaičiavo du ir padavė vaikinukui.

– Taip, – tarė profesorius jam, – taip, mąstai teisingai.

Ir visi koridoriuje stoviniuojantys vyrai įbedė akis į mus, tarsi norėdami geriau įsiminti ką tik įvykusį sandorį: jis galiojo, jis buvo tikras. Mokami pinigai – irgi.

Rojus ir Aspinalis baldus buvo sustūmę prie vienos sienos, ant kilimo dar patiesę paklodę ir šitaip kambario viduryje padarę improvizuotą sceną su atitinkamu apšvietimu, šalia stovėjo filmavimo kamera, – pagal scenarijų, kiekvienas čia atėjęs vyras turėjo nusivilkti drabužius, aukštielninkas atsigulti

ant patiestos paklodės ir kuo greičiau baigti reikalą, tad fotografai iš anksto parūpino geroką krūvelę pornografinių žurnalų, skirtų ir heteroseksualistams, ir homoseksualistams, kad žengdami į filmavimo aikštelę vyrai jau būtų susijaudinę. Aspinalis, užsimetęs savo nepakeičiamą apsiaustą ir užsidėjęs tamsius akinius, vis čiupinėjosi su filmavimo aparatūra, tuo tarpu Rojus palydėjo mus prie trijų kėdžių, pastatytų ten, kur nesiekia filmavimo kamera, ir mes pradėjome darbą.

Tikėjomės, kad vieno vyro pasirodymas užtruks penkias minutes: jis įeis, nusirengs, kai tik prieš jį masturbavęsis kolega atlaisvins paklodę, atsiguls ant jos ir imsis reikalo. Procesas turėjo vykti be pertrūkių, judėti tarsi gyvas konvejeris, bet netrukus tapo akivaizdu, kad turime rasti priemonių, padėsiančių procesą pagreitinti, nes nuolat atsirasdavo nenumatytų trukdžių: vieni filmuojami niekaip negalėjo pasiekti orgazmo, kitiems tiesiog reikėjo daugiau laiko, treti turėjo suvaikščioti į vonios kambarį ir taip toliau. Po pirmųjų dviejų valandų galutinai įsitikinome, kad vien nusirengimui sugaištama pernelyg daug laiko, – trisdešimt, keturiasdešimt sekundžių, o kartais – net visą minutę, – ir Prokas paprašė Rojaus, kad šis lieptų vyrams, kai priartės jų eilė, nusirengti dar koridoriuje, ir išdalytų laukiantiems pornografinius žurnalus, kad jie, kiek įmanoma, pasiruoštų iš anksto. Korkoranas pareiškė, jog iš esmės nėra jokio skirtumo, ar vyrai masturbuojasi nusirengę, ar ne, – juk, šiaip ar taip, mums svarbiausi stebėjimo objektai buvo penis, ranka ir išsiveržianti sėkla, – ir aš jau linkau jo nuomonei pritarti, bet Prokas mus apkaltino, kad kompromituojame projektą, kad jam kenkiame, ir užsispyrė, kad besimasturbuojantys vyrai būtų visiškai nuogi.

– Mums reikia stebėti viską: ir masturbavimosi techniką, ir veido išraišką, ir atskirų kūno raumenų darbą, – pašnibždomis paaiškino jis, tuo tarpu ant gerokai suterštos paklodės jau raitėsi penkioliktas ar šešioliktas subjektas, – nes kiekviena smulkmena yra arba laikui bėgant gali tapti svarbi. Pavyzdžiui, kad ir kūno susirietimas.

– Susirietimas? – garsiai pakartojau aš, o priešais mus gulintis prožektoriaus apšviestas vyras darbavosi taip energin-

gai, kad, rodės, tuoj nusiplėš organą, jo veidas buvo šaltas, perkreiptas įsiūčio, apkritęs plaukais, jis buvo stipriai sugniaužęs kairės rankos kumštį, įtempęs ir suspaudęs kojų pirštus. Vyras buvo panašus į beždžionę, į šimpanzę ar gorilą, ir jei manote, kad sekso tyrimai nepaprastai stimuliuoja, galiu jus užtikrinti, kad nuslūgus pirmajai susijaudinimo bangai, – nesvarbu, ar tiesiogiai stebime lytinį aktą, ar žiūrime jo įrašą, – į mūsų smegenis ima smelktis nuobodulys ir sekinanti monotonija. Tad po kurio laiko pasijutau taip, tarsi skaičiuotume prieš upės srovę neršti plaukiančias lašišas. Jau buvo po vidurnakčio. Kaip įmanydamas stengiausi sulaikyti žiovulį.

– Taip, žinoma, kūno susirietimas orgazmo metu. Vienas procentas visų mūsų apklaustų respondentų tvirtina, kad orgazmo metu jų kūnas išsiriečia, ir turiu pridurti, Milkai, kam jau kam, bet tau – tau šis faktas tikrai turėtų būti žinomas. Tokia reakcija būdinga beveik visiems žemesniesiems gyvūnams. Pavyzdžiui, triušiams, jūrų kiaulytėms. – Atrodo, kad ir Proką ėmė pjauti nuobodulys. Jis ėmė nekantrauti, darėsi irzlus. Pažvelgęs į ant grindų putojantį vyrą, profesorius pasilenkė arčiau prie jo ir švelniu balsu tarė: – Gal būsite toks malonus ir pagaliau išliesite spermą?..

Niujorke praleidome iš viso dešimt dienų ir mūsų viešnagei artėjant prie pabaigos praktiniais sumetimais bandėme filmuoti iš karto po du, o visiškai jai besibaigiant – net po tris besimasturbuojančius vyrus vienu metu: Aspinalis, kaip tikras profesionalas, nukreipdavo kameros objektyvą tai į vieną, tai į kitą ant paklodės išsitiesusį ir dejuojantį vyrą, ir nė karto nepražiopsojo svarbiausio momento, kai jie išliedavo sėklą. Nemanau, kad kuris nors iš mūsų, – kad ir kaip labai būtų pasišventęs atliekamam tyrimui, – būtų jautęs bent menkiausią polinkį dar kada nors gyvenime stebėti besimasturbuojančius žmonių rūšiai priklausančius gyvūnus, bet Prokas vis dėlto gavo, ko norėjo: dabar jis turėjo savo rankose kino juostas, kuriose buvo užfiksuotas visas tūkstantis save seksualiai patenkinančių respondentų ir, remdamasis šia medžiaga, šįkart tikėjosi galutinai pabaigti diskusijas apie fizio-

loginius vyriškosios lyties individų ejakuliacijos aspektus. Darbą mums pavyko atlikti nepriekaištingai, nors išlaidų turėjome nemažai, – vien pas mus atėjusiems savanoriams ir tam jaunam gatvėje savo kūną pardavinėjančiam blondinui, kuris mums išvykus tikriausiai buvo prašmatniausiai apsirengęs ir labiausiai pasiturintis paauglys visame mieste, išdalijome per keturis tūkstančius dolerių, – tačiau grįždami namo traukiniu visi buvome nepaprastai pakilios nuotaikos, jautėmės kaip tikri nugalėtojai. Pamenu, Prokas mus gerokai nustebino, kai vakarieniaujant nakties tamsą skrodžiančiame vagone-restorane, kartkartėmis prabildančiame pro blausiai apšviestas tarpines stotis ir šiek tiek atokiau dunksančius vienišus ūkininkų namus, pakilo iš savo vietos ir atnešė šio to išgerti. Aš valgiau žuvies patiekalą, Prokas – makaronus su sūriu, Korkoranas – žlėgtainį. Vakarieniaudami retkarčiais susižvalgydavome, vienas kitam šyptelėdavome. Prokas gana anksti įsitaisė ant savo gulto, nes ketino užsirašyti filmavimo metu jam į galvą šovusias mintis bei pastabas, o mes su Korkoranu dar pasilikome kartelį kitą sulošti kortomis, pasimėgauti kokteiliais ir sutraukti po cigarą. Tą naktį miegojau kaip akmuo.

Kitą rytą Indianapolyje išlipę iš traukinio likusį kelią įveikėme ten paliktu automobiliu (tąkart buvome paėmę mano automobilį, kad biuiku ir kadilaku galėtų naudotis Mekė ir Violeta). Proką išlaipinau prie instituto, Korkoraną pavėžėjau iki jo buto, tuomet pasukau tiesiai į užmiestį, kur dunksojo mūsų namas. Ketinau nupirkti Airisei mažytę dovanėlę, – puokštę gėlių, dėžutę saldainių ar buteliuką kvepalų, – bet taip ir neradau laiko, tad sustojau prie prekybos centro ir vaikščiojau tarp prekėmis nukrautų lentynų tol, kol radau tai, kas, mano supratimu, jai turėjo patikti ir kas mums tais laikais buvo nemenka prabanga: du svarus nelukštentų, tik paskrudintų ir pasūdytų Kalifornijos pistacijų. Jau buvau beveik prie kasos, tik staiga prisiminiau Džoną jaunesnįjį, todėl man teko dar kartą grįžti ir iš šaldiklio išsitraukti pintą neapolietiškų ledų, tuomet pagalvojau, – gal, kol manęs nebuvo, Airisei baigėsi kava, duona ar kiaušiniai? – tad įsidėjau į vežimėlį ir kelis būtiniausius maisto produktus.

Sustabdžiau automobilį po gluosnio svyruoklio kupolu, tiksliau, po jo gelstančių šakų likučiais, kabančiais nelyginant iš smulkių kauliukų suverta uždanga, ir pajutau, kaip mano nuotaika po truputį bjūra. Taip būdavo visada. Kad ir kaip nekantriai laukdavau, kada vėl pamatysiu Airisę ir savo sūnų, kad ir kaip stengdavausi per visas ilgas ir nuobodžias valandas, kai keliaudavau ar registruodavau pasakojamas istorijas, nepamiršti, išsaugoti jų veidus atmintyje ir nešiotis sau prieš akis kaip talismaną, vos grįžęs namo ir įsukęs į kiemą, tuoj pat pastebėdavau daugybę dalykų, kurie, kol buvau išvykęs, atsitiko arba taip ir liko nepadaryti: už namo stovinti šiukšlių dėžė perpildyta, rūsio anga neuždengta, nuo malkų krūvos vėjo nupūstas mėtosi brezentas. Negana to, ji paliko priebutyje šviesą, neabejojau, kad degino ją visas dešimt dienų, ir toks lėšų švaistymas mane tiesiog įsiutino. Po viena pažastimi pasikišęs popierinį maišelį su maisto produktais, į kitą ranką paėmęs lagaminą, užlipau laiptais ir pirmiausia nuspyriau priebučio kampe riogsančius gerokai aptirpusio moliūgo žibinto likučius. Suprantama, spirdamas išsitepiau batą. Paskui man dar teko pavargti, kol atsidariau duris, o besičiupinėdamas vos nepaleidau maišelio su maistu.

Viduje manęs laukė dar nemalonesnės staigmenos. Termostatą ji, matyt, buvo nustačiusi ant šimto laipsnių padalos, – vėl nereikalingos išlaidos, – nosį suko iš dėžutės, kurioje buvo katės kraikas, sklindantis amoniako dvokas, pasijutau taip, tarsi būčiau gavęs kumščiu į veidą, ir kieno gi pareiga buvo rūpintis *kate?* Visa svetainė buvo apskleista žaislais ir vaikiškais drabužėliais, visur mėtėsi laikraščiai, atverstos ir viršeliais į viršų numestos knygos, mezginys, o siena, visai neseniai iš naujo perdažyta siena, buvo ištepta maistu: per ją ėjo du aiškiai matomi abrikosų spalvos dryžiai. Aš nepratariau nė žodžio, nešūktelėjau jos vardo, tiesiog pastačiau lagaminą prie durų, sunkiai vilkdamas kojas nuėjau į virtuvę ir pastačiau maišelį su pirkiniais ant spintelės viršaus. Virtuvėje viešpatavo dar didesnis chaosas. Kaip įmanydamas stengiausi išlikti ramus. Tiesiog buvau pavargęs, irzlus, galbūt – truputį alkanas, o Airisė, tiek dienų pasilikusi čia viena su

Džonu jaunesniuoju ant rankų, ypač dabar, kai vaikui viskas buvo įdomu, kai jis visur ropojo, viską ėmė ir jį visada, kiekvieną akimirką, būtinai turėjo kas nors prižiūrėti, darbo turėjo iki kaklo. Stengiausi tvardytis, ir vis dėlto, lipdamas laiptais į miegamąjį, jaučiau, kaip mano smilkiniuose tvinkčioja juodi ūmaus įsiūčio gumbai, tarsi kas nors būtų įgrūdęs man po oda rakštį ar įkaitintą adatą.

Airisė miegojo susirietusi, prisitraukusi prie krūtinės kelius, Džonas jaunesnysis tyliai stovėjo lovos kojūgalyje pastatytame aptvarėlyje, rankytėmis stipriai įsitvėręs medinių virbų, ir spoksojo į mane taip, tarsi būčiau nežinia iš kur atsiradusi ir visiškai netikėtai jį užgriuvusi bausmė. Jo akys buvo lygiai tokios pat kaip Airisės.

– Sveikas, drauguži, – pasisveikinau ir atsitūpiau, prikišdamas savo veidą arčiau sūnaus veidelio, – tėtis grįžo.

Staiga atitokęs ir mane atpažinęs, sūnelis nusišypsojo, o tuomet išleido ilgą, gugavimą primenantį garsą. Tai buvo nuoširdus ir atviras kūdikio džiaugsmas, aš kyštelėjau delnus vaikui po pažastimis, iškėliau jį iš aptvarėlio, ir kambaryje, jau šiek tiek išsivadėjusi, pasklido išmatų smarvė: berniukui reikėjo pakeisti vystyklus, ir jau seniai.

– Taip, – suulbėjau aš, – geras berniukas, – ir vėl grąžinau vaiką ten, kur jis buvo – už medinių blizgančio kalėjimo grotelių. Ir tada jis pradėjo žliumbti.

– Kas? – pašoko iš miego Airisė stengdamasi susigaudyti, kas čia vyksta. Skersai jos skruostą, kaip tik ten, kur jis lietėsi su pagalve, buvo įsirėžusios dvi lygiagrečios juostos, – tokios raudonos, kad būtum galėjęs nesunkiai palaikyti jas žaizdomis. Ji vis dar vilkėjo naktinius marškinius, nors buvo beveik vidurdienis. – Džonai? Dievulėliau, kaip tu mane išgąsdinai!

– Kartais aš ir savęs išsigąstu, – atsiliepiau, bet link žmonos nė nežengtelėjau. Tuo tarpu Džonas jaunesnysis nėrėsi iš kailio: jo klyksmai vis stiprėjo ir užliedavo mus nelyginant audrotos jūros bangos.

– Duok, – tarė Airisė, tiesdama rankas, – duok man jį.

Atsargiai, vengdamas prisiliesti prie permirkusio tarpkojo, iškėliau gyvą klykiantį ryšulėlį iš aptvarėlio. „Aptvarėlis“,

„šliaužtinukai", „žaidimų draugas", „žaidimams skirtas laikas", – vien tik eufemizmai.

– Jam reikia pakeisti vystyklą, – tariau.

Žiūrėjau, kaip ji čiupinėjasi su kūdikiu, jo spiegimas kiek nusilpo ir perėjo į retus klyktelėjimus. Staiga man net akys aptemo. Man rodės, kad visa aplink – mėšlų mėšlas, kad viskas nepakenčiamai dvokia.

– Airise, – paklausiau, – ar tu sergi?

Ne, ji nesirgo, ji buvo sveika kaip ridikas. Tiesą sakant, niekada gyvenime nesijautė geriau, – bent jau fiziškai.

Tai kas gi yra?

Ji jaučiasi prislėgta.

– *Tu* – prislėgta?! – šūktelėjau grėsmingai artėdamas prie lovos. Airisės veidas sumenko, susitraukė, tapo ne didesnis už riešuto branduolį, ir ji nusuko akis į šoną. – O aš? Juk tai aš dešimt dienų tupėjau sudvisusiame, tvankiame kambaryje ir žiūrėjau, kaip vienas po kito masturbuojasi tūkstantis vyrų. Gal manai, kad tai – didelė pramoga? Gal manai, kad man tai labai patinka?

Tyla. Ir nieko gero nežadanti patempta apatinė lūpa.

– Taip, Džonai, – įdūrusi į mane akis, pagaliau atsiliepė Airisė, – manau, kad patinka. Juk tai darai su Proku, taip? O su Purviu? Tikriausiai ir su puse apklausiamų prostitučių ir savo kūną pardavinėjančių homoseksualistų, kurie... Nagi, pirmyn, trenk man. Sumušęs mane pasijusi tikrai didelis ir stiprus vyras, ką?

Bet aš Airisei netrenkiau. Nė karto nesu jai sudavęs ir niekada to nedarysiu. Ir kai anksčiau savo pasakojime vartojau įprastus bokso terminus, kai kalbėjau apie susirėmimus ir raundus, turite suprasti, jog tuos žodžius vartojau tik metaforiškai, tik perkeltine prasme. Žinoma, tarp mūsų, kaip ir kiekvienoje šeimoje, buvo rimtų nesutarimų, bet smurto, – bent jau fizinio, – nei aš, nei Airisė, niekada nesigriebdavome. Tiesiog atsukau jai nugarą ir oriai išėjau pro duris. Gali būti, kad svetainėje paspyriau kokį besimėtantį daiktą, – nepamenu, gal meškiuką ar žaislinį savivartį, – ir jis smarkiai plojosi į sieną, paskui išėjau į kiemą parūkyti ir leisti, kad

negyvas apniukęs lapkričio dangus suteiktų dar daugiau pagrindo jau ir taip niūriai mano nuotaikai.

Kiek vėliau, kai mudu kiek atvėsome, Airisė atsikėlė, persirengė ir pakeitė kūdikiui vystyklus. Ji pasistengė bent kiek aptvarkyti kambarius, – netvarkos namuose ji iš prigimties negalėjo pakęsti, nebent neilgą laiką, – be to, nėrėsi iš kailio, stengdamasi išvirti vakarienei tikrai ką nors gardaus. Tą popietę aš dar nuėjau į institutą ir likusią dienos dalį praleidau tenai, kai grįžau namo, matyt, trumpam užsnūdau, nes pamenu, jog prabudęs tuoj pat užuodžiau iš orkaitės sklindančius viliojančius kvapus. Netrukus į kambarį, tiksliau – į svetainę įsėlino Airisė ir, kadangi pusiau sėdomis buvau išsipleikęs ant sofos, padėjo man ant kelių išmaudytą, talko milteliais kvepiantį kūdikį – jis ką tik pradėjo vaikščioti – ir padavė bokalą alaus.

Kelias minutes pažaidžiau su Džonu jaunesniuoju, paskui jis nulipo nuo kelių ir, atsidūręs ant grindų, nusvirduliavo į kitą kambario galą, ketindamas pasirausti savivarčių ir garinių žemsemių krūvoje.

– Klausyk, Airise, – pratariau, pakeldamas į ją akis, – atleisk man už tai, kas atsitiko šiandien rytą. Aš nenorėjau... Tiesiog buvau labai pavargęs.

Airisė ir sau buvo prisipylusi bokalą alaus. Ji vilkėjo kasdienę medvilninę, mėlynais ir baltais dryžiais išmargintą suknelę, plaukus buvo susišukavusi aukštyn.

– O taip, rytą tavo nuotaika buvo ne per geriausia, – atsakė ji.

– Tai tiesa, – pritariamai linktelėjau. – Atleisk man. – Galvojau apie vyro ir moters santykius, apie tai, kad tarp sekso, meilės ir vaikų reikia rašyti lygybės ženklą (hipoteka dar neišmokėta, rūsio durys paliktos praviros) ir kad pati meilė yra ne kas kita kaip hormonų funkcija, grynai cheminis procesas, panašiai kaip įsiūtis ar neapykanta. Bet aš rankoje laikiau bokalą alaus, turėjau stogą virš galvos, šalia buvo mano sūnus ir žmona, tad ko daugiau norėti? Kitų žmonų, kitų sūnų, kitų stogų? Jaučiau, kaip mano krūtinę užlieja dosnumas bei geraširdiškumas. Ir pasitenkinimas. – Žinai, ką? – paklausiau. – O jei užkurčiau židinį? Ar norėtum?

– Žinoma, būtų labai malonu.

Ji sėdėjo pasirėmusi į fotelio ranktūrį, viena jos koja sūpavosi ore, – gražioji jos koja, jos kulkšnis, jos pėda, apauta fetrine, medžiaginiu apvadu apsiūta šlepete.

– Bet, Džonai, norėčiau tau dar kai ką pasakyti... Ne ne, nežiūrėk tokiu žvilgsniu, aš visai ne apie tai... Tiesiog... tiesiog norėjau paprašyti, kad išmokytum mane vairuoti. Violeta ir Hilda važinėja kur tik panorėjusios, – Violeta sako, kad ji be automobilio kaip be rankų, – netgi Mekė, ir ta vairuoja, tad pagalvojau, jeigu tu visada išvykęs...

– Aš nesu išvykęs. Bent jau ne *visada*. Ir ateityje taip nebus.

– ...jei palieki mane čia vieną, ir gana ilgai, vos ne ištisoms savaitėms.

– Vos dešimčiai dienų.

– Tegul ir dešimčiai dienų. Bet aš jaučiuosi kaip įkalinta. O jei kūdikiui ko nors prireiktų? O jei man pasibaigs miltai – šį kartą būtent taip ir nutiko – arba jei... na nežinau, jei mane tiesiog užpjaus nuobodulys? Ar tu žinai, kaip man čia vienai nuobodu, ar bent įsivaizduoji?

– Tai tu norėjai šito namo.

– Tu – irgi.

Mano žvilgsnis nuslydo į juoduojančias židinio žiotis. Ten buvo matyti krūva atvėsusių pelenų, išsikišę kaip kaulai krematoriume stirksojo apdegusių ir suanglėjusių pliauskų galai. Kitame kambario gale Džonas jaunesnysis kalbėjosi su savo žaislinėmis mašinomis.

– Blogas berniukas, – kartojo jis, – blogas!

Ledai vis dar buvo šaldiklyje, pistacijos – ant virtuvinės spintelės maišelyje. Aš vėl pažvelgiau į žmoną ir paklausiau:

– Kada nori pirmosios pamokos?

•

PRISIPAŽĮSTU, IŠ PRADŽIŲ šio darbo ėmiausi nenoriai, nes jaučiausi priremtas prie sienos ir verčiamas daryti tai, kam neturėjau nei laiko, nei kantrybės, ir vis dėlto užteko vienos pamokos, kad suvokčiau savo klaidą. Negaliu kalbėti Airisės vardu, bet man tai buvo pačios šauniausios savaitės, praleistos drauge: Džonas jaunesnysis buvo įsitaisęs man ant kelių,

šalia sėdėjo Airisė, pilna ryžto ir susikaupusi, įsikibusi vairo, besistengianti perprasti amžinas sankabos ir akceleratoriaus naudojimo paslaptis. Mes išmalėme ir gerai įsiminėme visus nuošalius kelius ir apylankas, žiūrėjome, kaip mums pro šalį viena po kitos, nelyginant bangos, plaukia kalvos. Važiuodavome be jokio tikslo, ten, kur mums patiko, kartais sustodavome išgerti pieno kokteilio ir sukirsti karšto sumuštinio su dešrele arba šiek tiek pažingsniavę išdžiūvusio upelio vaga susėsdavome prie išvirtusio medžio ir pasidalydavome iš namų pasiimtą sumuštinį. Paskui grįždavome į automobilį: sankaba, akceleratorius, trūktelėjimas į priekį ir užgesęs variklis; vėl užvestas, vėl sankaba, akceleratorius, trūktelėjimas į priekį ir vėl tyla. Nežinau kodėl, bet manau, jog mano elgesį su Airise didžia dalimi lėmė jos trapumas, jos ypatingas ir konkretus poreikis išmokti vairuoti ir man atsiradusi galimybė šiam procesui vadovauti („Suk į kairę, – komanduodavau aš. – Sustok čia. Įjunk trečią bėgį. Dabar – atbulinės eigos bėgį".), ir aš tuo mėgavausi. Nė karto nepraradau kantrybės ir nepakėliau balso, – netgi tuomet, kai ji metėsi į šalį bandydama išvengti susidūrimo su galvotrūkčiais lėkusia vovere, nuvažiavo nuo kelio ir ant dešiniojo priekinio automobilio sparno atsirado trys ilgos bjaurios įrėžos.

Prašau atleisti, kad čia trumpam nukrypsiu į šalį, nes tai, ką papasakosiu, yra svarbu, – žinoma, kalbant ne apie Proką, o apie mane patį. Tai atsitiko iškart po Padėkos dienos, danguje blankiai švietė saulė, Airisė prie vairo palengva vis labiau ėmė pasitikėti savimi, automobilio ratai riedėjo tvirtai sukibdami su keliu ir mano mintys buvo nuklydusios visai kitur, tik staiga skersai kelią ėmė liuoksėti voverė, laisva ranka čiupau vairą, bet akimirką pavėlavau. Mes visi krestelėjome nuo smūgio, išgirdome, kaip į akmenį tarkšteli metalas, ir mašina sustojo. Išsigandęs Džonas jaunesnysis pravirko: iš pradžių verkšleno tyliai, paskui balsas tolydžio stiprėjo ir pagaliau jis kaip reikiant paleido dūdas, nors pats nė trupučio nenukentėjo, – nė vienas iš mūsų nepatyrė nė menkiausių sužeidimų, mat Airisė tikrai nevažiavo didesniu kaip dvidešimties mylių per valandą greičiu.

Iš Airisės gerklės išsprūdo baisus riksmas – nutilo net ne juokais įsiklykęs Džonas jaunesnysis.

– Ak, Dieve mano, aš sudaužiau automobilį! Aš jį suniokojau, aš jį sumaliau, sumaliau!

– Nieko baisaus neatsitiko, – bandžiau nuraminti žmoną, nors žinojau, kad tai netiesa.

– Daugiau nenoriu vairuoti. Nevairuosiu, aš negaliu.

Pamenu, buvau dėmesingas, pakantus ir, kad ir kaip keista, visiškai ramus. Nepaleisdamas iš glėbio tvirtai man į ranką įsikibusio Džono jaunesniojo, išlipau iš automobilio, šaltakraujiškai įvertinau jam padarytą žalą (nors ne, man skaudėjo širdį, nes tai buvo mano pirmasis automobilis, mano džiaugsmas ir pasididžiavimas!) ir pro langą kyštelėjęs galvą į saloną pabandžiau nuraminti Airisę.

– Smulkmena, – paaiškinau jai. – Tik įbrėžta. Meistrai užteps nubrozdinimus, na, gal kaukštelės vieną kitą kartą plaktuku, ir viskas. Tikrai, Airise, visai neverta jaudintis.

O ji sėdėjo nejudėdama, užsimerkusi, įrėmusi kaktą į vairą. Jos pečiai ėmė virpėti, drebėjo rankos. Atrodė, kad ji negali atgauti kvapo. Tą akimirką mačiau ją pažemintą, nugalėtą, parblokštą ir jaučiau tai, ką paprastai tokiais atvejais vyras jaučia moteriai. Troškau ją apginti, apsaugoti, paguosti, todėl vėl klestelėjau ant priekinės sėdynės ir apkabinau ją, Džonas jaunesnysis irgi ištiesė rankutes į mamą, ir mes visi trys sėdėjome neišskiriami ir tvirtai apsikabinę, jausdami, kad nieko svarbiau gyvenime negali būti.

Deja, idilė truko neilgai. Praėjus trims dienoms, pirmadienį, Prokas, Aspinalis, Korkoranas, Rutledžas ir aš sėdome į traukinį ir išbildėjome į Oregoną, ten filmavome vienoje galvijų fermoje laikomų bulių homoseksualistų elgesį ir atitinkamus santykius, prisukome beveik keturis tūkstančius pėdų filmavimo juostos.

– Matote, – vienam gyvuliui užlipus ant kito, susijaudinęs vis šūktelėdavo Prokas, – juk aš visą laiką sakiau: mūsų seksualinio elgesio modelių ištakos – laukinės gamtos pasaulyje.

8

PRAĖJUS ŠIEK TIEK DAUGIAU nei metams, 1950-ųjų rugpjūtį, persikėlėme į naujas patalpas Vyli Hole, sename ir garbingame universiteto pastate. Šį kartą skirtos patalpos užėmė visą pastato aukštą rūsyje, tiesą pasakius, dalis aukšto vis dėlto buvo virš žemės, taigi galėjome užvertę galvas spoksoti į matinio stiklo grotuotus langus ir spėlioti, koks dabar metas – rytas, popietė ar vakaras? Prokas kaip visuomet pats kruopščiai viską prižiūrėjo ir ypač rūpinosi, kad gautume pačias naujausias priešgaisrinės saugos priemones mūsų surinktiems duomenims ir sparčiai besikaupiantiems bibliotekos fondams apsaugoti, kad būtų įrengti oro kondicionieriai ir atėjus pragariškiems, Indianos valstijoje įprastiems vasaros karščiams galėtume izoliuoti savo valdas nuo aplinkos poveikio, kad kabinetų sienos būtų iškaltos garsui nelaidžiomis plokštėmis ir mes savo respondentams galėtume užtikrinti visišką konfidencialumą. Dabar kiekvienas iš mūsų turėjo po atskirą kabinetą, be to, čia buvo atskira patalpa kartotekai, tamsus kambarėlis fotografijos darbams, pirmą kartą atsirado tiek vietos, kad galėjome vienoje vietoje laikyti visą biblioteką ir dar įrengti papildomą kabinetą, skirtą mūsų svečiams mokslininkams, kuriame jie niekieno netrukdomi ir savo ruožtu netrikdydami įprastų instituto darbų galėjo naudotis mūsų fondais. Vieta, kurioje įsikūrėme, nebuvo ypač jauki – vis dėlto tai buvo pusrūsis su ilgais ir siaurais koridoriais, o virš galvos blizgėjo nepridengti šilumos vamzdžiai, bet Prokas bjaurėjosi viskuo, kas primindavo bent menkiausią prabangą. Universiteto vadovybė, matyt, nutarė, kad mūsų tiriamasis projektas įgyvendinamas sėkmingai, nes patalpų rekonstrukcijai skyrė septyniasdešimt tūkstančių dolerių, ir galų gale, ilgą laiką kentę

visokiausius nepatogumus, mes turėjome savo patalpas ir galėjome tęsti savo tyrimus, galėjome daryti tai, kas mums atrodė reikalinga, ir nesibaiminti, kad kas nors įsikiš ir mums sutrukdys.

Paklausite, kas iš to laikotarpio giliausiai įsirėžė man į atmintį? Dėžės. Kartoninės dėžės, prikrautos knygų, kartotekų stalčių ir laiškų. Daugiau nei dvi savaites, per patį atšiauriausią viduržiemį, kurį tik gali padovanoti Indianos žiema, aš myniau ir myniau Biologijos fakulteto laiptais, svyrinėdamas ir apsikrovęs taip, kad net imdavo skaudėti rankų raumenis, pėdinau per universiteto miestelį ir nešiojau tas dėžes į erdvų Vyli Holo pusrūsį. Kitas būtų pasamdęs profesionalius kraustytojus ar bent jau studentus, bet tik ne Prokas. Jis užsispyrė ir primygtinai kartojo, esą mūsų sukaupta kartoteka yra tokia brangi ir vertinga, kad ją pergabenti galima patikėti tik paties instituto darbuotojams; nežinia kodėl, bet netrukus brangiems ir vertingiems daiktams kažkaip savaime buvo priskirta ir gumbavapsvių kolekcija, ir kartotekos spintelės, ir mūsų rašomieji stalai, ir netgi kėdės bei drabužių pakabai. Mes su Korkoranu ir Rutledžu viską krovėme į dėžes, nešėme, dėliojome daiktus ir stebėjomės, kad liko dar tiek daug laisvos vietos.

Jau beveik metus pas mus dirbo ir Tedas Aspinalis, bet jis nuo sunkių dėžių ir daiktų tampymo buvo atleistas dėl ypatingos savo profesijos: pirma, Tedas buvo menininkas, o antra – fotografas praktikas, jo valdos buvo filmavimo ir fotografijos laboratorija. Kaip tik tuo metu jis persikėlė gyventi į Blumingtoną: atvyko čia su krepšiu drabužių, dviem lagaminais, pilnais fotoįrangos, ir naujosiose patalpose nieko nelaukdamas įsirengė dirbtuvę (ar laboratoriją, kaip mėgo vadinti Prokas). Anksčiau Tedas Aspinalis nė karto nebuvo iškėlęs kojos iš Niujorko ir retsykiais, kai užsidėjęs savo tamsius akinius ir užsimetęs apsiaustą klaidžiodavo Blumingtono gatvėmis, atrodydavo sutrikęs ir praradęs orientaciją, – tarsi žmogus, užmigęs metro ir išlipęs netinkamoje stotelėje, bet Prokas pasiūlė jam geras darbo sąlygas ir patrauklų atlyginimą (Tedas gaudavo didesnę algą nei aš, bet man tai nebuvo nau-

jiena, – mat buvau ir likau tik menkas galingo mechanizmo sraigtelis), o komercinė fotografija, – niekad nesibaigiančios vestuvės, uždari vakarėliai, diplomų įteikimo ceremonijos, vienas į kitą panašūs portretams pozuojančių senelių, dėdžių, pusbrolių veidai ir netgi šunų snukučiai, – Tedui jau buvo įkyrėjusi. Aspinalis atvyko į Blumingtoną, čia apsigyveno; kad prisitaikytume prie jo, turėjome pakeisti savo tyrimų kryptį. Anksčiau mes buvome uoliai dirbanti, tačiau nepakankamai finansuojama ir likimo valiai palikta organizacija, besiglaudžianti poroje ankštų ir niūrių kambarėlių, o dabar tapome tarptautinį pripažinimą pelniusiu ir klestinčiu institutu, turinčiu nuolatinį finansavimą ir galinčiu turėti fotografo etatą.

Ir Aspinalis veltui laiko neleido. Iš instituto biudžeto Prokas skyrė maždaug aštuonis tūkstančius dolerių filmuotos medžiagos apdorojimo ir montavimo technikai įsigyti, ir per savaitę didžiąją tos sumos dalį Tedas jau buvo išleidęs numatytai įrangai. Prokas dirbo išsijuosęs: skaitė paskaitas, toliau vadovavo respondentų apklausoms, pozavo fotografams, davė žurnalistams interviu, prižiūrėjo, kaip į naują vietą pergabenami ir vėl į lentynas sudėliojami bibliotekos fondai, ir tuo pat metu įtemptai mąstė, analizavo turimus duomenis, kuriais naudojantis netrukus bus parašytas tikrą audrą sukėlęs veikalas apie seksualinį moterų elgesį, – ir vis dėlto rasdavo laiko drauge su Aspinaliu užsidaryti tamsiame laboratorijos kambarėlyje ir pasitarti dėl kiekvieno, net paties menkiausio įsigyti planuojamo daikto. Filmai – metrų metrai greitai vienas kitą keičiančių kadrų su užfiksuotu seksualiniu pačių įvairiausių gyvūnų elgesiu (pradedant dygliakaulėmis ir susijaudinusiu buliumi, baigiant laisvai ir nevaržomai savo poreikius tenkinančia Floridos porele), buvo nauja Proką apėmusi manija, o Aspinalis parūpindavo jam šio peno.

Ne ne, tik nemanykite, kad aš išleidau iš akių evoliucijos procesus. Puikiai suprantu, jog filmuoti žemesniuosius gyvūnus, fiksuoti jų seksualinius įpročius (galų gale visi sutiko, kad tai – reikalinga šviečiamoji ir mokomoji veikla) yra viena, o įamžinti kino juostoje tuo pačiu užsiimančius žmones – visai kas kita. Gali būti, kad mes peržengėme ribą. Gali būti,

kad publikacijos, kuri plačiosios visuomenės sluoksniams žinoma kaip „Kinsio pranešimas", kritikai buvo teisūs, tik tuo metu mes šito nepastebėjome. Ir ką gi apie seksualinį vyrų elgesį nagrinėjančią knygą pasakė Margareta Myd? Ji nesismulkindama apkaltino Proką, kad jis viską sumenkina, į viską žiūri pernelyg griežtai ir rašo pernelyg moksliškai – vien statistika ir statistika, ir nė žodžiu neužsiminta apie malonumą, – kaip tik šį žodį („malonumas!") ji ir pavartojo. Tarsi „malonumą" būtų įmanoma išmatuoti ir katalogizuoti. Tuo tarpu Lajonelis Trilingas, Lorencas Kjubis ir kiti pasmerkė Proką, o kartu su juo – ir mus visus, ir *mane*, dėl to, kad mechanistinį žmonių tarpusavio santykių aspektą vertiname labiau nei dvasinį ir emocinį. Dabar, nors ir ne iki galo, vis dėlto jau suprantu, ką jie norėjo pasakyti, bet vis tiek visomis keturiomis stoju ginti to, ką tuomet darėme: jei nebūtume skrupulingai laikęsi mokslinių metodų, jei iš paskutiniųjų nebūtume stengęsi išlikti profesionalūs, mūsų tyrimai nebūtų turėję jokios vertės. Trumpai tariant, visa kritika man tuomet atrodė esanti nepagrįsta, siaurakaktiška, puritoniška, nukreipta prieš mokslą apskritai, ir kad galėtume žengti į priekį, prisidėti prie pažangos, tiesiog nekreipėme į ją dėmesio. Todėl mūsų sprendimas filmuoti seksualinį žmonių elgesį buvo visiškai logiškas.

Bet leiskite man grįžti šiek tiek atgal. Tiesiogiai filmuoti seksualinį žmonių elgesį mus paskatino ne tik tai, kad pas mus atėjo dirbti Aspinalis ir kad mes įsigijome tokiems darbams reikalingos aparatūros, bet ir tai, kad atsirado žmonių, kuriuos galėjome laisvai filmuoti. Pirmiausia, Blumingtone tebegyveno Betė, mielai sutikusi mums padėti. Kartais matydavau ją, važiuojančią gatve naujo modelio automobiliu nuleidžiamu stogu ar prekybos centre tarp prekių lentynų stumiančią vežimėlį, apsivilkusią krakmolytą slaugės uniformą, kurią pasisiuvo pagal užsakymą, kad įtalpintų putlias ir masinančias savo kūno grožybes, kartais netgi trumpam stabtelėdavau su ja šnektelėti, – juk, šiaip ar taip, mudu buvome draugai. Ji buvo mūsų projekto bičiulė, o aš... aš – tiesiog draugiškų santykių bičiulis. Be to, dar buvo Vivjana Obrėj,

Kolumbijos universiteto absolventė, – ji mums per pirmas mūsų keliones į Niujorką labai daug padėjo. Dabar ji vis dažniau atvažiuodavo į Blumingtoną. Matyt, ją traukė Proko šlovė, panašiai kaip ir daugybę kitų moterų (kaip tik prisiminiau kitą Vivjaną, Filadelfijoje dirbusią šešiasdešimtmetę ginekologę, galėjusią patirti daug orgazmų iš eilės, – ją, besimylinčią vis su kitu partneriu, filmavome daug kartų) ir vyrų. Žinoma, ir vyrų. Nes laikui bėgant Prokas vis labiau trokšdavo sekso su vyrais.

Pirmą mūsų susuktą filmą, – tuomet jau įprastus vaidmenis atliko Korkoranas su Bete, – prisimenu geriausiai. Filmavome metams baigiantis. Artėjo didžiosios metų šventės, Prokas rengėsi nupurtyti dulkes nuo Kalėdų Senelio barzdos ir žandenų, Vivjana Obrėj ketino važiuoti į Floridą aplankyti tėvų, mano paties motina nei iš šio, nei iš to nusprendė atvykti ir dienelę kitą praleisti su savo vaikaičiu, tik staiga Prokas, nutaisęs be galo paslaptingą balsą, paprašė mūsų dar tos pačios dienos vakarą be žmonų susirinkti jo namuose aptarti darbo reikalų. Mano motina tokio profesoriaus poelgio niekaip nesuprato. Per vakarienę ji vis nesiliovė manęs kvotusi, domėjosi tiriamuoju projektu ir pačiu Proku ir vis klausinėjo, kada vėl galės su juo susitikti. Girdi, toks malonus žmogus. Taip atsidavęs savo darbui. Ką aš manąs apie jo nuotrauką tokiame ir tokiame žurnale? O Mekė? Juk akivaizdu, kad fotografas jai pataikauja, nes, – Dievas mato, ši moteris tikrai nėra gražuolė. Aš atsipjoviau gabalėlį mėsos, šakute pakabinau šiek tiek bulvių košės ir patikinau ją, kad Prokas nė kiek nepasikeitė (melas), kad jis dažnai ir mielai ją prisimena (dar vienas melas) ir kad rytoj pasimatysime su juo institute, bet šį vakarą numatytas susitikimas tikriausiai bus gryna nuobodybė, nes jame kalbėsime vien apie darbą.

Airisė man pritarė:

– Patikėk manimi, Irena, tu tikrai neturėtum ką ten veikti. Ten bus tik Prokas su savo vaikinais, visi sėdės palinkę prie stalo ir suks galvas dėl moters patiriamų orgazmų.

Mano mama, sėdėjusi kitoje stalo pusėje, dėbtelėjo į mane ir kreipėsi į marčią:

– Bet ne, Airise, tu neteisi, juk jis toks... toks...

– ...mielas ir kilnus žmogus, ar ne?

– Na, ne tai norėjau pasakyti, bet apskritai, taip, manau, kad profesorius kaip tik toks. Be to, jis – didis žmogus. Džonas gali pagrįstai didžiuotis, kad ir pats prisideda prie šio tiriamojo projekto. Labai didžiuojuosi tavimi, Džonai. Tikrai.

Airisė servetėle nubraukė juosvą pertrintų špinatų gumulėlį, buvusį ant Džono jaunesniojo seilinuko, bet nežinia kaip staiga atsidūrusį berniukui ant kaktos.

– O taip, žinau, – pavargusiu ir sarkazmo kupinu balsu pratarė ji. – Kasdien prisimenu, kokia didelė laimė man teko.

Paskui aš išėjau į šaltį, dodžas padūsavo, bet iš trečio karto vis dėlto užsivedė, ir visą laiką, kol nusikasiau iki miesto ir pasiekiau Proko namus, panašius į Kalėdoms papuoštą pasakų namelį, iš priekinių jo žibintų plūstančios šviesos nelyginant plūgai arė kelią. Užtrenkęs automobilio dureles ir tvirčiau susisiautęs paltą, kad nesušalčiau, nuskubėjau namo link vedančiu taku, pakeliui visai nepastebėdamas nei šalčio pakąstų ir į krūvas sukritusių lysvėse augusių gėlių, nei stirksančių liaunų medelių atžalų, užimančių vis daugiau vietos nepakankamai prižiūrimame sode. Sustojau prie gerai pažįstamų durų ir paskambinau.

Džiugiai šypsodamasi duris atidarė Mekė. Ji buvo pasipuošusi, be to – pasidariusi makiažą, tarsi ruoštųsi į koncertą ar teatrą, vilkėjo suknelę, kurios niekad anksčiau nebuvau matęs, o į ausis buvo įsisegusi nedidukus Kalėdų eglutės formos auksinius auskarus. Visai neseniai buvo pasidariusi šukuoseną.

– Džonai, – tyliai ištarė Mekė, – sveikas. Užeik.

Aš pasijutau labai nepatogiai, nes neatnešiau jai jokios dovanėlės – nei gėlių, nei dėžutės saldainių, nei sūrio, todėl teisindamasis pralemenau:

– Na, aš... Aš nežinojau, kad čia vyks vakarėlis. Būčiau atnešęs bent sūrio...

Tai buvo senas geras mudviejų pokštas, ir Mekė, matyt, norėdama parodyti, kad dar nepamiršo mūsų juokelių, nusikvatojo.

– Šiandien sūrio neprireiks. Šiai nepaprastai progai Prokas išvirė Barbadoso punšo, – paaiškino ji ir po trumpos minutėlės pridūrė: – O kaip gyvuoja tavo mama? Kaip sekasi Airisei? Gerai? Ką gi, perduok joms abiem mano linkėjimus. Savaitgalį kviečiu jas pas mus, susirinksime tik mes, tai yra tik merginos. Ar pasakysi joms?

Mekė palaikė suspaudusi mano ranką kelias akimirkas ilgiau nei derėjo, ir aš pajutau, kaip mano gyslomis dar kartą siūbtelėjo visa, kas kadaise tarp mudviejų buvo, vėl pajutau iš anų laikų gerai pažįstamą saldų alpulį ir neramiai besidaužančios širdies plakimą, paskui ji žengtelėjo į šalį ir leido man įeiti į svetainę.

Visi kiti, kuriuos pakvietė Prokas, jau buvo susirinkę, šokčiojančiose židinio liepsnose jų veidai atrodė tarsi deformuoti, man dingtelėjo, kad nė vieno iš tų besisukinėjančių žmonių aš nepažįstu, kol staiga atitokau, viskas grįžo į senas vėžes ir išgirdau įprastus pasisveikinimus: „Labas, Džonai", „Labas vakaras", „Lauke šąla kaip reikiant, ar ne?" Svetainės kampe degė lempa. Pakabintos virš langų ir prijungtos prie relės mirkčiojo kalėdinių lempučių girliandos. Svetainėje galėjai užuosti Proko labiausiai mėgstamų ąžuolo ir obels malkų ir aromatinių žvakių kvapus. Žvakidė stovėjo ant židinio atbrailos. Kambaryje buvo jauku, tvyrojo artėjančių švenčių nuotaika. Ėmiau su visais paeiliui sveikintis, bet kai tolimajame svetainės kampe pastebėjau Betę, atsišliejusią į sieną ir lyg niekur nieko besišnekučiuojančią su Korkoranu, sustojau kaip įbestas, – čia aiškiai buvo rezgama kažkas ypatinga, ir man, žinoma, pasidarė labai smalsu, kas būtent, – taigi pasisveikinau su ja tik nerangiai linktelėdamas galvą ir išspausdamas gaižią gerokai suglumusio žmogaus šypseną, tuomet klestelėjau ant kėdės greta Rutledžo ir Proko. Betė apdovanojo mane šypsena, pervėrė baugiai tuščiu žvilgsniu, tuomet vėl atsigręžė į Korkoraną, ir man beliko tik spėlioti, ką ji man norėjo pasakyti. Gal, kad ir kaip juokingai tai atrodytų, mane graužė pavydas? Ką ji aną vakarą pasakė man užeigoje? „Purvis? Jis – artimas mano draugas, juk ir pats tai žinai, ar ne?" Bet argi negalėjau ir aš tapti jos artimu draugu?

– Ar čia alkoholinis gėrimas? – išgirdau klausiant Aspinalį. Jis stovėjo pasilenkęs prie punšo dubens, nuleidęs pečius, ištiesęs kaklą, tarsi bijotų ką nors sulaužyti ar sudaužyti.

– Tedai? – iš kito svetainės galo priėjo Mekė. – Gal tau reikia pagalbos? O ko tu norėtum, Džonai? – šūktelėjo man. – Punšo? O gal ko nors lengvesnio, gal stiklinę gaivaus gėrimo?

Netrukus aš jau laikiau rankoje puodelį karšto tradicinio Kalėdų gėrimo, ir laikiau jį prie nosies tol, kol alkoholio garai įsiskverbė giliai į angas, ir aš vėl aiškiai išgirdau svetainėje susirinkusių žmonių balsus. Prokas pasakojo apie San Kventiną – Kalifornijoje esantį kalėjimą – į kurį buvome pakviesti apklausti kalinių, ir apie tai, kad tos pačios kelionės metu jis dar planuoja paskaityti kelias paskaitas Berklio universitete. Proko balsas buvo įgavęs reikiamą moduliaciją, kilo ir leidosi emocinio registro pakopomis, – suprantama, jį jaudino galimybė patekti į griežto režimo kalėjimą ir užrašyti pavojingiausių mūsų visuomenės narių seksualinio gyvenimo istorijas, juolab kad nė viena iš jų tikriausiai nebus nei standartinė, nei nuobodi, bet ar mums nevertėtų apsilankyti ir vienuolynuose? Pagalvojęs apie tai tik šyptelėjau. Prokas vienuolyne. Sunku įsivaizduoti. Tuo tarpu išgirdau kalbant Mekę, – jos žodžiai liejosi švelniai kaip fleitos muzika, – ji kalbėjo apie orą, o drauge su jos balsu, pindamasis į vieną giją, per svetainę plaukė aukštas ir gergždžiantis Aspinalio balsas. Stovėjau pernelyg toli, kad suprasčiau, apie ką šnekučiuojasi Betė ir Korkoranas, bet netrukus mano ausis pasiekė Betės juokas, skriejantis kaip strėlė, nutaikyta tiesiai man į kaktą. Iš visko sprendžiant, mums ir vėl teks tiesiogiai stebėti lytinį aktą, tik šįkart viskas bus dar ir filmuojama. Štai kas čia iš tiesų vyko. Korkoranas vėl ketino pasimylėti su Bete. Bet kodėl – Korkoranas? Kodėl ne aš? Kuo aš buvau blogesnis už jį?

Staiga atsidarė vonios kambario durys ir į svetainę įžengė Vivjana Obrėj. Ji ką tik buvo persišukavusi savo šviesius garbanotus plaukus ir iš naujo pasidažiusi lūpas, – kai grįždama svečiams nusišypsojo, ant jos priekinio danties pastebėjau nedidelę lūpų dažų dėmelę. Ji buvo elegantiška, – tokia pat elegantiška, kaip pirma mano apklaustoji moteris, išsidabinusi

universiteto dėstytojo žmona, kuri Indianoje atrodė kaip pasiklydęs egzotiškas paukštis, privertęs mane parausti, – ir dabar žengė tiesiai prie mūsų, gaubiama nepakartojamų Rytų kerų. Ji atrodė pasitikinti savimi. Jos akys spinduliavo. Jei kalbėsime apie išprusimą ir gebėjimą tinkamai elgtis, ji buvo nutolusi nuo mūsų per kelis šviesmečius.

– O, sveikas, Džonai, – tarė ji lengvu žingsniu plaukdama prie manęs, o tada tvirtai suspaudė man ranką ir nuoširdžiai pakratė. – Nebuvau tikra, kad ateisi, juolab kad turite mažą vaiką, be to, atvažiavo tavo uošvė... Ar ji dar vieši Blumingtone?

Mintyse karštligiškai apmečiau visas galimybes.

– Ne, mano motina, – gargtelėjau.

Vivjana, nekreipdama nė menkiausio dėmesio į žudantį Proko žvilgsnį, pasilenkė ir prisidegė cigaretę: šį vakarą scena priklausė jai, ir ji galėjo daryti ką panorėjusi. Stovėjau ir žiūrėjau, kaip ji atmetusi galvą pučia iš plaučių dūmus.

– Ak taip, teisingai – tavo motina.

Tikrai nemanau, kad man verta leistis į smulkmenas ir detaliai pasakoti, kaip tą vakarą vyko filmavimas, juolab kad, kaip minėjau, akis netrunka priprasti prie to, kas iš pradžių atrodo nauja, bet laikui bėgant ir procesui nuolat kartojantis tiek filmavimas, tiek stebėjimas, tiek dalyvavimas filmuojamose scenose liaujasi taip jaudinti ir kelti tokį virpulį, kaip pirmą kartą. Visi lytiniai aktai yra labai panašūs vienas į kitą ir visai nesvarbu, ar jie tik stebimi, ar dar ir fiksuojami juostoje. Tačiau tas vakaras buvo ypatingas, – kuo aiškiausiai prisimenu jį net šiandien, kai jau baigėme savo darbus ir ištvėrėme po to užgriuvusius teismo procesus, – vien dėl to, ką man tada pasakė Vivjana. O ji pasakė:

– Girdėjau, kad šį vakarą mudu būsime partneriai.

Tikriausiai žodžiai man užstrigo gerklėje ir nežinojau, ką atsakyti. Bet ne, ne „tikriausiai“, – aš nė neabejoju, kad stovėjau kaip stuobrys, kol šiaip taip pralemenau:

– Aš... Na, aš... Niekas... Tai yra Prokas man nieko nesakė...

Vivjana prisėdo ant fotelio ranktūrio, jos šlaunis lietė mane, paskui ji pasilenkė arčiau, ketindama pažvelgti man į akis,

tiesą sakant, pasilenkė taip arti, kad galėjau gerai užuosti jos kūno kvapą, – taip, ir kvepalus, ir muilą, bet kartu ir kažin kokį laukinį, primityvų aromatą, kurio neįmanoma dirbtinai sukurti, kurio nerasi jokiame buteliuke.

– Kas yra, – paklausė ji, – ar aš tau nepatinku?

Jūs tikriausiai supratote, kad filmavausi ne pirmą kartą: aš buvau vienas iš tūkstančio ant paklodės gulėjusių ir besimasturbavusių vyrukų, kuriuos savo studijoje nufilmavo Aspinalis, be to, tą patį padarė ir Korkoranas, ir Rutledžas. Čia Prokas sutaupė dvylika dolerių ir... kodėl gi neturėjo to daryti? Iš pradžių drovėjausi, bet čia buvo dar 999 vyrai, galintys įkvėpti man drąsos, ir vien ši mintis paskatino mane veikti: aš atlikau viską iki galo, nusišluosčiau ir pasitraukiau nuo scenos, kaip ir visi kiti.

Vivjanos Obrėj plaukai buvo palaidi, tankūs ir spindintys, jie dengė jos pečius. Pažvelgiau į kitame svetainės gale stovinčią Betę, – ši žiūrėjo į mane tokia veido išraiška, tarsi norėtų mane pašiepti. O gal tai buvo alkis? Taip, ko gero, tai buvo alkis. Aš vėl atsigręžiau į Vivjaną Obrėj, į jos spinduliuojančias akis, į gabalėlį ryškiaspalvių lūpų dažų, prilipusių ant priekinio danties kraštelio, ir sušnabždėjau:

– O taip, patinki. Tu man labai patinki.

Tuomet ji atsikėlė ir besistodama, kad neprarastų pusiausvyros, ranka atsirėmė man į petį. Paskui dar kartą užsitraukė cigaretę.

– Ko tik nepadarysi dėl mokslo, ką? – nusijuokė ji, o aš mintyse paklausiau savęs, kur šiuos žodžius esu girdėjęs.

NEŽINAU, AR TIKSLIAI prisimenu datą, net dėl metų nesu visiškai tikras (per tuos penkerius metus, įsiterpusius tarp 1948-aisiais pasirodžiusio tomo apie vyrų seksualinį elgesį ir 1953-iaisiais išėjusios knygos apie moters seksualumą, Prokas keliavo gerokai daugiau nei bet kuris politikas ar valstybės veikėjas), bet, jei atmintis manęs neapgauna, kitų metų pradžioje Prokas, aš, Mekė ir Korkoranas traukiniu išvykome į Ramiojo vandenyno pakrantėje esantį San Kventiną ir Berklį. Kelionės metu Mekė daugiausia mezgė arba žiūrėdama pro langą

tylomis stebėjo, kaip pro šalį slenka kraštovaizdis, bet kai ateidavo metas valgyti, ji pasirodydavo vagone-restorane ir prisidėdavo prie mūsų, kartais pasilikdavo su mumis iki vėlaus vakaro ir sulošdavo partiją kitą kortomis, ir mes džiaugėmės, kad ji palaiko mums draugiją, – tik draugiją, ir nieko daugiau. Korkoraną ir mane Prokas pristatė prie darbo: turėjome apklausti keleivius, apdoroti gautus duomenis, kasdien susitikti poilsiui skirtame vagone ir drauge su juo aptarti, kokią apklausos strategiją pasirinksime San Kventine, be to, varinėti nepabaigiamas kalbas dėl būsimos knygos apie seksualinius nusikaltimus padariusių individų seksualinę elgseną, ją Prokas ketino parašyti baigęs tomą „Seksualinis moterų elgesys". Planas, kurį reikėjo įgyvendinti, buvo tikras iššūkis ir nepaprastai mus jaudino, bet mes šiek tiek nerimavome dėl to, kad seksualinio gyvenimo istorijas teks rinkti kalėjime, – šiaip ar taip, tai buvo ne Indianos valstijos pataisos darbų kolonija, bet visiškai uždara įkalinimo įstaiga, turinti savo dujų kamerą, savus ją „maitinančius" mirtininkus, ir vien mintis, kad teks užsidaryti kameroje akis į akį su žagintoju, švelniai tariant, mus baugino.

Išsinuomotu automobiliu lėkėme Auksinių Vartų tiltu, mums po kojomis tumulais virto tirštas rūkas, tarsi vandenyną būtų kas pakaitinęs ar beveik užvirinęs, ir nė vienas iš mūsų nepratarė nė žodžio, netgi Prokas. Puikiai prisimenu, kaip atrodė plikų kalvų fone dunksantis kalėjimas: milžiniškas akmeninis bičių avilys su plyšiais vietoj langų. Virš jo pleveno viduramžiška baimės dvasia, tarsi jis būtų atsiradęs čia dar prieš Kolumbą, dar prieš atsirandant įstatymams, teisėjams ir prisiekusiesiems. Tai buvo vieta, kur atgailaujama. Ir jei kurio nors kalinio krūtinėje atgaila virs apmaudu, o šis pereis į įsiūtį bei norą griebtis smurto, niekas negalės mums padėti. Kol sargybinis apieškojo prie kalėjimo vartų sustojusį mūsų automobilį, pajutau, kaip nuo prakaito sudrėko delnai ir išdžiūvo burna. Tuo momentu negalėjau susilaikyti mintyse sau nepapriekaištavęs, kad nepasirinkau kitos profesijos ar bent jau šį kartą neišsisukau nuo ekspedicijos ir nepasilikau namie su Airise ir vaiku.

Kaip netrukus paaiškėjo, kalėjimo komendantui mūsų saugumas rūpėjo ne mažiau negu mums patiems (tai yra negu man pačiam, nes kai tik atsidūrėme kalėjimo teritorijoje, po to jo viduje, Prokas atrodė visiškai ramus, tarsi žmonės, kuriuos ketinome apklausti, niekuo nesiskyrė nuo visų kitų respondentų, su kuriais mums buvo tekę šnekėtis), todėl jis viską sutvarkė taip, kad pirmiausia apklaustume kalinių pripažintus autoritetus. Tai buvo įvairių nusikalstamo pasaulio gaujų ir grupuočių lyderiai, įtakingiausias meksikietis, juodųjų nusikaltėlių autoritetas, bokso čempionas ir kiti. Komendantas mąstė taip: jeigu mums pavyktų įgyti aukščiausią padėtį šioje įstaigoje užimančių kalinių pasitikėjimą, tada gana lengvai rastume bendrą kalbą ir su visais kitais. Suprantama, mums kaip niekad skrupulingai teko paisyti privatumo ir apie tai, kad savo respondentus apklaustume komendanto ar netgi kalėjimo kapeliono kabinete, kur jų išpažintis galėtų nugirsti koks nors pašalinis asmuo, negalėjo būti nė kalbos. Pagaliau Prokas nusprendė pasinaudoti kalėjimo rūsiuose praėjusiame šimtmetyje įrengtomis ir dabar jau nenaudojamomis kameromis. Jų sienos buvo akmeninės, dviejų pėdų storio, durys pagamintos iš vientisos plieninės plokštės, kurioje tebuvo įleista nedidelė kalinių stebėjimo akutė. Tačiau Prokas jas dar uždengė antklodėmis, kad laukan neprasiskverbtų nė menkiausias garselis.

Pirmasis mano respondentas buvo juodaodis kalinys, – jis dievagojosi esąs visiškai nekaltas ir nepadaręs nusikaltimo, už kurį čia atsidūrė; girdi, po kivirčo su dviem nuolatiniais baro lankytojais jis tik šiaip sau sukinėjosi netoliese skersgatvyje, o paskui be jokio pagrindo buvo apkaltintas plikomis rankomis į mūro sieną – kuri tapo, kad ir nejudančiu, bet vis dėlto nusikaltimo įrankiu – mirtinai sumušęs du vyrus. Bent jau jis taip pasakojo. Beveik visi mūsų apklausti kaliniai, ypač tie, kurie atliko bausmę už seksualinius nusikaltimus, įkyriai kartojo esantys nekalti. Juodaodį į kamerą atvedė kalėjimo prižiūrėtojas, nė nemanydamas slėpti savo nepritarimo ir nutaisęs atitinkamą veido išraišką (ir apskritai kalėjimo prižiūrėtojai nepritarė mūsų ketinimams užsidaryti kamerose ir likti su nuteistaisiais vieniems, akis į akį. Jie netgi siūlė mums ant

kaklo pasikabinti švilpuką, kad prireikus galėtume pasikviesti pagalbos), aš pakviečiau savo respondentą sėstis, pasiūliau cigarečių ir kokakolos iš aštuonių uncijų talpos buteliuko, – kalėjime tai buvo nemenka prabanga, nes dėl nesunkiai suvokiamų priežasčių turėti stiklo gaminių šioje įstaigoje buvo griežtai draudžiama.

Mano juodaodis respondentas buvo trisdešimt vienerių metų nedidukas, bet tvirtai sudėtas vyras su akies protezu, turėjęs įprotį vis nuleisti galvą ir taip neaiškiai burbtelėti atsakymus, kad man dažnai tekdavo paprašyti, kad jis pakartotų tai, ką pasakė. Jo seksualinio gyvenimo istorija pasirodė esanti visiškai neįdomi ir niekuo neišsiskyrė iš kitų, – dėl to, kad dažnai ir ilgai sėdėdavo kalėjime, šis vyrukas su priešingos lyties individais seksu užsiiminėjo gana retai, įdomesnis buvo tik jo homoseksualių kontaktų sąrašas. Jis viską klojo atvirai, mėgaudamasis; man rodos, juodukui patiko ir ši jam visiškai nauja situacija, ir tai, kad rodžiau jam tiek daug dėmesio, vaišinau kokakola (išmaukė tris butelius) ir negailėjau cigarečių (perleido per plaučius pusę pakelio, dar du susigrūdo į kišenes). Mūsų pokalbiui baigiantis jis per stalą pasilenkė prie manęs ir tarė:

– Nežinau, gal ir neturėčiau to sakyti, bet noriu būti tau atviras, kaip ir tu man buvai. Supranti, apie ką aš?

– Taip, – atsakiau, pirštais tvirtai spausdamas savo planšetę. – Mes stengiamės... tai yra mes didžiuojamės tuo, kad... kad, kaip pas jus įprasta sakyti, nieko nevyniojame į vatą. Tai yra kad esame visiškai atviri.

– Ne, tai klausyk: iš tikrųjų aš nesu toks jau nekaltas, kaip bandžiau tave įtikinti, – pareiškė jis, trumpam nutilęs pirštais perbėgo per naują cigaretę, kurią atsargai buvo užsikišęs už ausies, ir pridūrė: – Prisimeni apie tuos du tipelius skersgatvyje? Pameni, kaip pasakojau apie tą naktį?

Aš tylomis linktelėjau.

– Na, iš tikrųjų aš nusukau jiems galvas. Žinai... Mano rankos, jos buvo aplipusios mėsa, tokia mėsa, kurią perki pas mėsininką ir kurią jis tau suvynioja į popierių. Tai buvo jų smegenys, žmogau, man pro pirštus dribo jų smegenys.

Nė nežinojau, ką atsakyti. Mes čia atvykome ne tam, kad klausytumės šitokių dalykų, tai buvo visiškai kita mokslo sritis. Žvelgiau tiesiai jam į akis, tiksliau į tą, kuri nejudėjo. Kameroje spengė tyla, ją šiek tiek drumstė tik švelnus mūsų vidaus šildymo krosnių šniokštimas – išpučiančios šiltą orą mūsų plaučių dumplės. Mes sėdėjome rūsyje, tūnojome pačiose kalėjimo gelmėse, palaidoti šaltame kape. Ar aš bijojau? Taip. Be jokios abejonės. Man prireikė poros minučių, kol susitvardžiau ir ištariau:

– Taip. O toliau?

Juodukas prabilo ne iš karto, sveikoji jo akis ėmė vartytis kaip audros blaškomas vėjarodis, paskui jis pasilenkė per stalą, sučiupo mane už riešo ir susiraukęs tėškė:

– Ta stora kiaulė...

– Kas?

„Tik nereaguok, – mintyse kartojau sau, – ir neišsiduok".

– Makgajus.

– Kas tas Makgajus? – sumišęs paklausiau.

Į mane įsmigo nepasitikėjimo kupinas žvilgsnis.

– Prižiūrėtojas! – neištvėręs šūktelėjo juodukas. – Ta stora mus sauganti kiaulė.

Tarp mudviejų ir vėl pakibo tylos kamuolys. Net jei dabar būčiau ėmęs rėkti per megafoną, niekas nebūtų manęs išgirdęs.

– Sumaniau jį pasmaugti. Šiąnakt.

Čia jis pasuko galvą, per petį žvilgtelėjo į kameros duris ir ant jų užmestą pilkšvai alyvinę antklodę, tarsi gobelenas užklojusią durų akutę, ir išsitraukė iš už kelnių juosmens platų, rūpestingai išgaląstą nerūdijančio plieno strypą. Ir kas gi, tiesą sakant, tai buvo? Gal tinkamai apdorotas ir nusmailintas šaukšto kotas, gal geležinio lovos karkaso dalis, o gal – iš dangaus nukritusio meteorito gabalas? Šiaip ar taip, daikčiukas buvo metalinis, tiksliau – plieninis. Ir jis turėjo jį čia, kalėjime. Vyrukas laikė strypą rankoje, atsukęs į stalinės lempos šviesą. Šviesa atsimušė į geležtę, blykstelėjo išaštrinta jos briauna, ir aš pajutau, kad man iškilo grėsmė.

– Paskersiu jį, – nuleistu balsu pakartojo juodukas, ir dabar aš tapau jo bendrininku, prisidėsiančiu prie šio nusikalti-

mo, vienu iš jo gaujos narių. – Tą storą kiaulę, – pabrėždamas kiekvieną žodį pridūrė jis, o tada atsistojo, žengė prie durų, sugniaužęs kumštį krumpliais kelis kartus energingai sudavė į metalinę durų plokštę ir griausmingu balsu riktelėjo koridoriaus gale budėjusiam prižiūrėtojui:

– Atidaryk! Jau baigėme!

Žinoma, visą šį nutikimą perpasakojau tik tam, kad suprastumėte, su kokia moraline dilema mes susidūrėme. Per kitus du interviu, – man dar teko apklausti boksininką ir meksikiečių nusikaltėlių grupuotės vadą, – jaučiausi lyg sustingęs ir niekaip negalėjau nugalėti baimės, o kai baigiau darbą ir grįžau į automobilį, iš karto viską papasakojau Prokui ir Korkoranui. Lauke tvyrojo tirštas rūkas, mes sėdėjome išsinuomoto automobilio salone, tarsi patys būtume nusikaltėliai, įkalinti čia iki gyvos galvos, amžiams pasmerkti kartoti vis tuos pačius klausimus, atlikti vis tą pačią procedūrą ir kęsti ant mūsų pečių gulančią visų atskleistų paslapčių naštą. Norėjau rėkti. Norėjau įsikniaubti Prokui į krūtinę ir šaukti, šaukti visa gerkle, šaukti tol, kol pritrūks kvapo.

Prokas sėdėjo šalia tarsi apmiręs, ir taip arti, kad mudviejų šlaunys truputį lietėsi. Man iš kitos pusės buvo įsitaisęs Korkoranas, jis žvelgė pro automobilio langą į nepermatomą ir, rodės, į atomus susiskaldžiusią tamsą. Prokas, kaip visuomet skubantis ir nemėgstantis gaišti laiko veltui, jau ketino užvesti automobilio variklį, bet dabar stabtelėjo, jo pirštai, laikę į spynelę įkištą raktelį, tarsi sustingo.

– Puikiai suprantu, su kokia dilema susidūrei, Milkai, – po trumpos pauzės pratarė jis. – Bet gali būti ir taip, kad jie nori mus išbandyti. Juk ir pats tai suvoki, ar ne? Jei pasklis kalbos, kad nesilaikome žadėto slaptumo ir konfidencialumo, daugiau galime nevažiuoti nei į šį, nei į kurį nors kitą kalėjimą.

– O jei to vyro gyvybei iš tiesų gresia pavojus? – bandžiau spirtis aš ir ištariau jo pavardę, ištariau taip, tarsi būčiau perskaitęs ją iškaltą antkapyje. – To prižiūrėtojo, Makgajaus, gyvybei?

Prokas atitraukė ranką nuo spynelės. Už automobilio langų tvyrojo rūkas.

– Ne, – pagaliau atsiliepė jis, – mes negalime to daryti, ir visai nesvarbu, kieno gyvybei gresia pavojus. Kad ir kaip labai būtų gaila, kad ir kaip norėčiau, kad nieko tokio neįvyktų, bet žlugdyti savo tiriamojo projekto ar jam kenkti irgi negalime. Be to, tai gali būti mums slapčia surengtas egzaminas, šito tau irgi nederėtų pamiršti. Ar ne tiesą sakau, Korkoranai? O kaip tu manai, Milkai?

Kaip vėliau pasirodė, tą naktį niekas nebuvo nužudytas. Kitomis naktimis irgi niekas nenukentėjo. Kiek man žinoma, per visą laiką, kai turėjome reikalų su San Kventino kalėjimu, ten nebuvo užpultas nė vienas prižiūrėtojas. Vis prisimindavau tą negrą su akies protezu, nusitvėrusį purviną plieninį strypą, – ir dabar apie jį galvoju ir klausiu savęs, juk Prokas vis dėlto buvo teisus? Atrodo, kad jie tik norėjo mus išbandyti. Surengė mums egzaminą.

BET PASKUI NUVYKOME į Berklį ir tai buvo tikrai išskirtinis momentas, patirtas per visus su Proku praleistus metus: jis skaitė paskaitą didžiulėje atviroje pavėsinėje, į kurią suplūdo ne mažiau kaip devyni tūkstančiai žmonių. Mes ką tik buvome grįžę iš San Kventino kalėjimo, ten rūsiuose akis į akį kalbėjomės su nuteistaisiais ir buvome toli nuo visų gyvenimo malonumų, ir štai pagaliau vėl atsidūrėme puikiai pažįstamoje universiteto miestelio erdvėje, stovėjome vieni viso pasaulio akivaizdoje, o devyni tūkstančiai neįkalintų ir visiškai laisvų studentų bei universiteto darbuotojų lipo vieni kitiems ant galvų ir grūdosi stengdamiesi išgirsti, ką didžiausias pasaulyje šios mokslo srities autoritetas pasakys apie tai, kas intrigavo ir jaudino labiau negu visos knygos, kurias jie parašė ar kada nors parašys.

Nepamenu, koks tądien buvo oras. Gali būti, kad lijo, kad pylė negailestingas ir visa permerkiantis, šiuo metų laiku Kalifornijai būdingas lietus, bet taip pat gali būti, kad aš supainiojau ir laiką, ir vietą, – gal lijo visai kitur ir per kitą mūsų kelionę. Tačiau gerai pamenu, kaip atrodė auditorija. Ar, tiksliau, milžiniška pavėsinė. Čia pat, greta jos esančioje aikštelėje, matyt, tarp universitetų vykdavo krepšinio varžybos, ta-

čiau tą popietę į universitetą atvyko entuziazmu trykštantis Prokas, Prokas – knygos autorius, įžymybė, seksualinių tabu laužytojas, taigi ir pavėsinė, ir šalia jos esanti aikštė laikinai buvo užleista mums. Likus dviem valandoms iki paskaitos pradžios buvo užimta visi septyni tūkstančiai sėdimų vietų, o kai mes atvažiavome, universiteto vadovybė kaip tik davė nurodymą tarpuose tarp eilių ir pačioje krepšinio aikštelėje pastatyti dar du tūkstančius sulankstomų kėdžių. Ar bereikia dar ką nors pridurti, išskyrus nebent tai, kad ore tvyrojo nemenka įtampa ir aiškiai juntamas susijaudinimas?

Mus nuvedė į vieną iš treneriams skirtų kambarių, tik pirma teko įsmukti pro šonines duris, rūpestingai atitvertu koridoriumi nužingsniuoti iki pat galo, o kai įžengėme į mums skirtą patalpą, vyras, turėjęs auditorijai pristatyti Proką (jis tikrai ėjo ne žemesnes kaip universiteto prorektoriaus pareigas), paragino mus kuo patogiau įsitaisyti ir pareiškė, jog trumpam mus paliks ir nubėgs pasižiūrėti, kaip vyksta paskutiniai pasirengimo darbai.

– Mums dar reikia maždaug dešimties minučių, – paaiškino jis. Nežinau kodėl, bet mano atmintyje neišliko jokios informacijos, kaip šis vyras atrodė, tad apibūdinsiu jį tiesiog kaip gudrų ir suktą, neišraiškingų veido bruožų ir vengiantį tiesaus žvilgsnio vyruką, iš prigimties turintį nemažai biurokratui reikalingų savybių. – Be to, jei galėčiau jums dar kuo nors pasitarnauti, pakaks tik šūktelėti.

Taip taręs jis išskubėjo iš kambario, uždarė duris, ir mes likome vieni.

– Nieko sau trenerio kambarėlis, ką? – atsigręžęs į mus – Korkoraną, mane ir Mekę, – šyptelėjo Prokas. Mes apsižvalgėme. Kambarėlis buvo ankštokas, prigrūstas visokiausio sporto inventoriaus: skirtingų porų sportbačių, gelsvų tinklinio kamuolių, beisbolo lazdų, startukų, puspirštinių, teniso rakečių, šalmų ir panašių dalykų; sienos buvo nukabinėtos kažkokių komandų nuotraukomis, o dvi aukštos, beveik lubas siekiančios lentynos lūžo nuo komandoms priklausančių sporto trofėjų. Užuodęs tą kvapą, – iš gretimos patalpos, kurioje buvo įrengtos sportininkų rakinamos spintelės, sklin-

dantį sudvisusį ir gaižų prakaito dvoką, kuriuo per daugelį metų, rodės, kiaurai buvo persisunkusios pastato sienos, – vėl prisiminiau vidurinės mokyklos laikus ir tai, ką patyriau ir kokie vaizdiniai buvo iškilę mano sąmonėje, kai gulėjau per amerikietiškojo futbolo rungtynes patyręs smegenų sukrėtimą. Į patalpą, kur buvo spintelės, jie įnešė mane neštuvais, erdvėje prie durų plūduriavo mano motinos veidas, – ji priminė sparnais į lango stiklą besidaužantį paukštuką, – mano sąmonė tai prigesdavo, tai vėl prašviesėdavo, kol pagaliau galutinai nuskaidrėjo ir grįžo pas mane įgavusi besišypsančio moters veido pavidalą, nors iš tiesų tai buvo ne moteris, o gerokai paniuręs ir visiškai plikas mūsų komandos gydytojas, kuris kišo man po nosimi uostomosios druskos.

– Taigi, – atsiliepė Mekė, – dabar matai, ką reiškia būti įžymiam? Bet kitą kartą jie mus tikriausiai apgyvendins ne bet kur, o „Ritz" viešbutyje, Prokai. Tikrai. Tik turėk kantrybės.

Mes visi nusikvatojome, nors Proko juokas labiau priminė prunkštimą, tuomet jis visus mus pervėrė įdėmiu žvilgsniu, tarsi šiuos žodžius mes būtume ištarę choru. Ar jis buvo susinervinęs? Tikriausiai.

Ir kaip tik tą akimirką, tarsi atsakydamas į mano mintyse ištartą klausimą, pastatas sudrebėjo nuo improvizuotoje auditorijoje susirinkusios nerimstančios minios bruzdesio. Tūkstančiai vyresniųjų kursų studentų stengėsi užgniaužti žiovulį, neramiai sukiojosi kėdėse ir šūkčiojo, bandydami perrėkti nekantrų, vis stiprėjantį balsų gaudesį.

Mekė priėjo prie Proko, ir dabar jie abu stovėjo viduryje kambario sustingę, tarsi klausydamiesi tolumoje dundančio griaustinio.

– Gal tau ko nors atnešti? – tyliai pasiteiravo ji. – Gal kavos? Gal stiklinę vandens ar kokakolos?

Minutėlę padvejojęs, – o Prokas niekad nedvejodavo ir nė žodžio nepratardavo be reikalo, – jis tylutėliai, taip, kad vos išgirdau, pratarė:

– Vandens.

– Gerai, – sumurmėjo Mekė. – Tiesiog pamaniau, Prokai, kad anksčiau ar vėliau tave ims kankinti troškulys. Turi žiū-

rėti, kad tau neperdžiūtų gerklė. Juk pats žinai. Man nelabai patinka nuolat tai kartoti, bet skaitydamas paskaitą tu esi tarsi garsus tenoras, dainuojantis „Metropoliteno“ operoje, arba radijo laidos vedėjas, – ir metė iškalbingą žvilgsnį į mudu su Korkoranu.

– Aš nueisiu, – pasisiūlė Korkoranas. – Tik vandens, taip? Gryno vandens...

Durys prasivėrė, ir link mūsų vėl siūbtelėjo bruzdančios minios triukšmas, nepaliaujamas suolų ir kėdžių bilsnojimas, ypatinga čia susirinkusių žmonių skleidžiama energija. Atrodė, kad iš improvizuotos auditorijos, iš koridoriaus, iš trenerių kambario išpumpuotas visas oras. Norėjau bent kiek praskaidrinti atmosferą, nes mano širdis daužėsi taip, lyg netrukus man pačiam būtų reikėję lipti ant pakylos ir atsistoti prieš tą minią.

– Atrodo, kad vietiniai jau nerimsta, – pajuokavau aš.

Staiga Prokas sustingo kaip druskos stulpas, pirštai, kuriais jis kaip tik braukė sau per plaukus, sustojo toje vietoje, kurioje tą akimirką buvo. Jis nudelbė mane nuožmiu žvilgsniu, – žvilgsniu, kuris pervėrė mano kūną kaip adata ir prismeigė prie pagalvėlės, tarytum būčiau viena iš pasiklydusių gumbavapsvių.

– Nebūk mažvaikis, – atkirto jis. – Lengvabūdiškoms pastabėlėms čia ne vieta. Ir metas netinkamas.

Mekė stovėjo šalia savo vyro, uždėjusi delną ant jo rankos, šiek tiek aukščiau riešo.

– Prokai, – taikiu balsu prabilo ji, – nusiramink, prašau tavęs.

Bet profesorius įniršęs patraukė savo ranką.

Jo žvilgsnis vis dar buvo įbestas į mane, burna kietai sučiaupta, suspausta įsiūčio gniaužtų, lūpos vos pastebimai trūkčiojo, tarsi jis būtų paėmęs į burną ko nors kartaus.

– Tokios neapgalvotos replikos diskredituoja visą mūsų tiriamąjį projektą, tokios pastabos mūsų darbą menkino visą laiką, nuo pat tos dienos, kai su tavimi susipažinau. Tu dirbi lyg atžagariomis rankomis, Milkai, – dirbai, dirbi ir, matyt, visada dirbsi. Ar girdi, ką tau sakau?

Minia alsavo vienu ritmu. Visas pastatas gaudė ir virpėjo. Aš nuleidau galvą ir atsiliepiau:

– Aš tik norėjau... aš tik... tik pajuokavau...

– Dėl Dievo meilės, nustok pagaliau mikčiojęs. Kalbėk kaip žmogus!

– Prokai, – aiškiai norėdama mane užtarti įsiterpė Mekė. – Prašau tavęs, Prokai. Jis tik bando...

– Man nusispjaut, ką jis bando ir ko jis nori! Kas jau kas, bet šis vaikinas turėtų žinoti, jog kai ruošiuosi kreiptis į auditoriją, jo pagalbos man tikrai nereikia, – ir, įbedęs akis į Mekę, pridūrė: – nei jo, nei kieno nors kito.

Mano ausis pasiekė duslus Mekės balsas:

– Gal tuomet nori, kad mes visi išeitume?

Ir kaip tik tuo momentu, nešinas stikline vandens, pro duris įžengė Korkoranas, šviesiaplaukis vaikinas, kurio žavesiui niekas negalėjo atsispirti, o kartu vidun įsiveržė ir vibruojanti triukšmo banga, – ji siūbtelėjo per kambarį ir lūžo, atsitrenkusi į trofėjų prikrautas lentynas.

– Taip, – atšovė Prokas, skubėdamas iš Korkorano paimti stiklinę vandens, – taip, norėčiau, kad išsinešdintumėte. Visi. O jį, – profesorius dūrė pirštu į Korkoraną, – jį irgi veskitės kartu.

Kol nusiyrėme į auditoriją ir susiradome pirmojoje eilėje mums rezervuotas vietas, incidentą aš jau buvau pamiršęs ir Prokui viską atleidęs. Dėl visko buvo kalti nervai, vien tik pertempti nervai. Kaip dėstytojas, Prokas jautė stiprų ir nuolatinį spaudimą, ir nors nė vienoje iš šimtų jo skaitytų paskaitų, kuriose teko dalyvauti ir man, nemačiau jo neryžtingo ar bent kiek nepasitikinčio savimi, vis dėlto ši paskaita buvo ypatinga. Dar niekada jo pasiklausyti nebuvo susirinkusi tokia didžiulė minia, ir jis būtų buvęs antžmogis, jei tokiomis aplinkybėmis jo nervai nebūtų buvę įtempti kaip stygos. Negana to, universiteto prorektorius, – mano minėtas niekuo neišsiskiriančio veido ir stoto vyras, mokslininkas ir biurokratas, – savo įžanginėje kalboje irgi mestelėjo porą žaismingų pastabų, ir auditorijoje susirinkę studentai ėmė sutartinai krizenti. Paskubomis pasklaidęs lapus su iš anksto pareng-

ta kalba ir įdūręs trumpareges akutes į klausytojų auditoriją, jis krenkštelėjo ir prabilo:

– Man nepaprastai malonu matyti tiek daug universiteto darbuotojų ir jų žmonų, studentų, atėjusių pasiklausyti šios paskaitos. Žinoma, dauguma iš mūsų į temą, kuri netrukus čia bus gvildenama, turime žvelgti iš gerokos laiko perspektyvos.

Iš pradžių tvyrojo mirtina tyla, tarsi auditorija jo žodžių būtų nenugirdusi, bet paskui per kėdžių ir suolų eiles, tarsi motyvas iš „Valkirijos“, nusirito sutartinio kikenimo banga.

Pagaliau pasirodė Prokas. Išpūtęs krūtinę ir vis žybtelėdamas akinių stiklais, jis įėjo iš improvizuotos auditorijos užkulisių, užlipo ant pakylos. Jį pasitiko griausmingų plojimų lavina, akimoju nuslūgusi, vos tik jis kilstelėjo ranką norėdamas pasitaisyti mikrofoną. Kaip visuomet, profesorius ėmė kalbėti ekspromtu, neturėdamas nei konspekto, nei jokių kitokių užrašų, prabilo žemu balsu, akimirksniu perėjo į dalykišką toną, kuris per tiek darbo metų nė karto nebuvo jo apvylęs. Paskaitą jis pradėjo nuo senos temos, būtent ėmė kalbėti apie nukrypimus nuo normos bei svyravimus ir apie tai, kaip kraštutiniai, tiek pačioje skalės apačioje, tiek jos viršuje esantys rodikliai padeda nustatyti seksualinio elgesio normą. Išvardijęs būdus, kuriais nuo pat lytinės brandos pradžios žmonių rūšiai priklausantis gyvūnas gali patenkinti savo seksualinius poreikius, – masturbavimąsi, petingą, lytinį aktą ir oralinį komponentą, – profesorius perėjo prie seksualinių reikmių tenkinimo dažnumo, ir čia susirinkusiųjų minia, kuri po truputį budo ir vis atidžiau klausėsi, vos neištrūko iš jo kontrolės.

– Pavyzdžiui, vieniems individams visiškai pakanka patirti vieną orgazmą per mėnesį ar net per metus, o kitiems būtini keli orgazmai per savaitę ar netgi per dieną, – tęsė paskaitą Prokas.

Po šių jo žodžių kažkas, sėdėjęs man už nugaros, garsiai ir išraiškingai švilptelėjo, – tokį švilptelėjimą mes vadindavome „vilko švilptelėjimu“. Staiga minia subruzdo, tarsi būtų išgirdusi ženklą susivienyti ir sukilti, visa žmonių masė su-

bangavo ir sušniokštė tartum į medžių šakas įsisukęs stiprus vėjas, bet Prokas pačiu laiku mestelėjo kandžią pastabą, ir salė akimirksniu nuščiuvo.

– Suprantama, yra ir tokių, – nė kiek nesutrikęs tęsė jis, – kurių poreikis tenkinti savo seksualines reikmes yra toks menkas, kaip to vyro, kuris ką tik švilptelėjo.

Siūbtelėjo nervingas juokas, po to įsivyravo mirtina tyla. Dabar jis laikė juos visus savo rankose. Ir visas šešiasdešimt minučių išlaikė jų dėmesį: devyni tūkstančiai klausytojų sėdėjo susikaupę, įbedę žvilgsnius į Proką – stovintį visu ūgiu ant pakylos įžymųjį sekso tyrėją, reformatorių pirmeivį, pamokslininką ir oratorių. Žiūrėjau į jį sėdėdamas pirmoje eilėje, šalia manęs iš vienos pusės buvo įsitaisiusi Mekė, iš kitos – Korkoranas, ir nors Proko paskaita man buvo žinoma taip gerai, kad būčiau galėjęs viską pakartoti žodis žodin, būčiau galėjęs savarankiškai pateikti statistinius duomenis ir aptarti nėštumo laikotarpiu esančių ramybės periodų ypatumus, vis dėlto profesoriaus žodžiai skambėjo taip įtaigiai, tą popietę visa auditorija buvo taip įsimagnetinusi ir ją buvo apėmusi tokia ypatinga nuotaika, kad mane net šiurpas nukrėtė. Tai buvo kulminacija, šlovės momentas, neabejotinas Proko triumfas. Studentai klausėsi jo užgniaužę kvapą, profesorių žmonos sėdėjo palinkusios į priekį. Salėje nebuvo girdėti nė menkiausio garselio, – nei murmesio, nei netgi pavienio nedrąsaus kostelėjimo. Niekas nė nekrustelėjo, nė vienas iš klausytojų neišėjo anksčiau. Paskaitą Prokas baigė jau įprastu raginimu būti tolerantiškiems, paskui žengtelėjo atgal ir linktelėjo galva, dėkodamas klausytojams už dėmesį.

O taip, jie plojo. Kaip jie plojo...

9

KAI GRĮŽOME NAMO, sužinojau, kad Elsteris oficialiai paskirtas instituto bibliotekininku ir kad Airisė vėl ėmė groti klarnetu, – duslus ir melancholiškas jo garsas pasitiko mane iš tolo, einantį automobilio įvažiavimo taku ir ketinantį apžiūrėti, ar labai reikia remontuoti namą ir tvarkyti kiemą. Automobilis (buvau palikęs jį Airisei, o iki namų mane pamėtėjo Korkoranas) stovėjo pasviręs, nuleista priekinio, vairuotojo pusėje esančio rato padanga, o ant užpakalinio buferio buvo matyti naujas nubrozdinimas ir įlenkimas. Kadangi lauke buvo labai tylu, giedra ir šalta, klarneto muzika mane pasiekė iš tolo, iš pačių namo gelmių, ir man prireikė kelių minučių, kol susigaudžiau, kas čia per garsai: iš pradžių net pamaniau, kad juos leidžia koks nors už įrankių sandėliuko užlindęs mirtimi besivaduojantis gyvūnas. Bet ne, tai buvo Airisė. Tai buvo jos instrumentas, ji grojo savo instrumentu, kurį visus tuos metus laikė apatiniame dešiniajame komodos stalčiuje, įdėtą į nedidelę aksominę dėžę.

„Tik pamanyk“, – pagalvojau, tai, kas čia dėjosi, man tiesiog netilpo galvoje. Automobilis buvo netinkamas važiuoti, kol pasiekiau laukujų durų laiptus, į akis krito dar bent pustuzinis iki galo nepadarytų darbų, bet šįkart aš dėl to visiškai nesijaudinau. Man tai visiškai nerūpėjo. Namas galėjo sugriūti, mašina – užsiliepsnoti ir sudegti – man buvo tas pats. Jaučiausi pavargęs, nusivaręs nuo kojų kaip paskutinis šuo, ir negalėjo būti nė kalbos apie tai, kad, ir toliau su Proku važinėdamas į ekspedicijas, tuo pat metu nepriekaištingai atliksiu ir namų šeimininko vaidmenį, kad būsiu vienas iš tų ramių ir santūrių tėvelių, su šypsena žvelgiančių iš televizorių ekranų.

Kai įžengiau pro duris, Džonas jaunesnysis pašoko nuo krūvos žaislų, pasileido per kambarį ir netrukus rankytėmis apkabino man kelius, o aš pastačiau ant grindų lagaminą, pakėliau vaiką ir pabučiavau. Airisė sėdėjo nugara į mane. Ji buvo įsitaisiusi ant sofos priešais židinį (židinį ji buvo užsikūrusi, bent jau tiek, tačiau pastebėjau, kad panaudojo netinkamas malkas, tas, kurios buvo skirtos prakurai ir kurias aš jos gal šimtą kartų prašiau naudoti itin taupiai), ištiesusi ir šiek tiek praskėtusi kojas, pakėlusi prie lūpų klarnetą. Iš instrumento sklido labai žemas ir graudus, girgždus, dejuojantis garsas, ir mano sąmonėje iškilo krovininių laivų, rūke skrodžiančių Mičigano vandenis, vaizdas. Ir staiga, pamatęs ją išsipūtusiais skruostais, pražergtomis kojomis, susivėlusiais plaukais, susikaupusią ir užsimerkusią, pajutau neviltį: čia buvo Airisė, mano Airisė, bet kartu ji galėjo būti bet kas kitas – su pučiamųjų orkestru žygiuojanti mergina, nepaprastai uoliai repetuojanti ir aistringai trokštanti pasiekti man neįsivaizduojamų aukštumų. Trumpą akimirką, prieš nuleisdamas ant žemės sūnų (švelniai, švelniai, kad mažutės ore maskatuojančios vaiko kojytės saugiai pasiektų kilimą) ir šūktelėdamas Airisės vardą, pamaniau, kad ją prarandu. Nors ne: kad ją *jau* praradau.

– Airise, – pratariau, – Airise, čia aš. – Ji krūptelėjo, nustebusi išpūtė akis ir atitraukė nuo lūpų instrumentą, nuo kurio galo driekėsi ilgas seilių siūlelis. Netrukus ji atitoko, nusišypsojo, o aš paklausiau: – Vėl groji klarnetu, ką?

– Eikš, – pakvietė mane Airisė.

Aš atsisėdau ant sofos šalia jos, mudu pasibučiavome, tuo tarpu Džonas jaunesnysis užsiropštė man ant kelių, o nežinia iš kur atsiradęs katinas išsitiesė ant minkšto sofos ranktūrio. Tai buvo džiaugsmingas momentas, herojaus sugrįžimo akimirka, ir aš pajutau, kaip mane savo gniaužtuose laikiusi neviltis ima sklaidytis. Mes valandėlę šitaip pasėdėjome kalbėdamiesi apie paprastus kasdienius dalykus, papasakojau jai, kaip praėjo kelionė, kaip San Kventine mane buvo apėmusi baimė, kaip meistriškai Prokas skaitė paskaitą Berklio universitete, paskui truputį išgėrėme, įteikiau Džonui jaunesniajam

lauktuvių skardinėlę ledinukų, ištraukiau iš lagamino Airisei dovaną – vienoje pajūrio parduotuvėlėje nupirktą lakuotą nautilo kriauklę, paskui, minutėlę patylėjęs, vėl užvedžiau kalbą apie klarnetą.

– Ir kas gi tave paskatino vėl išsitraukti klarnetą?

Airisė žvilgtelėjo į mane per akinių rėmelių viršų. Į savo stiklą ji buvo įsipylusi džino ir toniko, jos žvilgsnis kurį laiką atrodė keistai šaltas. Instrumentą ji laikė paspaudusi po pažastimi, jo liežuvėlis ir pūstukas vis dar buvo šlapi ir blizgūs, klavišai spindėjo, o ilgas juodas vamzdis tarsi šešėlis kyšojo įsirėžęs skersai jos rankos.

– Nežinau, – gūžtelėjo pečiais Airisė. – Juk turėjau kuo nors užsiimti. Na, supranti, ką nors veikti, kaip nors prastumti laiką.

Jos balse išgirdau nebylaus kaltinimo gaidelę, įsisenėjusio mudviejų ginčo dvelksmą, ir mano krūtinėje vėl sukilo pyktis:

– Palikai kieme automobilį nuleista padanga. Tikiuosi, nevažinėjai juo? Pasakyk, kad nevažinėjai.

Bet ji nieko man neatsakė. Tik pakėlė stiklą prie lūpų, tuomet tęsė savo mintį:

– Ir Hilda. Ji mane paragino. Matai, ji irgi groja, ir pavasarį, per kokį nors pikniką, gal per šventę, skirtą karuose kritusiųjų atminimui, mes ketiname groti duetu – Hilda ir aš. Jau maniau, kad niekada taip ir nerasiu pūstuko, bet vis dėlto man pavyko. – Ugnis židinyje išleido gailų atodūsį ir prigeso, nes buvo įkurta iš plonų šakelių, o ne storų ąžuolinių malkų, sukrautų malkinėje, gal per penkiasdešimt pėdų nuo sofos, ant kurios sėdėjome. – Be to, norėjau nustebinti tave.

– Nežinojau, kad ir Hilda groja, – atsiliepiau aš bandydamas įsivaizduoti prakaulią gracingą Rutledžo žmoną, siauromis lūpomis ir mažomis stangriomis krūtimis, prisėdusią ant kėdės kraštelio, pasidėjusią priešais partitūros lapą ir keliančią sau prie burnos instrumentą.

– Ji grojo visą laiką, kol baigė koledžą. Kaip ir aš. – Airisė nykščiu švelniai perbraukė žibantį blyškios metalo spalvos klarneto liežuvėlį ir pridūrė: – Juk turėjome kuo nors užsiimti, juolab kad mūsų vyrų niekada nėra namie.

– Oskaras šį kartą pasiliko Blumingtone.

– Taip, – atšovė ji, – tai tiesa. Bet tavęs nebuvo.

Staiga Džonas jaunesnysis, kuris vėl buvo grįžęs prie savo žaislų, pakėlė galvą ir pareiškė esąs alkanas.

– Mamyte, valgyti, – ėmė verkšlenti jis, tarsi visai netikėtai būtų suvokęs esminę pasaulio, o ypač savo paties egzistencijos tiesą.

– Gal mums tiesiog nueiti kur nors pavalgyti, – pasiūliau aš.

Airisė pervėrė mane nuostabos kupinu žvilgsniu.

– Argi mes galime sau tai leisti?

– Kažin kiek nekainuotų. Užsisakytume mėsainių. Arba picą.

– Picą! – nusitvėręs šį žodį ėmė klykauti Džonas jaunesnysis. – Picą!

– Ššš! – sudraudė jį Airisė, ir berniukas, pripuolęs mamai prie kojų, veidu įsikniaubė į skreitą. – Nesuprantu, kodėl negalėčiau greitosiomis paruošti ko nors užkąsti, nes mums tikrai nereikia švęsti tavo sugrįžimo, ar ne tiesa? Tiesiog buvai išvykęs, o dabar grįžai. Argi tai ne mūsų kasdienybė?

Nesumojau, ką jai atsakyti, ir kelias minutes mudu sėdėjome tylėdami, tik Džonas jaunesnysis vis tampė Airisės palaidinukės kraštą ir rypavo:

– Prašau, mamyte, prašau...

– Man reikia persirengti, – pagaliau pratarė ji. – Ir bent šiek tiek pasidažyti. Be to, nenoriu ilgai užtrukti, nes man reikia grįžti...

Aš pakėliau savo stiklą ir švelniai susidaužiau su Airise.

– Kur grįžti? Vėl prie... darbo?

Dabar Airisė šypsojosi, Džonas jaunesnysis vis dar buvo įsikibęs jai į sterblę: „Prašau, prašau...“, o jos akyse žybčiojo šelmiškos ugnelės, tarsi viskas būtų atleista, tarsi nebūtų prasmės kivirčytis, nes meilė, mūsų meilė, vyrą ir moterį, dvi žmonių rūšiai priklausančias *būtybes* siejanti meilė, buvo kur kas svarbiau už visas patirtas netektis, pralaimėjimus ir dvejones.

– Ne, – paaiškino ji, – ne prie darbo. Kalbu apie tam tikrus statistinius duomenis, kuriuos galėtum man priminti.

– Kokius duomenis?

– Kiek kartų per savaitę vidutiniškai žmonės užsiiminėja s-e-k-s-u? – paskutinį žodį Airisė sąmoningai ištęsė ir ištarė

paraidžiui, kad mūsų sūnus jo nepasigautų, kaip jau buvo pasigavęs žodžius „liemenėlė“ ir „strėnjuostė“. – Na, ne mažiau kaip penkerius metus susituokusios poros? Kartą per savaitę?

– Na ką tu, – paprieštaravau, staiga pasijutęs tikru profesionalu, ir oriai papurčiau galvą, – ne mažiau kaip du kartus. Tikrai.

KITĄ DIENĄ DARBE mudu su Rutledžu per pertrauką kartu nuėjome išgerti kavos, ir tuomet jis man papasakojo apie Elsterį. Iš pradžių mes kalbėjomės apie klarnetą, aš pasakiau: „Girdėjau, kad Hildą vėl pagavo įkvėpimas muzikuoti“ ar panašiai, paskui šnektelėjome apie mūsų išvyką prie Ramiojo vandenyno pakrantės ir Rutledžas prasitarė, kad šį kartą iš tiesų džiaugėsi galimybe likti namie, nes jau tikrai pavargo nuo ryto iki vakaro kaip koks samdinys („Tik neįsižeisk, Džonai“) vesti respondentų apklausas, juolab kad, bent jau jo nuomone, Prokas priėmė jį į institutą analizuoti jau surinktą medžiagą ir užsiimti mokslo tyrimais. Jis tikėjosi institute netrukus užimsiąs tokią pat padėtį kaip ir profesorius ar bent jau tapsiąs lygiaverčiu jo partneriu. Ir tada, lyg niekur nieko, jis man pasakė naujieną apie Elsterį.

Prisipažinsiu, netekau žado.

– Elsteris? – nustebau. – Bet juk jis... na, jis nėra mūsų tiriamojo projekto bičiulis. Jis... Ar aš tau nepasakojau to atsitikimo, kai jis atsitempė į barą Fredą Skiteringą, o šis bandė mane iškvosti?

Ir aš jam viską išklojau.

Rutledžas išliko ramus, mano pasakojimas jo nė kiek nesutrikdė. Net jei pastatas, kuriame jis tūnojo, būtų paskendęs liepsnose, net jei būtų užsidegę jo paties plaukai, Rutledžas, atrodo, nebūtų nei pakėlęs balso, nei ėmęs žingsniuoti greičiau, negu įprasta laidojimo procesijoms. Staiga mano atmintyje iškilo anas vakaras, kurį drauge su Meke praleidome viešbučio kambaryje, kai jis tik klusniai pakilo, išsitiesė kaip styga ir nužingsniavo su ja į miegamąjį, tarsi būtų kareivis, vykdantis vyresnybės įsakymą. Bet dabar, kai atskleidžiau jam Elsterio klastą ir išdavystę, ar bent jau tai, kad jis *galėtų* mus

išduoti, – Rutledžo veido išraiška aiškiai pasikeitė. Minutėlę patylėjęs, jis paklausė:

– Tai tu manai, kad tuo žmogumi negalima pasitikėti?

– Taip, aš taip manau.

Rutledžas kilstelėjo ranką, pirštais persibraukė ūsiukus, apsidairė po salę, ar kur nors nepamatys Proko, ir prisidegė cigaretę. Žiūrėjau, kaip jis užgesina degtuką, švysteli jį ant grindų ir patrina bato padu.

– Ką gi, tiesiog turime būti labai atsargūs, privalome turėti tai omenyje ir paaiškinti Prokui, nes, jei atvirai, viskas priklauso tik nuo mūsų. Turbūt nereikia tau aiškinti, kas dėsis, jei bent koks gandelis – ką ten gandelis, bent menkiausia jo nuotrupa – prasprūs į viešumą. Kita vertus, ponia Metjus ir ta kita moteris, kurią priėmėme į institutą, Lor Peterson, ar kaip ten jos pavardė... Jos iki šiol nieko nenutuokia, ar ne? O juk kasdien nuo ryto iki vakaro sėdi biure.

Aš nebuvau toks tikras. Gal mano reakcija buvo perdėtai jautri, gal apsirikau vertindamas tą vyruką, bet galų gale, kaip tada turėjau suprasti tai, kas įvyko aną vakarą užeigoje, kai jis bandė mane išklausinėti, ir ne sau, ne norėdamas patenkinti savo smalsumą, o paprašytas trečiojo asmens ir, negana to, žurnalisto? Gal Skiteringas jam sumokėjo? O gal Elsteris iš prigimties buvo pasalūnas ir išdavikas?

– Beje, – prisimerkęs, kad į akis nepatektų cigaretės dūmų, ir siurbtelėjęs iš puodelio kavos pratarė Rutledžas, – ar girdėjai, kad sekmadienį Prokas vėl organizuoja muzikos vakarą?

Atsakydamas tik kilstelėjau rankas į priekį ištiestais delnais ir, man rodos, jam turėjo būti visiškai aišku, kad ši naujiena manęs, švelniai tariant, nepradžiugino.

– Aha, – pagaliau atsiliepiau. – Tai yra iki šiol nieko nebuvau apie tai girdėjęs.

Ne, nepasakyčiau, kad manęs visiškai nedžiugino galimybė sužinoti šiek tiek daugiau apie klasikinę muziką, – kaip jau sakiau, ilgainiui ėmiau vis labiau ją vertinti, netgi operos kūrinius, – tiesiog tie muzikos vakarai man asocijavosi su mūsų projektu, jie man atrodė tarsi instituto darbų tąsa. Be to, ir Airisė negalėjo jų pakęsti.

– Na nežinau, nežinau, – numykiau. – Jaučiuosi toks pavargęs... Jei atvirai, man tie muzikos vakarai jau išlindo pro gerklę.

Suspaudęs cigaretės filtrą taip stipriai, kad virš viršutinės lūpos ūselių ornamentas atrodė išlinkęs kaip arka, Rutledžas nenuleido nuo manęs akių.

– Taaip, – nutęsė jis, – suprantu, ką turi omenyje. Bet ten kažkas planuojama, nes pakviesti tik mes, instituto bendradarbiai. Su žmonomis.

– Tik mes? Keista... Nes Prokas, kiek man žinoma, dar niekad nėra organizavęs muzikos vakaro, į kurį susirinktų mažiau nei dvidešimt ar trisdešimt svečių. Galų gale šviesti žmones ir yra svarbiausias tokių vakarų tikslas.

– Ir pasirodyti.

Po šios pastabos mudviejų pokalbis, rodos, ėmė strigti. Negalėjau pakęsti, kad kas nors kritikuotų Proką, juo labiau kad tai darytų vienas iš bendradarbių ir kolegų, todėl pervėriau Rutledžą išraiškingu žvilgsniu, tarsi perspėdamas, kad liautųsi.

Bet jis tik abejingai gūžtelėjo pečiais, apmetė akimis salę ir vėl kreipėsi į mane:

– Klausyk, Džonai, lojalumas yra viena, ir norėčiau, kad teisingai mane suprastum, bet, žinai, Prokas – irgi ne Dievas, kad į jį nebūtų galima paleisti vienos kitos kritikos strėlės. Kartais su tais savo *obbligato, menuetto, largo e cantabile* ir kitais posakiais jis atrodo toks pasipūtęs ir vaidinantis didelį žinovą. O jau ta veido išraiška... Tokią pat išraišką jo veidas įgauna tada, kai jis patiria orgazmą, atrodo lyg prie kryžiaus kalamas nusidėjėlis.

Pasijutau tarsi gavęs per veidą.

– Paklausyk, Rutledžai... Oskarai... – lediniu balsu atkirtau aš. – Turiu tau pasakyti, kad man nemalonu, kai kas nors kritikuoja arba juodina Proką. Atleisk, bet tiesiog nenoriu šito klausytis, tad prašyčiau ateityje tokias pastabas pasilikti sau...

– Bet juk ir tu ją matei. Matei tą jo veido išraišką. Matei ją, ir ji buvo skirta ne kam kitam, o tiktai tau, argi ne? Tą patį esu patyręs ir aš. Juk tai mūsų darbo dalis, taip?

– Ne, – atrėžiau. – Ne, apie tai aš tiesiog nenoriu kalbėti.

Jis sėdėjo ir žiūrėjo į mane, gręžte gręžė žvilgsniu, lyg registruotų mano seksualinio gyvenimo istoriją.

– Na ir, žinoma, Tedas, – dar pridūrė Rutledžas. – Tedas su savo kamera irgi ten bus.

IŠAUŠO VĖJUOTAS SEKMADIENIS, nušviestas nedrąsios, geresnius orus žadančios pavasario saulės. Žydėjo krokai, gluosniai, azalijos. Miestelėnai darbavosi savo kiemuose: grėbstė pernykštę žolę, suko galvas, kur geriau ištempti hamakus. Visur buvo pilna studentų, grupelėmis po tris keturis jie žingsniavo šaligatviais, atsisagstę švarkus ar striukes, šypsojosi, išdykavo ir kažką vieni kitiems šūkčiojo, tarsi jau būtų sulaukę gegužės, tarsi būtų birželis ir baigiamieji egzaminai jau pasibaigę. Nusistovėjo pats tinkamiausias oras aitvarams leisti, ir nors bene dvidešimt metų nebuvau skraidinęs aitvaro, pigiais niekučiais prekiaujančioje parduotuvėlėje mudu su Airise nusipirkome nebrangų popierinį aitvarą ir nusivedėme Džoną jaunesnįjį į parką. Tarp mūsų viskas klojosi kuo puikiausiai. Tačiau prieš išvyką į parką atlikome dar vieną labai neįprastą žygį, net nežinau, kaip dėl to jaučiausi ir ką visa tai iš tiesų reiškė. Mes nuėjome į bažnyčią. Buvo sekmadienis, ir mes nuėjome į pamaldas.

Kaip jau sakiau, Airisė užaugo Romos katalikų tikėjimą išpažįstančioje šeimoje, bet mokydamasi koledže nuo religijos atitolo, o aš, žinoma, buvau netikintis ir nemačiau jokios priežasties, dėl kurios turėčiau peržengti bet kurios konfesijos bažnyčios slenkstį. Bet Airisė tą rytą prabudo įsikalusi į galvą, kad mes eisime į bažnyčią, nes buvo Gavėnia ir jai trūko šiam laikotarpiui įprasto ritualo, ji pasiilgo nesuprantamo lotyniško murmesio, senovę primenančio smilkalų kvapo, o aš nenorėjau stoti piestu ir veltis į ginčą. Ne, jokiu būdu nenoriu pasakyti, kad ji palengva grįžo prie vaikystėje įprastų dalykų – taip teigti būtų neteisinga – bet vis dėlto ji ėmė rašyti savo motinai ilgus ir išsamius laiškus (nė neįsivaizduoju, apie ką juose pasakojo), be to, vėl ėmė groti klarnetu ir... kepti. Airisė man paaiškino, kad vaikystėje nepaprastai mėgo kep-

ti. Ir štai dabar prie pusryčių stalo bevalgant kaip tik taip, kaip aš mėgstu, išvirtus kiaušinius, liesos šoninės griežinėlius ir negrabiai supjaustytą namuose keptą neraugintą duoną, ji pareiškė, kad mes eisime į bažnyčią. Visa šeima.

– Į bažnyčią? – nustebau.

– Taip.

– Bet kodėl? Ką tu sau manai? Juk žinai, kad aš... Na, ar nemanai, kad laisvą dieną galėčiau rasti malonesnių užsiėmimų, nei sėdėti pamaldose?

– Todėl, kad aš jau labai seniai ten nebuvau, štai kodėl. Argi to nepakanka? Ar negali ko nors padaryti ir dėl manęs? Tiesiog dėl manęs, bent vieną kartelį? Ir dėl Džono jaunesniojo? – Mes visi sėdėjome virtuvėje prie stalo, mano berniukui dabar jau buvo beveik ketveri, ir jis, atsisėdęs ant paaukštintos kėdutės krašto, šaukšteliu knebinėjo kiaušinį ir valgė jį taip, kaip sugebėjo. Airisė trumpam nutilo, nuvalė sūneliui smakrą, tapusį ryškiai geltona dėme, ir vėl atsigręžė į mane. – Jis auga tikras pagonis. Ar tavęs tai netrikdo?

– Ne, – atšoviau. – Nė kiek.

– O ar žinai, ką apie tai sako kitos motinos? Ką šneka kiti vaikai?

Ko gero, nereikia nė užsiminti apie tai, kad man tikrai visiškai nerūpėjo, ką pasakys kitos motinos, ir kad Prokas būtų ne juokais įtūžęs, jei būtų sužinojęs, jog prisiartinau per mažesnį nei penkiasdešimties pėdų atstumą prie bažnyčios, sinagogos ar mečetės, – jis vienodai nekentė visų religijos formų. Religiją jis laikė mokslo priešingybe. Religija nepripažino realiai egzistuojančių faktų, vis dar gyveno viduramžių laikus, ir taip toliau, ir panašiai. Aš jo nuomonei visiškai pritariau, bet Airisė užsispyrė būtinai eiti į bažnyčią ir nenorėjo girdėti jokių atsikalbinėjimų.

Pasakysiu tik tiek, kad ši patirtis man buvo įdomi, bent jau sociologiniu požiūriu. Moterys bažnyčioje sėdėjo su galvos apdangalais, kai kurios su pavasarinėmis skrybėlaitėmis, bet dauguma apsigobusios paprastomis, mazgu pasmakrėje surištomis skarelėmis, o vyrai – vaikai, beje, irgi – iš pagarbos Dievui, kuriam susirinko pasimelsti, atėjo pasipuošę, vilkė-

dami pačius geriausius drabužius. Ore tvyrojo malonus kvapas, apie kurį man užsiminė Airisė, ant rusenančių žarijų užmestos smilkstančios žolės ar aromatingojo gumamedžio kvapas, – be jokios abejonės, ši tradicija pasiekė mus dar iš tų laikų, kai tikintieji rinkdavosi į bažnyčią nesiprausę ir buvo manoma, esą užkrečiamos ligos plinta per užkrato pilnus, oru sklindančius garus. Ir apskritai viso religinio ritualo prašmatnumas, romus ir orus Airisės dalyvavimas jame sujaudino mane labiau, nei norėjau prisipažinti. Mačiau, kaip ji klaupiasi, žegnojasi, kyšteli pirštus į šventą vandenį, kaip susižavėjusi kunigo pilvakalbyste judina lūpas kartu su juo ir nesiliauja net tuomet, kai Džonas jaunesnysis ima neramiai rangytis ir verkšlenti, tik trumpam atsigręžia į sūnų norėdama jį nutildyti. Tam tikra prasme šis reginys buvo netgi gražus – žinoma, ritualas man visiškai nieko nereiškė, nuo to laiko bažnyčioje mes nė karto nesilankėme (na, bent jau aš), bet pats pojūtis, man rodos, buvo labai panašus į tą, kuris apima koncerte, kai gali atsikratyti susikaupusių įkyrių minčių ir leisti sielai laisvai skrajoti.

Taigi. Paskui mes patraukėme į parką, pajutęs laisvę Džonas jaunesnysis visai įsišėlo, laigė nelyginant nuo pasaitėlio paleistas mažas šuniukas, o mes surengėme vaišes gamtoje, nors, kai ant saulės disko užslinkdavo debesys (visą popietę jie kartkartėmis aptraukdavo dangų), galėjai justi pučiant gana stiprų ir nemalonų vėją. Nusipirktą aitvarą namie buvome sumontavę, nors mano sugebėjimai studijuoti lape surašytus paaiškinimus ir juos įgyvendinti praktiškai tebuvo vidutiniai, ir dabar, kai bėgau pieva tempdamas virš galvos trūkčiojantį ir besisukiojantį aitvarą, mano sūnus išleido tyrą, patį tyriausią džiaugsmo šūksnį. Atpalaidavęs virvę tuoj pat pajutau kitame jos gale nerimstančias gamtos jėgas, ir tikriausiai nereikia nė sakyti, kad mintimis grįžau į savo vaikystę.

– Noriu! – nenustygo vietoje mano sūnus. – Duok man, tėti. Man, man!

Aš atsisėdau ant pradėjusios želti žolės, pasisodinau Džoną jaunesnįjį ant kelių, ir mudu kartu tvirtai įsikibome virvės.

Ko gero, kaip tik tądien mes išleidome iš rankų ir praradome

savo aitvarą, nors gali būti, kad tai nutiko kitą kartą, kitą dieną, gal net kitais metais. Puikiai pamenu tik viena: buvau tikras, kad Džonas jaunesnysis gali pats laikyti virvę, norėjau, kad jis pajustų paslaptingas, aitvarą aukštyn keliančias jėgas ir mokytųsi jas suvaldyti, ir jis bėgo skraidindamas aitvarą, džiaugdamasis ir kvatodamas, vis labiau atleisdamas virvelę, vis labiau pasitikėdamas savimi, ir viskas buvo gerai, viskas buvo taip, kaip ir turėjo būti, tik... staiga jo rankytėje virvelės neliko. Nesuspėjau jos pasiekti, nesuspėjau laiku šoktelėti į priekį ir jos sučiupti, – aitvaras ištrūko į laisvę ir dabar kilo į viršų išsipūtęs, drauge traukdamas ilgą tabaluojančią virvelę, tarsi mums niekada nebūtų priklausęs.

Paskui valgėme pietus – kalakuto kepsnį, kurį dar prieš mums išeinant Airisė buvo pašovusi į orkaitę, ir kai grįžome, namuose tvyrojo stiprus keptos paukštienos kvapas, netrukęs susimaišyti su degančių malkų kvapu – mat užkūriau židinį, kad greičiau sušiltume rankas ir kojas. Paskui nuvežėme Džoną jaunesnįjį pas auklę („Ar grįšite labai vėlai?"– norėjo žinoti jis. Ne, mes neketinome užsibūti iki vėlumos) ir nuėjome į Proko namus.

PASIRODĖ, KAD MES ATVYKOME PIRMIEJI, ir tai buvo gana neįprasta. Mekė pakabino mūsų apsiaustus, o Prokas, įsitaisęs svetainėje ant kėdės prie kavos stalelio, labai susikaupęs maišė kokteilius (pastebėjau, kad šiandien vaišinamės „zombių" kokteiliais) ir pasisveikindamas šiurkštokai šūktelėjo. Tą vakarą židinys nesikūreno, ir vis dėlto namuose buvo šilta, aiškiai galėjai justi iš namo gelmių, tiksliau – nuo rūsyje esančios krosnies per vamzdžius ir radiatorius sklindančią šilumą, ir tai taip pat buvo keista, turint galvoje spartietiškus Proko įpročius. Kai įžengėme į svetainę, jis pakilo su mumis pasisveikinti, pakštelėjo Airisei į skruostą, man paspaudė ranką, nusišypsojo gerai pažįstama šypsena, ir aš pasijutau tartum vėl grįžęs namo, tarsi pasiekęs iš anksto žinotą kelionės tikslą, vietą, kurioje aš, anksti netekęs tėvo, turėjau apsigyventi po ilgų klajonių po pasaulį. Proko namai. Proko ir Mekės. Mano krūtinę užliejo emocijų banga, nors ne-

būčiau galėjęs tiksliai pasakyti, kas tą akimirką mane taip sujaudino, bet manau, kad kažkokiu paslaptingu būdu tai buvo susiję su tęstinumu ar, tiksliau sakant, staiga man atsivėrusiu tęstinumo suvokimu. Man rodos, Prokas tai būtų įvardijęs kaip cheminę reakciją, kaip mano kūne vykstančią hormonų fliuktuaciją, sukeltą endokrininių liaukų veiklos. Tik tiek, ir nieko daugiau.

– Gal norėtumėte „zombių" kokteilio? – pasiūlė jis ir, nelaukdamas atsakymo, įspraudė mums į rankas po ilgą vėsaus gėrimo taurę.

Netrukus atkreipiau dėmesį į tai, kad svetainėje, kaip įprasta muzikos vakarui, nestovi pusračiu išrikiuotos kėdės, kad lempa virš patefono išjungta, o lentynose gulinčios plokštelės sukištos į vokus. Matyt, Airisė irgi tai pastebėjo, nes, truktelėjusi geroką gurkšnį gėrimo ir nutaisiusi toną, kuriame aiškiai jautėsi susitaikėliškumo gaidelė, pasiteiravo:

– Gal padėti jums sustatyti kėdes, Prokai? Muzikos vakarui. Juk atėjome į muzikos vakarą, ar taip?

Tuo tarpu Prokas baigė maišyti kokteilius, bent jau pirmąją jų partiją: keturios apšarmojusios taurės stovėjo išrikiuotos ant padėklo ir laukė kitų svečių. Jis pakilo nuo kėdės ir pasitrynė rankas, tarsi džiaugtųsi puikiai atlikęs savo darbą.

– Ne, – atsakė jis, įbedęs žvilgsnį į Airisę, – apgailestauju, bet šį vakarą nusprendėme užsiimti kuo kitu...

Ir kaip tik tą akimirką, garsiai trinktelėjęs mansardos kambario durimis, laiptais žemyn į svetainę ėmė nerangiai leistis Aspinalis. Mes sutartinai pasukome galvas į jo pusę ir žiūrėjome, kaip jis, apsivilkęs apsiaustą su diržu ir užsidėjęs tamsius akinius, gūrina per kambarį. Staiga pajutau, kad karštis pasidarė tiesiog nebepakeliamas, – kilstelėjau ranką, norėdamas atlaisvinti kaklaraiščio mazgą, – ir nustebęs klausiau savęs, kaip tokį tvankumą gali ištverti Aspinalis.

– Ar viršuje viskas paruošta? – paklausė jo Prokas, ir aš pajutau, kad mano širdis ėmė plakti šiek tiek smarkiau.

Vilkdamas kojas Aspinalis prisiartino prie mūsų, palenkęs galvą dėbtelėjo per savo akinių rėmelių viršų, galvos linktelėjimu pasisveikino su manimi ir Airise, tada atsiliepė:

– O taip, galima pradėti kad ir tuoj pat. Tik lempos, žinoma, išjungtos...

– Gerai, – pratarė Prokas.

– Juk nebūtina be reikalo deginti elektrą...

– Taigi.

Anksčiau nė nepastebėjau, kad Aspinalis toks išblyškęs, kad jo veidas toks bekraujis, baltas kaip popierius, tarsi ilgos, tamsiame fotografijos laboratorijos kambarėlyje praleistos valandos būtų iščiulpusios iš jo kūno paskutinius syvus, ir aš nesusilaikiau nepaklausęs, ar jis tikrai gerai jaučiasi. Užuot atsigręžęs į Proką ir uždavęs klausimą, spurdėjusį mano smegenyse nelyginant ką tik gimęs kūdikis, būtent: „Ką šį vakarą mes ketiname filmuoti, ir jei ketiname, kodėl pakviestos ir mūsų žmonos", pasiteiravau Aspinalio:

– Tedai, ar tik prie tavęs neprikibo kokia nors liga?

Aspinalis tik nusijuokė ir, atsigręžęs į Airisę, dar kartą linktelėjo jai galva. Jo veidas buvo visiškai ramus, tik lūpų kampučiai šiek tiek pakilę ir jis atsakė šypsodamasis, tarsi prisiminęs tik jam vienam žinomą seną juokelį:

– Mama manęs irgi visą laiką šito klausinėdavo. Sakydavo: „Tedi, išeik į gryną orą, pažaisk su berniukais, pagainiok kamuolį, bent šiek tiek pabūk saulėje", bet, man rodos, esu tikras nakviša. Po galais, juk Vilidže niekas nelipa iš lovos prieš dvyliktą, o tie, kurie keliasi tuoj po vidurdienio, laikomi tikrais vyturiais.

– Anksčiau aš irgi galėdavau miegoti visą dieną, – pritarė jam Airisė, ir mes visi trys sužiurome į ją. – Manau, kad ir dabar galėčiau, jei ne Džonas jaunesnysis. Bet juk žinote, kaip yra, kai namuose gyvena grindimis ropinėjantis trimetis...

Ne, Aspinalis šito nežinojo. Per užtamsintus akinių stiklus buvo sunku įžiūrėti jo akis, nes šviesa pro juos skverbėsi sunkiai, jie plūduriavo kambario erdvėje nelyginant du užtemę mėnuliai. Pastebėjau, kad Aspinaliui Prokas išgerti nepasiūlė.

Išgirdome beldimą į duris, Rutledžai ir Korkoranai atėjo kartu. Ant suknelės gilia iškirpte, gerokai apnuoginusia krūtis, Violeta buvo užsimetusi kailinius, Hilda vilkėjo rožinės spalvos švarkelį ir tiesaus kirpimo platoką suknelę, kurią, jei

nebūtų buvusi pasiūta iš spalvingos, įmantriais raštais išmargintos medžiagos, būtum galėjęs palaikyti naktiniais marškiniais, Rutledžas, kaip visuomet, buvo apsirengęs labai elegantiškai, o Korkoranas – apsivilkęs vilnonį paltą ir apsiavęs madingais batais. Visų jų veidai buvo įraudę nuo šalčio, kelias minutes, kol išsinėrė iš paltų, jie patrypinėjo prieškambaryje, o susijaudinę jų balsai pynėsi į vieną pynę. Prisiminęs, kad šį vakarą turi būti pabrėžtinai dalykiškas, Prokas paragino juos eiti į svetainę, čia pat, troškiame kaip atogrąžose ore visiems išdalijo kokteilio stiklus ir negaišuodamas ėmė maišyti kitą partiją. Airisės veide jau buvo matyti pirmieji ženklai, liudijantys, kad vieną taurę ji ištuštino: jos akys ėmė spindėti, lūpos buvo šiek tiek pravertos, tarsi būtų bandžiusi atgauti kvapą ar prisiminti žodžius dainos, kurios melodijos niekas nebuvo girdėjęs. Ji kažką pratarė Hildai, kažką apie klarnetą, ir jos žodžiai nuskambėjo kaip iškilmingas *adagio*. Airisė stovėjo šiek tiek praskėtusi kojas, matyt, kad tvirčiau remtųsi į žemę, o kai mudviejų akys susitiko, ji nusišypsojo suokalbininkės šypsena – štai, vis dėlto išvengėme muzikos vakaro ir dabar buvome čia, pačiame vakarėlio sūkuryje. Kartu su draugais. Su gerais draugais. Galima sakyti, su pačiais geriausiais draugais. Tuomet, kaip tik tuomet turėjau paimti ją už rankos, išsivesti pro duris į gatvę, įsisodinti į automobilį ir parvežti namo. Bet aš to nepadariau.

Beje, tiems, kurie galbūt nežino, norėčiau paaiškinti, kad „zombių" kokteilis yra ypatingas ir stiprus gėrimas. Paprastai jis patiekiamas aukštoje siauroje taurėje – ji būtinai turi būti aukšta, kad ilgiau išlaikytų stiprumą gėrimo, kuriam paruošti imamos dvi uncijos šviesaus romo, po unciją tamsaus romo ir abrikosų užpiltinės, paskui visa tai sumaišoma su ananasų sultimis ir paprastu sirupu, kad alkoholis taip nedegintų gomurio, ir pagaliau ant pat viršaus pilama šiek tiek itin stipraus rinktinio romo – ir, bent jau man, jos vienos visiškai pakanka, kad pajusčiau, kaip maloniai ima dilgsėti galūnės, ir susivokčiau stikliniu taurės kraštu slystąs žemyn į svaigulio slėnį. Ir ką gi Prokas sumanė? Jis stengėsi, kad padaugintume alkoholio, bandė nugirdyti savo draugus, žmones, pri-

klaususius uždaram ratui, o kai gerokai įkaušime ir imsime nepaisyti suvaržymų ir draudimų, matyt, bus pats laikas lipti į antrąjį aukštą. Į mansardos kambarį.

Mes varstėme vieni kitus iškalbingais žvilgsniais, na, bent jau mes, vyrai, nes numanėme, kas čia planuojama, tad vienu metu jautėmės ir sukaustyti baimės, ir susijaudinę bei susidomėję. Rutledžas sėdėjo hikorijos krėsle kitame stalo gale, palinkęs į priekį, rankomis apglėbęs kelius, jis geraširdiškai juokavo su Violeta Korkoran ir Meke, tarsi gyvenimas tekėtų įprasta vaga, ir tik kartkartėmis perverdavo mane savo tipiškų portugalo akių žaibais. Korkoranas persmeigė mane triumfuojančiu žvilgsniu ir svetainės erdvė kelioms akimirkoms prisipildė garsaus jo juoko. Dūzgė kokteilių plaktuvas. Girdėjau, kaip koridoriuje laikrodis muša valandas, tik nežinojau, kiek dabar laiko. O paskui Prokas, pabarškinęs ilgu sidabriniu kokteilių šaukštu į plaktuvo šoną, pratarė: „Gal galėčiau paprašyti jūsų visų dėmesio?“, ir pokalbiai, į kuriuos buvome įsitraukę, baigėsi Hildos Rutledž, sureagavusios į tai, ką jai pasakė Violeta, juoku.

Prokas, kaip įprasta, vilkėjo tamsų kostiumą, baltus marškinius, buvo pasirišęs kaklaraištį, bet mane įkyriai persekiojo mintis, kad tokiai progai kur kas labiau būtų tikę kūno spalvos šortai. Jo galva – masyvi, stambi galva su geroka plaukų kupeta, aštroki veido bruožai ir griežtas, šaltas, tiesus akių žvilgsnis – atrodė tarsi iš bronzos išlieta. Jis atrodė kaip milžinas tarp nykštukų. Būčiau sekęs paskui jį bet kur.

– Mes, Mekė, Aspinalis ir aš, – turime parengę jums staigmeną, kurią, tiesą sakant, turėjome pateikti jau seniai, tad jei būtumėte tokie malonūs ir eitumėte drauge su Aspinaliu, – čia Prokas mostelėjo į Aspinalį, tas susikūprinęs ir užsidėjęs šviesos spindulius sugeriančius tamsius akinius jau gūrino palei sieną, – netrukus mes ją atskleistume.

Nežinau, kokios mintys sukosi mano galvoje, bet kartu su visais ėmiau lipti į viršų, sekiau paskui kitus klusniai, kaip į ekskursiją išvykęs vaikas, Airisė ėjo čia pat, prieš mane, laiptinėje pasklido stiprus moterų kvepalų aromatas, atrodė, kad tai dar viena svaiginimosi priemonė, tarsi nebūtų užtekę al-

koholio. Po kojomis nuo mūsų svorio girgždėjo ir lingavo laiptų pakopos. Prokas pasakė kažką, bet aš gerai nenugirdau, Mekė lipo į mansardą koja kojon su savo vyru, o per dvi pakopas aukščiau per tirštus besipinančius šešėlius brovėsi Korkoranas, nuleidęs balsą jis nesiliovė juokauti, net kai Tedas Aspinalis nuvedė mus į kambarį ir uždegė šviesas. Mano širdis daužėsi taip, kad, rodės, tuoj iššoks iš krūtinės. Mansardos kambarėlyje buvo karšta kaip vidurvasarį. Jaučiau, kaip po drabužiais mane ima pilti prakaitas. Ir ką gi aš sau maniau? Kad Airisei visa tai patiks? Kad jau seniai buvo laikas parodyti jai, koks iš tiesų yra mano darbas? Kad žiūrėdama į Korkoraną, besimylintį su... ir su kuo gi, gal – su Violeta? – ji susijaudins, praras pagrindą protestuoti ir priešintis ir bus mūsų sąjungininkė? Bet galbūt aš užbėgu sau už akių? Gal Prokas sumanė visai ką kita, gal tenori parodyti dar vieną filmą iš bebrų, žiurkėnų ar šinšilų seksualinio gyvenimo. Bet projektoriaus kambaryje nebuvo matyti. O apšvietimas buvo stiprus ir ryškus.

– Gerai, – pratarė Prokas, įslydęs į kambarį ir ryžtingu judesiu uždaręs duris – mūsų ausis pasiekė jų tarkštelėjimas. – Gerai. Labai gerai. O dabar paprašyčiau visus įsitaisyti patogiai...

Kaip ir paskutinį kartą, kai filmavome mansardos kambarėlyje, kampe stovėjusi lova buvo apšviesta kaip tikrų tikriausia scena, tik šį kartą čia nebuvo kėdžių – vietoj jų ant grindų buvo patiesti keli čiužiniai. Pamatęs juos, nejučia prisiminiau fizinio lavinimo pamokas vidurinėje mokykloje, kai mokytojas liepdavo išvynioti čiužinius imtynių pamokai, o paskui iš mūsų, susėdusių prie salės sienų ir įsitempusių kaip stygos, jis išsirinkdavo du vaikinukus ir be galo ilgas tris minutes versdavo juos raičiotis ir imtis: viskas prasidėdavo nusilenkimu vienas kitam, o baigdavosi permetimu, rankos užlaužimu ir prakaitu atsiduodančia kovos atomazga. Mes tylomis susėdome, nesąmoningai laikydamiesi savųjų porų, išskyrus Mekę, kuri, visą laiką švelniai šypsodamasi, klestelėjo ant čiužinio šalia mudviejų su Airise. Rutledžas metė į mane išraiškingą žvilgsnį, lygiai tokį patį, kuriuo pervėrė mane tą vakarą, kai Korkoranas ir Betė pirmą kartą mylėjosi mūsų

akivaizdoje, – jis buvo susijaudinęs, aš – taip pat, nors kaip įmanydamas stengiausi tvardytis.

– Kaip jau minėjau, šis mūsų susitikimas gerokai pavėluotas, – prabilo Prokas. Jis stovėjo prie pat lovą apšviečiančio šviesos srauto, šiek tiek palinkęs į mus, viena ranka gestikuliuodamas, ir susidarė įspūdis, kad profesoriaus veidas skendi šešėliuose, nors jam už nugaros plieskiantys prožektoriai jo siluetui suteikė spinduliuojančius šviesos apvadus, tarsi jis būtų nuo scenos nulipęs aktorius, ketinantis sakyti monologą. Tik kokį vaidmenį jis tą vakarą vaidino? Gal Jago? Gal Ričardo III? O gal Prospero? – nes pradėtų tyrimų sėkmė pirmiausia priklauso nuo mūsų visų pasišventimo ir atsidavimo, viskas priklauso nuo mūsų, nuo visų bendradarbių ir, žinoma, jų žmonų. Niekas iš mūsų negali sau leisti prabangos nei bent kiek drovėtis sekso, nei būti tuo apkaltintas, kadangi tai padarytų daug ir nepataisomos žalos mūsų tiriamajam projektui ir jo principams.

Prokas trumpam nutilo, apsidairė po kambarį, o kai pasuko galvą, norėdamas aprėpti žvilgsniu mus visus, jam iš už nugaros sklidusios šviesos pluoštai pastebimai virptelėjo.

– Kad ir kaip skaudu būtų pripažinti, – toliau tęsė jis, – vis dėlto mes niekuo nesiskirtume nuo veidmainių ir šventeivų, jeigu savo skelbiamų principų nesilaikytume kasdieniame gyvenime, jei mes visi vienas su kitu nebendrautume nevaržomi jokių draudimų bei ribojimų, nes mes esame pirmeiviai, – niekada šito nepamirškite. Savaime aišku, kad mokslo tyrimas, kad ir kaip skrupulingai būtų atliekamas, niekada negali atstoti tiesiogiai stebimų faktų, todėl, kaip dauguma iš jūsų jau žino, jau geroką laiko tarpą mes šiame kambaryje stebime ir filmuojame seksualinę veiklą, ir nematau nė menkiausios priežasties, – čia profesorius pažvelgė tiesiai Airisei į akis, – dėl kurios bent nuo vieno iš jūsų turėtume slėpti, kuo užsiimame. Tai – mokslas. Viskas objektyvu ir neasmeniška. Ir – būtina. Šito irgi niekada nederėtų pamiršti.

Airisės ranka slapčia ėmė ieškoti manosios, aš ją suspaudžiau, paskui pasilenkiau prie savo žmonos ir lūpomis paliečiau jai ausį. Ji irgi prakaitavo, – kambaryje buvo karšta kaip

pirtyje, – traukiau į šnerves jos prakaito tvaiką, jos kūno kvapą, asmenišką ir ne kiekvienam atpažįstamą, Airisei, tik jai vienai, būdingą kvapą.

– Ką gi, – toliau kalbėjo Prokas, – pirmiausia norėčiau, kad jūs visi nusivilktumėte drabužius, – čia, ant čiužinio, tiesiai priešais mane, šalia savo vyro įsitaisiusi Hilda Rutledž sukikeno, – ir tuo pačiu atsikratytumėte bet kokių varžymų ar drovumo. Juk visi mes suaugę žmonės, – pridūrė jis jau gerokai duslesniu balsu, nes kaip tik pasilenkė nusiauti batų ir nusimauti kojinių, be to, skirtingai negu nevilties apimti ir savo poreikius slopinantys individai, apie kuriuos mums kasdien tenka girdėti, puikiai suvokiame ir esame nusiteikę iki galo pasimėgauti tuo, kam atėjome į šį pasaulį, būtent: visomis įmanomomis seksualinių santykių formomis, be jokių varžymų ar ribojimų.

Po minutėlės profesorius jau buvo visiškai nuogas, stovėjo priešais mus išsitiesęs visu ūgiu, demonstruodamas raumeningas, venų išraizgytas kojas, šiek tiek pakumpęs, atkišęs pūpsantį pusamžio vyro pilvą; jam kalbant iškvepiamo oro srovė kliuvo už priekinių dantų ir kaskart kėlė aiškiai girdimą švilptelėjimą.

– Nagi, – paragino mus Prokas, – nusimeskite drabužius, visi! Taip, taip, labai gerai!

Kambaryje pasigirdo šnaresys, mes ėmėme judinti rankas ir kojas, pradėjome rangytis, norėdami atsitraukti užtrauktukus ar atsisagstyti sagas, ir staiga mano akys užkliuvo už netoliese sėdėjusios Mekės, kuri iš savo drabužių išsinėrė taip grakščiai ir lengvai, tarsi ką tik būtų išlipusi iš vonios ir dabar šluostytųsi vandens lašus. Airisė pakėlė į mane akis, šviesa nelyginant prie lubų prikalta užuolaida gaubė kambario kampe stovinčią lovą, o aš jau buvau nusimetęs švarką ir atsisagstęs marškinius. Mano žmonos akys – katės akys – keistai švytėjo, buvo įbestos tiesiai į mane, ir kelias akimirkas ji nepratarė nė žodžio, net nesujudėjo, tik stovėjo ir žiūrėjo, kaip aš atsisegu diržą ir nuleidžiu žemyn kelnes. O tada ranka siektelėjo sau už nugaros, norėdama atsisagstyti sagas, – tą vakarą ji buvo apsirengusi savo mėgstamiausia juoda suknele, kuria eidama į muzikos vakarus apsivilkdavo visus tuos metus,

kol mūsų gyvenime pasirodė Korkoranas, juoda suknele baltu apvadu apsiūta apačia, pūstomis rankovėmis, pasipuošusi kukliu perlų vėriniu, apsiavusi bateliais žema pakulne, apsimovusi nailonines kojines, užsisegusi baltą liemenėlę ir apsimovusi baltas apatines kelnaites. Aš išsirengiau anksčiau už Airisę, tad ji aiškiai galėjo matyti, kad esu seksualiai susijaudinęs, tiek aš, tiek mes visi – bent jau vyrai, tačiau ji nė akimirką nesudvejojo. Nusisegusi ir švystelėjusi liemenėlę sau už nugaros, Airisė atsirėmė į sieną, kad neprarastų pusiausvyros, ir per klubus nusismaukė apatines kelnaites.

Tuo tarpu Prokas žaidė su savo organu – masturbavosi, atvirai didžiuodamasis įvaldyta technika ir, kad ir ką manytum, aiškiai norėdamas pasirodyti. Čia turėčiau pridurti (juolab kad nėra jokios prasmės ko nors slėpti ir jokio, visiškai jokio pagrindo dėl ko nors gėdytis), kad nuo to laiko, kai lytiškai subrendo, savo seksualinėje veikloje jis dažnai vadovaudavosi dualistišku malonumo ir kančios principu. Jam patiko įsikišti ką nors į uretrą. Per daugelį metų jos anga buvo gerokai praplatėjusi ir jis šiam reikalui galėjo naudotis daiktais, savo dydžiu prilygstančiais dantų šepetėlio kotui, dabar jis darbavosi kaip tik juo – buvo įsikišęs į šlaplę dantų šepetėlio kotą – tarsi scenoje cirko numerį demonstruojantis magas. Prokui šitaip darbuojantis prožektoriai apšvietė jį iš šono, ir jis, ritmingai judindamas vieną ranką, įsigudrino paskaityti mums, iš netikėtumo ir baimingo susižavėjimo praradusiems žadą, šiokią tokią paskaitėlę.

Tačiau orgazmo Prokas nepasiekė, – atidėjo šią sceną šiek tiek vėlesniam laikui, kai imsime filmuotis. Po minutėlės jis išsitraukė iš uretros dantų šepetėlio kotą ir, gerokai nuleidęs balsą, pakvietė mane kartu su juo išsitiesti lovoje.

– Milkai, ar neprieštarautum šį vakarą filmuotis pirmas ir pademonstruoti visiems mudviejų įvaldytą mylėjimosi techniką?

Airisė sėdėjo šalia manęs, nugara atsirėmusi į sieną, nuoga, palinkusi į priekį ir rankomis apsikabinusi kelius, o man iš kitos pusės, parietusi kojas kaip indėnė, ištiesinusi nugarą ir atstačiusi savo mažas gražias krūtis, buvo įsitaisiusi Mekė. Nežinojau, ką pasakyti, – iš vieno šono mane žvilgsniu atakavo Airi-

sė, iš kito – Mekė, o mano paties polinkis į homoseksualius santykius pastaruoju metu buvo problemiškas, jis tai sustiprėdavo, tai visai išnykdavo, ir galų gale aš pradėjau abejoti, ar garsiojoje šešių padalų skalėje būčiau įvertintas bent vienetu.

– Milkai? – neatlyžo Prokas. – Džonai?

Aspinalis jau stovėjo palinkęs prie filmavimo kameros, jo lietpalčio skvernai laisvai krito žemyn, ir jis atrodė tarsi didžiulis maitvanagis, sukantis ratus virš didžiulį susidomėjimą keliančio objekto. Degė prožektoriai, viskas buvo parengta filmuoti.

– Ne, – išgirdau save sakant, – negaliu. Ne dabar. Nenoriu eiti pirmas.

Trumpą minutėlę kambaryje įsivyravo nejauki tyla, tuomet prabilo Korkoranas, niekados nepraleidžiantis progos pasipuikuoti prieš kitus.

– Aš eisiu, – pareiškė jis, tarsi būtume susirinkę į kokios nors komandinės sporto šakos varžybas, ir štai juodu su Proku, peržengę šviesos sieną, išsitiesė lovoje. Aspinalis pradėjo filmuoti, o aš pajutau, kaip greta manęs sėdėjusi Airisė pašiurpo ir susigūžė. Paskui lovoje atsidūrė Rutledžai, po jų – Korkoranas ir Mekė, ir pagaliau (atrodė, kad čia sėdime jau kelias valandas, prakaituodami kaip suomiškoje pirtyje, bijodami praverti burnas, nes iš tiesų čia nebuvo ką pasakyti, pasaulyje tiesiog nebuvo tokių žodžių, kuriais būtume galėję išreikšti tai, ką jautėme, ar bent jau tai, ką jaučiau *aš*) Prokas pakilo nuo čiužinio, ant kurio buvo drauge su Violeta Korkoran, perėjo visą kambarį ir atsitūpė ant krašto čiužinio, kurį dalijomės mudu su Airise. Jo penis ir vėl buvo priplūdęs kraujo, mums prieš akis pūpsojo didelis profesoriaus pilvas, ties sulenktais keliais buvo matyti įtemptos sausgyslės, o blauzdos atrodė tokios kietos, tarsi blauzdikauliai būtų aplipinti džiovinta mėsa. Virš mūsų pakibo didžiulė Proko galva. Ir veidas.

– Nagi, Milkai, – vėl kreipėsi į mane jis, – gal jau dabar pasiruošę? Ir tu, ir tavo žmona?

Nieko jam neatsakiau. Į Airisę net nedrįsau pakelti akių.

– Juk nesidrovi sekso su manimi, Milkai? Airise?

Ir tuomet Airisė prabilo, pravėrė burną pirmą kartą nuo tos akimirkos, kai įžengėme į šį kambarį.

– Purvis, – tepratarė ji.

– Kaip suprasti? – grėsmingu žemu nuleistu balsu paklausė Prokas.

Ji nusuko akis į šalį ir paaiškino:

– Padarysiu tai su Purviu.

Stojo slogi tyla, sakytum pasaulis būtų nustojęs suktis, o visas mūsų projektas – dokumentai, anketos, korektūra užlankstytais lapais ir veikalai kietais viršeliais – būtų pakeltas aukštai į orą ir paleistas žemyn, išmestas pro lėktuvo langą: vaizduotės akimis regėjau, kaip į žemę krintantys lapai išsisklaido po visas Jungtines Valstijas ir storu sluoksniu apkloja tvoras, vejas ir namų stogus, o namų šeimininkės ir jų į visas puses neramiai puldinėjantys sutuoktiniai vienas po kito skaito anonimiškas, už širdies griebiančias išpažintis, kol galų gale puola vieni kitiems į glėbį ir apverkia mus, vargšus, žmonių rūšiai priklausančius kenčiančius padarus, drauge su visais mūsų poreikiais, geismais ir skausmais. Staiga Prokas dar labiau pažemino balsą ir sušnabždėjo:

– Ne, ne su Purviu. Su manim.

Pamenu Proko kojas, stambias, pūpsančių venų išraizgytas kojas, pamenu, kaip jis atsistojo ir sučiupęs Airisę už riešo trūktelėjo taip, kad ir ji pakilo, parodydama visiems nuogas savo krūtis ir visą kūną, kaip ji priešinosi, kaip pratarė: „Jau geriau numirsiu", ir tada aš pašokau, o toliau viskas vyko tarsi imtynių ar amerikietiškojo futbolo aikštelėje. Nežinau, kas mane apsėdo, – nors, jei atvirai, žinau, puikiai žinau, – bet dar po akimirkos Prokas, patiestas aukštielninkas, gulėjo vidury kambario, ir dabar jau ant kojų pašoko visi, o Airisė tuo tarpu sugriebė savo drabužius ir išbėgo.

Pasiimti Džono jaunesniojo tą vakarą pas auklę užsukome labai vėlai, – tiesą sakant, nuvažiavau ten vienas, nes neradau Airisės nei automobilyje, nei namuose, nei jokioje iš tamsių ir vėjo pustomų gatvių, kurias, sėdęs į automobilį, rūpestingai šukavau tol, kol ėmė švisti. Neslėpdama įsiūčio ir nutaisiusi nuožmų veidą auklė dėbtelėjo į mane pro durų plyšelį, ir netrukus mano laukiančios rankos pajuto visą Džono jaunesniojo kūno svorį.

10

KITĄ DIENĄ DARBE NEPASIRODŽIAU. Visą dieną rūpinausi sūnumi ir nesitraukiau nuo telefono tikėdamasis, kad jis netrukus suskambės. Pavalgęs pietus – išsiviriau parūkytų dešrelių ir atsidariau skardinę konservuotos kiaulienos su pupelėmis – įsodinau Džoną jaunesnįjį į automobilį ir vėl lėtai ėmiau važinėti jau išmaišytomis gatvėmis, tarsi būčiau koks senas kriošena, ieškantis to, ko niekaip negaliu įvardyti žodžiais. Bet ne, aiškiai žinojau, ko ieškau: *Airisės*. Tik... ko gi aš tikėjausi? Gal kad kur nors pamatysiu ją lyg niekur nieko žingsniuojančią šaligatviu, vėjyje besiplaikstančiais plaukais, traukiančią į parduotuvę? Trumpam stabtelėjau prie pradinės mokyklos, kurioje prieš gimstant Džonui ji dirbo, ir dėl viso pikto patikrinau, ar ji nepavaduoja kurio nors sergančio mokytojo, bet ne, jos čia nebuvo, – tiesą sakant, mokyklos raštinės sekretorė, kuri, matyt, visai neseniai buvo priimta čia dirbti, apskritai nesuprato, apie ką aš čia kalbu ir kas ta Airisė Milk. Iš pradžių, maždaug pusvalandį, Džonas jaunesnysis krykštavo ir bandė su manimi bendrauti, žaidė su radijo mygtukais, bet netrukus, veikiamas garsiakalbių šnypštimo, užmigo, automobilis, rodės, pats lėtai riedėjo gatvėmis, o aš atidžiai žvalgiausi pro priekinį stiklą ir leidausi nešamas plūstančio minčių srauto. Galų gale, praradęs paskutinę viltį, nuvažiavau prie karjero, kur geresniais ir ramesniais laikais mudu su Airise sustabdydavome mašiną ir glamonėdavomės, o netrukus, tarsi nesuvokdamas, ką darau, iškirstomis laiptų pakopomis užsiropščiau ant uolos ir ėmiau žiūrėti į žemai plytinčius tamsius vandenis, tarsi ieškodamas kaip tik nuo čia nušokusio savižudžio pėdsako.

Po vakarienės – vėl parūkytos dešrelės ir pupelės – pri-

blokštas nesėkmingų paieškų sėdėjau fotelyje priešais užgesusį židinį ir balsu skaičiau „Namelį Po šalyje", skaičiau tol, kol mintinai išmokau visą tekstą, bet Džonui jaunesniajam vis dar buvo negana. „Gal geriau pasiklausykime radijo?", pasiūliau. „Ne, skaityk", užsispyrė mažylis. Be to, jis nutraukė mane, įpusėjusį skaityti neramios, vėjų gairinamos dienos aprašymą, ir, nevisiškai aiškiai artikuliuodamas žodžius, paklausė: „Ką reiškia „audringas"?" – „Na, taip vadinama panaši diena kaip vakar, kai skraidinome aitvarą", paaiškinau aš. Berniukas sėdėjo šalia manęs, kartkartėmis judindamas trumpas savo kojytes ir rankytes, krestelėdamas neklusnių, ne iš ko kito, o iš manęs paveldėtų plaukų kupetą (beje, jis buvo nesušukuotas ir nenupraustas, nes tokiems dalykams aš neskyriau pernelyg daug dėmesio), ir po kelių minučių vėl, gal jau kokį šešioliktą kartą, paklausė: „Kur mamytė?" – „Ji išėjo", kantriai paaiškinau ir pareiškiau, kad jau laikas miegoti.

Neskambino niekas: nei ponia Metjus, kad pasiteirautų, ar aš sergu, nei Prokas, kad atsiprašytų (ar veikiau priimtų mano atsiprašymą), nei Rutledžas, nei Korkoranas, nei Mekė. Pagaliau apie aštuntą valandą vakaro surinkau Korkoranų namų telefono numerį. Atsiliepė Violeta.

– Violeta, čia Džonas. Ar Purvis namie?

Mano ausis pasiekė neaiškus, gerokai prislopintas jos balsas, o jo intonacija man buvo visai nepažįstama.

– Džonai? – atsiliepė ji, pabrėžtinai aiškiai ištardama mano vardą. – Aišku, namie. Tuoj pakviesiu.

– Sveikas, Džonai, – išgirdau ragelyje Korkorano balsą, ir, man dar nespėjus suregzti nė sakinio, jis ėmė mane skalbti: – Ką tu vakar vakare prikrėtei? Tu negali... Klausyk, Džonai, į visa tai tu įsivėlęs lygiai taip pat, kaip ir mes, juk pats žinai. Bet tai – nieko asmeniška, argi ne taip? Tu negali nurodinėti Prokui ir komanduoti jam – niekas iš mūsų negali. Negana to, dar nepasirodai darbe...

– Ar Airisė pas jus? – nutraukiau jį.

– Airisė? Apie ką čia šneki?

– Apie savo žmoną. Apie Airisę.

– Tai ji ne su tavimi?

– Ne, – atsakiau ir pajutau, kaip man į veidą siūbteli kraujas. – Ar ji ne pas jus?

– Klausyk, Džonai, suprantu, kad jautiesi labai nusiminęs, nes padėtis kvaila, tikrai labai kvaila. Bet nesileisk sugniuždomas aplinkybių, neatsisakyk karjeros dėl... dėl...

– Dėl meilės?

Mano ausis vėl pasiekė Korkorano balsas, trūkčiojantis ir gerokai suirzęs.

– Ne, ne dėl meilės, – atšovė jis. – Su meile visa tai neturi nieko bendra. Nieko. Visiškai nieko bendra.

Kiek galėdamas geriau paruošiau Džoną jaunesnįjį eiti miegoti, kad ir atmestinai, bet vis dėlto išvaliau jam dantis, šiek tiek apiprausiau veidą (nežinau kodėl, bet jis nenorėjo būti trinamas kilpine plaušine, gal ji buvo per šiurkšti, gal per šalta, gal per daug, o gal per mažai išmuiluota), paguldžiau jį į lovą o paskui užmigau ir miegojau kaip akmuo, o pažadino mane į mūsų kiemą įsukusio automobilio ūžesys. Kol pasiekiau duris ir per jas išpuoliau į vis dar audrotą naktį, automobilis jau buvo pasiekęs tą vietą, kur įvažiuojama į plentą, užpakaliniai žibintai vis tolo nuo manęs, paskui išgirdau staigų ir piktą stabdžių cyptelėjimą, bet jokio garso signalo ir priekinių automobilio žibintų šviesos pluoštai ėmė slysti greitkeliu. Aš paknopstomis puoliau atgal į namą, įlėkiau į Džono jaunesniojo kambarį, bet pavėlavau: vaikas buvo dingęs.

DVI PARAS PLEMPIAU KAIP MAIŠAS. Žinau, elgiausi negražiai ir visiškai neracionaliai, pasidaviau silpnumui, užkoduotam mano genuose, paveldėtuose iš mirusio tėvo, kuris savo ruožtu perėmė juos iš mano senelio ir apskritai iš Milchų giminės, nuo seno gyvenusios prie Verdeno, į pietus nuo Brėmeno esančiame Aler Riverio miestelyje, kur, kiek žinau, dar ir dabar šlaistosi bent tuzinas į alkoholį įjunkusių Milchų, – kažkelintos eilės pusbrolių ir mano senelių brolių, priglaudusių ausį prie gerokai išklerusių radijo aparatų, besiklausančių prastų pokario džiazo įrašų ir skandinančių savo liūdesį aluje bei naminėje. Pirmą dieną leisgyvis drybsojau ant sofos ir susipyliau į gerklę viską, ko dar turėjome namuose: kvortą šaldy-

tuve stovėjusio ir jau gerokai išsivadėjusio alaus, visą atsargai laikytą 0,9 litro talpos butelį kukurūzinės, mano plokščiojo buteliuko, kurį paprastai nešiodavausi užantyje, turinį (jis buvo pusiau nugertas, ir jame teliūškavusio gėrimo skonis labai priminė geritolį, bet iš tiesų, – pagaliau vis dėlto prisiminiau, – tai buvo likučiai kokteilio „pietų šalių paguoda", – jo buvau prisipylęs savo buteliuką, kai pernai rudenį su Airise ėjome į tarptautines amerikietiškojo futbolo varžybas). Kilstelėjau plokščiąjį buteliuką sau prie lūpų, – „J. A. M.", Tomio, Airisės brolio, dovaną studijų baigimo proga, – ir įbedžiau žvilgsnį į lubas. Kiek anksčiau skambinau Airisės motinai į Mičiganą. „Ar Airisė pas jus?" Tyla. Paskui – šaltas kaip ledas mano uošvės balsas: „Taip, ji čia". – „Ar ji negalėtų prieiti prie telefono?" – „Ne, negalėtų".

Kitos dienos rytą prabudau siaubingai skaudančia galva, šiaip taip susiplakiau kiaušinius, susipjausčiau griežinėliais šoninę, išsikepiau kiaušinienę ir sušveičiau ją su kietais kaip uola Airisės keptos duonos likučiais. Į darbą eiti neketinau, skambinti žmonai taip pat nesiruošiau (tegul ji pati man paskambina!), vijau visas mintis šalin ir tiesiog neleidau sau galvoti nei apie Proką, nei apie projektą, nei apie savo bendradarbius, nei apie tai, kas prieš tris dienas atsitiko tame mansardos kambarėlyje. Iš pradžių, rodos, gėrėme „zombių" kokteilį, ar ne? Taigi kad gėrėme, ir dabar aš pavirtau tikru zombiu, neturinčiu nei jausmų, nei noro ką nors pakeisti. Apie vidurdienį, vis dar kamuojamas galvos skausmo, spiginant skaisčiai ankstyvo pavasario saulei, nupėdinau į miestą ir iš karto pasukau į užeigą, kurios vitrinoje, kaip mintyse sumečiau aš, tikriausiai bus išrikiuota daugybė iš vidaus apšviestų, tviskančių alkoholio butelių ir upėmis liesis alus, tad prieš grįždamas namo galėsiu apraminti nervus ir apsirūpinti atsargomis. Žingsniavau nuleidęs galvą, įbedęs žvilgsnį į šaligatvį, nes labiausiai bijojau susitikti kokį nors pažįstamą.

Nepamenu, kad tą popietę būčiau ko nors valgęs. Gėriau, skaičiau laikraščius, nuėjau į tualetą, paskui užsisakiau dar. Buvo jau pavakarė – gal šešta valanda, o gal ir dar vėliau, – kai pajutau, kad kažkas tapšnoja man per petį. Pakėliau akis

ir pamačiau Elsterį. Tai yra Ričardą Elsterį, visai neseniai paskirtą mūsų instituto bibliotekininku, vyruką, kuris dabar buvo atsakingas už visa tai, kas netrukus bus pripažinta pačia didžiausia sekso ir erotinių eksponatų kolekcija visame pasaulyje, didesne net už tas, kurios buvo sukauptos Britų muziejuje ar Vatikane.

– Sveikas, – užkalbino mane jis. – Džonai, kur tu visą laiką buvai?

Nieko jam neatsakiau.

– Klausiau Belos, ir ji man pasakė, kad sergi.

Pajutau krūtinėje kylančią susierzinimo bangą.

– *Kas* tau sakė?

– Bela. Ponia Metjus. Ji man sakė, kad susigriebei gripą.

– Nieko panašaus.

Mūsų pokalbį trumpam nutraukė barmenas, pasiteiravęs Elsterio, ko jis pageidautų, Elsteris užsisakė bokalą alaus ir vėl atsigręžė į mane.

– Juk tau gerai sekasi? Tik... ar iš tiesų? Matai, girdėjau šnekų, kad aną vakarą... na, kad tarp jūsų su žmona kažkas įvyko...

Jis tiesiog metė tinklą. Iš tikrųjų ničnieko nežinojo. Apie tai, kas nutiko, nė vienas iš mūsų tikrai nė žodžiu nebūtų prasitaręs, netgi bauginamas mirtimi. Dėl to buvau tikras. Visiškai tikras. Ir vis dėlto pajutau, kaip man kažkas užgulė krūtinę.

– Beje, kaip jai sekasi? Norėčiau, kad jai perduotum, jog Klodetei ir mūsų mažajai Selei klojasi kuo puikiausiai. Ar jau sakiau, kad Klodetė vėl laukiasi?

– Viskas bus gerai, – atsiliepiau aš.

Prie užeigos durų būriavosi žmonės, vieni ėjo į gatvę, kiti žengė vidun, automatinis patefonas ėmė groti kažkokią ne per daugiausia smegenų turinčios moters dainą apie meilės lizdelį, o aš ištiesiau pirštą ir kilstelėjau ranką, duodamas ženklą barmenui.

– Kiek aš skolingas? – paklausiau.

– Tik nesakyk, kad jau ketini išeiti, – pašoko Elsteris ir jo kietai sučiauptos lūpos aiškiai liudijo nusivylimą ir bundantį

agresyvumą. Jo balsas pasiekė neįsivaizduojamas aukštumas ir tapo aštrus kaip stiklo rėžtukas. – Aš tik ką atėjau, o juk mudu dabar bendradarbiai, tiesa? Jeigu jau ketiname kartu dirbti, argi nebūtų pats laikas pasidalyti vienas su kitu tuo, ką žinome? – Jis tiesiog alsavo man į nugarą, kol aš rinkau nuo baro grąžą, stovėjo ir žvelgė man per petį, prislinkęs pernelyg arti, kėsindamasis į mano gyvybinę erdvę ir stumdamas, remdamas mane prie sienos, nors niekaip nesupratau kodėl. Ir tada, visai netikėtai jis pats išsidavė: – Kitaip sakant, atskleisti vienas kitam visas paslaptis, supranti? Pasakyk, kas pas jus vyksta tenai, už uždarų durų? Aš niekam neprasitarsiu, prisiekiu.

Nors visą dieną nuo pat ryto gėriau, akimirksniu pasijutau išblaivėjęs. Pasikėliau nuo baro kėdės (Elsteris buvo nedidelio ūgio vyrukas, jo viršugalvis tesiekė man iki pečių) ir gali būti, kad jį truputėlį stumtelėjau, bet jei taip iš tikrųjų ir buvo, padariau tai visiškai netyčia.

– Man reikia eiti, – burbtelėjau.

– Kur? Į tuščius namus? Kurgi tavo namų židinys, Džonai?

Stovėdamas prie baro pažvelgiau žemyn į smigias, tiesiai į mane įremtas jo akis. Elsteris, mažutis, visais požiūriais menkutis žmogelis, bet kaip tik todėl pavojingas. Mano balsas tapo duslus.

– Nėra, – atsakiau ir, prasispraudęs pro jį, ištrūkau į laisvę.

– Aš tave pažįstu! – šūktelėjo jis man pavymui. – Žinau, kuo ten užsiimi!

Tikrai nesu smurtauti linkęs žmogus. Veikiau priešingai: Airisė visada sako, esą leidžiuosi, kad kiti liptų man ant galvos, ir ji, ko gero, teisi. Bet tą vakarą viskas buvo kitaip. Pasijutau taip, tarsi viskas, ko gyvenime troškau arba jau turėjau – Prokas, Airisė, mano karjera, mano sūnus – dabar buvo pastatyta ant kortos, ir aš nesusivaldžiau. Jau buvau prie išėjimo, į mane visi spoksojo, – studentai, miestelėnai, moterys su pakeltais ir prie lūpų sustingusiais pilnais stiklais, – tik staiga apsigręžiau ir čiupau Elsterį už švarko atlapų. Jo veidas išblyško, akys prisimerkė.

– Ei, – riktelėjo barmenas, – ei, tuoj pat liaukitės!

Jaučiau, kaip Elsteris pakyla į orą, o jo kojos išsineria iš batų. Man drebėjo rankos.

– Ne, tu nepažįsti manęs, – iškošiau pro dantis ramiu ir lygiu balsu. – Ir niekada nepažinsi.

KITĄ RYTĄ NUĖJAU Į DARBĄ. Ponia Metjus stengėsi neišsiduoti, bet vis tiek nesusilaikė nemetusi į mane žvilgsnio, kuriame vienodai jautėsi ir palengvėjimas, ir sąmyšis, o man einant pro Proko kabinetą, jis pakėlė akis, pervėrė įdėmiu, kelias akimirkas trukusiu žvilgsniu, o paskui krenkštelėjęs tarė:

– Netrukus man reikės tų lentelių, Milkai. Baik jas braižyti. Kai tik galėsi.

Galėjau atšauti: „Įsikišk savo lenteles ten, kur nesueina", galėjau tėkšti: „Man jau gana. Iki kaklo. Aš išeinu". Bet nieko panašaus nepasakiau, tik išlaikiau jo žvilgsnį pakankamai ilgai, kad profesorius suvoktų, ką jaučiu, ir, giliai atsidusęs ir kiek aprimęs, pratariau:

– Taip. Tuoj pat jų imsiuos.

Visą rytą dirbau nesitraukdamas nuo stalo. Savo dėmesį buvau sutelkęs į linijas, grafikų, kuriuos braižiau, šešėliavimą, koreliatyviuosius skaičius, vidurkius ir dažnumus, kurie neišvengiamai ir visuomet atskleisdavo tikrąją tiesą. Rutledžas ir Korkoranas kyštelėjo galvas į mano kabinetą, pasveikino mane sugrįžus, Prokas visą laiką rymojo prie savo darbo stalo, o koridoriumi ištiesintais ir atloštais pečiais, įrėmęs akis į kažkokį nematomą, tolumoje esantį tašką, du kartus pražygiavo Elsteris. Kai tik pasitaikė proga, tai yra kai tik išgirdau Proką traškinant popierinį maišelį, kuriame jis laikė priešpiečiams saulėgrąžų sėklų, riešutų ir šokolado gabalėlių mišinį, nedvejodamas įžengiau į jo kabinetą ir uždariau duris.

– Prokai, – praveriau burną, – aš tik norėjau, na, aš norėjau...

Profesorius sėdėjo praskleidęs rankas, alkūnėmis pasirėmęs ant savo darbo, niekada nesibaigiančio darbo. Atrodė nuvargęs ir išsekęs. Jo galva kybojo keistai atsiskyrusi nuo kūno, tarsi būtų parišta ant virvelės, pečiai sulinkę, o akyse pastebėjau tai, ko anksčiau niekada nebuvau matęs, – ne, tai

jokiu būdu nebuvo silpnumas, bet kažkas labai panašaus: švelnumas, nuolankumas, maldavimas.

– Nereikia, Džonai, – atsiliepė jis ir pakartojo dar švelniau: – Nereikia. Sėskis. Man reikia su tavimi pasikalbėti. Mums *abiem* reikia pasikalbėti.

Prisitraukiau respondentams skirtą kėdę ir klestelėjau ant minkštos jos pagalvėlės. Klaktelėjo man virš galvos einantis šiluminės trasos vamzdis. Pro langus nedrąsiai skverbėsi virpantys šviesos spinduliai, o dangumi plaukiantys debesys tai užtemdydavo saulę, tai vėl nuslinkdavo į šalį.

– Nuo ko gi man pradėti? – susimąstęs pratarė profesorius ir atsilošęs ranka persibraukė plaukus. – Turbūt nuo moterų. Nuo santuokos. Galų gale moteriškosios lyties individai – irgi mūsų tyrimų objektas, taip, Džonai?

Aš tylomis linktelėjau galva.

– Argi ne įdomu, kad X chromosoma dominuoja, ypač turint omenyje ilgalaikę perspektyvą? – Jis pakėlė rašiklį ir tuoj pat vėl jį padėjo ant stalo. – Bet dabar aš ne apie tai. Norėjau pasakyti, kad santuoka – svarbiausia ir esminė mūsų visuomenės institucija, ir mes esame jai ištikimi – tiek tu, tiek aš, mes abu esame atsidavę savo žmonoms, Airisei ir Mekei. Ir tavo elgesys aną vakarą, – ne ne, prašyčiau iki galo išklausyti, – tame kontekste buvo visiškai suprantamas, net jei jis rodo, kiek mažai per visus tuos metus tau pavyko išmokti. – Čia profesorius giliai atsiduso, neskubėdamas iškvėpė iš plaučių orą, ir pridūrė: – Bet, jei atvirai, manau, kad būdamas mano bendradarbis, mano kolega ir, galima sakyti, netgi mano sūnus, – taip, Džonai, mano *sūnus,* – turi suvokti, jog emocijoms, emocinėms reakcijoms mūsų tiriamajame darbe tiesiog nėra vietos. Ir žiūrėk, kad daugiau tai nepasikartotų, Džonai. Labai tavęs prašau.

Per visą šį monologą nenuleidau nuo Proko akių – per visus tuos metus šio to vis tik buvau spėjęs išmokti. Aš irgi ne prasčiau už Proką mokėjau įsitvirtinti savo pozicijose ir jas ginti.

– Negaliu, – atsakiau.

– Gali. Ne tik gali, bet taip ir padarysi.

– Airisė... – buvau bepradedąs, nors nežinojau, nei kiek profesorius apie šį reikalą jau žino, nei kokie gandai spėjo pasiekti jo ausis. Norėjau jam pasakyti, kad ji išėjo ir niekas – nei mūsų projektas, nei jis ar Mekė, nei visos pasaulio lentelės bei grafikai – negali man jos atstoti. Bet žodžiai strigo gerklėje, mane blaškė sąmonės gelmėse tebeplūduriuojantis jo paties vaizdas – nuogo seksualiai susijaudinusio ir kaip gyvulys (ne kaip žmogaus rūšiai priklausantis gyvūnas, bet kaip *gyvulys*) palinkusio virš mano žmonos Proko paveikslas, kuris neleido man užmigti, o dieną trankė smegenis nelyginant sunki kuoka. Kokią teisę jis turėjo šitaip elgtis? Kokią teisę?

– Ji sugrįš.

– Kaip galite būti toks tikras?

Profesorius garsiai atsiduso, sulaužęs savo paties auksinę taisyklę, trumpą minutėlę nukreipė akis į šiluminės trasos vamzdžius virš galvos, paskui, metęs į mane skubrų ir nekantrų žvilgsnį, paaiškino:

– Moterys turi labai panašių psichologinių reikmių kaip ir vyrai, ir mūsų skaičiai, kaip tau, be abejo, gerai žinoma, netrukus aiškiai tai parodys. O jei kalbėsime apie fiziologinius susijaudinimo ir orgazmo aspektus ir apie lytinių organų ir liaukų veiklos analogijas, tai tiesa yra ta, kad moterims taip pat reikia sekso ir į seksualinius galimų partnerių veiksmus jos atsako taip pat noriai, kaip ir vyrai. Lygiai taip pat noriai. Ir manau, kad tai neigti, užkelti jas ant karalienės Viktorijos laikų pjedestalo ir laikyti droviomis nekaltomis mergelėmis, seksu užsiiminėjančiomis tik kartą per mėnesį, tik visiškoje tamsoje ir tik tam, kad pratęstų giminę, yra nusikaltimas. Kiek respondentų esi apklausęs, Džonai?

– Nežinau. Manyčiau, gal tūkstantį septynis ar aštuonis šimtus...

Dabar priešais mane sėdinčio profesoriaus veidas vėl buvo įgavęs įprastą ir gerai pažįstamą išraišką: žvilgsnis buvo skvarbus, o lūpų linija aiškiai liudijo triumfą.

– Taigi, – patenkintas linktelėjo Prokas.

Jaučiau, kaip po truputį rimstu, kaip mano kūno variklis mažina apsukas, ir tai nebuvo hipnozė – šiuo atveju nereikėjo

griebtis nei triukų, nei cirko numerių, nei psichoanalizės. Tiesiog tai buvo Prokas, Prokas, kalbantis su manimi akis į akį. Mane paliko žmona, Elsteris mane persekiojo, nors trumpai akimirkai, bet vis dėlto pakėliau ranką prieš savo dievą ir nustūmiau jį nuo pjedestalo, ir štai: sėdėjau patogiai ant minkštos kėdės pagalvėlės ir jaučiausi taip, tarsi pasaulyje daugiau niekas man nerūpėtų.

– Be to, ir šis faktas tau taip pat žinomas, gal nesi jo patikrinęs praktiškai, tačiau bent jau intuityviai tikrai turėjai suvokti, – toliau dėstė Prokas, – egzistuoja ir kita moters asmenybės pusė, ir štai čia daugumos vyrų reikalai ima komplikuotis. Tavo – taip pat, Džonai. Tavo – irgi. – Palengva Prokas ėmė įsivažiuoti, pagavo paskaitai įprastą kalbėjimo ritmą ir atvirai ėmė tuo mėgautis, o aš sėdėjau ir tylėjau. Juk nieko negalėjau pakeisti, net nežinojau, ką pasakyti. Rankomis apglėbiau kėdės atlošą. Ėmiau klausytis. Ir dabar gailiuosi, kad nekonspektavau.

– Kaip žinai, moterys nėra seksualinių santykių iniciatorės, veikiau – reaguotojos. Vos apkabintos jos seksualiai susijaudina. Kita vertus, vyrai, – vidutinis vyras nuo lytinės brandos iki pat senatvės arba bent jau iki klimakterinio periodo pradžios, – kiekvieną savo gyvenimo dieną susijaudina ne vieną ir ne kelis kartus. Kad susijaudintų, vyrui pakanka vienos vienintelės minties. Jis susijaudina pamatęs moterį, kokį nors paveikslą, išgirdęs muzikos kūrinį ar kaip kitaip veikiamas meno kūrinių, taip pat mėgaudamasis seksualinėmis fantazijomis, o moterų seksualinį susijaudinimą dažniausiai sukelia prisilietimas prie jų kūno. Apnuogintos priešingos lyties asmens genitalijos paprastai joms atrodo šlykščios, kelia pasibjaurėjimą. Turint visa tai omenyje, rodos, neverta stebėtis, kad moterims primetamas beaistrių būtybių, davatkų, šventų nekaltybių ir visuomenės moralės normų sergėtojų vaidmuo. – Čia jis minutėlei nutilo ir akimis siurbte įsisiurbė į mane. – Ar supranti? Ar suvoki, ką noriu pasakyti?

Ne, nesuvokiau. Šiaip ar taip, tai nebuvo dialogas. Toli gražu.

– Džonai... Aš tik noriu pasakyti, kad turi atsižvelgti ir į

savo žmonos poreikius. Jeigu ji ir toliau drovėsis sekso, vadinasi, šis bruožas – neatskiriama jos asmenybės dalis, dar daugiau – auklėjimo ir pastangų įdiegti įprastas kultūros normas pasekmė. Pasikeisti ji galėtų tik tuomet, jei atsivertų pasauliui ir tiems dalykams, kuriuos mes stengiamės įgyvendinti. Pavyzdžiui, Violeta Korkoran. Arba Hilda, arba Vivjana Brundeidž, arba ta jauna mergina, Korkorano draugė, – man rodos, jos vardas Betė? Tokie dalykai nėra kartą ir visiems laikams iškalami akmenyje. Pagalvok apie *fiziologinę* reakciją į stimulą. Kartoju – *fiziologinę*.

Ir tada Prokas priminė man tai, ką vieną vakarą po paskaitos, kurioje buvo pavartotas žodis „nimfomanija", asmeniškai buvo sakęs jaunai merginai. „Nimfomanas, – pabrėždamas kiekvieną žodį paaiškino jis, – yra tas, kuris seksu užsiima dažniau už tave. Taškas".

Kelias akimirkas patylėjęs pasakiau profesoriui, kad jis visiškai teisus ir kad aš viską suprantu, tikrai, suvokiu, kad Airisei reikia įgyti daugiau tokio pobūdžio patirties, patirti įvairesnių seksualinių santykių ir kūniškų kontaktų. Trumpam mintimis vėl grįžau į kambarėlį mansardoje: nuo prakaito sudrėkusios, spindinčios moterų krūtys, neramūs, vietos nerandantys vyrai išpampusiais peniais. Ir mano viltys, baimės ir trūkumai, atvirai demonstruojami visiems.

– Jūs teisus, – pakartojau, – tikrai, – mano balsas ėmė drebėti, ir visai nedaug trūko, kad būčiau neišlaikęs įtampos ir palūžęs tiesiog profesoriaus akivaizdoje. – Prokai, – pratariau kaip paskutinis mulkis, apgailėtinas mulkis, kokiu dar nebuvau pasijutęs per visą savo gyvenimą, – Prokai, aš ją *myliu*.

Šis žodis, rodos, atšoko nuo jo kaip į skydelį pataikęs kiniško biliardo kamuoliukas, – *myliu*, – koks keistas terminas, kažin, ar jis apskritai gali būti įtrauktas į mokslinius žodynus, bet profesoriaus garbei reikia pasakyti, kad išgirdęs jį jis bent jau nulenkė galvą.

– Taip, – dalykiškai tarė Prokas, – ir aš myliu savo Mekę. Ir vaikus. Tave – irgi, Džonai.

Su visa kėde jis atsistūmė nuo rašomojo stalo, jo žvilgsnis klaidžiojo po kabinetą, mums virš galvų klaksėjo vamzdžiai,

saulė kelias minutes pamalonino mus pro langus ir vėl pasislėpė už debesų. Mūsų pokabis buvo baigtas. Bet ne, buvo dar kai kas, – supratau tai iš profesoriaus išraiškos. Jis vėl įbedė akis į mane ir jo veidu nuslydo vos pastebima savimi patenkinto žmogaus šypsenėlė.

– Žinai, susitariau, kad visai netrukus Mičigane skaitysiu dvi paskaitas, – pasakė jis. – Suprantama, kartu užrašysime kelias seksualinio gyvenimo istorijas, juolab kad viešbutyje teks praleisti dvi naktis. – Prokas trumpam nutilo, perstūmė ant rašomojo stalo gulėjusį rašiklį į priešingą pusę ir pridūrė: – Pamaniau, gal norėtum važiuoti drauge?

KELIONĖ Į MIČIGANĄ buvo gana nuobodi, skurdi įvykių ir niekuo nesiskyrė nuo daugybės kitų išvykų, į kurias mudu su Proku buvome išsiruošę anksčiau: jis sėdėjo prie vairo, aš šalia jo, žvelgiau pro priekinį automobilio langą į kelią ir sakiau profesoriui, kur važiuoti, nes jis nesitvėrė noru patraukti į pramoginę turistinę kelionę arba, pamatęs pirmą šoninį keliuką, pasukdavo juo, praleisdamas mums reikalingą sankryžą ir paskui apsisukęs turėdavo šimtus jardų grįžti atgal, manevruodamas ir rizikuodamas abiejų mūsų gyvybėmis. Prokas palengva seno, jam darėsi sunku sutelkti dėmesį į smulkmenas, todėl ir automobilį vairavo jau ne taip patikimai, kaip anksčiau. Suprantama, jam į galvą nešovė leisti vairuoti man, nebent prarastų sąmonę ir susmuktų be gyvybės ženklų. Kas dar? Buvo pavasaris, dar vienas, eilinis pavasaris. Skaisčiai švietė saulė, medžiai leido ūglius ir krovė pumpurus. Važiavome nuleidę automobilio langų stiklus, norėjome pasimėgauti puikiu pavasario oru.

Apie Airisę nesikalbėjome, bet ji visą laiką buvo čia, su mumis, – Prokui – dar vienas akmuo po kaklu, man – viso gyvenimo alfa ir omega. Nesilioviau jai skambinęs, bet ji prie telefono taip ir nepriėjo, o jos motinos balsas buvo šaltas ir kietas kaip titnagas, – atrodė, kad juo nelyginant ledlaužiu galėtum trupinti upių ledą. Nenutuokiau, ko Airisė iš manęs tikėjosi. Nežinojau, ar tai mūsų bendro gyvenimo pabaiga, ar dar ne, – galų gale, jeigu išsiskirsime, prarasiu ne tik sūnų, bet ir savo

darbą. Juk Prokas tikrai negalės laikyti institute nei išsiskyrusio, nei su antra žmona gyvenančio vyro. Tai buvo taisyklė, paprasta, bet nepajudinama taisyklė.

Bet užtat pagaliau pasišnekėjome apie Elsterį.

– Nemėgstu kalbėti apie žmones jiems negirdint, – pradėjau aš, – bet manau... na, manau, kad priimti į darbą tą vyrą buvo klaida. Jis netinkamas užimti institute jokių pareigų, juo labiau – bibliotekininko, nes ten jis gali laisvai prieiti prie... prie... Na, pats suprantate, ką turiu omenyje.

Ne, Prokas nesuprato, ką norėjau jam pasakyti, jo žvilgsnis surimtėjo, akys prisimerkė, ir jis klausinėjo mane beveik visą kelią, kol pasiekėme Mičiganą. Gal šešis kartus profesorius privertė mane pakartoti visas smulkmenas („Fredas Skiteringas? Reporteris? Ir Elsteris užleido jį tau ant galvos? Kada tai buvo?"), vis nesiliovė manęs kvotęs ir slapčia mąstęs apie galimą vieno iš mūsiškių išdavystę, kol pagaliau sustabdė automobilį prie gimtojo Airisės namo. Tai buvo kuklus namas, niekuo neišsiskiriantis tarp kitų kuklių gatvės namų, dviejų aukštų, surūdijusiais lietvamzdžiais ir su kieme stovinčiu gerokai aplamdytu pontiaku.

– Ar čia? – pasiteiravo Prokas ir palaukęs, kol pro šalį pravažiuos mašina, pastatė mūsų automobilį prie šaligatvio krašto.

– Taip, – atsakiau ir pajutau, kaip širdis ritasi į kulnus, – štai ten, baltai dažytas namas, keturioliktas numeris.

Jis išjungė automobilio variklį ir pasisuko veidu į mane.

– Koks, sakei, Airisės motinos vardas?

– Deirdrė. Ji – airių kilmės.

– Airių. Taip. Teisingai. O tėvas?

– Frenkas, – slapčia žvilgtelėjęs į laikrodį atsakiau. – Bet tokiu metu jis dar turėtų būti darbe.

Ir štai mudu jau stovėjome prie durų, Prokas ranka persibraukė plaukus, o aš paspaudžiau skambutį, ir kažkur namo gilumoje ėmė skalyti šuo – aviganis Bagas, kurį Airisės tėvas juokais vadino Bugeriu*. Išgirdome kažkieno žingsnius,

---

* Neišverčiamas angliškų žodžių žaismas: *angl.* bug – „blakė, vabalas", bugger – „žioplys", – vert. past.

šuo nagais ėmė draskyti medines duris, aš kaip įmanydamas stengiausi tvardytis. Duris atidariusi Airisės motina tarsi geležiniu strypu pervėrė mane rūsčiu žvilgsniu, o aviganis ėmė iš džiaugsmo vizginti uodegą ir šokinėti.

– Hm... Laba diena, – pasisveikinau ir prisiverčiau ištarti jos vardą, – Deirdre. Ak, tiesa, čia – daktaras Kinsis, mano... mano viršininkas...

Ir tą akimirką, tarsi mostelėjus nematoma burtų lazdele, viskas pasikeitė. Airisės motinos veidą nušvietė garsioji Kilkenio grafystės gyventojams būdinga šypsena, ir durys plačiai atsivėrė.

– Ak, taip, žinoma, – suulbėjo ji. – Jus būčiau pažinusi bet kur, prašau, prašau į vidų.

Įžengiau pro duris ir sustingau: „Airisė. Kur Airisė? Kur mano sūnus?" Man pasirodė, kad antrame aukšte, sename Airisės kambaryje išgirdau vaiko spygčiojimą, ir turėjau gerai susiimti, kad prisiversčiau lyg niekur nieko žingsniuoti toliau. Šuo unkštė iš džiaugsmo, vizgino uodegą, ir aš, impulso pagautas, pasilenkiau jį paglostyti.

Į šiuos namus nebuvau įkėlęs kojos šešis mėnesius, o gal dar ilgiau, – kai tik galėdavome, aplankydavome ir Airisės tėvus, ir mano motiną, bet, kaip jau minėjau, dirbdamas tokį darbą daug laisvų dienų, žinoma, neturėjau. Šiaip ar taip, čia niekas nebuvo pasikeitę: kabykloje kabėjo tie patys apsiaustai, stove buvo matyti vis tie patys skėčiai, prieškambario kampe buvo pastatyta pažįstama kaliošų pora. Pastebėjau tai, nes visi mano pojūčiai buvo akivaizdžiai sustiprėję: šuo atrodė kažkoks susitraukęs, Airisės motina – susenusi, svetainėje patiestas kilimas – gerokai nutrintas, bet tik todėl, kad buvau suirzęs, o mano nervai – įtempti kaip styga. Negalėjau galvoti apie nieką kita, tik apie Airisę. Ar ji panorės su manimi kalbėtis? Ar apskritai norės mane matyti?

– Štai, prašau, prašau sėstis, – meiliu balsu čiulbėjo mano uošvė. – Jūs tikriausiai labai nuvargęs, juk visą kelią vairavote, tiesa?

– Taip, – sėsdamasis ant sofos pratarė Prokas, – bet mudviem su Džonu tokios kelionės ne naujiena, ar ne, Džonai?

Aš stovėjau šalia profesoriaus kaip įkaltas ir niekaip nesugebėjau nuspręsti, kaip elgtis, – net nebuvau tikras, ar galiu atsisėsti, ar raumenys klausys atitinkamos mano smegenų dalies siunčiamo impulso.

– Žinoma, – sumurmėjau.

Airisės motinos elgesys dabar buvo visiškai pasikeitęs, ji atrodė pasipūtusi ir nė nebandė slėpti savo išdidumo, – juk į jos namus užsuko įžymybė, garsus mokslininkas, jis sėdėjo ant sofos ne kur kitur, o čia, Albiono kelyje esančio ir keturioliktu numeriu pažymėto namo svetainėje.

– Arbatos? – pasiteiravo Deirdrė, šį kartą jos šypsenos spinduliai pasiekė ir mane. – Gal norėtumėte arbatos? Ir saldžių bandelių, aš turiu saldžių bandelių...

Prokas, nutaisęs patį maloniausią, patį mandagiausią, tiesiog hipnotizuojantį balsą, kuriuo buvo sužavėjęs nė nežinau kiek tūkstančių žmonių, atsakė, jog iš tiesų būtų nepaprastai malonu išgerti arbatos, tai būtų tikra atgaiva, ir mano uošvė, galima sakyti, jau klūpojo jam prie kojų. Nors buvau gerokai išsiblaškęs, vis dėlto pamaniau, kiek laiko profesoriui prireiks, kol ji sutiks atskleisti jam savo seksualinio gyvenimo istoriją.

Jau ketinau įsiterpti į pokalbį ir pirmiausia paklausti, kur mano žmona bei sūnus ir kodėl ji iki šiol jų dar nepakvietė į svetainę, tik staiga iš antrojo aukšto išgirdau sklindantį klarneto garsą, nedrąsų, lūžinėjantį ir neapsakomai liūdną motyvą, tarsi ta melodija būtų sugėrusi į save nepakeliamą visos žmonijos sielvartą.

– Juk tai Vagneris, – pratarė Prokas. – „Giesmė apie meilės mirtį", taip? Iš „Tristano ir Izoldos"?

– Atvirai prisipažinsiu, kad nenutuokiu, – iškėlusi rankas į viršų, tarsi kapituliuodama, pareiškė Airisės motina. – Airisė kartais sugalvoja tokių dalykų...

Ir tuomet jau niekas negalėjo manęs sulaikyti: aš nėriau pro svetainės duris, liuoksėdamas iš karto per dvi pakopas įveikiau laiptus į antrąjį aukštą, ir tą akimirką man nerūpėjo niekas, – nei Prokas, nei projektas, nei kas nors kita, – tik ji, ji vienintelė, Airisė, mano žmona, moteris, kurią mylėjau,

kurios geidžiau ir kurios man reikėjo kaip oro. Ryžtingai atidariau kambario duris ir įžengęs vidun pamačiau savo sūnų, išsipleikusį dvigulėje lovoje, atmetusį į šonus rankytes, giliai įmigusį, ir Airisę su klarnetu prie lango. Ji buvo įsispyrusi į vaikiškas šlepetes, pūkuotas ir jai gerokai per dideles, apsivilkusi palaidinukę, slopinusią įgimtą jos akių mėlynumą. Ji sugrojo dar dvi natas, – *sostenuto e diminuendo*, – o tuomet iš lėto nuleidusi, labai rūpestingai padėjo ant grindų klarnetą ir ištiesė į mane rankas. Manau, nereikia sakyti, kad daugiau nė karto, nė vieno kartelio nepaleidau Airisės iš savo glėbio ir neleidau, kad mane paliktų.

EPILOGAS

Indianos valstija, Blumingtonas

1956-ųjų rugpjūčio 27-oji

KAD IR KAIP NORĖČIAU jums pranešti, kad viskas ėjo kaip iš pypkės, kad gyvenimas tekėjo tiesia ir ramia vaga, kad mudu su Airise pasikeitėme, prisitaikėme vienas prie kito ir nuo to laiko mūsų santykiai buvo ir liko, – iki šiandien, – darnūs, kad užbaigėme savo projektą ir Prokas, kaip vienas didžiausių dvidešimtojo amžiaus genijų, susilaukė pelnyto pripažinimo, – bet realiame gyvenime jis vis dėlto labai skiriasi nuo romanų, reikalai toli gražu ne visada klostosi taip sklandžiai. Airisė daugiau niekada nevaikščiojo į muzikos vakarus ir niekada daugiau nelipo į mansardos kambarėlį Pirmojoje gatvėje. Ji lankydavosi ten įvairiomis progomis, dalyvaudavo iškylose, ateidavo, kai tik mes, Proko bendradarbiai, būdavome kviečiami vakarienės, švęsdavo kitas šventes, bet į tokius vizitus žiūrėjo tik kaip į pareigą, be to, ilgainiui liovėsi artimai bendrauti su Meke, Violeta Korkoran ir Hilda Rutledž ir atnaujino draugystę su kitais, dar iš vidurinės mokyklos laikų pažinotais žmonėmis ir netgi ėmė kalbėti apie tai, kad kai Džonas jaunesnysis paaugs ir baigs pradinę mokyklą, ji galėtų vėl dirbti mokytoja. O aš toliau dirbau institute, – apklausdavome respondentus, daug keliavome, filmavome, – ir kartais būdavau stebėtojas, kartais – dalyvis. Su Airise apie tokius dalykus nekalbėdavome. Kaip sakoma, darbo į namus stengiausi nesitempti. O jei kalbėsime apie Elsterį – kai tik grįžome iš Mičigano, Prokas jį perkėlė dirbti atgal į Biologijos fakulteto biblioteką ir nuo to laiko Vyli Hole šis vyrukas yra *persona non grata*. Ir aš taip sakau, – laimingos kelionės, Elsteri!

O dėl Proko... Ką gi, Proko gyvenimas buvo per trumpas. Jis mirė sulaukęs šešiasdešimt dvejų. Šiandien rytą palaidotas. Jis norėjo užrašyti šimtą tūkstančių seksualinio gyveni-

mo istorijų – tai buvo didysis jo siekis, galutinis ir labai ambicingas tikslas, bet naujausiais skaičiavimais mes turėjome surinkę maždaug penkis kartus mažiau. Be to, jis planavo sutvarkyti sukauptą faktinę medžiagą ir remdamasis ja parašyti dar kelis tos pačios knygų serijos tomus: po veikalo apie seksualinį moterų elgesį turėjo būti rašomas tomas apie seksualinius nusikaltimus padariusių asmenų elgesio modelius, bet dabar viskas pakibo ore. Kai jie atvažiavo išvežti profesoriaus į ligoninę, paskutiniai žodžiai, kuriuos jis man pasakė, buvo tokie: „Kol grįšiu, nieko nedaryk." Na, nežinau. Kol kas jaučiuosi pernelyg prislėgtas, kad galėčiau blaiviai įvertinti padėtį, bet jei dėl profesoriaus išsekimo ir širdies veiklos sutrikimo, galų gale nuvariusio jį į kapus, apskritai kas nors kaltas, tai tasai nelemtas tomas apie seksualinį moterų elgesį. Nuo jo pasirodymo nepraėjo nė treji metai, ir profesorius mus paliko.

Leidėjai, norėdami apibūdinti eilines ir gan nuobodžias knygas, apie kurių pasirodymą niekas nieko nežino ir jų nelaukia, paprastai vartoja gerokai nuvalkiotą frazę „nekantriai laukta", bet galiu jus patikinti, kad „Seksualinis moterų elgesys" buvo nekantriausiai laukiama ir prieštaringiausiai vertinama knyga per visą šimtmetį. Visi tomo apie vyrų seksualinį elgesį publikavimą lydėję dalykai – žiniasklaidos atstovų tramdymas, griežta korektūros lapų kontrolė, slaptumas ir nepaprastas akylumas – visa tai rengiant spaudai veikalą apie moters seksualinį elgesį tik dar labiau sustiprėjo. Paskutiniais mėnesiais prieš pasirodant knygai Prokas žiniasklaidos atstovams suorganizavo paskaitų ciklą, susitikimus su uždaro rato žmonėmis (tie pokalbiai akis į akį su žurnalistais užsitęsdavo iki išnaktų ir labai vargindavo), leido užmesti akį į korektūrą ir pareikalavo, kad jie pasirašytų jau įprastą sutartį, numatančią, kad publikuojamuose straipsniuose neturi būti daugiau kaip penki tūkstančiai žodžių ir kad jie nebus išspausdinti anksčiau kaip 1953-iųjų rugpjūčio 20-ąją, – tą dieną kažkoks aštrialiežuvis netruko pavadinti „Kinsio diena". Tiesą sakant, visuomenės susijaudinimas buvo toks didelis, kad knygos pasirodymo datą iš rugsėjo 14-osios turėjome per-

kelti į rugsėjo 9-ąją, nes mažmenininkai į savo knygynų lentynas knygą ėmė krauti tą pačią minutę, kai iš spaustuvės gavo užsakytas siuntas, – nepadėjo nei draudimai, nei Saunderso kompanijos prašymai. Kaip ir buvo galima tikėtis, knyga buvo perkama fantastiškai gerai: per pirmąsias tris savaites jos buvo parduota du kartus daugiau nei knygos apie vyrų seksualumą.

Bet paskui, kaip tikriausiai žinote, visuomenės reakcija pasikeitė ir tapo priešiška. Ne, mums tai toli gražu nebuvo netikėta, – Prokas iš pat pradžių mus perspėjo, kad visuomenės reakcija į moters seksualumo tyrimų rezultatus gali būti visiškai kitokia negu į mokslinę analogiško vyrų elgesio analizę, tačiau kartu pabrėžė, jog paskelbti mūsų tyrimo rezultatus – būtina, nes, kaip jis mėgdavo kartoti, žmonės privalo pažvelgti tiesai į akis. Nors knyga apie vyrų seksualinį elgesį visus sukrėtė, ypač turint omenyje joje pateiktus statistinius duomenis apie priešvedybinius seksualinius kontaktus, susituokusių vyrų lytinius santykius su kitomis partnerėmis ir homoseksualių santykių mastą, vis dėlto didžioji visuomenės dalis į vyrų seksualinius įpročius žiūrėjo gerokai atlaidžiau ir skeptiškiau, o priskirti tai pačiai kategorijai ir moterų seksualinį elgesį jiems atrodė skandalinga.

Nesvarbu, ar Prokui tai patiko, ar ne, bet visuomenė *buvo užkėlusi* moteris ant pjedestalo, – jos buvo mūsų žmonos, dukterys, motinos, – ir žmonės šią knygą buvo linkę laikyti ne tiek mokslo studija, kiek atviru išpuoliu prieš Amerikos moteris. Jie nesutiko, kad moterys būtų vadinamos „žmonių rūšiai priklausančiais gyvūnais“ (šis terminas knygoje buvo pavartotas gal keturiasdešimt aštuonis kartus), jiems nebuvo priimtinas ir Proko požiūris, kad moterų seksualiniai ryšiai prieš santuoką yra normalus reiškinys (nors mūsų statistiniai duomenys, kaip prieš daugelį metų informavau Airisę, kai sėdėjome ant užpakalinės Proko automobilio sėdynės, aiškiai rodė, jog prieš vedybas lytinių santykių turėjusios moterys geriau prisitaiko prie santuokinio gyvenimo ir labiau juo mėgaujasi nei tos, kurios tokios patirties neįgijo). Apskritai visuomenė priešiškai reagavo į mūsų pateiktus duomenis ir

remiantis jais padarytas išvadas, – būtent kad moterys taip pat yra seksualiai angažuotos būtybės, kad 62 procentai moterų masturbuojasi, 90 procentų užsiima petingu, 50 procentų prieš santuoką turėjo lytinių santykių, o 3,6 procento – seksualinių kontaktų su bendrojoje klasifikacijoje žemesnę padėtį užimančiais gyvūnais. Su žemesniaisiais gyvūnais santykiaujančios motinos ir dukterys (na ir kas, kad tik viena iš mūsų apklaustų moterų iki galo patyrė lytinę sueitį su savo augintiniu, jei gerai prisimenu, su vokiečių aviganiu, ir kad didžiausiu seksualiniu aktyvumu pasižyminti mūsų respondentė gal tik šešis šimtus kartų per gyvenimą patyrė orgazmą oralinių-genitalinių kontaktų su savo kate metu) – vien šio teiginio pakako, kad visuomenė įsiaudrintų ir beveik vienu balsu pasmerktų ir mus, ir mūsų tyrimo metodus bei tikslus, ir netgi mūsų asmenybes bei charakterius. Netrukus kilo sambrūzdis Kapitol Hile, tarp įstatymų leidėjų, pasklido kalbos, esą jei knyga „Seksualinis moterų elgesys" pateks į rankas komunistams, jie tikrai nepraleis progos ir pamėgins suardyti ar bent išklibinti šiaip jau tvirtus mūsų šalies moralės ir dorovės pamatus.

Prokas buvo vadinamas visaip: ir meilės be įsipareigojimų skelbėju, ir prekiautoju pornografine literatūra bei kitomis nešvankybėmis, ir išprotėjusiu Nabuchodonosaru. Esą svarbiausias jo tikslas buvo sumenkinti moterį ir prilyginti ją džiunglių gyvūnams. Seni Proko oponentai, tokie kaip Margareta Myd ir Lorencas Kjūbis, nepraleido progos profesorių demaskuoti ir pasmerkti, be to, prie jų prisidėjo nauji priešininkai, pavyzdžiui, didžiai gerbiami Bilis Grehemas, Reinholdas Nyburas ir Karlas Meningeris, – pastarasis, anksčiau labai gyręs knygą apie vyrų seksualumą, šį kartą piktai ir nepagrįstai užsipuolė Proką ir skaudžiai įžeidė. Jums įdomu, kokių argumentų kritikai pateikė? Iš pradžių Prokui buvo priekaištaujama, kad visus seksualinio pasitenkinimo būdus jis laiko vienodai priimtinais ir kad jo pateikti skaičiai bei vienos ar kitos rūšies lytinių santykių dažnumo rodikliai tarsi įteisina visišką elgesio laisvę, tačiau, kritikų teigimu, iš tiesų taip besielgiantys žmonės *turėtų* jaustis kalti, nes kaltės jaus-

mas yra visų moralės normų pagrindas ir jų laikymosi garantija; vėliau mokslo visuomenė ėmė kritikuoti ir menkinti mūsų statistinės analizės metodus, ir tai mus tikrai pribloškė.

Suprantama, Prokas buvo pakankamai gudrus, kad išvengtų iš pat pradžių kilusio šurmulio: tą dieną, kai pasirodė naujoji knyga, mes visi – Prokas, Mekė, Korkoranas, Rutledžas, Aspinalis ir aš – sėdome į traukinį ir trims savaitėms išvykome prie Ramiojo vandenyno, savo noru su bausmę atliekančiais kaliniais užsidarėme San Kventino kalėjime, kur niekam nebūtų į galvą atėję mūsų ieškoti. Bet kai grįžome į Blumingtoną, telefonai skambėjo be perstojo, ir Prokas pasiruošė kontratakai. Jis visai netausojo savęs, dirbo neskaičiuodamas valandų, ieškojo argumentų, kovojo dėl tolesnio mūsų instituto egzistavimo, bet Rokfelerio fondas jau pajuto visuomenės spaudimą ir sumažino finansavimą, o rektorius Velsas, anksčiau ryžtingai gynęs akademinę laisvę, susilaukė vieningo įtūžusios universiteto bendruomenės, Indianos universiteto Kontrolės grupės narių ir Indianos moterų katalikių lygos puolimo ir gerokai pritilo. Proko jėgos išseko. Jis nusilpo. Kuo labiau plėšėsi, tuo didesnis krūvis teko ir taip jau nesveikai jo širdžiai. Netrukus vienas po kito jį ištiko keli nestiprūs širdies smūgiai. Gydytojai primygtinai patarė profesoriui nesikelti iš lovos, bet niekas pasaulyje negalėjo jo sulaikyti. Net ir atostogos, judviejų su Meke kelionė į Europą, sumanyta tam, kad Prokas bent kiek sulėtintų tempą ir mažiau galvotų apie darbą, jį gerokai išvargino, nes jis neatsispyrė pagundai iki paryčių bastytis Londono, Kopenhagos ir Romos gatvėmis ir rinkti prostitučių bei parsidavinėjančių homoseksualistų seksualinio gyvenimo istorijas. Ir galų gale jis palūžo. Suprantama, kitaip ir būti negalėjo.

Nenoriu prisiminti profesoriaus tokio, nenoriu prisiminti jo sutrikusio, savo kiaute užsidariusio žmogaus perkreiptu veidu. Paskutinėmis dienomis jis kasdien šaukė darbuotojų susirinkimus, nes negalėjo susikaupti, neturėjo darbui reikalingų protinių ir dvasinių jėgų; priešingai, norėčiau išsaugoti Proką atmintyje kaip juokdarį ir apsimetėlį, kuris (mes visi tai jautėme), rodos, tuoj tuoj nusimes kaukę ir sugriaudės: „Mil-

kai, Korkoranai, Rutledžai, jūs sujaukėte visus duomenis ir vilkinate projekto įgyvendinimą!" Bet Prokas mirė. Prokas guli karste, karste, kuris toks sunkus, lyg būtų prikrautas akmenų, pripiltas švino ar lavos, nes mirusiojo kūnas negali sverti tiek daug...

Nežinau, kaip gyvensiu toliau. Net nežinau, ar rytoj man verta eiti į darbą. Be to, daugiau negaliu gerti „zombių" kokteilio, nes jame esantis alkoholis manęs nebeveikia, – šis prieš mane stovintis stiklas jau paskutinis, išgersiu jį Proko atminimui, iš pagarbos jam. Kukurūzinę, – nuo šiol gersiu kukurūzinę, bet ne romą. Romo nė į burną neimsiu. Vien užuodęs romo kvapą iš karto prisimenu profesorių: „Trys negyvėliai ir butelis romo". Bet štai aš sėdžiu savo namuose, užsirakinęs darbo kambaryje, sukdamosi diktofono žvaigždutės traukia per magnetofono galvutę gelsvai rudą magnetinę juostelę, kurioje įrašytos visos mano mintys, visi mano jausmai. Alpstu iš karščio. Nėra kuo kvėpuoti. Apsivilkusi juodą suknelę Airisė sėdi svetainėje, siurbčioja atšaldytą arbatą ir varto žurnalą, o Džonas jaunesnysis, atleistas nuo pareigos gedėti, dūksta kieme, – gal mūsų, o gal kaimynų kieme – žaidžia kamuoliu, gal kartu su draugais bėgioja tarp sodo purkštuvo vandens srovelių. Kai susikaupiu ir įtempiu ausis, girdžiu pievelėje žaidžiančių berniukų klykčiojimus.

Prokas... Štai kokį jį prisimenu ar bent jau noriu prisiminti.

Matau, kaip prieš šešerius metus, vieną šaltą žiemos dieną mudu su Korkoranu privažiuojame ir sustabdome automobilį priešais Vyli Holą. Sėdime Korkorano kadilake abu be galo nuvargę, nes grįžome iš Niujorko, parvairavome apledėjusiais, duobėtais ir šimtus kitų pavojų slepiančiais keliais. Stengėmės negaišti veltui laiko, vairavome pasikeisdami, ir dabar mano skrandis nerimsta, be to, mane pykina nuo perNelyg didelio išgertos kavos kiekio ir kažkokio miestelio (jau neprisimenu jo pavadinimo) užkandinėje paskubomis sušlamštos prasto kramtalo porcijos. Tačiau mes gabename nepaprastai brangų krovinį – gipsinių modelių kolekciją, kurią su visa savo biblioteka, savarankiškai užrašytomis seksualinio gyvenimo istorijomis, savo sekso dienoraščiais ir erotikos

kolekcija mūsų institutui paliko velionis Robertas Latou Dikinsonas. Tai – žmogaus genitalijų muliažai, vaizduojantys lytinį aktą ir padidinti beveik penkis kartus: penis beveik jardo ilgio, o vagina tokio dydžio, kad jis galėtų į ją įsiskverbti. Iš viso gabenome septynis tokius liejinius, bet dėl konfigūracijos ir dydžio negalėjome sudėti jų į lagaminus, tad, sukrovę šį turtą ant užpakalinės sėdynės, važiavome apledėjusiomis Niujorko gatvėmis, pritraukdami nemažai smalsuolių ir savanorių patarėjų, o dabar susidūrėme su dar viena problema: kaip saugiai ir neatkreipiant niekieno dėmesio iškelti juos iš automobilio ir nunešti laiptais žemyn į pusrūsį, po to koridoriumi nugabenti į instituto bibliotekos patalpas?

Mes išklausėme Proko patarimų, ir išdėstytų laiške, ir perduotų telefonu, – labai skrupulingų ir primygtinų patarimų, kuriais keliais važiuoti, kokį kamšalą naudoti, kad nenukentėtų gabenami modeliai, koks turėtų būti greitis, kiek turime ilsėtis, kur sustoti užkąsti, ir taip toliau, – ir kai atidarę automobilio dureles ėmėme čiupinėtis su pirmuoju nepaprastai trapiu gipsiniu falo modeliu, mums ausyse tebeskambėjo profesoriaus patarimai. Diena buvo vėjuota. Šalto lietaus lašai, nukritę ant asfalto, iš karto virsdavo ledu. Vienas neatsargus žingsnis – ir gipso modelis bus prarastas amžiams. Prisimenu tik viena: noriu kuo greičiau baigti šį darbą, noriu pagaliau grįžti namo pas Airisę ir sūnų, atsisėsti prie židinio, paimti į ranką stiklą kukurūzinės, įmesti į skrandį šilto ir sveiko maisto, ir man sunku sukaupti dėmesį, jaučiuosi pavargęs kaip šuo. Traukiu muliažą į vieną pusę, Korkoranas – į kitą.

Ir staiga man už nugaros suskamba Proko balsas.

– Milkai, – sako profesorius, – matau, neturi nė menkiausio supratimo, kaip reikia iškrauti iš automobilio tokius trapius daiktus. Pasitrauk, – čia pat priduria jis, – leisk man, – ir aš pajuntu, kaip jis nuima man nuo pečių atsakomybės naštą, tarsi jos nė nebūtų buvę.

Boyle, T. Coraghessan
Bo-141 Uždaras ratas : romanas / T. Coraghessan Boyle ; iš anglų kalbos vertė Jovita Liutkutė. – Vilnius: Alma littera, 2007. – 552 p.

ISBN 9955-24-445-3

Vienas garsiausių, kritikų išliaupsintas ir pasaulinę šlovę pelnęs amerikiečių rašytojas, daugelio pripažintų ir apdovanojimus pelniusių kūrinių autorius romane „Uždaras ratas" atskleidžia intriguojančią, dramatišką ir romantišką kelionę į sudėtingus žmonių santykius, žmogiškosios prigimties paslaptis ir slapčiausių troškimų gelmes.

UDK 820(73)-3

T. Coraghessan Boyle

UŽDARAS RATAS

Romanas

Iš anglų kalbos vertė *Jovita Liutkutė*

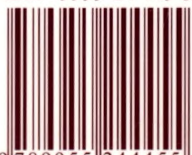
Redaktorė *Julė Gruodienė*
Korektorė *Elena Kubilienė*
Viršelio dailininkė *Judita Židžiūnienė*
Maketavo *Rūta Norvilaitė*

Tiražas 3000 egz.
Išleido leidykla „Alma littera", A. Juozapavičiaus g. 6/2, LT-09310 Vilnius
Interneto svetainė: www.almalittera.lt
Spaudė Standartų spaustuvė, S. Dariaus ir S. Girėno g. 39, LT-02189 Vilnius

T. Koragesanas Boilis yra daugelio pripažintų romanų *Drop City*, *A Friend of the Earth*, *Riven Rock*, *The Tortilla Curtain*, *The Road to Wellville*, *East Is East*, *World's End* (šis romanas pelnė PEN ir Folknerio premiją), *Budding Prospects*, *Water Music* ir šešių apsakymų rinkinių autorius. 1999-aisiais rašytojas pelnė pagrindinę PEN ir Malamudo premiją už apsakymus, o kūrinių ištraukos nuolat publikuojamos didžiausiuose JAV žurnaluose – *The New Yorker*, *GQ*, *Esquire*, *Harper's* ir *Playboy*. T. Koragesanas Boilis gyvena Santa Barbaroje, Kalifornijoje. Rašytojo asmeninio tinklapio adresas – www.tcboyle.com.

knygų klubas

ISBN 9955-24-445-3

9 789955 244455